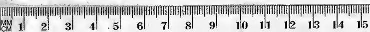
GULIELMI BALLONII OPERA OMNIA MEDICA

TOMUS SECUNDUS.

GULIELMI
BALLONII
MEDICI PARISIENSIS
CELEBERRIMI
CONSILIORUM
MEDICINALIUM LIBRI II.
A JACOBO THEVART,

Facultatis Medicæ Parif. Doctore, Auctoris pronepote, fcholiis nonnullis illuftrati, digefti ac in lucem primum editi.

Prodeunt fecundo emendatiffimi, & Græcarum dictionum paffim occurrentium interpretationibus infigniter aucti.

TOMUS SECUNDUS.

In quo pleraque continentur quæ & ad Morborum cognitionem, eorumdemque curationem propofitis Exemplis, & obfcurorum Hippocratis locorum intelligentiam pertinebunt.

VENETIIS,
APUD ANGELUM JEREMIAM,
Via Mercatoria fub figno Minervæ.

MDCCXXXV.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

BENEVOLO LECTORI

JACOBUS THEVART Doctor Medicus Parisiensis, S. D.

IU multumque tacita apud me cogitatione perpendi, prius quam hæc GULIELMI BALLONII avunculi mei, Clarissimi quondam nostri ordinis Decani, antiquiorisque Doctoris opera quæ per me nunc prostant, publici juris facerem; tandemque rebus diligenter pensitatis de quibus ii maxime sunt solliciti, qui ut sua aliorumve scripta posteritati nota faciant, se nomenque suum omnium censuræ subjiciunt, publicæ rei amor meos nimium prudentes metus vicit: quum præsertim in ea semper fuerim sententia, ab eo tempore quo de hominis vitæ cursu quotidiano judicare cœpi, eos beatos & aliqua ratione humano fastigio sublimiores esse, quibus divino munere concessum fuit, aut facere scribenda, aut scribere legenda, beatissimos vero quibus utrumque: sicque dolui summo judicio, singulari prudentia, adeoque eleganti nitidaque dictione conscripta opera, tot vigiliis & lucubrationibus exarata, nostrisque adeo profutura nepotibus, aut in privatos meos usus solum verti, aut tandem in blattarum tinearumque escam servari. Quod ne mihi probro adscriberetur, ex omnibus BALLONII operibus editioni paratis, quorum me ille heredem testamento instituit, Consilia hæc medica primum in lucem emittenda censui, quod scilicet a plerisque Philiatris desiderari, nullaque doctissimorum Collegarum (excepto Fernelio) ea de re scripta opera exstare animadverterim. Quæ quidem si diligenter & accurate evolvas, incredibile dictu quam bene tuis studiis consultum erit. Primum enim perfectam facilemque addisces methodum medendi plurimis morbis inauditis & curatu difficillimis qui in hac florentissima Parisiorum urbe propter frequentiam & celebritatem, sæpius quam alibi gentium aut sanandi aut dijudicandi proponuntur: Deinde vero legitimam & numeris omnibus absolutam, qualemque primarii olim Medici celebrarunt consilia ineundi rationem habebis: Denique non paucorum Hippocratis Aphorismorum elucidationem, adeo ut hæc quoque Consilia singularis alicujus commentarii loco merito esse possint. At vero tuis commodis privatim inserviens, utque uberiorem, & numquam satis optatum ex his fructum sis percepturus, copiosissimos rerum memoria sciituque dignarum indices vocumque Græcarum Latinarumque contexui: alios præterea duos perquam necessarios quum morborum omnium & symptomatum, tum & Aphorismorum Hippoc. qui toto opere explicantur: Denique quæ superflua mihi visa fuerunt multis in locis subtraxi, scholiaque aliquot passim iis quæ ex Auctoris peculio sunt adjunxi. Licet vero in describenda morborum symptomatumque historia, a capite ad calcem usque progrediendo methodicum ordinem Auctor non sit secutus, non minoris propterea existima-

tionis Consilia hæc esse debent. Enim vero id factum fuit quod e re nata, & pro ratione temporum, quibus ægros invisit, eorum affectus in commentarium & historiam redegerit, adde quod exquisita ordinis ratio in conscribendis Consiliis parvi admodum sit momenti: quam ob causam Auctoris seriem immutare nefas duxi, abundeque fuit prædictos morborum indices his subjecisse; quod si mihi laudi non vertatur, satis est tamen quod studio operaque mea in communem usum relata sint. Ceterum aliorum operum seriem & catalogum quibus artem nostram locupletavit idem BALLONIUS, hic non descripsi, neque etiam quod multos fecisse video adscriptorum commendationem, cum magnis encomiis & laudibus celebrandum suscepi, quandoquidem id tentare aut aggredi frustranei laboris videri posset, nam quæ super ea re desiderari, tuumque genium, ingeniumque pellicere & recreare poterunt, abunde & elegantissime in ejus vita ex Libro de illustribus Medicis Parisiensibus desumta, est prosequutus Clarissimus Collega *RENATUS MORÆUS* Medicinæ & Chirurgiæ Professor Regius, summi judicii & exquisitissimæ doctrinæ vir, cujus hoc non mediocre singularis virtutis argumentum est, quod sic alienas virtutes quæ plurimis invidiam aut fastidium pariunt, colat, foveat ac prædicet. Interim si quæ hac in editione errata admissa esse observaveris, quæ typographo aut mihi imputari possent, exemplarium cacographia, frequentes in his obeli, atque huc illuc sparsi asterisci utrumque facile excusabunt: quorum tamen compendiariam congeriem (quod multi solent) non struxi, quod ita levia esse animadvertërim ut te remorari non debeant, deinde vero operis venustas & elegantia tali congerie velut deformi aliquo nævo plerumque deturpatur. Itaque (*Benevole Lector*) qui laborem meum ἀνεπιφθόνως es observaturus, quidquid mei fuit officii diligenter advertas bonique consulas quæso, eaque ratione audacior factus alterum ejusdem Auctoris Consiliorum librum elegantissimum, aliaque dein præstantissima opera non minoris in medicina facienda utilitatis necessitatisque propediem excudenda curabo. Vale.

IN DOCTISSIMA CONSILIA Medica Clarissimi viri D. D. GUL. DE BAILLOU, DOCTORIS MEDICI PARISIENSIS olim Decani, & antiquioris Scholæ Magistri,

HEXASTICHUM.

Se urgeri fatis cernens BALLONIUS, atque
Abrumpti vitæ stamina grata suæ.
Nil facitis, Parcæ, nec enim minus ipse saluti
Humanæ, scriptis auxiliabor, ait:
O res mira! aliis nam sic dum consulit, ipse
Producit vitæ stamina grata suæ.

GUIDO PATINUS, Bellovacus, Doctor Medicus Parisiensis.

IN EADEM.

Verum alii quærant: BALLONIUS arte salutem
Reddit Consiliisque, omnibus absque lucro;
Hoc Medico amissam desperet nemo salutem,
Consilium semper, fit Medicina, bonum.

PINEAU.

APPROBATIO.

HÆC Consilia Medica Magistri GUILLELMI DE BAILLOU, Medici Parisiensis celeberrimi, erudita oratione & summo judicio conscripta, fruantur ea quæ diutius caruere luce, futura rei Medicæ & ornamento & usui maximo. Datum VII. Calend. Junii. Anno M. DC. XXXIV.

Fr. BOVIONIER, facultatis Medicæ Parisiensis Decanus.

IN-

INDEX CONSILIORUM,

Morborum & Symptomatum hoc in opere contentorum. Numerus prior Consilium designat, posterior paginæ faciem.

De

INDEX
APHORISMORUM HIPPOCRATIS
qui hoc in opere explicantur.

BENEVOLO LECTORI
GULIELMUS
DE BAILLOU,
DOCTOR MEDICUS
PARISIENSIS S.D.

I ut cujuſque eſt ingenium, ita ſe limet ac exerceat, præclare de ſe mereri videtur. Et quum exercendæ induſtriæ excolendive ingenii duplex omnino ſit ratio; una dum privato ſtudio addicti in communem utilitatem nihil afferimus; ac ſi in ſe ipſa res verteretur; altera dum ſtudiorum noſtrorum partem cum aliis communem eſſe volumus, ut hæc ab illa longe diſſidet, ita utilitatis & laudis quæ ab altera redit, alia atque alia ratio exiſtit. Qui privatis in ſtudiis ſeſe abdit, majorem ætatis ſuæ partem in iis occupans, quum ſecum ipſe vivat, ſibi ſoli natus videtur. Cui melior ineſt animus eximia cujuſdam immortalitatis opinione imbutus, is privati ſui otii, cui ſe adjecerat, fructum longe fluere ac manare volens, ad alios quoque vult pertinere: Sui enim conſcius eſt miſeram ſe alias vitam propagare, niſi quæ ipſe apud ſe commentus eſt & in unum contulit, eorum alios participes eſſe velit. Quod quidem ab re non videtur. Nam in iis qui ſecum ita vivunt exilis admodum eſt immortalitatis opinio: in iis contra quos publici nominis deſiderium ac amor tangit, auguſtum aliquid ac florens exiſtit. Et qui umbra & otio delectati falſa temporis uſura abutuntur, tametſi excellentem animo litterarum impreſſam effigiem tenere ſe exiſtiment, nullo laudis aculeo pungi videntur, quum illam non exprimant, alioqui non ita publicam utilitatem deſererent ut privatæ ſerviatur. Quum vero nulla laudis ſpe ducantur atque alantur, eos nihil aut parum ſalis ac humani habere judicandum eſt. Illis pectus refrigeſcit quum hoc nullus laudis ardor inflammarit, quod ſtolidiſſimum quemque frigidiſſimumque hominem incendere ac incitare poſſit. Nimium illis ſcilicet æger eſt animus, ut quibus non ſint ſtomachi delicatiſſimæ epulæ quas laus ſubminiſtrat, quæque acerbitatem omnem condire poſſint ac mitigare. Fruſtra tot præliorum dimicationes bellicoſa ſuſtinuiſſet Antiquitas, in qua priſcum ſemper aliquid ac nitidum apparuit quod in publicam rem redundaret. Fruſtra arbores ſeviſſent ſæculo alteri profuturas, in exeolenda agricolatione tantam operam poſuiſſent: Nec minus ridendi eſſent qui ſepoſita omni rerum domeſticarum cura in publicæ utilitatis ſtudium ſeſe conjicientes libris de re quavis editis & miro artificio limatis claruerunt. Inanis eorum

rum

rum omnis foret industria nisi quum rebus illis arduis ætatem suam tererent, simul etiam admirabilis cujusdam immortalitatis opinione, & laudis nullo marcore extinguendæ incredibili exspectatione sese sustinerent ac recrearent, quod qui negat, suam ipsius inertiam abunde declarat. Quod eo animo dictum acceptumque velim, ut & instituti nostri consilium intelligatur, & hominum sibi solis consulentium pessima mens condamnetur. Novimus qui tametsi publicis scholis multum profecerint, tam male tamen de Publica re merentur, ut nil novum cudere, nil scribere, nil in ordinem redigere velint. Non hos laboris vigiliarumque piget, sed quum multa studio contigerint, nonnulla aliena industria collegerint, piget tamen eorum partem aliis communicare, quorum hæc ratio est jejuna admodum & angusto ingenio digna. Quid attinet me nonnullam operam ponere in iis enucleandis evolvendisque quæ multa sunt apud me aranearum & tinearum ludus & esca? si quid tale velint posteri, laborent, assequantur, nolo meam industriam illis inertiæ desidiæque occasionem dare; belluinum hoc & libero homine indignum. Si hoc jure nobiscum egisset antiquitas, si immensum artium proventum invidisset, langueremus nunc omnes ac frigeremus. Quicquid agimus, scribimus, excogitamus, id non est novum, sed veterum inventis addimus tantum atque amplificamus. Melius multo de nobis meruit Antiquitas quæ nullum non sustinuit laborem ut multa undique quæreret, ingenio & industria excoleret, quod in commodum nostrum verteretur. Immo in eo consumuntur eorum industriæ & curæ, ut posterorum supellex instructior locupletiorque illorum labore reddatur. Quo fit ut nos majorum conatus proxime imitati succideremus nonnullam temporis partem quam in hunc librum conferremus ac conjiceremus. Si quid enim aut ingenio nostro quæsivimus, aut aliorum industria collegerimus, id ipsum huc contulimus utilitatem non omnino pœnitendam aliis allaturum. Sic nulla infamiæ aut socordiæ nota nostro nomini hærebit, ut iis contigit qui aut quum se desidiæ dediderint, omnem laborem detrectant, aut quum multa alias habeant diffusa, dispersaque quorum nonnullus esset fructus, si in vulgus ederentur, nolunt tamen laborum suorum partem cum aliis communem esse. Quod quum brutum sit ac inhumanum, inde longe nobis recedendum arbitramur: si quid hic sit lectione dignum, hoc pro arbitratu utere: sin autem, aliquid afferes limatius ac excogitatum magis quod nos qui hujus rei inventores dici volumus, amplectamur. Vale, & iis qui publico nomine laborant magnam gratiam habe. Lutetiæ Parisiorum, Idibus sextilibus 1572.

GU.

GULIELMI BALLONII

MEDICI PARISIENSIS CELEBERRIMI,

CONSILIORUM MEDICINALIUM

LIBER PRIMUS.

CONSILIUM PRIMUM.

DE CAPITIS DOLORE.

***AD DOMINUM ANDREAM GUILLARDUM,** Regium in Consilio Secretiore Consulem.*

VETERES partium infirmitates etsi omnino non tolluntur, leniri tamen solent ac mitigari. Eas autem jam vestigia pressisse, ac jam-pridem inveterasse argumento est, quòd quum sopitæ exstinctæve judicentur, ex veluti postliminio redeuntes, sæpe acerbius quam alias nos exerceant ac fatigent; sive, quod fere fit, externa aliqua causa adsit quæ ignaviam morbi exsuscitet, sive ab humoribus qui intus ignavi residesque latent, dolor hic redintegrandi sui causas principiaque ducat. Inter affectiones, quæ in hominum genus maximam partem sæviunt, sunt capitis dolores, & ventriculi infirmitas. Hic quidem, quoniam vel ob usum medicamen-

torum quibus maxima hominum pars imprudentius addicitur, vel ob esculentorum, potulentorumve varietatem, alteratur ac elanguescit; cerebrum autem, quod pars sit externarum injuriarum procellis maxime exposita, & internis affici solita, quum instar cucurbitæ inferne sursum etrabundos vapores attrahat. Ac præ cæteris quidem nuper apud me questus es de vetere capitis infirmitate, quam hemicraniam appello, quæ stata rataque periodo caput exerceat; unde capiti conflata comparataque imbecillitas, ut leviuscula de causa in subjectas partes illinc tamquam à fonte scaturientes humores præcipites ferantur. Quinetiam a catarrho in fauces, deinde in pulmones melius, quod ubertime saliva in os recurrat, idque quum alias, tum maxime dum hemicrania repetit; quæ sua periodo ratoque circuitu in alteram tantum capitis partem tyrannidem exerceat. Sed ut pluribus paucis ante diebus edisserui, non tam a capite residua hæc superfluaque materia dimanat, quam a ventriculo, ab hoc nimirum resudante tenui sero in os ob consensum ventriculi cum cerebro, quasi ventriculus qua data porta exoneret sese, eo quo mirum in modum vexatur, excremento. Quamquam imbecilla, maleque affecta pars est; non prius tamen morbus reviresciт, quam a causa aliqua externa vis ac impressio inferatur. Unde pertinaci studio, cura, sedulaque in rem aliquam animi contentione, aut ejusdem perturbatione, quum alioqui sedatus tranquillusque esset, vetus infirmitas detegitur ac invalescit. Sed in eo demum virtutis & temperantiæ significatio maxima est, qui causis illis quæ morbos excitant, occurrit, ut suo sibi marte perniciem conciliasse non judicetur. Et in potulentis, esculentisque moderatum te præbendo, & in animi perturbationibus quietum ac equabilem, & in aliis id genus temperatum. Ægre fers admodum, quòd liberum in litterarum quarum mirum in modum desiderio elanguescis, studium incumbere non permittat aut parata in oculos fluxio, quæ te ea re frui vetat, quam cum vita eamdem æstimas; aut hemicrania, quæ longo annorum flexu confirmata in caput tuum jus, ut sic dicam, vindicare habere videatur. Si quid consilio possum, censetem jecineris & ventriculi stato tempore rationem habendam esse. Quantum merite ac ratione colligo, duæ illæ partes accusandæ sunt, ut jampridem illustrium Medicorum qui tibi fecere medicinam tacitum consilium videtur indicasse. Eorum enim omnis ratio & industria in eo versata est, ut intemperiem jecinoris calidam emendarent, ventriculo robur ac firmitatem conciliarent. Sed & illud addo, corpus tuum jam ad melancholicum statum videtur divertere, non tam ratione curarum quibus opprimeris, quarum tamen moli ac magnitudini erecto animo resistis, quam ætatis descriptione & annorum flexu. Hoc enim jampridem Hippocratis auctoritate testatum est, „ corpora biliosa ætatis decursu quum perspiratione carent, „ melancholica effici. Supprimitur enim humor qui per extima cutis difflari debuisset, biliosusque humor exassatur, unde in melancholicum succum facile degenerat. Itaque quum constet hepati vernaculam esse intemperiem quæ demum variorum affectuum tamquam fomes ac seminarium exsistat, illa primum corrigetur. Optime ad eam rem consultum

Sectio. 6. l. 6. epid. 2. Galenus Com. in Apho. 15. lib. 3. Apher.

vide-

videretur si syrupus ad hanc formam concinnaretur. ℞. *succorum endi-
„ viæ, scar. borrag. depurat. an. ℥ iii. succi summitatum lupul. ℥ j. succi
„ pomor. decurtip. ℥ iii. succi granat. ℥ ii. sacchar. candidi & communis par-
„ tes æquales quod sufficit, fiat syrupus coctus, cælo æstuante in usum reduc.*
Loco hujus syrupi in pharmacopœorum officinis asservatur syrupus e ci-
cho. compositus cum rheo. 2. Non videberis operæ multum pretii fa-
cturus si medicamentis purgantibus corpus assuescat. Nam quum illis
nulla amicitiæ cum corpore intercedat necessitudo, ab iis corpora alteran-
tur ac deteruntur. Deinde in pravam consuetudinem adducuntur, desue-
scere autem non facile est, aut non commode id fit. Humores enim qui
desides in corpore diu restiterunt, & qui de sanitatis gradu nondum de-
jecerunt, semel moti ac concitati deteriores redduntur, quam ipsi fuerunt
dum quiescerent. Potes cassia fistulari contentus esse admisto rheo. At
ventriculo consultum oportet sumtis stato tempore pilulis aliquot, quibus
non tam ventriculi repurgandi, quam ejus confirmandi facultas concessa
sit. Conferent pilulæ ex aloe initio pastus, nisi hæmorrhoidum fluxui sis
„ obnoxius. Conferent eæ pilulæ sub ea forma. ℞. *mass. pilul. de aloe ℈.
„ j. aggreg. ℈ ii. cinamomi interior. grana vi. cum aqua bugloss. infus. gra-
„ nor. vi. mastich. fiant pilul.* De cerebro quoniam ita quereris, rationis
est earum partium curam rationemque habere. Quæcumque enim labes
contingit, ea ad inferarum partium morbum ac infirmitatem transfere-
tur. Plura multo sunt quæ in eam rem conferri possunt; sed malo de-
sideres, quam minus copiose accommodateque ea a me explicari ac per-
tractari. Parisiis Calend. Februar. 1571.

Et 2. de diæta acutorum. Item cap. ult. lib. de confuet.

CONSILIUM SECUNDUM.

Pro Jano Guichomio ad Tabem vergenti.

QUUM vigil astitisses Illustri hero tuo ministraturus, plethoricis symptomatis cerebrum fetum plenumque relictum est, unde perenni defluvio in pulmonibus labes contracta est. Eo quoque aliquid contulisse videtur consuetudo assidua cum hero phthisico, cujus halitus potest ad alios venenatam mali qualitatem traducere. Hoc enim jampridem veterum auctoritate confirmatum est. Ergo inveterata jam in pulmones fluxio est, & quæ pulmones jam affecerit labe nulla arte eluenda. Verum, quod nondum artuum corporisque universi macies contracta sit, id arguit nondum confirmatam phthisin esse, sed aliqua industria ac arte elevari posse. Malum hoc funditus tolli posse si quis asseveret, aut effecturum se polliceatur, fraudem is faciet ac decipiet. Duobus modis occurri potest; uno, si quam maxime poteris legitimam victus rationem servaveris: altero, si per intervalla levibus medicamentis te accommodaveris, quæ paullo post describam. Hæc autem in victu rata firmaque sunto, somno diurno absti-

 nebis,

nebis, ac præcipue meridiano; frugalis cœna esto, jurulenta parca erunt, jentaculum solo pane constabit, potus nullus esto: Vini usus huic non confert; quum multis abstinentia vini sanitatem reddiderit. Quoniam tamen abstinere omnino difficile est, metuendumque sit, ne circumcisus vini usus stomacho imbecillitatem pariat, aqua primo haustu in pastu sumetur, ut viscera superiore abstinentia paullum resiccata, rapto ad sese primo haustu humescant, nec incalescant. In aqua incoquentur myxaria, dactyli, pruna. Quod ad medicamenta, valentiorum usus parum tutus; malum enim inveteravit; at blandiorum.

„ *℞. Cass. ʒ j. Diaphœ. ℈ iiii. cum Elect. Diatrag. & pulp. zizyphor.*
„ *fiat bolus: aut hic potus. ℞. Decoct. pector. ʒ iiij. in quibus incoquantur*
„ *folior. sene ʒ iij. seminis fœnicul. ʒ j. ß. in express. infund. agar. troch.*
„ *℈ iiii. in expr. diss. cath. & syrup. e bech. an. ʒ vj. Diaphœnicon. ʒ j.*
„ *fiat potus.* Nec vero abunde erit capiti consulere; sed & humoris in pulmonem illapsi ratio est habenda: Eo conferet hic linctus.

„ *℞. Elect. diatragacant. frig. ʒ j. sacch. candi pulver. diaireos, an. ʒ*
„ *ij. penidiar. ʒ j. ß. looch sani ʒ. ß. cum syrup. myrtino, aut de hyss. fiat*
„ *linctus: ℞. confect. de rebecca ʒ j, utatur sæpe: ℞. looch sani & experti ʒ iij. utatur cum baculo glycyr. Vesperi cubiturus uteris opiata. ℞. pul. elect. diatraga. ʒ vj. boli arm. ʒ j. ß. conser. rosar. veter. ʒ j. ß. cum syrup. de papav. fiat opiata.* Hordeata plurimum conferent. Nec est quod frequenter iis remediis te fatiges; eorum enim usus incidet maxime in magnis temporum mutationibus. Vere appetente venæ sectio plurimum utilis erit. In aurora conandum est expectorare ea quæ in pulmonibus contenta erunt: depexis in posteriora capillis commode adhibebuntur sacculi ex milio & furfure. Commode in ore versabuntur grana mastiches. Deinde excipiendus fumus hoc pulvere in prunas injecto.

2 *℞. Nigel. Rom. ʒ iij. pulu. rof. ʒ ij. thuris ʒ j. mastich. ʒ ß.* His remediis non pristinam sanitatem, quam non pollicemur, sed longiorem jucundioremve vitam promittimus.

ANNOTATIO.

2 *Fortasse suffitus ex aromaticis quales hic & a medendi peritis præscribi solent non conveniunt in affectibus ῥευματικοῖς capitis: in his enim semper conjuncta est gravitas, hanc autem adauget plurium aromatum suffitus: Nam calida omnia, superiora facile petunt, fumis caput opplent. Gal. comm. in aphorism. 28. lib. 5.*

CONSILIUM TERTIUM.

Ad consulem Regium turbatas ac cruentas urinas excernentem.

RENUM affectus maximam partem jure hereditario ad posteros perveniunt, ut & earum partium quibus commune publicumque officium a natura demandatum est; sic nimirum quibus cerebrum imbecillius est, ii ad posteros id vitii transfundunt, ut quemadmodum bonorum sic & morborum heredes constituantur; in ceteris lithiasis hereditaria esse solet; quod semini impressa sit dispositio a qua affectus principia causasque ducat. Vitæ tamen institutum plurimum ad hanc aut illam partem confert, ut nativa dispositio corrigatur; vel ut depravata victus ratione pravorum humorum proventus in corpore fiat, unde lapidis generatio & soboles consequatur. Affectus quo non ita pridem conflictaris propter insolentiam mirum in modum terruit te, quum nulla hactenus rudimenta ejus exstiterint. Doloris tamen species, situs, urinæ quoque ipsæ male affectorum renum locuples satis argumentum reliquerunt. Non quin a superis quoque partibus aliquid deerrare possit, ita enim quæ loco supero sitæ sunt partes, in eas sua onera deponunt, quæ inferiore sitæ sunt, quæque excipiendis totius corporis excrementis dicantur. Urinæ arguunt renum affectus, eosque indicant: illac enim trajiciunt ac si quid præter naturam contineatur, devehunt ac in matula ostentant. Arenosæ apparuerunt primum quæ contentum necessario in renum cavis calculum non arguunt, sed quum vi naturæ deturbentur dejicianturve, generationi lapidis occasiones præripiunt. Alioqui metus foret ne si illic diutius resisterent, in lapidem tandem cogerentur ac coagmentarentur. Cruentæ postea, ac σαρχώδεις, & ad nigrorem devergentes excretæ sunt, quæ lapilli contenti occasionem, vel opinionem potius fecerunt, quum sæpe ejusœmodi excernantur attritu collisuve rei duriusculæ renem deterentis. Nam quum corpus id carnosum sit, facile patitur. 2. Quamquam & ab hepate, & a liene præsertim nigrore asperfæ excerni possunt, quum eo loci exæstentur aduranturque humores, qui postmodum cum reliqua humorum colluvie defluentes novo colore urinas imbuant ac intingant. Tamen sive a renum pressu attrituve res ita evenerit, sive aliunde raptus humorum fiat in renes, unde & gravitatis sensio adest, quæ lapidem contentum ementiatur, consulendum tamen renibus, ut & non ita facile excipiant onus aliarum partium amandantium a se se excrementa, si hoc aliunde eveniat, sive a propria ipsius renis imbecillitate & morbo id contingat. Id ut apte commodeque fiat, derivandus est alio humorum cursus qui præcipites in renem male affectum ruunt. Quod usu syrupi hujus solemnis facile consequeris, præsertim quo tempore Luna silet.

℞. *Scariol. acetos. plantag. an. m. j. endivie, agrim. lupul. an. m. ß foliorum viol. & malvæ an. m. j. bismal. m. ß. Quat. semin. frigid. majo semin. endiviæ an.* ℥ j. *passul. glycyr. an.* ℥ ß. *sebest.* 4. *Caricas tres, sum-*

mitatum urticæ mollis m. ß. fol. senæ ℥. j. ß. polyp. & semin. carth. an. ℥. j. corticis myrob. citrin. & tamarin. an. ℥. j. fiat Decoct. ad lib. j. in col. diss. sacch. quart. iij. express. ℥ j. ß. rhei & ℥. s. agar. maceratorum in succo end. cum ℥. j. sant. citr. & ℈. ij. cinn. fiat syrup. coctus. cap. ℥. j. ß. interlunio Lunæ, cum decocto glycyr.

♃. *Diatrag. frig. ℥. ij. cap. frequenter.* ♃. *ung. refriger. Gal. aut rosati Mesue ℥. ij. pro litu regionis renum.* Interdici debet usus eorum quæ movendarum urinarum facultate pollent, nam ea ad renes materiam deveherent, & ita obstruerent, unde malorum incrementum, ideo perperam & ignorata rerum natura plerique audito lapidis nomine, aut renum affectus statim ad vinum album & diuretica concurrunt, ignorantes cautius utendum esse vino albo, præsertim quum corpus scatet excrementis: Hæc enim usu eorum quæ tenuitate partium prædita sunt, in renem affectum convehunt, nataque inde obstructio mirum in modum lædit, efficitque ut morbus quasi redivivus capiat incrementum. Exercitationis magnæ sunt opportunitates ad præcautionem, & curationem calculi; sed hic consideratos esse oportet, ne aut intermissione exercitationis propriique officii corpus ignavum reddatur, vel exsolvatur, unde magna crudorum humorum copia congeratur, aut vehementiore agitatione humores agitentur, unde sursum, deorsum ac in omnem partem impetu facto, tandem eæ onerentur partes quæ imbecillitate aliqua fatiscant. Quomodo affectu renum tentati nimia exercitatione sæpe dolores magnos experiuntur. Videndum ne curiosa nimis & accurata ciborum varietas obsit. Nam varii inde humores generantur qui naturæ conficienti plus facessunt negotii, quam si res uniusmodi usu veniant. Quoniam autem renes semel affecti aliis atque aliis exercentur morbis, unde eorum successio contingit, æstuante cælo ad lac asininum confugiendum: hujus eximiæ sunt dotes quum accommodate usurpatur, ita præposterum ejus usum magna incommoda consequuntur. Quod facile magno usu apparebit. Calend. Martij 1571.

ANNOTATIO.

2 *Simile quid observavit Hipp. in Herophonte, qui licet nigra minxisset, convaluit, lib. 1. Epid. sect. 3. & Gal. sub finem lib. 5. de locis affect. inter cetera ea de re commemorabilis locus est apud Aetium, tetrabibli 3. serm. 3. cap. 3.*

CONSILIUM QUARTUM.

Pro Nobili puella Lodoica de Herville.

ILLUSTRIS virgo febre prehenditur quæ typo tertianam refert, sed quod & paroxysmi in noctem inciderent, & quod longiores forent, esse

esse notham spuriamque febrem tertianam inferebat! Eo quoque contulit verna constitutio calida; sed tepens: Corpore erat satis male affecto, & fœdis coloribus deturpato, sed illam insitam innatamque habebat corporis imbecillitatem; adeo ut toto febris cursu impura humorum colluvies emanaret, locuples congestæ cacochymiæ & in dies succrescentis argumentum. Sic potulenta esculentaque omnia corrumpebantur: sic hectica quædam corruptela & diaphthora conjiciebatur. Exactis diebus tredecim (qui septem circuitum terminus erat) quum & sudores erupissent, & alvus abunde lata foret, immo fluxus quidam diarrhœicus terrore magno apparuisset, sed hic quam primum repressus est, quod non excernerentur quæ excernenda erant, idque magno totius corporis incommodo fieret; tamen quasi redivivus repetiit, & ad tertianum paroxysmum auctarii vice adjectus & alius ut duplex tertiana exsisteret. At esse mirum oportuit, quod excretæ materiæ copia malum non terminarit, sed ne minuerit quidem. Quod in omnibus morbis malum. Dubitatum est num secanda esset vena? Aliis non placuit hoc remedium, quod juvencula, imbecilla, corpore admodum difflabili, materiaque non tam in venis contenta, quam in mesenterio, in quo magna obstructionum copia contineatur. Aliis secus visum est, qui experientia norint in febribus ab obstructione natis præsens remedium afferre venæ sectionem. Itaque omissum remedium hoc. Potuit tamen usurpari, quod febris nulla appareret vacuitas finitis paroxysmis, impresso nimirum partibus solidis calore. Morbus diuturnus, partim securus, partim vero non apparebat; diuturnus quidem quod maximam partem accessiones in idem tempus inciderint, & eodem desierint: quod ex Hippocratis mente morbum fore longum significat. Securitatem autem designabat accessionum stata periodus & repetitio; ex ejusdem enim sententia periculi immunitas est cum intermissione quocumque modo illa sit. Nam & malignæ humorum putredinis & inflammationis metus abest ex mente Interpretis. Itaque febris ex se quidem securitatem pollicetur, sed ratione subjecti patientisque corporis non item, quod viscerum magna impuritas subsit fortasse & diaphthora. Et duorum alterum consequi est necesse, vel ut in longum tempus morbus producatur, vel hectica quædam symptomatica consequatur. Illud enim observatum est a venarum mesaraicarum obstructione nasci febres hecticas, quæ diu sine sensu magno ægros exercent. Eoque initi consilii extremum pertinuit, ut agarico & folliculis obstructionum libertas quæreretur. Nam quæ excernuntur viridia, flava, & varii coloris recrementa, ea non minuunt paroxysmos, quod arguit id non excerni quod excerni debuit, unde natura opprimitur tantum, sed non allevatur.

CONSILIUM QUINTUM.

Pro Coquo Domini de Roissy, colicum dolorem pati se asserente.

INCREDIBILE dictu quantis doloribus venter imus torqueatur: Ac sæpe exercent in ea parte dolores quos frustra, multis adhibitis remediis sive ea assumantur, sive adhibeantur, solvere aut lenire cogitabis. Injectis clysteribus non solvuntur, medicamentis paullo vehementioribus irritantur. 2. Primus nostra memoria Fernelius observavit sæpenumero cruciatus excitari, qui quadam similitudine & vehementia colici nuncupantur, quibus tamen non in colo intestino sedes est, sed vel in peritonæo, vel in membranis quæ abdomini ventrisque partibus obtenduntur. Non clysteribus, non medicamentis leniuntur. Eorum materia aut flatus est, aut acer æruginosusque humor, qui quum diu restagnans in visceribus restitisset, tandem inusitatam viam in abdominis spatium aut in peritonæum sibi patefacit. Et hæc in diuturnis febribus contingunt. Quippe natura depulsionem materiæ crisimque in alvum molitur; & quum nusquam expeditam viam nanciscatur, humorem illum è venis ac visceribus in membranas avertit ac derivat. In quatuor aut quinque id ego deprehendi, qui quum dies aliquot febre conflictati fuissent, aut quod ejus diuturnitatis eos tæderet: aut quod quum primum natam febrem rescindere ac jugulare cogitarent, inito cum mulierculis, aut præstigiatoribus circulatoribusque hominibus consilio, motum impetumque materiæ impediverunt. Et quum ea inducias aliquot dies dedisset, resumtis collectisque viribus, jam demum recens furibunda quaquaversus sese insinuat, unde dolores priore morbo deteriores exsurgunt. Ac ut ceteros omittam, Nicolaus du Saulsay memorandus hic. Hic febrem tertianam sustinuerat: remedia neglexerat, sero tamen neglecta usurpavit. Habitu erat melancholico, putri, aut saltem pessime affecto liene. Quum febris quievisset, octavo post die adstricta alvo, in stomachi capacitate flatum sensit. Paucu1o post tempore paullo contractius malum fere superius orificium occupavit, ac si hic punctum esset aliquod: circa pectinem ad extremum musculi recti altera doloris sedes, præterea circa renem sinistrum; non quia meo judicio materia diffusa esset magis, sed in particulis his magis elucebat. Pulsus parvus; sudores, ac veluti animi defectiones; urinæ flavæ ac sedimentum nigricans divulsumque: (sed tales urinas in melancholicis, & quibus affecta viscera sunt observavi) pugnatur cardiacis, nil profectum. Ita exactus dolor, ac velut superficiem attingens, ut minimum digitorum appulsum, immo ne rarissimi lintei ferre posset. Descendit in balneum, adhibiti litus, fotus, medicamenta vomitoria usurpata, nil profectum. 2. Imo sæviebat magis dolor. Visus est toxico infectus. Ac ejus rei magna erant argumenta: duodecies repurgatus; & hic blandis

pri-

primum agendum est, nec incepto desistendum. Quum vires languere viderentur, secta fuit vena dextra, allevatus paullum, malum recruduit iterum. Exhibita sunt iterum medicamenta, secta vena sinistra, allevatus; ex intervallis data narcotica, somnum inire nequibat. Sed an hic sectio venæ utilis? Nullus pene est qui a secanda vena non abhorreat, quum dejectæ sint vires admodum. Præsentissimum tamen remedium, quod materia a centro per metastasim ad habitum corporis viam affectat, & quum illic restitet, potest educi sectione venæ. Siquidem tenuis fuisset, per insensilem transpiratum, aut sudores efflasset: sed quum crassa foret, medio quasi itinere objecta veluti mora resistens, membranas ferit atque divellit. Lutetiæ Parisiorum mense Majo 1571.

ANNOTATIO.

1. *In aliorum scriptis hoc nondum observavi. Fernelius vocat colicum dolorem non legitimum: dolor non est erraticus, sed in imo ventre fixus manet, & intolerabilis est, fotibus paullum quiescit, sed multo sævior repullulat; immo Io. Fernelius ait eum dolorem aliquando tertianarum febrium (quibus aliquando succedit) modo, repetere ac exacerbari. Non est quod hujus rei inventæ gloriam sibi decernat Fernelius: Nam & Hippocrates aliquid simile in Coacis videtur observasse. Verba quidem obscura sunt, sed tamen idem subindicasse mihi videntur: dolores, ait, ex lumbis diuturniores qui febre exacerbantur* τεταρταιογενῶς, *similiter tertianæ febri, vel in modum quemdam tertianæ febris, grumosum sanguinem egerere faciunt: Hoc enim vult dicere, vel eos dolores quadam periodo repetere, more earum febrium quibus successerunt, vel in febribus modum quemdam tertianæ retinentibus eos demum repullulare ac reviviscere. Porro in ejusmodi ægris quos observavimus, crudelissime affligit dolor, & tumores quidam nonnullis apparent, ut in fabro lignario contigit; qui diutissime in somnis præ dolore mansit cum colico isto dolore illegitimo: hinc abscessus metuebantur: nec abs re, nam de iis dictum est ab Hipp. in Coacis, durities circa ventrem & dolores in febrientibus cum horrore, cibum aversantibus, si alvo parum humectata non purgentur ad suppurationem veniet. In iis nos & frequentibus fotibus, & medicamentis opem attulimus.*

2 *Hippocrates lib. de affectionibus eos dolores adumbrasse videtur, dum explicat quotuplex sit volvulus, unus hiemalis: alter æstivus & ictericus: tertius hæmatites, & autumnalis. Nam ii dolores ad volvulum accedere videbantur.*

2 *Joannes Fernelius in talibus balnea usurpabat, viribus nondum lapsis: ac in balneo ipso medicamentum purgans propinabat: Quod dum agere incipiebat, educi jubebat ægrum e balneo.*

2 *Ac de ejusmodi doloribus quos hic æger noster sustulit, videtur agere aphorismus Coacar. animadversionum. Quibus dolores Hypochondriorum, oris ventriculi, hepatis, partium circa umbilicum, hi sanguine per inferiora excreto sanantur, non excreto moriuntur, quia metus est inflammationis.*

CON-

CONSILIUM SEXTUM.

De pulmonum phlogosi.

Pro puella Nobili Longueil.

FILIA Consulis Regii alvi profluvio ac febre prehenditur, in pulmonibus incendium magnum conceptum est. Febris quidem specie benigna ac mitis videtur, tamen nisi occurratur, futurum est, ut in hecticam degeneret: in pulmonibus erysipelatodes aliquid esse declarat appulsus manus ad regionem thoracis; infirmis est pulmonibus, tum quod id vitii a matre contraxit, tum quod superiore hieme magna in pulmones destillatione laborarit: hinc difficultas magna anhelitus, hinc pulmonum imbecillitas, hinc pituitæ putris in iisdem ξυναθροισμὸς, & nisi diligenter provideatur, brevi in pulmones facto humoris impetu gravius aliquod opinione nostra malum eveniet. Præterea alvus fluit, vomitioque ægram fatigat. Quæ dejiciuntur liquidiuscula sunt, & diarrhoica. Magna vermium suspicio quos putredo magna parit. Nam paullo post propinato ex Rheubarbaro poculo excretus vermis mortuus (quod tantam corruptelam significat, ut nequidem eam vermes, prognata tamen ex putredine soboles, ferre possint.) Itaque oppugnanda ventris inferioris putredo, quæ febrem hanc pene hecticam putridam quoque efficit: alterandi & pulmones. Hæc enim quæ adest sitis ingentem in pulmone conceptam flammam arguit. Et quum silentium, frigidæ haustus, necnon auræ frigidæ inspiratio sitim sedare dicatur ab Hippocrate, eam sitim non explebit frigidæ potus, quum non in alvo æstus, sed in pulmonibus concipiatur: foris illinetur totus thorax Oleo violaceo, & butyro recenti: epithemata cordi & jecinori applicata. Sedatus vomitus. Præscriptum rheubarb. Omnia in melius vertuntur.

CONSILIUM SEPTIMUM.

De febre hectica.

Pro Puello.

CLaudius de Heruille circa mensem Martium cælo estuante cœpit febricitare. Diaria erat febris quæ primo quoque tempore in speciem quamdam hecticæ degeneravit. Ac id Medicos primis diebus latebat ad eam rem parum attentos. Alvus liquida dejecit, cinericia, putria admodum. Paucis post diebus alvus restitit. Secta vena, sed frustra. Interjecto aliquo tempo-

ris spacio urinæ croceæ turbatæ apparuerunt: illud χλώρασμα λαμπρόν Hippocratis, ideſt faciei viriditas collapſa eſt: breviſſimis intervallis deprehenſa eſt collabi corporis ea tantula quæ inerat corpori moles. Metus maximus fuit Hecticæ μαρασμώδους fomes in pulmonibus eſt, & in imo ventre: febriſque complicata eſt, elevato ſubinde ex imis ſedibus vapore, qui cordis intima feriat atque attingat. Hicque conſiderari debent ἕξις, putredo malaque qualitas per partium inferarum quamdam corruptionem. A cibo refrigerabantur extimæ partes: rubebant genæ ex intervallis. Itaque non tam de morbo ejuſque ſpecie laboratum eſt, quam de curatione, quæ operoſa ac difficilis viſa eſt. Nam ariditas cutis & ſcabrities, marcor, & collapſus repente habitus, facies pene Hippocratica, caloris ad interiora recurſus & expanſio, viciſſitudoque ejus a cibo præſertim, caloris acrimonia hecticam intemperiem ali foverique declarabant. Inſtitit & quidam hoc argumento rixus probare hecticam febrem non eſſe, quod a cibo refrigeratio, non calfactio contingeret. At Galenus exemplo de perfuſione calcis adducto vult in hecticis febribus a cibo partes calefieri: ſed non excludit levem refrigerationem, quam poſtea calfactio excipiat: Vel dicemus in iis quibus robuſta ſunt viſcera, calfactionem ſtatim enaſci: quibus contrario modo affecta, leve refrigerium contingere. Ergo primo quoque tempore hæc inſtituendi uſurpandique remedii jam demum nata neceſſitas & occaſio videbatur. Sed hic audito febris hecticæ nomine, non ſtatim ad humectandum refrigerandumve accedere oportebat, eorum more qui empiricam methodum ſequuti, omnia confundunt ac pervertunt. Febris illa hecticæ omnia argumenta præſeferebat, ſed unde nata, an morbo ſucceſſerit, ſymptomaticave, an eſſentialis, quæſtione dignum putatur. Hecticæ raro primariæ ſunt, & ut agnovit Galenus 3. *de præſag. ex pulſ.* aut a mœrore aut ab ira naſcuntur, præeunte aliqua diaria. Alias cauſas non agnovit. Nec enim credibile cauſas procatarcticas tantam vim habere, ut primo quoque tempore partes ſolidas immutent. Tamen ex tribus unum videtur probabile. Viſus eſt diariam productam pati quum cælum menſe Aprili æſtu incandeſceret, cui febri aut celatæ, aut neglectæ hectica promte ſucceſſit, ut 8. *Meth.* Gal. ait contingere. Nam faciles ſunt morborum ſucceſſiones in male præſertim affectis corporibus. Vel potius (ut licet ſimile legere apud Gal. 3. *de præſag. ex pulſibus*) quum intemperies & ſuperficiaria phlogoſis ratione cæli æſtuantis præceſſiſſet, ecce hectica peſtilens quæ contingit aliquando, oborta eſt, quæ omne medentis conſilium ad cardiaca converterit. Quod & urinæ prætendebant; quæ confuſæ & ſubcroceæ apparebant, quum nil tale contingere ſoleat ab ſimplici hectica: Sæpe enim idque primis diebus urinæ non parum abſant ab urinis ſanorum. Probabile & illud hecticam hanc veluti ſymptomaticam in corpore macilento maleque affecto ab obſtructione, aut vitio totius ſubſtantiæ partis alicujus natam. 2. Etenim legere eſt exoriri ſæpe febres lentas ex hecticarum genere à latente obſtructione, aut ſeminala in parte quapiam corruptela. Sic nimirum focus videtur cor, hepar per conſenſum cordis, meſenterium, ipſi quoque pulmones. Licet Gal. lib. *de Maraſmo* neget pulmonem ſedem eſſe febris hecticæ, quod pulmo ſit humidus, & perpetuo novo

vo attracto aere refrigeretur. Sed hoc quàm verum, aliorum esto judicium. Ac in hoc juvene pulmo & mesenterium focus videtur, ut ne uno neglecto alteri male consulatur. Itaque hic considerantur intemperies, mala qualitas, putredo, ut perpetuo urinæ declararunt. Diligenter profligata est mala qualitas, duorumque hic habenda ratio, putredinis, intemperiei tamquam cujusdam phlogoseos. 2. Hic tamen opus, hic labor. Audito nomine morbi sectio venæ, quum putredo est, & purgatio; quum autem hectica intemperies est omnis refrigerandi modus & alteratio intelligitur, sed hic gravissime a plerisque peccatur. Nam ait Gal. 10. *Methodi*, in febribus hecticis si quid peccatur, graviter peccatur; & quum affectus sit magnus, levissimum errorem tolerare nequit. Ac hic contrariæ multæ indicationes. Ita blandissime ex intervallis corpus repurgandum, litus corporis totius, præsertim vero ad thoracem. Syrupus resumtivus. Auræ refrigeratio, frigidæ potus. Aqua rosarum & violarum: nam & facile penetrat, & summam refrigerandi vim habet. Massipanes: panis infriatus in jure gallinarum, aut caponum. Lac asininum postmodum jure & loco præscribetur.

ANNOTATIO.

2. *Obstructio & phlegmone duo sunt quæ impediunt quo minus audacter in febribus hecticis refrigeremus. Tamen Gal. mavult usu frigidæ & obstructionem & phlegmonem augere, quam sinere longius serpere hecticam intemperiem.*

CONSILIUM OCTAVUM.

Pro biliosa fluxione.

ANglus annos aliquot laboraverat destillatione biliosa in scoptula, & brachia cum capitis dolore. Destillationis fons creditus est in capite esse; ita tamen ut hepar præcalidum auctor primarius crederetur. Metusque tandem est, ne in partes inferas humor deferatur; illicque aut gonagram, aut ischiadam faciat. Quod ut ne contingat, omnisque mali præripiatur occasio, remediis iis occurrendum. Vinum circumcidi debet. Corpus Rheubarb. sæpe repurgandum. Per tres annos vere & autumno basilica aperiatur. Luna silente hiemis tempore repurgetur pilulis ex agarico, sine quibus, & cocciis. Tota æstate cassia cum rheubarb. Quum fluxio in motu est, applicetur supra partem bolus armenia, aut nutritum: amurca aut aqua salsa: pro capitis dolore paretur Lixivium ex cineribus sarmentorum & unciis quatuor fol. senæ mund. Parabitur smegma ex nigella romana, roremarino, sale. Item opiata ex conserva antheos, buglo. borrag. cortic. citr. & myrob. item mithrid. ther.

ANNOTATIO.

2. De iis articularibus morbis biliosis docte Aetius cap. 28. serm. 4. tetrabib. 3.

CONSILIUM NONUM.

De Melancholia Hypochondriaca.

Pro quodam Mercatore de Montargis.

MErcator quidam variis curis implicitus ac metu mortis perculsus cœpit macrescere admodum. Habitus erat macilentus, squalidus: Hypochondria collapsa. Destillatio in pulmones, & difficultas anhelitus. Cuidam Empirico se concrediderat qui accurata diæta catarrhum sistere contendebat, sed frustra id, & imperite. Lutetiæ quum moram nonnullam traheret, consuluit medicos ut præsenti malo occurrerent. Visus est tantum queri de difficili anhelitu; cujus auctorem catarrhum accusabant. Oculi erant mobiles, modo fixi, Galli vocant, *esgarez*, quasi esset attonitus. Quod propter affluentem animalem spiritum fit affatim, deinde propter eum resistentem; E nare sinistra stillabat humor putris serosus, qui si restitaret in cerebro, aut vertiginem, aut epilepsiam accerseret; sed ut accurate investigata est totius mali causa, ac præsertim de difficili respiratione, de qua solum querebatur, laborabamus: invenimus tandem eum melancholia Hypochondriaca laborare, & in visceribus quasi hectica quædam affectio deprehensa est. 2. Difficilis respirationis causa longius repetita est, eaque siccitati marcotique viscerum ac cordis præsertim accepta relata est. Nam in ista hypochondriaca affectione siccitas est totius corporis per alimenti proprii corruptionem, siccum est cor, calidum tamen calore acri, febrili & squalido. Unde quum cor flabellationem (ut sic dicam) eventilationemque summe efflagitat præ siccitate, dum sufficientem motum duplicem non habet ad refrigerationem ejus caloris febrilis, statim repetito motu illud compensat ac resarcit. Hinc fit ut dum paullo magis corpus agitatum est, quasi animal ipsum ἄπνουν remaneat & veluti suffocatum. Sic causa difficilis respirationis & anhelitus potius ad siccitatem cordis incendio junctam referenda est, quam ad catarrhum. Non quin pulmones ipsi laborent, ut & ceterum corpus. Itaque in eo omnino versandum est, ut quacumque id ratione fieri possit, corpori prima moles restituatur, tollaturque, tum alimentis, tum medicamentis squalor & marcor totius corporis. 2. Nam ut dicebat quidam ex veteribus, melancholia hypochondriaca laborantes, tum demum curati dicuntur quum pinguescunt: Corpus renutriendum optimis alimentis; utendum hordeatis sæpe ac jusculis:

lis: pulmones humectandi, balneis utendum licet catarrhus dehortari videatur. 2. Sed quoniam exstinguendus aut humefaciendus, & temperandus calor ille præter naturam qui omnium illorum malorum auctor est, magis speratur felix eventus ex usu balneorum, quam sinister exitus: Caput corroborandum, humectandum, conferet lixivium ex cephalicis & folliculis senæ: Lacti asinino locus erit post diligenter, blande tamen, repurgatum corpus. Etenim licet melancholicum sit, proptereaque vehementioribus utendum sit medicamentis secundum sententiam Hippocratis: Tamen illud sine consilio & ratione non est usurpandum, etenim quum in melancholicis humoris potius atri ac contumacis copia in promtu est, quam vitium substantiæ, ac prava quædam viscerum diathesis & imbecillitas: illic tum ad vehementiora remedia converti debet consilium, presente scilicet viscerum ipsorum robore, quod ab Hippocrate intellectum putari debet: sed quum cachexia quædam est ob alimenti corruptelam, vitiatamque nutritionem, ac viscera vitiata sunt ac vieta, illic ex intervallis blando medicamento utendum est, ut sensim ac sensim potius therapia consistat in epicrasi quadam, quam frequenti catharsi quæ vim visceribus alioqui effetis illatura est.

A N N O T A T I O.

2. Aetius cap. 15. tetrabibl. 3. serm. 2. ubi ex professo agit de iis splenicis quos tussis infestat, & istam tussim soli catarrho tribuunt nonnulli.

2. Mesues cap. de melancholia Hypochondriaca.

2. Hæmoptoicus erat, sed Hipp. lib. 2. prorrh. admirabiliter scribit Hæmoptoisin non afferre periculum in iis in quibus dolores melancholici excitantur in dorso & sterno. Quod in historia de Tassino annotavimus.

CONSILIUM DECIMUM.

Pro quodam Nobili cui Collum intortum erat.

NObilis vir annos natus 45. in bello civili perfuga multa tulit, & in tot tantisque discriminibus cœpit laborare destillatione a capite postico, præsertim in humeros & cervicem. Hinc colli ac cervicis contorsio quædam, & quum tempore occursum non fuisset remediis ad id institutis, ita malum increvit ut facies in posteriora detorqueretur, & non nisi magno conatu in anteriora reflecteretur. At sive bibere, sive edere, sive loqui vellet funiculo in eam rem comparato, retrahebatur caput aliorsum inclinans. Lutetianis Medicis numquam quidquam tale videre contigerat. Ac laborandum fuit in specie morbi inquirenda, & remediis accommodatis. Videbatur nonnullis unius partis esse resolutio, quæ alteri convulsionem attulisset: quod non erat credibile, nam in eodem statu pars perpetuo permansisset. At reducta facies in locum suum, nisi magno conatu & magno cum dolore sisteretur,

retur, convulsivo quodam modo statim revellebatur in postica, magna omnium qui aderant admiratione. Convulsio erat revera, & omnes musculi erant affecti, & viscoso frigidoque humore imbuti, qui discussus usu rerum calidarum affectum sustulit. Itaque hæc remedia descripta sunt, quibus aliqua ex parte allevatus est.

℞. Pilul. cocciarum & aurearum an. ℥ ß. turbith. & agar. trochisc. an. ℈. ß. fiant Pilulæ.

℞. Gummi Elemi ℥ j. olei ebuli Keirini, & lumbricorum an. ℥. ß. pro litu ad cervicem & occiput cum lana succida.

℞. Emplastri de beton. ℥ iij. opopa. gumm. elem. stiracis an. ℥ j. picis navalis, picis pinguis an. ℥ j. pulv. major. & Ireos an. ℥ ij. ß. ceræ & olei rutæ q. s. fiat Emplast. pro capite.

℞. Nitri pulverif. ℥. ß. sulphur. vivi ℥ iij. fiat pulvis quo sinapizetur Emplastrum prædictum.

℞. Castor. ℥ ij. sem. nigell. Roman. ℥ iii. ligni aloes ℥ ij. pul. major. ℥ ß. fiat pulvis pro suffitu cum rosis rubris.

℞. Conser. anth. bugl. borag. folior. beton. an. ℥ iii. mithrid. ℥. j. ß. marg. elect. ℈ j. rad. pæon. & sem. ejusdem an. ℥ j. cum syrupo de stæchade, & conserv. citrij, fiat Opiata ad usum ante cibum, & sero ante somnum. Usus est decocto guajaci & Chynæ: abstinuit vino: Repetita sunt remedia frequenter, usus est Laconico.

CONSILIUM UNDECIMUM.

Pro alvi fluore.

ADolescens in comitatu Equitis torquati quum debitum officii munus exsequi non posset præ valetudine nimirum lubrica, cœpit eum diuturnæ cessationis tædere, aut quod invita pene natura multa ferret quibus ferendis satis non esset. Affectus erat alvi fluor aut diarrhoicus fluxus, inveteratus & pene cum nutricis lacte suctus, adeo omnem ejus memoriam superaverat. Egregie ad calamitatem natus videbatur. Affectus tædio quum eo magis augeri infirmitatem hanc videret, quo major annorum decursus fieret, nihilominus solatus aphorismi fide; *Quibus juvenibus alvus fluit, iis senibus adstringitur*, Medicos consulit, ut hoc jam corroboratum malum vel exstirpent plane, vel aliqua ratione allevent, nam cum sæpe cogit magna desidendi necessitas. Malum hoc non tam mereri videtur nomen morbi quam symptomatis, quod tamen ab imbecillitate aliqua in visceribus nata profectum est. Non affligit perpetuo, sed ex intervallis præsertim quum plenius paullo gulæ ventrique indulsit. Sæpe ita invito illo alvus fluit, aut potius laxatur, ut primo quoque tempore desidere cogatur, nec ratione ulla differatur. Interim totum corpus emaciatum est, pallidum, sitis magna, cetera satis ad res alacris. Non queritur de frequenti nimis dejectione, nec enim plus æquo alvus descendit, sed de cita nimis liquidaque alvo, & ut ita dicam, stercoris incontinentia. Intestinorum affectus; alvus cita; Græcis διέξοδος, ταχεῖα,

dysen-

dysenteria, leienteria, (quæ ventriculi quidem vitio fieri solum nonnullis visum est, tamen intestinis tribuitur a Galeno *com. in aphor. 22. lib. 3. aphorism.*) diarrhœa; cœliaca affectio, fluxus hepaticus, lienosus. Fluxum hepaticum aut lienosum quidam annos aliquot pertulere, tamen tandem parte resoluta interiere. Ergo non est ejusmodi fluxus, leienteria minus esse potest, nec enim ea infirmitas tamdiu perseverasset. Nec sane ventriculum in vitio esse suspicamur. Nasceretur autem vel ab excretrice ventriculi irritata, vel a retentrice resoluta, vel a coctrice debilitata. 2. Retentrix resolvitur a pituita acida & conjunctam habet ὀξυρεγμίαν, ab hectica intemperie ventriculi, & intestinorum distributioni subservientium: vel secundum Oribasium, a pituita crassa viscidaque quæ replet rugas ventriculi. Excretrix irritatur multitudine alimentorum per se, vel quia non distribuantur ob obstructionem mesaraici: vel acrimonia alimenti, vel humoris, ut quum ventriculus aphthis tentatur. Ergo ad fluxum diarrhoeicum potest revocari. Observatum est enim diarrhœam quamdam biliosam esse qua bilis flava, aut citrina ardens ac plerumque spumans emanat, idque sine magna ventris torsione. Sed tamen quum in diarrhœa non modo in excretionis modo, sed & in qualitate & in quantitate peccatum sit: hic noster affectus ex parte aliqua quiddam habet tale, ex aliqua vero non. Nam ut prædictum est, non de frequenti nimis dejectione conqueritur, sed de cita nimis alvo, & de excretionis modo. Fluxus alvi, qui motus est ad excernendam materiam per alvum & intestina, aut a toto corpore, aut a parte, fit motu naturæ, aut symptomatice. A toto corpore aut diarrhœa est proprie, aut colliquatio, aut cruentus fluxus, aut varii coloris, aut cholera morbus. Si a capite, cerebralis fluxus dicitur, unde sæpe mulieribus ῥῦς γυναικεῖος dicitur a capite manare. Aut hepaticus, aut alvinus, quum nimirum in lactibus, aut crassioribus intestinis, aut in mesaræo, aut mesocolo vitium concipitur. Et sic in ceteris prout hæc aut illa pars infirmitate detinetur. At nil tale in hoc affectu. Siquidem si tale aliquod vitium conceptum esset, jampridem detectum fuisset in ægrotantis juvenis perniciem. Ergo de frequenti dejectione non laboratur, nil de aliena excrementorum qualitate, sed de excretionis modo. 2. In tribus res tota versata est. In hepate intemperies est, unde biliosi acerrimique humoris proventus fit, qui in intestina illabens facultatem excretioni dicatam irritat; facultati retentrici imbecillitas comparata est. Inest quoque intestinis sensus exquisitus, idque propter eorum nuditatem, ex corporis enim mole & facilitate facile colligitur interni corporis constitutio, & longo temporis tractu, aut ab ipsa conformatione intestina non satis oblita obductaque sunt mucore pituitosoque humore, quem natura instituit ne bilis flavæ illac transeuntis, aut excrementi mordacis acrisque per calorem redditi molestiæ tam facile sentirentur. Quod fortassis non abs re. Ego autem quum pruritum narium observarem, cœpi rogare num vermium molestias sensisset. Nam inter causas fluxus alvi vermes numerantur. Dum nimirum generatur putris humor vermibus generandis aptus, qui & per se alvum citaret, & quum vermes generet, vermes ipsi mordicando idem

præ-

præstarent, intellexi excretos infra supraque vermes, deprehensum est tandem hepar in vitio esse. Ad hæc capita curatio reducta est. Utatur conserva rosarum initio pastus. Aliquando granis mastich. cum syrupo rosarum siccarum, Julepo ros. myva cydo. In jusculis misceatur succus ompha. Expurgetur bilis quæ multa circum cystim & jecur collecta est, decocto seridis, absinth. pont. plantag. lactucæ novell. 4. seminum frigidorum majorum in quo macerentur ℥ ii. rhei, in forti expresso dissol. syrup. myr. ℥ ß vel ex succo plantag. & portul. Quum perseverabit fluor addetur corall. ℥ j. rhu pul. ℥ j. Vere & æstate parabitur syrupus ex succis omph. plantag. portul. seridis, cichorii utriusque cum ℥ ij. seminis papav. alb. cum seminib. frig. madeant boli armeni ℥ ij. in nodulo addentur ℥. ij. rhu. pro lib. in forti expres. Jecori adhibebitur cerot. refrig. & epith. Parabitur Elect. ex pulvere trias. coral. rub. seminis plantag. terr. sigill. carabe cum saccha. dissol. in aq. conveniente. Intestina oblinantur decocto omazor. cui coquantur ros. plantag. fol. myr. cum mucag. gummi tragac. interdum cremore hordei. Utatur elixis potius quam assis. Vere novo si pulsus velocior, tundatur vena jecoris. Lacte asinino & balneis uti poterit. Idibus Junij 1571.

ANNOTATIO.

1. *Et quod hic dicitur de ventriculo, idem de intestinis dici potest, quorum ruga dum lavigantur, fluor alvi contingere potest.*

2. *Longi quum perseverant alvi fluores, raro id fit citra catarrhosam cerebri dispositionem: veteres autem Medici eo discernunt fluxum hepaticum & cerebralem a stomachico & intestinali, quod hepaticus & cerebralis sit periodicus & nocturnus; stomachicus autem diurnus fere, & non periodicus. Ratio hac esse censetur: ideo illi sunt periodici & nocturni; quod per fluxionem fiant, & praterea eadem de causa multis fiunt de nocte ob revocationem caloris intro, & pororum occlusionem: citantur enim tunc catarrhi: huc accedit motus materia phlegmatica de nocte. Quod autem caput adjuvet maxime hujusmodi fluores, & propterea illi consulendum sit, primus observavit Hippocrates, lib.* περὶ παθῶν. *Hujus verba hac sunt, Dysenteria, Lejenteria, diarrhœa, morbi consimiles sunt: Hi sic sunt sanandi ut desluxum a capite impedias, & a ventre superiore, morbi enim natura hinc est. Qui locus est diligenter annotandus.*

CONSILIUM DUODECIMUM.

De sanguinis stillicidio ab utero.

Ujusdam mercatoris uxor quum gravida esset, diesque aliquot paullum de sanitatis gradu dejiceretur ex alto in latus dextrum cecidit. Ante

Ante casum stillaverat paullulum sanguinis ab utero ac si fluxus menstruus minaretur: A casu grumus sanguinis apparet ac paullo plenior fluor: febricula prehendit: corpori magna est lentitudo: pondus quoddam in pectine sentit: dejecta appetentia, pulsus parvus, humilis ac in quodam ictu deficiens. Quæritur num fetus mortuus. Quum res in dubitationem adducta est, jam dies octavus a casu agebatur, & superioribus diebus, ut ante dictum est, stillicidium sanguinis præcesserat. Quæsitum est primum, num utero gestaret: num vitale, si vitale, an casus iste vitam fetui præripere potuisset? ne temere de accelerando partu elidendoque fetu cogitaretur. Ægra mulier utero se concepisse certo affirmabat, quod exactis duobus mensibus menstruum nil apparuisset, nisi quod paullo ante casum tantillum cruoris effluxisset. At numquam illi menses substiterant quin utero concepisset. Nunc an a lapsu aliquid alienum contigisset? Non visa est vita præcisa fetui quod vitalis non esset exactis tantummodo duobus mensibus & duodecim diebus. Immo embryo tantum est. Quod falsum videtur. Nec enim a die quo movetur in utero fetus numerari debent dies vitæ. Prius enim ut planta vivit, deinde ut animal sentiens: tum ut mobile animal: postremo ut rationis capax. Sensus enim facultate illustratur fetus circiter diem sextum & trigesimum. Ubi autem ad mensem tertium mas pervenerit, femina vero ad quartum, moveri incipit, ait Hipp. calcitrare. Ac certe sive mas, sive femina geritur, aliæ prægnantes semper die 42. aliæ mense tertio, aliæ non nisi medio prægnationis cursu eum loco dimoveri sentiunt. Itaque deceptus admodum medicus qui negaverit exstinctum posse esse fetum, post duos menses & 12. dies, & quod vitam animalis vivere non existimetur. Ac ille totius corporis lentor, fluor sanguinis, ἀκινησία, λειποθυμίαι, pulsus διαλειπὴ & ἔκλειψις, cujusdam ponderis in pectine sensus, lumborum magnus dolor, tormina, dejecta appetentia, sudor in quibusdam tantum partibus apparens, qui Hippocr. ἐφίδρωσις dicitur, ac in malis habetur, immo & sudor subfrigidus apparens, alienum aliquid contingens satis aperte videntur attestari. Immo quibus diebus in morbis apparet aliquid, iisdem natura nescio quid moliebatur. Molam nullam esse inde colligi potest, quod ante casum nil devolvi videretur in alterutrum latus decumbenti. Tamen hæc omnia signa non potuerunt Medicos adducere ut certo crederent collisum esse oppressumque id quod utero contineretur: alia enim multo certiora paruissent exactis præsertim octo aut novem ab occasu diebus. Tamen narrantibus obstetricibus sæpe a casibus in unum aut alterum mensem signorum argumentorumque exstincti feminis fidem supprimi. 2. Quamquam Hippoc. in Historiis vicesimi diei in ejusmodi rebus mentionem inierit. Enim vero stillicidium sanguinis si a fundo uteri manaret, os uteri hiaret, si quid collisum esset, ac vietum (Gallis *fané*) id una efflueret, aut alia ratione sese proderet. Potuit enim a casu sanguis effluere, non quod aliquid alienum in utero sit, sed eo modo quo ante casum, per externas nimirum venas quæ ad collum uteri pertinent, non per eas quæ in fundo delitescunt. Item & lapsus auctor ejus stillicidij esse potest,

non

non propterea hianteutero, sed erumpente sanguine per partes inferas, utpote præ ceteris ab eo casu conflictatas & concussas. Ut in iis apparet, quibus cerebrum concussum est, alias enim per os, alias per nares, aures, oculos quoque ipsos sanguis quaquaversum erumpit. Leipothymia, ac pulsus exiguitas potest humorum summam putredinem consequi, quam dejectiones detegebant. Propinato enim blando medicamento ex rheub. & elect. diacarth. tantula quantitate excreta sunt admodum putria, cineritia, subflava, quæ magnam subesse corruptelam significarent. Ac metus ipse, animique pathemata, quibus mulierum leve ingenium facile concutitur, & quibus ista de qua sermo est, mulier, ex intervallis agitabatur, nonnihil earum rerum afferre ac adducere potuerat. Ac in tam ancipiti ambiguoque negotio videndum, ne quid detrimenti capiatur: nihilque audentius moliendum quousque rerum agendarum proclivior promtiorque sese nobis offerat occasio. Saltem non obsimus dum prodesse volumus, quum hoc multum ad honorem Medicorum referre videatur. Ac mirum quod die circiter 13. apparuit, refrixerunt extimæ partes, crurum femorumque tantus sudor, isque frigidus sequutus est, ut larga veluti copia aquæ irrigatæ essent illæ partes. Ac deficiens ille pulsus necessario aut affectum cor, aut os ventriculi declarat. Addo & illi in asthmaticis, & iis qui ab oppressione pulmonum moriuntur, tales pulsus apparent. Præterea in magna humoris corruptela idem contingit. Licet febris adesset, ac urinæ flammeæ apparerent, usu vini etiam generosi non interdicta est: exhibita sunt quæ vim roborandi superioris orificij ventriculi haberent. Tertio quoque die propinatum rheubarbarum, ut omni ope exigeretur is putris humor, qui febrem posset reaccendere. Rerum præscriptarum hæc ratio est.

℞. Rad. bistort. tormentill. tunicæ an. ℥ j. rad. & folior. dictamni, agni cast. an. ℥ ß. fiat decoct. in qua infunde rheu. ℥ ij. ß. rad. bistort. gra. 6. sacch. rof. ℥ vj. fiat potus. cap.

Item ℞. Ambræ gris. gran. iij. margar. electar. ℈ j. corall. rub. fragm. lapid. pretios. & lap. hæmatitis an. gr. vj. rad. bistor. ℈ ß. pulver. diarrh. abb. ℈ j. cum sacch. rof. in aq. bistort. dissol. fiant tabellæ.

ANNOTATIO.

2. *Ab Aristotele quæ conceptus corruptio intra 7. diem fit, ἐκρυσις dicitur, Latinis effluxio, ἐκτρωσμὸς autem ad 40. diem usque fit. De his Hippocrates primus lib. de septimestri partu.*

CONSILIUM DECIMUM-TERTIUM.

De sanguinis profluvio a Partu.

MUlier annos 35. nata, longe a partu magno sanguinis profluvio divexata est. Multa eo conferentia adhibita sunt. Quum sanguis restitit jam primum oborti dolores atrocissimi circum lumbos, & ventrem ad umbilicum. Non cedebant remediis. Inter dolores ab utero numerabantur. Relictis Medicis ad mulieres confugitum est. Illæ & balneis & fomentis, & cucurbitulis uterum loco reponere conabantur. Sed frustra; tandem variis ultro citroque usurpatis remediis, dolores conquieverunt. Aliis Medicis visus est uterus illuvie humorum oppletus esse: ideo præscripta sunt hæc ad sedandos primum dolores, tum ad deplendam istam humorum illuviem.

℞. *Rad. alth. lilio. farina lini an.* ℥ *iii. mal. viol. parietar. an. m.* j. *chamæ. melilo. an. m.* j. *coquantur addendo butyr. recent. & ole. lilior. an. q. suff. fiat cataplasma, cui adde foliorum rutæ in sartagine cum axungia porci coctorum, m.* ij. *cinam. pulveris.* ℥ ß. *fiat catapl.*

℞. *Casto.* ℥ ß. *rheub.* ℥ ij. *fiat massa cum syrup. viol. capiat pilul.* 4. *pro dosi.* Ab usu fomentorum allevatus dolor aliqua ex parte, sed partibus imbecillites est comparata; unde aliquo post tempore facta veluti systrophe & collectione humoris ad hypochondrium dextrum, difficultas summa respirandi consecuta est: primo occursu manuum dolor ingens. Ingredi non valebat. Curvata pene incedebat. In neutrum latus decumbere poterat. Quum superioribus diebus de utero conquesta esset, visa est morbi sedes esse in partibus quæ ad uterum pertinent. Ac præsertim ligamentorum uteri vitium aliquod esse suspicabantur, sed situs sedem esse aut in hepate, aut in partibus vicinis demonstrabat. Initum est ea de re consilium.

Summus Hippocrates successiones morborum considerandas esse præcipiebat, quod in morbis longis multa symptomata contingant quæ bonis & eruditis Medicis ob similitudinem & fallaciam imponant. Et novi morbi tamquam soboles rediviva ex aliis subinde consequantur ac repullulent. Nec mirum si hæc mulier post dolores uterinos, post sanguinis profluvium ingens tam varie ac varie conflictetur, quod multis contingit post partum præsertim si difficilis & laboriosus extiterit. Nam oportuit naturam diuturnitate morbi jam debilitatam, aliquid moliri, aliquid in partem aliquam deponere, quod in fine morborum contingit, præsertim si qua pars dolitaverit. Id quicquid est de quo dubitatur dolor est ad dextrum hypochondrium, qui aut immutati habitus, aut alienati temperamenti consequens est. Difficultas respirandi, corporis piger motus, inflexio difficilis. Quæ & iis contingunt auctore Aetio, quibus ad cornu dextrum uteri collectio fit & inflammatio, aut quum uteri ligamenta in vitio esse incipiunt. Morbus tumor est. Sed unde natus, quæ sedes, & cujusmodi sit, hoc opus, hic labor. Omnis Hypochondriorum æqualitas in bonis ducenda quod subjectas partes bene habere signi-

significet. Inæqualitas in mole & qualitate in malis ponitur. Nam ve„ rum est quod scribit Hippocrates: *Hypochondrium molle esse convenit,* „ *dolore vacuum, æquale.* *At inflammatum, aut inæqualiter se habens* „ *aut dolens signum est ægritudinis non bene moratæ.* Ac nisi præcessisset illud sanguinis profluvium, illic inflammatio hepatis concepta fuisset: nec abfuit longe quin conciperetur. Illud confirmat sententia Hippocratis: *Quibus præcordia non mollia, facies sana, non liberantur citra multi sanguinis ex naribus fluxum, aut convulsionem, aut coxendicum dolores.* Porro, tumor qui eas partes occupat, aut externas, aut internas tenet. Item aut humilis est & depressus, aut elevatus, occultus, aut apparens: recens, aut inveteratus. Si recens & repente fit, aut inflammationem significat, aut abscessum. Si inveteratus & sensim increscat, scirrhum significat, aut obstructionem, auct. Gal. *com. in* 4. *Aphorismorum.* Hic non est inflammatio, quia febris vacuitas non repente contigit, quo fit ut scirrhi suspicio sit, aut congestæ illic multæ materiei. At externas maxime partes occupat, nam digitorum pressus altus dolores affert, quo fit ut non hepar, sed musculi intumuisse judicentur. Mirum illud est, quomodo secutum hoc sit post magnum sanguinis profluvium, quin potius una cum sanguine id quicquid est excerni debuerat, & magno illo profluvio hepar quodammodo refrigescere debuerat, & alvus humescere, per Aphorism. Hippoc. *A largo sanguinis profluvio alvi humectantur.* At contra contigit, immo alvus suppressa est, & frequentibus clysteribus irritata: Sævissimi dolores fuerunt qui colicos referrent. Quod duabus de causis mihi videtur contigisse, aut quia profluvii diuturnitate caloris paupertas consecuta fuerit: hinc flatuum & torminum magna vis exorta est: Aut quia natura qua data porta, a centro ad circumferentiam humores detorserit, qui lancinantes peritonæum, & partes vicinas eos dolores excitarunt. Præterea purus sanguis excretus est, multa crassa excrementa, quibus præsertim inter alias mulier hæc abundat, quod & prænpinguis sit, & intemperanter vivat, in alvo restiterunt, quæ eos dolores invexerunt. Ergo si ampla & vasta mole aut venter imus, aut pars hypochondrii promineat, si non fluctuatio sit, non alvi suppressio diuturna, non hydropis suspicio, aut est musculorum abdominis tumor, aut mesenterii, aut hepatis. Nam ab ingluvie sæpe acervus est pituitæ, quem Natura aut in pancreas, aut in mesenterium relegat. Et in iis glandulis quæ illic jacent exaggerantur varii humores qui tempore siccescentes renitentem durumque tumorem ingenerant; unde in iis partibus veluti concrevisse judicatur. Atque ut finiatur oratio, duorum alterum esse videtur: quoniam mesenterii tumor alte sepultus est, nec se in conspectum dat: vel est tumor infertus musculis abdominis, tum quia primo contactu occurrit, & quia etiam citra pressum dolorem afficit. Aut est tumor qui jecur sine scirrho distendit, iisdem fere notis se prodens ac scirrhus in se. Hic in jecoris ambientes membranas effunditur: & ut aliquando legi, sæpe tantus est ut universum hypochondrium repleat, & nulla jecoris circumscriptio appareat. Hic a flatu, aut cruditate quam immodica frigidæ potio affert, vel

vel intempestivo fugacium fructuum esu: & non gravitatis, sed tensionis sensus est, utpote ab humore crasso & lento quem jecur validum a se excutiens in proprias membranas deponit. Nec enim proprie scirrhus est. Curatio hæc legitima esse videbitur. Omni ope amolienda est illa materia, quæ eo loci congesta falso scirrhum refert. Cavendum a remollientibus, ne vel cancrosum quid generetur, vel scirrhosum. *Comparatus est syrupus solemnis ex ℥. ij. rheub. ℥. j. agar. ℥. ij. foliorum sena. Rhabarbarum in succo mercurialis maceratum est. Foris applicatum est hoc.*

℞. *Ceroti santalini ℥. ij. mucag. fœyllæ & rad. altheæ an. ℥. j. Extrahatur in aqua hepatica. Fiat linimentum cum oleo rosato.*

CONSILIUM DECIMUM QUARTUM.

De Febre Tertianæ typum referente.

Advocatus febre corripitur inæquali, sed quæ ad tertianæ typum referri posset. Vix erat expers febris, pulsus admodum languidus, sæpe hiabat os, continuæ erant pandiculationes. Morbus nescio quid sinistri portendebat. Antequam de remediis statuatur, primum constare oportet quis morbus, & quæ morbi causa. Alioqui inutilis opera, inutile omne consilium. Si obscura morbi species est, ut in hoc ægro, exstitit, huic non protinus remedia adhibenda, sed major negotii pars naturæ committenda. Nam futurum ut natura legitima vitæ ratione adjuta morbum profliget, & patefaciat id de quo dubitatur. Incerta enim medicatio non nisi dispendio decernitur. Omnis morbus suis se signis & symptomatis prodit. An hæc febris intermittens, an continua, plane dici non potest. Nam nulla, aut exigua febris vacuitas apparuit hactenus: quod aut inflammationem, aut malam humorum qualitatem declarat. Tamen solatur Aphorismus dum ait: Quocumque modo intermiserint febres, periculum abesse significant. Si autem morbos & eorum accessiones periodorum vices declarant, in censu febrium tertianarum haberi potest, quod tertio quoque die novæ accessionis rudimenta apparerant; sed ita parum perspicua, ut quorsum res evasura sit, hactenus non sit intellectum; facile in hecticam morbum degeneraret; corpus squalidum est, calor (ut sic dicam) squalidus, tempus id postulat, a cibo statim calfactio sequitur, contentio animi, insomnia, vacuitas doloris, pandiculationes frequentissimæ, ita tamen ut putredinis maxima luceant argumenta. Magna est imbecillitas, quæ aut affectum cor, aut ventriculi orificium, aut malam putredinem arguat a qua vapores excitentur. Urinis parum fiditur, quod hic æger nephriticus sit. Parum autem tutum judicium est urinarum in eo casu. Nam sæpe humor crudus excernitur a renibus ipsis, qui falso hypostasin laudabilem refert. Morbus fuit brevis. Secta vena eventilatus calor, qui in putri materia erat sepultus. Bis repurgatum corpus satis vehementer.

Toto morbi cursu abstinere vino non jussimus, tum quod imbecillitas summa dehortaretur: tum quod habitus esset melancholicus. Hic autem vino interdicere non est artis.

CONSILIUM XV.

De Hepatis inflammatione.

THesaurarii uxor pravis scatens excrementis in utero conceperat. Toto graviditatis tempore nonnullos dolores ad umbilicum senticbat. Præterita tempestate austrina post immoderatum usum fructuum fugacium alvi fluore tentata est, qui dies aliquot neglectus. Tandem decumbere coacta est. Excernebantur cruenta, viridia, ὑπόχλωρα. Interjecto tempore pici simillima, mox ramenta intestinorum prodibant. Febris successit. Dubitatum an fluor is esset symptomaticus, propterea que potius in febrem esset incumbendum, quam alvi fluorem. Videbatur Medicis optimum si sæpe repurgaretur. Non apte tamen. Desidere cogebatur nocte quadragies, & ita vires frangebanrur. 2. Vomitus fuit æruginosus plane, vomebat ante cibum, & præsertim a somno. Dolitabat regio hepatis. In hoc phlogosis conjiciebatur. Prætermissa venæ sectio. Celebrata est die octavo febris. Tardius hoc factum, & nullo profectu. Sexto & septimo die excreta sunt quæ cadaverosum olerent. Et hæc suspecta sunt plane. Vino erat interdicendum tum ratione febris, tum phlogoseos in hepate. Nam hic dolor recenter obortus, in dextro hypochondrio aliquid simile subesse demonstrabat. Pulsus fallebat. At scire debebamus ex Galeni sententia in gravidis pulsum esse parvum & oppressum: Unde sæpe gravidas febre non laborare existimamus, quum tamen revera laborent. Ab hepate inflammato resudabat inutilis & serosus humor, qui in ventriculum refluens illum perturbabat, & vomitum promovebat. Ergo tam frequenter desidendi desiderii causam revocabam ad serosum humorem, qui continenter ab hepate inflammato resudabat, juvante ad id uteri pondere: unde conatus & inane desiderium sæpe potest contingere. A partibus internis facile resudat humor qui fluorem alvi citare potest. Tandem hepaticæ dejectiones apparuerunt. Decimo tertio die peperit vitalem. Lochia suppressa sunt: alvus non reddidit ut ante: Omnia visa sunt tranquilliora, sed calor sensim intro revocabatur. Sequente nocte profuse ridebat. Delirabat. Repente omnes partes refrixerunt. Sudor frigidus. Per duodecim horas hæc apparuerunt. Mente satis constabat. Interiit. Ab omnibus clamatum est. Et tantæ cladis causa relata est in prætermissam reprimendi fluoris alvi occasionem. Quod perperam & imperite effectum fuisset. Nam ubi primum repressa est, mortis periculum creavit. Ac tanta excrementorum varietas etiam pravissimorum satis abunde docuit summam fuisse in partibus intimis corruptelam, quam Græci διαφθορὰν nuncuparunt. Ac & tempus, & corporis constitutio, & graviditas, & affectus ipse omnem salutis occasio-

nem præripuerunt. Si alvus suppressa fuisset, non est dubitandum quin febris & alia symptomata increvissent.

ANNOTATIO.

1. *Ingens bilis copia sursum deorsum ferebatur: deorsum quidem per alvi fluorem dysentericum, sursum per vomitum. Nam æruginosum per os excernebatur. De eaque verum fuit quod dixit Hippocrates in Coacis. „ Quæ ante partum in modum choleræ morbi; idest humore sursum deorsumque lato, dolent, facile quidem pariunt; sed si febricitent, perniciose „ habent: tum alias: Si quid in faucibus adsit, aut si aliquod pravum signum adsit. Quæ omnes aphorismi circumstantiæ in mulierem istam incidebant: Et interiit. Sub finem. 5. Epid. narrat de quadam muliere gravida quæ dysenteria laboraret. Sed edito fetu statim quievit malum. Nam pondus pueri potest facere ad irritationem, & inane desidendi desiderium.*

CONSILIUM XVI.

De duplici Tertiana.

Adolescens annos circiter undecim natus toto mense Augusto febre laboravit duplice tertiana, quæ exasperationes tamen certas & statutas non habebat. Corpus macrum erat, cacochymum, visceribus affectis male. Et qui color in cute efflorescebat, is alimenti pravitatem detegebat. Progresso morbo fluxio in pulmones eum adoritur: paullo post dolor permolestus ad hypochondrium dextrum: alius ad sinistrum. Quum morbus quiescere videretur, postliminio redit, non idem, eamdemque rationem habens; sed diversus. Lenta obscuraque febris eum noctu diuque sine fere ullo sensu occupabat. Dolor hypochondrii dextri repetit. Initur consilium. Capita hæc sunt: Unde hypochondrii dolor: Quæ febris. Complicatane. Quæ medendi ratio. Dolorem hypochondrii ementiri potest stomachi inflatio & dolor. Unde sæpe conqueruntur de alterutro latere ægrotante, quum aut nulla, aut exigui doloris causa sit in alterutro viscere: sed affectus ventriculus, tumefactusque affecti hypochondrii opinionem facit. Atque ita diligenter videndum ne similitudo affectuum nobis imponat. Tamen non multum nostra nos fefellit opinio: sed revera dolor in ea hypochondrii parte erat qua latet hepar. Nullus qui appareret tumor: nulla inflammatio, siquidem amplior febris esset. Sed id quicquid erat meo judicio depositio erat materiæ, in partem illam ut infirmiorem, & exercitatiorem toto morbi tempore. Febris lenta est, complicata cum catharro & fomitem habet maxime hypochondriorum obstructionem, idest, partium in hypochondriis contentarum. Nam annotatum supra est a latente obstructione mesenterii nasci febres non hecticas quidem per empyreuma

pyreuma & phlogosin, sed putres hecticas, ut putredo continuitatem, perseverantiamque (ut sic dicam) afferret. Evincenda itaque putredo omnis. Alvus pigra est admodum: an ideo vehementioribus pugnandum remediis? Nequaquam. Sic fœde ac turpiter a Medicis arbitratur, qui quum alvum pigram admodum vident; nilque etiam valido medicamento deiicientem; temere corpuscula sicca & emaciata graviter medicamentis fatigant. Nesciunt enim, nesciunt; siccitatem corporis retentricem confirmare admodum, & dejectiones non posse fieri faciles & liberas; nisi humiditas quædam radicalis sit quæ actionem adjuvet. Sic enim magna illa siccitas omnem actionem impedit ac intervertit. Interea affatim sæpeque medicamenta valida damus, & dum majorem siccitatem afferimus; nihilominus nostro voto satisfit. Ergo catharrus febri junctus illam provexit. Uterque consulendus, sed maxime ἀνατρέψαι per ἐπίκρασιν sensim ac sensim refici renutririque debet. Expeditis obstractis, lac asininum dabitur, quod omnium tardissime acescit. Et non est quod dehortari videatur febris nisi ea admodum magna sit. Quod Gal. consilium est libris περὶ τροφῆς.

CONSILIUM XVII.

De duplici Tertiana.

MErcatoris uxor quum instaret pariendi tempus febre prehenditur, quæ duplicem tertianam imitaretur. Ac quæ in tempus autumnale febres incidebant, ad tertianarum naturam accedebant, ac iis de nocte præsertim ægri torquebantur. Humor biliosus suppressus induebat naturam pituitæ ejusmodi febres ingenerans. Quæ vomebantur biliosa erant, subviridantia. Et quod mirum fuit, illo temporis non videbantur immunes a febre ægri, incertisque horis modo cum sensu frigoris, modo sine eo adoriebantur. Exactis duodecim fere diebus enixa est, viribus satis robustis, facile. Quæ excerni debuerunt, excreta sunt. Sed repente, aut uno prope dicam interjecto die dolor oboritur acutus, difficultatem respirationis inferens. Nulla tussis erat: nec febris aliquanto acutior. Quum aut tussire, aut expectorare vellet, aut aliorsum movere; præ dolore illud non poterat. Simile apparuerat nobis in alia quæ peperisset. Ab imo ischio ad mediam lateris dextri partem dolor erat toleratu difficillimus. Hic remediis non cedebat. Tandem exeunte pure per sinum pudoris allevatio. 2. Sic in multis gravidis orgasmo materiæ quam natura utpote imbecillior facta enixa non potest regere ac domare ut ante partum, multa contingunt quæ pleuritidem mentiuntur; sive quod motu naturæ humor sursum deorsum moveatur; sive quod externa aliqua fluxio fiat; sive quod circa hypochondriorum tunicas & venas humor multus est, unde per continuitatem membranarum & vasorum communionem elevatur hypochondrium alterutrum, & hic meteorismus difficultatem respirandi af-

fert,

fert, quæ similitudine imponit sæpe Medicis, supponitque alium affectum pro alio. Ita nimirum *in Coacis*, summus Hippocrates animadvertit quemdam lateris dolorem cum hypochondrii meteorismo & difficultate spirandi. Sed vocat eum dolorem, lateris dolorem sine signis: quasi dicat pleuritidem non esse, ne ea similitudo nobis falso imponat. Quum urgeret hic dolor, metusque esset suffocationis, quæsitum num tuto & jure tundenda esset vena, cujus maxima est opportunitas ad antevertendos morbos per congestionem nascituros. Dehortabantur vires imbecillæ: partus qui paullo ante præcesserat: item quod pleuritis non esset, aliisque fortassis remediis cederetur. Denique metus suppressionis lochiorum a partu: quæ si supprimerentur, omnia pejora multo contingerent. At quum dolor ad pectus urget cum difficultate spirandi, non statim tundenda vena: immo nisi signa adsint, talem sectionem improbat Hippocrates in Coacis Animadversionibus. Tamen ne quæ materia locum certum nondum teneret, tandem parti impacta opinione nostra majorem morbum afferret, in eam ventum est sententiam, ut sectio venæ tuto celebraretur. Sanguis qui fluxit lacteus erat, planeque putris. Dolores conquieverunt: Lochia non sunt suppressa, immo aliquando ut & in menstruorum tardo pigroque motu, sectione venæ liberalior, multa fluxio fit. Sed antequam tunderetur vena, præscriptum est hoc poculum.

℞. rad. bistort. myrrh. dictamni, & rad. rub. majoris, an. ʒ. ß. mithrid. scr. ij. syrup. rosar. pallid. ℥j. vini albi ℥ vj. cum aqu. hyssopi & arthe. fiat potus, capiat mane. Una post hora aperiatur vena.

Quum perseveraret febris, augerenturque symptomata, subesset magna cacochymia, quod ex olidis excrementis apparebat, quæsitum rursus quid hic consilii caperetur. Intumebant pedes & brachia: item facies, ac si leucophlegmatia tentaretur. Ac mirum fuit (dicebat senior medicus) quomodo non discuteretur morbus hic a febre, quum Hippocrates febrem aquas ac crudos humores concoquere ac digerere affirmaret. Sed illud verum est præsertim de febre superveniente, aut de ea quæ esset copiæ humoris analoga. Quod in hac muliere non constabat: nec jure ea sententia Hippocratis citabatur. Etenim hic febris corrumpebat sanguinem: sanguinem corruptum aversantur partes, & facultas alteratrix quodammodo vitiata, non ratione sui, sed alimenti in probum sanguinem affluxos humores non convertebat. Accedit quod inflatio ista morbos istos sequi soleat, minusque propterea terrifica esse soleat, præsertim quum in neutro hypochondrio tumor aut inæqualitas appareret. Tandem de purgatione una atque altera, tertiaque cogitatum est, quod hyposarcidio habitum liberari alvi profluvio, testatum Hippocrates reliquisset. Tamen non erat ὑποσαρκίδιοι nec tam frequentibus locus, fuit purgationibus. Immo decipiuntur sæpe Medici rerum similitudine. Et ea tempestate multis pedes, manus, & brachia intumuere, & qui venæ sectione educebatur sanguis, plane putris erat.

ANNOTATIO.

2. Quæstio magna esse potest, An quum lateris dolores oriuntur in muliere a partu cui lochia eunt, secanda sit vena. In hac enim muliere cui dolor lateris, ut hic dicitur, obortus est, secta vena, lochia suppressa sunt. Vereor ne illa suppressio tanti mali causa sit, idest, cur in hydropem inciderit. Vide nostras historias de uxore Comitis de Maulevrier.

CONSILIUM XVIII.

De Febre Erratica.

PRocurator post curas aliquot & molestias, præeunte aliqua corporis gravitate in febrem incidit. Hæc de genere earum quæ vagabantur eo tempore autumnali. Incertæ: sine typo: modo cum sensu aliquo rigoris: modo sine eo. 2. Exiguo medicamento provocatus leipothymia prehendit; paullo post visa est alvus liberior: sed mox restitit. Inde omnia symptomata increverunt. Illud autem præ ceteris terrori fuit. In accessionibus pulsus parvus, febri non analogos, coma, aphonia. Nulla re excitatur. Mirum hoc fuit in homine satis macro. Erat & quidam ῥέγχος, & suffocationis metus ingruebat. Secta vena perseverarunt illa. Cessante accessione & tentatis multis ad se tandem redibat; semisopitus tamen. Repurgatus sæpe. Hæc ab oppressione cerebri nata erant. Coeuntibus quoque malignis vaporibus a partibus inferis, ut febris pestilentis suspicio aliqua esset. Verum quidem illud coma, catalepsin, cataphoran denique ipsam aliquando sub finem longorum morborum contingere, quod nos ipsi animadvertimus: & plerique interierunt; tum quod corpus aliquot dies sideratum manens non nutriretur: tum quod summa erat oppressio cerebri, & febris augebatur, in modum continuæ perseverans. Credibileque fuit horum alterum, aut illam catalepsin ab exhausto manare, quod periculosissimum est: propter paupertatem caloris & spirituum, & longitudinem morbi multa succrevisse pituitosa excrementa, eaque maligna, quæ quum a febre dissipata non fuissent, restitantia in corpore tam funesta symptomata intulerunt. Nec huic solum viro ea symptomata tam formidabilia contigerant, sed & omnibus fere qui toto illo tempore in febres inciderunt. Vidi quibus suffocationis periculum ingruit accessione adventante quasi pondus in pectore sentirent, & sibi præcludi fauces viderentur. Aliis accessionis initio præfrigidi sudores, quod raro contingit. Aliis (quibus ex longis intervallis tantum tussicula erat infesta) quum accessio prehenderet, tussis adeo vehemens accidebat, ut eam quam molestissime ferrent. Mulieri sexagenariæ toto tempore accessionis leipothymiæ: comatosum quid, dolores permolesti: Querimoniæ. Sed ut ad ægrum nostrum

rever-

revertamur, variis remediis a primariis Medicis occursum est. hic potus injectus est.

℞. *scobis unicornis gran. 4. ambra grisea gran. 3. cum aqu. card fiet potus. cap. Injecti frequenter clysteres: injectus & hic.*

℞. *centaur. minoris, betonica, meliss. salvia, calament. an. m. j. flor. genist. p. ij. sem. lini ℥. ij. agar. in nodulo positi ʒ iij. fiat decoct. ad ℔ j. In col. dissolve Cath. & hiera diacolocyntidos ann. ℥. ß. olei aneth. ℥. iij. fiat clyster.*

℞. *Conseru. anth. flor. salvia & beton. an. ʒ. ij. mitho. ʒ. j. ß. semin. pœon. ʒ ſ. cum syrup. conserv. citrij. fiat opiata.*

℞. *folior. salvia. beton. major. yua. arthr. prim. veris an. m. j. florum stœchados, salvie, & anthos, an. p. ij. fiat decoct. in vino pro fotu capitis.*

℞. *olei chamam. liliorum, & nardini an. ℥. ij. castores ʒ ij. aceti scillitici ℥. j. pro embroche totius capitis.*

℞. *thymi sature. beton. & salvia an. m. ſ. piperis ʒ. j. ſ. coquantur in ℔. j. Colatura dissolve oxymel. scillitici ℥. iij. fiat gargarisma: Usus est hydromelite: fotibus ex lixivio sarmenti, cum agarico, sena, & rasura ligni sancti. Item usus decoct. sarseparille & gueiaci.* Quis enim dubitat quo minus decoctum ligni sancti conferat ubi oppressum videtur caput a pituita. Siccando enim confirmat, & liberat a dominatu ipsius pituitæ.

℞. *Theriaces, mithridat. an. ℥. ſ. olei de castor. ʒ. ij. aceti parum pro nuca & posteriore capitis parte.*

Item ℞. *pyretri, nucis moscata, caryophyll. an. ʒ ſ. castorei ℈. j. fiat pulvis pro naribus. Tamen mihi valde suspectus est castorei usus, propterea quod Epilepsiam inducit.*

Item ℞. *emplastr. de betonica ℥ ij. ladani, styracis, calamita an. ℥. j. olei ros. chamam. an. qu. suff. fiat magdaleon pro capite.*

℞. *oxymel. simpl. & syrup. de hysop. an. ℥ ſ. cap. ex cochleari.*

Item ℞. *theriaces, mithridat. an. ℥. ij. conserv. acori, campa. anthos. an. ℥ j. pulu. diamarg. diarrhod. abbat. an. ʒ. j. decoctionis beton. buglos. bipinel. morſ. scabio. cum ℥. j. semin. pœon. 6. ℔. distillentur in alambico.*

℞. *predicta decoct. ℥. iij. colentur per manicam Hippocratis cum saccbar. Utatur sape. Subjectus & hic clyster est.*

℞. *salvia, majorana, betonica an. m. j. mercurialis m. j. sem. anisi & pœonia an. ℥. j. fiat decoct. ad ℔ j. in qua dissolve hiera diacolocyntid. ℥. ß. mellis mercurial. ℥. ß. salis comm. ʒ iij. castorei pulverisati ℈ j. fiat clyster.*

Sed perendie quam iniiceretur hic clyster, dati sunt ℈ ij pilularum sine quibus sero. Tertio post die potio hæc propinata quum accessio præcessisset superioribus similis: initio autem illius dormiendi adest inexpugnabilis necessitas.

℞. *beton. bipin. scabios. folior. buglos. an. p. i. folior. sena ℥. ſ. semin. card. citrii & pœon. an. ʒ. ſ. fiat decoct. in qua infunde agaric. trochisc. ℈. iiij. rhei ʒ. ij. cinnam. ʒ. ſ. In express. dissolve hiera diacolocyntid. ℈. j. fiat potus.*

Item ℞. *florum anthos, stœchados, betonica, calament. an. m. ſ. radic angelic*

angelicæ ʒ. ij. florum cordial. p. i. 4. ſemin. frigid. majorum, cuſcut. citrij an. ʒ. j. ß. Fiat dec. ad quart. tria. In coll. diſſol. confect. Alkermes ℈. iiij. theriac. & mithridat. an. ʒ ij. fiat potio colata per manicam, pro tribus doſibus.

Item ℞. *farin. fabar. & orobi an. ℥ iiij. pulv. chamam. beton. ireos, an. ʒ. ij. coquantur in oxymel. ſatis diu ad ſpiſſitudinem pulticulæ & tenacitatem. fiat cataplaſma pro capite demto ſuperiore emplaſtro poſt operationem medicamenti.*

Vires interea concidebant. Interiit decimo ſeptimo die. Fortaſſe ſuperior curatio paullo durior fuit. Etenim convenit in evincenda multa materia pituitoſa: ſed in ſiccitate conjuncta cum humoribus aliquot juncta virium infirmitate non ita convenire videtur.

CONSILIUM XIX.

De Febre peſtilenti.

Nobilis mulier poſt liberalem uſum fugacium fructuum, & moleſtias aliquot, quum tamen ea ſatis hilariter viveret, cœpit aliquando conqueri de dolore & gravitate capitis. Aliquot poſt diebus quum omnia vitæ munia probe fungeretur, a prandio cœpit caput dolere: deinde omnium artuum dolor. Febris acutiſſima. 2. Vomitiones frequentes, varia excernebantur. Alvus fluxit. Secundo die mitiora aliquanto omnia. Febris perſeverabat. Ex intervallis modo temperatæ partes percipiebantur, modo acerrimo calore calfactæ: Jactationes plurimæ: reſiſtit alvus: vomitus ceſſant. Tertio intumuit facies: paullum taciturna: raptus humorum ſurſum. Omnes partes dolent. Urinæ confuſæ, nigricantes. Quarto eadem perſeverant. Nox difficillima: clamores: taciturnitas: difficilis anhelitus: ſurrectiones quadraginta: jactationes. Quinto oculi feroces: mox depreſſæ palpebræ: ſero omnia exacerbantur: oculi ferociores: conſtantes quaſi defixis palpebris: acies oculorum obtuſa: aphonia: potum aſſumebat ſubmurmurando: non deglutiebat: delirabat. Nox implacidiſſima. Sexto interiit corpore purpuraceo. Acutiſſimus hic morbus: nec ante quartum diem quicquam tentatum eſt. Peſtilens fuit febris, declararunt jactationes quamplurimæ, omnium pene facultatum caſus, ſummus ſtomachi dolor. Inanis vomendi appetitus. Partes modo tepidæ, elato teterrimo vapore a centro ad ſuperficiem, modo calidiſſimæ. Lingua non erat febri analogos, nec enim præſicca. Et jam obſervavi in febribus malignis nec magnam ſitim eſſe, nec linguæ ariditatem, nec calorem magnum. Unde ſæpe morbus multo major eſt opinione. Et quum ſpecie parvus appareat, tamen ex eo ejus malignitas paret, quod non cedat remediis. Suſpecti mihi fuerunt parvi tremores. Et in hoc morbo quum alias obſervavi illud quod ſcripſit Hippocrates veriſſimum: *In malis febribus parvi tremores: & in potionibus.*

bus. In siccis quasi subsilientes & submurmurantes pessimum. Injectus clyster. Quarto die blando medicamento repurgata: tum alvus supra modum reddidit. Quinto secta vena. Plane putris sanguis. Et quum fluebant menses, metusque esset suppressionis: item & ratione malignæ qualitatis, data potio hæc.

℞. rad. tormentill. dictamn. bistortæ, & rub. an. ℥. ij. conservæ flor. cichorii ℥ i. ʃ. scabiosæ p. j. flor. p. j. fiat decoct. In coll. dissol. pulv. cinnam. ℈. ʃ. pulver. rasur. eboris scr. j. mithridat. scr. iiij. syrup. limon. ℥ vj. fiat potus.

Cautos admodum esse medicos oportet in ejusmodi morbis, in quibus tantæ jactationes, nec febris tam effera & magna specie quam suis se prodit signis: quum functionum animalium casus adest. Et quotquot ejusmodi febribus prehensos vidi, in iis observavi facultates animales primo quoque tempore occupari: quod mirum est.

ANNOTATIO.

Febris hæc pestilens fuit, quum tamen constitutio alia esset temporis. Et primis diebus morbi sævissima erant omnia, & projectio virium. An hæc febris tam effera, tam maligna, & quæ mulierem validissimam tam cito e medio sustulit, vitio humorum contingere potuit? & potuit hercle. Et in hanc rem meminisse oportet historiæ Hippocratis, quæ quarta est ordine sectionis 3. lib. 3. Epid. Narrat quemdam statim phreneticum decubuisse, qui tertio die interiit. Galenus in Commentar. In illius ægri corpore humor generatus fuerat letali veneno similis, in corporibus vicinis aliquid paullatim agens, quæ quando vitio jam aliquo pacto opportuna erant, humorque ipse evaserat malignissimus, letale repente apparuit symptoma. Et quomodo generetur venenum in nobis ob pravitatem humorum, ut tamen minime opinantibus nobis eripiantur ægri, Galen. ample docet in part. 17. lib. 2. Prorrhetic.

CONSILIUM XX.
De Febre Tertiana.

Consul regius tribus ante mensibus connubio junctus, & ut verisimile est, exhausta multa anima, imbecillior redditus, in febrem tertianam incidit. Hæc postea in duplicem tertianam versa est, nec tamen reliquo tempore febris vacuitas: medicamentulo agitatus est: alvus liberior reddita est: biliosa materia & effera in intestina derivata fluorem invexit. Metuitur a dysenteria aut longo fluore. Dubitatum de sectione venæ. Præripiebat occasionem impetus alvi: item & virium imbecillitas, superiore trimestri ob caussas dictas inducta, quod recens conjugibus parce detrahendus fit sanguis. Secta tum est parce. Incubuerunt omnino, ad id Medici ut alvum qua id ratione fieri posset, sisterent: dolores si quos ferret, sedarent; vires confirmarent. Subinde injecti clysteres mane bis, ter, quater: item sero, & aliis temporibus.

℞. *tapsi barbati, centinodiæ, plantag. rosar. rubr. an. m. ij. semin. cydoniorum & psyllii an. ℥. ß. malicorii ℥. ß. fiat decoct. ad ℔. j. in qua dissolve sacchar. rosat. ℥. j. f. syrup. de siccis ℥. ij. vitellos ovorum duorum.*

Item ℞. *decoct. ordin. quartar. iij. in collat. dissolve mucor. seminis psyllii, & cydonior. extract. in aq. hordei an. ℥. ß. sacchar. ros. ℥. ij. vitellum ovi unius. fiat clyster.*

℞. *Radic. gram. acetosæ, passul. integr. an. ℥. j. cichor. plantag. agrim. beton. an. m. j. granor. berber. recent. ℥. j. semin. acetos. plantag. card. citrii. an. ℥. ß. conserv. rosar. nenuph. an. ℥. ij. fiat decoct. ad quart. tria. In col. dissolve syrupi cap. vener. & de cichor. an. ℥. j. ß. fiat apozema.*

℞. *syrup. de siccis ℥. j. cum gran. 4. mastich. fiat potus. cap. dormiturus.*
Interea purgabatur ex rhabarb. per intervalla.

R. rasur. ebor. cornu cervi usti & loti in aq. ros. an. scr. j. margar. elect. scr. ß. rasur. unicorn. gr. vj. dissol. In decoct. 2. dactyl. passul. integ. cap. unius papav. & lact. cum ℥. i. syrup. de nenuph. & de siccis. Capiat hora somni. Media nocte cap. hordeatum paratum cum decocto semin. papav. albi & lactucæ, cum sacchar o ros.

℞. *flor. nenuph. viol. rosar. rubr. an. p. 1. semin. lactucæ, papav. albi, an. ℥. ij. Ex his contusis fiat frontale inter duas syndones: vaporetur aqu. rosar. prius illinantur tempora oxyrrhodino.*

℞. *caponem juven. carnosum, perdices duas, decoction. juvenis caponis alterati cum lactuc. cichor. domestic. plantag. semin. majorib. frigid. libras 4. conserva rosar. veter. ℥. ij. conserv. buglos. nenuphar. an. ℥. j. mirobal. Embl. ℥. j. ß. Omnia reponantur in alambico, in balneo Mariæ. Fiat destillatio.*

℞. *prædicti destillati quart. tria, sacchar. rosat. ℥. i. ß. Fiat julep. utatur cum condito.*

℞. *mirobal. unam Emblicam. coral. rub. pulver. ℥. ß. rasuræ cornu cervi loti usti, margar. elect. an. scr. j. rasuræ unicornis gr. vi. ossis de corde cervi scr. ß. cum sacchar. rosat. dissolve in aqua ros. fiat conditum.*

Sæpe ac sæpe datus syrupus somniferus, qualis ante descriptus est.

℞. *furfur. rosar. rubr. balaust. tapsi, plantag. an. p. j. semin. psyllij, cydonior. altheæ, an. ℥. ß. fiant duo parvi sacculi qui bulliant in lacte pro fotu ani. Renoventur quotidie.*

℞. *cerati ros. Mesuë. loti in aqua rosar. ℥. ij. ß. excipiatur linteolo pro sede.*

℞. *plantag. centinodiæ, tapsi an. m. i. balaust. rosar. rubr. flor. chamemel. nenuphar. an. ℥. i. fiat decoct. in lacte chalyb. dissolve sacchar. rosar. an. ℥. i. ß. boli armen. ℥. iij. syrupi rosar. siccar. ℥. i. vitellum ovi. fiat clyster.*

℞. *succi cydonior. ℥. ij. succi plantag. portulac. an. ℥. i. cum sacchar. rosat. fiat julep. in modum syrupi perfecte cocti. utatur cum decocto graminis.*

Fiat emplastrum ex cerato Santalino pro hepate.

℞. *aqu. plantag. rosar. an. ℥. iij. aqu. decoct. hordei ℔. ß. in quibus dissol. syrup. rosar. sicc. & mell. rosat. an. ℥. i. ß. Fiat gargarismus. colluet os sæpe; sentiebat enim ardorem in faucibus, & difficultatem deglutiendi. Teneat in ore sacchar. rosat. interdum tabell. diatragacant. frig.*

℞. *ma-*

℞. malum cydonium unum: pistetur & contundatur in mortario pauco aceto rosato affuso: passetur per setaceum: passaturæ adde conser. rosa. ℥. ii. ß. pulver. rosar. ℈. iiij. mastich. pulver. absynth. rom. an. ʒ. ij. malaxentur cum oleo rosato: Fiat cataplasma pro hepate & ventric. Extendatur super stupas molles & bene carpinatas, prius in aqua rosar. & aceto pauco maceratas.

Item ℞. *carabes ʒ. ij. mastich. ʒ. i. ß. pulver. elect. diamargar. frig. triasantal. rasuræ eboris, cornu cervi, cum ʒ. i. coral. utriusque ℈. i. semin. agni casti ʒ. ß. semin. melonum ʒ ii. tunicæ interioris gallinæ præparatæ ʒ. ii. ß. saccha. ros. qu. suff. Fiat pulvis.*

Et quoniam diuturnitate morbi & fortasse refrigeratione ventriculi, ad ejus regionem dolor obortus est, sequenti fotu ei provisum est.

℞. absynth. roma. majo. ros. rubr. an. m̄. j. menth. m. ß. ligni Rhodij, cyp. an. ℥. ß. omnium santalor. ligni aloes, an. ʒ. ij. florum chamam. p. j. Fiat decoct. in aqua & quarta parte vini pro fotu ventriculi ante cœnam. Illinatur oleo cydoniorum & mastichino.

℞. conserv. rosar. symphyt. buglos. borag. an. ʒ iii. myrobal. emb. ℥. ß. rasuræ eb. coral. cornu cerv. an. scr. j. ossis mespilo. scr. j. terræ sigill. sc. ii. cum saccharo ros. fiat conditum.

℞. Trochiscor. de camphor. ʒ. i. margarit. elect. scr. i. rasur. unicor. g. 4. Fiat pulvis cap. hora som. cum julepo rosato.

℞. cerati santal. ℥. ij. mastich. ℥. ß. pulvis ligni rhod. ℈ iiij. malaxentur cum oleo rosato. Fiat emplastrum pro jecore.

℞. coral. rubr. cornu cervi usti an. ℈ j. rhei torrefacti & irrorati succo granator. ʒ j. incorporentur cum ʒ j. conservæ rosarum cum pauco syrupo myrtill. fiat parva mas. capiat mediam partem duabus horis ante jusculum.

℞. balaustiorum, nucis gallarum ℥ ß. absynthij rom. & vulgaris an. m̄. j. cypp. cal. aromat. ligni rhod. an. ℥ ß. seminis plantag. ʒ ij. santal. omn. ʒ. ij. Fiat decoct. in aqua fabr. & quarta parte vini pro fotu ventris. Post fotum

℞. mucagin. gummi arab. extract. in aqua rosar. ʒ. vj. olei myrtil. cyd. an. ℥ j. fiat litus post fotum.

3 *℞. pulv. de cynoglos. ℈ ʃ. mastich. gr. 6. excipiantur syrupo de cicho. fiant duæ pilulæ, cap. dormiturus.*

Quum dolor imum ventrem vexaret.

℞. malv. bismalv. parietariæ an. m. j. semin. lini, fenugr. an. ℥ i. florum anthemit. meliloti an. m. j. absynth. rom. j. fiat decoct. in oxymel. diu. fotus fiat: & post materialia applicentur. Item data sæpe potio ex julepo rosato & ℈ j. thuris.

ANNOTATIO.

2. *Melius est incoquere eos succos cum aliquo decocto convenienti, gratior & melior erit.*

3. Ga-

3. *Galenus cap. 1. lib. 12. method. magnam cautionem vult adhiberi in usu soporosorum & anodynorum medicamentorum. Et Trallianus, non vulgarem noxam sequi ait ex talium rerum potione, præsertim quum imbecillæ sunt vires. Quæstio tamen esse potest num imbecillis viribus tutus soporosorum usus, quum hæc viribus studere videantur.*

CONSILIUM XXI.

De imbecillitate visus.

DOmina de Pallucaqua quum exertos habeat oculos, eosque satis latos ut radii rerum objectarum non facile in conum coniiciantur: nec suo satis gyro qui per opticum canalem feruntur spiritus retineantur: conqueritur sæpe de imminuto visu. Ac quum probe intelligerent Medici id vitii a natura pendere ut arte sublevari tantum possit, non corrigi, tamen ne aliquid non agerent, & efflagitanti urgentique mulieri nihil denegarent, variis atque variis remediis, illam bona spe erexerunt. Sæpe enim postica capitis parte dolorem gravem persentit: sæpe ad radices oculorum ab intimis partibus dolores protenduntur, ut male affecti cerebri nonnulla suspicio adsit. Itaque eo medicorum processit industria, ut capiti consuleretur, vel per sese affecto ac laboranti, vel sublatis aliunde vaporibus plethoricis symptomatis aucto. Ac si, ut eos qui medicinam caste & integre factitant, decet, lubenter ægræ quærenti denegassent, quum sæpe frustra contra ejusmodi inveterata mala, a naturaque contracta pugnetur; ut certe fecissent, non tot remediis eam vexavissent ac oneravissent. At misellorum ægrotantium morbi etiam desperati aliqua remediorum formula sunt eludendi.

℞. fœnicu. recent. euph. symphy. petre. chelid. an. m. j. sem. ormini, fœnic. an. ℥ ß. agrimo. buglos. m. ß. turbith in nodulo positi myrob. citrin. an. ℥. s. folior. sena ℥ j. ß. fiat decoctio ad quart. 3. dissol. sacch. quart. 3. addendo expresf. ℥. j. ß. agar. recent. troc. & ℥. ß. rhei infusi in aqua fœnic. cum ℈ ij. santal. cap. ℥ ij. cum decoc. fœnicu.

℞. Decoct. unius capi alterati cum acetosa, buglos. borrag. lib. iiij. carnem unius cap. & duarum perdic: conserva rosar. buglos. nenuphar. viola. an. ℥ ij. pulv. triasantal. simpl. diamarg. frigid. an. ℥ ij. pulver. elect. de gemmis ℈ ij. micam unius panis albi maceratam in aqu. cordial. & vino albo fiat destillatio.

℞. bipinel. m. ß. betonica sicca, summit. fœniculi viridis an. m. j. summit. lupuli p. ij. florum cordial. p. j. agrimonia, scariola, an. p. j. fiat decoct. ad lib. ß. In colat. dissolve sacchari quart. j. expresf. ℥ vij. rhei infusi in aqua fœnic. cum cinna. ℈ s. nucis mos. ℈ ß. agari. ℥ j. fiat syrupus in tres doses.

℞. beton. origa. sampsuc. thymi, puleg. siccat. an. p. j. caryophyl. nucis mos. macis, cubeb. piper. lon. an. ℥ j. masti. ℥ ij. nucis cupref. cortic. thur. an. ℥. j. s. st. rac. calam. benzoin. an. ℥ iij. fiat pul. pro cucufa.

℞. elect. diarrhod. ʒ ſ. coriandri prepar. cinnam. ſem. aniſi, macis an. ℈ j. in euph. ſic. ʒ ij. pulveriſentur, ſubtiliſ. cum lib. ß. ſacch. fiat pulvis.

℞. maſti. ʒ iij, cubeb. nucis moſ. macis, galan. cala. arom. an. ʒ ſ. pulveriſentur omnia & excipiantur gummi tracag. in aqua roriſmar. diſſoluto fiant trochiſci, quorum unus cum tenui linteo verſetur in ore mane expuendo.

℞. Decoct. ſampſu. & ſucci betæ an. ℥ i. ß. vini albi odoriſ. ℥ j. mel. roſ. ℥ ß. pul. nigel. rom. ℈ j. nucis moſc. ʒ ſ. bulliant omnia fervore uno, colentur & ſerventur in vaſe pro caput. purg.

℞. agar. in ſucco fœnic, loco vini al. trochiſ. maſſa pillul. lucis & ſine quibus. an. ℈ j. cum ſucco fœnic. fiant pillulæ.

℞. Euph. fœnic. an. p. ij. ſemin. fœnugr. loti in aqua fœnic. ℥ j. majora. p. ß. ſem. aniſi, fœnic. & gallitrich. an. ʒ i. ß. fiant duo ſacculi quadrati qui bulliant in aqua euphr. pro fotu oculi dolentis.

℞. Aloes in aqu. end. & ſucco fœnic. depurato lota ʒ iij. pul. hier. ſimpl. ʒ i ſ. rhei ℈ iiij. agar. troch. ℈ ij. pulv. euph. ℈ j. cum ſyrup. roſat. pallid. fiat maſſ. pill. cap. bis menſe pillul. 3. pond. ℈ ij.

℞. aqu. ſtill. roriſm. ℥ ij. in hac calidiuſc. diſſol. ſalis gemmæ ʒ ij. & in hoc liquore infunde nodulum ex aloe linteo levi involut. ex quo linteo expreſſo inſtillabitur guttula liquoris præſcripti: id fiet mane & veſperi.

℞. ſymph. petr. & fœnic. an. m. iiij. rutæ, chelid. an. m. ij. irrorentur vino albo per triduum: fiat deſtillatio in alambico cum magno igne ad uſum.

℞. milii comm. libr. j. ſalis furfur. macr. ſalv. ſicc. an. lib. ſ. femin. fœnic. ℥ iv. fiant duo ſacculi pro capite.

℞. emplaſt. de betonica ℥ ij. opop. ℥ j. caſtor. ʒ ij. picis navalis ℥ ſ. pul. chamom. major. ireos, an. ʒ i. ſ. ceræ ℥ j. cum oleo nard. fiat emplaſtr. ſinapizetur ʒ j. ſalis nitri pro capite.

Ovum recens ad duritiem coquetur detracto vitello, pulvere è vitriolo albo, & ſaccharo cand. implebitur: ambabus partibus ovi diviſi colligatis macerabitur in aqua roſar. & euphraſia per quatuor dies: expreſſione facta fiet collyrium.

Huic Dominæ in metu cœcitatis hic multa remedia præſcribuntur. Item & alia quæ ſequuntur optima cognitu.

℞ ſemin. fœnugr. loti in aqua tepida ʒ j. ſemin. fœnic. ʒ ſ. euphr. p. ſ. fiat decoctio in aqua ubi ferbuerint leviter: primam aquam abjicies: novam addes: in ſecunda aqua diſſolve ſacchar. roſati, cand. ℈ iv. mellis roſati ℈ ij. fiat collyrium, de quo guttas in oculum jaciat ægra.

℞ farin. fœnugr. & tuthiæ prepar. an. ℈ iv. aloes lotæ ℈ ij. fellis perdicis ʒ ſ. amyli ℈ ſ. cum melle roſ. colato. Formentur trochiſci, ſiccentur in umbra, ſiccatis utatur cum ſucco fœniculi depur. addita pauca aqua roſacea majore vel minore pro ardore.

Eidem pariter Dominæ ad dentium fœtorem corrigendum hæc præſcripta fuerunt.

℞. rad. mal. dr. ſ. myrrhæ dr. ſ. maſtich. cornu cervi uſt. an. ʒ j. oſſ. ſpong.

& ſepia

& ſepiæ an. dr. ſ. ſang. drac. ℈ j. ireos flor. ʒ j. ſ. corall. utriuſq. an. dr. ſ. cinnamomi & ſantal. citrin. an. ℈ ij. cum ſacchar. roſ. fiat pulvis pro dentibus. ℞ *pulver. prædict. ℥ i. ſ. excip. gumm. trag. extract. in aqua odoriſ. fiant parvi troch. verſentur ore ſæpe mane præſertim.*

Item ad dentes.

℞ *rad. althea ʒ j. ciner. roriſmar. ʒ j. ſ. florum roſar. rubr. ʒ iij. agrim. m. ſ. alum. ʒ ſ. tartari ʒ ii. fiat decoct. ad lib. ſ. pro ablutióne dentium:*

℞ *corall. utriuſque, roſar. rubr. an. ʒ ij. cinnam. xyl. an. dr. i. ſ. maſtich. ʒ ij. cum melle roſato: fiat opiata pro dentibus.* Item:

℞ *coral. utriuſque ℈ j. oſſis ſapię ℈ i. ſang. dracon. maſtich. an. ʒ ſ. pulv. rad. biſtortæ & ireos floren. an. dr. ſ. cinnam. gr. 8. ambr. griſ. & caryophyll. an. gr. ij. ligni aloes ℈ i. raſur. ebor. cornu cervi uſti, roſar. rubr. an. dr. ſ. cum melle. fiat opiata.* Item.

℞ *corall. utriuſque, pumicis, ſantal. rubr. cryſt. an. ʒ iij. cinnamo, caryophyll. an. ʒ j. cum melle roſato, & granis 6. moſch. fiat opiata.* Aut

℞ *marmor. alb. cryſtall. an. ʒ iij: pumicis, ſantal. rub. an. ℥ ſ. caryoph. ireos flor. an. ʒ ij. cum melle. Fiat opiata.*

CONSILLIUM XVII.

De Aſthmate.

CAROLUS d'Heruille ex aſthmate, difficilique anhelitu laborabat. Juncta erat & deſtillatio in pulmones, quæ ſuffocationis periculum afferebat. Summam pulmonum infirmitatem Medici accuſabant, qui ſeſe facile explicare non poſſent, nec alas ſuas expandere ad exigendam materiam quæ orthopnœam concitaret. At inito prudenter conſilio cum catarrho pugnatum eſt, inciſa materia quam conceperant pulmones: & quoniam in tabem inclinatio fiebat, analepticis quoque cautum proviſumque eſt, ne marcor adaugeretur, tandemque in diſcrimen conjiceretur. Huc autem referentur multa remedia, tum quæ ſiſtendo catarrho dicant operam, pulmonum alas explicant, tabem retardant, & hæmoptoica quoque ipſa. Ut quum eorum ſylva in promtu erit, facile ſi quid ſeſe offerat ejuſmodi, occurratur. Magna enim copia eſt hominum e pulmonibus Lutetiæ laborantium: ſive quod, ut olim Romæ, ejuſmodi affectus percrebuerint, ob aeris humidam temperiem, idem Lutetianis contingat. Magnam enim partem perflantur auſtrinis Pariſienſes. 2. Sive quod Lutetiani partes thoracicas imbecillas habeant, catarrhiſque obnoxii ſint. Delicatæ ſunt vitæ, imbecilla habent viſcera. Sive quod quum poſt centum annos multi tabidi decubuerint, quumque nullus quantam hoc perniciem afferat, caute animadverteret, hereditario jure ad poſteros malum ſerpſerit. Nam quicumque ſtirpe tabida ſati ſunt, eos fere omnes tabes attingit. Sive quod quum nullus Medicorum hactenus monuerit nos quanta ſit labes & contagio pulmonum affectorum, e quibus aura venenata effertur facile eos quibuſcum verſantur inficiens ac contaminans, nemo ſibi providerit, & ita incautus venenata qualitate infectus fuerit. Ac futu-

rum tandem est ut nisi vel in eam rem interdicendæ consuetudinis lex sanciatur, vel cane pejus & angue tabe affectorum communis societas fugiatur, malum hoc ita Lutetiæ accrescat, ut oppido pauci malignam ejus vim effugiant. Cur enim elephanticorum, cur febricitantium consuetudo eos quibuscum vitæ commùnio est, contaminat, tabidorum virulentia impune in populo jactabitur? Halitus fœtor, spurcities, squalorque corporis, character & viriditas decussa, marcor, consumtio corporis luculento etiam injecto alimento, quid aliud præter tabificam qualitatem malignamque designat? Ophthalmia, qui affectus est externus, aeri expositus, ut vapor facile evanescat, intuentium oculos inficit, vapor e pulmone ulcerato, tabidoque pulmones alios non inficiet? Unde tanta corporis consumtio & macies, nisi quod tabifica qualitas ad cor delata, & a corde continuato cursu per arterias ad omnes corporis partes derivata, omnes in extimis facultates, debilitet, conspurcet, & contaminet? In phthoe enim ut & elephantiasi spectatur quædam totius substantiæ diaphthora, quæ nulla arte corrigi & emendari potest. At plerique visi sunt & a neotericis & a veteribus qui parentum alterutro tabido sati eodem anno nati interierint quo & parentes. Nec est quod Hippocrates *in Aphorismis*, juvenibus hunc morbum accidere dicat, quod a vehementi exercitio sæpe hæmatoptysis præcesserit, ut Galenus interpretatur: Etsi enim causa hæc procatarctica aliquid efficiat, tamen naturalis proclivitas majoris multo momenti est. Sed jam ad remedia descendamus. Ad marcorem in phthisi.

℞ amygdal. dulc. ℥ ij. pinear. passul. mund. in aqua rosar. mund. & contu. an. ℥ j. pulp. carnis capi vel coxar. ranarum vel cancrorum fluviatilium vel testudinum ℥ j ſ. medull. 4. sem. frig. major. alth. & bombac. an. ʒ ij. anisi & cinnam. an. ʒ ß. amyli parum, sacchar. qu. suff. fiat massa panis cum jusculo pulli; fiant placenta, coquan. in clibano.

℞. pulver. pulm. vulpi præpar. ʒ j. pulv. diaireos & diatrag. frig. sacchari cand. an. ℈ j. coral. rub. rasur. unicorn. an. gr. 4. ambr. gris. gr. ij. marg. elect. ℈ j. fiat pulvis.

℞ har. vitellinum unum, pullos tres, testudinem nemoralem unam: coqu. in aqua cum lactuc. portul. agrimon. pineis, jujub. sebest. semin. bombac. ungul. caball. passul. ℥ ij. ℞ prad. decoct. ℔ 6. lymaces vineal. 60. reponantur in alambico cum carne capi iuvenis. Fiat destillatio in Balneo Mariæ: utatur in pastu, & extra pastum cum sacchar. ros.

Et quum urget tussis a catarrho destillante in pulmones, hæc conferunt.

℞ glycyr. ℥ ſ. passul. ℥ j. jujub. sebest. an. num. 6. bulliant in jusculo pulli. In colat. dissol. mann. granat. ℥ ij. sacchar. candi. ʒ iij. fiat dosis.

Fiat litus ad totum thoracem ex oleis quæ ad eam rem institui ordinarieque solent.

℞ conserv. ros. violar. & bugloss. an. ℥ ſ. conser. scabios. & ung. caball. an. ʒ iij. pulp. sebest. & jujub. an. ʒ ij. boli arm. præp. ℈ iiij. pulv. elect. diatrag. frig. ʒ ij. syrup. ros. sicc. & myrt. qu. suff. Fiat Opiata.

℞ rosar. rubr. mastich. santal. citrin. an. ʒ iij. myrtill. ʒ ij. sampsuci.

flor.

flor. stœchad. an. p. ſ. beton. ſicc. ℥ ſ. Fiat pulvis tenuiſſ. quo aſpergatur pars anterior capitis.

℞ *diatrag. frigid.* ℥ *j. penid.* ℥ *ij. looth ſani* ℥ *ſ. julep. roſ. qu. ſuff. fiat in modum Opiata.*

℞ *nigell. rom.* ℥ ß. *vernicis, roſ. an.* ℥ *iij. ligni aloes* ℥ *ij. maſtich.* ℥ *j. fiat ſuffitus pro capite.*

℞ *decoct. hordei mund. ad crepat. cocti* ℔ *ij. in quibus bull. jujub. ſebeſth. dactyl. paſſul. an.* ℥ *j. glycyrr.* ℥ ß. *bulliant omnia ad conſumt. tertia partis. adde folior. ungu. caball. & bipinell. an. p. j. In decocto diſſol. ſacchari albi* ℥ *vj. fiat ſyrupus eximius.*

In catarrho vehementiſſimo cum magna humorum copia frigidorum præſertim, valet quod ſequitur.

℞ *chamam. melil. ſcabioſ. bugloſ. hyſ. ſatur. an. m. j. ungu. caball. m. ij. rad. enul. campan. eryngii an.* ℥ *ij. ſemin. aniſi* ʒ *ij. rad. ireos* ℥ *ſ. fiat decoct. & excipiatur ejus fumus.*

℞ *raſur. ligni ſanct.* ℥ *iij. ſarcap.* ℥ *i. ſ. ſtœchad. Arab. omnium capill ſcabioſ. bipinell. borrag. hyſſ. agrim. an. m.* ß. *ſemin. aniſi, fœnic. an.* ʒ *ij. glycyrr.* ℥ *j. jujub. ſebeſth. polyp. an.* ℥ *ij. epith. unc. i.* ß. *Fiat decoct. ad* ℔ *dimid. In colatura diſſolv. theriac. veter. unc. ſ. ſyrup. cap. ven. unc. iiij. ſyrup. de ſtœchad. unc. j.* ß. *colent. per manicam hippocr. cum cinnam. Capiat uncias tres ſingul. matut.*

Quum præ copia materiæ aſthmatici ægri quodammodo videntur, valet hoc quod ſequitur.

℞ *rad. ſerpent. unc. ij. paſſul. & glycyrr. an. unc. j. fiat decoct. ad lib. j. In colat. diſſolv. ſacchar. unc. iiij. fiat in modum Julepi.* Item.

℞ *cypp. calami arom. an.* ʒ *ii. cort. citrii, aſſa odor. an.* ʒ *i. milii ſicc. furfur. mac. loti in vino & ſicc. an.* ʒ *iij. ſalis* ʒ *iij. roſ. rubr. ſantal. citr. an.* ʒ *ſ. Fiat pulvis, cujus pars inſpergatur capiti hora ſomni.*

℞ *ſucci liquir. in aqua ſcabioſ. infuſi* ʒ *v. pulver. elect. diatr. frig.* ʒ *ii. pulv. diair.* ℈ *iiij. ſacchari candi & penid. an.* ℥ *i. ſ. ſacchari albiſſ.* ℥ *iiij. cum infuſ. gumm. tragac. in aqua roſar. fiat paſta: form. pil. ſub lingua.*

℞ *boli arm.* ʒ *ſ. elect. diatrag. pulver. glycyrr. cinnam. an.* ℈ *i. pul. elect. aromat. roſar.* ℈ *ſ. ſacchari albiſſ.* ʒ *iv. cum infuſ. gummi tragac. in aqua roſar. & ungu. cabal. fiat paſta.*

℞ *pulver. ireos floren. gummi tragac. an.* ʒ *i. amyli, boli arm. an.* ℈ *j. rhei pulv.* ℈ *ii. raſura ebor. cornu cervi an.* ℈ *ſ. liquirit. raſa* ʒ *i. ſ. ſaccha. in aqua ungula cabal. ſoluti quant. ſuff. Fiant tabell.* ℈ *j. teneat in ore ſæpe.*

℞ *mell. deſpum. ſacchari & butyri recent. an.* ʒ *vj. utatur ex cochleari.*

℞ *medul. caulium rubror. coctor. inter cineres unc. duas, 4. ſemin. frigidor. major. inciſor. unc. j. ſacchari albiſſ. unc. iij. fiat conſerva.*

℞ *diatrag. frigid. unc. ſ. diaireos unc. ſ. ſemin. bombac. melon. an. dr. ij. pulpa paſſul. mundat.* ʒ *ij. ſ. cum partibus æquis ſyrupi violar. & capill. fiat looth.*

Et quum perenniter illabitur catarrhus a materia efferâ, qui tabem tandem afferat, ille qui sequitur syrupus miraculosè dicitur prodesse.

℞ flor. & germin. 1. salicis, folior. urticæ mortuæ an. m. iv. summit. viminis rubri, folior. bursæ pastor. an. m̄. ij. fiat decoctio in ℔. iij. aquæ rosar. ungul. cabal. & bursæ pastor. cum saccar. lib. j. s. ad medietat. sumat ℥ j. ß. cum aqua destilat. viminis rubri.

♃ ungul. caball. buglos. scabios. an. m. i. s. jujub. sebest. num. 4. fol. senæ ℥ i. fiat decoctio ad lib. s. In colatura infunde agar. ℥ s. sacchari candi lib. s. Fiat syrupus, capiat bis in hebdomad.

♃ syrupi rosar. siccar. jujub. & de papav. an. ℥ ij. pilul. de cynogloss. ℈ j. misceantur in mortar. capiat æger sine aqua duo cochlearia sero, addita ℥ i. ß pulver. saccha. ros. aut candi.

Suffumigium pro capitis ornamentis in destillat. Sed hoc mihi valde non probatur. Usurpatum tamen a nobili viro.

♃ coriandri prepar. ℥ vj. gummi hederæ, sandarac. mastich. olibani, & rosar. an. ℥ j s. trochiscor. de caphura ℥ s. semin. papaver. albi ℥ i. s. contundantur omnia crassiusculè. Ex his mane & vesperi in lecti introitu suffiantur capitis ornamenta.

♃ agar. trochisc. ℥ j. olibani ℥ ij. fiant pilulæ 6. capiat unam dormiturus.

♃ scabiosæ, bipin. ungul. cabal. an. m. i. ficus pingues num. 8. passul. jujubar. sebest. prunor. damasc. an. ℥ j. semin. melon. cucumer. an. ℥ ij. fiat decoct. ad quartar. iij. in quibus dissolv. oxymel. simpl. & sacchar. ros. an. ℥ vi. fiat in modum syrupi.

℞ materialia prædicta, coquantur cum gallo vetere, in decoct. ℥ v. dissolv. mannæ grana. unc. ij. s. fiat potus.

℞ radic. altheæ in taleolas sect. ℥ i. summit. malvæ, bismal. buglos. borrag. an. m. i. plantag. p. ij. jujub. sebest. dactyl. pruna damasc. an. nu. 20. semin. bombac. melon. cucurb. an. ℥ s. glycyrrh. ℥ ij. conserv. ungu. cabal. ℥ j. ung. caball. m. ij. hyssopi sub finem positi p. s. florum nenuphar. & violar. an. p. i. agrimon. bipin. an. m. i. Fiat decoct. ad lib. i. in aqua ungulæ cabal. & rosar. In colat. dissolve sacchar. candi, & rosa. an. lib. ß. syrupi de ungul. cabal. ℥ ij. penid. ℥ i. fiat syrupus perfectè coctus.

Et quoniam sanguis ore rejicitur, sæpe formidabile symptoma proximè phthoen minitans, quam maxime anniti debemus ut hoc arceamus.

Syrupus ex stercore asinino in omni rejectione sanguinis confert plurimum. Lavatur primum in aqua rosac. in eadem incoquitur cum sacchara rosato, & fit syrupus.

♃ conserv. rosar. veter. buglos. borrag. an. unc. i. pulver. semin. plantag. ℈ i. boli armen. terræ sigil. an. ℈ ij. lapid. hæmat. scr. i. cum syrupo capill. ven. fiat opiata.

♃ Julepi ros. unc. i. utatur cum aqua ros. & plantag.

♃ succor. portulac. plantag. urticæ mort. granat. lactuc. an. ℥ ij. sacch. rof. quart. tria. fiat Julep. in quo madeat nodulus ℈ ij. lapid. hæmatit. sicut, alkoor pulver.

♃ syrup.

℞ ſyrup. myrtil. & papav. & roſar. ſiccar. an. ℥ j. capiat dormiturus.

℞ mumiæ pulver. ℈ ij. terræ ſigill. ſcr. ß. aquæ plantag. roſar. centinod an. unc. j. detur.

℞ ſucci ungul. cabal. plantag. an. unc. iiij. ſucciberber. & macerat. roſar. ſiccar. an. unc. ij. cum ſaccharo roſ. fiat Julep.

℞ mumiæ ʒ j. terræ ſigill. & boli armen. an. ʒ. ſ. aquæ myrtil. & roſ. an. ℥ iij. decoct. roſar. & cortic. citrii lib. ſ. fiat Julep. in 4. doſes.

℞ boli armen. terræ ſigill. mumiæ an. ℈ iiij. ſemin. papav. albi & melon. an. ℥ ſ. glycyrr. ʒ ij. ſacch. candi ℥ ſ. Excipiantur omnia in gummi tragac. extracto in aqua roſar. fiant formulæ quas in ore teneat.

℞ majoran. flor. chamæm. meliloti an. p. ß. fiat decoct. pro vapore naſi.

℞ meliſſ. bugloſ. ſcolop. plantag. beton. ungul. cabal. folior. cardui. portul. an. p. j. paſſul. ʒ ij. folior. ſenæ ℥ ſ. F. decoct. infunde rhei ʒ ij. diſſolve ſyrupi violar. ℥ j.

℞ ſemin. papav. albi ʒ j. pulver. diatragag. frigidi ʒ ij. amyli ℈ j. ſemin. melon. lactuc. an. ʒ ſ. glycyrr. ʒ. ß. ſacch. roſ. ℥ ß. cum mucagin. ſemin. pſyll. in aqua lactu. extract. Fiant formulæ quæ ore verſentur.

Quum a capite catarrhi origo eſt labentis in pulmones, ut & capiti & thoraci conſulatur, valet hic ſyrupus.

℞ radic. lapathi acuti, ſerpent. biſmalvæ, ireos florent. an. ℥ ſ. cichor. tot. agrimon. adiant. ungulæ caball. hyſſopi. an. m. i. ſemin. bombac. mal. melon. cucumer. fœnic. an. ʒ ij. paſſul. glycyrr. an. ℥ i. ß. ficus x. jujub. an. numero x. violar. p. ij. Fiat decoct. in qua infund. agarici trochiſc. ℥ ij. cinnamom. & ſantal. citrin. ʒ iij. bulliant mane in colat. diſſol. caſſ. ℥ viij. ſacch. quod ſuff. Fiat opiata, capiat unc. unam cum ſacch.

℞ pulv. roſar. cornu cervi, ſantal. alb. & rub. an. ℈ ij. ſpod. gummi Arab. maſtich. an. ʒ ß. coral. ℈ j. ſucci glycyrr. ℈ ß. ſemin. papav. & melon. an. ʒ ß. cum ſaccharo in aqua roſ. ſolv. fiant tabell. pondere ʒ ij.

℞ diarrhod. abba. diatrag. frig. an. ʒ j. coral. ℈ j. cum ſacch. diſſol. in aqua roſar. fiant tabellæ pondere ʒ j. ß.

℞ rhei ʒ ß. maſtich. gr. 2. cum aqua agrimoniæ, fiant pilulæ tres, capiat mane.

℞ ſuccor. plantag. portul. centaur. an. ℥ iij. ſucci granat. ℥ iiij. aquæ roſar. macerata cum lapide hæmat. ſuper marmore ℥ iij. ſacchari roſ. qu. ſatis. fiat ſyrupus poſito modulo boli armen. inter coquendum. Capiat cochlearia duo cum expreſſ. ʒ unius rhei bis in menſe.

℞ aquar. plantag. & roſar. an. ℥ ij. aquæ macerat. roſar. ſiccar. ℥ ij. cum ſacch. roſ. fiat Julep.

℞ raſuræ ebor. cornu cervi, margar. elect. an. ſcrup. j. coral. rubr. lapid. hæmat. boli armen. terræ ſigil. an. ʒ. ß. glycyrr. ʒ ij. cum ſacchar. roſ. in aqua arnogloſ. ſoluto. fiant tabellæ pondere ʒ ij.

Optimum eſt remedium opiata facta ex pulpa paſſular. damaſc. ex pulpa jujubar. & ſebeſt. cum ſacch. qu. ſuff.

℞ ſucci depur. per reſidentiam. plantag. portul. granat. cydonior. beton. agni caſt. an. ℥ ij. ſacch. roſ. qu. ſ. fiat ſyrup.

♃ spodii, rosar. rubr. boli armen. terræ sigil. hæmat. an. ℥ ß. coral. rubr. carab. margar. an. ℥ i. ß. gummi tragac. dr. ij. semin. papav. albi, portulacæ, mal. rosar. rub. arnogloss. cornu cervi usti an. dr. ij. acaciæ, succi barbæ hirci, succi glycyrr. an. dr. ij. amyli torref. drag. ij. terantur, misceantur cum saccharo, fiat pulvis.

Tabidos alvi fluor prehendit sæpe, unde mors consequitur. Eo hæc conferunt.

♃ cerati santal. ℥ ii. cerati stomach. cydonior. an. ℥ ß. mastich. ℥ j. olei myrtil. qu. suff. fiat emplast. pro stomacho.

♃ olei de absynth. & cydonior. an. ℥ ij. spicæ nar. ℥ ij. santal. citrin. coral. rubr. spod. rosar. an. drag. j. ceræ q. s. Fiat liniment. pro hepatic.

♃ cons. rosar. nenuph. an. ℥ i. coral. rub. cornu cervi, boli armen. terræ sigil. an. drag. ʃ. sacch. rof. ℥ iij. Fiat conditum.

℞ succi pomor. de curtip. plantag. endiv. an. unc. iij. succi granat. & cydon. an. unc. i. ß. sacchari & syrupi rosar. an. qu. suff. fiat syrupus.

℞ pulv. elect. diarrhod. abbat. & triasant. an. dr. ß. diamarg. frigid. ℈ ij. cornu cervi usti, & ebor. an. ℈ j. sacchar. dissol. in aqua rosar. Fiant tabellæ.

♃ conserv. rosar. symphy. an. ℥ j. cortic. citrii cond. myrobal. citrin. cond. an. ℥ ß. trochiscor. de terra sigill. & de spod. an. dr. ß. trochisc. de coral. scr. j. pulv. elect. lætitiæ grana xv. cum syrup. myrtino. Fiat syrup.

Ad superiora quoque pertinent hæc quæ in destillatione præscribi possunt.

♃ conserv. violar. anthos, carnis myrobol. embl. cond. an. dr. ij. pulp. passul. & sebest. an. ℥ ʃ. olibani pulv. mastich. an. scr. j. cum syrupo de stæcha. Excipiantur omnia: capiat drach. j. hora somni.

℞ conserv. symphy. rosar. an. ℥ j. carnis myrobol. embl. unc. ß. cum syrupo myrti. Fiat opiata, capiat mane cum syrupo sequ.

♃ sigill. Salom. herbæ judaicæ an. p. ij. plantag. cum rad. m. j. consolidæ utriusque an. m. ß. bipin. m. j. ß. semin. plantag. ℥ ij. Fiat decoct. ad lib. j. In colatura dissol. sacch. rof. ℥ vi. capiat ℥ i. ʃ. pro dosi.

♃ rad. ireos florent. enulæ campanæ, glycyrr. ras. an. ℥ ß. passul. mund. drag. 6. ficus pingues num. tres, jujub. sebest. alkeken. an. num. 6. bulliant in æquis partibus vini albi & aquæ. Fiat decoct. ad usum sequentem.

♃ gummi tragac. ℥ ij. ʃ. pul. glycyr. ℥ iij. pul. elect. diaireos simpl. & diatrag. frig. an. ℥ ʃ. sacch. candi & penid. an. ℥ i. ß. amyli. ℥ ij. cum sacc. al. ℥ vj. dissol. in decocto superiore fiant cylindri.

♃ rad. ungulæ cabal. ℥ ij. glycyr. ℥ j. carn. dactylo. viij. jujub. sebes. an. ℥ j. adian. folior. ungu. cabal. an. m. j. passul. damas. nucleor. pini. an. ℥ i. ʃ. semin. mal. bomba. an. ℥ iij. fiat decoct. addendo sub finem pulver. pulmon. vulp. ℥ iij. in colat. ad quart. iij. dissol. oxymel. simpl. syrup. violar. an. ℥ ij. sacch. can. ℥ vj. fiat syrup. utatur mane longe a pastu.

♃ carnem duarum testud. prepar. rad. serpent. maior. glycyr. ungulæ cabal. an. ℥ ij. scabio. adianti, capil. vener. scario. hysso. an. m. j. jujub. sebes. numero 12. passul. ℥ ij. semin. melo. cucurb. dactyl. enucleat. nucleor.

pini,

pini, & pistaciar. an. ℥ j. *fiat decoctio in aqua scabio. ungulæ cabal. scabio. & endiv. in colat. ad lib. j. dissol. mel. ⁊al. & sacchar. an. quart. iii. clarificatio fiat pulvere sequenti.*

℞. *pulv. diaireos, diarrhod. abb. an.* ℥ j. *pulver. pulmo. vulp. prep.* ʒ iiij. *pul. ireos flor.* ℥ ß. *cinnamomi,* ʒ j. *ponantur omnia in nodulo.*

ANNOTATIO.

1* *Maxime vero contingit magnam partem pulmonum in his regionibus vitiatam apparere, quod etiam à pueritia magna in thorace acervetur phlegmatis copia. Videmus enim omnes fere nostros pueros tussiculosos esse, raucos, & ἀναφωνίας, quum tamen nil extussiant. Sic colligitur pituita, quæ non recta amplius a natura pulmones corrumpit.*

2* *Tussis oritur vel stimulata natura a materia influente e capite: vel eadem stimulata a materia contenta in pulmone. Quum tussis continenter affligit, argumentum est descensus humoris e capite, licet intervallis longis, credibilius a materia in pulmone contenta oriri. Si a capite manat, roborandum caput, & impediendus catarrhus: si in pulmone contenta, bechicis utendum. In catarrhis, sed ferinis, præsertim illud fieri potest: non est alienum sæpe ac sæpe cibum ingerere; hinc enim catarrhi impetus debilitatur: nisi forte ex esculentis aut potulentis aliquid aliena qualitate tussim provocet.*

3* *Salix maximas vires habet. Desiccat impense, & sine morsu. Mirum est, quum hæc arbor adeo sit familiaris nobis, ejus vires tamen negligi, quas Dioscorides tanti facit lib. 1. suorum Simplicium.*

4* *Quarto locor. affector. Galenus abunde explicat quomodo distinguere possimus an sanguis a ventriculo, an a pulmone, an ab ore rejiciatur. Inter cetera commemoratione digna, scribit quosdam hæmorrhagia tentatos, & excrevisse sanguinem per vomitum ob ductam per os & per nares forte fortuna hirudinem exiguam admodum quæ tempore accreverit. Quod notandum est.*

CONSILIUM XXIII.

De Febre Tertiana.

Domus Lotharingæ custos circa mensem Augustum in febrem incidit. Ut corpus biliosum erat, constitutio temporis calida sicca, ita adorta febris est tertiana; sed ea non multo post tempore mutationem recepit, & quæ prius stata rataque esset, ea erratica effecta est in quartanam proxime degeneratura. Reddito aere caliginoso, inæquali, frigidoque, corpus melancholicum effectum est per adustionem humoris biliosi, dominatum humoris indicarunt & actiones animales expeditæ, citæ, celeres, motus animi, excrementa quoque ipsa, & caloris species. Tandem quartanarius decubuit, ingens admodum sitis, proclivitas ad iram, vigiliæ perpetuæ. Nec dum

dum tamen perseverant circuitiones periodicque quartanæ. Exactis enim, sex aut septem circuitionibus satis constantibus, interjectæ sunt aliæ accessiones modo cum sensu frigoris, modo sine sensu, ita tamen ut die quoque quartæ primæ febris ratio aliqua retineretur. Dubitabatur num triplex, an duplex quartana: an hemitritæus. Non hemitritæus erat quod continuus non esset, nec affecti ventriculi argumenta sese proderent. Non duplex tertiana, quod majus multò esset intervallum inter repetitiones quam in duplice tertiana esse soleret. Ergo eæ accessiones ita incertæ aut significabant causam nondum satis firmam in lactibus & viscere utroque, aut translata materia à suis sedibus brevi finitum iri morbum. Scribit Galenus usu intempestivo theriaces & rerum similium, præsertim nondum coacta materia effici ut ex simplice quartana duplex triplexque fiat. Incidit enim materiam nondum præparatam, & in diversas partes pellit. Ita nimirum humor in illo corpore redundans tenuis, acer, a bilioso adusto procreatus, seipse potuit movere, ciere, & impellere. Ut quod theriaca tamquam externum efficere posset, idem humor tamquam à sese habens motus principium præstaret. Sed hæc fortasse argutiora. Non adhibuimus majorem operam ut morbus destrueretur, quia corpus ut nimis siccum ferendo non esset. Immo nostra remedia irrita videntur fuisse, nisi ex eo irrita non fuisse videri debent, quod nobis auctoribus, quum alioqui morbus esset periculosus, & homini necando satis vim mortis tamen evaserit, morbo nimirum deluso & temperato. Contra in hac quartana gerere se opportuit quam in aliis. In his enim usui sunt aperientia, vehementer & impensè calfacientia, piperata, salsaque. Sed hic ad humectantia plane descendendum fuit, tum ut ingenti siti quæ præcipui symptomatis rationem habebat, consuleretur, tum ut humorem biliosum adustum temperaremus, & quodammodo occasionem contrahendæ putredinis præriperemus. Quærebatur num iterato mittendus sanguis, an medicamentis pugnandum. Neutrum accomodatum visum est. In morbis acutis, & principiis morborum longorum valida quidem remedia usuveniunt, quod & natura adhuc viget, & quia humor cedit trahenti medicamento. Hic morbus progressus est, & nescitur quorsum evadat. Ergo naturæ medicatrici committendus est. Natura enim maxime medica in longis apparet coquendo, secernendo, abscessum moliendo, virtus non stat: ergo & venæ sectionem & purgationem dehortatur. Mineræ virtutum in partibus solidis. hæ siccæ sunt diuturnitate morbi, vasorum ora connivent, concidunt, & collabuntur: Siccitas illa & collapsus impedit actionem medicamenti: & potius colliquatio afferretur partibus solidis. Præterea si paullo validius medicamentum daretur, metus esset ne in dolores colicis similes æger incideret quod in plerisque observatum est quibus humor exagitatus est. Item & observatum, mulierem quartana laborantem, quum jam 16. dies quievisset assumto etiam medicamentulo, in morbum elapsam esse. Omnis enim materia agitata emotaque seipsa quiescente deterior esse solet, quod diligenter animadvertendum fuit. Urinæ flammeæ sunt admodum, sitis magna: non propterea tamen hæc sectionem venæ arguunt. Nam oportet in iis febribus fuliginosum excrementum efferri a præcordiis ad cor; quod fit ut facillime

ventri-

ventriculum attingat, & a ventriculo tunicam linguæ alvoque ipsi communem. Et quum sedabitur illa, incipietque corpus bene nutriri humidis alimentis naturæ resurgentis, & recreantis sese erit argumentum. De prognost. Metus esset ne in marasmum conjiceretur, nisi proba victus ratione provideatur: id quod febres erraticæ efficiunt sæpe, tum quod focus multiplex, & natura sæpe ac sæpe affligatur. Spes enim convaliturum, quod hypochondria non meteora, nec pro ratione febris inæqualia. At in omnibus morbis hypochondria recte valere optimum. Alvi fluor conferet si non cum excrementis rapiatur chylosa substantia e ventriculo. Nec hodie verum constat esse quod scribit Hippocrates, quartanas securissimas: quum his temporibus aut illis succedat hydrops, aut scirrhus lienis. Tamen quum affecta non sint viscera insigniter satis tuta potest esse quartana. Nunc autem observatur in ejusmodi febribus quartanis cancrosam in corpore lienis concipi dispositionem, quæ quo magis medicamentis irritetur, magis ægrescat medendo, quod & in externis affectibus cernere est. Tota ratio curationis ad duo revocabitur, ad curam ventriculi vicinarumque partium: item ad diætam. Diæta hæc erit: Utatur jusculis sæpe, immo etiam sub finem accessionis, minutalibus vitulinis, panata, hordeatis, vino diluto tamen. Est enim sitis ingens, & urinarum venosique generis ardor dissuadet usum vini, tum morbi longitudo suadet; aqua enim non transiret vasa longo morbi tractu collapsa & conniventia, nisi veheretur. Ventriculo studendum quod fatiscat morbi longitudine, & quod eadem de causa congerat multa excrementa, unde morborum aliud semen. Liniatur ventriculus oleis quæ vim habebunt ejus corroborandi, & adstringendi. Foveatur iis quæ eundem excitabunt & confirmabunt. Dantur tabellæ ex aromatico rosato descriptione Gabrielis, & Triasantalo. Atque ea ratione futurum est, ut vincente, triumphanteque natura, quæ nunc inferior veluti latet, morbus debilitetur, & tempore destruatur.

ANNOTATIO.

* *Hic æger gravissime habebat, & dolores gravissimos perferebat. Sudabat sæpe; & tamen nihilum sudores proficiebant. Ac revera nos observavimus in Quartanis sudores non proficere solere. Nam quum materia sit crassa, frigida, lenta, non est credibile eam ita attenuari posse, ut in sudores resolvatur. Sed quum calor naturalis & calor febrilis nihil non agere possit, adoritur aliam tenuem materiam alendo corpori satis accomodatam: ut mirum non sit si non proficiant tales sudores, quum maxima ex parte non sint ipsius materiæ morbificæ. Prosunt quidem sudores apparentibus coctionis signis, quod materia naturæ cedat, sed donec aliquid tale apparuerit, non est quicquam opis exspectandum. Unde non est cur solliciti simus de citandis sudoribus in Quartanis. Nam si sudores nondum apparentibus signis coctionis, procurari non possint sine obstructionis majoris metu, quod ars non audet facere id si natura parum provideat, præstiterit, minus saluti corporis consulnerit. Quod hic diximus de crebris sudori-*

doribus qui in Quartanam incidunt, quæstione dignum unde oriantur. Nam non credibile est materiam tam crassam ita in halitus abire, ita quod præsertim in corpore squalido & sicco; in quo tamen tot sudores apparent. Et hic annotari oportet anno Domini 1573. plurimis Quartanariis corpus totum sudoribus diffluxisse corpore plane emaciato, squalido & arido. Et si suaves nil proficiebant. Horum duplex causa esse videbatur, infirmitas naturæ priore morbo ita fatigata: item ariditas hepatis & viscerum. Nam quum calor febrilis diu durans partes reficcet, fit ut quod alimentum allicit, ad partes facile non possit agglutinari; præsertim quum liquidus est. Tales autem febricitantes solis jusculis liquidis utebantur, nec mirum fine-queunte hepate ob siccitatem multum consumere, reliquum per sudores exeat. Hanc quæstionem alio loco fusius forte explicabimus.

2. Tametsi in morbis, & præsertim in febribus, in hypochondriis, nec inæqualitas, nec tumor appareat; propterea securos esse non oportet de morbo, ut in hoc ægro apparuit: Etenim vitium sæpe in ipsis visceribus hæret quod tactu nec visu percipitur. Itaque falli non oportet. Et id primus observavit Gal. cap. 7. lib. 5. Locorum affectorum, ubi declarat sæpe colorem æruginosum, aut auriginosum potius in superficie corporis apparere nulla existente obstructione, aut inflammatione, aut scirrho in hepate: ut & alteratio sit temperamenti non alienatio, nec sit morbus ullus in conformatione: ideo quum tales colores adsunt, non statim ad admota foris deveniendum, ut male quidam factitant.

Iste vir, de cujus morbo hic differitur, circa mensis Novembris decimum sextum diem luna inclinante interiit. Et antequam interiisset intumebant pedes, omniumque partium corporis dolor obortus fuerat. Quarto antequam interiisset die, de repente suppressa est urina, & venter intumuit, ac si natura aliquid vellet moliri ad solutionem morbi, præscripto diuretico excrevit urinæ plus minus pintas tres. Visus est allevari. Repetente accessione nova cum horrore interiit. A T O N T A

CONSILIUM XXIV.

De Hydrope.

Vide ante consilium 17.

Mercatoris uxor, de qua ante, nec purgationibus, nec venæ sectione febris & tumoris quo detinebatur, curationem recipiebat. Immo morbus tanto contumacior resistebat, quanto majore opera ac cura Medici conarentur ut morbum profligarent. Sed a Medicis aberrari videbatur. Nam illi rerum humidarum usum suadebant, usum quoque vini: hi neglecta febre ab humidis rebus ægram avocabant, ut & cruditatem humoris in præcordiis contentam corrigerent, & tumorem omnium partium extimarum & abdominis minuerent. Item vino interdicebant illi: hi eam ad ejus usum hortabantur. Nec abs re dubitatum est, utri potius esset consulendum. Nam & a febre metuendum est, quæ dum humores corrumpit, majorem semper

ſemper tumoris occaſionem affert, & tumor iſte curationem poſtulabat, ne ſi incremento non prohiberetur, tandem hypoſarcidion immedicabilem adduceret. Ac revera tumor ille morbi rationem habebat, a febre quidem primo originem ducens, ſed qui prius ſymptomatis nomine donari debe-ret, morbi rationem habere debebat, quod & cruditatem ejus cauſam corpus contineret, & actionem læderet. Dum contrariis ſententiis pugnaretur, de ægræ ſalute ambiguum admodum ibat, necdum conſtabat quo loco ſtandum, quidve conſilii ea in re caperetur. Coacto Medicorum concilio res diligentius penſitata eſt, quod ægræ mulieris ſanitas admodum lubrica foret. Viſum eſt omnibus febri & tumori conſulendum; ita tamen ut potius febris, quam tumor, ejuſque cauſa negligeretur. Humorum congeries & cruditas viſa eſt totius morbi cauſa, & febris ipſius, & tumoris. In iis humoribus ſepultus calor viſus eſt ſeſe recreare nequiens; ut niſi provideretur brevi, leucophlegmatias verus ſequeretur, a quo vix evaderet. Urinæ ardebant: ſed id nihilominus febris habendam rationem indicabat; quod & leucophlegmaticis eſſet familiare, in quibus ſectio venæ metuenda, licet febris eam expoſcere videretur. Quin & eam venæ ſectione curationem aggredi, ægram jugulare aſſerebant: & erratum ab iis qui jam quarto venam ſecuiſſent, falſo inducti ſanguinis detracti pravitate. At talis in leucophlegmaticis ſanguis redundare conſueſcit. At tantum abeſt ut quarto iterata venæ ſectio juverit, ut jacturam caloris naturalis attulerit, quum incumbendum eſſet in coctionem tam contumacis materiæ morbum longum efficientis. In tanta enim cacochymia incidebat occaſio nulla ſecandæ venæ. Quod attinet ad veram curandi methodum, hæc in medium adducta ſunt quæ in nullis morbis uſuvenire debent, & quæ Galenus 12. Method. propoſita febre cum ſyncope & cruditate conjuncta pertractavit. Nam eo loci nec purgationi, nec venæ ſectioni quicquam concedi debere explicavit, quod & vires in ea humorum corruptela, & veluti hypoſarcidio habituſque tumore elangueſcant, & cruditatis ipſa ratio omnem occaſionem purgandi præripiat. Immo in ejuſmodi affectu ſola frictione corpus exercet paullum admodum majoribus artis medicæ remediis attribuens. Ad ſummum revocari debet ejus morbi curatio ad duos canones quos Hippocratis Interpres pro hypotheſi propoſuit. Nam in prima Aphor. ſectione, febrem hydropi humido junctam conſtituit, ut utri tribuendum ſit in iis & ſimiliter complicatis affectibus, doceatur: æque ſtudendum utrique tandem concludit, ita tamen ut ejus quod magis urget potior ratio habeatur. 2* Poſterior hypotheſis eſt de febre quotidiana: in ea habenda eſt ratio febris, & materiæ: hæc ſiccantia & calfacientia poſtulat: illa contraria. Galenus ita in eo ſe gerit negotio, ut neglecta ad tempus febre materiei præparationi incumbat. Quod diligenter annotari debet. Contra nitebantur, qui dicebant ideo ſectionem venæ commodam videri, quod ex lochiis & menſibus nonnihil ſupereſſet. 3* Tandem dictum eſt menſium recentem ſuppreſſionem ſectionem quidem venæ hortari: ſed quum morbus etiam ab ea ſuppreſſione natus jam affectus eſt. Imbecilla ea eſt quæ a ſuppreſſione iſta ſumitur indicatio: nam contaminata eſt ſanguinis moliſque corporis œconomia, ſucce-

crevitque cacochymia quæ ex se catharsin indicabit. 4* Nec febris ipsa per se sectione venæ tollitur, præsertim quæ a cruditate orta est, & cum caloris inopia conjuncta est. Placuit eis ut vino etiam generoso utereur ad excitandum calorem naturalem, vires recreandas, cruditatem coquendam, ut idonea reddatur ad excretionem, & tumorem minuendum. Vinum absinthites probatum. Sequens apozema institutum.

℞. rad. enul. camp. sicca ℥ i. ʃ. rad. apij, petrosel. aspar. fenic. an. ℥ j. omnium capill. agrimon. an. m. j. beton. scolop. chamæd. chamapyt. an. m. j. florum cordial. absyn. rom. an. p. j. glycyr. polypod. passul. an. ℥ j. stæch. florum anthos an. p. j. folior. senæ unc. iiij. agar. sub finem decoct. positi unc. ij. fiat decoct. ad lib. j. addendo turbith. unc. ʃ. In colat. dissol. saccha. q. s. fiat syrup. quo semel in hebdom. utatur.

℞ melilo. salviæ, hysso. agrimo. an. m. j. cypperi, cala. arom. schœn. an. unc. ʃ. flor. cordial. p. j. fiat sacculus, bulliat in vino pro fotu.

ANNOTATIO.

Mulier hæc circa solstitium autumnale interiit quum præcessisset alvi fluor symptomaticus a quo nil est allevata. Nec ulla fuit salutis spes quod omnium pene male affectarum partium internarum magna argumenta apparerent. Ita enim Hippocrat. sub finem 4. de morbis, ubi in hydrope alvus valde fluit, citissime moritur audiens & loquens.

Hyposarcidios, quia aliis affectionibus successit, funestus fuit, non per se, sed ex eventu. Verum enim id est quod scriptum ab Hippocrate libro περὶ παθῶν morbum omnem alteri succedentem, funestum esse fere. Huc pertinet quod scriptum ab Hippocrate sub finem lib. 3. de morbis: Omnis hydrops difficilis curatu, præsertim si corpore attenuato veniat, & ubi alvus fluit, moritur cito.

Mirum est quod quum totum corpus œdematosum esset, & μυξώδες muccosum dicere possis, tamen intus ardor erat, & nonnisi admodum sollicitata alvus reddebat. De hoc morbo videtur ad unguem pronuntiasse Hippocrates in Coacis. Nam vere exprimitur morbus & symptomata; Quibus ex ægritudine aliqua res ad aquam intercutem devenit, his alvi siccæ spiratodea reddunt cum eliquatione muccosa: urina non bona; distentiones præcordiorum, dolores, tumores in ventre & in aqualiculo: & juxta spinales musculos: febres, sitis, tussis sicca, spirandi difficultas, crurum gravitas, abstinentia & horror cibi, paucis injectis replentur.

Libro περὶ παθῶν, notandum quod scribit Hippocrates, hydropem succedere morbis longis, quum ægri purgati non sunt. Ratio hæc est, quia carnes corrumpuntur & liquantur, hoc, quod dicitur, communi sensu & experientia perspicitur.

**2 Hæc ratio videtur probabilis ad dissuadendam venæ sectionem, quum suppressio inveterata est, ab ea non desumitur secandæ venæ indicatio: sed quum recens. Tamen Galenus comment. in artic. 28. sect. 3. lib. 6. Epidemior. narrat se optimo consilio liberalissima manu sanguinem*

detra-

detraxisse in muliere extenuatissima, cui jam octo menses menstrua purgatio subsisterat.

3 *Mirum est quod hic propter cruditatem Medici vino interdici nolunt: tamen vinum febris planè dehortatur. Incredibile enim dictu quantopere vinum febrem augeat. Nam dum valemus, ac calor naturalis intra suos limites consistit, magna etiam generosi vini copia, nihilo pene auctiorem calorem reddit. Sed dum e gradu discessit, & jam febricula corpus occupavit, etiam tenue vinum propinatum statim symptomata excitat; quod qualitas caloris prater naturam facile adjecto stimulo appareat.*

CONSILIUM XXV.

De febre cum gravibus symptomatis singultu & tussi, pro Domino de Bures.

DUo sunt quæ inter accidentia symptomataque in febres quæ hac tempestate grassantur incidentia numerantur, quibus plurimum ægri torquebantur, singultus ac tussis. Nec ita quidem molesta esse cœperunt, vel quod totum febris tempus occuparent, vel quod brevissimo tempore divexarent. Vidimus enim ineunte statim accessione ita suffocationis periculum oboriri, & tussis molestias, ac si nulla vitæ spes relinqueretur; desinente accessione placide ac sedate habebant. Singultus autem in nonnullis ita molestus fuit, qui febre nocturna, mox diurna, quum destillatione in pulmones laborarent, ut omnia præter singultum moderate ferrent. Sed ecquid causæ fuit tum singultus illius, tum tussis in accessionis tempora incidentis? Ac tussim quidem eo tum sævire tempore, quo paroxysmus repeteret ex eo conjicimus, quod febris a catarrho maxime esset. Et quæ materia subtilis, acrisque, quæ rigorem sensionemque frigoris afferre solet, quiescebat aliquo loci conclusa, dum ruptis, veluti repagulis desævit decurritque in extima corporis, feriendo superiores membranas pulmones vel vestientes, vel illis proximas, tristis ille sensus tussim afferebat: Præterea in catarrhosis febribus quid impedit moveri quoque materiam in pulmonibus & capite ipso, quæ dum cietur, suscitatur, impelliturque, hoc molestiarum afferre solet? Accedebat & nocturni temporis occasio qua pituitæ salsæ serosæque impulsiones & molestiæ sese produnt. Quemadmodum enim universalium temporum aliqua est observatio in motu humorum, ita & particularium. Sic ascarides moveri Autumno scripsit Hippocrates: sic in vespertinum tempus earum ascaridon motus incidit. Quod & de fluxionum incursionibus verum esse mulierculis compertum est.

Sed is singultus difficultatem majorem afferebat. Nam duodecim aut sexdecim fere noctes affligebat. At leviusculis remediis superatus, relabitur, recurritque cum molestissimo ulcerationis sensu circa orificium ventriculi. Quod ut clarius cognoscatur, licebit huc Hippocratem adducere; qui, quum in omni parte Medicæ contemplationis accuratus esset, ita nil reliquit quod animadversione dignum foret. 1. Multos legimus, qui de singultu, ejusque causis dis-

disputarent, nullos præter Hippocratem, qui de singultiente febre conscriberent. Ergo omissis rebus variis, quæ ad singultus causas explicandas facere possent, quæque alio loci quam hic venari liceret, ne opera omnis frustra ludatur, quod ad hoc institutum pertinebit, de singultiente febre disputabimus. Quæstio quæri potest: An hic æger, de quo paullo ante mentio injicitur, singultiente febre laboraret? an quicumque febre detinetur, cui tamquam ἐπιγενόμενον σύμπτωμα adjungatur singultus, febre singultuosa laborabit? Nequaquam vero. Nam & qui sub finem febrium, aut principio illarum male judicati sanguinem multum profundunt, unde ratione inanitionis, & exhausti singultus oboriatur, propterea singultiente febre teneri dicentur? Nequaquam. 2. Et qui aliquot ex intervallis dum febrit, singultiat, nec tota febre, aut toto accessionis tempore, molestiis singultus urgeatur, an singultiente febre vexari dicetur? Nequaquam. Ergo in omni Hippocratis doctrina una singultiens febris dicitur, ut inquit Galen. Comment. in particulam quamdam sect. 4. lib. de Diæta acutorum, quum vel toto febris tempore singultus molestus est, vel maxima saltem febris parte illum generet, viscidus lentusque humor impactus orificio ventriculi. Unde Hippocrates ejusmodi febres negat solutum iri, nisi aut diebus judicibus, aut urinæ profluvio acris, aut abscessu, quod memoria dignissimum est. Sed in nostro ægro proposito antequam cessaret singultus, totum corpus intumuit: Detumescente corpore repetiit singultus afferens ei aliquid permolestius quam ante. Nam & ulcusculum excitavit, aut deflorationem aliquam, ut sic loquar, in partibus ad orificium ventriculi attinentibus. Nam quum quid deglutiebatur aut calidiusculum, aut manifesta qualitate præditum, percipiebatur in imo œsophagi dolor, suspicabamur aliquid esse ἀφθῶδες, quod non vacabat periculo. Ad genus febrium singultientium fortasse referri dicet quis febres acutas ab inflammatione aut hepatis aut ventriculi natas, aut partium vicinarum. Quæ inflammatio, ut narrat Aetius cap. de singultu, singultiendi molestias affert. Quod & Hippocrates primus annotavit. Item referri videbitur, sed minus apte febris singultiens senum hernia laborantium, & supinatione ventriculi, ut volunt veteres. Nam dum intestinum prolapsum est, præsertim jejunum, ut volunt, singultiendi finem non faciunt, & hoc in mortem præcipitare solet. Ac de singultu multa quæ in veterum libris intracta sunt. 3. Cui autem is singultus contigerat, quum abdomen inflatum fuisset, alvus biliosa reddidit: post excretionem biliosorum secuta sunt purulenta, quod mirum est. Nec credibile hæc a pulmonibus emanasse, quamvis hos laborare suspicaremur: quum enim a partibus superis tale quid contigit, id simul & semel fieri solet. Unde Galenus annotat Hippocratem data opera usurpasse verba de præsenti, aut de præterito, *mejat* aut *minxerit*. Nam quum à superis partibus excretio fit, Hippocr. utitur verbo *minxerit* quasi dicat, ut mejendi finem fecerit: sed quum a partibus proximis excretio fit, utitur verbo præsenti *mejit*; quoniam propinqua est affectio quæ excretionem purulentam fovet. At hic æger sæpe eam excrevit materiam: Nos autem suspicabamur idem hic posse contingere quod & in urinis. In his enim sedimentum puri proportione respondet, immo & excerni potest

Quæ febris vere singultiens dicatur, inquiritur.

test aliquid simile puri, quum tamen non sit pus, sed mucago quædam quæ una cum urinis a corpore deturbatur. Id autem in excrementis per alvum secedentibus apparere potest, præsertim in iis quibus longæ & maximæ fuerunt obstructiones mesenterii, & longus morbus. Nam humores qui pepasmum admittere non potuerunt, tandem in mucorem versi sunt, qui pus referat. Quod & observavimus in nutrice quadam quæ ex longo morbo incidit in fluxum alvi perennem, cruentum, mistum. Tandem secedebat alvus reddens aliquid pulti simile, quum præcederent dolores alvini colicis similes crudelissimi, quum inappetentia esset, summa extenuatio corporis, & marcor: præterea acerbissimus dolor ad regionem ventriculi, & totius abdominis, & qui minimo blandissimoque digitorum pressu exasperarentur. Sed id primus Hippocrates annotavit in Coacis duobus in locis: *Hepar dolentes, os ventriculi dolentes, soporosi, rigorem habentes, alvum turbatam, tenues, cibum aversantes, purulenta per alvum excernunt.* Et alio loco: *Durities circa ventriculum cum dolore in febrientibus, cum horrore cibum aversantibus, si alvo insuper parum humectata purgationem non faciant, ad suppurationem pervenient.*

Quod quum alias tum in ægra illa apparuit, cui totius corporis marcor aderat. At certo scire an id quod excernebatur verum pus esset, an quiddam puri simile, non erat facile.

ANNOTATIO.

1. *Non solum lib. 4. de Diæta acutorum (ut hac pagina annoto) Hippocrates meminit febris singultientis: sed & lib. 2. de morbis, ubi caput conscribit de febre singultiente.*

2. *Præsertim vero & tussis & singultus premebant quum appeteret accessio febrilis: quod annotavit diligenter Savonarola cap. de singultu: Singultus sæpe a pressa costa, aut depressa, aut tracta contingit, quod diligenter annotavit Fernelius: item vomitus ab eadem causa fit, quod nos quoque in ancilla pictoris observavimus.*

3. *Ille æger singultiens, tussiens, febriens, ad tabem vergens, decimo nono mensis Novembris interiit. Aperto cadavere inventus est hydrops, ascites in abdomine, qui longitudine morbi, & depravatione alimenti e potu liquidorum genitus fuerat. Nam tanta diuturnitate facultates fatiscunt, concidunt ora vasorum, nil fere transsumitur. Inventi sunt pulmones purulenti, corrupti: intestina livescebant quasi siderata superna parte: unde credibile fuit tum singultus magnam occasionem illinc natam, tum syncopes qua prehensus est. Lien plane putris. Denique nulla in toto corpore pars inventa est integritatem suam servans. Dejectiones purulentæ, quæ nobis admirationi fuerunt, a putri mesaræo manabant. Dejectiones (antequam diem suum obiret) præcesserunt nigræ, pici liquidæ similes.*

CONSILIUM XXVI.

De doloribus ventriculi. Pro domina de S. Jean.

1. PLerosque dolores ad stomachum varie fatigant, quos nescias an attineant ad ventriculum ipsum, an vero ad partes vicinas. Ratione enim membranarum tum quæ investiunt thoracem, tum quæ diaphragmati vicinæ sunt, oriuntur sæpe dolores continuitate quadam affligentes, & ea ratione alios aliterque quam sint morbos mentientes. Ut sæpe male ab ægris species doloris ignorantibus intelligentes Medici decipiantur plerumque, nec dolori ullum solatium afferant. Quod quum alias tum in nobili muliere Equitis Torquati conjuge manifestum fuit. Illa quum dolores tum noctu a primo præsertim somno, tum interdiu tribus aut quatuor horis a pastu pateretur, imbecillitate stomachi laborare se existimabat. Dolores illi repetebant per intervalla, maxime si quid in victu peccaretur, aut constitutio temporis a naturali moderatione discederet. Sæpe intolerabiles sunt, & quasi suffocationis periculum ingruat, statim discingi cogitur. Illi modo in ventriculi capacitate contineri videbantur, & delapso per pyloron cibo quum a duodeno jejunoque traductio transvectioque alimenti fieri deberet distributio, repullulabant. Actum ac si creparet media & intumesceret ventriculus, ut revera contingit, cohibet spiritum ut flatus aliquis aut sursum aut deorsum erumpat, quod dum fit, allevatur maximam partem dolore. Nulla illam vertigo exercet, nec syncope, sed præ dolore qui imum ventriculum affligens, licet exiguus, ratione partis magnus est, & magni momenti, multa contingunt iis affectibus quam simillima. Itaque dum diligenter inquiritur hujus mali sedes, & animo lustratur, multa ultro citroque disputantur, quorum accurata & limata ratio plurimum valet, tum ad hujus mali investigationem, & ad similium affectuum notitiam venandam. Nos diligenter rem excussimus, relicta diligentiori quæstione honorario arbitro & æstimatori, ne quid præjudicata sententia afferat detrimenti. Duæ sunt partes in nobis, quarum veteres infirmitates apparent & deteguntur, sive eæ per se ac solæ laborent, sive ambæ per communionem & materiæ morbificæ & affectuum, ut in hac muliere contingit, ventriculus & caput. Hoc quidem quod & superum locum tenens externis injuriis pateat maxime, & internis attractione & summissione vaporum. Non quod in ea opinione Principis hærendum existimem, qui omnem a capite destillationem jecoris calidæ intemperiei adscribit; nam cerebrum ipsum tum ratione imbecillitatis suæ, tum intemperiei illarum parens est & auctor. Immo frigida intemperies jecoris eas potest promovere. Addit Fernelius, si a jecore præcalido illarum destillationum proventus foret, excrementi minimum ea ratione in cerebro congereretur. Quod quam probabile, alii viderint. Ventriculi autem infirmitas patebit facile, quod & ciborum promtuarium est, quid peccetur aut domi, aut foris, idest vel mala alimenta, vel præpostero ordine injiciantur; domi dum aut nativa, aut ascititia imbecillitas, aut dum propinquæ partes vitium attingunt. Quæ enim sunt propinqua & communia, ea maxime ac primum affici solent. Receptum illud: *Ubi su-*

dor, ibi morbus: ubi dolor, ibi morbus: & ut doloris vacuitas actionumque bonitas cujusque legitimam symmetriam declarat; ita doloris præsentia, & earumdem actionum læsio contrarium significant. In ægra nostra ventriculus, ventriculique partes vicinas dolor exercet, ergo ibi morbus, hic intemperies, hic actionum perversio. Etsi enim habet ὀρθοστάδην, tamen isti dolores aut intemperiem aliquam declarant, aut malam conformationem: Ventriculum enim exercent; vel ἀπεψία, vel βραδυπεψία, vel δυσπεψία, rugitus, inflatio, singultus; nausea. Maxime vero queritur de oppressione ventriculi, ac veluti inflatione. Hæc autem cruditatis improprie dictæ, non autem quam ἀπεψίαν vocant, symptoma est: & sequitur vel caloris defectum, vel ejus inopiam & paupertatem, vel externum vitium. Caloris inopiam dicimus, quod flatus qui excitantur necessario imbecillitatem caloris designant: quum enim vel validus calor est, vel impendio imbecillus, flatus non excitantur; Galen. 3. de sympt. causis. Et suspicio est inflationis stomachi quam vulgus colicam stomachicam appellat. Quod si non solum intra ventriculum dolores consistant, sed infra, suprave, id per consensum fit. Unde Archigenes apud Aetium dicebat Medicos decipi sæpe ratos doloris causam aut in præcordiis esse, aut in pectore, quum eorum causa a ventriculo repetenda sit.

Alter Medicus rem paullo altius repetivit. Affectio hæc ait videri posse stomachi, quod hæc pars maxime affici cernitur: sed an tantum ejus sit: & si sit, an per se, an per consensum afficiatur; hoc demum quæri potest: Omnis affectio quæ ventriculum exercet, ea aut intemperies est, aut morbus instrumenti. Si intemperies, aut in ore ejus est, aut in ipsius capacitate afficitur ventriculus, aut in fundo in quo chyloseos officina vera. Si os esset, ejus affecti aliquot essent argumenta, leipothymia, aut dejecta appetentia a calore, aut intensa, a frigore, aut nausea aliqua: Nil horum ægra refert. Si medium corpus esset, aut depravate coqueret, & ructus essent acidi, aut nidorulenti, sed acidi præsertim si imminute: si non coqueret, aut diminute, fluctuationes essent, quas κλυδῶνας vocant, nausea impacta materia, vomitio, vagante fluctuanteque eadem. 2. Si fluctuatio esset, & ab ea inflatio dum ventriculus non retineret, nec probe conficeret, oporteret necessario cœliacas esse dejectiones, corruptas, liquidas, chylosas, quod tamen non apparet, & nil eorum quæ supra dicta sunt. Ergo credibile in fundo mali causam esse, in quo coctio maxime fit. Et quum superiores partes bene habeant (nam si male habuissent, majora sese promisissent affecti ventriculi argumenta, multoque latius malum emanasset) credibile quoque fundum e natura habere, sed impediri ejus actiones a remissa aliqua re præter naturam, unde dolor excitatur, & præsertim quum a pyloro distribuitur ad inferiores partes alimentum. Conjecturam facit catarrhus quo jampridem affecta est, & rejectio pituitæ liquidæ & 3. limpidissimæ per os a ventriculo, ut hinc colligamus perpendiculariter a capite ad fundum ventriculi delabi illud phlegma, quod ægre quidem corrumpitur, crudumque manet, aut paullum immutatum cum excrementis remixtum rejicitur. Item dolor qui sub quartam pomeridianam re-

petit, indicat mesaræi venas obstructas, & speciem quamdam melancholiæ hypochondriacæ constituit. Hinc annotavit Fernelius cap. de ventriculi sym-„ ptomatis, sæpe jecoris, lienis & mesenterii vitia sympathia integre sani „ ventriculi concoctionem perturbare: sic melancholicis, hepaticisque & lie-„ nosis ventriculus, male concoquit, si vitiosa qualitate lacessitur, &c. Ergo dum chylus aliqua ratione mitificatus rapitur a venis mesenterii, pars tenuior a calido jecore refugitur: cum crassiori parte phlegma illud mixtum subiens angusta viarum & elaborationem vix recipiens dolores excitat: 4. & nisi aliqua ratione domaretur, iliacas passiones excitaret. Itaque bene affectus est ventriculus, quod excrementa quæ ipsam ideam partis aqua manant referunt, laudabilia satis sint. Nam quum ventriculus probe officium non præstat, liquida, aut chylosa, aut cœliaca excrementa sunt: 5. quum tantum pituita liquida vitium facit, illa remissa apparet excrementis, quæ spiratodea vocantur. Unde vero hæc pituita a cerebro: *Hoc enim veluti medulla est*. Hippocrat. libro de glandulis: *Ab hoc fluxiones fiunt foras, intro: foras per oculos, nares, aures; intro per palatum: aut in pulmones, aut in ventrem. Si in ventrem, vel fluores fiunt, vel non. Si non fiunt, volvulosæ sunt affectiones, &c.* Locus ille præclarus admodum.

6. Et lib. 4. de morbis idem fere explicat dum docet, *caput fontem pituitæ, & eam a ventriculo calfacto accipere. Lienem aqua fontem, folliculum fellis, bilis fontem, & cor sanguinis*. Quod diligenter notandum. Itaque non mirum si descensu pituitæ frigidæ putredinem vix recipientis illa mulier dolorem sentiat, & si postea volvulis sit obnoxia, & melancholiæ hypochondriacæ. Quæ duplex est, una vera per adustionem humoris melancholici, aut congestionem; altera impropríe dicta, ob pituitam illam quæ obstruit venas mesaraicas. Nec hic necesse est tumere hypochondria. Nam sæpe vitium est in visceribus, melancholiaque hypochondriaca sævit, sed in corporibus ipsorum viscerum, & vasis eorum obstructio delitescit sine ullo perspicuo hypochondriorum tumore. Et dum crudum aliquid continetur, facile in flatus digeritur. Quo teter vapor fertur, ibi vitium communicatur: si in cerebrum, mania, aut melancholia: si in ventriculum, coctionis error; si in cor, palpitationes. Maxime autem ejusmodi affectionibus corpus patitur, quum hepar præcalidum. Porro calidum bifariam, vel ut ferrum & plumbum, idest divisum calorem retinens: vel ut palea. Unde in plerisque serosus sanguis quaquaversum irrumpens, & rubores faciéque maculas inferens; est enim veluti calor ἐρυσιπελατώδης. Nam rapit tenuiorem chyli sanguinisque partem, & in halitum vertit. Sic plerisque ventriculus frigidus & hepar calidum calore halituoso. Hic omnia exurit, & in ichores vertit. Et talis calor non potest temperare frigiditatem ventriculi, nam fixum stabilemque esse calorem oporteret. Curatio illius affectus in diæta & pharmacia continetur. Diæta quæ ad siccitatem vergat potius, ut pituita illa consumatur quæ dolores citat. Pharmacia ut blande deturbetur pituita, quæ in angustias vias rapitur sæpe, & a capite descendit. Item habenda ratio capitis mittentis. In corrigendo ventriculo non ita occupatos esse oportet, quod in vitio per se non sit. Abstineat a juscolis multis, & generoso

nerofo & craffo vino. Sæpe cibum capiat, ne ventriculus vacuus aliunde humores evocet. Ab iis quæ cacochymiam promoverent abftineto. In ore femper contineat coriandrum conditum, paffulas, cinnamomum, mastichem; & alia id genus. Carminativis fæpè clyfteribus utatur, ut & a lienis corpore humores craffi evocentur. Syrupus hic fingularis.

℞. fuccorum menthæ, abfynth. pont. fcariolæ depur. an. ℥ iiij. expreff. ℥ ij. rheub. macerati ad partem facch. albi quart. iij. Fiat fyrup. capiat femel in hebdom. aut bu.

Item in hoc affectu commendatur plurimum ad liberandos infarctus ufus dejectionis fequentis.

℞. rad. cichorii fylveft. acetof. & gram. an. ℥. j. Incoque in lib. j. aquæ ad tertias, in quibus infundantur ℥ ij. rheib. taleolatim fecti. De hac infufione capiat ℥ iiij. fingulis matutinis tepide.

℞ pulv. hiera picra (quæ in ejufmodi affectibus ab Archigene plurimum commendatur) ℨ ij. pilul. fine quibus ℨ. j. rhei ℈ ij. fyrup. de ment. quod fuff. fiat maffa, capiat ℈ ij. fæpe una hora ante cibum.

℞ aromatic. rof. defc. Gabr. major. ℨ j. pulv. elect. triafan. ℈ ij. rafur. ebor. ℨ ſ. cum facchar. diffol. fiant tabellæ.

Fotus fiant ad regionem ventriculi, ex iis quæ ufurpari folent ad confirmationem ejus: & a fotu liniatur oleo de mentha, abfynth. & maftich.

℞ fyrup. de ficcis ℥ iij. utatur fero cum granis maftiches aut olibani. Parvatur opiata ex confervis rofar. buglof. anthos, conferv. violar. cortice citrii & theriaca pauca. Utatur fero dum componit fe ad fomnum.

Obfervata legitima victus ratione, & ufurpatis leviufculis illis remediis prima fanitas poterit recuperari.

ANNOTATIO.

Aetius cap. 68. ferm. 4. Tetrabibl. 2. docet quomodo, & qui cruditati bus abundent, fiant pleuritici, non quod fit pleuritis, fed immaginaria eft.

2 Hippocrates lib. 2. de morbis, de morbo quem ructuofum vocant, huic affectui quem hoc loco defcribimus finitimo difputat. Sed illum ab humore præfertim biliofo nafci demonftrat. Caput illud commemoratione dignum eft. fæpe fimiles affectus difputandi proponuntur.

3 Tamen fputatio ifta fallax effe poteft fignum. Nam & denotare poteft prolapfum pituitofæ materiæ a capite, item & melancholiam hypochondriacam; quæ mulier hac noftra divexatur. De melancholia dum difputat Galenus ex fententia Dioclis, proponit fputum humidum nullum confequi, præfertim injecto cibo in iis qui laborant melancholia hypochondriaca. Quod diligenter notandum eft, ne rei ambiguitate decipiamur.

Cap. 14. fermonis 1. tetrabibl. 3. Aetius notat affectus effe quofdam malos quum a capite in ventrem humores feruntur. Nam aut frigidi humores in ventrem calidum feruntur, aut contra: ait difficilius curationem inftitui quum frigidi humores in calidum ventrem deferuntur: Item gravia inde fymptomata edi. Tale quid mulier ea de qua hoc in loco pertuliffe mihi vifa eft.

5. *Et nos in ea muliere observavimus excrementa spyratodea muccosa pituita veluti oblita. Vocat autem Hippocrates in Coacis* τὰ σπυρατώδεα μετὰ περιτήξιος μυξώδεος, *eliquationem muccosam.*

6. *Ad hunc locum pertinet & alius lib. 1. de morbis. In morbis catarrhosis fluxum maxime caput exhibet, utpote quod cavum est & superne situm. Quum ab alvo fuerit calfactum, pituitam tenuissimam de corpore in seipsum trahit: ubi vero in eo collecta fuerit, rursus reddit acervatam & crassam, &c. Et tunc remittit vel in superum ventrem, idest thoracem, vel inferum. Et cons. 11. hujus lib. de industria probatum est longorum alvi profluviorum, dysenteriarum causam cerebro acceptam ferendam esse, ex libro Hippocr.* περὶ παθῶν.

CONSILIUM XXVII.
De Febre continua cum distillatione in pulmones.

1 MELCHIOR de Fresnoy annos quatuor natus febre corripitur continua, sed quæ exasperationes haberet vesperi. Catarrhus erat. Tussis sicca. Nec præ tenella ætate quicquam excernere poterat. Tamen inanis semper erat tussis, & tenuis humor eludebat spiritum. Vomitiones frequentes. Alvus albicantia dejecit, deinde substitit. Urinæ tenues, crudæ, decolores pro febris vehementia: medicamentulo alvus sollicitata reddidit multa biliosa. Tussis perseverabat. Dolores ad sinistrum hypochondrium, sed vagi, nec eodem modo perseverantes. Deinde sinistram lateris partem occupabant. Alvus soluta est. Viridia excreta, chylosa: sitis quæ expleri non poterat. Magnum in pulmonibus conceptum incendium conjectum est. Hinc dolores ad sternum & latus sinistrum: sed qui ad latus sinistrum non perseverabant, ut ante dictum est. Medici putabant vomitiones ab imbecillitate ventriculi oriri. Quod in eam suspicionem eos adduxit, est frequens dejectio, multaque rerum variarum, putrium, viridantium: Aliquando animus paullum deficiebat: & nos animi defectiones, & frequentes vomitiones in alio observavimus, cui inflammatio pulmonis a pleuritide, aut fugaci dolore lateris oborta fuerat. Quæstio hoc loco moveri potest, 2. an inflammatio pulmonis, sive ea sit phlegmonodis, sive erysipelatodis habeat hæc sibi conjuncta; defectus animi, vomitiones, tussim siccam, alvi fluores, ac si per se primoque alvus inferior laboraret, fugacem genarum ruborem, tussim inextinguibilem, febrem non ita magnam omni tempore, sed ex intervallis ferocientem & prodentem sese? Hoc fortasse pauci ante nos animadverterunt, & sic alium morbum pro alio curamus: aut falso vomitiones, & alia accidentia quæ narravimus ad alias partes referimus: rati hoc non ad pulmones, quæ tamen præcipue affecta pars est, pertinere. Et ut quod sentio obiter dicam; quum ad puellum adsciti essent tres celebres Medici, unus solum affectum pulmonem intellexit, & quamdam speciem peripneumoniæ suspicatus est, unde sectionem venæ suasit. Sed falso subesse ulcus cogitavit, nesciens

nesciens inanem hanc tussim erysipelatis pulmonis pathognomonicum esse. Omnes ignorarunt vomitiones illas frequentes, dejectiones frequentes, ingentem admodum sitim, & opinione majorem, in inflammatione pulmonis solere apparere: Quorum ignorantiam nt detegam, ne forte sese excusent quod nullo loco legissent, aut animadvertissent talia symptomata contingere solere inflammato pulmone, citabo Hippocratem, qui illum puelli morbum mihi vere expressisse videtur. Ita autem scripsit Hippocrates lib. 1. de morbis, in omnibus suis observationibus ex monimentis admirandus: *Erysipelas in pulmone fit quum pulmo fuerit nimium resiccatus. Quod contingit ab ardore, febribus, labore, intemperie. Et quum superresiccatus fuerit, plurimum sanguinis ad se trahit, maxime ex magnis venis tenuissimum ac debilissimum trahit. Postquam traxit, febris ex ipso fit acuta, tussis sicca, repletio in pectore, dolor acutus in anterioribus ac posterioribus partibus, maxime circa spinam, magnis venis calfactis. Vomunt subcruentum aliquando lividum, vomunt pituitam & bilem, animo linquuntur ob sanguinis transmutationem derepente contingentem. Atque hoc maximum signum est in pulmone generati erysipelatis, & si assidua febris invasio perseveraverit.*

Aliquot alia scripta sunt quæ hnc non pertinent. Itaque ex contextu Hippocratis apparet hæc maxime symptomata erysipelate tentato pulmone contingere solere: 3 dolorem sterni, vomitiones, tussim siccam, deliquium animi, quid mirum esse potest. Sed hæc contingunt vel majora, vel minora, vel plura, vel pauciora pro humorum varietate. Nos autem observatione trium eo affectu laborantium, certo scimus febrem (licet sit occupatus pulmo) non eodem perpetuo tenore affligere ac sævire: nam quia Erysipelatosæ affectioni comes est, & præsertim a tenui sero, fit ut flammeus sit calor, cujusmodi in palea accendi solet & evolare statim: si autem putris, solida, firmaque esset materia: & pars quæ inflammatur solida (ut hepar) perseveraret febris, & calor eodem modo quo in candente ferro. 4 Deliquia animi quæ hic contingunt nos admodum perturbarunt, ignorantes tale aliquid contingere posse inflammato pulmone, & triviales medicos secuti ad malignam qualitatem jactationes istas, deliquia animi, & virium jacturam referebamus, non autem ad propriam affectionem pulmonis, ut Hippocrates fecit loco prius citato. Movit quoque alvi fluor: sed duabus de causis contingere potest: tum quia ventriculus ipse afficitur: & quemadmodum leipothymia eum prehendit per consensum pulmonis ratione ichoris a pulmone refudantis, & ratione attractionis ab ingente calore pulmonis, ut eruditissimus Hippocrates annotavit: Ita quoque debilitas aliqua in ventriculum cadere potest, a qua leienteriæ aliquid simile contingit. Ac revera in puello nostro chylosa nulla prodiere. Secunda causa hæc esse potest, quod ichor a pulmone refluens ferire possit ventriculum & intestina, hinc alvi inferioris fibræ laxantur: hinc fluores. Fernelius ut in multis accuratus fuit, ita in pulmonum affectuum observatione annotavit quamdam notham peripneumoniam, cujus idea apparet in ægro a nobis proposito. *Tenuis, acris, multaque destillatio* (inquit) Cap. de pulmon. morb.

quit) *e cerebro confertim illapsa in pulmones interdum ardore præter naturam incenditur, æstum ac febrem inferens, plerique eam affectionem peripneumoniæ nomine designant, in qua & tussi & spirandi difficultate & lenta febre sensim conficitur æger sine ulcere, sine sputione cruenta.* In puello nostro vere exprimitur morbus: nam febris non erat admodum vehemens: destillatio erat magna: eludebat spiritum: 5 sensim conficiebatur; & incautis nobis quum cibum appeteret, biberet avidissime, vicesimo die, item quum de purgando eo cogitarent Medici, sublatus est, magno assidentium mærore. Debuerat mitti sanguis. Aperto cadavere nil præter naturam in pulmone contentum inventum est. Una pars pulmonis veluti stipula ardente deflagraverat: lobus unius pulmonis livebat. 6 Hepar quoque veluti deflagraverat. Et quum destillatio est, tussis sicca, febris non ita ad manum mordax, rubor genarum, dolor sterni (quod notandum) virium dejectio: sitis ingens: perceptio summa caloris in pectore: non est dubium quin inflammatus pulmo sit. Ac notari debet ex locis citatis prius tum ex recentioribus, tum veteribus, aliquid erysipelatodes in pulmonibus concipi bifariam, aut cum tussi, aut sine tussi saltem quæ magnam afferat molestiam (nam subest tantula) si cum tussi destillatio est ferina, diluens calorem unde febris non ita ferox apparet: illi incauti moriuntur, nil extundunt commemorabile: a capite præsertim manat causa fovenmorbum. Si sine tussi a venis parvis & magnis refugitur sanguis, qui in pulmonem illabens, & incurrens potius attractis foveat incendium. Et illud est quod volunt Medici memorandum, veram peripneumoniam oriti excusso tenui & bilioso sanguine e dextro cordis sinu in venam arterialem; hinc totum pulmonis corpus occupatur, hinc inflammatio. Quod si verum est in inflammatione pulmonis, sectio venæ videtur potius celebranda ex interiore dextra. Tamen Fernelius ex sententia quorumdam, in inflammatione pulmonis secari vult internam cubiti sinistri. Ratio ejus hæc est: Quoniam pulmonum venæ ex dextro cordis sinu prodeunt: hic autem in sinistrum parietem venæ cavæ inferitur, qui per alam sinistram in cubitum excurrit. Inter morbos qui occurrunt, pulmonum affectus cognitu sunt difficiles: nec enim signa univoca sunt, sed maxima ex parte æquivoca.

ANNOTATIO.

1 *In illo rubor erat genarum magnus. Unus ex Medicis ex eo collegit argumentum peripneumoniæ aliis cum signis, alius repugnabat. Ille citavit Prognostic. Hippocr. & quamvis verum dicebat, male citavit. Nam in 2. Prognosticon meminit quidem ruboris genarum Hippocrat. in morbis thoracis, sed loquitur de purulentis, quibus & ob calorem pulmonum, & ob assiduam tussiculam rubent genæ, ait Galen. in Comment. part. 60 lib. 2. Prognost. Sed in Coacis peripneumoniæ signum εὔχροιαν dicit, politico modo loquendi, idest, ruborem genarum. Et ille Aphorismus huic ægro quadrat. Nam etiam fluente alvo erat inappetentia, sudores, vomendi desiderium,*

rium, rubor faciei, cum febre & tussi. Quæ omnia declarant raptum humoris biliosi ad partes thoracicas, & concipi in illis partibus incendium. Sic Hippocrates in Coacis ait eos quibus hæc accidunt, interire modo peripneumonico.

2 Quum Mesueus de peripneumonia loquitur, illud notat maxime quamdam peripneumoniam biliosam esse, aliam pituitosam. Credibilius esse ait pituitosas esse. Porro pars qualibet laborat ab humore vel tamquam nutrimento, vel tamquam excremento. Si pulmo laboret ab humore tamquam excremento, a pituitoso humore laborat, si tamquam a nutrimento, a bilioso; nutritur enim humore bilioso. Vult autem omne excrementum ex sententia Aristotelis, parti contrarium esse, præter illud excrementum quod deferre solet facultatem, ideamque partis, ut est semen; siquidem ab omnibus benignum dicitur. Si prius verum est, peripneumonia a pituitoso humore tamquam ab excremento secundum Mesueum, & tamquam a contrario secundum Aristotelem deterior erit ea peripneumonia quæ est a bilioso humore, qui est veluti nutrimentum. Tamen dubitari potest an verum sit quod scribit Aristoteles, excrementum omne parti contrarium. Et an ea peripneumonia quæ fit a bilioso humore, ab eo fiat tamquam a nutrimento; Siquidem superabundans humor biliosus, ut qui a partibus inferis per violentam exercitationem rapitur, excrementum vere dici potest.

3 Quoniam hic de peripneumonia agitur, quæ non sæpe occurrit, sciendum an pars dextra pulmonis, an sinistra, an superior, an inferior, an lobus unus tantum occupetur ut inde venemur occasionem usurpandi remedii. Argumenta omnium horum apprime ad artem facientia enarrat doctissime Hippocrates in Coacis.

4 Quæri possit an deliquia animi in peripneumonia laborantem incidant. Nos id observavimus, & præcipitem virium lapsum & sudores subfrigidos. Quod primus Hippocrates observavit in Coacis, loquens de quibusdam quibus totus pulmo cum corde inflammatur, & de aliis, in quibus non inflammatur. Nam resolvuntur illi quibus cum corde pulmo inflammatur. Sic Regina Navarræ peripneumonica 5. die interiit; & tertio vires collapsæ sunt plane.

5 Qui sunt peripneumonici, præsertim quum valde sunt imbecilli, ii diaphoreticis sudoribus dissolvuntur, & symptomaticis. De iis Hippocrat. 4. Acutorum. (Idem porro judicium esto de reliquis morbis acutis.) Mali sunt sudores circa caput & claviculam apparentes; fiunt enim vincente ægritudine ob æstum, impetum, & violentiam.

6 Paullo ante docuimus & auctore Hippocrate, & historia Reginæ Navarræ peripneumonia laborantis post levem pleuritidem, cui addi potest historia Dominæ Dupuy, quæ post pleuritidem peripneumonica facta quinto die interiit. Nunc autem monendum est de Aphoris. Hippocratis in Coacis, Peripneumoniæ ex pleuritide transmutatæ securiores sunt iis quæ ab initio fiunt. Quod minus verum videtur, quum translatio a pleuritide in peripneumoniam letalis sit. Nos quosdam brevi interiisse vidimus; quibus peripneumonia pleuritidi successisset, præsertim in quibus constaret pulmones

imbecilles fuisse. At absolute peripneumonia pleuritim secuta, non videtur secura, immo funesta, tum quod in partem principem raptus sit, tum quod successio ista morborum pessima videatur. Hippocrates enim lib. „ περὶ παθῶν scripsit, in morbis quum alter alteri succedit, plerumque in„ terficit. Quum enim corpore a morbo priore debilitato alius morbus suc„ cesserit, debilitate perit prius quam alius morbus desinat. Quod notandum. Deinde locus est Galeni comment. in part. ultimam lib. 6. Epid. ἀιδ' οἷον αἱ νόσοι, quo scribit pleuritin curationem afferre peripneumoniæ. Ait enim περιπνευμονίων ἡ πλευρῖτις ἴασαι. Contra vero eodem loco ait male succedere si pleuritis in peripneumoniam convertatur, immo funestum esse videtur. Sed hæc omnia per comparationem intelligi debent.

CONSILIUM XXVIII.

De doloribus ad sternum & spinalem medullam.

CAUPONÆ Gabrieli dolores atroces ad sternum, spinalem medullam decurrentes ad scoptula operta, ad mammas, ut nec in hanc, nec in illam partem corpus flecteretur. Quum in latus dextrum decumbebat, omnia exasperabantur. Aliquoties eos dolores perceperat, non tamen æque crudeles ac eos quos circa mensis Novembris finem ferebat. Nulla tussis erat, aut perexigua. Interdiu allevatus videbatur. Aliquando nec rectus, nec decumbens præ dolore absque querela erat. Noctu exacerbabantur omnia. Insomnes noctes ducebat: e lecto surgebat impatiens caloris: nulla febris: cibum capiebat. Negotium nobis exhibuit. Nec sectione venæ, nec fotu, nec litibus dolores quiescebant. Pus congestum suspicabamur, admoniti oraculo Hippocratis, *Qui dolores pectoris, nec purgatione, nec sectione venæ sedantur, eos necesse est in suppuratum verti.* Tamen hæc ratio in contrarium adducebat, quod nulla tussi vexaretur quæ alioqui molesta esset si quid puris in capacitate aut membranis contineretur. Necesse enim esset resudare aliquid tenue, & horrores adesse si aliquid tale contigisset. Si vitium in pulmone esset, aut tuberculum aliquod contineretur, aut pus, aut aliquid aliud simile. Nulla inflammatio est, quum nulla febris. Tuberculum si esset, inspirandi & expirandi difficultate teneretur: nulla est. Ut summa fiat, nullus adest tumor qui se aliquo signo proferat: nec si adesset, ii propterea dolores oborirentur, quum pulmones sint ἀναίσθητοι. Ergo in membranis & circum membranas vitium exsistit: aut in periostio. Quod consequi oportuit nos & ratione & experientia. Itaque quum quid hic sequeremur, non esset in numerato, sciscitati sumus numquidnam litus admisisset aliquando iis fieri solitos qui in magnis ponunt, & nobilitatis insigne existimant semel lue gallica aut hispanica potius laborare: si modo laborem id existimare oportet quod summæ voluptati comes esse solet. Respondit subverecunde obortis aliquando phymatis ἀναίτοις oblitum fuisse hydrargyro. Et ad rem, quoniam redivivi sæpe dolores solent renasci, aut saltem aliis affectionibus occasionem dare: Præscripsimus abstinentiam vini. Litus ex anodynis & discutientibus, decoctum sarsapa-

farsæparillæ, tum ut in lecto sudaret, tum loco vini in pastu uteretur, sed dilutiore. Exactis decem aut duodecim diebus cum accurata satis victus ratione, dolores ejusmodi maximam partem sunt leniti: sed circum sternum vestigium semper aliquod remansit. Quod autem superius hæc exposita voluimus, eo præsertim consilio factum est, ut quum querelas ægrotantium audimus de morbis intercutaneis nobis exprobrantium, quod nihil aut parum levati videntur quantumvis arte & consilio comparatis remediis, recurramus ad θεῖόν τι, idest ad occultum aliquod: non quod a cælo repetamus, ut plerique solent, sed ad internas occultasque causas revocamus. Nam quotiescumque de fugacibus morbis aut doloribus potius conqueruntur ægri, aut de fixis circum περιόστεον, suspicari oportet aut latens venenum, aut reliquias alicujus luis veneræ: sive id ab hydrargyri, sive a morbi ipsius maligna vi ortum dicatur. Ne temere similitudinibus decepti male exerceamus ægros, sumtibus minime necessariis oneremus. Id non in hoc solum ægro contigit videre, sed & in aliis quos sævi admodum dolores sursum deorsum, in omnemque partem errantes exercebant.

CONSILIUM XXIX.

De Febre quartana cum acerbissimo capitis dolore & lienis affectu.

QUARTANARIUS habitu satis laudabili quum ad regionem lienis murmur quoddam sentiret, & tempore accessionis acerbissimo capitis dolore cruciaretur: leniendo suo atroci dolori a Medicis consultum voluit. Signis syllogisticis conclusum est a flatu eum dolorem principia maxime causasque ducere. Quo fit ut fugax esset, crudelissimus tum ob membranarum divulsionem. Atque ut una eademque opera, & causæ, & symptomati, sed huic maxime occurreretur, his quæ sequuntur remediis tentatum est, ut aliqua ex parte dolor pelleretur. Horum ista est forma.

℞ bdellii in aqua vitæ soluti ℥ j. pulver. ceterach. & coral. an. ℈ j. aloes ℈ iij. cum syrupo de pomis. Formentur pilulæ: capiat ℈ ij. ante pastum die intermissionis.

℞ rad. bryoniæ ℥ iiij. macerentur in aceto, passentur: passaturæ adde pulver. ceterach & rutæ an. ℥ vj. oxymel. simpl. ℥ ß. cum ol. de capparib. Fiat Emplastr. pro liene.

℞ diamargar. frigid. ℥ j. pulver. ceterach scrup. ij. coral. ℈ j. cum sacchar. in aq. buglos. soluto. fiant tabellæ.

℞ far. orobi, hordei & fabar. an. ℥ iiij. cum oxymelite: fiet pultis pro capite. Sæpe oxyrrhodinum fronti & temporibus illitum est.

In acerbissimo capitis dolore, qui de nocte præsertim repeteret cum febricula, & frigidis quibusdam sudoribus, decoctum est hoc præscriptum.

℞ medullæ guajaci ℥ iij. aquæ lib. viij. semin. pæoniæ, cardui an. ℥ ß. beton-

beton. ſcariolæ, an. m. j. fiat decoct. ad ℔ ij. In colat. diſſol. mellis roſ. ℥ ij. bulliant ad deſpumationem pro tribus doſibus ad lib. j. ſ. capiat hora ſomni triduo ſingulas doſes.

Et revera uſu talis remedii lenius habuit. Rurſus ad hoc idem inſtitutum.

℞. *roſ. rubr. ſalviæ, yvæ arthrit, primulæ veris, pulegij an. p. ij. flor. chamam. ſummit. anethi, melilot. roriſmar. an. p. j. cyperi, ireos florent. an. ʒ ij. ſem. lini ℥ x. cumini, dauci an. ℥ j. fiant ſacculi pro frictione capitis.*

CONSILIUM XXX.

Ad vermes, & alvi fluorem cœliacum & dyſentericum.

JUDITH de Meſmes puella annos 4 nata, toto autumnali tempore & hiemali ex intervallis ſentiebat tormina, & dolorem ad anum quâ parte deſinit rectum inteſtinum. Dejectiones aliquando liquidæ erant, aliquando chyloſæ, aliquando compactæ, ſed quæ nonnihil crudi in ſe haberent. Qui dolores oboriebantur, fugaces erant, nec magnam moleſtiam afferebant. Ter aut quater terruit de repente nata leipothymia. Initum conſilium eſt, cujus hæc ſumma eſt; Dejectiones referunt ideam partium a quibus manant, & per quas feruntur, ac generali modo omnia excrementa. Quum alvus e natura habet, figuratæ ſunt, conſtantes, eadem hora excernuntur qua prius excerni debent: item nec in quantitate, nec in qualitate, nec in excretionis modo peccatur. Si quid in aliquo horum peccatur, hoc arguit omnia ſecundum naturam non habere. Unde mutatio excrementorum olim inter ſymptomata haberi ſolita eſt. Ac neceſſe eſt vel morbum eſſe, vel affectionem quæ proxime in morbum ſit degeneratura. Affectio illa œconomiam naturalem non bene affectam ſignificat; quod vel in partium ipſarum nutritioni ac coctioni dicatarum vitio poſitum eſt, vel in extrinſecus adveniente aliquo quod ejuſmodi officium immutet & interturbet. Puella hæc cœliaca excrevit, cruda, liquida, fœtida admodum; dyſenterica quoque ipſa, cum teneſmo, torminibus fugacibus: raptus eſt aliquando chylus, aut ſimile quippiam cum excrementis. Omnis morbus aut corporis conditionem, aut temporis conſtitutionem, aut utrumque potius ſequitur: ſic enim conſtituunt τὸ ποιητικὸν καὶ τὸ ἐπιδεκτικόν. Quod quum alias tum in hac puella obſervari poteſt. Senſit illud verum quod ſcriprum ab Hippocrate 2. Epid. *Autumno aſcarides*. Et illud, *Autumno ferinum*. 2. Nam ineunte Autumno aſcaridibus divexata eſt. Non ſuperiora vermes affectarunt quod obſervari potuit: non χλωρασμα καμμορόν Hippoc. 6. ἐπιδημικῶν decuſſum eſt, non oculorum flos: non pruritus narium: non leipothymiæ: quæ ſymptomata contingere tunc ſolent: ſed in imis maxime partibus exercuerunt ſymptomata. Præterea vivi & mortui excreti ſunt. Corpus humidius, mollitie diffluens, ulginoſum, tum a natura, tum a vitæ inſtituto. Nam pueri etſi natura humidi,

di, & ab ea humiditate aliquot incommoda & commoda nanciſcuntur, tamen ab excrementitia humiditate humidiores redduntur, tum quia ingluvici ſe dedunt, tum quia non bene exercentur; habent enim animales facultates infirmas, naturales validas Galeno: unde calor non habet ſuam ἔκλαμψιν 6 Epidem. hinc proventus excrementorum, hinc in cavis hepatis obſtructio, ab hac putredo, ab hac vermes, & alia. Et notandum non ſemper vermes generari. Nam ſi ſepultus ſit admodum calor, nec emicet, & ingens humorum copia ſit, non generantur vermes. 2. Siquidem validus calor requiritur, & maxime putris, ut multiplici ſobole materia illa in vermes animetur. Quæritur an a ventriculi vitio, an a capite? Coquit bene, nec affecti ventriculi per ſe magna eduntur ſigna. Et ſi uligo ſola eſſet, quæ ex ſententia Oribaſij replens læviganſque ſpiras & rugas ventriculi ut inde non adhærens alimentum præterfluat, non ita fieret de nocte, nec frequenter, nec tam putria graveolentiaque ſubducerentur: Ergo credibile a cerebro fluxum quemdam fieri qui miſſo ichore quodam officium ventriculi interturbet, & alvum citet. Non bene mungit, caput habet latum, & latius quam pro ratione corporis. De nocte maxime alvus fluit, quod a cerebro eſſe arguit. Pueri maximam partem caput oppletum habent: unde veteres eam ob cauſam illis vinum interdicebant, hieme incœnatos cubitum mittebant, & eos per ſuturas, per palatum, per cutim, per nares paſſim expurgari videmus: immo per aures; quamquam neget in Aphoriſ. Galenus eas comparatas ad expurgationem cerebri, exceptis (ait) pueris. 3. Præter fluxum illum cerebralem copia quoque humorum lentorum & tempore corruptorum hoc efficit: nam humidus calor illis tamquam lignorum ſtrue obruitur & ſtrangulatur. Niſi dicas quo humidius corpus, eo melius. Galen. 3. de ſymptom. cauſis, & pueros facultates naturales habere robuſtiſſimas. Quo humidius naturali humore, eo melius: & facultates naturales ad agendum habent robuſtas, ſed non ad patiendum & reſiſtendum. Sic minima occaſione prehenduntur fluxu cœliaco, diarrhœico, non ita dyſenterico, quia mucore madent inteſtina. Quicquid ſit, ea evitari poſſunt diæta ſiccante. Quamquam 1. ſanit. tuendæ Galenus vetet ne exſiccentur pueri, quia incremento prohibentur; (intelligens maxime de humore primigenio.) Videndum ne dum prodeſſe volumus, non obſimus. Si ſola uligo eſſet, & cruditas, corrigeretur coctione & alimenti detractione; ſed præterea eſt corruptela, ergo corrigenda & humor tollendus. Eadem opera detergendum, vacuandum, oppugnandi vermes.

De vermibus lib. 4. de morbis, locus præclarus, qui prima fronte falſus videtur, ſed notandus eſt.

℞ *ſemin. contra* ℈ *j. paſſul. glycyr. conſer. viol. an.* ʒ *ij. abſynthij roman. p. ſ. fiat decoct. in qua infund. rhei* ʒ *j. coral. gr. v. In expreſs. diſſol. ejuſdem rheub.* ℈ *ß. fiat potus.*

Item ℞ *Karabes* ℈ *j. raſur. ebor. cornu cervi, margar. elect. an.* ℈ *ſ. cinnam. gr. 4. cum ſaccharo in aq. portul. diſſoluto, &* ℈ *ſ. pulv. contra. fiant tabell.*

Item ℞ *ligni aloes* ʒ *ij. nigell. rom.* ℥ *ſ. pro ſuffiendis operimentis capitis.*

Vehementiora paullo ſunt hæc quæ ſequuntur remedia.

℞ ſemin. contra ver. ʒ ij. pulv. raſ. ebor. cornu cervi an. ʒ j. ſemin. portulac. ſcr. iiij. fiat pulvis ; miſce cum eo quod ſequitur.

℞ theriac. ʒ ij. conſerv. roſar. ℥ j. omnibus mixtis fiat in modum opiatæ : utatur quolibet mane.

℞ lupinorum ʒ ij. medullæ colocynthidos ʒ j. abſynth. vulg. ʒ j. ſ. aloes ℥ j. theriaces ʒ ij. cum pauca terebinth. fiat in modum ceroti , & imo ventri applicetur.

℞ ſyrup. de abſynth. ol. amygdal. dulc. an. ℥ j. abſynth. menth. puleg. ſuccorum. an. ʒ j. ſ. radic. dictamni , tormentill. zedoar. an. ℈ j. cum pauca cera. fiat linimentum pro ventre.

℞ pulv. barbotinæ ʒ j. detur cum lacte.

℞ decoct. clyſter. lib. ſ. in qua bulliant chamam. & ſem. fœnic. an. ʒ iij. In colatura diſſol. benedict. laxat. ʒ ij. confect. de baccis ʒ j. ſ. ol. aneth. & rutæ an. ℥ j. In torminibus a vermibus.

℞ oſſis de cord. cervi, margar. elect. an. ſcrup. j. raſur. ebor. karab. an. ℈ ſ. rheub. ℈ ij. cinnam. gr. ij. cum ſacchar. in aq. abſynth. diſſol. fiant tabellæ pond. ʒ j. ſ. capiat duabus horis ante paſtum.

Item *℞ abſynth. m. j. bull. in aqua & vino pro fotu ſedis.* Abſtineat cœna ne tantopere cerebrum oppleatur vaporibus. Pane ſiligineo & autopyro utatur , non albo (ut vocant) quoniam obſtruit nimium. Utatur ſæpe rbabarb. condito. Providendum capiti , quoniam in illa augeri poteſt plethoricis ſymptomatis. Et in ejus ſororis defunctæ annos iiij. natæ , quum convulſionibus prehenſa fuiſſet , in cerebri ventriculis magna aquæ citrinæ copia inventa eſt. Sed his non ſunt terrendi parentes 1572. Cal. Januar.

ANNOTATIO.

1. Notat Meſueus vermes aliquando generari ab obſtructione cyſteos cholidochi , quia enim non interfluit humor bilioſus purgandis inteſtinis accommodatus , ideo ſuccreſcit pituita multaque in vermes animatur. vide cap. de cura vermium.

2. Quod tamen dubium eſſe poſſit : nam calor conſumit materiam , ergo eorum vermium occaſionem tollit. Item effundit humorem biloſum in inteſtina , hinc vermium internecio. Immo ſcribit Meſueus ſæpe contigiſſe in febribus tum ratione caloris , tum ratione bilis effuſæ vermes pabulum quærendo , ita locum in quo nati erant & conſervabantur , perfodiſſe , ut partem ipſam perforarint.

3. Lib. de affectionibus fluorum diuturnorum alvi , cauſam a cerebro repetit.

CON-

CONSILIUM XXXI.

Ad Iliacam passionem.

JACOBUS Berthier post longas corporis agitationes, & conatus, & usum rerum flatulentarum, in colicum dolorem, ut putabant, incidit. Sed iliaca passio erat. Aut saltem a torminibus cruciatibusque conturbata, convolutaque sursum deorsum intestina, tandem id mali intulerunt. Circa inguen apparuit tumor: intestini prolapsus erat. Semel eum tantum prolapsum passus fuerat. Tamen principio non putabant intestinum esse provolutum, sed tumorem testiculi. Quod ne cui mirum videatur, sciendum in eo conformando naturam sui oblitam fuisse. Nam testiculus neuter in scroto erat: sed uterque intus conclusus erat: unus quidem apparebat tactui soli, & circa pectinem locatus erat, alter delitescebat plane. Sic tumorem tantum testiculi circum pectinem suspicabantur. At aliter res erat: & frequentes vomitiones, & suppressa omnino alvus prolapsionem intestini indicabant. Dolor erat magnus circum umbilicum, qua situs est ileon. Pars fomentis & semicupiis non est remollita: sed eorum usu an contigerit nescio: intra triduum totus pecten inflammatus est, & aliquid acuminatum apparuit, ex quo pus saniosum & fœdissimum excretum est. Dubitabant an id ab intestino rupto nasceretur. Et magna rupti intestini erat suspicio. Quicquid sit, devolutum erat intestinum e sua sede, quod tumor ad pectinem indicabat. Clysteribus tentata alvus, nil reddidit: longioribus balanis sollicitata, reddidit. Quæ materia rupto exiguo tumore excreta est, ea graveolebat admodum: hinc fæculentæ materiæ magna fuit suspicio. Tamen speculo res explorata est, nec incisum intestinum compertum est. Febris perseveravit: dolores frequentes, spuitiones, vomitus, sed non ita frequentes ut in aliis observavimus, sudores: defectiones animi. Sexto die totus pecten inflammatus magis, erysipelatodis, mors denique nono die. Aperto cadavere, imus venter quasi sideratus apparuit: prolapsum ileon. Insanabilis erat morbus. Iliaca passione laborantes, alii celerius, alii tardius moriuntur. Quibus ab inflammatione malum ortum, intra quatuor dies moriuntur, ut Dominæ illustri de Mandosse contigit, quæ intra quatuor dies periit. 1. Quidam sunt in ea opinione ut existiment nullum volvulum in quo frequentes sunt vomitiones, sanabilem esse: sed errant. Nam primo quoque tempore vitiatur motus intestinorum peristalticus, quo vitiato vomitus & subversiones stomachi contingunt. Item volunt in inflammatione statim gangrænam consequi, quod falsum est. Nam hinc persuadentur quod leipothymiam frequentem adesse videant: at non est necesse, inde inferre a gangræna id consequi: siquidem facile communicatur id vitii ventriculo ob viciniam. Et teter vapor eorum quæ excernuntur facile leipothymiam adducere potest. Ceterum inflammatio, scirrhus, sive durus tumor, abscessus, volvuli causæ solæ videntur Galeno *Commen. in Aphor. 44. lib. 6.* At obstructionem a sicco stercore vult

ileon

ileon inferre posse: at illi non videtur probabile ut crassi & lenti humores tantam obstructionem faciant, ut præpediatur exitus stercoribus; quod tamen omnes verum esse volunt. Nos prolapsum intestini id mali attulisse sæpe observavimus. Mesuæus *cap. de intestinorum morbis*, vult colicam ac iliacam passionem sæpe eodem modo fieri; dum scilicet materia collecta est in monoculo: ac dum agitatur nec excernitur, augentur dolores, hinc colica aut iliaca passio. Immo, ait, clyster quia non pervenit secundum substantiam ad superiora intestina, sed secundum vim tantum, agitat tantum materiam in superioribus intestinis contentam, sed non excernit, unde grandi conatu naturæ quia per inferiora materia secedere non potest, & stercus & clyster per os rejicitur. Sed numquid a crassis & frigidis humoribus iliaca passio nasci potest? Non videtur Galeno, ut dictum est, ideo non vult admittere illum Aphorismum Hippocratis germanum esse; *Quibus ex stillicidio urinæ ileos supervenerit, septem diebus pereunt, nisi febre superveniente multa urina profluxerit*. 2. Nam si quæ materia committit stranguriam, eadem ileon committat, cogetur fateri Iliacam passionem a pituita salsa aut cruda nasci posse quæ eadem & ad renes translata committat stranguriam; & revocata in intestinum, iliacam passionem. Fatetur ignorare se quid hic velit Aphorismus, ac narrat falsas veterum in illius Aphorismi interpretatione opiniones. Tamen quasi revocans calculum, dubitans tamen censet frigidam materiam ileon committere posse quæ discutiatur successu febris. Fuchsius illum Aphorismum interpretandum auderitius quam Pergamenus aggreditur. Primum præpositionem ἐκ accipit pro μετὰ, quasi dicat Hippocrates ut ileus superveniat stranguriæ a crassis frigidisque humoribus natæ. Quod autem intra septem dies moriantur, id ait fieri propter dolorem utriusque partis & renis & intestini, qui dolor vires admodum dejiciat. Et absurde admodum divellit verba Hippocratis, dum ait illud, *Febris si supervenerit*; ita debere intelligi, ut loco ilei qui prius supervenit stranguriæ, febris succedat, ac ileus abeat: quasi nolit Hippocrates una cum ileo febrem adesse. Nam Hippocrates vult ileon quidem stranguriæ successisse, sed vult simul esse & febrem & ileon. Quidam fortasse putarent fieri posse ac verisimile esse ut ei stranguria & ileos adsit, & febrem impedire quo minus intra septem dies illi affectus perimant. Nam febris alterutrum solvit malum: & sic solutus æger uno alacrior est aliquanto. Et illa febris non debet esse symptomatica ilei ab inflammatione nati, ut volebant veteres, sed succedere debet humorum aut spirituum potius inflammationi. Sed posterior hæc ratio de præsentia duorum malorum simul stranguriæ & ilei non videtur plausibilis. Sed sententia Hippocratis ut non est temere pronuntiata, ita veritati maxime consona videtur. Fieri enim maxime potest ut stillicidium urinæ contingat a raptu pituitæ salsæ, acidæve ad renes: Quæ si forte, ut fere fit, ut morborum successionibus in intestina segregatur, aut in iisdem resistat, paullo vegetiore calore in flatus conversa dolores vix tolerabiles excitabit. Hinc in gyrum intestinum convolvitur, dissolvitur, intumescit. Et ab acerbitate doloris ileos rejectio omnium humorum

niorum per os vitiato motu peristaltico. At quoniam febris, si modo sit analogos, materiam mitificat, paralyses, tetanosque solvit, potest quoque materiam in intestinis contentam coquere, mitificare; hinc ilei levatio. Ac ea interpretatio non videtur à veritate abhorrere. At ex iis colligere licet in iliacis passionibus aliquando frigida maxime ex usu esse & balnea: aliquando obesse plurimum, prodesse vero calida. Nam quum inflammatio est, non est dubium quin illa conveniant: si humores frigidi, lenti, pituitosi, calida conveniunt: 3. & si febris immineat, non est prohibenda.

Porro in nephriticis doloribus aliquid fixum est ac immobile ad alterutrius renis situm. In colica dolor est vagus, subvertens ventriculum: in ileo fixus est circum umbilicum qua situm est intestinum ileon, gravans est extensus, pungens. Sed pungens maxime est a vermibus. Annotat enim Mesuæus iliacam passionem à vermibus excitari, dum illi scilicet loco fixi sunt, ac pungunt, cuniculos agunt, immo perforant intestinum. Ac duo notare oportet scitu ac observatione dignissima. Prius est: Qui fieri possit ut in iliaca passione stercus meracum excernatur: quod Galenus tantum morituris contingere ait. Nam si volvulus passio est intestinorum superiorum, non situ, sed generatione & ortu, & in illis tantum chylus ac cremor sit, secretio autem 4. in cæco demum fiat; præpedita via in intestinis superioribus quomodo ab inferioribus crassioribus inceitinis stercus ascendat, ac præsertim morituris, quum jam vires fatiscunt. Quæstio hæc ardua est. Alterum est quod nos observavimus, & a Mesuæo diligenter observatum legimus, nempe iis qui a volvulo relevantur succedere incredibiles affectiones: Contingit, inquit, paralysis, materia ad nervos translata. Nam in ista affectione intra septem dies ratione adstrictæ alvi, & motus excrementi sursum inficiuntur spiritus, & humores qualitate inexplicabili: aliis vitiato simili modo hepate hydrops, Melancholia, tremor, fœtor, anhelitus, sudores frigidi syncope, sitis inexhausta. 5. Vidimus mulierem quæ quum volvulo laborasset, eo liberata in hydropem incidit: hinc tabida interiit. Aliam vidimus quæ quum sudores frigidos, extremitatum frigus per decem aut duodecim dies, etiam cessante ileo habuisset, fœtoremque oris ingentem, & pudendorum ex quibus sanies graveolens resudabat. Inde fluxit alvus, repurgata ter aut quater sine ullo graviore symptomate, aut morbo potius nunc bibens ludensque vivit.

ANNOTATIO.

1. Eorum opinio roborari potest sententia Galeni. Hic enim Comment. in Aphorism. 10. lib. 7. scribit vomitum non semper adesse in ileis, sed quando exitiales sunt. Ac si dicat vomitum supervenientem mortem significare. Ego tamen vidi quibus adesset vomitus, & liberati sunt: immo facillime omnium succedit vomitus; ut quum prolapsum est intestinum in scrotum, statim vomitus adest. Nisi quis dicat vomitus in prolapsu intestini faciente iliacam passionem non ita letales esse, ut sunt in aliis speciebus iliacæ passionis. Quod credibile est: Aut per vomitus, eos præsertim intelligit qui cum feculenta materia, aut cum chylosa fiunt. Nam simplices vomitus non

ita mali sunt, nisi frequentes admodum sint.

2. D. Maignam Medicus & Professor Regius in Mathematicis volvulo interiit, impetu magno pituita multa in intestina prolapsa ibique collecta & putrefacta: unde abscessus factus, hinc morbus.

3. Febris non est tollenda aliquando in volvulo: contra faciunt Medici.

4. Nam colon tenuibus intestinis est superius. Sic mirum cur volvulus sit tantum affectus tenuium intestinorum, ut placet Galeno comment. in Aphorismo lib. 6. quum observatum sit rectum intestinum volvuli aliquando causam esse, aut saltem malum in eo esse. Unde hist. 9. sect. 2. lib. 3. Epid. meminit crassorum intestinorum etiam volvulum esse affectum.

5. Libro de affectionib. Hippocratis locus est valde notandus de cura volvuli. Nam quum non admittuntur clysteres, vult fistulam ad utriculi extremitatem applicari, & ita intestina inflari, post dari clysteres. Quod forte non negligendum in tam periculoso morbo. Porro nota apud eumdem Hippocratem, eodem libro, ni fallor, triplicem esse volvulum, unum hiemalem, alterum ictericum, sive aestivum, tertium hæmatitem, sive autumnalem. Observat dominus Magnus in volvulosis affectionibus nil melius esse quam dare Confectionem Hieræ; hac enim subversiones ventriculi sedat. Item induratas faeces aliquando emollit & e recto intestino extrahit. Item interjectionem per longissimam fistulam conferre ex oleo de semine lini.

CONSILIUM XXXII.
Pro Calculosis.

NUllus hodie æque genus humanum vexat morbus, ac calculus. Morbum appello, etsi nonnullis id nominis non placeat, quod actio, nempe mictio impediatur a re præter naturam in capacitate contenta, quam tamen alii rei natura destinavit quam calculo continendo. Quod qua ratione fiat, commentatione dignissimum est. Alii usum lacticiniorum & casei, & rerum viscidarum accusant: alii limosas aquas & paludosas. Sit ita hercle. Qui lacticiniis viscidis, crassisque alimentis utuntur, aut qui limosis aquis, ii maximam partem calculosi sunt; non tamen generales has solas causas statuere oportet.

1. Duæ mihi videntur rationes probabiliores, propter quas tam longe lateque pateat hic morbus, ut aut nulli, aut oppido pauci ab arenulis, aut calculo, aut concretione aliqua immunes exsistant. Prima videtur ingluvies, & ea præsertim cum alimentorum varietate qua homines mirum in modum delectantur: secunda, jus hereditarium; nam ex calculosis fere calculosi generantur. Tertiam adjicio facilem generationem calculi, aut tophi, aut arenularum, & præsertim in corporibus mollioribus & delicatis, & imbecillis, cujusmodi sunt nostra corpora si ea cum priscis conferas. Quod enim tam facilis generatio sit, ex eo patet, quod nulla non in parte corporis calculus aut tophus generari possit: unde plerisque in folliculo fellis, aliis in pulmonibus, aliis in capite, aliis in utero, aliis in corde, aliis in

intestinis generatur, ut in nostris hypomnimoneumatis abunde recensuimus. Accedit quod ex variis humoribus generari possint, ut postea abunde ex veterum sententia apparebit. Unde jubeatur valere eorum opinio & dogma, qui ex sola pituita calculos concrescere voluerunt: unde pingues & obœsos calculo obnoxios præ ceteris voluerunt. Quod falsissimum est. Ac ingluviem præsertim quæ varietate ciborum adjuvatur, calculorum parentem esse nemo non potest fateri, qui noverit ingluviem & gulam causam esse multiplicis cruditatis; unde natum illud, *Intemperantia Medicorum mater*. Varietas autem propter diversas variasque facultates naturæ quæ omnia ad unum æquale & uniusmodi redigere conatur, plurimum in coquendo, alterando, segregandoque similia a dissimilibus negotii facessit. Quod primus annotavit Hippocrates, quin in lib. 1. de Diæta morborum acutorum inter præcipuas dotes quas ptisanæ attribuit, recenset eam, quod ptisana nullum tumultum stomacho afferat. Verba græca sunt, ὅντε ἄραδον κακὸν ποιέει. Galenus non abs re Hippocratem addidisse ait κακὸν, nec simpliciter ἄραδον dixit, quod nihil sit quod æque coctioni officiat ac varietas, quæ uni cibo inest, aut quæ in variis cibis. 2. Nonne ἄραδον duobus tantum locis apud Hippocr. legitur a uno lib. 4. de Diæta acutorum, quum de glande mentionem injicit: Glans (inquit) tumultum affert. In Commentario Galenus tumultum excitari ait, quum alimenta ingesta variis facultatibus prædita sunt, & dum unum facilius coquitur, alterum ægrius; immo dum in eodem alimento & substantia media, & externa, non sunt analoga: ut de glande & brassica Galenus docet comment. in particul. 18. lib. 1. de Diæta acutor. Locus alter est is de quo superius dictum lib. 1. de Diæta, quum de ptisana loquitur. Atque ut res in angustum revocetur, legenda major pars commentarii in eum locum. Nam adducto exemplo athletarum, & eorum qui probe educantur & nutriuntur, docet quantopere noceat varietas ciborum, varietas facultatum, vel etiam in uno & eodem edulio. Nam quum una mordet, alia solvit, alia inflat, non dubium est quin chyloseos officina perturbetur, & naturæ plurimum negotii afferatur; quæ quum uniusmodi sit in officiali parte, ventriculo nempe existens, non facile subiget tam varia quæ ingeruntur. Hinc eo loci Galenus ait solitos athletas in arenam descendere volentes, 3 solo pane uti mane, solis carnibus vesperi. Ac eum tumultum a ciborum varietate afferri solere observavit Horatius in Satyris:

Accipe nunc, victus tenuis quæ, quantaque secum Lib. 2. Sat. 2.
Afferat: in primis valeas bene. Nam variæ res,
Ut noceant homini credas: memor illius escæ,
Quæ simplex olim tibi sederit, Ac simul assis
Miscueris elixa, simul conchylia turdis,
Dulcia se in bilem vertent; stomachoque tumultum
Lenta feret pituita.

4 Itaque iis & escarum habendus delectus, & fugienda varietas quibus sanitas studio est. Ac hereditario jure calculum ut & alios morbos ad posteros pervenire posse vulgo constat. Nam semini impressa sæpe vis est, quæ ut valet ad speciem, genus, & ideam retinendam, & ad prolem devehendam; ita

latente impetu morbosam ἰδέαν transfundit, traducitque. Hinc ex macrocephalis macreocephalus Hip. ob deciduum ab omnibus partibus semen gigni asseverat.

Sed his positis, in rei propositæ arcem libentius invadamus. Dicendum quæ lapidis materia, quæ efficiens causa, qui ei obnoxii, quæ præcautio. Tandem nonnulla ex eis quæ vulgo usurpantur remedia afferentur. In assignanda materia multi varia, multaque censuerunt. Ac primum, nomine calculi peculiariter intelligimus eum, qui aut in vesica, aut in alterutro rene generatur. Qui enim in aliis partibus corporis humani tamquam fodinis conglomerantur, coguntur que, ad præsens institutum nil pertinent. Quidam lapidis nomine eum qui in vesica continetur intelligi volunt, quod sæpe grandiusculus sit: calculi autem, eum qui in renibus cogitur. Sed quoniam λιθῶντα, & calculosos vertit Celsus, & lapidosos, curiosa hæc de nominibus quæstio valere jubeatur.

Calculorum materiam quidam volunt esse aliquod purulentum, & pituitam quamdam putrem. Hollerius annotat observasse se in quodam Præside Rhotomagæo pituitam putrem, & pus crassum falso calculum retulisse. Antequam aliorum opiniones recenseamus, expendere licet an pus, aut materia purulenta in lapidem cogi possit. Nam quod pus in vesicam illapsum, aut in eadem concretum non referat calculum; nemo dubitat: quicquid enim aliqua ratione angustos canales, per quos urina præterfluit, obstruere, obturareque potest, id calculum mentiri potest. Sed quæstio est, num pus in vesica calculus efficiatur. Nonnullis non videtur: Galeno id fieri posse videtur. Illorum rationem huc referemus, ne indicta causa illos arguamus, quamquam a Galeni partibus stare consilium est. Primum ita ratiocinan„ tur: Sanguis, saniesve dum putredinem concipit ut in pus vertatur, putredine fibras amittit: at fibrarum ope concretio fit: nam damarum sanguis non concrescit, quod fibrarum expers sit: Ergo pus in calculum cogi non poterit. Deinde illud observari solet in abscessibus renum: Purulenta materia quæ a renibus abscessu tentatis excernitur, toti permiscetur tota urinæ: & si in imo urinæ residis subsideat, parva agitatione rursus toti urinæ remiscetur. Quod arguit pus corpulentum solidumque nil esse, sed aliquid divulsum: Ergo in calculum non cogitur. Contra vero apparet in semine & pituita. Nam utrumque ut fibrarum particeps cohæret, partesque unitas habet. Unde aut tamquam separatim aliquid urinæ supereminet, aut in fundo residet: nec ratione sui lentoris & partium cohærentium ita miscetur urinæ toti, licet moveatur: sed suam cohærentiam conservant. Atque ita conficere se putant ex præsentibus rationibus, pus in calculum concrescere non posse. Adducuntur tamen victi ratione & auctoritate Galeni, ut credant calculi rudimentum pure induci, incrustarique posse. Sed id subterfugere est, non rationibus & auctoritati subscribere. Nam quantumvis obducatur calculi rudimentum pure, si quia fibrarum expers est non agitur, adaugeturque, nihilo major calculus inde futurus est, quam si aqua allueretur. Pus enim iis auctoribus non concrescit. Sed antequam eorum rationes convellamus, Galenus audiatur: Verba ejus sunt: *In animalis corpore ex purulento humore, aut ex purulento pituitosoque composito tophus nonnumquam creari potest: quemadmodum*

Com. in part. 6. sect. 1. lib. 6. Epid.

&

& in articulorum morbis accidere consuevit. Eodem enim prorsus modo in his & renum affectibus lapides concrescunt. Ad primam autem rationem qua contendunt illi neoterici ideo pus in calculum cogi non posse, quod humores per putredinem fibras amittant: at fibrarum ratione concretio fit, ita respondere consilium est. Aliud est aliquid corrumpi, aliud in pus abire. Nam in corruptione partium fit alienatio, & materia tota præter naturam est, & causa efficiens tota quoque præter naturam. Partium quoque fit diremtus, & per eam partium diremtionem fibrarum dissolutio fit; hinc nulla cohæsio, hinc dissolutio continuitatis. At quum ex materia laudabili, intraque naturæ limites contenta, pus fit, etsi pus illud naturæ non cedit in alimoniam: satis tamen est si aliquam ejus gratiam recipiat. Hoc autem fieri dicitur si aliquid sit uniusmodi, si albor adsit, si lævor, si nil grumosum, nil inæquale. Idem enim opifex versatur circa pus, & circa alimentum: hoc differunt, quod alimentum cedat in naturam, pus autem excretionem sui præmoneat, quod antecedenti, primariaque origine ejus materia laudabilis fuerit, sed ex eventu illaudabilis exstiterit, quod forte extra locum sibi destinatum ab aliqua externa causa evocata fuerit. Quod in contusionibus apparet.

Satis autem est si in pure character naturæ imprimatur, ut eas dotes & facultates retineat, quas Hippocrates & Galenus puri laudabili tribuerunt. Cur enim toties Galenus in ulceribus commendat pus album, læve, æquale, ut æqualitas vim significet caloris naturalis sese in omnes materiæ partes æquabiliter inducentis? lævor materiæ ἐνῶσθαι, ingenium interpretor? candor vim partium solidarum, quæ quam fieri potuit maxime, sibi assimilare annitantur pus? Et quum perfecte id assequi non possent, saltem quem a natura sortitæ sunt partes solidæ candorem, eum in pus contulerunt. Si per putredinem fibrarum fit deperditio, quomodo sanguis qui putrescit in vasis, aut extra vasa, vertitur in sedimentum (de febribus putridis intelligo) album, læve, æquale? Aut in laudabile pus iisdem dotibus illustre in abscessibus? Immo ex generibus puris aliud videtur contra naturam esse, ut quod in morituris apparet, lividum est, subviride, fœtens, divulsum, inæquale, non læve: In iis qui e natura habent contrariis omnibus dotibus præditum est. Quinetiam licet materia divulsa fuerit, virtute partium solidarum unitur, laboratur, id quod ἑτερογενὲς & alienum secernitur. Et quum ex Hippocrate quædam urinæ sint grumosæ in morbis, quæ postea tenues fiunt, quid aliud per tenues intelligit, quam pro grumosis confusisque urinis redditas a natura chymosi, consistentia, & contentis laudabiles: ut pauca sit hypostasis, sed ea alba, lævis, & æqualis? Ergo alienum est ab experientia, & ratione puri adimere cohæsionem, & eam tribuere solis pituitæ & semini. Nam & sedimentum & pus laudabile cohæret: Immo licet antecedens utriusque materia serosum tantum fuerit aliquid, & dissolutum, multiplici elaboratione & coctione (quæ omnis incrassandis partibus fit) acquirit fibras, lentoresque, cujus ope concrescat. Et falsum est illud, quod pituitæ tam curiose tribuitur: nam sæpe videas phlegma & misceri toti urinæ, & postquam resederit remisceri, præsertim quum coctum non fuerit, & nondum gratiam naturæ receperit. 5.

Pus autem si a renibus refundatur, non est mirum si misceatur, quia longo viarum anfractu liquore urinæ dissolvitur ac dirimitur; unde sæpe puris formam non referat. Falsò itaque puri ea ratione unionem & cohærentiam adimunt ut conficiant in calculum non cogi. Verum enim pus cogitur, quod sensui notissimum. Nam & empyicos sæpe grandinosa sputa extundere a concrescente in grandinem & tophulum pure observaverunt: In abscessibus tardius ruptis aut naturâ, aut arte, pus ita sæpe cogitur, ut jam lapidescere videatur. Noverint itaque aliud esse corrumpi, aliud putrescere. Per corruptionem unio, vinculum ac cohæsio tollitur, diremtis videlicet partibus: per putredinem autem retinetur cohæsio: aut subactis elaboratisque partibus novarum fibrarum fit acquisitio, unde nexus & copula consequatur. Ergo ex pure lapides cogi posse intelligentius scripsit Galenus. Quod primus annotavit Hippocrates lib. 2. de natura humana. 6. *Quibus*, inquit, *in lotiis subsident arenosa, vel tophi, iis per initia circa venam crassam tubercula exsistere, versaque in pus fuere: ac deinde ipsis tuberculis haud celeriter ruptis pus in tophos conversum est, qui foras per venam cum lotio exprimuntur*. Tamen quoniam & hujus orationis idioma Hippocratem non sapit, & libellus ille falsò adscriptus illi est, fit ut nullam vim id loci afferre possit. Sed ea in re audiendus Galenus, enarrans illam particulam, scribit: *Excretiones ejusmodi urinarum arenosarum possunt fieri a causa quam statuit Hippocrates: item & rene obstructo citra venam magnam. Maxima autem parte sine tuberculis fiunt, quum succus crassus vel glutinosus exitum retardans concreverit a calore loci arefactus*. Ergo agnovit Galenus arenosas urinas nasci posse a pure concreto, quamquam non ita frequenter.

Ac materia lapidis & eo loci quem supra ex lib. de natur. humana secundo adduximus, Galenus crassum glutinosumque humorem vias obstruentem præpedientemque constituit. Et comment. in particul. 13. lib. ejusdem, apertius multo designat & causam efficientem, & materiam, de puerorum calore locutus: *Pueri multi, quia admodum sunt voraces, cumulant succum qui proprie crudus appellatur, a quo facile calculi generantur. Is autem humor ut materia rationem habet, ita & calor efficientis causæ*. Ac mirum quomodo Hippocrates, aut quicumque eum librum scripserit, dicat: Puerulis nascitur lapis ob vesicæ caliditatem & totius corporis. Viris ob corporis frigiditatem haudquaquam generatur.

Multa in eum locum inquiri possunt, quorum explicatio ad seriem continuationemque disputationis apprime pertinebit. Constitutum enim erat de lapidis causa, tum quæ efficiendi, tum quæ materiæ rationem habeat, disputare: de loco, de ætatibus, & iis qui magis minusve obnoxii forent. Primum itaque dubitari potest, an caliditas & vesicæ, & corporis totius ad generationem calculi faciat. Et quoniam Hippocrates meminit caloris multo humore perfusi, cujusmodi est humidum primum, & calidum primum; an calor puerorum halituosus, ἀτμώδης, spirituosus, humidus, blandus, minimum mordax minime ad generationem lapidis pertinebit? Nec enim probabile videtur, ut paullo post abunde demonstrabimus. Secundo quæri potest, an caliditas vesicæ tamquam unius partis eodem pertineat, calculumque creet

creet. Nam Galenus alio loco frigiditatem vesicæ constituere videtur causam generationis lapidis. Tertio, an viri, quod frigidi sint, calculum non generent? Quarum quæstionum examen & evolutio non minimum habebit & voluptatis & utilitatis. Voluptatis quidem, quod animus noster iis explicatis aliqua ex ratione satiabitur ac explebitur: Utilitatis vero, & ad præcavendum, & ad curandum, & ad opem miseris mortalibus afferendum. Nam si ut quidam volunt, immo major Medicorum pars, calor qui ad generationem lapidis tamquam causa efficax & efficiens concurrit tenuitate partium, & acrimonia præditus esse debet, immo veluti febrilis, quod Hippocr. 6. Epidem. θερμὸν absolute aliquando vocat; ut dum ait, *Qui ventre calido, carnes habent frigidas*: aliquando πῦρ, ob igneam vim, seu potius (ut cum Arculano loquar) igneitatem; cur toties in calculosis affectibus ad oxypora, ad ἐκβρωτικὰ, & calidissima remedia concurrimus? nam causæ efficienti nervos & robur addimus. Atque ita, ut plerumque fit, aberramus. Si calor lapidis auctor & parens temperatus est, halituosus, blandus, naturalis, qualem Hippocrates aut scriptor libelli illius, & cum eo Galenus constituit, cur ὁρμητικὰ præscribuntur temperata, dulcia, mucosa, blanda? nam & ea fovent calorem naturalem lapidis auctorem, & materiam reddunt viscidiorem, mucaginosam, lentiorem. In quo plurimum aberraretur. Ac credibilius ab aliquo acri calore, aut saltem non a nostro blando & naturali concretionem fieri. Nam calorem potentem debere esse, eumque resolventem satis ex mente Galeni apparet. Illius hæc verba sunt: *Lapis propria passio est puerorum, qui ob edacitatem non paucos crudos humores generant, ex quibus pars crassior cum urinis ad vesicam perveniens fit lapidum materia. Accedit altera causa, vehementia caliditatis. Nam & senes acervant crudum non paucum; non ob voracitatem, sed facultatis coctricis imbecillitatem. Non validum tamen calorem habent, qui crassam materiam resolvens lapidem generet*. Utitur participio ἐξατμίζον, idest, exsiccans, arefaciens, exhalare faciens, & tenuem substantiam eliciens e materia crassa, ut fæx tandem remaneat. Ergo & calor validus requiritur, & calor qui resolvendi vim habeat. An vero tali vi præditum est calidum primum & radicale, quod si fluens est, erit ἀτμὸς tantum, & ἀπόρροια τῆς ὑποκειμένης οὐσίας: si fixum, partium solidarum ἐντελέχεια. Hic calor quamdiu aliquid habet præsto in quo versetur coquendo, secernendo, alterando, non sese ad aliud accingere solet; unde non est credibile, calorem blandum & mitem in pueris exercere vires suas in crudis humoribus digerendis, & in lapidem convertendis. Nam digestio illa, arefactio, resolutio quæ requiritur ut materia crassa lapidescat, soli calori febrili tribuenda est. Et quoties ἰσχυρὸν θερμὸν legitur, videtur de calore acri & febrili intelligi, cui passim Galenus ob igneitatem in apoplexiis, tetano, morbisque frigidis resolvendi vim, digerendi tribuit, immo & coquendi, quamquam in illo loco ubi legitur de calore febrili quod concoquat, legitur, frigiditatem concoquendi vim habet, non absolute coquendi vim, sed frigiditatem coquendi, idest, corrigendi, mitificandique summam, quæ in crudis succis inest, frigiditatem. Sed hæc per transennam. Nam si calor naturalis vim habet resolvendi, & in lapidem vertendi in pueris, quum alio-

 qui

qui sit blandus, humidus, & multo humore obrutus: unde sæpe impeditur Hippocratica illa ἔκλαμψις, an tanta in senibus frigiditas, ut, quum ob facultatis coquentis imbecillitatem multa congeratur materia cruda, illa non possit obstruere, vias impedire, siccescere, a calore acriore quam sit in pueris, quantuluscumque is sit, lapidescere? Credibilius est. Unde mirari subit cur auctor libri de natura humana scripserit, *viris calculos non generari ob frigiditatem*. Item Galenus loco superiore: In senibus quidem suppetere materiam generando creandoque lapidi idoneam, sed præ infirmitate caloris non

Com. in Aph. 31. lib. 3. Ap. cogi. Nam Galenum contradictionis possumus convincere; *Asthmata in senibus ex destillationibus ortum habent, quum & respirandi instrumenta sæpe habeant, proprium sui algoris principium, quando & in ipsis multæ & crassæ superfluitates generantur: Et præterea præsente virium imbecillitate renes obstruuntur, & lapides generantur; quum tenax & crassa superfluitas in similem callo substantiam transiverit*. Antequam doceam contradictionem Galeni, de serie contextus dicam, istam periodon, καὶ προσέτι τῆς δυνάμεως ἀσθενοῦς οὔσης, non soleo cum Leoniceno cum sequentibus connectere in eo sensu, Et præsente imbecillitate virium renes obstruuntur, & lapides generantur: sed totam periodon refero ad disputationem de asthmate, quam peculiariter Galenus explicat; siquidem Hippocrates in suo contextu non meminit ullius obstructionis renum in senibus. Quasi dicat Galenus, imbecillitatem virium unam ex causis esse quæ asthmaticos senes reddunt. Nam sequens periodus tota sibi cohæret in textu græco sine uno puncto, nec colo, nec inciso, ut male fit in textu latino: ἐμφράττονται πολλάκις οἱ νεφροὶ καὶ τοὺς λίθους γεννῶσι ὅταν, &c. Obstruuntur autem renes sæpe, & lapides generant. Non autem legendum cum Leoniceno, imbecillitate virium præsente renes obstruuntur: lapides autem generantur quando, &c. Nam hoc scriptoris est nec Galenum intelligentis, nec verba græca an bene maleve cohæreant scientis. Quamquam hoc verisimile esse videtur ab imbecillitate renum tamquam ab adjuvante causa lapidem nasci posse. Nam concretio quæ fit in parte quapiam, infirmitatem partis agnoscit nequeuntis a se se amandare id quod molestum est. De verbis hactenus. Nunc ad rem redeamus.

Quod in mentem venit Galeno ut tam paucis litteris contradictoria complectatur? Nam in uno Lithiasin propriam affectionem puerorum scribit quod & cruditas, voracitas, & calor ingens in illis concurrant. Accedit quod partes puerorum famelicæ a ventriculo nondum satis mitificatum alimentum rapiant. Raptus autem ille eo fit, quod idem alimentum & ad auctionem, & ad nutritionem faciat. Et quæ partes augeri debent, id quo augeantur appetunt: quæ nutriri, id quo nutriantur. Diversum est partium studium, diversum desiderium, quod uno & eodem alimento debet leniri ac temperari. Nutritio quidem fit non quatenus alimentum quantitate est præditum, sed quatenus substantia est quæ in alendæ rei naturam multiplici alteratione præeunte mutari debet. Auctio vero contra: 7. Eamdem lithiasin ibidem a senibus removet, quod licet materia idonea sit, tamen causa efficiens desit. Sed alio loco obstructionem renum senibus contingere posse ait, unde viscida superfluitas σύστασιν πωρώδη, callosam concretionem

tionem aut coagmentationem interpretor, contrahere possit. At concretio fit resoluta parte tenuiori, virtute caloris diffiantis. In senibus, auctore Galeno, frigiditas dominatur. Quænam ergo causa efficiens? Nec est quod quis conetur defendere Galenum, quod magna sit senum latitudo: ut quidam sint virides, quidam decrepiti. Quum uno in loco ait: In senibus ob frigiditatem calculum generari non posse, de decrepitis intelligit. Quum autem alio loco scribit viscidum & crassum humorem callosam substantiam & naturam induere unde lapis, non de decrepitis capularibusque senibus intelligit, sed de viridibus, in quibus non ita languidus, paucusque calor sit naturalis. Contra tamen colligere licet ex ejusdem commentario. Nam dum de lithiasi, & asthmate, & stranguria affectionibus senum disputat contra sententiam aliorum Hippocratis interpretum, asserit senes eo loci ab Hip. intelligi τοὺς τὴν ἐσχάτην ἄγοντας ἡλικίαν, καὶ ἐν αὐτοῖς καταπαύει τὸν λόγον ὡς ἁπάσας ἤδη διεληλυθώς. Eos, inquam, senes intelligit, qui extremam ætatis partem exigunt. Atque in ejusmodi senibus orationem suam finit tamquam jam ordinatim singulas ætatum partes emensus. Si itaque in extrema ætatis periodo σύστασις illa πωρώδης fieri potest, cur non magis in iis quæ antecedunt? Itaque non videtur consentaneum a senibus & viris jam grandioribus rejicere calculorum generationem, præsertim quum materia in promtu est, quum non sit tantum frigus quin calor naturalis paullo acrior in angustiis viarum quodammodo præfocatus (nam in angustiis locis maximam partem lapides generantur) sufficiat ad cogendum compingendumque temporis progressu. Ut id quod simul & semel, aut breviore tempore in calidioribus fit, idem in non ita calidis, sed tempore longiore fiat. Quod alienum a ratione non videtur: immo rem ita esse credendum est: Eamque ob causam Hippocrates 6. Epidem. scribebat, *Post mictum concretio magis, an quod calidiores?* Cur dubitat? Quum aliis locis calorem puerorum causam concretionis posuerit. Revera libro illo multa ad memoriæ subsidium conscripsit. Nec abs re forte dubitando scripsit, an quod calidiores? Dubium enim esse ostendimus, & paullo post plenius aperiemus, an calor naturalis mitis & blandus, concretionis causa.

Nunc quod mihi videtur probabile dicam de senibus & pueris: necdum enim explicabimus an ante mictum, an post mictum concretio fiat. Lapides generantur in vesica, generantur & in renibus, & aliis locis angustis. Qui in loco ampliore generantur, & caloris ubertatem & materiæ declarant; nam quum materia alia loca in quibus cogi potuisset pertransierit, in vesica calida tum per se, tum locorum vicinia, ut ex Hippocrate docebimus, nanciscitur copiam novæ materiæ; unde concretio fit. Qui in loco angustiore fiunt, quodam obstructionis modo fiunt, dum videlicet sicca, aut viscida, sed terreno modo affecta superfluitas diu in renibus & viis angustis hæret; unde obstructio, & ab obstructione, loco, tempore fit concretio. Itaque in calidis naturis propria dicitur esse generatio lapidum tum in ratione lapidis, quia proprie lapis fit; tum in loco, quia in vesica; tum a causa efficiente propria, nempe calore; & in tempore, quia pauco tempore; & in effectionis modo, quia tenuioris partis resolutio fit;

unde

unde proprie concretio. Sed in non ita calidis, immo jam ad frigidum temperamentum vergentibus generatio lapidis cernitur, sed non propria; Quia non per modum coctionis per incrassationem & tenuium partium a calore consumtionem, sed per modum obstructionis, a qua res impeditur, & dum materia retinetur calor difflatione prohibetur, hinc longo tempore concretio impropria tamen fit. Item generatio ista fit in renibus. At non tam elucet vis caloris in generando lapide in angusto loco; quam in capace: quia angustia loci quasi apprime ad concretionem confert. Non praeterea digestio fit tenuis partis, quia non multus calor. Atque utrumque modum explicat Galenus abunde. Nam dum de senibus agit, ἐμφράττονται οἱ νεφροὶ καὶ γεννῶσι λίθους καὶ σύστασις πωρώδης ἐργάζεται. Non dicit: In senibus materia subigitur a calore, digeritur, unde concretio: sed obstruuntur renes, inquit, & generant lapides: Ergo in generationis forma desideratur efficiens causa propria calor, sed obstructio per se videtur statim causa. Deinde συστάσεως πωρώδους meminit, ac si dicat, non vere lapis est, sed per obstructionem humor παχὺς καὶ γλισχρὸς coagmentatur, adipisciturque callosam naturam. Sed dum de propria lapidum generatione loquitur, ut ea quae fit in pueris, aliter multo loquitur; nam non meminit obstructionis, immo rejicit angustiam ut causam aliquam 6. Epid. sed voracitatis, copiae humorum & validi caloris, & resolutionis. Hic tria maxime considerantur, calor validus (qui in senibus deest) copia materiae (quae adest quidem, sed ob coctricis facultatis imbecillitatem, ergo penuria caloris) & resolutio. Quae efficit veram legitimamque lapidis generationem. Itaque mihi videtur sibi quadrare Galenus.

Sed nunc quasi e portu paullum remigrantes, quoniam longius solvimus, redeamus ad disputationem de calore; quoniam, ut supra diximus, Hippocrates dubitaverit, an ideo quod calidiores pueri post mictum in iis σύνεγμα fiat? Et si calor, an sit mordax & acer, an naturalis, ut supra attigimus. Ac calorem quidem esse causam generationis lapidis certum est, sive calor sit in parte ipsa in qua reapse generatio fit, sive in partibus vicinis quae parti adjaceant. Quod forte novum videtur, sed id primus Hippocrates animadvertit libro de aere, locis & aquis. *Quorum alvus satis fluida est ac sana, non ardens, nec stomachus vesicae coardescit, hi facile urinam ejiciunt, & nihil in vesica congregatur. Quorum alvus ardens ac fervida fuerit, in his necesse est vesicam idem pati. Quum enim magis quam pro natura fuerit calefacta, stomachus ipsius inflammatur. Quum hoc patitur, urinam non dimittit, sed in ipsa coquit atque adurit: quod tenuissimum, excernitur; quod purissimum, transit ac emeitur. Quod crassissimum ac turbidissimum, coacervatur, ac primum concrescit parum, deinde magis dum volvitur ab urina, quicquid crassum compactum fuerit, ad seipsum aptat, augetur, & in tophum concrescit. Quum urinam emittit, ad vesicae stomachum allabitur ab urina impulsum, urinae emissionem impedit, & dolorem affert. Quare pueri fricant ac trahunt pudenda. At videtur causa mictionis eo loco esse. Signum autem quod haec ita se habeant, hoc est, urinam splendidissimam calculosi mejunt ad similitudinem feri, quia*

id

id quod crassissimum ac biliosum illhic manet, coacervaturque. Pueris autem lapis fit si lac non salubre fuerit, sed valde calidum ac biliosum. Ventrem enim percalfacit & vesicam. Tria hic observatione dignissima sunt. Primum, quomodo æstus, calorque & vesicæ & partium vicinarum calculi proventum faciat: unde adustio fit, & orificii vesicæ inflammatio. Ergo de calore acri locus intelligitur. Secundum, quod contra neotericorum sententiam primaria in vesica coagmentatio fiat, nec sit ad renes recurrendum. Tertium, quod lac in pueris calculum generet. Quartum addo de urinis splendidissimis, nam hoc non videtur probabile. Neque enim veri similitudinem habet ita splendidas & tenues urinas, & albas reddi, quum æstus sit & in vesica, & in intestinis ratione adstrictionis & ardoris. Sed hoc mihi propterea videtur contingere, quod multa copia lenti viscidique humoris subsideat, a qua resudet tenue serum, quod tamquam paratum magis ad excretionem, emingitur: sed quod crassum est ac biliosum (hoc est quod in mole ista calidum est ac æstuans, tamquam summopere conferens ad generationem lapidis) remanet: & quod excernitur tenue est, incoctum; quia licet calor sit multus, hic naturalis non est, sed æstuans, ut vult Hippocrates hoc loco (quamquam in aliis recurrit ad humidum calidumque primum, quod in pueris multum est) & propterea urina cocta non apparet, sed diluta multum, & albicans ob eam impressionem quam habet a materia in fundo vesicæ contenta: Tamen hoc controversum esse potest maxime. De tertio, nempe de lacte, dicemus postea. De secundo, nempe de concretione lapidis & arenularum, an in vesica primo fiant, plenius posthac. De primo disputemus, quoniam instituta est quæstio de calore, an sit naturalis, & blandus, an vero contrarius. Id quod hoc loco ab Hippocrate dicitur, aliquod problematicum habet. Nec enim absolute verum est inflammari vesicam, & os ejus, nec intestina ardere ut inde generetur lapis. Tamen ut nihil effictum temere, nil ab Hippocrate imprudenter pronuntiatum, ita ejus verba problematica quidem, sed vera tamen cum reverentia sunt capienda. Stultum est tanto auctori falsum aliquid affingere, quod forte ejus verba quæ aliquid secretius in se continent, non intelligamus. In ea re enim inscitiam nostram potius explicaremus. Illo loco de aquis agit, earumque commoda & incommoda explicat, prout aliis atque aliis ventis afflantur. Ac inter cetera docet in nonnullis aquarum a Borea perflatarum usu arenulas in vesica generari; in aliis non item, prout nimirum cujusque alvus bene aut male affecta est. Nam in cujusque morbi generatione, non modo dispositio materiæ & ejusdem copia requiritur, sed subjecti ipsius; alioqui nihil generaretur. Itaque illo loco Hippocrates vult eos calculis fore obnoxios quibus inferior alvus calidior est, & vesica ipsa. Quod quamquam problematicum, tamen verisimilitudinem habet. Nec Hippocratis verba ubique ad unguem sunt exquirenda. Nam nihil aliud videtur innuere quam eos calculis obnoxios esse, sive in renibus generentur, sive coagmentatio prima & rudimentum fiat in renibus, perfectio vero in vesica per materiæ novæ appulsum, quibus alvus adstricta est, arida, sicca. Ac si dicat Hippocrates:

Notandus locus Hippocrat. de generatione arenularum in vesica.

contra neotericorum sententiam. tes: Illud in arte Medica receptum est, & communi prudentia notum, calorem lapidis efficientem causam esse. Ergo quibus illa causa præsto est, in iis credibilius est lapidem potius generari quam in aliis iis quibus deest, etiamsi par materiæ congeries adsit. Quo fit ut vesicæ ardor, alvi durities, siccitas, calor plurimum generationem lapidis promoveant ac adjuvent. Ut enim calor hepatis & partium vicinarum facit ad meliorem chylosin tum in coctione, tum in facili alteratione, immo & digestione, ita intestinorum vesicæ vicinioris calor facile communicatur & renibus & vesicæ; unde in iis partibus augetur calor per aliarum partium viciniam, auctus calor ad rudimentum & perfectionem lapidis facit plurimum. Sic nimirum quæ sunt vicina, & quæ propinqua, ea primum ac maxime affici solent; ut *Hippocr. lib. de humori.* Hippocrates scripsit. Sic inflammatio recti intestini urinæ stillicidium afferre potest: & vesicæ inflammatio tenasmum adducit, ut in Aphorismis *Apho. 58. lib. 5.* Hippocrates testatum reliquit. Et uterus recto intestino tenasmum patiente laborat per consensum: immo & abortionem facit Hippocrati. Itaque fieri potest ut quibus ardens alvus est, ii præsente materia calculosi fiant; *Apho. 27. lib. 7.* quod communi experientia percipitur. Nam & qui præcalido sunt hepate, iis maximam partem alvus adstricta est, & arenulas patiuntur: & qui nephritieis tentantur, & calculosi sunt, juvantur plurimum eductione stercoris; tum quia induratum stercus opprimebat partes jam calculo pressas & fatigatas: tum quia brevissimo tempore alvus ita adstricta, & ob adstrictionem seipsa calidior effecta potest calorem suum communicare partibus propinquis, & eas adjuvare ad novarum arenularum generationem. Nam & dolores, & vigiliæ, & adstrictio alvi facile corpus febriens reddunt: immo quibus natura præsertim biliosis durior, sicciorque alvus, iis maxima ex parte & capitis dolor, & renum φλόγωσις (de ea enim conqueruntur sæpe) immo & rudimenta febris apparent. Calor itaque sive partibus ipsis insit, sive ab aliis partibus emanet, calculorum parens est. Ut non iterum prætereundus videatur locus ille Hippocratis supra citatus, pueris arenulæ cum lotiis excernuntur, tum propter vesicæ, tum totius corporis caliditatem. Ut non solum partium calorem in quibus solent nasci lapides consideraret, sed & totius corporis. Quod animadversione dignissimum est. Ceterum subtilius & brevius de calore agendum. An calor sit acer & mordax, an calor blandus & mitis, an uterque. Nam in iis quæ ante dicta sunt, & docuimus probabile esse non a calore blando cogi posse calculum; quod ad coagmentationem digestio tenuis substantiæ requiratur, & a frigiditate non juvari coagmentationem. Utrumque amplius excurremus, & tandem quid sentiendum aperiemus. Audiatur Hippocrates:

Post mictum concretio pueris magis, nam quia calidiores?

Aliquid intus reconditum obscuris verbis designat, sed non exprimit Hippocrates. Et ut antea monuimus, non audet absolute pronuntiare an quod pueri calidiores, ideo eis fiat magis concretio (σύναγμα Græcis, ἀπὸ τοῦ τὸ γλισχρὸν χυμὸν συνάγεσθαι. eaque concretio post mictum. Nam tacite tecteque indicat duplex σύναγμα, unum ante mictum, alterum post mictum: Ita enim Græcis est, μετ' οὔρησιν καὶ πρὸ οὐρήσεως. Pro nomine οὐρήσεως positum aliud

est

est lib. 2. de nat. humana οὔρημα, sed male; nam ponendum erat ἄρα. Aliud est enim οὖρον, aliud οὔρημα, seu οὔρησις. Quæramus igitur cur Hippocrat. dubitet & hanc particulam ambiguam scribat ἄρα ὅτι θερμότερα, idest, an quod calidiores? Duabus de causis videtur hoc adjectum esse: una est, quia adjecerat particulam illam μᾶλλον videtur magis consentaneum, ut in juvenibus, in quibus calor qualitate major cernitur potius, generetur lapis, quam in pueris. Nam si calor coagmentationis auctor est, ubi major calor, ibi coagmentationis & coalitus occasio major. Si itaque juvenes calidiores, cur non in illis σύναγμα μᾶλλον; Tamen in Aphorismis absolute pronuntiarat pueros calidissimos esse, & noverat illos & humidi primi & caloris primi ubertate fretos esse, a quo calido primo vere dicuntur calidi homines. Quamquam θερμοὺς Græci Medici appellitaverint aliquando: immo sæpe quibus acer & mordax in alvis calor est. Nec mirum si dubitaverit, an quod calidiores essent, in iis concretio post mictum fieret.

Secunda ratio videtur cruditas humorum, & superfluitas, præsertim in vesica coagmentationis lapidis causa est materialis: Ubi calor multus, ibi non est credibile crudos & superfluos multos humores coacervari, ut res quoque se habet, præsertim ex parte caloris. Nam si magna sit ingluvies, ibi licet calor multus, tamen non est satis coquendo, & mitificando. Si pueri calidi sunt, calor superfluam humiditatem & humores mitificabit, & nihil erit quod vim potentiamque caloris effugiat. Ita nimirum in prognosticis Galenus scripsit, sedimentum multum esse in urinis, quod multi humores crudi, qui ratione copiæ effugerint vim caloris nativi, unde eos necesse sit postea cum urinis secedere, quod naturæ gratiam non receperint, idest, in alimentum non facesserint. Itaque dubitat Hippocrates, an quod calidiores? quasi dicat: An non alia causa est coagmentationis post mictum? Si enim calor validus esset in pueris, ut est, & humores coquuntur, & mitificantur, & ad facilem exclusionem comparantur; ideoque non est verisimile in vesica resistere, ac illic in calculum cogi; dilatantur enim multo calore vasa. Ergo alia causa est (dicere possit Hippocrates) nimirum propter ingluviem humorum cumulus qui hoc efficiat, ut nimirum fiat concretio post mictum. Accedit quod non dixit absolute, *Pueris magis concretio fit, an quod calidiores.* Nam si de concretione & synagmate solo ageretur, non est dubium quin a solo calore repetenda esset causa; & non ambigeret, an quod calidiores. Nemo dubitat enim a calore σύναγμα hoc fieri: sed adjecit, μετ' οὔρησιν, post mictum: ut si ita quæreretur: An quia pueri calidiores, ideo in iis fiat concretio lapidis magis post mictum quam ante mictum? Et particula hæc, *an quod calidiores*, dupliciter referri reducique ad ea quæ præcesserunt potest: vel, An pueris concretio magis (supple) quam aliis in ætatibus, quod sint calidiores: quod videtur Galenus velle colligere. Vel, An in ipsis pueris fiat concretio potius post mictum, quam ante mictum, quod calidiores sunt. Etenim hoc probabile videtur, in pueris lapidem in vesica concrescere præeunte aliquo rudimento ob copiam excrementi viscosi & crassi: quod renes quidem præterit valida exsistente puerorum natura, ac vasis

satis

satis dilatatis, sed quia grave est, facile remanet & residet in puerorum vesica ut molli & flaccida, exeunte tenujori parte: sed in viris in renibus. 8. Quum in vesica fit, dicitur post mictum fieri, idest, post secretionem fieri a sanguine, & ejus in vesicam influxum; ita enim nomen οὐρήσεως intelligi potest. Quum in renibus fit, dicitur ante mictum fieri, idest, antequam secreta a sanguine seri pars sit, & illapsa in vesicam sit in renibus. Nam quidam volunt mictionem esse non quum actu a vesica excernitur urina: sed quum in vesicam illapsa est urina. Nisi forte dicat quis melius post mictum dici, idest, postquam excreta est a vesica urina, ut excreta tenujori parte humoris remaneat spissior & densior in vesica. Sed si hoc verum esset, quis esset sensus? quæ ratio dictorum Hippocratis? Nam si ideo dicatur concrescere lapis post mictum in pueris, quod id fiat post excretam a vesica urinam: an probabile est in aliis posse generari lapidem in renibus ante mictum, idest, dum contenta adhuc est in vesica urina? Non videtur verisimile. Nam contineatur vel non urina in vesica, non propterea tamen in renibus generabitur lapis. Ergo credibilius est, post mictum dici, idest postquam illapsa est in vesicam urina: Ante mictum, dum adhuc in renibus continetur. Nisi forte dicat quis, & defendat in hoc sensu dici concretionem fieri in vesica post mictum, quod fiat post mictionis actum, & nihil referat de renibus, sive ante, sive post id fiat, quum Hippocrates nullam mentionem ea de re injecerit. Nam si ita dixisset, Post mictum in pueris concretio magis, quam ante mictum, aliis potius ante mictum, videretur revera per comparationem loqui voluisse de viris & pueris, ut in his aliter fiat quam in illis. Sed secus est. Tamen & Galenus in comment. & Arnaldus, & ex veteribus plerique solent assignare distinctionem inter generationem lapidis in pueris, & in viris: quod in iis in renibus fiat, in illis potius in vesica. Cujus rei demonstrationem petiisse videntur ex hoc Hippocratis Aphorismo.

Tamen conjectura a nobis prius proposita non videtur a ratione aliena, vel quod Hippocrates quæsierit, an quod calidiores, quod nimirum si hæc ratio valeret, quia calidi sint iidem de aliis ætatibus, præsertim juvenibus intelligi possit. Vel potius, quod quum nosset copiam excrementi parentem lapidis esse, & ejus præsertim qui in vesica fit, non abs re dubitaverit, an caliditas ejus lapidis causa sit, quum alia causa, eaque præcipua esse videatur. Quod autem de juvenibus intelligi hoc posset potius, Galenus in comment. indicat, dum ait, Calidum in juvenibus absolute calidius est calido naturali quo abundant pueri: quocirca probabilius erat (siquidem caliditas concretionis auctor sit) in adultis generari lapidem quam in pueris. Sit ita sane. Caliditas auctor est causaque efficiens lapidis: sed an ea sit primigenia (quod nos demonstraturos sumus polliciti) aperiamus. Quicquid ejusmodi est ut materiæ aliquam æqualitatem afferat quæ ad coagmentationem, quam lævitas adjuvat, conducere possit, & de materia educere aliquid tenue, id ad generationem calculi facere potest: nam, ut supra docuimus, requiritur aliquod agens ad coalitum istum. At calor naturalis, & quivis calor medio-

cris

eris id præstare potest; quod ratione, ac experientia doceri potest. Auctoritas Galeni est: *Urinarum crassitudo creandorum calculorum in pueris prima potissimaque causa est, caliditas etiam mediocris ad spissandam materiam satis esse potest. Nam & in sponte aquis calidis, etsi moderatis tepidiores sint, tophi concrescentes apparent. Itaque Hippocrates adjecit particulam* NONNE, *quoniam & tanta caliditas, quam ingenitam pueri habent ad coagmentandum aliquid facit: verum non ipsa præcipue, sed materia ex qua fit lapis, qualitas, ipsius compactionis causa exsistit.* Quo ex loco apparet ea nostra conjectura verisimilis esse, qua paullo ante nobis videri dicebamus. Dubitandi particulam ab Hippocrate additam esse, *an quod calidiores?* Ac si dicat Hippocrates συνέχματος istius non tam causam esse calorem quam materiæ spissæ, crassæque qualitatem. Quod & Galenus aperte demonstrat: licet in omnium rerum productione habeatur potius ratio causæ efficientis quam ipsius materiæ. Et addebat, *post mictum*; siquidem post excretam urinam, vel post delapsam eamdem a renibus tanta est in fundo superfluitas, ut minimo negotio cogi, aptarique possit.

Quæstio esse possit an tam facile generari possit? Nam plerique putant necessarium esse calorem ingentem qui retorreat materiam, retostam in lapidem cogat. Tribus modis fieri potest, uno per modum obstructionis, ut in senibus fieri ante ex Galeno docuimus. Quia enim multa restant excrementa, ea tempore vel perse, vel a calore siccata non simul & semel, sed progressu temporis callosam acquirunt consistentiam, & vias angustas obstruunt. Et parum probabile ostendimus esse id quod a Galeno dictum est, in senibus non cogi calculos, non quin adsit materia, sed quod calor sufficiens desit. Altero modo per modum coctionis, in qua requiritur multus calor, & qui tempore cogat ut materiam non lentam, viscidam efficiat, exhausto sero, quem Galenus in Aphorismis constituit dum loquitur de lithiasi propria puerorum passione: & eumdem modum agnovit Hippocrates libro de aere & locis, dum scribit eos calculosos fore quibus alvus exæstuat, ut paullo ante demonstratum est. Tertium modum ex hoc loco costituimus, in quo & Hippocrates & Galenus non tam recurrunt ad causam efficientem, quam ad materiam, ut in pueris solam, vel præcipuam saltem urinarum necessitudinem lithiaseos causam ponant. Immo (ut ad quæstionem revertamur an facile generetur lapis) Galenus exiguum tempus ad coagmentationem requirit, præsertim quum materia præsto est. Ita enim scribit, quod annotandum: *Crassities hujusmodi urinarum collecta, & in unum coient (supple in vesica, contra Fernelium) quum semel aliquando non apto tempore excreta intus diutius remanserit, concrescendi initium capit: principio facto facile quicquid crassi in vesicam illabitur, priori agglutinatur, ut in sponte natis aquis cernitur, & in vasis in quibus aqua quotidie calsit.* Notanda illa particula, *quum semel aliquando non apto tempore &c.* Nam & facultas generationis & incrementi apparet, præsertim ubi materia idonea. Ut non sit requirendus tantus calor, non diathesis aliqua parentum, ad quam tamquam ad asylum confugiunt qui potius morborum causas rimantur, quam easdem amoliantur. Quis enim dubitat usu casei primo quoque tempore non posse cogi calculum? *Commen. in aphorism. 15. lib. 6. Ep. sect. 3*

Re-

Redeamus ad nostrum calorem. Calor naturalis coquit, unit, ad æqualitatem adducit, crassefacit; nam coctio incrassando fit: crassities illa inæqualitate spectatur, quum separatio est omnium partium ἑτερογενῶν. Nam sæpe quod ultima in coctione apparet, tenue magis apparet quàm quod in prima: crassius tamen est, quia separatis heterogeneis partibus æqualius est. Si calor naturalis illud præstat, tantum abest ut non concurrat ad lapidum generationem, ut plurimum faciat, qua præsertim ratione incrassat. Quod Galenus conceptis verbis demonstrat: *Crassam materiam in pueris tenaciorem esse quoniam magis ab insito calido elaborata est, rationabile est. Nam quæcumque a calore coquendo mutantur, temporis progressu lentorem acquirunt, licet ab initio illum non habuerint.* Tamen contra id quod a Galeno modo dicitur objici potest ea ratio qua paullo ante eodem in commentario nisus est docere cur pueri in renibus calculum non generent. Pueri, inquit, in renibus calculos non generant, quia quum in iis omnes actiones naturales validæ sunt, humorum crassitudo funditur atque dissolvitur. Et paullo infra: In pueris quum multus calor sit insitus, & actiones firmæ, materia attenuata ad renes fertur, facile in vesicam percolatur. Ex quibus locis apparet calorem naturalem attenuare, fundere, dissolvere, nedum cogere, spissare, coagmentare. Immo paullo infra, coagmentationis causam in pueris, illius præsertim materiæ quæ a calore attenuata fuit, percolata per renes, & ad vesicam protrusa, vult vesicæ esse frigiditatem. Si frigiditas coagmentationem promovet materiæ alioqui a calore attenuatæ, si calor fundit, liquat, cur ergo & calor nativus crassitudinis auctor exsistit, & coagmentationis, quum contraria ei qualitas, nempe frigiditas, auctore Galeno, id efficiat? Hæc hercle subtiliora sunt. Nam Galenus adduxit primam rationem, nimirum in pueris facultates validas & calorem attenuare, ut evertat eorum sententiam qui dicebant in pueris lapides gigni ob meatum in renibus angustum. At Galenus: Si angustia hoc efficeret, potius in renibus cogerentur. At contra fit: immo dubitando ponit ne in aliis quidem ætatibus angustiam istam causam esse, sed cruditatem, & infirmitatem: quæ quum non sit in pueris tanta, non est mirum si in renibus non cogatur materia: immo eatenus eorum vis appareat quatenus valide depulsa est materia in vesicam, quæ ibi cogitur juvante quadam vesicæ frigiditate. Nam primum per comparationem tantum vult tam validas facultates in pueris: nec vult calorem omnino fundere & attenuare: nam quum primum per modum digestionis cogit, tunc fundit, liquat, attenuat: sed quum per modum coctionis, crassefacit. Sic in uno loco intelligi debet calor ille æqualitatem crassitiemque efficere quum coquit. In altero fundere, liquare, dum per comparationem cum aliis ætatibus in quibus vires nec calor tantus est, hoc dicitur, & dum digerendi partes tenet. Quod autem vesicæ frigiditas coagmentationis causa dicitur esse, id tamen non excludit munia caloris naturalis in coquendo & incrassando. Nam frigiditas tantum ex eventu cogit, præsertim si adsit inanis capacitas in qua materia diu resideat; quod vult Galenus: Calor per se crassefacit & cogit, dum videlicet ἑτερογενῆ separat, & ὁμογενῆ congregat. Et licet materia attenuata sit, ut per renes percoletur, non propterea tamen efficitur quin diutius

Comm. in part. 15. sect. 3. lib. 6. Epid.

diutius versando circa eam materiam præsertim excrementosam, non illam cogat. Nam si illam assimilare posset ut in alimentum cederet, non ubique in calculum cogeretur: sed quum sit excrementum, diutius resistens eam naturam acquirit. Ex his patet calorem blandum, mitem, mediocrem concretionis lapidis auctorem esse posse, quod auctoritate & ratione confirmatur.

Experientia est de aquis: in iis tepidiusculis aliquando lapides generantur: & in vasis nostratibus in quibus vulgo aqua incoquitur. Et Galenus earum aquarum duobus in locis meminit: priore quidem: *Itaque si ex sola pituita crassa & viscida subsidentia facta sit, color cinereus erit, aliorum tophorum colori similis, qui in aquis sponte calidis multis in regionibus lapidibus adnasci accrescereque cernuntur, & in vasis alioqui ubi aqua calefit*. Posteriore vero, *In calidis aquis sponte nascentibus calculi & tophi generantur*. Ac dicet aliquis, non generantur nisi in aquis calidissimis. Falsum est, & auctoritate Galeni refutatum, ita enim eodem in loco scribit: *In sponte calidis aquis etsi moderatis tepidiores sint, tophi concrescentes apparent*: Eo autem loco conceptis verbis Galenus docere vult non necessarium esse ut aquæ calidissimæ sint, nec calor admodum vehemens ut lapis generetur. Comm. in aphoris. 6. sect. 1. lib. 6. Epid. Com. in part. 15. sect. 3. lib. 6. Epid.

Itaque ut oratio nostra terminetur: nec eorum placet opinio qui in generandis lapidibus calorem acrem requirunt: nec qui a solo calore naturali. Est enim ubi calor acer & mordax causa est efficiens, ut in picrocholis, & θερμοχόλοις δ... Est ubi calor blandus & mitis id efficiat longiore quidem tempore, & per modum concoctionis: alius calor acer per modum digestionis. Est ubi potius habenda sit ratio materiæ, quam ullius causæ efficientis; tametsi illa quoque concurrat. Sed quum materia est multa, ut humor crudus & lentus, non est mirum, nec dubitandum (quicquid dicat Galenus, loquens de senibus: nam postea sui memor sententiam suam temperavit) quinetiam exiguo præsente calore lapis concrescat. Est enim sedimentum multum, est & gluten aliquod, nempe pituita cruda, ut doctissime annotavit Hippocrates. Quod glutinum, quod adest, tantam habet vim, ut materiam alioqui divisam divulsamque coire cogique faciat, licet paucus calor sit. Et is quantuluscumque est calor longo tempore facit, id quod breviore angustioreque vegetior & potentior calor molitur. Lib. 4. de morbis.

9. Itaque non ubique accusandus calor acer, & propterea temperatis utendum, non ideo renibus applicanda refrigerantia, quum potius obsint, quam prosint. Nam in pituitosis & præpinguibus in quibus concrescunt lapides, sed non frequentius quam in biliosis (contra veterum sententiam id dico) non est verisimile calorem illum acrem, quem lapidis parentem constituunt, abundare. Sed uno verbo inquiramus, an calor acer & febrilis juvare possit ad generationem lapidis. In tetano, epilepsia, apoplexia calor febrilis coquit, digerit, evacuat, dissipat, frigus corrigit, & materiam frigidam ad æqualitatem reducit; item attenuat, & in halitum digerit. Et apud Hippocratem: *Quibus adsunt coryzæ, si cum febre fuerint quæ supervenerit, ea solvuntur, nec relapsum habent; quæ cum febre non sunt, relabuntur*, quo- 6. Epid. part. 10. sect. 3.

modo id fit? Quia calor febrilis promovet coctionem verba: Galeni hæc sunt: πυρετὸς ἐπιγενόμενος κορύζαις & βράγχοις βεβαιοτέραν αὐτῶν ποιεῖται πέψιν. Est ergo minime consentaneum cogere, densare, & pituitosam materiam in calculum conflare. Videtur quidem hoc probabile, verum tamen non est. Nam actio illa caloris præter naturam non minus pro se suadet & facit ad generationem lapidis, quam ad ejusdem prohibitionem; Si quidem positum est digerere, attenuare, id quod tenue est elicere: at hæc requiruntur ad generationem lapidis: 10. probatum enim est ex sententia Galeni, τὸ θερμὸν τὴν λιθίασιν ποιεῖν debere. ἐξατμίζειν idest, discutere, & exhalationem procurare. Quod si non sit multum contumax materia, procul dubio eam attenuabit, & in halitum digeret: alioqui conabitur quidem educere id quod tenuius, sed remanebit crassa pars; hinc calculorum proventus. Ergo ea ratione confert ad calculos generandos. Præterea aliud est materiam in venoso genere aut nervis contentam esse, ut in morbis frigidis, & in convulsionibus; aliud in capacitate aliqua, & angustiis. Nam in venoso genere, aut nervoso, quia non est coactus humor, per halitum tandem digeritur; sed dum in capacitate aliqua contentus est, diutius majore copia residens cogitur. Declarat arthriticorum tophi. Nam quamdiu humor in genere nervoso est, vagus est: quum in pyxidem abiit, tum concrescit.

Ac disputationis continuata ex superioribus serie, agamus de reliquis partibus; de calculo an in renibus solum concrescere possit, & num omnis calculi rudimentum a renibus: item an ex hominibus aliqui obnoxii sint magis calculo, & quinam illi sint. Accedit & id, cur in hominibus & viris in renibus magis, in pueris in vesica potius concrescant. In renibus non concrescere calculum solum testatur experientia: nam nulla est corporis capacitas in qua calculus cogi non possit. Quod non est pluribus explicandum, & exemplis illustrandum. Siquidem & ex corde, intestinis, pulmonibus cysti cholidocho, immo ex cerebro ipso excreti visi sunt lapides. Est enim illud verum quod a Galeno scriptum est (dum loquitur de concretione lapidis in vesica) *capacitatem, eamque inanem conferre ad generationem lapidis*; sed an rudimentum fiat in renibus ignoramus. Si in partibus reliquis corporis agnovit Fernelius primus illius opinionis assertor, quæ defendit lapidis in vesica contenti rudimentum a renibus esse, lapidem concrescere posse, immo & in venis ipsis, cur ergo tam absurde contra omnium veterum opinionem asseveranter affirmat omnis calculi generationis principium a renibus esse? Si veteres credidissent futuros quosdam esse, qui præjudicatæ suæ sententiæ pertinaces defensores assererent in renibus rudimentum fieri, probavissent credo, necessario cogi posse in vesica: & ut solent, firmis rationibus suam opinionem roborassent. Probaverunt quidem & ratione caloris, & materiæ, & capacitatis ipsius vesicæ coagmentari in vesica; sed non elaborarunt in eo ut probarent primum rudimentum a vesica ipsa esse. At quis umquam putasset fore quempiam ita a ratione alienum, qui negare ausit labefactando omnia veterum decreta cogi per se & primo in vesica lapidem posse? Si in aliis partibus cogitur, non repetita prima origine a re-

Commen. in ar. 5 sect. 3. lib. 6. Epid.

a renibus, dicat cur non in vesica cogi possit & per se & primo, rudimento a renibus non mendicato? Non potior ratio videtur, immo probabilius est in vesica cogi posse facilius, quod excrementorum corporis sit receptaculum, & mucosa substantia per se frigida, & caloris vim effugiens, omnium facillime in vesica cogatur, coeat, ac coagmentetur: immo credo & facilius & promtius cogi, quam in renibus, & breviori multo tempore. Primum enim materia est, & sicubi alibi in vesica & redundat, & apparet: ac probavimus ante & ratione & experientia copiam materiæ mucaginosæ in loco etiam mediocriter calido cogi ac coalescere, & ex minima re tamquam fundamento aut semine per accessionem novæ materiæ aliquid ingens cogi posse. II. Præterea & locus calidus est, immo & ratione suæ substantiæ frigidus: ad lapidis autem coagmentationem, transpirationem, concursumque caloris & frigoris ut ad lateres cogendos, plurimum conferre, veterum auctoritas jampridem confirmavit. Præterea fieri potest ut in vesica & digestio fiat, & dissipatio tenuis substantiæ, tum ratione caloris, tum ratione excretionis quæ sæpe fit: nam id quod exclusioni paratum est magis, cum urina excluditur. Quamquam abunde supra docuimus ex sententia Hippocratis & Galeni, in vesica calculos non cogi tam per modum digestionis (ut in renibus fit) quam per modum coctionis, idest, elaborationis, & crassefactionis, præsertim dum diutius in vesica urina retinetur, ut annotat Galenus.

Nec est quod respondeat, illud crassamentum inæquale facile a liquore urinæ dilui, & per os vesicæ, quod Galenus ipse fatetur amplum in pueris, excludi; sic coagmentationis occasionem tolli. Nam & ex sententia Galeni superius demonstratum est, etiam in aquis *αὐτοφυέσι* calculos & tophos concrescere. Itaque aqua seu liquore non impedit generationem tophi. Qui illud est? Si lapis in vesica a rene deturbatus augetur, & illud quod apponitur vere lapis fit & crassitie, & colore, omni denique ratione: immo durior fit quam qui in renibus cogitur, ut nos experientia docet; cur non primo cogi poterit, ut rudimentum a renibus non repetatur? Eadem enim ratio videtur incrementi & principii, ut si materia & causa efficiens sufficiat ad augendam arenulam in tantam molem qualem in vesica videmus, eadem sufficiat ad generationem lapidis primo & per se. Præterea in articulis pituita lapidescit, nullo repetito a renibus principio, in vesica non cogetur, loco ad id apto, & quia veluti corporis sentina, & quia calidus locus? Quæ urinæ grumosæ sunt, crassæ, multitudine paucæ, mucaginosæ, confusæ, a vesica excernuntur, qualium meminit Hippocrates in suis distinctionibus, diutius in vesica retentæ non generabunt tophulum, & ab hoc sæpius aucto, calculum; illud credibile, scilicet. At dicet, si crassæ ita sint, grumosæ, paucæ, renes non transibunt, & ita in illis restitabunt, & stranguriam facient, & lapidem generabunt; idque maxime in pueris, in quibus credibile non ita ampla esse vasa ut sunt & in viris. Ratio hæc probabilis est, & auctoritate Galeni confirmata: *Non absque ratione* (inquit) *crassæ ita paucæ sunt multitudine, ut quæ nimirum vix renes pertransceant.* At bifariam respondere possumus: primum quidem, si ita crassæ essent uri-

Com. in Apho. 15. sect. 3. lib. 6. Epid.

Aphor. 69. 70. lib. 4.

Com. in Apho. 69. lib. 4.

næ quales paullo ante descripsimus, præsertim ita crassæ dum renes pertranseunt, verisimile esset puerorum renes non posse præterfluere, & ita illic cogi: sed crassamentum illud in pueris apparet, maxime in vesica ipsa; quod dicebat Hippocrates, *post mictum concretio*. Ac si dicat; post elapsam a renibus urinam crassamentum apparere. Posterior ratio melior est, & auctoritati Galeni adscribenda: nam commentario toties citato scribit, puerorum actiones validissimas esse, calorem multum, qui fusos per venas humores attenuet, & ad excretionem per renes præparet, & actionum vim magnam esse quæ ad exitus celeritatem facit plurimum. Idem negat angustiam viarum causam posse esse in pueris cur in renibus lapis concrescat, immo ne in adultis quidem (quod forte minus probabile videtur, & notandum est propter sequentem de viris disputationem) quo fit ut quantumvis illæ urinæ sint crassę, percolentur tamen: quamquam neget in pueris crassitiem esse quæ hoc efficiat in renibus; sed crassamentum ipsum attribuit corpori vesicæ frigido.

Itaque ne Galenus rei veritate motus cogeretur fateri illuviem istam humorum remanere in renibus angustis, nimirum ratione ætatis, asserit & eos crassos humores attenuari; & nullam angustiam esse quæ hoc efficiat quod alienum videtur.

12. Sed ne indicta causa Fernelium condemnemus, licebit illius rationes in medium adducere, ac illas ad unguem exigere. *Causam calculi* (addit ille) *omnes tradunt crassum ac frigidum succum, qui cum urina per venas in vesicæ capacitatem influit, in qua tamquam fæx subsidens loci calore exarefactus statim lapidescit. At vero quid limum istud* (*nisi forte admodum angusta vesicæ cervix*) *tamdiu possit remorari non video, quum & sanguinis grumus, & pus, & alia multa crassiora facile illinc profluant cum urina. His argumentis adductus, cœpi aliam causam investigare, ac tandem comperi omnem calculum in vesica conclusum quoddam rudimentum e renibus traxisse, e quibus per nephriticos dolores excidens, si grandiusculus est in vesica plerumque persistit, ac illic allatarum sordium adhæsu coagmentatur, quum perfectus fiat lapis. Et quicumque lapide vesicæ laborarunt, ii prius nephriticos dolores experti sunt. Et quoscumque calculos obtrivi, in eorum medio nucleus repertus est, verum rudimentum e renibus exturbatum*. Hæ rationes paullo debiliores sunt quam ut a tanto Philosopho profectæ videantur: immo nisi eas tamquam probabiles tantum posuerit, videtur omnis fides eis deroganda. Quod his ratiunculis conficimus. Tribus argumentis nititur probare generationem lapidis primam fieri in rene, non in vesica. Primum est: Non videtur quicquam remorari posse crassum frigidumque succum lapidis parentem, in vesica, unde concretio fiat: Est itaque probabile in rene coagmentationem fieri, quandoquidem materia facile vesicam pertransit: quod autem probabile sit non posse remorari illum succum in vesica, hoc docet, quod & pus & grumi sanguinis ab interna capacitate excernantur. Ergo multo magis succus crudus. Egregiam rationem quę propterea Fernelium adduxerit ut credat calculum in vesica contentum primum sui rudimentum a renibus traxisse. Pus, sanguis concretus, & similia ab inani capaci-

pacitate vesicæ excernuntur: ergo limus, & humor viscosus non potest cunctari in eadem capacitate, & adhærere spiris vesicæ? Hoc verum scilicet. Nam eadem ratione tuus nucleus, o Fernéli, qui a rene deturbatur, & est futuri lapidis per allatarum sordium adhæsum, rudimentum, a vesica excernetur: siquidem & cervix vesicę, Galeno auctore, & præsertim in pueris satis patens est, & non minus natura sollicitatur ad excretionem arenularum a renibus exclusarum; quam puris, aut rei alterius alienę. Et hoc argumentum contra Fernelium ipsum nititur: item & hoc, Ideo per te non removatur glutinosus humor in vesica, quia eum ut pus, & alia crassiora probabile sit excerni: Ergo nec in renibus ipsis idem humor continebitur. Immo quia renum lapis magis fit per adhæsum arenularum, arenulæ autem non fiunt a tam glutinosa materia quam ille lapis qui in vesica fit, cur non quotidie exeunt arenulæ a renibus, quum ab his & pus crassum, sive ab abscessu renum excernatur (ut fere fit) sive a pulmonibus, ut Hippocrates 1. Epid. annotavit, & Galenus lib. de locis affectis, in ruptione vomicæ sequatur, item & sanguinis grumus exeat? Nec enim potior videtur ratio ut removetur potius in renibus viscosus humor, quam in vesica: aut dicat cur a renibus caruncula, pus, grumus sanguinis, urinæ abscessum aliarum partium solventes, crassæ, grumosæ excernantur, arenulæ autem non excerni possint?

Ac de pure quod a renibus excernatur, ita scribit Hippocrates: *Si sanguinem, aut pus quis meiat, aut vesica, aut renum exulcerationem significat. De carunculis & capillis, postea: Quibus in urina crassa existente caruncula parvæ ac veluti capilli una exeunt, iis a renibus excretio fit.* Et Galenus in comment. *Quidam excrevit ejusmodi capillos longitudine dimidij cubiti: quia toto anno usus fuerat fabis, orobo, caseo tenero, ac sicco. Item hoc fit adusto humore in renibus, & vocatur hic morbus, capillitium.* Et paulo infra, *Parvæ carunculæ excernuntur, quum hypostases in urinis similes orobo excernuntur, & hoc contingit in febribus in quibus crassus sanguis in hepate, aut renibus exuritur.* Quid adversum dicat Fernelius? Nam conceptis verbis declarat Galenus aduri in renibus crassum sanguinem, pus contineri, grumos, & excernuntur tamen, arenulæ autem non excernuntur? Itaque idem de renibus & vesica necesse est intelligi. Nisi forte respondeat: At ideo non exeunt arenæ, quia gluten est aliquod in rene, cujus opera coagmentatio fiat. Cur non & idem gluten in vesica erit, immo majus? Siquidem totum recrementum in vesicam profluit, & renes corporis quidem superioris (ut ita loquar) excrementum excipiunt: sed vesica & corporis, & renum & suum denique continet. Accedit quod quum spermatica sit pars, & frigida, dum nititur convertere in sui nutrimentum humorem, & voluptuatur urina, necessum est multum lentum frigidum crassumque humorem cunctari. Et si ventriculus ipse quatenus spermatica pars multam pituitam coacervat ex laudabilibus alimentis, cur vesica ex excrementis tota natura alienis, non multum coacervabit? Nec est quod recurrat ad angustiam renum, nam si angustia renum id efficeret, non ea excernerentur tam crassa ac glutinosa, quæ supra ex Aphorismis Hippocratis excerni probavimus. Præterea si ratio Fernelii ali-

Aph. 75. lib. 4.

Aph. 4.

quid haberet ponderis, quod nimirum si pus, grumus excernatur a vesica, eadem aut potiore ratione fæx excernatur, & sic tollatur occasio generandi in vesica lapidis primo ac per se: simili modo ageremus de pulmonibus, quod nimirum non concrescerent capilli, ut grando (quod ab eodem Fernelio observatum est.) Nam a pulmonibus pus crassum glutinosumque excernitur, excernitur grumus crassus ac magnus; ergo potius debuit excerni quædam pars materiæ glutinosæ, quæ in grandinem verti in pulmone nata est? Atque ut respondeamus (veritatis studio, non contradicendi desiderio moti) Fernelio ita in rebus his cæcutienti; & pus, & grumus, & crassæ urinæ, & carnes, & furfuracea, & γονόδεα (ut 6. Epidem. observavit Hippocrates) cum urina excerni possunt; non propterea limus & mucosus humor lapidis parens futurus non excernitur. Non quin excernatur aliquando pro conditione vesicæ, quæ alias atque aliter affecta est, sed etiam aliquando subsistit. Quemadmodum etiam istud pus (o Ferneli) & grumus, & tua crassiora corpuscula aliquando excernuntur, sed etiam aliquando subsistunt. Unde Galenus docet sæpe supprimi urinam a grumo sanguinis ejus, præsertim qui a renibus excernitur, qui postquam in vesicam illapsus est, ibidem concrescit eidem Galeno, a pure, a caruncula, & similibus, sive a vesica sint, sive a superioribus partibus? At eadem, ut experientia docet, possunt & facile expelli, nec ullam aut ἰσχουρίαν, aut στραγγουρίαν, aut δυσουρίαν efficiunt. Itaque non est necesse illum limum excerni, sive angustum sit osculum vesicæ, sive amplum. Accedit quod fieri possit ut pus, grumus, & similia facile excernantur, non fæx ista limosa & mucaginosa propterea, nam etsi & limus, & pus, & grumus, & alia id genus præter naturam sunt, tamen nec omnia eodem modo præter naturam sunt, sed alia atque alia magis. Nec alienum a veritate hoc loco dicemus, si limum glutinosumque, ac pituitosum humorem probaverimus non tam molestum sæpe esse ut est aut pus, aut grumus, aut caruncula, aut capillus (quæ omnia a vesica excerni videmus): immo pus etiam mediocris consistentiæ sæpe potius & citius, & facilius excernitur quam phlegma admodum tenue; quoniam pus molestias majores vesicæ affert quam phlegma. Si quod pungit, acre est; hinc dysurias, stranguriasque a pure & alia re præter naturam in vesica contenta oriri videmus, a phlegmate, aut pituitoso humore non ita (nisi falsum sit): quod si ita est ut revera est, non est dubium quin & vesica magis laboret in puris & similis rei excretione. Nam in partibus omnibus acervantur humores frigidi ac crassi, plus, minusve pro natura & conditione partis, qui alias diutius in illis resides sunt, alias excernuntur, præsertim si quam sortiantur qualitatem alienam quæ facultati expellenti calcar ac stimulum addat. Itaque ratio Galeni de generatione lapidis in vesica multo potentior ac validior quam recentiorum. Secunda ratio est de colicis, nephriticisque doloribus, qui calculum vesicæ præcedere solent. Nam si omnes qui e vesicæ calculo laborant, nephritici dolores necessario exercuerunt; nec sine his visus umquam cui in vesica lapis cogeretur, magnam vim id habet, & plurium nervorum ad rationem istam

1. de loc. aff. cap. 1. ibid.

stabiliendam ac roborandam. At quot pueris lapis excisus, qui nihil tale experti fuit, sed residentis in vesica lapidis etiam incipientis signa edita sunt, nullo praeeunte signo affecti renis? Et ut plerisque in renibus lapides reperti, quibus immunis a vitio & calculo erat vesica; ita & in vesicae capacitate repertus lapis, quibus erant sani renes, & qui nihil lapidosum praetenderent. Ac si omnis lapidis rudimentum esset a renibus, fieri vix posset ut lapis ingens in vesica reperiretur, quin in renibus aut arenulae, aut aliquid simile contineretur. Quod ergo dicit Fernelius, numquam in vesica repertum calculum, qui ante nephritica non sit passus: id multa observatione eget, diligenterque sigillatim interrogandi essent calculosi, an aliquid simile passi fuerint. Nam de viris quidem, & iis qui in constante sunt aetate, constat quod, maxima ex parte calculos in renibus generent ob causas supradictas, & quas paullo post forte explicabimus; quos non mirum nephriticis doloribus cruciari. At pueri non ita in notitiam venire possunt, num nephritica sustinuerint: & nondum observatum a quoquam vidi conquestos esse pueros de renum doloribus, qui eos tamen non effugerent, si a renibus prima vesicae calculi rudimenta deturbarentur. Sic dubito de illa generali propositione Fernelii quam forte ad suum cum rationibus suis fulciendum confinxit; Quicumque vesicae calculo laborant, eos prius dolores nephritici exercuerunt. At viros forte multos interrogavit: at jam diximus aliam longe rationem esse virorum ac puerorum.

Tertia ratio Fernelii aliquid probabile habere videtur ut convincat omne calculi rudimentum a renibus esse: Quia, ait, quotquot calculos manibus obtrivi, in eorum medio nucleus repertus est: at nucleum istum a renibus manasse putat. Primo non est verum in omnibus nucleum istum apparere. Revera in quibus a rene principium lapidis est aliquid subrubeum & coactum, in medio calculi apparet; quod arguit renem primum hoc rudimentum suppeditasse. Nam si id quod medium est, diversi coloris & substantiae est ab involucro, credibile illud a rene esse, ut hoc a vesica. At non ubique ista & coloris & substantiae varietas apparet. Nam etiam vidimus lapides, quorum involucrum durissimum erat, grandinosum, lapidosum, non album (quod necessario esset si a vesica coagmentatio alba est Fernelio) sed tendens ad fuscum. An non haec omnia a vesica sunt, idest, & a calore vesicae, & a materia vesicae, non mendicata aliunde occasione? Nam quibus corpus biliosum est & aestuans, iis in vesica coagitur lapis ardore & vesicae & totius corporis, ut auctor lib. 2. de natura hum. scripsit. Quam sententiam Galenus probavit. Respondeat huic rationi Fernelius, si vesica crementi auctor est & ratione causae efficientis, & materiei, cur non principia, causasque primas dabit? Quid respondeat Galeno de urinis crassis puerorum loquenti, quum urinae crassae sunt, urina non apto semel tempore reddita, initium fit coactionis ac coagmentationis in vesica. Quasi vero hoc initium subacta, attenuataque materia non possit alia in parte fieri quam in renibus? Erroneum hoc plane & anile. Quoties vero observamus in febribus longis & quartanis,

Part. 11. lib. 2. de nat. hum. Com. in part sect. 3. lib. 6. Epid.

& in iis qui vino gulæque indulgent excerni urinas confusas, crassas, quarum contenta sus deque lata rubent, ac si sanguinis fæx quædam ac limus esset? 16. Et in vesica tale rubens recrementum moram aliquam traxit antequam egeratur. Cur non in vesica calidiore cogi poterit, agglutinari, coagmentari, cohærere, ut inde aliqua moles exigua fiat? Quod si fit, quum materia illa fæculenta, limosa, rubensque appareat, non est dubium quin lapis, aut quicquid sit aliud, a tali materia ortum habens, referat colorem ac characterem illius materiæ. Ruboris itaque in calculo occasio non est repetenda ex renibus ipsis; quod placet Fernelio; sed sæpe a materiei ipsius qualitate. Quamquam non negamus & arenularum, & ruboris generationem a renum substantia dependere.

Hinc quæri potest, si per se & primo in vesica lapis generatur, an arenularum excretio fieri debet; & si fiat, an a renibus, an a vesica ipsa oriuntur? Plerisque persuasum est non posse oriri lapidem sine arenulis; contra & sabulum & arenulas oriri posse nullo nec præeunte 15. calculo, nec sequente. Unde melius esse putant excerni arenulas, quod συνάγματος & coagmentationis occasio tollatur. Arenularum genetatio accepta ferenda est renibus, ut ex sententiis Galeni & Hippocratis conclusum est supra. Auctor libri de natura hum. secundi, arenularum generationem ad calorem magnæ venæ cavæ descendentis videtur retulisse: quod obscure forte renes ipsos videtur indicasse. Nam quibus vena cava continet sanguinem ardentem, his renum intemperies comes est. Tamen si in vesica lapis cogi potest non solum tendens ad albedinem, sed ad subrubrum & subcruentum, ut ex materiei distinctione paullo ante explicuimus, potest aut arenula, aut aliquid simile generari, & præcedere calculi τὴν γένεσιν, & eamdem sequi, forte non alienum erit a veritate tales urinas sabulosas dicere, ut & quæ venis calfactis excernuntur, at quæ renales sunt (idest declarant lapidosam calculosamque τῶν νεφρῶν διάθεσιν) arenulosæ proprie vocabuntur. Ita enim distinctionis gratia distinguentur hoc loco sabulosæ ab arenulosis.

Cur ergo in viris calculus potius renes occupat, & maxima ex parte nephritidos sævissima tormenta experiuntur; in pueris autem vesicam occupat potius? Quæstio hæc difficillima est, & hactenus multos exercuit. Ac operæ pretium est audire rationes veterum practicorum, quæ prætextu pulcherrimo sese nobis ostentant, quum erroneæ, ac falsitatis sint plenissimæ. Nam recurrunt ad angustiam vasorum, quam in viris majorem esse censent, quam in pueris: ac propterea materia calculorum in pueris ad vesicam usque penetrat, unde calculorum illic proventus: in viris autem resistit, & hæret in renum viis, unde illic arenulæ, coguntur glutino quodam, & lapis generatur. Alii, in quorum numero est Galenus, recurrunt ad naturæ infirmitatem, & hoc forte nimis est verum. Quis enim dicat eos qui jam provectiores sunt, quos Galenus in comm. in particul. 6. Epidem. *Pueris post mistum* &c. τελείους vocat, ita esse imbecillos, ut ea ratione in renibus hæreat materia, nequeunte natura in vesicam usque deturbare. In pueris autem quum & instrumentorum magna sit mollities, infirmitas, multus humor, superfluitas magna, atque illa tanta vis ut

potius

potius pellat in vesicam, quam in ipsis viris? Si tanta ei vis est pellendi in vesicam, cur non & foras una cum urina, quum Galeno in pueris adeo ampla sit vesicæ cervix, ut cujusque materiei crassities facile excerni possit. Quod si objiciatur Galeno sua ipsius opinio, scribit enim, *Alterantur puerorum dispositiones citissime propter corporis humiditatem, & naturalis potentiæ infirmitatem*: Non est itaque cur recurrat Galenus ad firmitatem actionum naturalium in pueris, quæ in viris deest. Tametsi enim concedamus in pueris facultatem coctricem vegetam esse ob caloris naturalis ubertatem, quæ illis plurimum inest, tamen facultas expultrix quæ siccitate juvatur ac roboratur, in illis deficit; at pellere, deducere usque ad vesicam id quod ob infirmitatem in renibus subsisteret, facultatis expellentis munus est. Nisi dicat quis cum Galeno, non ad robur facultatis expultricis referri id, sed ad virtutem caloris multi qui auctore Galeno in comm. prædicto fundit atque dissolvit, quod in declinantis ætatis hominibus non fit: quia enim calor non ita multus, ideo cogitur atque coagmentatur. Sed contra Galenum retorqueri potest quod eodem loco scribitur, caloris naturalis virtutem contrarium potius effectum producere. Tantum enim abest ut dissolvat atque dissipet, ut contra ad æqualitatem reducat, cogat, inspisset: crassam materiam, ait, tenaciorem in pueris fieri liquido constat; quoniam magis ac magis ab iusito calido elaborata est. Sic calor naturalis multus cogit potius quam dissolvat. Tamen quidquid sit, ex sententia Galeni aperte constat in viris lapidem in tene generari, in pueris in vesica potius. Ita enim illemet interpretatur, *post mictum*, &, *ante mictum*: ut in viris ante mictum generetur lapis, supp. in rene; idest, antequam secreta omnino sit urina a sanguine: post mictum in pueris, idest, in vesica: postquam percolata est urina, & in vesicam lapsa est. Nam οὔρησις hoc significat, non autem actum mejendi, ut falso quidam putaverunt. Itaque ex sententia Galeni videtur probabile esse, si lac non conferret ad lapidem, si adeo crassæ non essent urinæ, si tanta non esset edacitas, futurum esset ut ratione roboris facultatum naturalium in pueris, & caloris, patente vesicæ cervice, nullus esset proventus calculorum. Et illa virtus in eo elucescit, quod saltem impediat quo minus in renibus cogantur: sed victa a crassitudine materiei, ab edacitatis occasione, juvante quoque vesicæ frigiditate ob substantiam nervosam, ut ante dictum est, in hac coagmentatio fit. Quamquam qui calor fusionis ac dissolutionis causa est per se, idem quasi aliud agens coagmentationis ac coalitus causa esse potest.

Comment. in part. 15. lib. 6. Epid. sect. 3.

Itaque angustiam vasorum Galenus eo loci causam coagmentationis lapidis in renibus rejecit: non quin angustia non adjuvet, sed hoc vult dicere, non propterea in viris potius in rene generari lapidem quam vesica, quod meatuum adsit angustia: Nam & in pueris angusti quoque satis sunt meatus. Accedit quod inter eos qui calculis obnoxii sunt, eos numerare soleamus qui biliosi sunt, & quibus calor acer & mordax est, & aridus. At horum venæ amplæ satis sunt, ex Galeni libris de Temperamentis: & Aphorismus de iis ab Hippocrate conscriptus videtur in Epidemiis.

Lib. 1. de aliment. admittit Gal. angustiam vasorum cap. de pane toto. Lib. 2. partic.

Qui

4. lib. 6. Epid. Qui ventriculo calidi, carnes habent frigidas, & graciles sunt. Isti venosi & iracundiores. Nisi forte quis dicat veuosos non appellari illo loco, quod amplæ sint venæ; sed turgentes tantum & conspicuas præ pravi sanguinis copia. Quæ interpretatio consentit Galeno: sed priore etiam modo accipi potest ex opinione Galeni in lib. de Temperamentis.

Itaque quum Galenus rejiciat vasorum angustiam, causam potius coagmentationis lapidis in renibus virorum, recurrit ad infirmitatem, addens sub finem commentarii: *Porro & in adultis caseo frequentius utentibus lapides in renibus crebro generari conspeximus*. Sed hoc nihil ad rem. Ut autem libere dicam quod sentiam, mihi admodum mancus & mirutus videtur Galenus in ratione exponenda cur potius in renibus generetur lapis in viris, in pueris in vesica. Hoc commentatione & dignissimum est, & cognitu difficillimum. Et quum hanc aggreditur disputationem Galenus aureos montes pollicetur, sed inde nascitur mus ridiculus. Nonnullam enim operam impendit in refellendis aliorum rationibus: sed sensa mentis non reclusit. Causari enim imbecillitatem unam & cruditatem, idque dubitando tantum, in viris ut potius renes calculo obsideantur, juvenile hoc est, & tanto indagatore & demonstratore indignissimum. Ego vero causarer potius acrimoniam caloris in viris, quam quicquam aliud. Nam quum arefactionis & digestionis modo cogatur lapis in materia crassa & cruda, causa efficiens est calor acer, mordax, digerens, arefaciens, qui quoniam in adultioribus viget magis, 16. (in pueris enim est halituosus & blandus) & præsertim in magnis venis, & in renibus, ideo ex facili & cruda materia coagmentatio fit. Quoniam vero ista acrimonia in pueris non adest, elabitur materia fusa a blando calore; sed quoniam crassitudo magna urinæ, sepositis partium excrementis in vesicam, quod fit ab acrimonia caloris in renibus virorum, non tanta exsistente materia, idem fit non tam ratione causæ efficientis in vesica puerorum, quam occasione materiæ. Sic in illis habenda potius ratio causæ, quam materiæ: in his, contra. Accedit quod viri vino utentes multa in renes devehunt: item varietate ciborum delectantur, caseis, leguminibus, & id genus aliis utuntur: hos autem calculis obnoxios videmus. Quamquam & διάθεσις a parentibus orta latenter & clam nobis multum juvat.

Horum examen diligentius a nobis factum est, quoniam & ad diagnosin, & prognosin, & therapiam apprime videntur pertinere. Nam quum & locus sit diversus in quo generetur lapis, & materia diverso modo affecta sit, & causa efficiens, alias calor moderatus, alias calor acer dicatur: item & in aliis atque aliis corporibus generentur, inquirendum de iis fuit antequam legitime medicina adhiberi possit. Accedit quod diversa sint tempora lapidis, pro quorum distinctione alia atque alia remedia usurpantur. Nam nisi hæc omnia distinguantur, eo modo quo circunforanei & periclitatores vitam in discrimen adducemus. Nemo est qui audito lapidis nomine, non statim ad diuretica, & decoctum apii, petro. canis-rubi, bardanæ, argentariæ, seu argentinæ recurrat, & in his magnum vitæ ac curationis præsidium collocet. At si corpus biliosum, si renes prævalidi, si corpus

pus excrementis ſcatet, ſi lapis factus jam eſt, quid proficient? Indurabitur lapis, corpus in febrem conjicietur, devehentur ſordes ad locum patientem, & aliis incommodis corpus gravabitur. Quo loco ſubit mirari errorem Fernelii, qui omnis lapidis originem a renibus repetat per generationem arenularum, areſactionem, calfactionemque maximam; quaſi vero in pueris eodem modo cogatur; quaſi vero in ſenibus ita fiat & in pinguibus? Diverſa ratio; diverſi loci: ergo idea remediorum diverſa. Ac ne quis parvi momenti hoc eſſe putet, nihilque intereſſe ſive primo in rene, ſive in veſica generetur, errat ſi id credit. Et aliis topicis, aliiſque remediis agendum, ne temere pars remediis fatigetur, quæ nihil vitii contraxit. Si enim omnis a rene lapis, huic primo occurrendum. At quis adeo juvenis & hebes, qui in obœſioribus, & pueris ad renes eurrat, & non potius de veſica ſit ſollicitus, deque toto corpore in quo multa excrementa congeruntur? Ergo explodi debent eæ rationes quæ tam turpiter nos in ignorantiam traducere poſſunt: ac potius in veterum veſtigiis manendum, quam cum novis neotericorum inventis errandum. Non quin poſterorum labor merita laude fraudandus ſit: ſed iis aut eſt cum veteribus ſentiendum, aut firmioribus rationibus nova dogmata ſunt ſtabilienda.

In calculo ſpectatur generatio, tranſitus, & mora; Græcis, γένεσις, διέξοδος, & διαμονή. Rurſus aut curatio, aut præcautio. Sæpe quum formatus lapis, irrita ſunt remedia, quod dum fruſtra aut deturbare, aut comminuere lapidem volumus, ſæpe malum augemus, fuſa, liquataque nova materia, eaque ad renes devecta. Quum præcautioni locus eſt, blandis ac lenientibus agendum, ne dum materia impetu movetur, dolores qui prius erant aut exigui, aut nulli, excitet ac irritet. Quum curationi, videtur Hippocrates vehementioribus uti, ut veratro. Quamquam dicat quiſpiam, non proinde ſequi ut vehementius medicamentum uſurpemus, quod Hippocrates hujus meminerit. Nam lib. 6. Epidem. etiam dum de puellis repurgandis agit, meminit elaterii. Sed verba Galeni ſatis indicant etiam intelligi poſſe ſatis validum medicamentum, alioqui rejeciſſet, & de leniente medicamento præſcribendo cogitaſſet. *Juvenes*, inquit, *veratro purgandi*, *conſilio Hippocratis*; *quum antiquus affectus eſt*, & *quaſi vectibus extrudendus*. Quamquam idem hoc præceptum etiam ad omnes affectu renum laborantes extendit: immo duo momenta curationis omnium morborum renum præſcribit; tametſi, ait, veratrum non detur ob craſſorum humorum attenuationem, & corporum in renibus contentorum, vicinorumque ſolidorum mollitiem & laxitatem. Quod diligenter notandum. Commen. in aphoriſm. 6. ſect. 1. 6. Epid.

Porro non per omnia tempora lapidis dolor eſt: ſed dum generatur, & tranſit, dolor acutus, dum manet, gravis. Utrumque dolorem explicat uno verbo communi Hippocrates: *In renem dolor gravis*. Nam Galenus argute ὀξεῖαν ὀδύνην, & proprie βαρεῖαν, quum ſenſus cujuſdam ponderis eſt, ſub nomine τῆς βαρείας ὀδύνης complectitur. In eodem corpore renis & gravis eſt dolor, & acutus. Gravis, quum caro ejus afficitur aut obſtructione, aut inflammatione: obſtructione, ut quum infoſſus illi eſt calculus. *Si*, inquit Galenus, *carnoſa renum inflammatur*, *dolor gravis eſt ac ſi* Vide cap. 4. lib. 2. de loc. aff. Item cap. 2. lib. 6.

ſen-

Comment. in aphor. 5. lib. 6. Aphor. Eod. Comment. sensus ponderis adesset. Quod mirum est. Nam sine tunica non videtur inflammari posse ren. Quod si tunica patitur, eodem teste Galeno, acutus est. Nam proprie acutus aut quum arteriæ, aut oscilla vasorum, aut venter renis, aut tunica patitur. Idem censet de affecto hepate, contra multorum sententiam, existimantium quomodocumque affectum sit hepar, sensum tantum gravitatis inesse: sed toto aberrant cælo.

His ita positis, videndum quam aberrent qui omnibus calculosis omni tempore diuretica præscribunt, sanguinem fundentia, & liquantia, omnibus corporibus, omnibus ætatibus, omni tempore, nulla facta observatione eorum quæ dicta sunt. Ac primum sententia Galeni docendum quam graviter *Cap. 11. lib. 6. de san. tuend.* peccent plerique, qui promiscue omnibus calculosis calida, acriaque præscribant: Primum eo in capite contra omnium opinionem censet nihil eorum quæ valde calfaciunt, calculosis ullo modo conferre. Et notat historiam cujusdam hominis biliosi calculo laborantis, cui quum Medici calida præscripsissent, tandem in marasmum conjecerunt. Et ita contigit, ut motus digitorum & manuum quodammodo præ siccitate impediretur, ita ut ossa cavum sonarent. Quod quum contigisset, alii multo imperitiores Medici paralyticon esse putabant. Galenus in crassis & pinguibus attenuantem victus rationem quidem admittit: sed quibus contrario modo affectum corpus in iis contrariæ sunt indicationes: una a corpore squalido, siccoque, altera a poro seu calculo. Hic attenuans & incidens requirit, illud tum ratione totius corporis, tum ratione intemperiei renum, contrariam rationem demonstrat. At jam demonstratum maximam partem θερμοχόλοις, & biliosos esse calculosos in *Cap. de pane toto lib. 8. & cap. de caseo, l. 3. Cap. 11. lib. 6.* renibus, si quid deliquerint, & a calore igneo urenteque renum calculos cogi, ut duobus locis præter ceteros demonstrat Galenus libris de Alimentis. Quodnam ergo operæ pretium facturos putamus eos qui speciose sua diuretica venditant? Itaque optimum consilium Galeni, in lib. de sanit. tuend. una eademque ratione & affectui & corpori est providendum. Affectui, non præscribendo ea quæ viscosi sunt succi, ut etiam sunt carnes volatilium domi nutritorum. Quod notandum. Valent autem hordeata, volatilia, pisces saxatiles. Omni a lacte temperandum, præterquam ab asinino: omnisque victus ratio ambiget inter impinguantem & extenuantem. Quod optimum consilium cui si omnes adhæreremus, non ita turpiter in multorum caput ignorantia nostra redundaret. Satis est hæc notasse. Nec enim consilium est omnem tradere rationem præcavendi, curandique calculi.

Tantum illud narrare oportet, cur Galenus statuens distinctionem inter arthritica & diuretica medicamenta, dixerit nil eorum quæ vehementer ex*Gal. 13. 5. de simpl.* calfaciunt, ullo modo calculosis esse præscribendum. Nam parum sibi omnino constare videtur. Nam diuretica esse vult quæ & acrimoniam & calorem habent plurimum, ut smyrnium, petro, daucus, seseli, phu, azaron, acorus, quibus omnibus magna inest acrimonia. Omne diureticum fundit, & secernit, quod absque immenso non fit calore, ait Galenus: & propterea illa thoraci inimica, quod crassiorem redderent materiam ac contumaciorem. Sic tribus de causis adversa sunt ea quæ vulgo diuretica; primum quia calidiora & sanguinem fundunt, secundo quia idem in renibus

nibus præstabunt quod in pulmonibus, nimirum secernendo serum, contumaciorem reddent materiam; propterea interdixerat 6. sanit. tuend. calculosis valde calida & acria. Tertio si Galenus acute quidem dixerat ideo menses moventia calidiora, acrioraque esse debere, facta comparatione cum lac provocantibus; quod in mammas & mittatur sanguis, & attrahatur: 17. uterus autem non attrahat, quum renes ex ceteris partibus attrahendi facultate plurimum polleant, quid opus tanto calore & tenuitate? At hæc discutienda sunt; alioqui errore non vacaremus: Quæ si a plerisque intelligerentur, non ita passim peccaretur ab iis qui quod audiverint ab anubus aliquid diureticum esse, ideo id putant conferre posse calculosis. 18. Aliud est absolute dicere diureticum esse aliquid, aliud conferre movendæ urinæ, & deturbando aut deterendo lapidi, aut materiæ lapidis incidendæ. Quod ut intelligatur, audiendus Galenus. Ille quodam loco ait: *Quum plurimam urinam ducere nitimur, acrioribus & excalfacientibus magis quam quæ sint ἐκφρακτικὰ utendum*. Nimirum fundentibus & liquantibus & secernentibus, an hoc propterea vult, ut dicat hæc calculosis conferre? Nequaquam. Sed ex hypothesi loquitur, si urinam multam ciere volumus. Propterea eadem interdicit asthmaticis. Item quum alio loco loquens de acribus tenuis substantiæ collatis cum iis quæ sunt crassioris substantiæ (quorum vis perniciosa) ait, *Acria tenuis substantia vim habent movendi urinas, sudores provocandi, conferunt expuitionibus*; an ea utenda consulit? Nequaquam; sed vires eorum docet. nam alio loco illa non censet usurpanda in asthmaticis, nisi cum sorbitionibus. Et hæc ratio colligendi, venandique auctorum consilii. Nam aliud est urinam provocare velle, aliud expurgare velle, aliud calculum incidere, aut materiam tenuare. Quod Galenus ita abunde docet, Quæ renes expurgant, ea incidunt, verum larga humiditate non egent. Quæ callosas consistentias, παρώδεις συστάσεις vocant, incidere sunt idonea, & ipsa incidunt quidem, sed minimum caloris habere debent. Nam caliditas poros exsiccando contrahit, non incidit, nec dividit. Et apertius alio loco hoc explicat. Quæ non desiccant, & modice excalfaciunt, lac generant: Quæ plus calfaciunt, non tamen valenter siccant, menses cient. Utraque urinas provocant. Item & ea quæ calfaciunt & desiccant: Et proprie quæ calfaciunt & desiccant, Diuretica vocantur; non quia sola moveant urinas, sed solas, non etiam lac & menses, ut dictum est. Qui locus notandus est; nam paullo post ea diuretica quæ & calfaciunt, & exsiccant, ratione facultatis exsiccandi pulmonum morbis, & renum calculis non conferunt, ait Gal. quia nec calculi, nec asthmatici siccitatem postulant istam. Est ergo ubi diureticis locus est quum movendarum urinarum occasio postulat: est ubi aliis diureticis utendum quum de incidenda attenuandaque materia cogitatur: Est & ubi iis quæ οὐρητικὰ dicuntur proprie, non θρυπτικὰ, locus est, quorum vis paret in leniendo, ut est quatuor seminum frigidorum majorum, malvæ, bismalvæ: quibus omnibus magna vis est in calculorum obsidione, vel potius renum. Nam quum calor est igneus, acerque, ad ea potius recurrendum, quam ad ea quæ & calfaciendi

Gal. 13. lib. 3. de simpl.

Cap. 19. lib. 4. de simplic. Nota.

Cap. 22. lib. 5.

Ibidem.

ciendi & ficcandi vim habent, proprieque Diuretica dicuntur.

Hæc omnia eo consilio a me dicta sunt, ut ratio convenienter cuique medendi teneatur: ne temere periclitatorum more iis nos vitam dedisse existimemus, quibus nostris temerariis auxiliis non ademerimus. Illud enim dolendum ac miserendum ita sæpe contingere usu auxiliorum nostrorum, ut quum frustra pollicemur exturbationem calculi usu calidiorum medicamentorum, arenulas multas excernentes, hac inutili fortuitaque excretione ægros recreantes, contumaciorem multo calculum reddamus. Care enim emitur tantula hæc excretio, quam natura per se moliri posset. Multa porro remediorum exempla statuemus, quibus non est temere in quibusvis utendum: sed ad eas regulas & canones sunt revocanda, quos longa orationis serie sumus commentati.

Quum dolores urgent, valet id quod sequitur.

℞ *succi amygdalar. dulcium sine igne extracti* ℥ ij. *emulsionis semin.* 4. *frigidorum major. cum aqua & vino albo extract.* ℥ ij. *s. fiat potus.*

℞ *syrup. de raph. de* 5. *radicib. & capill. ven. an.* ℥ j. *pulv. triasant. simpl.* ʒ j. *pulv. lumbric. præparator.* ʒ *s. cum triplo decoctionis radic. aper. fiat potus.*

℞ *semin. milii solis, bipin. bardanæ, an.* ʒ *s. lapid. judaici* ʒ j. *nucleorum mespil. herbæ Judaicæ, spinæ burg. an.* ℈ ij. *cinn.* ʒ *s. sacchar. rof.* ℥ j. *fiat pulvis.*

℞ *vini mal.* ℥ iiij. *olei nucum* ℥ iij. *confect. de baccis* ℥ j. *cum decoct. remoll. fiat clyster.*

℞ *rad. bard. asparag. gram. cypp. an.* ℥ *s. beton. bismal. totius, an. m. s. sem. milii solis, aspar. melon. cucum. an.* ʒ j. *s. passul.* ℥ j. *ficus num.* 6. *fiat decoct. ad quart. tria. In colat. dissol. syrup. de raphan. oxymel. scyl. an.* ℥ j. *sacchar,* ℥ iiij. *fiat syrup. in modum apozem. aromatis.* ʒ j. *s. cinn.*

℞ *rad. gramin. & petros. siccatarum & pulveriz. an.* ʒ ij. *nucleor. mespil.* ʒ iij. *sem. melon. cucum. an.* ʒ j. *s. sem. mal. bard. & milii solis an.* ʒ j. *sacchari candi* ℥ iij. *liquir.* ʒ ij. *florum beton.* ʒ ij. *fiat pulvis. Capiat* ʒ ij. *post usum cassiæ.*

℞ *aq. destillationis terebint.* ℥ ij. *utatur cum aqu. bipin.*

℞ *rad. cypp. gram. an.* ℥ *s. summit. alth. urtic. herniar. beton. an. m.* j. *sem. melon. cucum. an.* ʒ ij. *sem. milii solis* ʒ j. *gran. alkek.* ʒ j. *fiat decoct. in qua dissol. syrup. de alth. & capil. ven. an.* ℥ j. *s. fiat apozema.*

℞ *ol. de sem. lini & lilior. & amygdal. dul. an. lib. ij. decoct. sem. lini, alth. melilot. florum viol. sisymb. aquat. qu. suff. pro semicupio.*

℞ *medull. cass.* ℥ iij. *axungiæ cunicul. ol. amygd. dul. & de scorpion. cum medul. panis dissoluta in lacte. fiat catapl.*

In summo dolore inferioris partis spinæ & lumborum in colica nephritica.

℞ *paleæ hord. rof. rubr. p* ij. *tapsi barb. p.* j. *fiat decoct. in lacte. In colatur. dissol. vitellos ovorum.*

℞ *malv. bismal. flor. chamæm. meliloti sisymb. aquatil. foliorum raphan. petros. macedo. an. m.* j. *rad. lilior. alth. gram. petros. an.* ℥ ij. *sem. lini,*

fænugr.

fœnugr. alth. raphan. an. ℥ ſ. fiat decoct. paſſetur. In paſſatura adde axung. cunicul. anat. an. ʒ j. ſ. olei ſcorp. qu. ſuff. fiat catap. pro pube & renibus.

℞ aqu. deſtill. terebinth. & parietar. an. ℥ j. ſ. ſacch. candi ℥ j. Cap.

℞ mitho. ʒ ſ. conſer. bugloſ. & capill. ven. an. ℈ j. Capiat bolum.

℞ conſer. capill. ven. ʒ j. electuar. lithont. diatrag. an. ℈ j. Capiat parum vini una.

℞ rad. petro. aſpar. fœnic. gran. rub. tinctor. an. ℥ j. polypod. ℥ ij. ſem. melon. cucum. bard. baſiliconis, ſaxifrag. milii ſolis, alkek. an. ʒ ij. conſerv. capill. ven. cichorii, ceterach. bugloſ. an. ℥ ij. pulver. diamarg. diatrag. raſ. ebor. cornu cervi, an. ʒ j. aquæ decoct. duarum perdicum, & caponum duorum, cum mica panis quant. ſuff. Fiat deſtillat.

Citria inciſa duo aut tria miſceri poſſunt.

℞ ſucci corticum, raphani ℥ j. ſ. ſucci limonum ℥ ſ. ſyrup. de althea ℥ j. vini albi ℥ ij. terebinth. uſtæ & pulveriz. ʒ ij. fiat potus.

℞ rad. rub. major. gramin. acetoſæ, aſpar. raph. petroſ. fœnic. macerat. in aceto, an. ℥ ſ. beton. adianth. ceterach. ſaxifrag. argent. an. m. j. ſummitatum urtic. agreſt. p. j. cicer. rub. milii ſolis, an. ℥ ſ. alkeken. gr. 15. ſemin. raph. urt. mal. an. ʒ ij. fragorum mororum rub. irei, an. ℥ ij. ſucci ceraſorum ℥ iij. Fiat decoct. In colatura diſſol. ſacchari albi lib. j. ſ. fiat ſyrupus.

℞ ol. ſem. lini lib. j. terebinth. ʒ j. ſ. mellis roſ. ſacchar. rubr. an. ℥. j. Fiat clyſter.

℞ parietar. beton. fænic. alth. gallital. alk. an. m. j. rad. cypp. petroſ. macedon. bard. flor. geniſ. an. ℥ j. ſ. milii ſolis, rad. althea, glyc. an. ℥ j. fiat decoct. ad lib. j. In colat. diſſol. ſyrup. de biſm. de raphan. & oxymel. ſimplic. & ſcyllit. an. ℥ j. ſ. Fiat apozema. Item catapl. ex pariet. berul. petroſ. maced. caulibus malv. biſm. ſemin. lini, fœnugr. rad. lilior. floribus mel. chamæm. piſtatis, addita axung. gall. porci, cum ol. amygdal. dul.

℞ coral. utriuſque, cinnam. margar. elect. cornu cervi, an. gr. iij. ſyrup. de limon. oxyſ. ſimpl. an. ℥ ſ. aqu. bugloſ. & card. ℥ iij. fiat.

℞ ſyrup. de raph. & alth. an. ℥ j. aqua acetoſ. & chamæm. an. ℥ i. ſ. fiat doſis.

℞ enul. camp. mund. ℥ iiij. coque in duabus libr. vini albi, donec ad ℥ xij. redeat. Capiat quotidie unc. duas pro doſi, cum ℥ ſ. ſyrup. de raph.

℞ conſer. roſar. ſymphy. an. ℥ ſ. margar. elect. cinnam. cornu cervi, coral. rub. an. gr. iij. trochiſc. alkek. ʒ ſ. cum ſacch. roſ. fiant tabellæ.

℞ alth. tot. foliorum acetoſ. an. m. j. ſem. melon. geniſt. gallit. aſp. an. ʒ ij. ſem. milii ʒ j. ſ. rad. lapat. acut. cichor. an. ℥ ſ. pulp. tamarind. ʒ ß hordei p. j. florum geniſt. p. ij. fiat decoct. ad ℔ 5. In colat. infunde caſſ. non mundatæ ℥ ij. ſ. bulliant parum. In expreſſ. colat. per ſetaceum diſſol. ſyrup. de alth. hyſ. & oxymel. ſcyll. an. ʒ vj. ſacchar. cand. ℥ ij. fiat apoz. clarif. aromatiz. ʒ ij. cinam. pro duabus doſib.

Litus ex mucaginibus & adipibus prædictis in magna quantitate valet. Et quia imbecillior redditur ventriculus, ſub horam ſomni valet ſyrup. de abſynth. cum aqu. card. & ſcabioſa, iteratus ſæpe.

℞ ſuc-

℞ *ſucci granat. ſucci limon. & vini albi an. ℥ ſ. ambr. griſ. gr. vj. fiat potus. Item bolus cum theriaca & mithridat. & ſyrupo de papavere.*

℞ *terebinth. ʒ iij. zedoar. pulv. ʒ j. cum diatrag. frig. fiat bolus.*

℞ *mal. utriuſque, pariet. florum geniſt. an. m. ij. naſturt. capill. ven. m. ſ. calamenth. an. p. j. cicer. rubr. ℥ ſ. fiat decoct. ad ℔ ſ. In col. diſſol. ſyrup. de althea & de 5 radicib. an. ℥ j. ſ. milii ſolis pulver. ʒ i. ſ. fiat julep. capiat in exitu baln.*

Limatura ligni ſancti non eſt aliena ab uſu in lapide, præſertim ad tenuandam craſſam materiam quæ eum committit. Ideo olim hic ſyrupus commode præſcriptus eſt. ℞ limaturæ ligni ſancti quart. j. corticis ejuſdem ℥ j. macerentur per horas duodecim in aquæ fluvialis lib. iiij. deinde adde polyp. ℥ ij. rad. enul. camp. ſicca &. contuſa ℥ ſ. fiat decoct. ad medietatis conſumtionem. In colatura depurata infunde folior. ſenæ ℥ iiij. fructus alkekengi in vino albo per noctem temperatos num. 20. turbith. ℥ ſ. bulliant. ſerventur ad uſum.

℞ *ſem. ſaxifrag. glyc. an. unc. ſ. ſem. carvi, geniſt. petroſ. macedon. daucibruſ. aſpar. leviſt. aniſi, junip. rutæ, ſeſel. ſiler. mont. acor. baccar. laur. an. ʒ ij. azar. carpobal. caſſ. lig. granorum hederæ, ſanguinis hirci præpar. xylaloes an. ʒ j. ſ. lapid. lyncis ʒ ij. zinzib. turbith. an. ʒ ij. folio. ſenæ ℥ j. Fiat pulvis, de quo fiet electuarium per tabellas pondere unc. ſ.*

℞ *rad. intyb. oxal. gram. aſpar. bruſ. polypod. ſem. carth. uvarum damaſc. an. ℥ j. bipinel. adiant. trichom. lupul. aſpar. mal. pariet. an. m. j. agrimon. beton. holerianæ, borag. bugloſ. an. m. j. fructus halicac. nu. 12. ſemin. 4. frigid. major. apii, ſaxifrag. petro. milii ſolis, altheæ, an. ʒ ij. florum ſpart. violarum, anthos. an. p. ſ. florum chamam. p. j. Elixentur omnia artis ordine. In colat. ad lib. j. diſſol. ſyrup. de radicibus de alth. & raphan. an. unc. j. Fiat apozema in 4. doſes: adde myxariorum zizyph. an. nu. 14.*

℞ *rad. altheæ, acetoſæ, petro. an. ℥ j. ſ. corticis burg. ſpinæ ramuſculorum ejuſdem, limaturæ ligni ſancti an. ℥ j. cort. rad. capp. ℥ ß. aniſi, feniculi, lithoſper. hypericonis, ſem. cucum. cuſcutæ, citrii, an. ʒ iij. folior. alth. m. 4. beton. violar. malv. utriuſque, adianti albi, aſplenii, cuſcutæ, an. m. j. intyb. ſativi, latifolii, ſeridis, eupatorii, an. m. ſ. paſſul. integr. zyzipho. num. x. fructus halicacabi num. xxx. florum beton. hyper. mal. alth. vel cichor. an. ℥. ij. fiat decoct. ad lib. duas, in colat. diſſol. ſacchari albi lib. j. ſ. ſyrup. de lim. acetoſ. ſimpl. an. ℥ ij. fiat ſyrupus.*

℞ *rad. maratri petroſelini an. ℥ j. ſ. glycyrr. ℥ ſ. paſſ. mund. cicer. rub. an. ℥ j. ſ. ſem. aniſi macedon. ameos, milii ſolis, an. ʒ iij. fiat decoct. in vini albi veterrimi, & aquæ an. partibus æquis, ad tertiæ partis conſumtionem: dulcoretur oxymelitis diuretici ℥ iij. Capiat ſingulis matutinis.*

AN-

ANNOTATIO.

1 *Non omitti debet illud quod Gal. scripsit in comm. lib. 4. Aphorism. de grumo sanguinis, & capillamentis, præsertim quibus fuit esus fabarum & orobi.*

2 *Non solum alimentorum varietas confert ad cruditatem, & proinde ad generationem calculi, sed etiam aquarum. Quod minus probabile videretur; siquidem aquæ nil corpulentum habent cujus occasione concretio fieri possit. Tamen eam aquarum varietatem conferre ad generationem calculorum, Hippocrates primus scripsit lib. de aere, locis & aquis, quum scribit eos calculo obnoxios fieri, qui aquas bibunt de magnis fluviis, in quos derivantur alii. Nam, inquit, aqua aquæ similis esse non potest: ac necesse unam præcellere præ alia. Unde concludit ex ea varietate magnum sequi incommodum. Et quod de aquis dicitur, idem de esculentis intelligi potest. Itaque magnus debet esse delectus aquarum & ad præcautionem, & ad curationem calculi.*

3 *Quum hoc scribat Galenus, miror quod in mentem venerit Gorræo Medicarum Definitionum auctori, ut interpretans τῶν ἐξ ἀδηλωτικῶν dixerit athletas ut robustiores evaderent, solitos assumere cibos quoslibet, nullo ordine, nulla lege. Hæc enim pugnant iis quæ dicuntur a Galeno.*

4 *Attendere oportet ad locum qui scriptus legitur lib. de flatibus, apud Hippocratem, quo explicat quæ ratione fiat ut ciborum inæqualitas seditionem & tumultum in ventriculo faciat.*

5 *Pus quod a renibus & superioribus manat partibus, & a vesica, in hoc distinguitur, quod pus a renibus manans totum, toti urinæ confusum est & refractum in partes ob viæ longitudinem. Quod a vesica, ut a loco propinquiore quodammodo est integrum & totum, & in se conglomeratum coactumque, quod Græcis dicitur* ἀθρόον, *sive* ἀθρόως ἐκκρίσεν. *Ita Galenus in libris de locis affectis distinguebat dejectiones dysentericas a superioribus aut inferioribus intestinis, quæque ab his forent, pus contineant non admistum: Contra iis sese habentibus quas superiora intestina excreverunt. Hoc præterea abunde explicat Galenus comm. in Aphorif. 35. lib. 7.* Quibus insidens pingue & simul totum, ἀθρόον *Græcis*, iis renum vitium acutum significatur. *Comparatur enim urina colliquativa partium superiorum, cum urina colliquativa renum, & vesicæ, si ita lubet. Nam quando adeps cum urina a partibus rene superioribus excernitur, is paullatim nec simul totus excernitur; sed quum a renibus est, quia breviter fit excretio, simul totus est. Et hoc est signum* διαγνωστικόν.

6 *Galenus comm. in partic. 6. sect. 1. lib. 6. Epidem. textum hunc probat, & conceptis verbis exponit eo modo calculos in renibus gigni posse, qui ab Hippocrate est præscriptus. Quamquam probat magis ab arefacta pituita cogi ac concrescere.*

7 *Aphrodisæus vult & senes & pueros calculis magis obnoxios, problem. 41. sect. 2. sed hoc minus verum est præsertim de senibus. Inter cetera occurrit locus in Coacis adversariis quo scribit Hippocrates a quadragesimo anno ad 63. non fieri strumas in senibus, nec lapidem in vesica, nisi prius*

exsistat. Ubi utitur verbo γίνεσθαι, quod fieri, generarique significat. Ergo contra Fernelium, lapis fit in vesica.

8 Si quis putet illud μετ᾽ οὔρησιν intelligi quum urina e vesica excreta est, nimirum reliquo excremento in vesica remanente tamquam lapidis materia, illud probabilitatem habet. Sed magnam habet difficultatem quomodo intelligatur illud πρὸ οὐρήσεως. Si enim nomen οὐρήσεως sumatur pro actu mejendi, in utroque loco, videtur hic sensus minus quadrare. Nam dicere ante mictum fieri concretionem in viris (ut Galenus vult) idest ante actum mejendi; hoc ut nil verisimile habet, ita nec dignum est ingenio Hippocratis: ideo melius interpretari oportet utrumque, ut hoc loco sumus interpretati.

9 Quis enim dubitat quin quidam in renibus calorem habeant ex eventu, quod carne sint densa, compactaque? Atque impedimentum difflationis caloris est augmentum. An tunc refrigerantium usus tutus est?

10 Et Galenus 9. Method. cap. ult. citra calorem non potest digeri in halitum corpus ullum manente substantia compacta. Non tamen per calorem omne, sed quod aptum est in halitum digeri, ut humidum.

11 Nam Galenus ultimo cap. lib. 9. Method. lapidum substantia constans stabilisque propter siccitatem, & frigus est. Sic & materia ipsius frigiditas, & aliquantula vesicæ frigiditas non potest non conferre ad generationem lapidis. Sed de renibus potest dubitari. Nam in calidissimis coguntur lapides tantum, ut omnes volunt.

12 Non est æquum, ut aliquis videatur doctior, aggredi clariores & doctiores sine causa, vel ut detrahatur eorum laudi, vel ut ambitioni nostræ satisfiat. Itaque si quando excusare nos velimus quod in Fernelium scribamus, accipiendum erit exordium libelli Gal. adversus Julianum, inter libros extraordinarios.

13 Hac in pagina docemus in multis corporis humani partibus calculos posse generari: quod tamen impugnat Galenus. Et mirum, tantum virum hoc non observasse. Ille cap. 5. lib. 1. loc. affect. disputans de iis affectibus qui his aut illis solis partibus contingunt, ait suffusionem solis oculis contingere, & lapidem solis renibus & vesicæ: quamquam ex quorumdam opinione dicit in colo nonnullis lapidem repertum esse.

14 Quidam apposite & contra sententiam Fernelii dicunt colorem arenularum & lapidis non indicare locum in quo generatur lapis, sed potius materiam ex qua. Fieri enim potest ut in vesica rubens materia cogatur.

15 Contra Gal. cap. 5. lib. 1. de locis affect. ut ramentum ulceris signum da, ita & sabulosæ urinæ lapidis sunt argumentum.

16 Dicimus in vesica fieri lapidem, in renibus calculum & arenulas; Lapis, quia quod est durius & grandius, locum tenet medium inter arenulas & calculum. Nam materia lapidis durior est quam arenularum & calculi.

17 Mirum cur hic dicat Galenus uterum non attrahere. Nam Hippocrates lib. de vet. med. ait vesicam, caput & uterum semper attrahere, & plena esse humiditatis.

17 *Dis-*

18 *Disputationem de diureticis, menses moventibus, & lac generantibus, Manardus prosequitur epist. 5. lib. 11. Epistolarum.*

CONSILIUM XXXIII.
De *Epilepsia*.

ADMIRABILES naturæ conatus sunt in morbis profligandis. Nec enim solum depulsa longe materia natura solatium quærit, sed sæpe excussa in partem ipsam affectam materia. Quod ne cui mirum videatur, huc celebris historia Equitis Torquati pertinebit. Hic quum crudelissimis Epilepsiæ insultibus sæpe decuteretur, suppetias nulla ex parte nactus est. At quod sua prudentia & consilio ars medica non consequitur, id instinctu solo bruto natura aptissime contigit. Nam eum furibundum reddidit, furendi tandem & brevi tempore finis fuit. Ab eo tempore epilepsiæ molestias non sensit. Et illud est quod scriptis celebravit Hippocrates, *Epileptici fiunt melancholici, & contra*. Sed illud majore admiratione dignum videtur, quod ab Hippocrate scriptum est, 1 *A furore difficultas intestinorum, vel aqua intercus*, 2 *vel mentis alienatio, bonum*. Quomodo fieri possit ut mentis alienatio furori succedens, bonum sit, & furendi finem faciat? Nam alienatio mentis furoris videtur, & revera est incrementum, ut etiam asseverat Galenus. Item mentis alienatio, continuus definitur & vehemens furor: Ergo tantum abest ut bonum signum existat, ut contra, pessime ægrum furentem afficiat. Mentis alienatio ἔκστασιν Græci vocant, fit confertim lato humore bilioso per omnes partes cerebri. Et quum aliqua ex parte affectum esset cerebrum, unde furor simplex adesset, conatu ipsius naturæ, orgasmo ipsius materiæ ἀντὶ τῆς μανίας succedit ἔκστασις, quod quodammodo criticum est. Nam si natura valida est, si cerebri temperies bona, & quæ ab impetu pessimi illius humoris tantum sit alterata, non autem alienata; futurum est ut brevi tempore sequatur solutio furoris. Ita nimirum in morbis acutis (ait Galenus) terrifica symptomata ac vehementissima subito oborta crises salutares invehunt. Sæpe enim id quod imperitæ stoliditati terrori est, bona spe nos consolatur. Hoc notatum voluimus, quod Commentarius Galeni ea de re scriptus admodum obscurus sit, & mancus.

ANNOTATIO.

1 *Simile quid in Coacis. In furiosis convulsio accedens solutionem facit.*

2 *Mirum quomodo aqua intercus furori succedat. Nam materia furorem faciens pauca est & biliosa, quomodo hydropem accersit? Notatu dignum hoc est. Quemadmodum & nos epilepticum piscatorem factum observavimus, qui esset hydropicus, a translatione materiæ ad caput. Nec interiit tamen; quamquam dicat Galeni præceptor Hippocrates, Ab hydropicis epileptici,*

leptici, perniciosum, in Coacis. *Tamen in libro de locis in homine apud Hippocratem legimus a cerebro hydropis generationem aliquando pendere, quod sit materia quaedam in cerebro contenta, in eo quaedam excitans symptomata, in partes inferas feratur, potest in his aut hydropen, aut quid simile accersere. Non quod inde hydrops proprie dictus consequatur, sed species hydropis, aut tympanites, materia nimirum exsistente furibunda & flatuosa. Quidam ut istum aphorismum excusent, dicunt non legi* ὕδρωψ, *sed* ἱδρώς, *idest sudor. Et Hippocratis locus est praeclarus, sect. 5. lib. 2. Epid. ubi annotat quomodo epilepsiam mania solvit.*

CONSILIUM XXXIV.
De Alvi fluore.

IN morbis multa contingunt, quorum obscura ac implicita est adeo cognitio, ut acutissimorum Medicorum aciem eludat. Quod non modo in acutis usuvenit, in quibus exiguis intervallis magnae mutationes incidunt, sed & in longis, immo in longis tantae saepe occurrunt difficultates & latebrae, ut licet eorum, auctoritate Galeni, causa sit fixa stabilisque, sub obtutum tamen oculorum non cadant, nec mente comprehendantur. In ejusmodi autem, meo quidem judicio, plus natura quam ars potest; ut non sit mirum si olim Chirurgiam licet artem mechanicam, praeclarae arti Medicae praetulerint, immo hanc prae illa nihili duxerint. Quinetiam Chirurgiae evidentem profectum esse volunt, quod ea quae manu administrantur sese offerant ac promittant. In medendi arte, quae ratione & agitatione assidua mentis nititur, fortunam dominari contenderunt, quod in longis morbis si quid voto respondeat, id naturae, quae temporis flexu cursuque morbi victrix est, attribuendum sit. Nam quod ars uno veluti impetu agit, id natura cunctando ac tardando felici successu consequitur. Tamen ut arti nimis multum attribuere, quum in multis manca sit, ac deficiat, vitio non caret: ita tantum ei detrahere ut nil possit ipsa per se, errore non vacat. Atque ut quae paullo ante dicuntur generalius, in angustum cogantur, exemplis appositis magis elucebunt. Eorum autem explicatio ac enodatio magnum ad bene medendum adjumentum afferret. Ita enim & morbi longitudinem artificiose praedicemus, & non frustra medicamentis aegros exercebimus, quum materiae mitificatio expectanda sit. Miratus sum saepe aegros conqueri de dolore ad orificium stomachi, cujus doloris circumscriptio brevis admodum est, nec explet latitudinem duorum digitorum. Purgationibus non juvantur multum: vomiturient: pulsum habent languidum: corpus pigrum ac iners: noctes insomnes ducunt. Ventre plurimum sunt adstricto, immo prae dolore superior pars hiat: inferior adstringitur. Superioribus paginis annotatum est de quodam, cui dolor fixus erat ad regionem stomachi, quem nulla fere arte sedare ac compescere potis fuit. Plura illo loci sunt legenda. Non ita pridem Piscator post aerumnas aliquot & labores incidit in febrem fere ty-

si expertem. Sæpe leipothymia prehendebatur. Quadraginta pene dies laboravit: summa virium ruina: partium extimarum refrigeratio. Hinc alvus subducta est excrementis modo liquidis, modo chylosis & mucaginosis. Incredibile dictu. Tribus aut quatuor diebus tres & quinque pelves satis capaces implebat. Non allevabatur. Perpetuo alvus, sive ventriculus ei laborabat. Profluvium hoc alvinum nobis videbatur veluti lejentericum a mucaginosis humoribus, corrupto chylo, ac forte totum corpus exonerabatur modo roborato ventriculo, modo rhabarbari usu allevabatur. Et quum cogeretur ad prima munia redire ob egestatem, agebat quidem sine decumbendi necessitate: tamen & pallor, & sitis, & partium imbecillitas remanebat, immo & dejecta appetentia. Quæ omnia morbi relapsum ob reliquias designant. Percipiebatur dolor ad eam stomachi regionem quam prædiximus. Tandem provocato vomitu, & alias sponte naturæ excitato, excreta sunt biliosa, viridia, glutinosa admodum, & quæ in longum ducerentur facile. Sic allevatus est. Ubi locorum tanta materiæ copia continebatur? an in ventriculo? fieri non potuit: sed in partibus vicinis ventriculo, a quibus tandem a natura victus, quum alioqui coerceretur in angustiis, ad eam capacitatem raptus est humor, hinc doloris sedatio aliqua contigit.

Robertus Sangermanus Regi a secretis, dolore intolerabili eruciabatur: colicam falso putabant. Erat conclusa materia eo modo quo in superioribus æruginosa, acris, præsertim ærumnas & mæstitiam secura: dolores repetebant ex intervallis: non eos ferendo. Medici rati colicos esse dolores, calidissimis illum frustra exercebant: & quoniam vomebat perpetuo, stypticа foris admovebant. Alii postea mitius egerunt, & materiam illam efferam sibi aliquam cystin machinatam fuisse crediderunt: ita blandis ac temperatis utentes medicamentis, educta vomitione est bilis vitellina, putris. Allevatus est, & sanitati restitutus. Eum morbum rarissime in homines invadere dicebant. Tamen Fernelius tale aliquid sub finem febrium & morborum typicorum contingere asseverat. Item vidua in claustro Ecclesiæ Parisiensis commorans, mater D. Ellenii clarissimi collegæ, quum ægre conjugis sui vicem doleret, præ mærore in morbum incidit, qui clarissimis Medicis admirationem excitavit. Expers erat febris. Ex intervallis sentiebat aliquam auram venenatam ab infimis partibus tibiarum, deinde stuporem: tum dolores ad ventrem superiorem a ventriculi regione fere ad umbilicum paullum ad lienem declinando: tunc sine voce & respiratione decumbebat: cum sudoribus, defectione pulsus, palpitatione. Duodecim horas paroxysmus perseverabat. Morbus hic annum & plus eo afflixit. A paroxysmo erat satis alacris, sapor & gustus toto morbo aderat quasi æruginem & æs degustaret (quod notandum). Difficilis admodum fuit investigatio illius morbi. Quidam ex Medicis affectionem hystericam putabant: alii relictum esse aliquid ex purgamentis ab aliquo partu. Alii contorsionem uteri esse. Consultæ obstetrices. Tentata & explorata res est: nihil omnino alienum in illis partibus inventum est. Tamen quotidie per mefrenchyten injecta sunt uterina. Per os, aqua vitæ aromatizata cinna-

momo. Nil profectum est. Ex Medicis oculatior fuit unus, qui primam mali originem ab utero non repetebat: sed aut dicebat suspicionem melancholiæ hypochondriacæ, aut conclusam putrem, malignam & venenatam materiam in hypochondriis & partibus viciniis ventriculo, quæ non ita cito, sed tempore vomitione excludenda foret. Nec aliter contigit. Nam quum diuturnitatis morbi omnes pertæderet, consultum tandem est, ut recreatis paullum viribus mane injiceretur clyster acris: tribus post horis, cassia daretur. Natura irritata, sursum deorsum excrevit. Sursum quidem æruginosam, pallidam, ac varii coloris bilem, & mixtos alios humores adeo insigniter corruptos & foetentes, ut nemo odorem ferret; immo locus totus inquinatus est. Ab eo tempore allevata. Tamen perseveravit albi fluor continuis decem diebus. Ac plerosque alios pari modo affectos vidimus, præsertim de orificio ventriculi conquerentes. An ubi dolor, ibi morbus? Nequaquam. Idest, non est existimandum in illa tantum parte latere humorem: sed quum humoris pars in eam partem sese insinuet, alia hæreat in vicina, in illa maxime parte sensus tristis percipitur, in qua exquisitior sensus est. Nam fere fit ut eadem causa partem unam occupante, ejus partis non tota moles patiatur: sed in ea maxime particula dolor viget, in qua exactius sensus judicium. Ac (ut curationis earum rerum momenta attingamus) in ejusmodi morbis duo maxime videntur præstanda, ut leniter & blande cum ægris agamus, & per intervalla tantum. Quoniam quanto magis annitimur eam materiam amoliri, tanto contumaciter redditur materia: immo id consequimur quod docte admodum scribit Hippocrates 4. de Diæta acut. Qui inflammationem medicamentis nititur demoliri, tantum abest ut aliquid agat, ut & partem inflammatam irritet magis, & partibus sanis vicinis colliquationem conciliet. Quid agas igitur? Sequendum est Hippocratis & Galen. consilium: Illius quidem, *Cocta, non cruda movere oportet*. Hujus vero: *Quum natura causis morbificis obruitur, estque humorum cruditas, non potis est quicquam salutariter excerni*. A Quod utrumque consilium hodie nihili penditur: quia ne nihil agere videamur, remediorum inutilium, id præsertim temporis, copia misere ægros torquemus. Sensim atque sensim progrediendum. Et tametsi in illis morbis fixis magnam vim demolientem requirat, id docte dictum est, sed bifariam intelligi debet. Magna vis demoliens requiritur, tempore & loco, nimirum præparato & tentato prius corpore, & meatuum libertate comparata. Quod consulit ubique Galenus. Immo in calidis etiam morbis non videtur omittere decoctum hyssopi & origani. Vel alio modo, id per comparationem intelligi debet. Nam illo loco loquitur de illis morbis qui eadem hora sæpe repetunt, quorum quum certa sit sedes, & fixa in illa materies, non est dubium quin validioribus medicamentis utendum sit, supple, quam in illis morbis in quibus orgasmo incitatur materies, & nondum loco se conformavit. Ita nimirum melancholicos ἁδροτέρως 5, idest, valida manu, expurgandos, incitandosque consulit Hippocrates. Et tamen in febribus quartanis, & aliis morbis, quos nemo negaverit esse melancholicos, consulit idem Galenus mitissime agen-

agendum initio, ne si irritetur materia, efferetur magis, & morbus augeatur: Quod nos sæpe experientia observavimus. Alia ratio medendi est, ut vomitu excludatur, si fieri possit, materia. Nam quoniam ventriculus afficitur, & materia tenet obsessas modo indicibili partes vicinas ventriculo & lieni, non est dubium quin vomitus multum conferat. Et sensim atque sensim parandus est humor, ut excludatur vomitione: Ut non sit mirum, si veteres sæpe vomitiones præscripserunt ad primæ regionis evacuationem, quum illarum magna sit opportunitas, ne tam commode materia angustis viarum conclusa per intestina non referatur. Nec ad unguem capienda Hippocratis verba, *Qui dolores supra diaphragma, &c.* Nam & ventriculus infra diaphragma est, & gibbæ hepatis, & tamen sæpe magno profectu vomitione juvantur, exclusa materia quæ in illis partibus continebatur. Sed accuratius aliquo loco mihi visus est Galenus philosophari, qui totum corpus in duas partes partivit: ut una dicatur superior, cujus major est dignitas; alia inferior, cujus minor excellentia. Inter partes superas censet gibbas hepatis ob excellentiam: inter inferas, ejusdem hepatis sinus. Ut ab auctoritate & decretis Galeni non discedamus, si dixerimus per partes diaphragmate superiores (ut vocat Hippocrates) paullo latius intelligere nos posse eas partes quæ a Galeno dicuntur superiores, inter quas & ventriculus totus, & gibbæ hepatis censebuntur. Itaque illæ partes vomitione exonerabuntur. Etsi enim Hippocrates dicat diaphragmate superiores per superiora purgandas, quis dubitat tamen ophthalmiam fluore alvi non juvari: & nos ad imitationem naturæ alvum sollicitare posse? Item licet melancholici propter inclinationem humoris per inferiora purgandi sint, quis dubitat & fanaticos, & quartanarios, & elephanticos non & curari, & juvari plurimum vomitione? Quod & Paullus, & Galenus, & Aetius asseverarunt. Itaque non ita ad unguem exquirenda dicta Hippocratis, quamquam non ab eo temere dictum scriptumve sit: sed in plerisque communis sensus versatur, tamen & ratio, & experientia aliud fieri docent. Quamobrem non abs re summus Hippocrates dicebat similitudines & dissimilitudines morborum bonis & eruditis Medicis sæpe imponere. Nam symptomatum varietate ludimur, & excrementa morbum alium pro alio supponunt. Ut in prognosi instituenda præcipites nimium esse non oporteat, nec in eadem securos & tardos: E medio enim quempiam tolli non prædicto morbi exitu, quum præsertim historia morbi integra cognita est, Medico dedecori vitioque verti debet: ut & calumnia non vacat metu ægros terrere, & omnia periculi plena asseverare. Quamquam propter ægrorum nostrorum intemperantiam vereri potius debemus, quam imprudenter esse securi. Exstare potest historia nobilis mulieris. Illa ad mensem Februarium in tertianam febrem infestissimam, & gravissimis symptomatis fetam. Concutiebatur admodum. Corpore erat bilioso, parum carnoso. Undecima accessio non fere apparuit, amuletorum usu intercepta. Ab eo tempore sitis ingens, vomitiones bilis meracæ. Lingua prærubra: dejectiones liquidæ. Alvus nonnisi & clystere & medicamento simul exhibito movebatur. Virium prostratio:

jectigationes: satis placidus somnus ex intervallis: a refluxu bilis in ventriculum animi defectiones. Exhibitum medicamentum validum: eodem die injectus clyster: nocte consequente interiit.

6 Fallebantur plurimum Medici: Et ejusmodi error in multis contingit idem. Nam sæpe subesse glutinosum, viscidum viridemque humorem in cavis hepatis falso comminiscuntur, unde febrem foveri existimant. Sed errant fœdissime, & incommoda ægrorum pessime peccant. Dum enim hoc commento decipiuntur, misere exercent ægros validis medicamentis, & ita capitis periculum creant. Nam dum subest exiguus humor, qui tempore naturæ gratiam recuperet, non est quod ita ægros nostros conflictemus, & de iis ita pessime mereamur. Et multos ita observavimus iisdem fere diebus mortuos quibus medicamentum sumserunt: immo sit ita lentus est humor, an propterea ita agitandus? Nam non est dubium quin ex sententia Hippocratis ducatur medicamento id quod tenuius est, remanet quod crassum, & contumacius redditur multo.

Medici ita putabant illam mulierem reclusa continere pituitosa excrementa, quibus nisi eductis, non consequeretur sanitas. Lingua squalida erat & prærubra, luridi dentes, quod incendium summum denotabat, & sitim vix inextinguendam. Paucus erat humor, & erat talis, qualis est rubra bilis. Quidam dicebat lentæ hujus febris materiam in parenchymate & venis hepatis conclusam, & tunc dolor non sentitur nisi gravis: quod si externam potius faciem hepatis occupat, dolor tunc sentitur, hinc œdematosum quodammodo fit hepar, & a solutione hujusmodi œdematis sequitur hydrops, aut simile aliquid. Quod in plerisque verisimile est fieri, qui de repente in hydropi similem affectum incidunt. Et hoc in morbis longis usuvenit. Nec desinunt multum mejere. Resolvente hepate humorem, qui, si per squalorem cutis non possit excuti sudore, per urinas fecedit. Et hæc mulier multum mejebat. 7 Et nihil allevabatur. In tribus peccabant urinæ. Plures erant, crassiores quam pro natura morbi biliosi. Nam in hoc non est bonum ita crassas apparere urinas: item ardentissimæ & admodum confusæ, 8 quod colliquationem designabat. Dejectiones exhibito medicamento erant colliquativæ, non fœtentes, quod pessimum fuit signum. Nec longe post secuta mors. Quum vidissent ejusmodi dejectiones Medici, a medicamento abstinere debuerunt: quanto plus curæ impenderetur in purgando, tanto majus colliquationis periculum afferebatur.

Ego vero tam subito mortem obrepsisse conjicio ob medicamentorum vim & efficaciam. Nec enim probabile fuit multos subesse humores, quum corpus ita aridum esset, excalfactum, & parum caperet alimenti. Avocare a medicatione debuit marcor, squalor. Tota cura in alteratione impendi debuit. Et quoties tale aliquid contingit, præparcos in medicamentis nos esse oportet. Afferimus enim tantum colliquationem partibus, illudque contingit quod scribit Hippocrates: *Si quis inflammationem amovere nititur medicamento, non proficit quicquam, & σύντηξιν partibus affert*. Non est itaque negligenda animadversio illa corporis ægrotantis:

ne falso aliud pro alio supponentes, misere ægros in mortem conjiciamus.

ANNOTATIONES.

1 *Sæpe multa audenda sunt cum ratione, quia sedes & idea morborum sensum fugit: & nosse oportet illud verum esse quod scribit Hippocrates lib. de lege:* Timiditas in medendo, impotentiam; audacia, ignorantiam artis significat.

2 *Quum conclusa materia aliqua æruginosa, aut ejusmodi alia dolores colicos excitat, & inanes vomitiones, prudenter adstringentibus utendum est, quia eorum usu coercetur magis, & obstructionis occasio major est. Vide pag. 11. lib. 1. Epid. meorum.*

3 *Ab utero excitari putabant Medici, & in eo humorem melancholicum conclusum esse. Et Hippocrates lib. de morbis mulier. vocat atram bilem in utero. Datis uterinis remediis, melius habuit.*

4 *Mirum est quod hodie in duobus graviter peccetur, in quibus tamen veteres admodum accurati fuerunt. Nam & sine ordine, & assiduo purgamus cocta, incocta, aut qualitercumque affecta. Item diebus criticis & secamus venam, & purgamus; ut mirum non sit si ægros sæpe in vita discrimen afferamus. Quod diligenter annotavit Hippocrates 4 de morbis: & ille locus memoriæ mandari debet. Quod humor, inquit, diebus imparibus moveatur, certa sunt indicia quod iisdem diebus dolor maxime affligat, & ulcera inflammentur. Et quod quicumque a febre continua correpti, pharmaco purgatorio in diebus paribus usi sunt, hi nimium purgati sunt numquam. Qui vero diebus imparibus medicamento forti usi sunt, nimium sunt purgati, & multi perierunt. Proinde priores Medici in hoc aberrarunt; nam quia humor turbatur, & ad ventriculum affluit, & protruditur, afflicto datur afflictio.*

5 *Nuper agitabatur consilium de muliere laborante melancholia hypochondriaca, dictum est in illa observari debere aphorismum illum, Melancholicos per inferiora* ἁδροτέρως *purgare oportet. Ubi disputatum est de illa particula. Nam illud receptum est quo magis morbos melancholicos & corpora melancholica agitaveris, eo minus profeceris, incidunt sæpe in leipothymias. Quod ostendit Domina ab Insula, quam non credibile est exerceri affligique quum repurgatur. Item docet illud illius mulieris quæ quartana laborabat. Nam quum desiisset sæpe febris assumto medicamento ex foliculis, statim sepulta febris suscitabatur. Ego objeci Dureto febres quartanas: respondit febres quartanas non indigere purgatione. Sic intelligendus aphorismus Hippocratis, Melancholicos valide purgabis (si modo purgatione indigeant.) Quartanæ autem sunt morbi melancholici, sed purgatione non egent. Itaque de iis non intelligitur aphorismus. Præterea intelligit adverbium illud* ἁδροτέρως *multum & sæpe, ut frequentia compenset majorem vehementiam. Validum revera debet esse medicamentum, quod humori melancholico purgando destinatur. Nam quum sequax est humor, & pellenti naturæ cedit, non requiritur magna demoliendi vis (ut loquitur Galenus quodam loco)*

loco) sed quum abstrusus est humor qualitate malus, quantitate paucus, non requiritur magna agitatio. Sed ubi est magna copia talis humoris, & non potius urget dispositio & mala qualitas (ut fit in atrabilariis morbis) validis medicamentis locus est.

6 Pulsus in illa muliere non videbatur esse febrilis, nisi quod paullo frequentior esset. Sibi equalis erat, & nullam mutationem repræsentabat. Nam revera febris quodammodo hectica erat, & pulsus hecticus, ut vere loquamur. At diligenter videndum ne nos iste pulsus decipiat. Quia enim fere sibi equalis est, non videtur febrilis. At contra est, sed non apparens; siquidem nec in humoribus, nec in spiritibus malum est contractum, sed in partibus solidis.

7 Dejectiones illa colliquantes erant & sincera. Quæ quoniam educta sunt a medicamento, significabant nihil subesse amplius quod purgaretur. Atque in hac muliere verum illum aphorismum percepi: In morbo diuturno cibi fastidium, & dejectiones sinceræ, malum. *Aphoris. 6. lib. 7. Cibi fastidium malum, quum contra, appetentia magna esse debeat in longitudine morbi. Sinceræ autem dejectiones exustam esse omnem nativam humiditatem a calore febrili demonstrant. Præterea observavimus illud verum: Quibus cutis circumtenditur arida, & sine sudore, illi moriuntur. Nam nullo praeunte sudore inopinantibus omnibus nobis erepta est. Tamen quidam interpres Hippocratis vertit τελευτᾷν, quod mori, vertitur, ἀντὶ τοῦ κρίνεσθαι, sumi vult. Sed nil interest; nam & crisis una est ad mortem, altera ad salutem.*

CONSILIUM XXXV.

De Scabie, & Pustulis.

JANUS Memmeus annos natus duodecim, toto corpore scatet scabie, pustulis, & iis quæ a Celso epinyctides vocantur. Urinæ aquosæ. Alvus fluit, reddit putria: dolores ad umbilicum ac si dysentericus fluor esset. Non proficit edendo. Metus aut hydropis, aut consumtionis. Pruritus erat insignis. Initum est consilium, ut qua arte consuleretur huic corpusculo diu noctuq; prurienti, & nihil proficienti, provideretur. Ac primum de illo fluore actum est. Prima quidem fronte videretur alvinus: tamen alvinus non est, licet albicans; quia quæ dejiciuntur, cocta sunt, nil aut parum crudum est, quod indicat ventriculi integritatem: sed totum hoc consistit ἐν ἀναδόσεως ἀποληψία, in distributionis interceptione. Ita enim rapitur cremor crassior, & devolvitur ad interiora. Sic augetur fluor, quia augetur obstructio mesaraicarum per quas deberet ferri cremor ad hepar. Dejectiones satis indicant non ferri cremorem ad hepar: Item quia corpus non nutritur: Tertio dolores qui ad umbilicum excitantur, ubi debet fieri secretio chyli & stercoris. Nam chylus in ea parte cunctatur, & quia non rapitur, acrimoniam & corruptionem acquirit: sic præter naturam delabens in crassiora intestina in loco separationis dolorem excitat. Et tenues urinæ satis indicant vias obstructas plurima

rimum, ut allicitur tantum quod est magis aqueum. An nil attrahit hepar? Attrahit aliquid tenue: & quia præcalidum & siccum dum non habet unde exsatiari possit, recoquit illud, retorret, calfacit supra modum; hinc corruptio, & ab ea corruptione tuberculorum proventus. Non est magna phlogosis, tametsi ariditas & calor corporis hoc indicet satis; quia non febris, non rubor, non amaror oris, non dejecta appetentia, contra appetit plurimum. Et his argumentis conjectum est, calorem, qui in hepate plurimus quidem est, hæc symptomata non attulisse: nisi quod attractum tenue aliquod per obstructas vias retorruerit: sed id tribuendum interceptioni distributionis. Nam quotiescumque in calore, siccitateque hepatis obstructio venarum est mesaraicarum, non est dubium quin hepar attrahat aliquid tenue & serosum, quod quum alendo non satis sit idoneum, in pravum abit humorem:

Ergo quum quicquid hic sit, accusanda sit obstructio venarum mesaraicarum, unde pravorum humorum proventus, tollenda est illa omni ratione. Dubitatur autem an lenienti medicamento sit locus, an rhabarbaro. Lævor intestinorum & laxitas impedit quominus leniens medicamentum usurpetur. De rheo major dubitatio. Nam siccitas & calor hepatis impediunt quominus tuto illud usurpemus. Sed hæc ratio nos inducit ad usum illius. Quum viarum libertas est, visque medicamenti pervenit ad hepar, tutum non est rheum: sed si obstructio sit mediocris, vel sesquipedalis (ut sic loquar) eo uti debemus, & tanto audaciores esse debemus quanto obstructio est major. Quod diligenter notandum quum de medicamentis calidis mentio injicitur. Ita enim dicimus afoem non calfacere hepar; licet impense calida sit, quod prius intestina pertranseat quam ad hepar rapiatur. Sorbitiones liquidæ valent, sed non succulentæ & glutinosæ, quod limosas dejectiones fovent & augent. Et hoc notandum est. Ter aut quater repurgatum corpus hoc medicamentulo.

℞ *folior. cardui p. j. absynthii pontic. p. ʃ. passular. integr. ℥ ʃ. Fiat decoctio cum floribus, in colat. infunde rhabarb. ℥ j. ʃ. cinnam. gr. 4. Fiat expressi, in qua dissolv. sacch. candi. ℥ iij. fiat potus.*

Cogitatum est præterea de sectione venæ. Quia enim in macilente illo corpore turgebant vasa, oppletaque erant pravo sanguine, necnon calor in hepate acer: præterea ecthymata & pustulæ quodammodo arderent cum pruritu magno in eam concursum est opinionem ut tuto secaretur vena.

Præterea tabellæ hæ sunt institutæ.

℞ *rasuræ eboris, cornu cervi, margar. elect. ossis cord. cerv. an. ℈. j. pulver. Elect. diamargarit. frig. & triasantal. simpl. an. ℈. j. rasuræ unicornis gr. 10. cum aqu. card. infusionis ℥ j. facchar. rosat. Fiat per tabellas Electuarium.*

ANNOTATIO.

1. *Admirationi fuit excretio urinarum tenuium & aquearum in bilioso hoc juvene. Nam quum Hippocrates in pueris tenues urinas omnino damnet, non est dubium quin in paullo grandioribus urinæ tenues, aqueæ, non coloratæ, damnandæ sint quoque. Et dubitari posset an hoc obstructionem significet*

gnificet. Tamen occurrit locus insignis apud Hippocratem dum loquitur de urinis tenuibus, eas splenicas fatetur. In febribus longis (ait) tenuibus erroneis urinarum tenuium mictiones splenicæ sunt. Ægrotabat, tamen febris perspicua non erat. Omnium Medicorum consensu is erat splenicus, & toto habitu melancholicus. Ita in eo si quo alio veritas Aphorismi deprehensa est, tamen in quibusdam splenicis urinæ sæpe crassæ & grumosæ apparent, præsertim quum simul & semel feculentus humor per urinas excernitur.

CONSILIUM XXXVI.

De Febre Tertiana.

PUELLA annos duos cum dimidio nata, corpore bilioso, non ita pridem ablactata, incidit in febrem tertianam. Incredibile dictu qualia primum apparuerint symptomata. Nam toto corpore convulsa est ac concussa, ac eo res redire videbatur, ut de ejus vita desperaretur. Tamen exactis tribus aut quatuor diebus quum febris typum suum ac ordinem servare cœpit, omnia mitiora placidioraque fuerunt. Vermes suspicabantur, frustra tamen, quum nihil tale toto febris cursu apparuerit. Ex simplice tertiana, facta duplex tertiana. Sæpe febriles paroxysmi non apparuerunt, & præsertim diebus criticis. Multo sudore diffluebat corpus, character faciei non concidebat: sanitati tandem restituta est.

Tria hoc loco jure quæri possunt, quorum enodatio plurimum afferat adjumenti & voluptatis. Primum, ecquid fuit, cur tam subito symptomata hæc funesta apparuerunt, quum tamen nihil postea tale contigerit. Unde hoc? Secundo, an quum febres periodicæ finiunt diebus suis criticis, & non apparet paroxysmus quartus, septimus, undecimus, hoc sic tutum? Præterea, an quarta accessio, aut septima, aut alia similis, cui aliqua decernendi vis tributa est, brevior, mitiorque esse debeat quam aliæ intercalares? Tertio, an sudores ita conferti, & frequentes in febribus intermittentibus longitudinem designant; illud in omni morbo terrificum esse debet, quum morbi initio prehendunt cum pravis symptomatis; Declarant enim latens aliquod venenum. Nec enim credibile tam subitam esse causæ morbum efficientis generationem ut est promta & facilis ipsius morbi generatio & invasio; quod sæpe experientia deprehenditur. Quoties enim comitate pravis symptomatis morbi invadunt, ferociuntque, de his vereri oportet. Et commemoratu dignus est locus qui legitur scriptus apud Galenum, comment. in historiam 4. section. 3. lib. 3. Epidemior. quo scribit Galenus interpretans cur quidam initio statim morbi phreniticus factus fuerit, & interierit tertio die, Scribit (inquam) *delituisse in illius ægri corpore humorem letali veneno similem, qui agens moram, & opportunitatem nactus statim funestum symptoma excitavit.* Esse itaque debet venenati humoris suspicio, quoties citra causam ullam manifestam cum tanta symptomaton sævitia morbi quamprimum invadunt. Quod suspectum fuit in ista puella, cujus nunc historiam explicuimus. Convulsio ista & terrifica symptomata, aut summam nervorum imbecillitatem

decla-

declarabant, aut malignæ materiæ ferociam & translationem ad genus nervosum, aut utrumque. Contulerat autem ad hujus morbi generationem puellæ ingluvies, & subita ad nova edulia conversio post ablactationem. Unde etiam mulierecularum crebris sermonibus usurpatur, necesse esse cuique puello ablactato gravissime laborare. Omnis enim ad contrarium victum conversio, immo & mutatio omnis, licet non ad deteriora, suspecta esse debet.

De periodis febrium dicam uno verbo: In nonnullis observavi accessiones criticas (voco autem criticas, facta comparatione cum acutis) ut quartam, septimam & ceteras ejus generis evanuisse plane, & tamen relapsi non sunt. Non quin restiterint aliqua quæ ægrum non immunem plane redderent. Sed an hoc tutum est? Revera tutum non videtur esse. Nam si ex sententia Galeni in lib. de diebus decretoriis, analogia est & proportio inter particulares accessiones morborum redeuntium typo, & acutorum morborum criticos dies: cur si septimus dies in acuto morbo criticus nihil ostendens, immo sine excretione evanescens suspectus est, maleque fidam crisim facit, cur septima periodus non apparens suspecta non est? Et tamen videmus tertio paroxysmo finiri tertianam, aliquando quinto paroxysmo. Bifariam respondere possumus: In acuto morbo quo magis tenditur ad septimum, aut undecimum, eo magis ad crisin tenditur, idest, subitam mutationem ad salutem, aut ad mortem. Hæc autem subita mutatio, quia litem controversiamque morbi dirimere debet, non potest fieri citra evacuationem aliquam; ideo si dies ille disparet, insida crisis foret, quia crisis necessaria est: At in morbis intervallum quietemque habentibus non ita fit. Non enim κρίσις, sed λύσις hic spectatur. At lyscos ratio ea est, ut non desideretur aliqua subita mutatio. Satis est si tempora adsint, ut sit vigor, incrementum, & declinatio. In febre autem tertiana (quæ etiam cum acutis morbis aliquid commune habet) fieri potest ut quarta accessio sit valida, vigoris rationem obtinens: Sic septima periodus quæ in exquisitis tertianis vixdum expectanda est, erit mitis, blanda, nihil molestiarum ægro afferens: immo videmus eos sæpe quos periodicis febribus defunctos vocamus, tum quum solita munia obeunt, iis diebus quos suspectos habere deberent, nonnihil prioris morbi persentiscere, quum tamen vere non febricitent. Altera ratio: Apud Hippocratem, tertius, quintus, & nonus dies nonnullam judicandi vim habent: immo qui sudores illis diebus apparent, boni judicantur ab Hippocrate: cur non febris tertiana cum sudoribus non desinet tertia accessione, quinta & nona, quod & sæpe observatur? Tertium accedit, quod nimirum si verum est, ut jam ante docuimus, & verum esse deprehendimus, tum quum a febre nos immunes esse credimus, nonnihil etiam sentire prioris morbi, aliquando leniter perhorrescere, aliquando siti vexari, declarat hoc non necessarium esse morbos periodicos eodem solvi modo, quo & solvuntur critici & acuti morbi: idest, non est necesse criticas periodos sæviores gravioresque aliis, præsertim quum de ultima periodo quæ criscos videtur, nonnullam habere rationem, intelligitur. Tamen in puella nostra observavimus septimam & undecimam periodon non apparuisse, unde recurrit postea:

stea. At in Domino Magno Sangermano tertiana febris tertia periodo finivit, quum tertia vehementissima fuisset. Abunde repurgatus fuerat: sudores conserti, & quamplurimi: immo prima accessione, illa etiam ineunte, ita corpus diffluebat, ut plane videretur exsolvi. Unde tertia quæstio oboritur de sudoribus. An non tuti salubresque illi sudores, qui tanta copia apparent ineunte morbo? An longitudinem portendant? an non aliquid aliud? Ea de re paullo plenius dicemus. Copia sudoris, ex sententia Hippocratis sect. 4. Aphorism. aut copiam alimenti, aut humorum supervacuorum expurgationem sui requirentium docet, aut morbi longitudinem. De tribus his aperiendum est. Quum quis a somno multum sudat, ut non sit aliqua ἐφίδρωσις ἀλλὰ ἱδρὼς πολὺς καὶ καθόλου τοῦ σώματος ἐπιχεόμενος siquidem ἐφίδρωσις sumitur pro particulari sudore, κατὰ τὰς κλεῖδας, declaratur assumtio multi alimenti nequeunte natura subigere ac domare tantum alimenti. Sin autem ὑπὸ τοῦ ὕπνου, (quod uon significat finem somni, sed dum quis jam somno comprehensus est) aliquis sudat, ἱδρῶσί πολλῷ, non præsumto multo alimento, hoc purgationem significat. Sed Hippocrates aliam distinctionem affert; scribit enim: *Sudor multus febri superveniens, qui febrem non solvit, longitudinem moro significat*; quasi dicat: Sudor plurimus per se longitudinem non declarat, ut plerique sine diorismo solent affirmare; sed si febrem, aut alium morbum in quem incidit non solvat. Atque ex hoc loco erui potest distinctio quæstionis quam hoc loco asserimus, *An sudor multus ineunte morbus tutus & saluberis?* In plerisque morbis initio erumpunt sudores multi, qui longitudinem morbi non significant. Nam quum symptomaton alleviatio sequitur, non est dubium quin sudorum copia ad morbi brevitatem appareat. Etenim & meatuum libertatem designat, & materiæ præparationem, & vim naturæ maximam. Si autem non sequitur sedatio symptomaton, sed post sudores, si partium imbecillitas quædam & veluti perfractio quædam, sudores boni non sunt, sed imbecillitatem naturæ, & contumaciam materiæ significant. Exspirat enim quod tenue est, remanet frigmentum quoddam, quod morbi parens est & auctor. Itaque quod peculiariter dicebat Hippocrates, scribens, *Sudor multus febri superveniens, febrem non tollens, morbi longitudinem significat*, id in omnibus intelligi potest. In omnibus enim morbis excretionis omnis ea debet esse ratio, & æstimatur, ut inde sequatur alleviatio aliqua, aut nulla. Si illo modo, bonum, hoc, malum est; immo vero plerique Medici secuti Hippocratem, qui ephidrosin ubique damnat, quum partem tantum sudare vident, hoc in bonis non ducant. Errant autem plurimum: nam si ubi morbus, ibi sudor; & ubi sudor, ibi morbus: cur in capite solo emanans sudor non erit dicendus in bonis? Et hoc experientia notum est, sæpe particularis sudor plurimum confert. Quod autem Hippocrates in parte manantem sudorem damnet, illud debet intelligi, ubi generalis sudor esse debet, & in parte tantum apparet, non est dubium quin malus sit. Sed si pars aliqua peculiariter laboret, quid obstat quominus circum partem illam sudor manet optima ratione apparens? Ceterum videndum ne mador nos decipiat; nam in plerisque morbis mador apparet opinionem faciens veri sudoris, sed perpe-

ram.

ram. Itaque quum de sudoribus pronuntiandum, temere id non præstandum.

ANNOTATIO.

Ante de sudoribus abunde diximus, ac nodum istum explicare enixi sumus, qui fiat ut quartanariis jam valde siccis, squalidis, ac strigosis redditis tantis sudoribus corpus diffluat. Id quod M. Guillelmo Archicoco contigit. Primum iis qui febre laborant quartana, ut jam febris hectica improprie dicta sit rudimentum aliquod, partes internæ jam aruerunt, & ignem conceperunt: & more proprie dictorum hecticorum, quum ab alimento humectantur incalescunt; quoniam caliditas arida ab humida substantia humectatur: sed rationem eamdem forte adducere oportet tam copiosi sudoris quam in hectica Empyicorum febre attulit Galenus ad part. 60. lib. 2. Prognost. Copiosi sudores eliciuntur (*ait*) in empyicis ob virium debilitatem, eo quod diductum ac distributum alimentum discutiatur. *Leonicenus scribit, eò quod alimentum dejiciatur. In Græco legitur* διαφορουμένης τροφῆς. *Legatur iste commentarius Prognosticon.*

CONSILIUM XXXVII.

De Febre purpurata.

QUUM paullo ante nobilis puellæ historia ob oculos poneretur, injecta est mentio de horrifico symptomate quod illam ineunte morbo non sine veneni suspicione invasit. At in ea re Galeni sententia explicata est. Narratum est quomodo venenatæ qualitatis suspicio esse debeat, quum sine ulla manifesta causa morbus adoritur symptomatis gravissimos comitatus. Nil enim tale contingit nisi aliquid subsit latens & deses quod virulentiam suam statim explicet. Quod non ita pridem in quodam apparuit manifesto. Quum paullo liberalius genio indulgeret in aulico comitatu, in morbum incidit. Valetudinarius degebat: lateris doloribus erat obnoxius. Paullum recreatus Lutetiam venit: liberaliter satis vixit, & consuetudinem cum uxore habuit. Circa mediam noctem febricitavit. Hora diei octava matutina febriebat admodum, facies intumebat: dolitabat hypochondrion sinistrum: oculi feroces. Circa meridiem abdomen totum de repente intumuit: labascebant vires: tumor pedum disparuit. Secta vena malleoli exiit sanguis putris. Octava sero quum suffocationis periculum immineret, ne quid in capite nostro cuderetur, initum est consilium quo quo res evasura esset, de aperienda vena. Circa quartam nocturnam interiit. Exstinctus statim intumuit. Corpus exaratum erat & fœdatum pustulis, aut maculis potius livescentem. Cardiacis pugnatum est. Memoratu dignissima hæc historia, tum ad prognosin, quæ hic maxime commendatur, tum ad declinandam calumniam. Occultum in corpore venenum delitebat.

CON-

CONSILIUM XXXVIII.
De Melancholia hypochondriaca.

DE Melancholia hypochondriaca ante disputatum est, ac quæsitum an in ejusmodi affectu vehementi cathartico locus foret. 1 Ubi per dorissimum dictum est in nonnullis affectibus melancholicis vehementer purgandum, in aliis clementer. Ac multi melancholiæ hypochondriacæ meminerunt, & hujus morbi nomen crebro usurpatur, sed quod proprie significet, quis locus affectus, cur ita appelletur, quum non sit necesse melancholicum humorem in vitio esse, an intemperies sola sit, an morbus in conformatione, nondum satis definitum. Magna tamen dignum est commentatione, quod id plurimum ad curationem conferre videatur. Affectus ille Melancholia Hypochondriaca vocitatur, morbus flatuosus, & dispositio hypochondriaca. Quod videtur indicare focum sedemque mali in hypochondriis exsistere. Hypochondriorum autem nomine intelligitur hepar, lien, mesenterium, epiploon. Galenus 3. locor. affector. scribit: *Affectus Melancholia vocari solet, indicante nomine humorem qui morbum committit*. Si nomen indicat cujusmodi humor sit, dubium esse non videtur quin aut atrabilarius humor sit, aut melancholicus simpliciter; quasi dicas sanguinis fæcem. Tamen in contrariam partem potest adduci id quod a Galeno scribitur eodem loco: *Circa ventriculum prima incipiunt accidentia, & ipsis auctis melancholica sequitur affectio, & alvi dejectione, & vomitu, proba coctione & ructibus is levatur qui laborat*. Si circa ventriculum prima rudimenta apparent, si cruditas multa quæ correctione & mitificatione indigeat, non videtur consentaneum ut atræ bilis, aut humoris melancholici copia adsit, quæ flatuosum morbum generet. At bifariam responderi potest: Cruditas illa tantum ex eventu fit; fit enim ob obstructionem: obstructio autem ob calorem: sic in angustiis viarum hæret humor, qui tempore recoquitur & aduritur. Secundo loco ita respondeo: Cruditas illa non constituit hyparxin melancholiæ hypochondriacæ, quæ & flatuosus affectus a veteribus nuncupatur: sed flatus qui generantur, tum a calore præter naturam in hypochondriis contento manant, tum a materia semicocta quod commisit obstructio. Et quod dicitur circa ventriculum prima apparere accidentia, non est hoc dicere vitio ipsius ventriculi melancholiam hypochondriacam incipere: sed quum obstructio sit primarum venarum quæ pyloro proximæ sunt, sese primum ostendit & exerit morbus in ea parte. Accedit quod pars ea sit exquisito sensu prædira, hinc fit ut in ea facile appareant dolores, & excitentur symptomata. Sed ne absque auctore quicquam in medium adducamus, confirmanda prima est ratio, qua dicebamus cruditatem tantum ex eventu fieri, quod nimirum ratione obstructionis contingeret: obstructio autem præ calore in partibus illis contento. Audiendus est Diocles 3. locor. affect. cujus sententiam probat Galenus, in eo tantum imminutum Dioclem ostendit, quod quum præclare sentiret de melancholia hypochondriaca, ejusque naturam & inge-

ingenium ostenderet, non dixit tamen quomodo fiat ut in melancholia hypochondriaca fugacia sint in cerebro spectra & phantasmata. *Oritur a ventriculo morbus, qui flatuosus & melancholicus dicitur, quem sumto cibo maxime coctu difficili & caustico sputum multum idemque humidum comitatur, item ructus, flatus, æstus in hypochondriis: interdum ventriculi dolores vehementes, qui nonnullis ad dorsum usque procedunt, concoctis cibis mitescunt, mox aliis ingestis recrudescunt; interdum jejunos, interdum a cœna molestant: evomunt crudos cibos, phlegmata acria, acida, ut eis dentes torpedine afficiantur. Ceterum flatuosos istos necesse est habere plus caloris in his venis, quæ alimentum a ventriculo excipiunt; & sanguinem crassiorem factum esse &c.* Item & addit illud Diocles 3. Ajunt nonnulli os ventriculi quod intestinis continuatur in hoc morbo inflammari, ac ob inflammationem obstrui, ac prohibere ne alimenta statuto tempore ad intestinum descendant, & ita diutius in ventriculo quam decet manentia, timores & æstus, & reliqua similia efficiunt. Hæc sunt quæ a Diocle scripta sunt. Ubi notandum est velle Dioclem in hypochondriaca melancholia affici ventriculum, & primam mali labem ab eo esse, verba enim hæc sunt: *Oritur a ventriculo morbus*: Ac si diceret, & in ventriculo, & a ventriculo eum manere. Quod tamen verum non est; siquidem ventriculus integram suam habet temperiem, & quæ cruditas adest, non est ad ventriculum referenda ut innocentem, sed ad prohibitionem distributionis alimenti ab inflammatione & obstructione. Sed Galenus eodem loco rem paullo plenius explicat; nam conceptis verbis ita scribit: *Circa ventriculum prima incipiunt accidentia, ac iis auctis melancholica sequitur affectio*. Ac si dicat: Elucent in ventriculo & partibus vicinis melancholici flatuosique morbi prima rudimenta, quod illic primum mali seminarium, non a ventriculo ipso, sed a venis pyloro vicinis inflammatis & obstructis: non quin afficiatur aliqua ex parte ventriculus, sed non tam affectus est initio ad generationem mali, quam progresso morbo afficitur ad mali incrementum; idest: Quum in hypochondriis malum figitur, & confirmatum est, ac tum vere vocatur Melancholia hypochondriaca, malum serpit ad ventriculum, & tunc cruditates multæ fiunt ob contractum in consortium ventriculum: & sic malum malo additur. Sed in principio hypochondriacæ melancholiæ, ventriculus quidem in sese non laborat, sed tantum ratione obstructionis viarum quæ a ventriculo excipiunt chylum & cremorem: Et dolores maxime excitantur dum natura molitur ἀνάδοσιν illius cremoris. Itaque tametsi & prima rudimenta circum ventriculum appareant, & actione mitificationeque alimenti in ventriculo malum & dolores sedentur, item a Diocle dicatur a ventriculo natus morbus, non est accusandus ventriculus tamquam primus melancholiæ hypochondriacæ auctor.

Alia major oritur difficultas, quid velit Dioclis oratio hæc, Inflammatur os ventriculi quod intestinis continuatur. Opinio quidem aliorum est, sed illam Diocles sequitur, & Galenus. Et quoniam majoris auctoritatis est sententia Galeni, utpote singula exactius æstimantis, in ejus verbis hæreamus. Duobus ex locis, aut tribus potius convincere possumus hypochondriacam affectionem a phlegmone (ita enim φλεγμονῆς nomen usurpavit Galenus) pylori, & partium vicinarum: ut inde obstructio fiat, & ab ob-

structione alimenti distributio impediatur. Primus locus est is: *Videtur quidem in pyloro ipso inflammatio esse, sanguis autem in parte inflammata contentus, & crassior, & magis melancholicus fit*. Locus alter est, dum rationem reddit cur affectiones & perturbationes melancholicæ eorum mentem percellant, qui hypochondriaca passione detinentur, scribit *sublata evaporatione ab atra bile fuliginosa, melancholicaque in cerebro accidentia pullulare*. At atrabilarius humor non illic generatur nisi per assationem & adustionem. Adustio autem ab immodico fit calore. Tertius locus est: Melancholiam hypochondriacam, & melancholiam cerebralem (ita enim loquar clarioris Doctoris gratia) quum nimirum per se & primo melancholicum est, dum explicat Galenus, eamdem generationis rationem esse vult, sed diverso loco constitui, nam illic in hypochondriis fit, hic in cerebro. At dubium non est quin ea passio melancholica, quæ cerebrum primo, ac per se occupat, generetur per immoderationem caloris in parte frigida, cerebro nimirum: Quod si ita sit, cur non idem continget in hypochondriaca? Audiatur Galenus de cerebri melancholica passione loquens: *Fit melancholica cerebri passio affecto prius calidis dispositionibus cerebro, aut æstuatione, aut phlegmonosa passione, aut phrenitide, interdum a sollicitudine, mæstitia, cum vigiliis*. Quæ quum ita sint, paullo accuratius videndum quomodo intelligatur ea periodus. De phlegmone pylori & partium propinquarum, ut eam necesse sit adesse duabus de causis, tum ad assandum, recoquendumque alioqui pituitosa affectio esset tantum (si sola obstructio foret) non autem atrabilaria, tum ad obstruendum, ut & Galenus & Diocles explicuerunt.

Sed si phlegmone fit aliqua, aut phlogosis, cur hic apostema non fit, cur non adest febris? immo necesse esset morbum acutum esse, quum fieri non possit quin inflammatio pylori non afferat febrim acutissimam. At Melancholia morbus longus est, & lento gradu procedens, maciem & mortem tandem afferens. Quæ causa est cur ex recentioribus Rondeletius, & Dioclis & Galeni opinionem rejiciat. Nam si inflammatur pylorus, & ob inflammationem sequitur obstructio, & ab obstructione prohibitio distributionis illius cremoris, qui a ventriculo decidit distribuendus in venas mesaraicas, necesse est illam satis insignem esse.

Atque ut quo animo, eo certe benevolo veteres aliquid scripserunt, quo tamquam nobili hereditate posteritatem carere noluerunt, eodem illud ipsum excipiamus. Honorarii arbitri vices obeuntes, veterum opinionem cum posterorum scriptis conciliabimus, ut plus veritatis ratio & nomen apud nos possit, quam præjudicata cujusquam opinio.

5 Qui sunt corpore squalido, macro, sicco, pulsu satis infirmo, aut qui prærubri sunt ἐξέρυθρος Græci vocant (de quibus etiam Galen. 3. locor. affector.) ii melancholiæ hypochondriacæ sunt obnoxii. Item qui curis, ægritudinibus, perturbationibusque animi concutiuntur, qui generosis vinis dediderunt sese, eos in melancholiam hypochondriacam præcipites ruere testatum satis est. Quo fit ut mirum non sit, si desideretur inflammatio aliqua in partibus illis, quæ & retorreat in hypochondriis humores, & ita obstruat. Inde hypochondriorum æstus, inæqualitas in calore & frigore, vincente vi-

ctoque calore, & materia superante calorem, & ab eodem superata. Itaque nomen phlegmones non ita stricte accipiendum, ut illic tumor sit, sed pro phlogosi usurpandum. Non quin ille calor qui eo loci exuberat, & materiam contumaciorem reddat, exsucto tenui quodam humore in terrum vaporem degenerante, tandem coacervet aliquid quod proxime in flatus facesset, partimque tumorem aliquem in partibus illis excitet. Accidit quod dominatu illius caloris quodammodo febrilis vasa quadamtenus conniveant & concidant; hinc major coacervatio, hinc obstructio, hinc alimenti impedita distributio. Sic nimirum hypochondriaci dum vel minimum alimenti sumserunt, videntur impleri, satiatique, nequeunte distribui alimento ob viarum angustiam.

Itaque cum recentioribus statuendum est vitio splenis, mesenterii, & intestinorum melancholiam hypochondriacam contingere; Intemperies enim est mesenterii, vel venarum mesaraicarum, quæ ad intestina & ventriculum deducuntur. 6 Et intemperies illa potius juncta est cum caliditate & siccitate aliqua; item cum obstructione a crassiore sanguine, cujus pars tenuior halitus modo a calore adurente excitata summittitur in cerebrum, crassior autem deses, ignavaque resistit, & calorem obruens, & gravitatem in partibus illis afferens. Itaque ut de Curatione verbo dicatur; Temperatio illius caloris acris, obstructionis libertas omni ratione est procuranda. Optima autem victus ratio primas hic tenet: quandoquidem in omnibus illis morbis qui partes illas obsident quæ nutritioni dicatæ sunt, præcipuum curationis momentum in optima victus ratione consistit.

ANNOTATIONES.

1. *In melancholia hypochondriaca unum quoque observandum est, ne similitudinis errore decipiamur, nimirum quod in thorace dolores sentiuntur ac si pleuritidis argumenta aliqua forent. Et ignari Medici ad remedia male confugiunt pleuritidis, quum dolor iste per hypochondrii sympathiam oriatur. In mercatore de Montargis hoc est observatum. Vide pag. 15. hujus libri.*

2. *Nota sputationem multam in iis quibus est affectus hypochondriacus, quoniam quum istam sputationem vident Medici, sæpe ad caput catharrosum recurrunt.*

3. *Delirare melancholicos non est dubium, quum melancholica passio definiatur per delirium febris expers. Quamquam si materia acrior sit, & adusta, ut sæpe fit, suppressaque in corpore, non potest non adesse febris, ut annotavit Aetius: sed illa febris erit conclusa, latensque, prout natura humoris morbum efficientis efflagitat. Idem humor videtur & melancholicam & epilepticam affectionem efficere: quod annotavit Hippocrates 6. Epidem. dicens,* Melancholici fiunt epileptici, & contra: *prout humor vel in hanc, vel in illam partem repit. Nam si in corpus, epilepsia fit; si in mentem, melancholica passio. Mentis nomine temperamentum intelligitur, & quum dicitur lædi, activarum qualitatum usu læditur. In qua crasi & temperatione ratiocinatio consistit, & ratiocinandi partes probe exercentur. Sic læso hoc temperamento ab humore pravo, delirium fit. Hic duo quæruntur præclara. Prius, si idem humor, sed diversis partibus contentus, Epilepsiam & Melancholiam inducit. An humor melancholicus & atrabilarius utramque affectionem inducere potest; Galenus cap. 7. lib. 3. de locis affect. hoc vult ex Hippocratis sententia. Sibi itaque consentiat Galenus, qui narrans illud*

In febribus ex ſomnis timores, & convulſiones malum. *aphor. 67. lib. 5.* *ſcribit*: Si vaporum, humorumque multitudo ad atræ bilis naturam vergit, pavores fiunt; ſi talis non fuerit, labores ac convulſiones. *Ergo magna humorum diſtinctio melancholica pathemata & convulſiva efficientium. Niſi forte dicat quis convulſionem illam non eam vere dici, quæ Epilepſia dicitur: ſed comuni nomine pro quavis contractione. Hæc autem contractio non ita fit ab humore atrabilario. ut ab aliis, quod tamen falſum videtur. Nam atrabilariis humoribus abundantes vidimus ſæpe convulſos. Melius eſſet ſi diceremus verba hæc Gal. per comparationem eſſe intelligenda,* καθ' ἧττον καὶ μᾶλλον. *Nam quum humor atrabilarius eſt, potius melancholicas affectiones quam* σπασμώδεις *efficit.*

Poſterius quod quærendum dicebamus, ſi ideo melancholici delirant, quia in his obſidetur animæ, ideſt, pars in qua anima, ratio & judicium verſatur, qua parte læſa, alterataque ratio ceſſat, illæſa vero conſtat. In Epilepticis vero non afficitur temperamentum cerebri, ſed læditur cerebrum ut pars organica, non ut ſimilaris. Quare Epilepſia definitur Convulſio non perpetua cum mentis & ſenſuum oblæſione. Quæſtio hæc pulcherrima. Item, Si carus lædit actiones potius quæ ſunt in cerebro; Apoplexia quæ ſunt a cerebro, quod de Apoplexia dicitur, aliqua ratione de Epilepſia dici poteſt.

4. *Ratio hæc eſt Rondeletii, ſi ſit phlogoſis, febris adeſt, eaque acuta. Errat tamen. Nam Gal. commen. in partic. quamdam 2. Prorrhet. ait*: Neque venrte, aut hepate, aut ſepto inflammato febris maligna eſt: forſan acuta eſt, ſed ne hoc quidem perpetuum eſt: *Sic ratio Rondeletii nulla eſt.*

5. *Galeni verba ſunt cap. 7. lib. 3. locorum affect. & petita ſunt ex Epidem. ut monet Gal. commen. in Aphor. 14. lib. 2. Prorr. ubi docet quomodo* εὔχροια *malum ſæpe ſignum ſit: & ut qui ſunt prærubri, ſint melancholici.*

6. *In mania, quæ affectui melancholico eſt affinis, hic ſyrupus eſt præſcriptus.*

℞. raſuræ lign. ſancti quart. j. cortic. ejuſ. ℥. j. infunde in aquæ fluvialis lib. iiij. per ſex horas, addendo polypod. ℥. ſ. enulæ camp. ℥. j. fol. ſennæ ℥. ij. turbith. gummoſi in vino albo cum pauco zinzib. ℥. ſ. colocynt. ℥. j. Bull. omnia in vaſe fictili luteato ad conſumtionem mediæ partis. fiat col. ad lib. 1. Capiat. ℥. iiij. pro doſi.

CONSILIUM XXXIX.

De *Hydrope*.

DE aqua intercute olim a primariis Medicis diſputatum eſt: ac præſertim quomodo vel primo fieret, vel alteri morbo ſuccederet. 1. At diſputationis hujus prima hæc pars eſt: An nullus hydrops contingat quin affectum ſit hepar per ſe aut per ſympatheian: ideſt, quacumque in parte conceptum ſit vitium; quod hydropis parens eſſe poſſit, niſi illud ad hepar perveniat, hydrops necdum generari, diciq; poteſt. Nam quum illius ὕπαρξις in ἀποτυχίᾳ τῆς αἱματώσεως conſiſtat, hepar autem prima officina eſt, neceſſe eſt affectum in ſe jecur ut hydrops cauſam principiumque ſumat. Poſterior pars eſt ut inquiratur de modo quo aqua in ventrem abdomenque repit, ut inde tumor fiat. Ut de priore dicatur aliquid: In commentario in Prognoſtica, ubi ex profeſſo de hydrope agitur, 2. Galeni ea conſtans eſt aſſertio, ut numquam hydrops generetur quin affectum ſit hepar ipſum. Tamen duo genera hydropis conſtituere videtur; unum quod ad ſplenem pertinet: alterum quod ad hepar. Et quoniam (ait Gal.) in prognoſticis cœptum eſt agi de acutis

morbis

morbis, non autem de splenicis morbis, ideo de hydrope per affectionem ventriculi agitur. Ut Galenus videatur inducere alium hydropem per vitium ipsius splenis non affecto hepate. Nam si omnis hydrops fit affecto hepate, omnis hydrops ad acutorum morborum classem pertinet, ut quoties de hydrope agatur, toties de hepate, si modo vera est Galeni opinio. At commemorabilior est locus lib. 3. de symptomat. causis: illic Galenus docet *tympanitem vitio proprio ipsius ventriculi generari*: immò & ibidem, hydropis generationem venarum ipsarum vitio tribuit. Quod si ita est, non accusandum est hepar perpetuo, nec temere nostris remediis exercendum, quum sæpe in vitio non sit. Frustra enim adhibentur remedia, nisi primam mali sedem illis oppugnemus. Quoniam tamen communis ea est omnium veterum consensio, ut citra affectum ipsius hepatis hydrops non fiat, quicquid contra afferri possit, in eo est consistendum.

De posteriore parte plenius paullo dicendum, quod & plus habeat utilitatis, & voluptatis. Quoque difficilior est illius explicatio & exameo, eo uberior fructus qui inde manare potest. Galenus non dubitat quin intemperies frigida hepatis hydropem generet: sed de obstructione major dubitatio. 3 Si obstructio aliquid facit, erit villorum & tenuium staminum quibus intertextum est hepar, quorum beneficio transumtio fit a simis ad „ gibbas, alimenti & sanguinis. Nec enim dubitat quin communicent ex„ tremitates venarum & villorum illorum, sed qua ratione per ora sua „ conjungantur, non facile intelligi posse asseverat. Sit ita sane; obstructio omnis impedit transitum humoris, sive illa ab inflammatione fit, sive a scirrho. Quod quum animadverterent veteres, rationi consentaneum esse dicebant, ut pars quæ in sanguine magis tenuis & aquosa est, transmutatur, atque vehatur per universum corpus: sincerus autem sanguis propter suam crassitudinem in cava visceris parte permanet. Et in hanc opinionem facile secederetur, nisi absurdum aliquod contingeret. Non est du„ bium quin aquosa pars sanguinis devehatur in venam cavam, & ab ea „ in abdomen rapiatur: sed non est verisimile remanere limum sanguinis, „ aut potius puriorem sanguinem. Nam si interceptus sanguis remaneat „ in angustiis viarum, morbus aliquis sequeretur a plenitudine sanguinis, „ quum tempore multus cumuletur sanguis. Præterea continget crassio„ rem illum sanguinem in visceris venis præ illarum angustia retentum ad „ intestinum jejunum, tenue, colon & cæcum deferri, fortasse & per alvum. In leucophlegmatiis, & anasarcis, & tympanite nil cruentum per „ alvum excernitur: sed spatium abdominis aqua impletur. Hoc itaque „ absurdum contingeret, quod nimirum in hydropicis cruentæ essent deje„ ctiones.

Sed dicet quispiam: An ignoravit Galenus hydropem contingere & ab inflammatione & a scirrho hepatis? Si ignoraret, summæ inscitiæ arguendus foret. Quid ergo sibi vult hoc loco, dum contendit docere per refrigerationem hepatis, & intemperies humidas, aut siccas, aut frigidas hydropem generari? Revera non ignoravit a scirrho, & obstructione hepatis nasci hydropem, alioqui contra eum ageremus ipsiusmet verbis tamquam

obsignatis tabellis. Sed qua de causa & consilio id dicatur, brevi aperiendum.

Veterum de hydrope ea duplex fuit opinio. Quinto locorum affect. quidam putaverunt hydropem generari quum obstructio, aut inflammatio, aut tumor est in hepate præter naturam, & horum ratione præterfluit tenuis & aquosus humor in abdominis spatium, remanet, hæretque mediis viis sanguis. Altera opinio fuit eorum qui a solo scirrho, tumoreque hepatis hydropem fieri putarunt: in quorum albo fuit Erasistratus, ut videre est lib. 2. de natur. facultatibus. Qui priorem sententiam sequebantur, non ejusdem plane opinionis (meo judicio) fuerunt, cujus fuit & Erasistratus; nec enim a solo tumore & scirrho hydropem oriri voluerunt, aut saltem Galenus non id in iis reprehendit: sed aliqua ex parte admittit eorum opinionem, alia ex parte non admittit. Negat enim illam fieri transcolationem aquosæ substantiæ, remanente sanguine crassiore, quod duplex absurdum sequeretur: prius quidem, quod ille sanguis remanens suppressus, morbum aliquem a plenitudine efficeret: posterius, quod eruentas in hydropicis dejectiones apparere esset necessum. At neutrum in artis operibus apparet. 4 Quod autem illi non crederent a solo scirrho nasci hydropem, ut Erasistratus, ex eo credibile, verisimileque fit quod melius cum iis multo agat quam cum Erasistrato. Nam hunc inscium, ignarum, imprudentemque vocat: illos autem excipit, & eorum sententiam conciliare, ac sublevare nititur. Nisi quod sub finem demonstrare voluerit a refrigeratione hepatis potius quam a scirrho aut tumore nasci hydropem. At debuit potius in eo laborare, an ille generationis modus hydropis, quem veteres fingebant in inflammatione, obstructione, scirrhove hepatis esset verisimilis, non autem in eo, ut probaret non probabile esse a tumore hepatis eum nasci: adducto tamquam objectionis loco, & mulierum profluvio suppresso, & hæmorrhoidibus suppressis, quum utrumque (ait) hydropem afferat, non præsumto conceptoque tumore ullo in hepatis parenchymate. Sed meo judicio voluit una eademque opera illorum veterum fundamentum positum in opinione quæ ab Erasistrato fluxerat, evertere; nimirum de tumore hepatis, qui aut præcipua causa, aut sola (ut Erasistrato visum est) hydropis crederetur. Hujusce rei conjecturam facit id quod scriptum est apud Galenum cap. 1. lib. 6. de locis affect. ubi ex professo eorum explodit refellitque opinionem, qui crederent a solo tumore lienis hydropem fieri, non attracto hepate: item & icterum solo hepatis vitio, citra lienem. Utrumque falsum est, ait; nam & vitio utriusque visceris icterus fit. Et non solo vitio tumoreque lienis hydrops. Quod ut apertius ostendat, exemplum eorum affert qui acuto morbo laborant, qui ut explerent sitim magnam egelidæ copiam hauserunt: hi hydropici evadunt nullo in liene vitio concepto. Sed per modum objectionis respondet pro illis veteribus, quorum majorem partem Erasistrati opinio imbuerat. Ea autem erat ejusce modi: Nulla pars afficitur (dicebat Erasistr.) nisi vel tumor aliquis, vel ulcus in ea consistat. Sic nullum ab intemperie morbum nasci putabat. At debuit Galenus in aliena sententia redarguenda

non ita esse industrius. Si quid durius, aut indoctius ab Erasistrato dictum sit, conari debuit illud polire, illustrare, & male cohaerentem sententiam adaptare. At mirum in modum convellendae, labefactandaeque opinionis Erasistrateae desiderio detinebatur Galenus. Nam si turpiter lapsus est Erasistratus, statuens nullam partem citra aut ulcus, aut tumorem laborare, reprehendatur & Hippocrates, qui omnem morbum, ulcus constituat. Quam tamen a veritate alienam sententiam temperavit Galenus lib. de inaequali intemperie. Multa quidem a multis veteribus dicta sunt, in quibus magis videndum quid sentiant, quam quid dicant. Quod maxime apud Hippocratem observari debet. Et cur non eodem jure cum Erasistrato agetur?

Itaque Galenus putat se abunde evertere dogma Erasistrati adscribentis omnem hydropem a tumore & scirrho hepatis causam, principiumque ducere. Quod ut faciat, proponit suppressas haemorrhoides, proponit profluvium muliebre. Haemorrhoides (inquit) suppressae hydropem inducunt nullo praeeunte in hepate tumore. Erronea itaque est Erasistrati opinio, existimantis sine scirrho hepatis hydropi locum esse non posse. At Galenus sua ipsius sententia se convincit; nam interpretans aphorismum 12. lib. 6. Aphorism. dum reddit rationem cur suppressio haemorrhoidum prius fluere consuetarum metum hydropis afferat, juxta Hippocratem, scribit, sanguinem haemorrhoidalem refluere, & hepati duritiem inducere, multitudineque calorem partis obruere, hinc hydrops. Ergo non est, o Galene, cur occurras de haemorrhoidibus utpote hydropem afferentibus, quum ipse scribas: ideo suppressam haemorrhoidam metum hydropis afferre; quod & hepati, & lieni (nil enim differt) duritiem inducat, & calorem obruat. Non sibi constat Galenus; nisi dicamus utrumque contingere posse, & suppressionem haemorrhoidum sine tumore visceris hydropem evocare, & eamdem suppressionem tumorem prius inducere, & a tumore hydropem.

Paullo obscurior videri possit ea periodus, qua scribit, ut evertat eorum sententiam qui tenuem humorem aqueum praeterlabi substantiam hepatis asserebant ad generandum hydropem, restitante in ipsius visceris angustiis crassiore sanguine; scribit, inquam, consequi necessario ut dejectiones cruentae sint: Nihil autem cruentum ulla in specie hydropis (inquit) observatum est a nobis. Non est dubium quin si illo modo fieret hydrops, aliquid cruentum secederet: sed videndum an non in speciebus hydropis aliquid secedat cruentum, sive hoc modo, sive alio generetur hydrops, hoc enim observatione dignum exstitit.

5 Hydrops maximam partem conjunctam habet hepatis imbecillitatem: haec non modo in αἱματοποιητικῇ consistit, sed & in attractione, & retentione attracti alimenti. Nequit enim fieri ut diu temperies jecineris labefactetur, quin actiones laedantur. Quamquam contingit ut una actio laedi possit, illaesa integraque altera. Itaque quum constet ob refrigerationem & imbecillitatem hepatis excerni excrementa liquida, hepatica, & illius officinae characterem aliquem praeseferentia, non dubium esse potest quin excerni non possint cruenta loturae carnium simillima: propterea que illud Galeni decretum experientia confirmatum minus constans est, quo scribit nihil cruentum excer-

ni solere in hydropicis affectibus? Quinetiam si cruentæ urinæ virtute naturæ aut symptomatice potius in hydropicis excernantur, ut experientia sæpe docet; cur non & dejectiones tales apparebunt nequeunte hepate ob imbecillitatem, aut tumorem aliquem probe hæmatosi incumbere?

Duo ista diligenter inquiri debuerunt, nempe an a solo scirrho nascatur hydrops: posterius, an nihil cruentum hydropici excernant. Nam magni interest an a tumore, an ab inflammatione, an a scirrho; item an tantum ratione lienis, ut quidam volebant, an tantum a vitio hepatis, quum variet curatio pro ratione horum omnium. Item an nihil cruentum excernatur, an contra, ne dysenteriæ falsa persuasione & opinione seducti, aliud remedium pro alio supponamus. Sed horum diligentius examen in aliud tempus rejicietur.

ANNOTATIONES.

1. *De aqua intercute hoc notari potest. Videmus hydropicis quibusdam alvum fluere, aliis adstrictam admodum. Utrumque malum: & pessimum, si alvus quum libera sit, abdomen non detumescat: quod in servo quodam observavimus. Illud autem quod diximus malum esse scribit Hippocrates in Coacis*: Quibus hypochondria elevantur alvo suppressa, malum, maxime in morbis tabidis, & quibus alvi humectantur, (*supple*) malum est, dum videlicet alvo fluente tumor remanet.

2. *Cap. 7. lib. 5. de locis affect. conceptis verbis explicat Galenus. Ac inter cetera, annotat quarum partium vitio afficiantur partes gibbæ hepatis ad hydropis generationem: & quarum partium vitio sima ad eamdem generationem. Hippocrates lib. de morbis primo; hyposarcidion ut & tabem inter morbos necessario interimentes numerat.*

3. *Quia enim hepar est continuum, si sit inflammatio in sima, aut gibba, non distincte & exacte cognoscitur ob carnium hepatis continuationem.*

4. *Argumentum hoc validum. Et miror cur Fernelius disputans de Ascite dicat necessario rupturam fieri aliquam vasorum: & propterea, aut supra, aut infra excerni sanguinem. Quod falsum, & Galeno repugnat. Et Fernelius ita in errorem Erasistrati incideret, qui nullam partem labefactari credidit, nisi aut a tumore, aut ab ulcere. Quasi ipsa intemperies frigida causa non sit.*

5. *Ut libere dicam quod sentiam de iis quæ hoc loco continentur, an in nulla hydropis specie aut dejectiones, aut vomitiones cruenta appareant; quod placuit Galeno, ita distinguere oportet: Si quo modo voluerunt veteres, hydrops fieret percolato sanguine, & remanente crassa sanguinis parte in mediis viis, oporteret cruentum rejici aut per os, aut per alvum, imo initio etiam. At hoc non fit. Et ita debet intelligi locus Galeni: Non quin in hydropicis dejectiones cruenta, aut vomitiones apparere possint, duabus de causis: Uno, progressu temporis adducto in summam imbecillitatem hepate, unde hepatica fiant dejectiones, non ratione transsumti tenuioris seri ad generationem hydropis, & refluentis sanguinis ab hepate ad os aut alvum. Altero modo per ruptionem, aut exesionem, aut ab aquis acribus & fere purulentis*

lentis; aut ab usu medicamentorum acrium quæ usurpari solent in hydropicis. Quod nos observavimus in Renato de Sequeville hydropico, cui & vomitiones & dejectiones cruentæ contigerunt. Si autem hydrops fieret eo modo quo voluerunt veteres, quod Galenus exagitat, de essentia fere esset hydropis ut sanguis excerneretur. At potest hoc accidens illi esse, sed non pathognomonicum. Vide quid de Ascite sentiat Fernelius, quum explicat quinam Ascita sint obnoxii.

CONSILIUM XL.

Pro muliere gravida, quæ peperit, & convulsiones passa est.

NOBILIS mulier numquam dolores partus experta, quum legitimum pariendi tempus jam elapsum foret, decimique mensis pars prima adventaret, gravissime laborat. Exactis horis duodecim partus sese offert. At quia primus erat propter dolorum insolentiam, & ossium pubis angustiam, mirum in modum divexatur. Interim dum enititur, aut translato sursum humore affatim, aut latitante eodem in cerebro, sed magno impetu diffuso, incipit toto corpore concuti ac convelli. Idem patitur ac si morbo caduco laboraret. Facies tota in molem intumescit, horrendaque visu sese ostendunt symptomata. Vix sex hominum nisus impediunt quominus concuteretur ac convelleretur. 2 Repetit ante partum, præsertim dum fetus media via sinus pudoris hæreret, subsisteretque, epilepticus paroxysmus quinquies, aut sexies: edito partu bis aut ter cum gravissimo mortis metu. Dum res ita urgerent, cogitareturque potius de sepulcro quam de lavacro, dubitabant Medici num juvandus esset partus, an potius convulsioni occurrendum. Item, an occasione partus convulsiones prehenderent, an vero ejusmodi dispositio prius in cerebro deses latitaret, quæ occasione minima sese prodidit. Ac mors imminebat proxima nisi convulsiones illæ substitissent. Meo quidem judicio, si illa convulsioni obnoxia foret, 3 non tantopere periclitabatur, quam si numquam aliquid tale experta fuisset. Etenim qui epilepsia corripi solent, licet sæpius eodem in paroxysmo convellantur, non propterea tamen decedunt. At illud observatum sæpe, eos sæpe fato fungi, qui aut propter ingentem plethoram convelluntur, aut a maligno explicato, suscitatoque retro humore qui deses restagnansque imo præcordiorum delitescebat. Et qui morbis ejusmodi corripi solent, exigua admodum occasione tentantur, immo solo forinsecus vapore feriente. At qui nil dum tale senserunt, non ita facile paroxysmo prehenduntur; vehementem enim causam esse oportet, quæ insolens hoc symptoma afferre possit: nec enim facile cerebrum numquam epilepsia tentatum eam labem contrahit. Eadem itaque opera & partus juvabatur, & convulsioni epilepticæ manus porrigebatur, ne illius vi cito interiret.

4 Causæ hæ tamquam procatarcticæ facere poterant ad inducendum horrendum symptoma numquam antea visum: Plethora corporis summa, & usus vini hippocratici tempore graviditatis: suppressio alvi quinque aut sex dierum ante partum. Enixus quoque ipse, qui etiam in habitissimis mulieribus

ribus solet semper aliquid terrificum inducere. Accedit quod numquam peperisset. Subjecto acriusculo enemate ex hiera substiterunt convulsiones, & ab eo tempore nil sensit ejusmodi. Larga admodum copia sanguinis fluxit per sinum pudoris: quod suadet facile non tam occasione dispositionis & impressionis cujusdam quam copia materiæ, orgasmo, raptu, & nisu maximo inter pariendum hoc contigisse. Itaque quum Medici animadverterent evacuato humore repressum esse symptoma, immo suppressum omnino, ducti sententia Galeni lib. de locis affectis, quum quid excernitur in morbis, & ab excretione morbi cessant, credibile illud causam fuisse morbi, cogitaverunt de purgatione. Itaque tale medicamentum institutum.

℞. expressionem ℥. ij. s. rhabarb. electi infusi in decocto passul. glycyrr. semin. frigid. major. endiviæ, scariolæ, in qua dissol. syrup. rosar. pallid. ℥. j. diaphœn. ℈ iij. fiat potus.

Quidam putabant utendum valde calfacientibus, etiam inter purgandum: cujusmodi sunt ea quæ vulgo epileptici præscribuntur: alii contra refrigerantibus ad domandum, sedandumque ferociam humoris. Et posterius hoc consilium melius. Nam quoties paroxysmi epileptici aut similes morbi occurrunt, non statim ad vulgaria remedia veniendum, ac si unius morbi in specie eædem causæ essent speciei: sed sæpe novum captandum consilium. Alii Medici hoc poculum præscripserant.

℞. rad. dictamn. aristoloch. an. ℥. s. bistortæ ʒ iij. sem. pæoniæ major. ʒ ij. rad. pæon. ʒ iij. flor. cardui p. j. conserv. anthos & salviæ an. ℥. j. rasuræ eboris, cornu cervi, an. ℈ ij. fiat decoct. ad lib. j. In colat. dissolu. theriaces optimæ ʒ ij. rasuræ unicornis ℈ j. syrup. de stœchad. ℥ j. s. fiat potus pro duabus dosibus, aromatizatis cinnamom. & nuce mosc.

Postridie partus propinatum medicamentum, dejectiones multæ: primum effusiones quædam. Vocat autem Dominus Magnus effusiones ex sententia Hippocratis quum excernuntur talia qualia excernere solent vaccæ: item & uliginosæ fuerunt dejectiones. Quieverunt omnia: non propterea tamen jusserunt Medici secure dormire; nam ita res agitata est: morbus hic tametsi suppressus videatur, non propterea de eo securos nos esse oportet, tum ratione partis obsessæ, afflictæque prioribus paroxysmis: tum ratione morbi ipsius. Pars cerebrum est. Si ad illum morbum affectum proclive dispositumque fuit: major relapsus metus esse debet, minima enim lochiorum suppressione, aut reliqua materia prioris paroxysmi facile morbus recurret. Si non erat dispositum, melius quidem agitur, sed securitas tamen magna esse non debet. Nam morbus is (ut de eo tamquam de posteriore divisionis nostræ membro dicatur) relapsus fere particeps est. Et duabus de causis facile recurret. Prior est: In prima lunæ quadratura prehendit paroxysmus, lunaris morbus est, ergo tutos nos esse non oportet, nisi secunda quadratura relapsa fuerit, donec luna sit διχότομος in ejusmodi enim quadraturis mutationes, inclinationesque fiunt. Sic omnia tuta timere oportet. Accedit altera causa. Quarto die lac ad mammas rapitur, fertur, & attrahitur: ratione duplicis motus; & quia calidum est, & supprimetur in hac muliere utpote non lactanti; metus est ne fumi summittantur: qui paroxysmum re-

revehant. In confesso enim est quod scriptum ab Hippocrate, a sanguine in mammis collecto furorem contingere, præsertim quum sanguis ille in lac non vertitur, aut propter abundantiam nimiam, aut propter fervorem; quod diligenter annotandum est. Si furor itaque eam ob causam imminet, cur non & convulsiones, & aliquid simile contingere poterit, eo præsertim tempore quo lac ad mammas defertur? Ratio hæc urget admodum.

Itaque providendum ut alvus libera semper sit, raptus sanguinis ad mammas cohibeatur, malignæ qualitati consulatur, vitentur omnia fumida, graveolentia & suaveolentia, ne caput impleant, feriantque. Videndumque ut purgationes a partu citentur semper. Atque in eam rem comparata hæc sunt.

℞. rad. rubiæ tinctor. asparagi, gram. oxylapat. an. ℥ ß. angel. m. j. passular. mundat. ℥ ß. florum comm. p. j. semin. pæoniæ ʒ. ij. buglos. borag. omnium capill. an. p. ß. fiat decoct. ad lib. j. In colat. dissol. syrup. capillor. ven. ℥. iij. Fiant tres doses aromatiz. pauco cinnam.

Item ℞. conserv. anthos ℥ ß. conservæ rosar. ʒ. iij. sem. pæoniæ ℥ j. ß. fiat opiata cum syrupo conservat. citrii additus ʒ ß. pulueris scobis unicorn.

Item ℞. rasuræ eboris, margar. elect. an. ℈ j. rasuræ unicorn. ℈ ß. spulver. Elect. triasantal. & diamargar. an. ʒ j. cum saccharo dissol. in aq. angel. aut decoction. ejusdem fiant tabellæ.

Item ℞. aquar. stillatitiar. angelicæ & morsus, aut decoct. angel. lib. ß. aromatizet. parum cinnam. ad usum ex cochleari.

Interea fotu aquæ tepidæ procuratum est ut citarentur lochia. Omnia odorata vitata sunt.

Puellis recens natis mel deglutiendum aut lambendum porrigitur optimo usu, ut provocetur alvus, & vitentur tormina.

Item ad vitandam convulsionem cui obnoxii sunt, cum pulte miscetur corallium & pulvis margaritarum.

Purgationes a partu cumulate & ut decuit, exierunt. Magna copia toto illo tempore sanguinis exiliit. Interjectis diebus injecti clysteres. Tamen ne quid alienum contingat, deinceps de purgatione cogitatum. Ac dubitatum an lavacro utendum sit, ut a partu nostrates mulieres solent. Repurgata est rheo & catholicone. Quamquam suspectum sit catholicon, quod in suspicione Epilepsiæ & cassia & catholicon suspectum sit, ut doctissime a Rondeletio & Hollerio annotatum. Idque annotatum puto aut communi quadam prudentia cui experientia suffragatur. Et ut quum e lecto surrexerit, repurgetur adhuc, visum est e re fore si apozema per decem dies utendum præscriberetur.

℞ rad. fœniculi, petros. aspar. cichor. acetos. an. ℥ j. enulæ camp. ʒ iij melissæ, omnium capill. an. m. j. buglos. borrag. glycyrrh. passul. an. m. j. ceterach, scolopen. an. p. j. semin. pæoniæ & radicis ejusd. an. ʒ j. ß. sem. seseleos ʒ j. florum, p. j. agripalmæ m. j. ß. fiat decoct. ad. lib. j. In colatur. dissol. syrup. capill. ven. ℥ iiij. cinnam. ʒ. j. Fiat apozema clarificatum & aromatizatum.

Quod attinet ad usum balnei, ne quid forte contingat præter opinionem, præsertim si mulierculārum balneum usurpetur ex fæce vini albi aut rubri, ex

alumne, & similibus, visum est interdici debere usu ejusmodi balneorum; Nisi forte balneo dulcis aquæ recreari velit: & pro omni detersorio fiat pulti ex amygdalis contusis & hordeo contuso, qua corpus leviter fricetur. Ita enim detergebitur corpus, & nihil incommodi afferetur. Nam quum balnearum usu caput vaporibus impleatur, & graviter in iis usurpandis peccetur; si quid peccatur; facillime autem omnium hic peccatur, contentos nos esse oportet simplici frictione. In quibus autem paroxysmi epileptici metus est, in iis cautos esse oportet in balneorum usu. Quod enim veteres epilepticos & melancholicos ad lavacra miserint, id factitatum esse asserimus, quum corpus, aut caput intemperie aliqua calida siccaque affectum est, quum in partibus omnibus squalor. Hic enim dubium esse non potest quin balneis locus sit ad correctionem calidæ siccæque intemperiei, quæ multorum, magnorumque malorum auctor est & parens.

ANNOTATIONES.

1. *Quod a translatione potius fit, declarat ejus accidentis repressio ac cessatio quum primum alvus descendit.*

2. *Non est dubium quin mulieres affectionibus capitis magis sint obnoxiæ, quum multis de causis, tum propter capillorum exactam nimium diligentiam & studium; quod annotat Cælius Aurelianus in Chronicis.*

3. *Nam qui a dispositione cerebri epileptici fiunt, & concidunt, minima occasione & prehenduntur, & relevantur: sed quum quis numquam aliquid tale sustinuit, magnam oportet adesse causam qua hoc symptoma afferat: nam vel est summa plenitudo, vel summa corruptela, ut contingit de eo qui primo die phreneticus contigit, & tertio interiit a maligno, ut Galenus doctissime interpretatur. Itaque quum quis epilepsia prehendi solitus est, minus morte periclitatur, sed aut numquam, aut ægerrime eo morbo defungitur. Si numquam expertus est, periclitatur morte ob dolores acerrimos, & virium casum: & quia pars princeps occupatur. Si semel hoc sustineat, non ita facile relabitur. Quod autem periculum aliquando creet, quum non contigit; videtur Celsus indicasse lib. 3. cap. 23. Interdum (ait) quum hic morbus recens est (idest numquam adorsus) hominem consumit. Hippocrates lib. 2. Prorrheticon differentias magnas morbi sacri proponit, ut in iis, quam in illis periculosior, solutuque difficilior exsistat. Ac inter cetera ait solutu difficillimum morbum sacrum qui a puero ad virilem ætatem pervenerit. Quod absurdum videtur. Nam aphoris. 45. lib. 2. mutatione ætatis pueros adorta Epilepsia curatur, & mutatione vivendi rationis; præsertim quum puellis menses erumpunt, & maribus quum venerem agnoscunt, ut Celsus ait cap. 23. lib. 3. At hoc accidit quum attingunt virilem ætatem. Ergo sibi dissimilis videtur Hippocrates. In illo loco utitur verbo συναυξηθῆναι Hippocrates, quod non significat ad virilem ætate pervenire; tunc enim, si umquam alias, solvitur morbus: sed vocat τὴν ἱερὴν νόσον συναυξηθεῖσαν, quasi dicas convirescere, idest corroborari, confirmari cum ætate virili. Alias hæc falsa sunt.*

4. *Quo excreto illico dolor sistitur, hic doloris causam censeri par est. Galenus cap. 2. lib. 1. loc. affect. Tamen hoc potest esse fallax. Sæpe enim in*

in torminibus clyster educit recrementum; quum tamen hoc doloris causa continens non sit. Nam postea educitur doloris causa.

5. *Notandum quoque hoc loco unum est, & tempore graviditatis, & tempore partus, & post partum multa multis mulieribus insolentia contingere possunt. Nam audivimus multas mulieres epilepticas concidisse dum gravidæ essent, qua liberatæ fetu nil umquam tale sensissent; sive id fiat ob suppressos menses, sive ob collectam multorum pravorum humorum illuviem, quæ de repente horrendum hoc symptoma invehit. Quemadmodum quoque aliis in mulieribus contingit ut quum utero gestant, immunes sint a sævis doloribus, quos prius dum utero non gererent, ferebant. Ita enim novimus mulierem hemicrania conflictari solitam gravissime dum utero non gerit. Quum primum utero concepit, nil tale sentiebat. Quod mirum est. Et id primus Hippocrates 5. Epidemior. observavit de muliere cui caput circumdolebat, nec allevabatur nisi quum uterum gereret. De illis mulieribus epilepticis tempore graviditatis (quum ab eo affectu plane immunes essent) Fernelius cap. de Epilepsia in Pathologia.*

CONSILIUM XLI.

Ad fœtorem oris & anhelitus.

MULIER annos nata quinquaginta levi de causa in morbum incidit. Ab eo relevari recrearique vix potuit. Inæqualiter corpus afficiebatur, modo calidiusculum, modo temperatum. Noctu, ac præsertim vesperi febris recurrebat. Eo tamen ventum est, ut contabescere videretur. Sed paullo plenius res tractanda, & a capite arcessenda, ut id quod instituti est nostri clarius elucescat.

Illa fere a primis unguibus, teneraque ætatula fœdo tetroque anhelitu laboraverat, ut vix quisquam in os loqui auderet fœtore oris territus. Et quum illi incumberet propter eum quem in republica locum tenebat, cum primariis hominibus consuescere, eum tantæ molestiæ sæpe pertæsum est. Nil non in eam rem excogitavit adscito illustrium Medicorum concilio, præscriptis eo variis formulis quæ in parato forent ad fallendas, leniendasque eas molestias. Quidam eam usu carnium omnino interdixerunt, alii aliud consuluere, quorum quum lubenter consiliis paruisset, nihil præter fucatam oris tantum suaveolentiam retulit, quum frustra in oris gratia concilianda fuisset elaboratum.

Nos ab eo fœtore contumaci auspicari voluimus, quod quæ causa eum primis annis foverat, ac aluerat, ea non minore liberalitate sui extrema senectute copiam fecit. Immo morbum aut morbos potius fecunda sobole parturiit, quibus in depellendis multum operæ insumtum est: sed hæc omnia frustra. Itaque quum levi quodam morbo tentata esset, efficacibusque remediis contra pugnatum esset, nihil-dum sensit solatii: immo ægrescere medendo videbatur. Recruduit ille vetus oris fœtor, palatum, gingivæ, fauces-que

que ipsæ limoso cœnosoque humore tamquam uligine quadam erant oblitæ: & quum is humor aut mucor potius teter detersus esset, citius dicto alius aderat qui detersas illas partes retineret, ac occuparet. Urinæ velut purulentæ profluebant: ex intervallis ardor urinæ eam excrecebat. Febris aderat e genere hecticarum putrium: inappetentia magna: virium amissio, mox earumdem recuperatio: marcor totius corporis: squallidus habitus. Edendo nihilum proficiebat, tametsi euchymis uteretur. Dubitatum est de sede hujus mali, de affectibus, aut implicitis, aut disjunctis: de marcoris tanti causa, de remediis: & quis tandem foret eventus illius morbi ita occulti ac inveterascentis. Morbus omnis quum actionem primo ac per se lædat, tolli, exscindique debet: numquam tolletur nisi causa continens, quæ eum fovet, adimatur. Nec tantum in causa continente adimenda occupatos nos esse oportet, quod hæc morbum proxime foveat, sed per analysin quamdam continuatione quadam ad alias causas sensim progrediundum, quæ morbum primum fovere dicantur. Tametsi enim & causa morbi continens sublata, & affectus ipse sublatus primam Medico laudem tribuant, & nil postea repullulet, non propterea aliarum præcedentium causarum tamquam continentis causæ parentum investigatio negligenda. Quoties enim longior quædam continuatio seriesque causarum exsistit, ut alia ex alia nasci & exsistere videatur, & omnes inter se aptæ connexæque videbuntur, tamquam conspirantes in causæ continentis affectusque ab ea nascentis generationem, tamquam in commune quoddam opus, suo quæque ordine excutienda ac demenda, & ab ea curationis exordium duci debet, quæ ortu prima, sed inventione postrema videatur. Nam in curatione, ratione, & ordine suscepta ita captari debet consilium, ut sæpe id negligatur quod postremo loco duxeramus faciundum. Alioqui frustra in tollenda continente causa laborabitur, quum ea nimium occulta, contumaxque sit, & quum a primis aliis causis pendeat, harum demolitio illius eversioni anteponenda est.

Ita conjectura artificiosa, quam στοχασμὸν Galenus vocat, assequi oportet, primum mali fontem, & in eum digitum immittere. Quod ut exemplo pateat, esto aliquis, cui æstuans sit ventriculus, & præterea acribus, piperatisque, & semiputribus caseis sæpe utatur; unde putrium biliosorumque humorum colluvies: ab ea obstructio, ab obstructione putredo, a putredine quoque febres. Sit ita sane, usu medicamentorum putredinem emendes, obstructionem liberes, an propterea febris illius scaturiginem, primumque principium tolles? Itaque ad ventriculi intemperiem corrigendam erit veniundum, immo pravum illud alimentum causæ externæ eatenus rationem habens erit adimendum, frustra alioqui de tollenda febre sudabitur.

In hac nostra muliere affectus qui occurrunt, sunt summus oris fœtor, febris hectica putris: renum abscessus quidam: totius quoque corporis præter rationem consumtio. Hic analytica methodo utendum ad sedium affectarum noticiam. Hæ autem dignoscuntur aut signis syllogisticis, aut pathognomonicis, aut consequentibus, aut excretis. Excreta autem vel partium ipsarum partes sunt quæ ab iis desecantur, ut pulmonis frusta; vel quæ in ipsis continentur, nonnumquam aliquid quod morbosam dispositionem sequitur, vel

solam,

solam, vel semper, vel ut plurimum. Ac in affectorum locorum investigatione tria maxime sunt advertenda, & tamquam canones proponendi ob oculos, quos semper intueamur: *Locus*, *Affectio & causa*, *Accidentia*.

Quæ tria quum animo comprehensa erunt legitimo ordine ad affectarum sedium cognitionem deveniemus. Ac locus ita sese nobis insinuat. Si affectio esset in cerebro (exempli gratia) vel per consensum fieret, vel per protopathian. Si per consensum, fugacia essent symptomata; si per protopathian, vel intemperie laboraret, vel solutione continui, & sic talia aut talia occurrerent. Idem de hepate sentiendum, & suis se signis ostentaret morbus, tum sedem, tum affectionis ideam indicantibus. Affectus & causa ita veniunt a nobis excutienda. Si inflammatio esset, quæ sese offerrent ejus essent generis; inflammationis enim consequentia hæc sunt: si scirrhus foret, talia sequerentur; si inflammatus esset pulmo, ejusmodi essent symptomata & signa, quibus notitiam ipsam consequeremur. Ab accidentibus autem ita eruitur cognitio rei: Dolor est ejusmodi, hoc itaque denotat: Aphonia est, necesse igitur id subesse, morsus est orificii ventriculi, illinc aut inde contingit.

Quod in nostra muliere exerceri debet: fœtor est oris, ergo aut a cerebro est, aut a pulmonibus, aut a ventriculo, aut a præcordiis. Si a cerebro est, a destillatione & rheumatismo est; ac credibile esset tussiculam adesse. Nam quæcumque materia est quæ fœtorem habet, ea putris est; si putris, exulceraret, ac proinde molesta foret aut œsophago, aut tracheiæ arteriæ. Si huic, tussis esset; si illi, prava chylosis fieret, a prava chylosi fluores alvi, depravatio omnis alimenti, extenuatio. Si a pulmonibus est, aut ulcus, aut sideratio thoracis significat. Si ulcus, argumenta jampridem innotuissent: at nulla hactenus. Si sideratio esset, non tam diu eum affectum pertulisset. Si a ventriculo est, per depravationem alimenti, assumto cibo cessaret fœtor, vacuo ventriculo appareret. Nam inanito ventriculo fumi sursum efferuntur, qui graveolentiam afferunt. Quod multis contingere Aristoteles in Problematis scribit. Credibilius est eum fœtorem & a thorace esse, & a ventriculo. A thorace esse potest, non concepto ulcere ullo in pulmonibus. Etenim verum id est quod scribitur a Galeno, in partibus ipsis citra inflammationem, tumorem, aut obstructionem vitium concipi, quod a tota substantia dicitur. Quod & in pulmonibus verum esse potest, quum fieri possit ut proprio quodam pulmonis vitio, & ob coacervationem humidioris materiæ spiret aura fœtens. Tamen si vitium esset totius substantiæ in pulmonibus, credibile non esset eam tamdiu vixisse. Ac Gordonius annotavit oris fœtorem a pectore numquam curabilem esse. Quod bifariam potest intelligi, aut quod fœtor a thorace ulcus, aut quid simile significet & jam inveteratum, unde necessario interitus consequatur. Nam sputum fœtens, mortem in propinquo significat: Aut quod quum fœtor est a pectore, ob remediorum difficilem ad pulmones penetrationem, causa illius fœtoris immedicabilis manet. Idem auctor communem quamdam fœtoris oris causam memorat humorem phlegmaticum. Nam nec humor biliosus ita aptus est, nec melancholicus, quum ille sua acrimonia & calore putredinem facile arceat, hic suo acore contra fœtorem istum sese quodammodo obfirmat. Unde quibus

bus fœtor oris est, iis & palatum, & dentes quodam mucore sunt obliti & infecti. Quod huic mulieri contigit. Incredibile enim dictu est quanta copia cœnosi humoris quotidie in os recurreret: quod tetrum humidumque halitum a pulmone aut ventriculo potius elatum indicaret. Nam qui a pulmone est, exhalationem refert potius: qui a ventriculo & præcordiis, vaporem & halitum. Credibile in hac muliere a vapore potius, quam exhalatione, declarat satis copia excrementi. Ac quinque de causis phlegmaticus humor omnium facillime fœtorem inducere ita colligitur: Prima, quia frigidus, & ideo facile suo genuino calore destituitur. Secunda, quia humidus, quod facilem ad putredinem concipiendum inclinationem affert: Tertia, quod omnium facillime (ratione copiæ, est enim multus, & superfluus in corpore) rheumatismum faciat: Quarta, Quod omnium facillime ratione pravæ diætæ, quam quotidie instituere videmur, accumuletur ac succrescat. Quinta, quod post sanguinem abundet maxime.

Et annotat idem Gordonius, fœtorem a ventriculo non esse continuum, quod assumto cibo paullum quiescat: Quum a pectore continuus est, & ulcus pulmonis significat, & letale est. Quod non probabile esse satis abunde paullo ante indicavimus; nam fieri potest ut in pulmonibus putrescat materia exitum non habens, quæ oris fœtorem afferet.

Mirum tamen esse possit, cur in febribus halitus non fœteat, quum pituitosus humor sit, qui putris sit, hinc efflatio putris esse debet, & anhelitus: si quæ prius dicta sunt, vera exsistant. Respondet Gordonius, bifariam fieri putrefactionem; uno modo per ebullitionem & incendium quoddam a calore præter naturam: & ea putredo non inducit fœtorem, cujus generis esse solet in febribus: Et alia est per substantiæ corruptionem. Sic in febribus quum fœtor anhelitus est, mors significatur; quod non solum humidæ substantiæ ebullitio significetur, sed propriæ substantiæ corruptio. Sed pace tanti auctoris dicam, hæc minus congrue, vereque dicta sunt. Nam quis dubitet in febribus continuis, putridis, aut intermittentibus non simplicem esse ebullitionem? Nonne excretos humores sursum deorsumve in putridis febribus fœtidos, corruptosque videmus? Et tamen in iis facta est simplex ebullitio, per Gordonium. Quasi vero quum fœtor aut a pulmonibus, aut a ventriculo est, major sit (manente præsertim vita) propriæ substantiæ corruptio, quam in febribus putridis in quibus excretiones sæpe cadaverosæ & putres admodum apparent? Non est credibile; nam si halitus fœtens a ventriculo manans, tantam corruptionem significat, quomodo tamdiu maneret vita? Respondeat Gordonius de sudoribus, in febribus præsertim pituitosis manantibus, tam graveolentibus, ut vix quisquam eos ferat; & tamen non fœtet anhelitus. Itaque alia quærenda est distinctio. Nam non est dubium quin humores, si præsertim pituitosi sint, a calore præter naturam multum corrumpantur, & non tantam acquirant malam qualitatem, quanta requiritur ad fœtorem oris. Cur ergo, inquies, non fœtet os? an quia simplex ebullitio, ut vult Gordonius? Nequaquam, sed quia humor qui febres committit, conclusus est in visceribus, non autem in partibus thoracicis, aut capite, aut ventriculo, aut ore: E quibus partibus

bus necesse est spirare aliquid ad fœtorem oris. Quod si qui humor febres committit, in iis partibus contineretur, dubium non esset quin fœtorem oris accerseret. Nam si conclusus humor in præcordiis leipothymias ob tetrum vaporem, cardiogmos, mortem denique inferat, cur non in superioribus partibus contentus fœtorem afferre possit? Si per sudores erumpens tenuis ejus pars, aut per urinas, quæ sæpe fœtentes sunt admodum, tetro vapore feriat sensus nostros, cur idem humor sursum repens, & thoracicas partes occupans, non tetrum odorem oris inferat? Hydropici graveolentissimos in abdomine humores continent, nec tamen tetrum spirant: Ergo quia humor in partibus ventris conclusus est, & non partes superiores capessit. Unde videmus mulieres quibus suppressi sunt menses, aliquando tetrum spirare, & colligimus eas graviter ægrotaturas, quod tanta sit humoris putrentis copia, ut non solum partes inferas, sed & superas occupet: in superis tetrum halitum, in inferis febres accersit. Ergo idem humor, & ejus putredo non distinguitur. Quod autem in febribus maximam partem nec sudores graveoleant, nec halitus propterea fit, quia maxima febrium pars a bile est; quod Hippocrates non minus breviter quam vere scripsit; quamquam hoc ab eo dictum plerique male feriati homines non intelligunt. Bilis autem aut flava, aut acida: neutra tetrum spirat ex se, aut illud paucum admodum. Contra in quotidianis & pituitosis, & vetularum febribus, & malus gustus est (ut vocant) ob tetrum halitum & putrentem in ventriculo humorem; & fœtentes sunt sudores. Quod arguit non modo magnam humiditatem requiri ad tetrum halitum, sed & occursum materiæ ad partes oris; sive cerebrum sit, sive pulmo, sive ventriculus. Quod autem humores biliosi, aut melancholici non ita tetrum ex se emittant, ut & pituitosi, satis apparet sensui, ex alliis, cæpis, pipere, sinapi. Nam & allia & cæpæ, & piper fere eodem gradu calida esse veteres autumarunt: cur tamen ex iis alia tetrum spirent, alia non? Id fieri propterea asseverant veteres, quod allia, & cæpæ multa humiditate prædita sint, quæ facillime digeratur ac corrumpatur, nequeunte calore illam coercere ac mitigare; ideoque graveolent: a pipere autem & zinzibere nihil fœtidum exhalet; quod non tanta insit humiditas, & quantula est cumque facile superetur a calore. Quod idem humoribus contingit. Nam biliosi humores analogiam quamdam habent ad piper & zinziber; pituitosi ad allia & cæpas: & quæ humidiore sunt temperamento, & calore medioeri, maximam partem hircum redolent. Et mulieres vetulæ, quibus superfluit multa humiditas, spirant malum odorem, & anhelitu asthmaticos pueros faciunt: Et quibus gingivæ & os humidius est, iis teter odor est. Quo fit ut concludamus multam humiditatem requiri ad fœtorem oris, & præsentiam illius humoris in partibus ori vicinis, alioqui conclusus manebit humor, & nil tetrum in os mittet; ut male concluserit Gordonius in febribus putridis non tetrum esse halitum, ob simplicem humoris ebullitionem: & quia qui illum halitum commissurus est, aliam malam qualitatem ab ea quam febrilis materia nacta est, concipere oportet: idem est putredinis modus, ut diximus. Quamquam non negamus fieri pos-

ſe ut in fœtore oris, præſertim a male affectis pulmonibus non adeſſe ſolum putredinem ſimplicem, ſed alienationem plane a temperamento, & perfectam. διαφθορίαν. Quod nos obſervavimus in auriga ad ripam Sequanæ, cujus ex ore fœtor (incredibile dictu) totam domum inficiebat, & cadaverosum olebat. Unde non ita longe poſt fato conceſſit, ſiderato toto pectore. Et hæc ſunt quæ contra Gordonium agitari potuerunt: cui tamquam homini doctiſſimo habenda gratia, quod diſputandi feneſtram aperuerit.

Atque ut ad rem redeatur, de remediis illius fœtoris pauca dicenda: Gordonius cauſam maxime conſtituit humorem pituitoſum. Meſuæus cholericum quoque conſtituit; unde pro materiæ biliosæ conditione inſtituit ea quæ humectandi vim habent, & contemperandi; ut eſt ſyrupus de pomis, & rob, de acetoſitate citrii, diacytonites: At in corporibus bilioſis, ſiccis, in quibus abundat calor febrilis, videtur potius in contemperationem verſandum. In materia phlegmatica, ea quæ calfaciunt, inſtituuntur; ut confectio trypheræ quæ ex aromaticis conſtat; caryophylli, cypperus, lignum aloes, calamus aromaticus, & quæ ſint ejus generis.

Ergo quum febris illam mulierem exerceret, fetor oris, in appetentia, urinæ ardor quidam, atque urinæ veluti purulentæ funderentur, quanam methodo utendum? cum quo agendum prius? An affectus eſt compoſitus, an complicatus? De iis breviſſime dicendum.

In morbis omnibus aliquid eſt quod ſub ſenſum cadit, aliquid vero quod ſenſum fugit. Id quod ſub ſenſum cadit, ſymptoma eſt; quamquam ſæpe eſt involutum ac implicitum, ut an hujus, an illius morbi ſit certo definiri non poſſit. Si ſymptoma ſub ſenſum cadit, nullo eſt opus ſigno quo ſeſe nobis detegat. Senſus enim fidem facit. Id quod ſenſum fugit, cauſa morbi eſt, & morbus ipſe: Morbus quidem generali quodam modo ſeſe nobis oſtentat, nimirum actionis læſione: ſed quia occultus ſæpe eſt, & cauſa recondita, intuſque latens, ideo concurrere debet ſignum quod utrumque detegat, atque demonſtret. Signum enim eſt id quod ſenſibus noſtris obvium factum, aliud quippiam latens & occultum comitatur; id enim illius ſignum cenſetur. Symptoma autem, quia conſpicuum eſt, interioris, occultique morbi ex quo fluxit, expreſſum eſt ſignum. Quia autem ſimilitudines bonis & eruditis Medicis imponunt ſæpe, ob morborum, cauſarumque complicationem, ac confuſionem; ideo in ſignorum ac ſymptomatum dignotione accuratos eſſe oportet: item in morborum aut connexione, aut complicatione. Maximum autem momentum habent ſigna inſalubria in morbis, quod & ſpeciem morbi, & ſedem, & cauſam alia atque alia deſignent.

Porro morbus aut unus eſt, aut multi: unus ſimplex, aut compoſitus: Simplex aut ſolitarius, quum nulla efficiens cauſa adeſt, nullumque grave ſymptoma quod curantis conſilium ad ſe revocet; ut intemperies ſimplex, Comitatus, quem continens cauſa intus fovet; ut obſtructio, aut quem horrendum ſymptoma comitatur, ut quum morbo dolor ingens affiſtit. Compoſitus morbus eſt, qui ex multis eidem parti connexis conſtat. At multi

multi morbi sæpius una nos exercent. Eos autem aut implicitos, aut connexos, aut conjunctos, aut disjunctos vocamus. 2 Connexi, conjuncti, & consequentes idem significant. Disjuncti conjunctis sunt contrarii. Impliciti & Conjuncti distinguntur. Impliciti dicuntur quum variæ quidem partes afficiuntur, sed quæ in communem actionem omnes conspirent; implicantur enim, & communia elucent symptomata, quæque vix distinguas ao id potius quam illud laboret. Ut quum difficilis est respiratio & tussis, quia hæc & in pleuritide, & in peripneumonia promiscue incidunt, ea per se non satis indicant an costa, an pulmo afficiatur. 3 Sunt enim ὁμογενῆ, sive ὁμοειδῆ, ut loquitur Galenus: item & sputa, quæ tamquam aliquid indicatura excernuntur, sæpe difficultatem judicandi afferunt, an hæc potius quam illa pars afficiatur, quod promiscue indicent & costarum, & pulmonis, & asperæ arteriæ affectus, ut Galenus loco supra adducto probe recenset. Affectus autem complicatos indicat hoc exemplum, si quæpiam sit ceratoidis erosio, rhagoidis exitus, pupillæ distortio, & apparens suffusio, tametsi omnes hi affectus uno eodemque tempore consistant, non tamen morbum oculi compositum efficere dicuntur: sed sunt morbi impliciti, idest variis partibus insident, quarum tamen in unum opus est conspiratio. Sed quum morbus compositus dicitur, in eadem parte sunt multi morbi simplices: ut quum hepar intemperies sicca & calida cum tumore aliquo occupat, quia uni eidemque parti illi multi morbi inhærent, morbum compositum constituunt, non simplicem. Proptereaque impliciti & compositi morbi eo tantum discrimine distinguntur, quod quum simul simplices & multi sint morbi, si variæ partes in unam communem actionem conspirantes occupantur, tunc morbi impliciti vocabuntur: Si autem una tantum pars afficitur (nomine partis tamen non ita in angustum structuramque adducta) tunc compositus morbus dicetur. Ut pleuritis & asthma simul exsistentia morbos implicitos efficiunt, quod uni eidemque functioni incommodent. Et ex recentioribus quidam morbos compositos ab implicitis accurate distinxerunt, quod a paucis observatum viderent hoc discrimen: quod tamen magni interesse existimarent. Nam quod ad curandi consilium & indicationes pertinet, in composito morbo scopum unum curationis proponi volunt, in complicato & involuto morbo diversum: Exempli gratia, in tumore præter naturam & intemperies est, & vitium conformationis, & solutio continui. Hujus timoris quum cura suscipitur, tametsi varia sese nobis offerant; unus tamen scopus est curationis, nisi forte quosdam particulares effingere velis. At quum luxatum est brachium, & juncta est inflammatio, & partis convulsio, non hunc morbum compositum dices, sed implicitum; propterea que diversi curationis scopi proponuntur. Hoc discrimen non agnovit Galenus disputans de morborum differentiis, confunditque morbos compositos & complicatos. Recte quidem distinguit morbum partis similaris a morbo partis organicæ, sive simplex, sive sit compositus. Ut tunicæ adnatæ inflammatio, non oculi morbus per se tamquam totius

Com. in part. 2. li. 1. Prorrh.

Quid proprie implicitus morbus.

Cap. 13. de morbor. differ.

totius instrumenti dicitur, sed primum & per se tunicæ adnatæ dicitur; secundo totius corporis ipsius oculi tamquam instrumenti. Nam partium similarium morbi per se, ex eventu tantum toti instrumento accidere dicuntur; sive morbi ipsi singularum partium sint simplices, sive compositi, ut quum in pupilla est contortio & inflammatio: Et morbus compositus totius instrumenti bifariam dicitur: vel quum una tantum pars morbo composito afficitur; tunc enim totius oculi affectus dicetur, sed tantum secundario; vel quum partes omnes oculum constituentes simplici morbo laborant; tunc enim ii omnes affectus morbum unum compositum oculi totius dicuntur constituere. Sed recentiores non compositum morbum, sed contra Galeni mentem morbos implicitos vocant. Galenus de ea re nil primum statuit, sed aliorum affert opinionem. Nam quum unguis & lippitudo est, quum erosio corneæ, quum uvea prolabitur, hoc totum vocant quidam morbum oculi compositum, alii diversarum partium diversas affectiones. Et utrorumque probabilem sententiam asserit, mirumque est quomodo dicat Galenus nihil interesse sive hoc totum morbus compositus dicatur, sive plures morbi diversis auxiliis egentes, quoad pertinet ad curationem. Falsum enim hoc est. Quum autem satis abunde demonstraverimus interesse plurimum ad curationem si morbus compositus dicatur, & si morbi complicati; in his quippe & illis diversi omnino scopi sunt. Sed Galenus non ita exacte intelligendus. Nam ex eo appellandi morbum oculi compositum occasionem sumi vult, quod quum oculus una sit pars ex particulis multis constituta, quæ omnes ita congruunt ut in unum opus conspirent; propterea hæc simplicium morborum congeries & syndrome non inepte compositus oculi morbus dicitur. Sed clarioris doctrinæ & intelligentiæ causa appellentur multi morbi particulares & impliciti: Ut nomen (impliciti) diversas morborum ideas per se exhibeat: quomodo Galenus aliud esse dicet febres compositas, & implexas: sive implicitas. Galenus autem in illo libro de differentiis morborum, postquam aliorum sententiam proposuit, ut eos inter se conciliet, videtur quid sentiat aperire. Quod ut facilius præstet, a morbis simplicibus incipit, quorum quidam totius oculi primo esse dicuntur, alii secundario tantum, & κατὰ συμβεβηκός. Exempli gratia: Suffusio totius instrumenti morbus est per se: at ceratoidis exulceratio, instrumenti morbus esse dicitur ex eventu tantum; per se enim ad corneam tamquam similarem partem refertur. Sed longe aliud statuit discrimen de morbis compositis. Nam ex compositis morbis quidam sunt proprii totius instrumenti, nempe oculi, primo & per se: alii ex accidenti; ut adnatæ inflammatio propria est tunicæ affectio, ideo ad totum oculum non refertur, nisi secundario. Ergo, ut vult Galenus, ponamus plures oculi partes simul unaque affici, vel unam tantum partem, ut patet in inflammatione tunicæ adnatæ: quum una tantum pars, ea affectio dicitur morbus compositus unius partis per se, & totius instrumenti secundo tantum: quum multæ simul oculi partes, morbus dicitur totius instrumenti primo & per se, ait Galenus: quod falsum videtur. Nam ceratoidis erosio, rhagoidis exitus, pupillæ distorsio, morbi sunt singulares, multas oculi simul

a. de different. feb.

partes

partes (si sors ferat) occupantes, primo per se, an quia in cumulo sunt, propterea dicentur primario referri ad totum instrumentum; quod vult Galenus. Si ceratoidis erosio per se ad partem unam refertur, & pupillæ distorsio per se ad alteram partem, secundario autem uterque affectus ad instrumentum totum referatur; cur potius, quum singulæ per se æstimantur ad partes suas primo & per se attribuuntur, conjunctæ autem ad oculum totum revocantur? Sed dicet quispiam; Quum Galenus vult morbum compositum totius instrumenti vocari, quum multæ simul partes afficiuntur ipsius oculi; non hoc est intelligendum quum partes multæ afficiuntur affectu sibi proprio, peculiarique: sed affectu qui per se & primo & simpliciter ad totum oculum referatur. Nam suffusio per se ad oculum refertur, sed si ad suffusionem alius morbus generalis oculi, ut unguis, & rhœas accesserit, hi omnes morbum compositum efficient totius oculi primo & per se, quia singuli per se morbi prius in sese considerati ad totum oculum referebantur. Sed Galenus non vult tantum morbum totius instrumenti vocari, quum omnes, aut multæ simul partes afficiuntur morbis, quorum singuli primo erant totius instrumenti; ut suffusio, unguis, rhœas: sed quum morbis quoque detinentur, qui singuli in se spectati peculiarem ad partes singulas rationem habent, & secundario tantum quum soli spectarentur, ad totum instrumentum referuntur. Verba autem Galeni hæc sunt loco suprapositio: *Quum plures eodem tempore partes oculi morbo aliquo afficiuntur, morbi ipsi primo totius instrumenti esse dicuntur; atque eo magis si unusquisque morbus ante erat primo & per se totius instrumenti.* Hæc verba, *atque eo magis*, indicant affectiones aliarum partium peculiares, ut distorsionem, exitum, erosionem commixtas inter se posse totius oculi primo & per se morbum compositum efficere. Unde antea dixerat nihil interesse an quis dicat eas affectiones (quarum unaquæque proprie & primo ad oculi partes, non autem oculum totum referretur) morbum compositum oculi efficere, aut multos morbos aliarum partium. Sed tandem ut hanc nos disputationem terminemus, quoniam forte noluit Galenus rem tam exacte disquirere, dicemus quid nobis videatur de morbis compositis & complicatis. Quod tametsi non expressit Galenus, licet tamen idipsum ex illius scriptis elicere & venari: ut non sit cur ea in parte recentiores sibi palmam decidi oportere existiment, ac si eorum hoc esset inventum, & hujus tantæ rei auctores essent ac principes. Quum multi morbi occupant varias oculi partes, sive per se sint simplices, sive compositi, ut tunicæ inflammatio, aut illi morbi quum simplices considerabantur ad partem hanc aut illam peculiariter referebantur, aut generaliter ad oculum ipsum totum. Puta unguis simplex morbus, & rhœas ad totum oculum attribuitur, nomenque dat. Ergo si multi tales morbi complicentur, morbum compositum totius oculi primo per se efficient. Sed pupillæ contorsio, rhagoidis hic aut ille affectus, quum secundo tantum ad instrumentum totum referatur, si multi tales morbi peculiares in hac aut illa parte, peculiaremque denominationem inducentes, complicentur, morbum efficient compositum totius oculi: sed vel di-

ces istum morbum compositum non proprie, & primo totius oculi dici; sed secundo tantum, quod seorsim spectatæ affectiones has aut illas partes attingerent: vel potius vocabimus multos morbos multarum partium, vel implicitos morbos uni oculi functioni generaliter officientes. Sed hæc sufficiunt. Ergo morbi multi aut impliciti dicuntur, aut connexi, seu consequentes, aut disjuncti. Impliciti, ut dictum est, sunt, quorum ea est ratio, ut per se conspirant, ut uni eidemque actioni incommodent: ut de morbis unam vnius oculi actionem lædentibus dictum est. Item pleuritis & asthma, quia duo sunt affectus partium respirationi dicatarum impliciti dicuntur (quum simul invadunt) quia communia quædam habent symptomata, ut tussim, & difficilem respirationem. Connexi, & consequentes idem significant recentiorum opinione; quamquam nomen *Consequens* paullo latius manat quam *Connexum*. Exempli gratia: Morbi consequentes seu connexi dicuntur, quorum unus posterioris est causa & auctor, & uterque morbus simul manet; Ut quum affectus est ventriculus, & ei affecto caput condolet, & morbi consequentes, & connexi dicuntur. Quod fit aut propter morbi naturam, ut quum pleuritis necessario febrem continuam advocatam habet, & dicuntur morbi consequentes & connexi: Aut ex partium conditione, quia quæ sunt propinqua, quæque communia, ea primum & maxime affici solent, idque aut generis similitudine, aut vasorum communione, aut operis societate, ut passim annotavit Galenus. Quum itaque ea est morbi ratio, ut unus alterius causa sit & auctor, atque ita ut nisi ademto uno, alter non tollatur, proprie connexi morbi illi dicuntur: sed in ratione consequutionis, quia evenire potest ut commutatione quadam morbus alteri succedat: ut quum peripneumonia pleuritin sequitur, hic non connexi, sed consequentes dicentur. Observatur siquidem consecutionis ratio, ac connexionis nulla est. Sic nomen *Consequentis* longius patet quam *Connexi*.

De connexis, consequentibus hæc dicta sint. Sed ut scrupulosis & cotibus tandem oratio nostra enatet, de disjunctis separatisque morbis nihil dicemus, quod satis disjuncti intelligantur, qui in separatis partibus versantur, quarum non est ea communio quam supra diximus. Qui morbi in ea muliere, cujus gratia hoc susceptum est, satis innotescunt. Nam & in ore fœtor erat à prolapsu putris pituitæ à capite, adjuvante quoque tetra exhalatione à partibus inferis: & renum male affectorum ac purulentorum magna quoque fuit suspicio. Atque omnia ita erant occulta, ut morbus potius in diaphthora consisteret, quam in manifesta aliqua intemperie diceretur. Febris erat lenta, cujus seminarium aut renes male affecti erant, aut mesenterium semiputre. Illud observatum in ea quod 6. Epid. scripsit Hippocrates: *Omnis extenuatio laxat cutim, deinde distendit; Refectio vero distendit, deinde laxat.* 4. Extenuationis causæ, alimenti penuria, exercitationes plures, vigiliæ, agitationes, dolores, morbi colliquantes, evacuationes, pravitas humorum in vasis, ut narrat Galenus in historia de muliere extenuatissima 6. Epid. In hac muliere corruptionem esse aliquam testantur omnes excretiones omni ex parte. Accedit quod in omnis

omnis morbi diuturnitate per Galenum, comment. in aphor. *Acuti morbi in quatuordecim diebus, &c.* est obsidio partis alicujus, cujus occasione fovetur tam longus morbus. Et quum caloris, & frigoris magna sit vicissitudo, declaratur vaporis suscitatio e materia corrupta. Sic Galenus docet in Epidemiis. Sic morbus latens est ex insidiis invadens, & corpus frangens. Immo annotaverunt quidam ex veteribus, in vetulis sæpe ita humores corrumpi, ut exspiret ab iis teter vapor, qui puellos teneros asthmaticos reddere possit. Quæstio est, an esset febris hectica. Aliquando refrigeratio contingebat, sed recalfactio illa solemnis, quæ in nutritis hecticis apparet, non aderat. Si recalfactio non aderat, an non hectica? Erat hectica putris, a qua non excluditur levis perfrigeratio, quæ περίψυξις & ἀναθέρμανσις dicitur. Aut dicemus manifestam calfactionem in iis apparere in quibus viscera sunt robusta, non autem si vieta & effeminata sint. Hæc omnia indicabant cogitandum potius esse de prognosi, quam de vita protrahenda. Salutis enim exigua admodum spes supererat. Nam quum morborum securitas aut ex parte ipsius affectus petatur, aut corporis subjecti, aut utriusque: quodlibet horum spectaretur, de salute nil sperabatur. Morbus autem sui indicationem exhibet, aut τῇ ἐνδείξει, aut κακοηθείᾳ. Subjectum, quum vis aliqua est restibilis: nam quum specie & ingenio morbus malus est, & subjectum male constitutum, male præsagiendi occasio sese offert. Et quum omnia in ancipiti forent, deque funere potius quam de vitæ fenore cogitaretur, in eam itum est discessumque sententiam, ut oppugnanda in putredine laboraretur, & viribus adaugendis. Itaque ratione putredinis breves & faciles ex rheo purgationes sunt institutæ. Ut autem corpus & vires recuperaret, serapium instaurans ex testudinum carne est præscriptum.

His ita institutis, domita paullum putredine, ne contagione putrium humorum lactis asinini bonitas superaretur, consultum est ut exactis aliquot diebus ad ipsius lactis usum veniretur. Hoc ita factum est. Recreata natura surrexit, morbumque occultum tandem vicit, & præter omnium Medicorum opinionem superfuit; Ut mirum non sit si præjudicata Medicorum judicia sæpe non ita magni fiant, quum ab iis provocare & liceat & conveniat.

ANNOTATIONES.

1. *Comitatus morbus, ut quum febrem fovet atque alit obstructio contumax, comitatus est morbus.*

2. *Quamquam multi morbi consequentes dicuntur, qui necessario connexi non dicuntur, ut pleuritin sequitur peripneumonia. At propterea connexi non dicuntur morbi.*

3. *Quum signa sunt communia, & hæc & illa significantia, oportet Medicos diligenter suam intelligentiam excutere, ne decipiantur.*

4. *Si corpus capit multum alimenti, & tamen non bene nutritur, vel corrumpitur alimentum, vel non distribuitur, vel consumitur ob ingentem calorem naturalem.*

Consultabant Riolanus, Magnus, anno 1573.

CONSILIUM XLII.

De pulmonum affectibus, in quo quæritur, an ad pulmonum morbos quadret tenuis diæta.

HIPPOCRATES optimus instituendæ diætæ architectus, in libris de Diæta acutorum, disputans de pleuritide, exactam diætam præscribit: Immo primis diebus ita accuratam illam esse vult, ut quamdiu morbus siccus manet, tenuissime vivendum censeat. Siccum autem morbum vocat, quum nil dum excernitur materiæ morbificæ, quum sputum in os nondum occurrit. Quin etiam tantum periculi creari vult usu solius cremoris ptisanæ, sicco manente morbo, ut inde homines suspiriosos fieri asseveret. Et quod de pleuritide dictum est, idem sanciri debet de omnibus morbis acutis. Pleuriticis enim pro omni morbo acuto in exemplum subjicitur. Item cremor hordei pro alimentorum ceterorum examine proponitur. Et quoniam inflammatio pulmonis ex acutissimorum morborum numero censeri debet, quæstione digna res proponenda, an ea lex quam Hippocrates in pleuritidis cura sancivit, tenenda, confirmandaque in inflammatione pulmonis? Duabus enim de causis idem juris esse videtur. Prior est, quoniam Peripneumonia acutissimus morbus est, cito litis controversiam dirimens: Posterior, quoniam, ex sententia omnium veterum & recentiorum, eadem diætæ ratio & therapias servatur in curanda peripneumonia & pleuritide: immo eorum plerique leviter tantum attigerunt de peripneumonia, & peculiare caput non descripserunt, volentes peripneumoniæ curandæ rationem ex capite de Pleuritide depromi. Atque hoc non ita relinquendum est intactum, cujus explicatio & enodatio plurimum profectura est ad curationem morborum, quam omnes diligenter, & prout nostri muneris est, prosequi debent.

Galeni locus observatione dignus est: *In pulmone*, (ait) *spiritus tenuis est, & levis, & quem coerceri oportet, sanguis vero crassus, & quem in singulas pulmonis particulas dimitti opus sit*. Nam pulmo copiosiori alimento eget quam partes ceteræ, tribus aut quatuor de causis: Prima est motus perpetuus: secunda, caliditatis copia. Caliditas autem & propter cordis viciniam, & propter motus assiduitatem & constantiam. Addo & nativam, vernaculamque caliditatem, quum & spirituosa sit pars, & rara. Et paullo post, tria adinventa (*ἐπιτεχνίας* Græci vocant) ad affluentiam alimenti ad pulmonem ipsum, idque necessario. 1. Primum copia vernaculæ caliditatis, quæ efficit ut alimentum omne in partes minimas comminuatur, diffundatur, ac citius evaporetur. Alterum pulmonis dilatatio est in inspirationibus, quæ efficiat ut ex densissimis instrumentis (cujusmodi est vena arteriosa) violenter quippiam arripiatur. Tertium ac omnium maximum ab eo sanguine qui soli pulmoni a corde mittitur prius in illo plane confecto atque extenuato. Tertia hæc periodus implicita est atque obscura, nec intelligi potest. Nam propositio illa, *Ab*, in textu Græco non reperitur, & interpres male convertit genitivum Græcorum absolutum. Ita enim legi-

legitur in Græco, τρίτη ϗ μεγίςη πασῶν ἀπὸ τ̃ καρδίας ἀναπεμπομένε μόνῳ τῷ αἵματος ἀκριβῶς ἐν ἐκείνῃ κατειργασμένε ϗ λελεπτυσμένε. Ita interpreror: Tertium autem, idque maximum (supp. ad affluentiam alimenti ad pulmonem pertinens) est quod sanguis a corde mittatur ad solum pulmonem exquisite in illo prius elaboratus ac attenuatus. Et quum dicit tria esse præsidia ad affluentiam alimenti ad pulmonem, hoc bifariam potest intelligi, vel quod tres illæ causæ recensitæ hoc efficiant ut multum alimentum affluat: vel potius cum præcedentibus hæc connectantur, hoc efficiunt, ut multum affluere debeat. In utroque sensu periodus hæc intelligi potest. Redeamus ad rem. *In pulmone (ait) spiritus tenuis est, sanguis crassus & gravis, quem ad omnes pulmonis partes ferri oportet; siquidem pulmo ob causas tres multo alimento præ ceteris partibus indiget.* Quorsum hoc scribit? Ut occurrat objectioni eorum qui tueri velint frustra a natura constitutam esse venam arteriosam, & arteriam venosam. Nam si spirituosus halitusque sanguis in pulmone continetur, necesse est eum arteria dura robustaque contineri, alioqui effluet ut in aliis partibus continetur. Item si crassus sit sanguis, & gravis, utpote nondum elaboratus, quid attinet venam arteriosam architectatam fuisse, quum simplex tunica, ut in partibus aliis fuisset satis? Tacite autem fatetur Galenus eas rationes probabiles esse, ut convincatur frustra machinatam fuisse naturam ista vasa ab aliis ejusdem generis diversa. Nam in partibus aliis arteria dura est, ne cito effluant spiritus per corpus arteriæ: mollis vena, ne diutius insistat sanguis (siquidem per tunicam venæ nutritio fit, ex sententia Galeni) & ita nutritio retardetur: tamen natura necessitate adducta arteriam venosam, & venam arteriosam est machinata. At ampliorem disputationem de vena arteriosa in locum alium non longe rejicimus, explicantes an legitime, optimaque ratione vena arteriosa a natura sit instituta. Nunc autem quod instituti nostri est explicemus, nimirum copiosiore alimento uti debere pulmonem quam partes ceteras, & ratione caloris tum sui nativi, tum alieni a corpore cordis mendicati, tum constantis perpetuæque agitationis. Si enim hoc verum est, exquisita diæta in pulmonis inflammatione non est tuta, licet morbus sit acutus, quod & ratione alienum non videtur. At dicat aliquis: Quid tum vero pulmo copiosiore alimento egeat quam ceteræ partes, an propterea tamen exquisitæ diætæ locus non est in pulmonis inflammatione, ut & in pleuritide ab Hippocrate sancitum est? Nam quum Galenus usum venæ arteriosæ docet, necessariamque pulmoni alimenti copiam non ut affectus est pulmo, sed ut sanus, sermo habetur. Nos autem non negamus quidem injici mentionem de sano pulmone: sed tamen ex ea sententia desumimus postulatum ac hypothesin ad id quod instituimus maxime pertinentem. Etenim diææ instituendæ ratio revocari quoque debet ad naturalem symmetriam partium. Nam si in usurpandis medicamentis dum pars laborat, diligenter sanæ partis naturam ac symmetriam inquirimus, ut quoad fieri potest maxime parti consulatur: idem in diæta factitari debet. Illud enim est quod Hippocrates monebat: dandum consuetudini, quod non solum de consuetudine intelligitur, sed de pristina natura partis. Ut si cerebrum laboret intemperie humida, & siccam victus

rationem instituimus, quæ a nobis siccandi vi prædita diæta præscribitur, non talis est, qualis in aliis partibus servaretur, quæ minus humidæ forent. Nam etsi intemperiem humidam in parte humidissima corrigere consilium est, tamen intra limites consistimus. Sic in calida intemperie partium calidarum natura, impensè refrigerare non debemus. Idem quoque in diæta instituenda observari debet. Nam positis in hypothesin duabus partibus, quarum una copiosiore alimento eget, altera non item: In paribus effectibus non par diæta præscribi debet. Nam in affectibus ejus partis cui copiosius alimentum natura concessum est, liberaliores paullo nos esse oportet. In affectibus autem ejus partis cui minus alimenti suppetit, pauco nos contentos esse oportet. Nam ut multum alimentum in aliis requiritur, ita paucum abunde est. Quod & in universi corporis nostri nutritione dum morbo detinemur, observari debet. Nam qui pauco contenti cibo dum integra fruuntur valetudine, vivunt, in iis nos accuratiores, parciores, restrictioresque esse oportet: sin minus multo copiosoque cibo vitam propagarent, in iis dum infirmi jacent, liberaliores simus, ratio postulat. Immo Hippocrates iis congruentibus dum de qualitate cibi scribebat, monuit in diætæ præscriptione deteriorem paullo cibum consuetum, suaviorem esse ægris magis bono non consueto: adeo nos sollicitos esse oportet, ut & consuetudini, & temperamento, & vitæ instituto aliquid tribuatur.

Itaque si sanus pulmo copiosiore cibo dum sanus est, eget, quam partes ceteræ, ut hepar, & ventriculus, dum inflammatione tentatus est; minus exquisita diæta definiri, describique debet inflammato pulmoni, quam aut hepari, aut ventriculo. Cujus rei confirmatio & fides desumi potest ex Galeni auctoritate, si huic ea in parte fides abroganda non est: *Non sicut in jecinore & ventriculo, ita in pulmonibus tenuissimo victu utendum est. In ventriculo enim & jecore alimentum coquitur, metusque est ne ipsis phlegmone laborantibus nutrimentum rite non concoquatur, & phlegmone augeatur: in pectus vero tantum alimenti jam cocti pervenit, quantum uni ipsi particulæ nutriendæ conveniat.* Hic locus admirationi esse possit: Etenim Hippocraticæ disciplinæ e directo contradicere videtur. Si enim ideo exquisitissimo victu utendum non est in pulmonis inflammatione, qui locus morbum acutum producit, quod tantum alimenti ad pulmonem affluit, quantum ipsi convenit tantum, cur non idem continget in tunicæ costas succingentis inflammatione? At in pleuritide accuratam multum victus rationem præscribit, & dolore præsente, & dum siccus manet morbus, non multum dare ptisanæ jubet, ne natura a coctione avocetur, ne dolores augeantur, ne

Part.32. Comm. 1. in lib. de Diæta acutor. anhelosus æger reddatur. Ita enim scribit: *Quibus cibus* (idest stercus) *statim inclusus, si quis non vacuato eo sorbitionem dederit, dolorem, si adest, augebit; si non adest, protinus inducet, frequentiorque reddetur spiritus; quod malum est: nempe pulmonem exsiccat (quia augetur respiratio ab usu cibi) & fatigat hypochondrium, tum ventrem imum, tum septum transversum. Et ob similes causas qui tota utuntur ptisana septimo die, vel celerius moriuntur: alii mente læsi, alii ob difficultatem spirandi stertoremque præfocati.* Sed hic locus an alteri superiori contradicit, quo negat Galenus

nus locum esse tenuissimo victui in pulmonis inflammatione (quod idem de pleuritide intelligi debet, quum Galenus & in peripneumonia & in pleuritide siccitatem ex eo judicet, quod sputum humidum non procedat) quum hoc loco ne ptisanæ quidem locum esse neget? Nequaquam hæc pugnant. Sed ex collatione locorum intellecta conceptaque esse oportet. Utrumque conciliabimus, si prius unum explicuerimus.

Causa hæc est, cur pulmo inflammatus respuat exquisitum victum, non autem jecur & ventriculus, quod in ventriculo & jecore cibus coquatur: si plenius nutrimentum ingeritur, nec bene coquetur ratione morbi, & augebitur inflammatio. Hæc ratio Galeni est. Alteratio petita ex eodem Galeno, ut antea abunde monuimus, pulmo ob motum perennem, calorem, copiosiore eget alimento quam partes ceteræ: si dum sanus est copiosius cibandus pulmo est quam partes reliquæ, ob eas causas, dum laborabit ea consuetudo, & temperies pulmonis erit inspicienda. Nam Galenus consilio nisus Hippocratis, non vult quicquam peccari nec in commoda universalis nec particularis naturæ. Et quæ ratio unius partis, eadem & totius corporis; & quæ totius corporis, eadem & unius partis. Ita enim scribebat Hippocrates: *Qui his die cibari consueverunt, bis ptisanam dare &c.* Confert statum ægrum cum statu sano (ut ita loquar) Et paullo post: *Inter initia neque multam, neque crassam ptisanam dare oportet, sed quantum & ob consuetudinem, & ne multa fiat vasorum inanitio, ingerere convenit.* Ac si dicat Hippocrates: Et si principium morbi, aut adjectionem magnam suadeat, nimirum si vigor longe abesse videatur, ut æger in vigore morbi sufficiat, ne in illo cogamur præter rationem accedere ad nutritionem, aut detractionem alimenti, si vigor nempe in procinctu sit, & non est metus læsionis magnæ virium: tamen ita se gerere oportet vel in substrahenda ptisana, vel in eadem aut simpliciter danda, aut augenda, ut consuetudinis ratio habeatur: Hujus enim magna vis est, ne aut temere inaniamus, aut repleamus. Ita enim veteres quidam magnis mutationibus magnas opponere volentes, aliquando perfectam inediam præscribebant, aliquando tantillum dabant alimenti, ut cogerentur tandem cibum in medio vigore morbi adjicere non citra damnum ingens. *Part. 20. comm. 1. in lib. de acutis.*

Ergo pulmo sanus multo eget alimento. Quum itaque erit inflammatus, habita ratione consuetudinis, non ita exquisita diæta erit præscribenda. Scitum enim illud Hippocratis 6. Epid. *Attractio pulmo incendium, evacuatum siccat somnus multus.* In ejus textus enarratione cæcutire mihi videtur Galenus; vult enim conjungi eas duas voces, pulmo incendium, quasi dicat Hippocrates: Attractio fit quum in pulmone est incendium. Hoc quidem verum, sed non est sensus Hippocratis. Itaque sic legendum. Attractio, pulmo, incendium: idest, incendium per se attractionis causa est: pulmo autem una est ex partibus quæ attrahit maxime undelibet, a capite, a partibus inferioribus, ob calorem, & motus perpetuitatem; quæ duo pulmonem reddunt attractionis capacissimum. Pulmo itaque inflammatus seipso propter phlogosin calidior effectus expetet copiosius alimentum, alioqui tarescet motus perpetuitate, & majori celeritate propter idem incendium ichores

res attrahet a partibus inferis. Quo pacto libris de sanitate tuenda scribit in hominibus biliosis ob inediam capitis dolores oboriri, attractis sursum missisque vicissim vaporibus. Præterea facile colligi licet vim potentiamque pulmonis excalfacti ex eo loco Hippocratis in libris de differentiis morborum, aut potius de morbis, præsertim quum agit de erysipelate & inflammatione pulmonis. Docet enim tenuissimum sanguinem a magna vena attrahi quum ardet pulmo, unde inflammatio fovetur: at blanda anathymiasi, idest halitu, vaporeque succulento cibi humectatur paullum pulmo, ac proinde refrigeratur. Atque huc facit maxime quod dictum a Galeno, tantum attrahi alimenti ad pulmonem, quantum uni parti sufficit. Ut propterea ei non sit metuendum a paullo pleniore diæta.

Nunc autem locus postulat ut locorum Galeni & Hippocratis sensum venemur ac colligamus, ne temere aut adjiciamus, aut detrahamus: quod utrumque cavit Hippocrates, ut mirum non sit modo adjectioni, modo detractioni attendendum esse censeat. Locus Galeni est, *In inflammationibus pulmonis tenuissimo victui locus non est, quod in pectus tantum attrahitur alimenti cocti, quantum uni parti tantum satis est*. Alter præterea locus dum de usu venæ arteriosæ disputat, quo scribit præ partibus ceteris corporis pulmonem largiore alimento frui debere. Hippocrates autem in pleuritide & inflammationibus thoracis, idest, & membranarum & pulmonum exactam admodum ac statam diætam imperat. *Si*, ait, *lateris dolor assiduus est, calidis fomentis non remittitur, sputum non procedit, sed citra coctionem glutinosum est, nisi dolorem vel alvi subductione, vel secta vena solveris; si hic ptisanam das, ægrum jugulas*: Immo si tota utuntur ptisana, vel septimo, vel citius intereunt. Et paullo ante dixerat: *Si quis sorbitionem dederit non vacuata alvo, dolorem, si non adest, inferet, si adest, augebit: major difficultas spirandi orietur, & pulmonem exsiccat, &c.* Ubi videre licet accuratum admodum esse Hippocratem in præscribenda diæta pleuritide laborantium, immo ne cremorem quidem ptisanæ concedit: & ut a præscribenda ptisana avertat, proponit terrifica symptomata, quæ talis ptisanæ usus est statim allaturus. Si per Galenum tantum affluit ad pectus alimenti quantum uni parti satis esse potest, quorsum & in peripneumonia & pleuritide plenior cremoris hordei usus pertimescitur? Quorsum reformidatur vaporum, flatuosique spiritus sursum reciprocatio, & prava ad partes thoracicas distributio, quod annotavit Galenus in quodam commentario? Immo si pleniorem victum in acutis morbis tenuiori, exquisitoque anteponit Hippocrates, curiosa illa sollicitaque ptisanæ præscriptio locum in medendo est habitura.

Part. 33. comm. 1. in lib. de Diæta acut.

Com. in part. 12. comm. 2. in lib. de Diæta acut.

Ut res tota decidatur, ac lis controversiaque dirimatur, dicimus non abs re exquisitissimam diætam in inflammationibus thoracicis ab Hippocrate præscriptam ac sancitam, & non abs re a Galeno in inflammationibus istis pleniorem cibum requiri. Sed quo nexu hæc inter se cohærere copularique possint, paucis explicamus.

Hippocrates alias pleniorem diætam præscribit, alias tenuiorem, pro robore, natura, temperamento, morbi temporibus, in eodem morbo circumstantiis

ftantiis & occasionibus, morbi natura, consuetudine ægrotantium: Etiam eodem tempore morbi aliquando accuratus victus consulitur, aliquando paullo plenior: immo in uno loco adjectionem in morbis commendat, in alio eamdem rejicit, habetque rationem universalis & particularis naturæ. Quæ omnia si minus attente audiuntur, avidaque aure non minus accipiuntur, quam prudenti sagacique mente exiguntur, in infinitorum errorum scyllam. non præcipites delabemur? Atque id tantæ difficultatis in unius diætæ præscriptione oboriri mihi videtur duabus de causis. Una est, quod difficilis admodum conjectura quam quisque prudens Medicus habere debet de morbi ingenio, vigore vel statim futuro, vel longe post, item difficilis cognitio naturæ universalis & particularis cujusque, consuetudinis, anteactæque vitæ, ne temere ab otio ad negotium, aut contra, conversio fiat. Quæ in primis omnia magnum injiciunt scrupulum prudenti Medico omnia ex arte facturo. Ut exempli gratia, si intra triduum futurus vigor sit morbi, non est dubium quin tridui, aut bidui inediam ferre possit, & ita in exquisitissima diæta perseverandum: sin longius absit, quis dubitat ineunte morbo plenius alendum esse ægrum, ut morbum ferendo esse satis possit, ne quod cavet Hippocrates sub vigoris tempus pleniorem cibum offerre magno incommodo cogamur. Item, si quis ter cibum capere consueverit, quum morbo præditus fuerit, eodem jure velit agere ac cum eo qui semel aut bis ceperit? Ille quum ægrius alimenti subductionem ferat, hic ejusdem adjectionem non bene fert.

Altera ratio tantæ difficultatis est, propter veterum in ea re ancipites, ambiguasque controversias: Nam nullo fere adhibito judicio, nulloque diorismo, modo absolutam tridui quatriduive inediam præscribebant, & sic fame ægros misere necabant: & sub vigoris tempus cibum offerre cogebantur; aut quum intelligerent ineuntibus morbis adjectioni potius attendi debere ægros saturabant, pleniusque cibabant; unde incommoda sequerentur, quæ nulla fere ars corrigeret ac emendaret. At Hippocrates singulari judicio præditus, neutris calculum additurus, exquirit diligentissime & maxime artificiose diætam in acutis ex ratione temporum morbi, consuetudine ægri, morbi indole, privata, universaque cujusque natura, cujus maximum est in medendo momentum. Itaque sententiam suam ita protulit: *Non intempestive oportet fortes vasorum inanitiones moliri, nec quum morbi urgent ferventque cibum offerre, nec repente in hanc illamve partem mutare licet.* Quæ ratio primum convellit ac labefactat veterum ea de re latas sententias. *Part. 32. comm. 2. in lib. de Diæta acutor.*

His itaque positis, an sine distinctione & temere Hippocrates in inflammationibus thoracicis, ut ex illius verbis constat, exquisitissima diæta retinenda? Nequaquam. Sed primum hoc censeri debet, ineunte morbo, aut in principiis morborum (nomen autem principii late funditur) dum sicci manent potius in curam eorum incumbere debemus, quam paullo pleniore victu naturæ consulere. An propterea inedia præscribenda, ut quidam volunt? Nequaquam. Nam quum dicimus, potius, aut magis, non excluditur omnis cibi adjectio. Primum enim in Aphorismo 50. *In tenui*

tenui victu ægri delinquunt, ait, *& error qui committitur magnus, major fit in tenui victu, quam in pleniore*; duabus de causis, ait Galenus; Quia natura a tali victu debilitatur plurimum; & quia ad insuetam diætam tenuem conversio fit. Nam quum ita tenuis diæta non præscribitur perspecta morbi natura, & viribus ægri, contingit nos vires eas tridui inedia frangere, & cibi accessionem adjungere affecto jam morbo, quum minime sit opus ac deceat. Quum enim graviores sint mutationes quæ fiunt ab otio ad negotium, quam contrariæ, sic gravius in se peccat qui defraudato genio repente ciborum pleniore manu indulget, quam qui a saturitate ad cibi abstinentiam sese convertit.

Præterea idem Hippocrates 1. de Diæta acutor. satis aperte docet non ita amplecti se ineuntibus morbis exquisitam diætam; *Qui in morbis ptisana utetur, ne uno die vasa inaniri permittat, nec ab usu desistat, nisi propter medicamentum, aut clysterem, aut sectam venam*. Tunc loquitur de morbis nondum validis. Nam si dolor urget, ut locus sit medicamento, aut sectioni venæ, non ita plena manu cibandus æger: Sed dandum vult consuetudini; ut si bis cibum capere consueverit, bis detur ptisana; ut duabus vicibus, propter consuetudinem tantum expleatur, quod semel si morbus non adesset, expleri deberet. Paullo post subjicit, initio non multam & crassam ptisanam dari oportere; sed videndum qualis consuetudo, tum ne magna vasorum inanitio fiat. An illud est tam accuratum esse in diæta præscribenda? Nam dum de morbi siccitate paullo post loquitur, quæ videatur alioqui abstinentiam suadere, quoniam cruditatem significat, scribit, si morbus siccior sit, non multum dare oportet. Aliud est dicere, in morborum cruditate, de qua hoc loco meotio injicitur, non multum dari alimenti oportere, aliud est dicere omnimodam abstinentiam a cibo præscribi, ut Prodicus & Diatritarii Medici factitabant. Hippocrates enim illa superiore ratione, & quia utitur in hoc morbo (de ceteris idem judicetur) alimento medicamentoso nec tenuius nec plenius alit: sed mediam quamdam formam, & æquabilem retinet, tametsi Thessalus eum hoc loco ægros implere asseveret, & Erasistratus eodem fame & inedia necare. Est enim in morbis thoracicis cibo consulendum, viribus & ad eductionem, & ad actiooem: est & naturæ consulendum, subducta alimenti portione ad mitificationem, materiæque præparationem.

Cautiones autem istæ, cibare oportet in morbis, nisi vel clysteri, vel medicamento, vel venæ sectioni locus sit, indicant aperte detrahendum quippiam de cibo, si dolor absit, ut ejus occasione aliquod illorum præsidiorum usurpandum sit. Nam ita occurrimus objectionibus quas prius movimus, quasque educat quis ex duobus illis Hippocratis locis quos paullo ante enarravimus: si incluso cibo, idest, stercore diu retento, ut ait Galenus, sorbitionem quis det, statim dolorem augebit; si adsit; si non adsit, inferet. Nec enim hoc impedit quominus adjiciamus aliquid alimenti, sed quum alvus adstricta est, quoniam assumtæ ptisanæ exhibitæ distributio prohiberetur, vult præmitti clysterem, aut secari venam, priusquam de nutritione cogitetur. Si enim in sanis alvo minime libera ingestio esculentorum sæpe tormina

ac-

ac contorsiones afferat, multo magis dum aut morbus adest, aut imminet. Alter autem locus videtur urgere paullo amplius: Si lateris dolor assiduus est, calidis fomentis non cedens, si sputum non procedit, nisi quis vel subductione alvi, vel medicamento dolorem laxaverit, ptisanam autem dederit, in perniciem præcipitat ægrum. Itaque, dicet aliquis, in peripneumonia, in pleuritide quum dolores adsunt, cibum dare nocentissimum; sed omnino inedia præscribenda est. Non hic est animus Hippocratis. Atque cum locum bifariam intelligimus, objectionemque diluimus: Prior quidem ratio, illic de vigore morbi agit Hippocrates in superioribus textibus, ut demonstratum est, plus minusve ptisanæ exhibuit ineunte morbo, docens non multum dari oportere si siccus manet morbus, nunc autem omnium dolorum & symptomatum vehementiam proponit, & vigorem morbi designat, quis adeo hebes sit, qui quum dolores urgeant ad nutriendum se convertat, quum præmonuerit alendum ægrum plus minusve pro re nata.

Altera ratio, scribit, Nisi quis dolorem vel medicamento, vel phlebotomia solverit, hoc satis indicat urgentibus doloribus vigentibusque succurrendum esse præsidiis artis quum illis symptomatis vires deterreantur, priusque ptisanam exhibeamus, præsertim julepum, idest, priusquam plenius cibemus. Præmisso autem clystere, & secta vena, tum de cibando consuletur. Ex quibus manifesto patet eam numquam fuisse Hippocratis mentem, ut velit etiam in pleuriticis exactam admodum diætam observari, præsertim initio morbi. Quum dubium esse non debeat, in omnium morborum vigore ac statu, quum dolorum summa sunt omnia, tutius esse morbi depellendi provinciam naturæ committere, quam adjectis cibis eamdem ab instituto avocare.

Hæc satis sunto, ac priusquam disputationis finis fiat, conciliare locos duos Hippocratis in animo est, qui plane dissentire videntur. Prior est Aphorismorum lib. 1. ubi in morbis adjectioni ciborum attendendum esse vult, ac in tenui victu delinquere ægros potius scribit quam in paullo pleniore: Alter ei plane contrarius est. In libris acutorum ciborum adjectioni intendendum multo minus. *Nam subtrahere omnino sæpe expedit, quum æger sufficere possit, donec morbi vigor maturescat.* Huic & similis est apud Galenum: *In quibus morbis vigor primo quaternario adesse debet, modo natura fortior sit, integram inediam servare debemus: In quibus non ultra primam septimanam forti natura exsistente solo utendum melicrato. Si naturæ robori non fidimus, ptisanæ utemur succo.* Quasi vero succus ptisanæ multum ad robur naturæ addendum sit collaturus. Ex adverso pugnant duo illi loci. Sed si mens Hippocratis intelligatur, satis abunde omnibus factum putabimus. Docuimus ante non abs re Hippocratem alias paullo pleniorem ciborum adjectionem concedere, alias eamdem plane dissuadere, ob gravia quæ inde sequerentur incommoda. Atque id duabus de caussis: priore quidem, quod ex veteribus medendi magistris quidam absolute plenam diætam instituerent, alii vero omnino cibum subtraherent: quos utrosque ut errare ostenderet, est ubi paullo plenius in morbis cibet, est ubi tenuissime. Sic modo unum consulit, modo alterum, non immemor, ac dissimilis sui; sed ut ostendat quam erroneum sit aliquid ea in re statum ratumque statuere. Posteriore autem, quod quum cognosceret præsidiorum singulorum

Aphor. 5. lib. 1.

Part. 37. com. 2. in lib. de Diæta acut.

Commentario præ-

dict. verba hec scribuntur: lorum quantitatem artificiosa egere conjectura, hanc autem assequi conjiciendi vim difficillimum esse; & ad eum pertinere, qui omnium quæ in arte sunt vires norit, maluit in ea re ancipitem, dubiamque sententiam suam proponere; quam aut hoc, aut illud certo definiendo, multis errandi occasionem porrexisse.

Itaque dum primo Aphorismorum paullo pleniorem victum laudat, universalem plane non proponit regulam, ut hæc est quam in libro Acutorum scripsit, quum ciborum adjectioni in morbis multo minus attendi oportere dixit. Nemo enim dubitat corpus ægrum non tam indicare refectionem sui, quam ablationem morbi quo occupatur. Ut enim cibus sano corpori præsidio est & robori, ita ægrum morbosumque corpus offendit, ac lædit. Sed offensio est major minorve, prout plus minusve cibi offertur. Itaque 1. Aphorismorum vult evertere dogma eorum qui magnis mutationibus magnas mutationes opponere in animo habentes, initiis morborum sine ullo delectu inediam absolutam præscribebant, & quod citra damnum fieri non poterat, tempore vigoris cibum adjicere cogebantur. Satius autem esse vult Hippocrates, initio morborum alimento vires recreare, ut quum ad vigorem ventum sit, absoluta inedia minus æger offendatur: ita tamen ut si brevi vigor futurus sit, tantum demamus de cibi adjectione, quanto propinquior is videatur. At libro acutorum præceptum generale ponit in morbis dum multo minus adjectioni attendi debere opinatur, quod adhuc per comparationem dicitur, ut nil temere & absque ratione dicere consuevit: Quoniam, ut dictum est ante ex comm. Galeni in hanc particulam, artificiosa conjectura quam consequi debet quisquis quantitate remediorum rationem ad unguem tenere velit, difficillime omnium attingitur. Accedit quod scribit Galenus ibidem: *Quod plus est* (ait) *& exsuperat, noxas inemendabiles facit, quod vero minus est, facile emendatur: nempe, si virtus labascere videatur, cibi exiguum ministrare debemus. Quod in ventrem injectum est, tollere est difficillimum.* In illis locis conciliandis & ad legitimam medendi formam revocandis diligenter laboravit Manardus epist. 2. lib. 5.

Id quod in quæstione erat positum nunc absolvamus; nimirum an in inflammationibus pulmonis, quod vult Galenus, tenuissimo victu utendum non sit. Jam docuimus in pleuritide, quam pro exemplari & typo morborum acutorum proponit Hippocrates, quatenus adjectioni, aut detractioni ciborum studere oporteat. Quum Galenus non vult tenuissimo victu utendum in pulmonis inflammatione, notari primum debet quod tantum per comparationem loquatur. Ait enim, non est tenuissimo victu utendum in pulmonis inflammatione, ut & in jecoris & ventriculi phlegmone. Nemo enim negaverit duos hos morbos accuratissimum victum exigere, quod ratione inflammationis injectum alimentum corrumperetur: & quia officiales sunt partes, & in quas alimentum integris viribus injicitur, magis offenderentur. Pulmo autem pars naturalis non est officialis saltem, & ad eum auctore Galeno, tantum alimentum advehitur quantum uni parti alendæ sufficit. Quocirca non ita incommodum sequeretur ex pleniore cibo. Dicemus autem ad hanc controversiam dirimendam, aliud esse considerare pulmo-

nem inflammatione laborantem tamquam morbo acuto, aliud esse eumdem laborantem conferre cum ventriculo & jecinore. Priore enim modo quum acuto morbo affligatur, non est dubium quin quamdiu morbus siccus erit, diæta revocari debeat ad eam quam de pleuritide Hippocrates explicavit: Posteriore autem, revera accuratior victus esse debet in ventriculo inflammato ac jecore, quam in pulmonis inflammatione.

Duplex tamen dubium hoc loco esse possit: Prius, an hoc verum sit in ventriculi & jecoris inflammatione tenuissimo victu uti nos debere, quod pars officialis & naturalis. Immo, dicet aliquis, quia penu est & promtuarium omnis alimenti, & quo nisi agente, & alimentum partibus ceteris ministrante, animal brevi concidat, plenius ea ratione alendum est: alioqui aliæ partes quæ mutuas ad opus curationis tradunt operas, fatiscerent, ac laberentur. Pulmo autem & cerebrum, & partes aliæ; quia naturales non sunt, nec ciborum promtuaria, parcius cibandum, quod ventriculus integer sit, & alimoniam ad tempus sustinere possit. Aut si ita sane alatur plenius corpus, aut tenuius, quid intererit? Dicimus ideo tenuissime hic alendum in inflammatione hepatis & ventriculi, quod morbi omnium sint acutissimi, proptereaque extremos habent labores. Vigor enim in propinquo est. Et hic plus occupatos nos esse oportet in oppugnatione morbi qui plurimi est momenti, quam naturæ corroboratione, tametsi magna virium jactura sequatur. Præterea ex eventu tenuissimæ diætæ occasio sese profert. Quum enim partes illæ extreme laborent, dubium non est quin in eis alimentum corrumpatur: corruptio autem illa ægris damnum est magis auctura, quam si in totum alimento abstineatur.

Posterius dubium, an omnino verum hoc sit, nulla facta comparatione cum inflammato ventriculo, in pulmonis inflammatione morbo alioqui acutissimo, & suam historiam statim absolvente locus sit tenuissimo victui? Videtur ita, quia in iis morbis qui extremos statim labores habent, extreme tenuis diæta conferat: Item quia exhibita etiam ptisana homines πνευματίαι fiant anhelosi. Præterea quum a corde nutriatur pulmo, si multum ingeritur cibi, plurimum ad cor sanguis defertur: & ita ad pulmones attrahentes ad invicem, sic inflammatio augebitur: in omni autem inflammatione iis abstinendum quæ multum sanguinis generant. Videtur quod non, dum sanus pulmo multo copiosoque alimento eget comparatione cum partibus aliis, ex mente Galeni. Ergo, ut ante docuimus, consentaneum erit ut non ita parce ac duriter peripneumonicos nutriamus. Præterea calfactus pulmo multum consumit, multum attrahit etiam ratione caloris & motus aucti, si desit ob inediam alimentum pulmoni undelibet rapiat, immo potius ichorosos humores ex quavis parte; sic augebitur peripneumonia, præsertim biliosa: venæ enim arefactæ biliosos & ichorosos humores ad se ex aliis partibus attrahunt, sic & pulmo: præterea arefiet cor raptis & sanguine, & spiritu ob incendium pulmonis, unde peripneumonicos animo deficere videmus: Etsi auctore Mesuæo peripneumonia fit aut a pituitoso, aut a bilioso humore: si a pituitoso, tamquam ab excremento; si a bilioso, tamquam a nutrimento: in biliosa peripneumonia plenius cibare

oportebit: & quod nutrimentum adesse parti oporteat, non tantum quantum quidem si sana esset, sed ut in sanis robur alimento augeamus, saltem in ægris servare quoad possumus, debemus. Item quod biliosi ichores ferociunt magis, proterviuntque detracto alimento: nutrimentum enim temperat eos, humefacit, & expectorationem promovet humectando. Sed horum omnium explicationem venari possis ex ea longa oratione quam nos de industria habuimus.

Quod paullo ante sumus polliciti nos præstaturos, illud nunc exsolvendum. Quum enim de usu venæ arteriosæ, ac arteriæ naturam & conformationem venæ referentis, mentio injiceretur, ne disputationis ordo everteretur, pleniorem ea de re disputationem in tempus ac locum aliquanto commodiorem rejecimus. Ad quam nos accingemus, quoniam plurimum habet utilitatis & voluptatis. Utilitatis quidem ad cognitionem eorum quæ dicta sunt de observatione diætæ in inflammationibus pulmonum, quod pulmones multo uberique alimento ad recreationem sui indigerent. Voluptatis autem in inquirendis contemplandisque naturæ operibus, quæ quum cæca, bruta ac temeraria videatur, tamquam mirus & ingeniosus artifex in iis condendis apparet: sive quod ei mentem tribuere nos cogat divina operum præstantia, quæ citra rationem, intelligentiam, ac consilium temerario fortuitoque nisu talia evadere nequiverunt, seu potius quod Deum & numen in iis suam vim ac potentiam explicuisse necessario fateri cogamur. Quod si renuerimus, id nobis invitis extorquebit admirabilis & naturam superans effectio, quæ quotidie in oculos nostros incurrit.

Res autem quæ proponitur ejusmodi est, cur non ut in partibus reliquis eam venam quæ a dextro cordis ventriculo derivatur, non autem oritur non ut ceteras effinxerit, sed arteriæ conformationem ob tunicæ crassitiem quæ quintuplo aut sextuplo crassior est, sortita fuerit: contra vero arteriam quæ sinistro cordis sinui implantatur, raram, subtilemque, & proxime venam referentem esse voluerit. Si rationem conformationis venarum & arteriarum perstrinxerimus, earum quæ partibus ceteris inserviunt, facile causam sumus reddituri, cur in pulmonibus utrumque vas contrariam suæ naturæ conformationem nanciscatur. In partibus quidem ceteris venæ simplex est tunica, arteriæ vero major crassior quam quæ venarum est. Hujus ratio hæc est, quoniam si qui in arteriis continetur spiritus tenuis, calidissimus, ac incitatus maxime, crassis, compactisque vasis non coerceretur, evaporaret statim, ac evolaret. Sanguis autem quoniam piger, crassus, & gravis est, nisi vase maxime perspirabili contineretur, non bene nutritio fieret. Nutritio porro fit non modo per venarum oscilla, sed per tunicas, transsumta scilicet materia quæ partes irroret, adhæreat illis, & propter adhæsum tandem in earum naturam cedat atque facessat. Ac contrariam multum in effingendis pulmonum vasis rationem habuit. Nam & aliam nutriendi rationem notam perspectamque habuit, & alimenti copiam superesse pulmoni oportuit, & spiritus communicationem non ita difficilem ut est in partibus ceteris. Itaque crassæ venæ conformandæ & arteriæ raræ ac simplicis consilium hoc fuit.

Unumquodque simili nutritur apposito cibo : pulmonis autem carnem raram, mollem, spirituosamque esse nemo nescit : Eoque factum consilio, ut vena crassior esset, ut diutius sanguis restitaret in ea, & sic elaboraretur. Si enim mollis fuisset tunica qualis a corde manaret sanguis, talis perspiratione & transsumtione celerrima in nutritionem pulmonis concederet. Accedit quod in aliis partibus non est ea motionis agitationisque perpetuitas, & continuatio, quæ efficit ut calfactus impense pulmo vi quadam vel ex densissimis vasis sanguinem arripiat. Tamen ea crassities validam pulmonis attractionem quodammodo retardat atque eludit, ut nihil nisi quod tenuissimum est, e vena arteriosa elabatur.

Arteria autem rara effecta est duabus maxime de causis : Tertiam ac quartam in orationis tractu explicabimus; ut nimirum suppetias venæ arteriosæ ferat; nam quoniam non ita multum promtumque alimentum vena arteriosa præ sua crassitie & opacitate tribuit, id arteriæ tenues, raræ resarciunt ac compensant. Secunda ratio, quoniam ceteris partibus non ita confertim affatimque concedi sanguinem arteriosum convenit, ideo crassæ effictæ sunt arteriæ, pulmo quum ex superioribus rarus ac spirituosus esse dicatur, oportuit arterias non ita crassas, ut quæ perpetuo sinere debeant effluere sanguinem cum ad pulmonem reficiendum, qui multum consumit. Tertio ob motum perpetuum, & attractionem aeris externi, ejusdemque exclusionem obedientes esse arterias fuit necesse. Præcipuum autem hoc munus in pulmonum arteriis spectatur; nam nobis inspirantibus exspirantibusve continenter ac facile vehi, revehique sputum oportuit: quo maxime contulisse videtur vasorum arteriosorum mollities & obsequium. Venas autem non necesse fuit contrahi & dilatari ut & arterias, quod notandum.

Præterea crassities venæ hoc affert adjumenti, quod non ita facile effluit sanguis e vena arteriosa præ crassitie, & quia diutius remanet, duo affert commoda; unum ante dictum est, quod nihil nisi elaboratum finit elabi: alterum quod dum diutius manet, diutius fruitur pulmo, minus quidem habet alimenti ea ratione, sed habet diuturnius: si enim rara esset tunica, absumeret statim ac exsorberet: plurimo enim egere alimento demonstratum ante est.

Sed dicet aliquis: Ergo commode non est effecta ista crassities, quoniam minus effluat alimenti, propterea que suo defraudatur pulmo genio. Huic inopiæ (idest quod non multum alimentum simul, sed paucum paullatim, sensim, & quod Græci dicunt ἐκ προσαγωγῆς) duabus rationibus occursum est: Una quidem, quoniam arteriæ supplent id in quo deficit vena arteriosa propter suam crassitiem; hæc enim impedit quo minus transportet alimenti a vena arteriosa ad pulmones nutriendos; arteria autem venosa raritatis suæ ratione redimit hoc, resarcitque tenuem vaporosumque spiritum tribuendo. Altera ratione, natura occurrit dum construxit venas in pulmone maximas: ita enim effectum est, ut quantum justæ nutritioni propter tunicarum crassitudinem detrahitur, id venarum magnitudine expleatur. Ostensum enim est crassitiem venarum, quatenus talis

consideratur, efficere ut minus quidem alimenti simul & semel affluat; sed diuturnius est & elaboratius.

Dicat aliquis: Si arteria venosa supplet id in quo ob suam crassitiem deficit vena arteriosa, satius fuisset venas naturales esse, ut quæ luculentum dedissent alimentum ratione tenuitatis, & arterias quoque crassas & compactas ut in aliis partibus, ut quæ tenuem & vaporosum alimentum dedissent, non ita affatim ut faciunt quum tenues sunt & venosæ; siquidem venæ ipsæ suppleyissent. Nam & pulmo calidissimus & mobilis facile ex arteriis crassis attraxisset etiam sequacem sanguinem spirituosum; quod ex rationibus Galeni patet, qui dilatationem pulmonis sufficientem causam esse ait ad attractionem, etiam ex densissimis venis. Eæ quidem rationes satis per se virium & ponderis habere videntur ad efficiendum naturam frustra architectatam esse aliam conformationem venarum & arteriarum in pulmonibus, aliam in aliis partibus. At illa flexilitas & obedientia quæ desiderabatur in arteriis ob continuam inspirationem & exspirationem, unde deductio spiritus & exhalationis foris, intro, intusque foras impedit fortasse quominus idem artificium in vasis pulmonis appareret, ac aliarum partium. Quod paullo post plenius demonstraturum recipio.

Quicquid sit: Natura conformando & arteriam venosam, & venam arteriosam, id semper pensi propositique habuit, ut pulmo & ubere alimento abundaret, & convenienti. Conveniens appello spirituosum, vaporosumque. Diu enim sanguis in vena arteriosa resistit ut attenuetur, & ita familiare reddatur alimentum: arteria autem venosa fit ut & luculente & in promtu pulmo fruatur spiritu & vapore. Quod non ita liberum fuisset, si arteria sextuplo major, idest crassior fuisset.

Atque quoniam huc disputario nostra adducta est, ut de qualitate sanguinis qui continetur in vena arteriosa diceretur, quærendum nunc an talis sit ut sit subtilis, vaporosus, tenuis; an vero crassus, in crasso corpore contentus, & minime alendo, reficiendoque pulmoni idoneus, qui subtili attenuato sanguine resocillatur & delectatur: Quæstionis hujus prima disputatio tamquam levioris armaturæ excursio facta est, nunc eam plenius excurere ac elimare lubet.

Pulmo nutritur sanguine halituoso tamquam familiari proprioque alimento. Omne autem alimentum quum tribus quatuorve modis ab Hippocrate dicatur, illud demum alimentum dicitur quod nutrit proxime, quodque jam nutriendæ parti assimilatur. Ita nimirum id quod ingeritur nunc potulentum ac esculentum reapse simile non est rei nutriendæ, sed quum initio absimile sit, multiplici alteratione tandem assimilatur, idemque fit. Eadem ratione qui in vena arteriosa sanguis continetur affluens a dextro cordis ventriculo non necessario est spirituosus initio, sed quum crassus sit, & in crasso opacoque vase contentus, nempe in vena arteriosa, quia non cito effluit & transbibitur ob vasis crassitiem, datur spatium attenuandi, comminuendique in partes minimas. Dubitatur autem an quum a corde rapitur sanguis, non jam attenuatus sit & crassus. Occurrunt enim loci

con-

contrarii apud Galenum in lib. 6. de usu part. Prior locus est: *Omnino, opinor, in pulmone spiritus tenuis est & lenis, & quem coerceri oportebat, sanguis crassus & gravis, & quem in omnes pulmonis partes ferri oportet, ut qui copiosiore utitur alimento quam partes cetera.* Hic abunde patet Galenum docere velle sanguinem rudem ac crassum esse, dum probat verisimile esse venam debuisse esse simplicem in pulmone, ut in partibus ceteris. Atque ut vere dicam, vas crassum redditum est non ratione sanguinis tenuis ne foras exsiliat, sed ut diutius retineatur in vase, nec effluat quin elaboratus sit: eo accedit quod pulmo ratione & motus & caloris attraheret sanguinem incoctum, nisi vasis crassities impediret. Locus alter est plane contrarius eodem capite. Nam dum reddit rationem Galenus cur pulmoni copiosum ac uberrimum alimentum conveniat, tria affert locupletissima argumenta. Primum copiam caliditatis vernaculæ, unde alimentum facile comminuitur, ac diffunditur: alterum, pulmonis dilatationem in aspirando: unde attractio fit alimenti etiam ex densissimis corporibus: tertium ac omnium maximum, quod mittatur sanguis a corde ipso prius attenuatus ac elaboratus. Itaque priore loco vult sanguinem rudem ac crassum, & indigentem crasso vase ut attenuetur: Posteriore hoc vult a corde attenuatum ac elaboratum mitti. Ergo inutilis constructio venæ arteriosæ in eum præsertim finem ut nihil ab ea effluat & resiliat quod non ad unguem extenuatum sit. Ita conciliare oportet eos locos. Quum dicit indigere multo alimento, quoniam a corde mittitur elaboratus & attenuatus, unde facilis ejus fit & alteratio, & dissipatio a parte præsertim calida, illud per comparationem debet intelligi cum sanguine aliarum partium. Nam si ab hepate immediate mitteretur sanguis, nôn est dubium quin diutius nutriret: minus alimenti daret ob crassitiem (ut abunde docuimus ante) sed diuturnius. Oportet autem diuturnius alimentum esse, alioqui pulmo contabesceret. Nunc autem quo magis sanguis procedit, eo magis elaboratur, præsertim si non attingat ad venas (ut de lacte constat) qui in dextro sinu continetur, elaboratus est comparatione cum seipso dum ab hepate fluit, nondum est elaboratus, si comparetur secum postquam moram traxit in vena arteriosa: Etsi libere dicam quod sentio, ego existimo venam arteriosam ita crassam effictam esse, non tam ut subtilior accuratiorque reddatur sanguis ad nutritionem pulmonis; quam ut non ita repente a pulmone arente, calente, & dilatante se rapiatur, atque consumatur. Quod mihi videtur probabilius. Ita enim vena arteriosa non sinens ob conformationem cito exsugi, abripique sanguinem, est veluti penu & promtuarium sanguinis ad nutritionem pulmonum. Quamquam & ad hanc rem magnitudinem & copiam vasorum effictam esse vult Galen. ut quod justæ nutritioni ob tunicarum crassitudinem detrahitur, ipsarum venarum magnitudine compensetur.

Cap. 10. 6. de usu part.

Quod autem sanguinem qui continetur in vena arteriosa sit necesse paullo crassiorem esse, & paullo crassiore vase coerceri, satis abunde apparet ex his incommodis quæ consequi solent, quæque apparent in iis qui sanguinolentum sputum e pectore extundunt. Omitto casus, ulcuscula, diau-

roſeis, quæ ſæpe αἵματος πτύσιν promovent, perſequor tantum commentationis ergo eos quibus aut arterioſa vena tenuior, delicatiorque eſt, aut ſanguis qui e corde ad venam arterioſam confluit ſpirituoſus halituoſuſque magis. Poſitum enim ante eſt, quod diligenter debet annotari, nutritionem per tunicas vaſorum fieri, ſi per tunicas fit, ſi vas rarius, pulmo continenter attrahens poteſt facillimo negotio id educere quod tingat ſputum: præſertim quum aut exercitatio violenta præceſſerit, ſi generoſiori vino indultum fuerit. An ejuſmodi cruenta excretio formidanda? Non hercle. Siquidem tenuitas ſanguinis, & vaſis raritas facile hoc inducunt. Unde fruſtra fatigantur venæ ſectionibus, fruſtra incutitur metus tabis ab ulcere: quod cruentam expectorationem ſequatur neceſſario ulcus: ut quum mejitur cruentum, falſo comminiſcuntur ulcerationem ſecuturam. Tantum enim abeſt ut illi juventur ſectione venæ, ut contra illis eo pulmones debiliores reddantur, & ſanguine tamquam freno in ejus generis hominibus detracto bilis protervit, ferocitque magis, ut placuit Arabibus, quicquid contra dicant veteres aliquot, & recentiorum nonnulli. Tametſi enim objiciant in ardentiſſimis febribus Galenum miſiſſe ſanguinem, quum in illis uberrimæ bilis impetus atque impreſſio appareat. Reſpondemus in illis febribus ardentiſſimum ſanguinem detraxiſſe Galen. non ſimpliciter, ideſt, non parca manu, ad evacuationem tantum nonnullæ materiæ, & refrigerationem nonnullam, ſed ad animi uſque deliquium, ut refrigerationis ratio omnino habeatur. Quod diligenter notandum. Nam qui in bilioſa febre parce detrahit ſanguinem, is furentem magis bilem reddit: at ſi liberaliter, non eſt dubium, quin ſequatur magna refrigeratio, & bilis temperatio. Atque quum in bilioſis hominibus cruentum expectorantibus ob ſanguinis tenuitatem ſanguis mittitur, parca manu mittitur; unde ex ſuperioribus patet eos offendi non leviter. At dices, juvantur tamen. Quid tum ſi id temporis juventur? Sæpe enim ſectio venæ, & calfactio, & dolorum per narcotica ſedatio uno tempore tentatur, & fit quum clam, occulte & furtim lædatur plurimum æger: & læſionis argumenta nonnulli longo tempore apparent. Unde videmus eos quibus pro aliqua re nata ſanguis mittitur ad obeunda munia ineptos, pulmones habere imbecillos. Juvabantur quidem olim his remediis, ſed pleniorem fidem faciunt quæ ſequuntur. Præterea in pravam conſuetudinem corpus adducitur, ut Galen. lib. de conſuetud. doctiſſime annotavit. Itaque quibus eа hæmoptyſis contingit, conſuli deberet humorum potius temperatio, quum eis potius ſit metuendum ab ariditate pulmonum quam ab ulcere, ut falſo plerique comminiſcuntur ex rejectione ſanguinis, quam ut antevertant, ſtatim ſanguinem mittunt.

4 Ariditas autem ſequetur, & ex ſanguinis tenuitate, & vaſorum non legitima conformatione, ut ſi vena arterioſa ſit rarior: præterea ex frequenti ſectione venæ quæ celebratur falſo & erronee. Illud enim confirmari poteſt experientia, omnem venæ ſectionem partium propinquiſſimarum parti a qua detrahitur ſanguis, imbecillitatem afferre. Ita enim quum vena puppis aut temporum aperitur, multorum judicio & imminutio memoriæ, & imbecillitas partis aliqua conſequi ſolet. Et quibus in malleolo mitti-tu:

tur ſanguis, non ita liberi greſſus ſunt potentes ut antea. Quare? quoniam detractio ſanguinis imbecillam reddit partem in qua feritur vena; & eas quæ ſunt propinquiſſimæ. At quum hepar remotum ſit a vena gibberi, non ita infirmatur. Pulmo autem quoniam proximus eſt venæ mediæ & baſilicæ, ſiquidem immediate fere mittitur ſanguis (ut teſtatur ſubita ſedatio, quieſque doloris ſecta in pleuritide vena) nemo inficias eat crebra frequentique detractione ſanguinis & ſpirituum, & laterum robur, & nervos, & pulmonum vim relaxari ac debilitari. Unde quibus in pleuritide liberalius detractus ſanguis, ii ſæpe dolores lateris experiuntur, & illis paullum ſævientibus e vita abripiuntur.

Itaque ut redeat noſtra oratio, de his melius natura meruit quibus ſanguis paullo craſſior eſt, quam quibus ita tenuis. Quum enim tenuis eſt, promtius ſufficitur in locum deperditi, & alimentum ad manum dat, ſed brevius nutrit: quum craſſior, diuturnius, ſed minus. Hoc autem optabilius eſt.

Et ut de vaſe arterioſo dicatur adhuc aliquid, dicimus venam arterioſam non affatim quidem præbere alimentum, ſed continenter: & craſſities venæ facit ut tenuiſſimus detur ſanguis: raritas arteriæ venoſæ ut copioſus ſpiritus, & affatim: quod huic parti neceſſarium in primis fuit.

Eſt & aliud notandum, nimirum quod ſubjungit Galeuus, commodum non viſum fuiſſe naturæ ut a vena cava ſtatim & immediate ſanguis ad pulmones ferretur: vel quia in cava vena craſſior ſanguis eſt quam qui alendo pulmoni ſit idoneus. At in cordis dextro ſinu elaboratur aliquantum: aut quia neceſſe aliquandiu retineri antequam ad pulmonem affluat, ne ſtatim abſorbeatur, & propterea a ſicco pulmo laboret. Item ſi ita immediate ad cor ferretur per continuationem quamdam vaſorum, nulla vena arterioſa fuiſſet, & nullæ epiphyſes membranarum, ſed vena quæ vulgo arterioſa dicitur, verarum venarum naturam expreſſiſſet.

Poſſet quis objicere, fruſtra naturam machinatam fuiſſe venam arterioſam. Prima ratio: Sanguis qui a corde ad pulmonem affluit, tenuis & elaboratus eſt; non neceſſe itaque fuit craſſam fuiſſe venam, & arteriæ ſimilem, ne inelaboratus ſanguis ad pulmonem allabatur. Sed huic rationi validiſſimæ ante reſponſum eſt. Altera ratio: Sit ita ſane, ſanguis qui in venis continetur pulmonis, eſto craſſus, & gravis, non propterea tamen neceſſaria fuit vaſorum denſitas ad elaborationem: pulmo enim quia calidiſſimus eſt & per ſe, & ratione viciniæ cordis, & quia movetur perpetuo, comminuit facile ſanguinem quantumlibet craſſum & gravem: quin ſi craſſus, transſumatur ante tempus, quia diutius in partibus hærebit, minus ſiccabitur pulmo, ſed præſens habebit alimentum circa quod ſeſe exerceat. Huic rationi ita reſpondebitur: Non fuiſſet neceſſe pulmonem in eo occupari ut craſſum illum ſanguinem in vena ſimplici contentum, & ab ea aſſumtum comminueret; gravior enim ea ratione fuiſſet, ſuoque muneri defuiſſet, quod in eo verſatur ut refrigerium cordi afferat, & inſpirationi, exſpirationique inſerviat.

Ad duas rationes accedit hæc de evertenda arteria venosa. Si arteria talis fuisset qualis naturaliter in aliis partibus exsistit, idest crassa, melius pulmoni consultum fuisset; nam & non ita spiritus exinaniti fuissent, & satis abunde suppetiisset spiritus, quia pulmo calidus ex denso corpore arteriæ attraxisset, & per se spiritus satis sequax est. Perperam enim id fit quod scribit Galenus, arteriam venosam sua tenuitate supplere id in quo arteriosa vena propter suam densitatem deficit. Nam si vena naturalis fuisset, supplevisset id in quo arteria propter suam crassitiem defecisset. Vera quidem hæc sunt, & quæ pro evertendo naturæ instituto sufficiant: sed aliud est præterea considerandum. Nam quod arteriam venosam instituit natura, non eo consilio id fecit, ut suppleat aliquid pro vena arteriosa; id enim tantum ex eventu fit. Sed quum pulmo sit pars spirituosa, & quæ spirituosi instrumenti rationem habeat, oportet illam abunde spiritum suppeditare: non potest autem commodius id fieri, quam si receptaculum spiritus rarum fecisset. Altera ratio potior est, quæ eo naturam induxit; nimirum quod necessarium fuerit arteriosum vas obsequens & flexibile esse ob inspirationes & exspirationes. Nec enim dubium est quin nisi ea ratio impediret, arteriam venosam optimum fuisset crassam esse ut diuturnius esset alimentum, & diutius spiritus suppeteret. Quæ omnia a nobis exagitata pertractataque sunt ut in veterum libris, si quid sit scrupulosum, eruatur, ac innotescat. Abunde autem id fit expansis orationis velis.

ANNOTATIONES.

1 Ergo perperam faciunt qui in morbis thoracicis multum sanguinis detrahunt, quia fraudant alimento.

2 Nam quemadmodum in generali diæta præscriptione non ad unguem observatur dictum Hippocratis, ut quum extremi labores fuerint, extreme tenui diæta utamur; sed sæpe, & temporis, & idea morbi, immo & peculiaris naturæ ægri ratio habetur: Ita in speciali diæta præscripto peculiaris ratio harum aut illarum partium initur.

3 Venæ arteriosæ, ait Fernelius, nil intercedit cum vena cava: quoniam duplex simplici non continuatur, nec cohærescit. Sic totam hanc venam arteriosam ex corde nasci oportebat.

Arteria venosa sic condita, quoniam qui aer attractus in cor irrepit, nondum spiritus modo attenuatus est.

4 Item in iis quibus spirituosus sanguis, fatiscit pulmo, arescit, & adhæret costis, ut experientia docet. An quia aliquando cruentum spuunt, sanguis mittendus? error est fœdissimus.

CONSILIUM XLIII.

De ventriculi gangræna & ſideratione.

ABUNDE alio loco docuimus verum eſſe quod ſcribit Hippocrates, ſimilitudines bonis & eruditis Medicis fraudem facere: quod artem Medicam conjecturalem admodum facit. Etſi enim in plerisque ratiocinationi locus eſt; demonſtrationiſque leges ſunt certiſſimæ: in aliis multis ita ambigit ac fluctuat ratio ipſa ob ſignorum complicationem & veriſimilitudinem, ut quod tenendum vix explicatum exploratumque ſit. Id quum alias a nobis expoſitum eſt in variis morbis, tum in hoc uno quem explicandum ſuſcipimus a nobis præſtandum eſt.

Jacobus Gallus annos 50. natus, melancholico temperamento præditus, quum olim bilioſus fuiſſet, conqueritur de dolore ad umbilicum. Solemnis illi erat excretio cujuſdam materiæ purulentæ per anum, quod in recti inteſtini extremo pene ulcuſculum ibi conceptum putaretur. Duodecim pæne annos poſt vim recto inteſtino illatam eo fluore recreatus eſt aliquantum. Reſtitit ille, aut non eodem modo perſeverabat. Doloris illius ad umbilicum deſidentis cauſam referre poteramus ad illam ſuppreſſionem. Clyſteribus, medicamentiſque eſt allevatus. Non ita paullo poſt dejecta appetentia, vomitiones, languor, partium extimarum quædam levis perfrigeratio, tamen incedebat. Et liquida & eſculenta vomitu rejiciebat. Veneno infectum putabant. Ac revera præterquam quod manifeſta leipothymia non prehenſus eſt; aſſumti veneni argumenta aderant pleraque. Tamen eum ea ſuſpicione liberavimus, quod nullam de foris occaſionem præceſſiſſe videremus. Per dies quadraginta pæne perſeveravit vomitio illa. Quod mirum fuit, nec ulla ratione allevari potuit. Digito indicabat ſedem affectam, nempe ſuperius orificium ventriculi & pylori regionem. Senſum quemdam ponderis habebat. In horas marceſcebat, facies concidebat, & totus venter collapſus eſt, præſertim qua parte ſubjacet ventriculus. Quidam, ut aliquid afferre viderentur, jecur & lienem putruiſſe dicebant: alii ad meſenterium obſtructionibus plenum confugiebant. Et illud commune Medicorum aſylum eſt, ſine quo vix rem, lucrumve facere poſſint. Sed id non ſine magna ægrotantium clade, & Medicorum opprobrio: quaſi vero in illis duabus partibus ſolum omnium morborum ſedes exſiſtat. Ad ſyrupum de cichorio ſolemnem confugitum eſt: ſed omnia fruſtra. Tamen qui paullo accuratius rem inſpicerent, quum viderent tamdiu perſeverare vomitionem, dolorem ad ventriculum non admodum urgentem, nil profici fotu, litu, delectu ciborum, balneo quoque ipſo, neceſſario pylori vias obſtructas collegere. Satis apte quidem. Sed unde obſtructio? an a ſcirrho, an ab inflammatione? Et ſi ab inflammatione, cur febris non erat acuta, & cur non perimebat intra paucos dies?

1. Interiit tandem plane emaciatus ac ſi ſphacelatum corpus eſſet. Aperto cadavere, illud utrumque viſcus, lien & hepar, quod fomitem malo-

malorum falsò judicabant, satis erat integrum; quamquam forte intemperie quadam, malaque diathesi utrumque affectum erat, non ita tamen ut mortis inde occasio nasceretur. Ventriculi facies extima erat vermiculata, pylorus talis & pæne restrictus, facies interna corrupta & putris, & statim laceratus est ventriculus, adeo (quod mirum fuit) in tota sua natura erat putris & cadaverosus. Humor qui in eo erat, nigricabat. Gangræna & sideratio erat ventriculi, quod numquam fere contigit. Et mirum, quum tam male affecta esset illa pars, & ejus vis deperdita, quomodo tamen facultas ejus expultrix in citando vomitu vigeret. Vomitio illa plane erat contra naturam, non a facultate excretrice vegeta, sed a retentrice deperdita, agente superiore orificio ventriculi, obturata pylori via, hinc residua vi quantulacumque in ea parte, statim remeabat id quod in ventriculum injectum erat.

Quæstio esse potest, unde illa sideratio ventriculi, an ab inflammatione, an a veneno, an ab alia qualitate. Si ab inflammatione, febrem adesse oportuit, quod præsertim ea pars inflammaretur, quæ locum maximum in corpore obtineret. Ille quùm genio indulsisset, & generosissimis vinis usus esset, credibile ventriculum tandem vitium aliquod concepisse, sive per se, sive per refluxum materiæ ab hepate, aut occasione suppressæ illius materiæ, quæ solemni evacuatione excernebatur. Ita enim ventriculus ut & alia pars potest in tota sua substantia affici & corrumpi, ut & partes aliæ. Accedit quod phlogosis quædam potuit oriri in pyloro, & ejus contagione affici ventriculus, citra tamen febrem continuam ardentem. Docuimus enim ante id contingere in melancholia hypochondriaca laborantibus, in quibus pylorus phlogosi detinetur citra manifestam febrem. Quod est notandum. Quod autem verisimile sit in ventriculo & partibus ei vicinis illam phlogosin conceptam fuisse, satis indicavit refrigeratio partium extimarum quæ viginti quinque dies perseveravit, & quinque diebus antequam e vivis excederet febris apparuit in omnibus partibus.

ANNOTATIO.

1. *Eodem pæne modo interiit Dominus Vigneron, in vico Templi qui per sex hebdomadas laboravit, & de stomacho tantum querebatur. Sentiebat pondus quoddam, nec in latus alterutrum decumbere poterat. Vomebat sæpe. Aperto cadavere hepar superiore parte adhærebat diaphragmati, & idipsum hepar putre erat, & pulmones fere.*

CONSILIUM XLVI.

De vena sectione in febribus tertianis.

ARABUM hoc fuit decretum, In tertianis febribus non mitti debere sanguinem, nisi exacto jam tertio paroxysmo, & postquam sanguis putruerit. Quod forte non abs re dictum est; nec credibile ita veteres

Ara-

Arabes, aut alios aliquid sine ratione, aut experientia pronuntiaviſſe. Ejuſmodi autem decretorum limanda eruendaque ratio, ut ea boni æquique conſulantur. Videmus pleriſque ante tertium paroxyſmum miſſum ſanguinem magno quodam profectu: aliis non item. Sed cur exſpectandum donec putruerit ſanguis? Numquid ſatius eſt ſtatim demere ſanguinem, ut natura recreetur, & non exſpectare quoad ſanguis contaminatus fuerit? Si plethora eſt, eaque naturæ moleſta, ſolvatur is habitus, & pertundatur vena: ſi cacochymia, relicto alio ſolemni remedio, de purgando corpore cogitetur. Quamquam non deſunt ex recentioribus qui nitantur & auctoritate veterum, & ratione docere, non poſſe cacochymiam adeſſe, quin adſit ſimul & pleonexia ſi non ad vaſa, ad vires ſaltem, quod ii pravi humores non ſolum ſua qualitate infeſti ſint (a qua cacochymiæ nomen deſumitur) ſed etiam ſua quantitate. Sed iis ſalebris relictis, quæramus num in febribus tertianis (quod & ad alias a putri humore natas febres extendi poteſt) tuto vena ſecetur ante tertium paroxyſmum. Materia quæ committit tertianas, extra vaſa eſt: humor eſt primum laudabilis ſua natura; ſed qui per putredinem quæ tempore aggreditur, & per gradus quoſdam naturæ infeſtus ſit: febris eſſentia & ὕπαρξις in ignea natura conſiſtit (unde abſoluto nomine πῦρ vocatur) materia quæ accenſa calorem illum fovet, conſcripta concluſaque loco eſt, an ea educitur ſectione venæ? Hic multa occurrunt quæ limatius excuti poſſent, & longiore tempore, ſed non eſt hujus loci atque inſtituti. Primum, an quia in majoribus venis materia non continetur, quæ intermiſſionis participes febres committit, ideo locus ſit ſectioni venæ? Quod quoniam a Neotericis diſputatur, & contra a majore eorum qui cum nominis celebritate, & ægrotantium auxilio Medicinam factitant, agi ſolet, hac diſputatione ſumus ſuperſeſſuri. Conſtituatur enim tamquam poſtulatum in intermittentibus febribus, venam tuto ac ex arte ſecari. Quæſtio tantum eſt de tempore, & an exſpectanda ſit humorum putredo, antequam aperiatur vena, ut Arabum familiæ placuit. Quod diligenter intelligendum eſt, ne quid hic temere fiat & peccetur. Humor qui hodie paroxyſmum committit, an putris, an imputris? ſi putris erat, quare ſuperioribus diebus non committebat febrem? ſi imputris, & intra naturæ limites contentus, quomodo febrem putrem committit? Quia putreſcit (inquies;) ergo quamdiu aderit putris humor, tamdiu perſeverabit acceſſio? Verum illud eſt; nam difflatur humor qui in hac acceſſione putruerat, unde perfecta ἀπυρεξία. Quæ non contingeret niſi diſcuteretur humor putris; hinc confuſæ urinæ, hinc ſudores. Ergo reliqui humores imputres ſunt? Quorſum itaque exſpectandum donec putruerint humores? Nam tantum humoris putris, quantum uni acceſſioni ſatis eſt. Et ſic humores non educentur venæ ſectione niſi laudabiles in cauſa antecedente (ut ajunt) & illaudabiles in cauſa conjuncta. Sic multa parvo quaſi ſuſcitabulo quæſtionis genera excitantur, quæ non erit facile delere niſi major occaſio & otium nobis ſuppetat, quum eorum alioqui evolutio & explicatio magnum ſit allatura commodum juxta ac voluptatem. Sed non poſſunt omnia uno loco. Ut

autem

autem paucis terminetur quæstio, quæ paucis fomitibus excitata in immensum excrescere possit, id quod ratione & experientia percepimus, aperte declarabimus. Non est in eo diutius hærendum, in quo dubitatur, si in unaquaque accessione discutitur totum quod putret, unde in quartanis & tertianis perfectam esse apyrexian, Galenus ostendit (nisi quod in quartanis die intermissionis raritas & tarditas in pulsu manet.) Si totum quod putret discutitur, quid est quod exspectemus hunc aut illum diem, hunc aut illum paroxysmum, donec sanguis putreat? Nam finita accessione humores reliqui expertes putredinis manent, ut videtur, contra tamen fit. Aliud enim est humorem paroxysmi auctorem putrere, aliud est massam sanguinis vitium concipere. Etsi enim humor qui accessionem committit nondum putruerat, & post paroxysmum totus discutitur, tamen aliud est vitium in sanguinis massa tamquam causa antecedente morbum diutius alitura, foturaque, cujus occasione demendi sanguinis captatur occasio. Quotiescumque enim in corpore febris concepta est, febrilis caloris vi, humorum moles facile corrumpitur. Unde sæpe secundo aut tertio morbi die missum sanguinem laudabilem deprehendimus, progresso tantisper morbo aperta vena putrem ac virentem fluxisse: quod argumento esse debet minimis momentis magnas in corpore oriri mutationes in hanc aut illam partem. Sic ratione illius putrentis sanguinis celebratur venæ sectio. Quorsum itaque ante putredinem in massa conceptam celebratur? ratione plethoræ. Sed juvatne exspectare quousque vitium in massa conceptum fuerit? illa quæstio est de qua disputatur. Id duabus rationibus aut tribus fieri debet. Prima est, si incendii concepti in humoribus major habetur ratio, quam copiæ humoris morbifici in præcordiis. Nam quum in paroxysmis urget æstus, aperta vena ille præcipitatur, prævertiturque; unde minus empyreuma, minus postea incendium & febris: sed si major occasio materiæ in præcordiis, ad purgationem veniendum. Secunda, quoniam quum vitium massæ sanguinis communicatum aut ratione caloris febrilis, aut ratione vaporis, paullo tum morbus dicitur maturior, & natura irritatur magis: atque ita irritata natura per missionem sanguinis illius putris paullo post reficitur ac recreatur. Nam post ejusmodi evacuationes sequitur aut alvi fluor, aut sudor, qui facile morbi reliquias discutit. Tertia ratio est ejusmodi, quum plethora adest, aut ad vasa, aut ad vires, sine ulla mora ferire venam oportet: nam præsente incendio febrili, & sanguinis copia facile strangulatur calor naturalis, hinc suffocationis periculum: hinc raptus humorum sursum, deorsum, & symptomatum augmentum.

Ratio quæ efficiat sæpe ut primæ venæ sectionis nulla fere sit utilitas, est quod parca manu nimium ea celebretur. Si enim liberalius sanguis mitteretur, dubio procul manifestior foret utilitas. Cetera alio loco fusius poterunt explicari.

ANNOTATIONES.

1. *Ne quis forte littera Arabum vim afferat, imponatque, ut quidam* so-

solent facere, contradicendi studio, nos ipsius Principis verba referemus. Nec enim absolute tertiam accessionem pretermittendam vult antequam venam secemus. Verba autem ejus sunt dum curam instituit febris tertianæ veræ, si possibile est ut non phlebotometur ager, nisi post tres paroxysmos. Non est itaque cur absolute quidam dicant Principem in febribus tertianis non secuisse venam nisi post tres paroxysmos: Galenus 1. ad Glaucon. in cura tertianæ veræ non meminit venæ sectionis, totus fere est in alterando. Paraphrastes ait illo loco non multum Galeno placere curationem, quæ fit aut per venæ sectionem, aut per vehemens medicamentum. At dum ex professo tractat de febre tertiana notha, meminit venæ sectionis. Sed notanda verba sunt, quoniam circumstantiis plena sunt. Sunt autem hæc: Si sanguinis missione opus est, nec est ea omittenda, sed initio statim detrahes, distinctis iis quæ probe nosti: ideest, videndo an ex collatione virium cum morbo, & hujus cum illis æger sufficere queat profligando morbo: item observata ætate, tempore, & ceteris. Rondeletius carpit Galenum, quod is voluerit in febre tertiana (de exquisita loquitur) exspectandum esse tertium paroxysmum antequam vena aperiatur. Quod falso a Rondeletio dictum est. Nisi forte ex cap. 15. lib. 11. Methodi hoc desumserit. Sed hoc verum non est, nec de ea re audiendus est.

2. Mirum quod scribit Galenus comment. in aphor. 43. lib. 2. de diæta quibus sanguis copiosus & nondum insigniter immutatus in naturam alterius humoris, iis detrahendus etiam audacter: quibus vero jam mutatus est, non detrahendus. Tamen contra factitamus, liberius vacuamus & audacius quum videmus alteratum, quam quum parum. Immo Galenus in melancholia audacter sanguinem mittit quum videt sanguinem in habitu esse melancholicum. Et nisi ille locus de pleuritide & inflammatione partis intelligatur, non potest tolerari, de quo est videndus comm. in aphor. 10. lib. 2. de diæta acut.

CONSILIUM XLV.
De Lethargo.

VIDUA Domini Garnier Procuratoris annos 45. nata in morbum incidit. Habitu erat satis succulenta, alba, genis rubentibus. 1 Ægritudine aliqua animi detinebatur qua sese eximere facile non poterat. Circa æquinoctium autumnale, quum præcessisset temporis constitutio inæqualis (qualem pauci admodum animadverterant) putredinis parens, in morbum incidit. Primum totum corpus maculis rubris, ac si morbillis laboraret, aut si ingens æstus foret, erat defœdatum, nonnullus corporis torpor, appetentia dejecta, ignavia, rerum omnium contemtus, quum alioqui prudenter rerum omnium satageret, & ad omnia obeunda munera esset alacris: Quod magnam morum dissimilitudinem significabat, & ad judicandum de dubio ancipitique exitu occasionem porrigebat. Febris continua fuit, de nocte maxime exacerbabatur, nec exacerbationis nullum signum

signum erat quod anteiret. Sed confusa erant omnia. Magna non ita febris apparebat, ut ea nos moveret. Febres eo tempore grassabantur mali ingenii. Urinæ fallaces erant: nam nec incendii indices erant magni: & sedimentum laudabile satis, & enæorema continebant. Comatosa erat, nec nisi interrogata respondebat: alieni tamen judicii nullum erat signum. Capiebat satis belle cibum oblatum: Diebus judicibus nil natura movit; nihilque excrevit nisi arte sollicitata. Dejectiones variæ, putres admodum: sanguis bis missus plane putris: vires plurimum dejectæ apparebant; præsertim animales, quarum etsi non magna necessitas est, in morbis, auctore Galeno in Methodo medendi: tamen ad judicandum nobis magnam præbent occasionem. Primis decem diebus exactis, omnia satis moderata, pacataque fuerunt: sed ab undecimo aut duodecimo die magnum apparuit incendium, ex intervallis graveolentissimæ dejectiones, levia deliria, oculorum lacrymæ involuntariæ: genarum, ac præsertim sinistrarum rubor satur admodum. 2 Tandem quum urinam redderet involuntariam, aut retineret aliquando ac si suppressa esset, involuntaria quoque alvus descenderet decimo quarto morbi die ab illa exacerbatione manifesta: vicesimo autem totius morbi historiæ die, cum sudore magno. (nullus autem toto tempore febris apparuerat) deliria, risus, taciturnitas summa, tremores, & quasi subsultationes manuum aderant. Potus omnes sine discrimine admittebat, non fiebat graviter febriens, potus veluti in profundum descendere videbantur: quum colluere os aqua juberetur, non poterat ore rejicere: bene raciocinabatur. Interiit.

Hac historia intelligi volumus sæpe morbum satis securum apparere, quum tamen per se funestus sit, nec satis pravæ diatheseos argumenta apparent. In plerisque initio morbi observavimus totam corporis cutim maculis rubris suffusam, quibus tamen nil præterea alienum contigit. Sæpe enim aut sanguinis æstus, aut cum fervore quodam juncta malitia aliquid tale promittit: sed illum nihil periculi junctum habet, sola aut sectione venæ, aut blando cathartico quicquid est prævenitur. Tamen tribus quatuorve argumentis malignitas & cacoethia morbi deprehendi poterat. Primum in eruptione illorum exanthematon positum erat; nam nisi ingentis incendii tamquam manifestæ occasionis excusatio subsit, quoties apparent aliquid maligni subesse demonstrant. Secundum, in dejectione virium subita. Quoties enim vires non constant, nulla præsertim præeunte evacuatione manifesta, aut simili aliqua re quæ jacturam virium faciat, aut quum febris vehemens non adest, malum illud est ut signum. Arguit enim aliquid aliud subesse latens ac reconditum, quod minimo momento magnam in viribus ac œconomia naturali mutationem afferat. Et, quod notandum est, quodque Medicis fraudi fuit, facies non concidebat ullo modo. Hippocrates in Aphorismis scriptum reliquit: *Febricitantium non omnino leviter corpus idem permanere, & nihil minui, vel etiam plusquam postulet ratio contabescere, malum: nam illud morbum fore longum significat, hoc autem imbecillitatem.* Ubi Galenus vult non abs re adjectum esse *μὴ παντάπασιν ἐπιπολαίως*. Quoniam hieme, & quum plenitudo magna

magna est, non collabitur habitus corporis, & tamen malum signum non est. Sed quum mediocris febris est, & tamen non mutatur corpus, nec in colore, nec mole, nec charactere : aut quum in his omnibus immutatur plus justo, dubium non est quin hoc malum non sit. Nam non concidere ac collabi, & meatuum densitatem significat, & contumaciam materiæ. Concidere autem (quod Græce dixit Hippocrates, minus proprie usurpatur verbo συντήκεσθαι) plus quam ratio postulet, imbecillitatem magnam significat ; ita tamen ut collapsus illius non sit causa aliqua externa, quam φανερὰν πρόφασιν aliis locis vocavit Hippocrates: & cujus in διαγνώσει καὶ τῶν νοσημάτων προγνώσει maximam idem vult rationem haberi. Nam & ætas consideranda venit, & morbi aut brevitas, aut diuturnitas, & tempus, & regio, & notanda effatuque digna evacuatio, vigiliæ, exercitationes, muneris gestiones, aliaque id genus. Quibus non perspectis, si quis ausit absolute pronuntiare de imbecillitate aut viribus naturæ pro extenuationis ratione, aberraret plurimum. Extenuatio illa (sic enim Leonicenus male vertit συντήκεσθαι, contabescere, quum sumatur ἀντὶ τοῦ λεπτύνεσθαι. Et Galenus comment. in aphorismum 10. lib. 3. Aphoris. φθίνοντας verbum ab Hippocrate positum pro ὅπως οὖν συντηκομένους sumi ait, utens verbo συντηκομένους, pro simpliciter extenuatis) quæ præter rationem evenit naturæ infirmitatem significat. Sed hoc ἀδιορίστως non est intelligendum. Aliquando enim extenuatio est, ut causa ad imbecillitatem relata, aliquando ut signum. Nam quum cutis raritas, & humorum tenuitas extenuationis causa est ejusdemque celerrimæ, tunc illa extenuatio infirmat corpus : atque ita imbecillitatis causa est extenuatio. Sed quum nec raritatis cutis, & humorum tenuitatis suspicio non est, corpus autem præter rationem collabitur, ac concidit, illa extenuatio solam agnoscit virium infirmitatem, ut ex Galeno patet.

Atque ut ad scopum redeamus : In muliere proposita febris erat ἐν παντάπασιν ἐπιπολαίως, & tamen non concidebat nec moles, nec color mutabatur, nec character : an hoc ad securitatem ; & diuturnitatem apparebat, quum vicesimo quarto die interierit ? Nequaquam. Et hic duo annotatione dignissima sunt : prius quidem, quod ille dies 24. erat decimus quartus dies ab exacerbatione. Nam, ut ante diximus, per undecim dies satis alacriter habebat, & in actionibus naturalibus & animalibus, ac omnia pæne securitatem pollicebantur. Sed quod intus venenum latebat quum natura nil movisset, cœpit suæ malignitatis signa edere; hinc febris continua, acerrimi caloris perfusio, mox ejusdem contemperati significatio. Atque ita morbus acutus fuit, si ratio habeatur exasperationis morbi, non totius historiæ. Posterius, dicendum est verisimile fuisse morbi quidem ratione citius illam interire, sed ætatis ratione quæ adhuc constabat factum, ut qui morbus ante perimere deberet, prorogaretur. Ita nimirum accurate disputavit Galenus in Epidemiis, narrans historiam Hippocratis de Sileno. Hic enim quum a causis procatarcticis in morbum incidisset, non tam letali morbo est implicitus ob causas procatarcticas,

Commentar. in Apho.28. libr. 2. Aphor.

Comm. in histor. 2. sect. 3. lib. 1. Epidem.

cas, quam quia occasiones aliæ essent quæ corpus morbo opportunum redderent: alioqui ratione externarum causarum in levem febriculam lapsus fuisset. Sed letalia symptomata quæ primum atque statim apparuerunt, indicio fuerunt restagnare materiam malam, quæ a causis illis externis excitata letali morbo ægrum implicuit. Ita intelligendus Galeni locus in lib. de febrib. quum ait causas procatarcticas putridarum febrium non esse auctores: idest, procatarcticæ causæ προφάσεις dictæ, per se non solent putridas febres concitare, sed si corpus morbo sit opportunum, ex eventu producunt & excitant febres putres. Ergo ille Silenus quum funestissimo morbo detineretur, ejus tamen vim sustinuit propter ætatem ad undecimum diem.

Cap. 7. lib. 1. de different. febr.

Hoc addam, antequam extremum persequamur, de faciei charactere & mole quam in illa muliere non concidisse dicebamus: sæpe & optimus color, & character in ægris apparet, quum tamen morbus ad interitum tendat, tribus de causis. Prima ratione, aliquando ipsius febris quæ sursum multum tenuem vaporem effert, qui viriditatem aliquam faciei, fallacem tamen afferre solet. Secunda, si febris ea non sit ingens, aut συνεχτικὴ. Observavimus enim aliquando febres συνεχτικὰς & pestilentiales (quas in quodam loco Galenus vocat pestilentiales hecticas) primo quoque tempore in speciem quamdam marasmi ægros conjecisse: Tertia, si qui ægrotat; pulmonum vitio non sit obnoxius. Qui enim ita affecti sunt, rubore sæpe suffunduntur, qui Medicis minime advertentibus imponit maxime. Quod quum alias, tum maxime in hac muliere apparuit; nam quum paullo increverat febris, rubore multo erant saturatæ genæ, præsertim vero sinistra. Aperto autem cadavere, ut postea dicemus, reperti sunt pulmones veluti putres, costis adhærentes. Accedit ad rationes superiores, quod qui præpingues sunt ac optime habiti non ita facile collabuntur: aut si extenuentur, illius extenuationis & ξυμπτώσεως (collapsum interpretor) magna non sese produnt argumenta.

Atque ut revocemur eo unde digressio facta est: Tribus de causis patuit, sed non manifesto malignitas morbi & κακοήθεια. Primum ob eruptionem papularum, quas ἐξανθήματα Hippocrates vocavit in Epid. Illa enim eruptio (nisi forte ob causas altera pagina dictas aliud significet) malignum, & κακοηθὲς subesse declarabat. Et videor eorum quæ scripta sunt ab Hippocratis interprete Galeno narrare historiam 4. sectionis tertiæ 3. Epidemior. Ait enim, initio sæpe morborum letalia symptomata apparere, non quidem ratione ipsius morbi qui clemens & mitis appareт: sed propter latentes pravos humores, qui virulentiæ suæ semine excitato, in letalibus symptomatis elucescunt. Secundum argumentum est positum in tam brevi virium casu. Nam quum alacris, expedita, robustaque foret, brevi attonita, stupida, comatosa, omnium obliviosa reddita est, & delira. Tertium, quoniam in diebus criticis nil natura movit, nullus sudor, sola ἐφίδρωσις quæ in morbis istis suspecta esse solet. Quartum coma quodammodo vigilans, non tam ab oppressione fuit, ut falso Medici putabant, tametsi multa in cerebro humiditas contineretur, quam in infirmitate facultatis animalis in cerebro sedem habentis. Testis involuntaria excretio stercoris. Testis quoque esse potest quod

quod medicamentis, & ſectionibus venæ ex arte recte præſcriptis nil allevatum ſit cerebrum: quod contingere non ſolet quum ab oppreſſione tantum laborat. Nulla enim tam valida cerebri eſt oppreſſio, quam medicamenta & ſectio venæ commode præſcripta non minuant. Quintum illud addam de meo. Obſervavi enim ſæpe eos aut extreme laborare, aut interire, quibus acris caloris, & ejuſdem temperati ex intervallis viciſſitudo eſt. Nec enim viciſſitudo ſolum caloris & frigoris mala eſt, ut in Coacis & Prorrheticis voluit Hippocrates: ſed viciſſitudo acris caloris, & remiſſi mala quoque. Et illam viciſſitudinem explicat Hippocrates, quum utitur vocibus τὰ πολλά. Nec enim vertere oportet, non omnino, ſed τὰ πολλὰ, ex intervallis, ut modo hoc fiat, modo illud. Vel melius, τὰ πολλά, magna ex parte. Ut non ſentire, non ratiocinari, non ſitire τὰ πολλά, ideſt, magna ex parte: ideſt, ratiocinandi, & deſipiendi viciſſitudo eſt ſentiendi, & non ſentiendi, ſitiendi, & non ſitiendi. Quod autem multo melius & accommodate magis, τὰ πολλά, vertamus, per verbum, Viciſſitudo, vel magna ex parte, illud abunde declarabit aphoriſmus Hippocr. in Coacis: ἄκρεα ταχὺ ἐπ' ἀμφότερα μεταπίπτοντα: καὶ δίψα τοιαύτη, πονηρόν. Vocat enim ἄκρεα μεταπίπτοντα, *Extremæ partes modo refrigerantur; modo recaleſcunt*. Vel, extremæ partes magna ex parte calidæ ſunt, & magna ex parte frigidæ. Et eodem loco δίψαν μεταπίπτουσαν vocat, ſitis, & non ſitis, ſeu potius ſitiendi, & non ſitiendi viciſſitudinem: ita nomen μεταπτώσεως hoc loco ſumitur pro mutatione viciſſitudinaria in contrarias partes; ut quum quis delirat, poſtea non delirat: quum nunc ſitit, modo non ſitit: modo calfit, modo tepidus eſt aut refrigeratur. Itaque quum Hippocrates in Aphoriſm. ſcripſit, ὁκόσοι πονέοντές τι τοῦ σώματος, τὰ πολλὰ τῶν πόνων μὴ αἰσθάνονται, &c. Idem eſt ac ſi dicat, ut τῶν πόνων ſit μετάπτωσίς τις. vel ut melius dicam, ſit τῆς αἰσθήσεως μετάπτωσίς τις, ideſt, ſentiendi, & nou ſentiendi viciſſitudo aliqua. Ut totius aphoriſmi ea ſit converſio: Qui parte corporis aliqua laborant, & magna ex parte dolorem non percipiunt, mentem his ægrotare conſtat. Hæc pluribus explicari voluimus; quoniam horum enodatio latius manatura eſt.

Sed quæritur, an verum quod ante diximus, non ſolum caloris & frigoris viciſſitudinem in acutis malam eſſe, ſed ſi calor modo acris appareat, modo temperatus & tepens, quod ἀναθερμαίνεσθαι vocat Hippocrates? De viciſſitudine caloris & frigoris quod mala ſit; non dubium eſt, præſertim in acutis; nam ſignificas hoc exſtinctionem caloris naturalis, qui uniuſmodi quum ſit, partibus omnibus blande aſpirat, & dominium febrilis caloris, qui quum expanditur ad partes, eas calfacit; quum ad centrum revocatur per modum inflammationis, eaſdem partes deſerens, ex eventu refrigeret. Ita enim quidam Philoſophi frigus per caloris privationem & abſentiam definiebant. In acutis itaque malum hoc. Nec mirum ſi in acutis tantum meminero; ac ſi quis velit in omni morbo eam refrigerandi & calfaciendi viciſſitudinem pernicioſam eſſe: quod non ita eſt. Et ad eam rationem impulit me aphoriſm. 40. lib. 4. Aphor. *Ubi in toto corpore mutationes* (utitur enim nomine τῆς μεταβολῆς) *etſi corpus refrigeretur, & modo calfiat, aut coloris mutatio fiat, longitudinem morbi ſignificat.* Aliud enim eſt iſta viciſſitudine longitu-

gitudinem morbi significari, aliud periculum. Nam in acutis periculo non vacat, in mitioribus morbis, longum fore morbum significat; nam & focum multiplicem significat, & materiam ἑτερογενῆ. Positum itaque & demonstratum vicissitudinem istam contrarii malam esse: sed dubitatur, an malum quoque sit modo calorem acerrimum sentiri, modo temperatum.

6 Hac de quæstione nil umquam scriptum reperi, eaque propter ego libere quid sentiam enucleabo. Solemne est in multis febribus, præsertim in phlegmaticis calorem acrem apparere, & eumdem temperatum præsente febre: hoc tamen malum non est; nam aut varietatem tantum materiæ declarat; aut caloris in materia viridi oppressionem nequeuntis emicare, quod apposite ἐκλάμπειν vocat Hippocrates: Nec malum quoque significat in febribus cum catharrho conjunctis, in quibus sæpe observamus modo emicationem caloris, modo ejus teporem. Item fieri potest ut calor naturalis modo superet febrilem, & contra fiat: hinc acrimoniæ perceptio, hinc teporis: & tamen hoc vacat periculo. Sed his brevi satisfiet.

Quum de vicissitudine agitur, videndum quod corpus, quis morbus, & qualis sit vicissitudo, an frequens, an non. Nam in biliosis corporibus, in quibus calor totus acer est, non est exspectanda vicissitudo caloris acris & moderati: sed si morbus perniciosus est, pro moderati caloris perceptione, frigoris sensio sufficitur. Brevi enim calor blandus si quis est, exstinguitur. Sed in corpore εὐσάρκῳ, quadrato, subfrigido, muliebri (quod nunc explicandum suscipitur) frigidis aut temperatis humoribus scatenti, non est quod exspectemus extimas partes refrigerari, ut in aliis corporibus biliosis fit, nisi forte diutius ægrotent: tunc enim refrigerium apparet. Itaque quod apparet vicissitudo frigoris in biliosis & extenuatis, idem esse potest moderati tepidique caloris sensio. A materia enim vapor effertur, qui quum putris sit, sensum acrimoniæ affert; quum calidus, caloris sensum. Quod autem absolute & per se frigus non appareat, id facit continuitas febris. At continua est, dices, in biliosis? verum: sed duo consideranda sunt: Unum quod in biliosis incendium & calor intus conceptus facile revocat calorem diffusum ad suum centrum: Item non sunt humores moderati in quibus fovetur perpetuo febris. Sic videmus quadratos semper calere hieme, nec multum calere æstate: siccos, macilentosque hieme algere in extimis, æstate ardere. Algent autem in his extima, quoniam caro multa non est, quæ sit pro velamine & præsidio adversus frigus ambientis. Sic Galenus in comm. in 1. Aphorism. eos qui carnem habent multam, & succulentam, ventresque calidos hieme, & tamen non algent, ut macilenti, comparat cum iis qui nive perfunduntur: qui quum brevi frigeant, revocato per ἀνάκλασιν ἐξ ἐπανάκλησιν calore, calidiores solito redduntur. Atque idem contingit iis qui pituitosi sunt, & funesto morbo corripiuntur. Non enim in iis sensio apparet frigoris, sed tepor quidam, ut modo incalescant, brevi tepeant, quod satis malum est signum, in iis præsertim si vicissitudo ista sit frequens. Nam si vicissitudo ista frequens

non

non est, malum non ita est signum. 7. Sed quum frequens, inanem conatum naturæ declarat, putris materiæ copiam, a qua modo effertur vapor, modo non effertur. Idemque contingit quod in fimo putrente. Nam dum teter malignusque vapor effertur, sensio fit acrimoniæ: quum non effertur, febrilis calor tantum restat qui partes calidas reddit. Ergo dictum est de corporum varietate & de vicissitudine. Nunc de morbo dicendum brevi. Quum acutissima & manifesta est febris in corpore calido sicco, brevi perfrigerationem extimarum partium affert: quum autem maligna est febris, in partium imbecillitate summa posita, & humorum pravitate; nec acuta ita est acutiei vim habens in calore, sed toto genere maligna, minitans aut parotides, aut abscessum alium morbo imparem, aut pustulas (quod contigit octavo die Sileno, 1. Equidem, & tamen undecimo interiit) non ita partes extimæ algent, præsertim si corpus carnosum sit (quod impressio caloris a sanguine & spiritu facile in carne remaneat) sed febris perseverans teporis, & acrimoniæ sensum exhibens: tandem cum calido sudore corpus tollit. Ita enim videmus quosdam interire cum perfrigeratione partium & sudore frigido (ut contingit siccis & extenuatis) alios quum toto febris tempore non sudaverint, aut leviter tantum, sine ulla perfrigeratione, cum universali sudore, multo, calido occidere: quod & huic mulieri contigit, & cuidam Flandro mercatori febre pestilenti conflictato: item & dominæ illustri febre quoque pestilenti laboranti: de qua abunde narravimus pag. 29. hujus libri. Atque ita minime opinantibus nobis multi moriuntur, quoniam non vident ullam partium perfrigerationem, quam in aliis quondam observaverunt. Nos autem observavimus istam partium perfrictionem in morituris, quum corpus siccum calidumque est, calore igneo & acri, quod Hippocrates τὸ θερμὸν absolute vocat, & eo præditos calore τοὺς θερμοὺς, καὶ θερμολοίλυς. Item in iis observatum est, quibus in partibus internis conceptum est incendium. Nam & cum sudore frigidissimo moriuntur, & cum summa partium refrictione: ut vidimus in vico S. Antonii, in quodam nobili viro, cui aliquid erat erysipelatodes circum ventriculum. Quod autem corporum distinctio afferat varietatem criseon, sive ad mortem, sive ad salutem, sive per sudores, sive absque sudoribus; sive cum calidis sudoribus, sive cum frigidis, sive cum extimarum partium perfrigerio, sive sine eodem, multis & auctoritatibus, & rationibus potest roborari. Unus autem aphorismus Hippocratis hic abunde erit, præsertim quia nos brevitatis studium recreat: Οκόσοισι δέρματα περιτέταται καρφαλέα καὶ ξηρὰ ἀνευ ἱδρῶτος τελευτῶσι, &c. *Quorum cutis arens, & præsicca circumtensa est, ii sine sudore moriuntur*. Contra autem, ut idem aphorismus notat, quum cutis laxa & rara est, cum sudore moriuntur. Quod satis indicat pro ratione cutis & subjectarum partium, quibus aut multum humoris inest, aut cum sudoribus, aut sine sudoribus homines judicari. Et antequam hinc pedem efferimus, notare volumus parum acute Plantium Galeni interpretem ex Philothei sententia verbum τὸ τελευτᾷν, vertere noluisse, mori, sed, judicari: Ut τελευτῶσι ponatur loco verbi κρίνονται. O acutum hominem!

5. Aphor. Aph. 72.

τελευτᾷν significat desinere, mori, terminari, judicari: Nil interest an mori, an judicari, vertas; siquidem mors non fit sine crisi: & crisis æque ambigit, tenditque & ad salutem, & ad mortem. Si τελευτᾷν ἀντὶ τοῦ ἀποθνήσκειν sumas, angustior, restrictiorque erit aphorismus, si ἀντὶ τοῦ κρίνεσθαι latior & multo generalior.

Præter hæc quæ superius posita sunt, tria possunt quoque hoc loco pertractari, quorum in explicatione operæ aliquid lubentes ponimus, quod inde plurimum adjumenti consequi posse arbitremur. Primum est de comatosa affectione cum vigiliis: & quum dormiret, quamvis comatosa, facile tamen excitabatur, & interrogatis respondebat. Secundum est, qui fieri possit ut male affecti cerebri tot essent argumenta, nempe, coma quodammodo ἄγρυπνον, tremores nonnulli, risus, deliria, excretiones involuntariæ: oblivio & despectio omnium rerum, dissimilitudo morum omnium, & impotentia (quam in Coacis Hippocrates ἀδυναμίαν vocat, quamque κενεαγγίης μὴ οὔσης, malam esse ait; idest, si præeuntis evacuationis alicujus nulla excusatio possit afferri.) Si, inquam, tot tantaque fuerint male affecti cerebri argumenta, qui fieri potest ut tamen ratiocinatio integra fuerit? Cur deliria ista, comaque non everterunt ratiocinationem? Quæstio hæc viro erudito dignissima. Tertium est de murmure ventris inferioris, & tensione, quum tamen alvus ferretur: immo quo diligentius de alvo subducenda cogitabatur, eo magis venter intumere videbatur. An hoc bonum fuit? Nam ventrem inferiorem non collabi ac deprimi in omnibus morbis bonum esse scripsit Hippocrates. Sed hæc longiore explicatione egent.

Apho. 35. lib. 2. Aphor. De primo paucis aperiam. Coma aliud simplex est, aliud vigilans. Vigilans ab uno humore non fit, omnium judicio, sed a mixtione humoris tenuis calidi, & crassi frigidi. Tamen, quod diligenter notandum est, reperio apud Galenum comm. in partic. 1. primi Prorrhet. Comatis vigilantis duplicem causam: una est sanguinis copia: hic sanguis ratione copiæ comatosam affectionem invehit: ratione autem tenuioris substantiæ, quæ in illo est, vigiliæ quoque accidunt: Altera quum bilis mixta est pituitæ. Utrum deterius? quibus signis discernitur causa utraque. Quod a remissione pituitæ cum bile deterius est. His autem signis deprehendes a sanguine esse, præter ea quæ dominatum humoris, aut in parte aliqua, aut in toto corpore denotant: Nimirum si primis diebus celebrata ex arte sectione venæ, aut usurpato alio remedio, & copiam sanguinis evacuare solito, & acrimoniam tenuioris ejus partis temperare consueto, non cesset coma vigilans, talis symptomatis causam statuere oportet bilem pituitæ commistam. Quod eo loci pluribus Galenus explicavit. Hoc autem subindicarat obscure Hippocrates illa prima sententia Prorrhetici: *Comatosis vigilantibus cum hypochondriorum dolore & colli stillatio* e *naribus perniciosa, tum alias, tum si quarto ceperit die*. Ac si dicat Hippocrates, comatosos illos vigilantes verisimile est in ejusmodi affectionem incidisse a solo dominatu sanguinis. Si ergo pejus habeant quarto die (quod stillicidium san-

ſanguinis denotat) quo præſertim tempore ceſſare, aut miteſcere debere morbus ſolemnibus uſurpatis remediis, ſignificat hoc non ſola ſanguinis copia, ſed bile & pituita cerebrum occupari. Cujuſmodi affectio fuit mulieris noſtræ.

Secundæ quæſtionis explicatio uberiorem continet fructum, majoremque voluptatem eſt allatura. Qui fieri poſſit ut integra eſſet ratiocinatio, quum tamen in imaginatione erraret, comatoſa eſſet, corpus non pæne moveretur? Immo ſi quod occurrebat delirium, excitata ſtatim ad ſe redibat. Nec reſpondendum quod ſcribit Galenus comm. in particulam illam: *Mente aberrantes, acute ſuperfebrientes, &c.* In priore Prorrhetici, quod quum humores bilioſi aut alii feruntur in cerebrum; animum perturbant, quum revocantur, in aliamque fluunt partem, eumdem reſtituunt. Nam affectum eſſe cerebrum per ſe, idest ὁμοτονάθειαν Græcis continuitas affectionis indicabat: niſi quod ratiocinatio integra foret. Quod ut intelligamus, altius hanc quæſtionem repetere convenit. Nimirum qui fieri poſſit ut quum unius partis unum ſit temperamentum a quo actio manat, quodque tamquam fons eſt; tamen in una actione læſum ſit aliquid, ſeu pars læſa, in alia actione illæſa ac intemerata. Si unum temperamentum, cur ſunt actiones contrariæ ab eo prodeuntes? Et quum ab eo tamquam principio actiones manent, quum una ſalva eſt, læſa aut abolita altera? Quæſtionem hanc diremiſſe Galen. videtur in cap. 3. lib. 3. de ſymptomatum cauſis, & in aphoriſmis. Scribit enim, ex actionibus quæ ab eodem principio manare cernuntur, quaſdam magis una qualitate gaudere, quam altera. Ut coctio, quia ſine motu aliquo fit, in calido & humido conſiſtit potius: attractio, expulſioque, quoniam cum motu aliquo impetuque fiunt, in ſicco potius conſiſtunt. Ita nimirum ventriculus multum calidum & humidum coquit optime, ſed non trahit nec expellit facile. Contra ſi ſiccus pellit ac attrahit potentius, minime autem coquit. Renes in diabete quamvis ſumme laborent, non deſinunt tamen ſeroſam humiditatem attrahere: immo in iis major attractio cernitur fieri, quanto ſiccitas calorque ceteris qualitatibus antecellit. Ita enim ex actionibus quædam ſunt παθητικαὶ, aliæ πρακτικαὶ, & ut ſunt ejuſmodi, aut illiuſmodi, ita qualitatibus activis paſſiviſque magis minuſve gaudeot. Contra tamen afferri poteſt locus Galeni, quo videtur negare facultates quatuor primis illis qualitatibus eſſe adductas, ſed quicquid in corpore agitur, præſertim quod ad nutritionem pertinet illud ipſum toti ſubſtantiæ adſcribendum eſſe cenſet. Quod ſi ita eſt, rationes noſtræ ſuperiores parum acutæ videbuntur. Verba autem Galeni hæc ſunt: *Quatuor corporis propriæ ſunt facultates, attractrix, retentrix, alteratrix, ſegregatrix: ac eædem facultates totius in quovis corpore ſubſtantiæ ſunt, quam ſubſtantiam ex calido, humido, frigido, ſiccoque inter ſe mixtis fieri exiſtimandum.* Ille locus plane convincit attractionem, coctionem, & ſic de ceteris, non referendas eſſe ad qualitates has aut illas, ſed ad totam ſubſtantiam. Nam ut poſtea ſubjungit Galenus eodem loco, loquens de nutritione quam a tota ſubſtantia fieri contendit, medicamentum autem non nutrire, quod a tota ſubſtantia non immutetur, ſed ab una tantum qua-

Com. in aphor. 20. lib. 2. Aphor.

Com. in aphor. 20. lib. 2.

Cap. 3. li. 6. de loc. affect.

1. Ca. lib. 3. de temperam.

qualitate, *Si corpus (inquit) una earum qualitatum, quas in se habet, corpus sibi admotum mutaret, idipsum tota substantia agere non est, nec quod ab eo mutatur, ei assimilabitur*. Sed locos ita conciliare alienum non est: Bifariam autem respondere licebit: illo loco tantum pro hypothesi ponit quatuor illas facultates totius esse substantiæ, ut doceat medicamentum quodammodo alterari a corpore; sed non ita alterari ut in alimentum cedat; quia id tantum per qualitates præstatur: sed quum nutritio fit, cujus administræ sunt attractrix, retentrix, expultrix, ea a tota substantia fit, ut id quod mutatur, principio quidem dissimile, tandem reipsa pars fiat, ex carne & pane os, recipiatque ipsius partis ἐντελέχειαν. Sed sit ita: tantum loco ὑποθέσεως positum hoc sit, quam non probavit, verisimilior hæc ratio esse videtur: Quatuor facultates totius sunt substantiæ, quia resultant in composito ex mixtione quatuor elementorum, & conspirant in nutritionis officium: non proinde tamen sequitur quin commoditates sequantur ex una potius qualitate quam ex altera, ut licet & siccitas & humiditas ad actionem conferant, tamen siccitatis potentia & energia eluceat potius in attractionis & expulsionis munere, quam in procuranda concoctione. Vel ita scrupulus hic tollendus: Vel consideramus facultates quatuor in genere, vel in specie: In genere, quum una conspirant in publicum munus coctionis, nutritionisve: vel quatenus in se singulæ spectatæ magis aptæ sunt ad hanc actionem adjuvandam quam ad illam. Priore modo consideravit Galenus illo loco libri tertii de Temperamentis: posteriore vero in aliis locis.

Ut autem hanc longam satis disputationem nostro instituto accommodemus: quemadmodum in una qualibet parte variæ eduntur actiones tamquam ab uno communi principio manantes, sed quæ tamen facultates diversas ei parti tributas & confusas: ita fieri potest ut actio una pereat, altera incolumi necnon integra parte. Ita nimirum in cerebro phantasia valet, communis sensus valet, & tamen judicium & ratiocinatio ægra est: quod pluribus explicandum non est. Impræsentiarum autem sufficiet illud exemplum de melancholicis, quorum meminit Galenus. Horum enim quidam se testam esse putabat, ac vicatim inclamabat, ut omnes fugerent, ne aliorum tactu pressuve collideretur. Quatenus enim se testam putabat, eatenus ratiocinatio laborabat minime, sed phantasia. Numquid enim præclare ratiocinabatur læsum iri se aliorum pressu, si terreus, aut vitreus foret? Mirum itaque non sit si de qua disputamus mulier ratiocinandi facultatem integram haberet, quum tamen in ceteris cerebri functionibus male satis haberet. Hujus autem rei mihi probabilis hæc ratio esse videtur.

7. Cap. li. 3. loc. affect.

Aliud est lædi offendive cerebrum in iis functionibus quæ animales esse dicuntur, clarioris doctrinæ gratia, & ad cerebri ipsius κρᾶσιν, temperamentumque pertinent: aliud vero lædi in iis quæ ad eam partem pertinent quæ mentis & consilii est. Priore modo dicitur læsum in animalitate: posteriore in ratiocinio. Hoc autem indicabit historia cujusdam Polemarchæ generosissimi D. de Brissac. In hoc omnes actiones cerebri offensam receperant; non movebatur, delirabat, in summo æstu non sitiebat;

magnum & rarum ſpirabat, immemor ſui erat. Hæc omnia læſum cerebrum indicabant, & tamen commode ratiocinabatur, ac præclare de rebus divinis ſenſa mentis exprimebat. Spiratio tarda imbecillum cerebrum declarabat, rara imbecillam ratiocinandi facultatem; nec enim intelligebat ſe magna inſpiratione aeris ob æſtum indigere. Sed quod attinet ad conſilium, & animi vigorem, apparuit ſemper vis ejus partis quæ ratiocinationis præclaro munere quoque proxime deos attingit, ſeſe oſtentat, quum ſatis ſupina, languidaque eſſet vis illa qua corpori & appetendo, & reſpirando provideri conſulique debet: ideſt, vis animi quæ bonis cogitationum epulis & conſiliis alitur; ac reficitur, vigebat: quæ autem a cerebri naturali temperie pendet, quæque corporea eſſe magis videtur, languefcebat. Quod ſolum argumentum immortalitatem animæ contra Epicureorum gregem convincit. Nam in animo duplex vis apparet, una divina plane, non aliunde mendicata quam ab ipſo cælo: altera paullo pinguior ac terrena magis, quæ elucet quamdiu in corpore anima detinetur. Poſteaquam abſoluta eſt corpore, prioris vis elucet ac eminet. Ac ſic intelligere oportet Hippocratis & Galeni varios locos. Nam modo animum ægrotare ait, modo eumdem in ſomnis feriari ac otiari, modo in iiſdem ſomnis erigi ac vigere: quæ quoniam admodum controverſa ſunt, non erit abs re ſi eos locos conciliaverimus. In Aphoriſmis mentem ægrotare dicit, utitur nomine τῆ γνώμης, quam idem eſſe cum nomine διάνοια ſcribit Galenus. Quid hoc eſt animam ægrotare? an ægrotat? Videtur idem Hippocrates negaviſſe in libris de Diæta, *Impoſſibile eſt*, inquit, *naturam obſcuram transformare*, ideſt, immutare. Prius enim locutus erat de altera natura manifeſta quam in temperamento & quatuor primarum qualitatum ſymmetria conſiſtere demonſtrarat. Quid ergo eſt, mentem ægrotare in Aphoriſmis? Eſt πρῶτον τὸ αἰσθητικόν, phantaſia, forma, ἐντελέχεια ipſius cerebri, & vocatur γνώμη ab Hippocrate, a Galeno in comment. διάνοια, propterea quod (ut ego autumo) in debita temperie & ſymmetria ipſius cerebri conſiſtit τῆ γνώμης τοῦτ' ἐστι, τῆς διανοίας, vis & robur. Atque in eodem ſenſu Hippocrates in Epidemiis ſcripſit, *Melancholici fiunt Epileptici, & contra*. Utrumque autem fit prout in hanc aut illlam partem affectio repſerit. Si enim in corpus, epileptici; ſi in mentem, melancholici fiunt. Notatu autem digniſſima ſunt verba Græca, ἢν μὲν τὸ ἀῤῥώστημα ῥέψῃ εἰς τὸ σῶμα ἐπίληπτοι γίνονται, ἢν δὲ εἰς τὴν διάνοιαν μελαγχολικοί. Mentem διάνοιαν vocat, ideſt cerebrum ipſum quatenus conſideratur tamquam pars ſimilaris. Quum ergo ſcribit, *Qui parte aliqua laborant, &c. iis mens ægrotat*; non intelligit de ea mente quæ immortalis, & ortus neſcia, ab eodem Hippocrate φύσις ἀφανής, natura obſcura vocitatur. Nomine enim laboris ſenſum intelligit ſolum, & πονέοντας vocat eos qui ita in parte aliqua offenſi ſunt, ut niſi delirio mens detineretur, dolerent, ut Galenus idem interpretatur. Nam dolor duplex; vel enim in affectu partis aut corporis impreſſionem recipientis conſiſtit: vel in ejus apprehenſione, quæ ſentientis animæ eſſe dicitur, per mediam imaginem hominis de co judicantis. Si enim dolor ratione cauſæ gravis vehementque eſſe debeat, levis tamen apprehenſio eſt, morbus levis dicitur; unde Stoici malum opinione metiebantur.

Com. in aph. 6. lib. 2.

Lib. 1. de Diæta.

Sect. 7. lib. 6.

Cap. 6. lib. 2. de placitis.

Et qui humili sunt animo, effeminato, ac enervato, illi statim dolore languent ac franguntur, ac sæpe mala opinione metiuntur. Ita Zeno Eleates perpessus est omnia animo forti antequam conscios delendæ tyrannidis indicaret. Calanus Indus Barbarus, in radicibus Caucasi natus sua voluntate vivus combustus est. Nos, si pes dolet, si dens, ferre non possumus. Opinio enim quædam est effeminata ac levis, nec in dolore magis, quam eadem in voluptate, qua quum liquescimus, fluimusque mollitia, apis aculeum sine clamore ferre non possumus.

Cic. lib. 2. Tusc. quæst.

Loci autem de mente in somnis plane a se invicem dissidentes hi sunt. Libro de flatibus scribit, φρόνησις & mens nobis dormientibus immutatur, multæ & peregrinæ nobis undique obversantur imagines, varii errores & discursus fiunt. Contra libro de insomniis: *Inter vigilandum mens in varias partes dividitur, nec sui juris est: dum somnus obrepsit, sua præsidia ac vires jam jam recolligit, ac altius contemplatur.*

Tertiam jam quæstionem paucis explicemus, qui fieret ut venter non detumesceret, quamvis abunde alvus ferretur. An ista ventris elevatio conferebat? *In quovis morbo*, scribit Hippocrates, *partes quæ ad imum ventrem & umbilicum attinent, habere crassitudinem*, *bonum* esse ait, *extenuari vero ac collabi, malum*. Collapsus enim ille malus, & ut signum, & ut causa: ut signum, quoniam indicat ea extenuatio naturæ imbecillitatem: Ut causa, quoniam quum partes subjectæ a succulento, quadratoque aqualiculo quum juventur, casu illo ac extenuatione detetius habeant, ac propterea nec bona in ventriculo χύλωσις, nec in hepate αἱμάτωσις fiat. Itaque ab æquali hypocondrio juvatur & coctio, & excrementorum expulsio. At in ista muliere an laudabile? Nequaquam. Nam quum e natura habet molle æquale esse debet: nec depressum, nec elatum, nec calidum, nec frigidum; non durum, non meteorum, nec cum borborygmis, qui aut alvo humectata, aut urinæ profluvio, aut flatu cessant in febribus essentialibus (nam tum motu naturæ fit) non autem in symptomaticis, quum aut pulmo, aut jecur, aut lien laborat (nam tum symptomatis rationem habet, & inani conatu id fit) Hippocratis sententia 4. Aphor. At contigit in ista muliere ut alvus flueret, tamen falsam speciem æqualitatis hypochondrium referebat: &. murmura obaudiebantur, quæ ut prædixi, non cessabant ulla excretionis ratione. Sic suspecta erat illa hypocondrii elatio. Aperto cadavere, inventa intestina plena fugaci tetroque flatu, cum serosis humoribus in spatiis & inanibus foraminibus abdominis, qui meteorismum inferebant. Sic elatio, subductioque alvi non quicquam de meteorismo detrahebat. Ac primus Hippocrates in Coacis observavit meteorismum in morbis, & alvo suppressa, & alvo subducta. Utrumque malum. Verba ejus sunt: *Quibus præcordia elevantur alvo suppressa, malum, maxime autem in morbis tabidis longis: & quibus alvi humectantur*: idest, Quibus alvi humectantur, & præcordia etiamnum elevantur, malum. Elevantur enim tam a maligno, sive sit flatus, sive humor tenuis, serosus, putris. Et propterea in illa parotides exspectabamus: ad tale

Apho. 35. lib. 2.

ex-

exspectandum invitabat alia Hippocratis sententia in Coacis: *Hypochondriorum distensio cum sopore anxioso in caput dolente parotidem excitat.* 10 Sed quoniam graveolentissima excernebantur elato manente hypochondrio, comate perseverante, si parotis contigisset, malum ut signum appariturum credebamus. Verum enim quod scribit Hippocrates: *Ex hypochondrio diu afflicto, & alvo graveolenti; abscessus circa aurem occidit.*

Plura unius hujus historiæ fides proponeret, & ad mentem Hippocratis accommodaret, ut nil temere inconsultoque ab Hippocrate scriptum appareat: sed non unus locus omnia capere potest. Alia sese præsto offeret occasio, in qua orationis ac sensus vela pandere licebit, ac explicare: ne si nimis multa in recula describunda effunderemus, contingere ac comminisci existimemus: & quasi nobis ipsis ostentandæ industriæ nostræ frustra ac juveniliter occasionem porrexisse.

ANNOTATIONES.

1 *Quomodo tandem invenerimus hanc a pulmone lethargicam fuisse, vide in libro Ephemeridon nost. 2.*

1 *In hac muliere fallaces fuere urinæ. Nam satis laudabile sedimentum semper habebant; mirum cur interierit. Nam Galenus cap. 3. lib. 3. de crisibus ait observasse se quemquam interiisse qui judicaretur cum urinis coctis. Et hinc colligunt quidam neminem interire posse apparentibus signis actionis in urina. Aliter tamen res habet. Nam Galenus vult non solum requiri coctionem, sed & excretionem. Tametsi enim sit & cocta, & secreta materia, tamen nisi excernendo natura sit satis, interibit etiamnum æger.*

3 *Quum Hippocrates dicit* μὴ παντάπασιν ἐπιπολαίως, *intelligit de febribus quæ sunt media inter acutas & leves:*

4 *Verum illud comperi: Qui a levi sudore somni sunt expertes, & rursum ardore febrili conflagrant, malum. Nam qui bene judicantur, suaviter dormiunt: Et quod levis sudor inanem conatum naturæ significat, quam melius esset pepasmo incumbere, quam frustra excretionem moliri; quod in hac ægra maxime apparuit.*

5 *Nullus est locus in quo melius & clarius declaret Galenus qua ratione mutationes celeriter factæ male sint, quam comm. in aphoris. 8. sect. 2. Prorrhetic.*

6 *Hujusmodi caloris revocatio, & absentia; febris exacerbatio, & sine causa manifesta remissio solet esse frequens in febre, quam Hippocrates* τριταιοφυῆ *vocat, qua mulier mihi visa est laborasse. Et inter ceteros locos est is commemorabilis, cujus veritatem percepimus in hac ægra, scriptus com. in part. 25. sect. 2. lib. 1. Epid. Quod nimirum in febribus tertianam referentibus continuis tamen hoc observetur, quod in diebus decretoriis illæ febres deteriores fiant. Item proprium hoc malignis. Alterum quod initio sæpe magnus calor & respiratio proportionata, statim calor remittitur. Et putant hoc e re ægrorum esse quum mortis signum exsistat. Et Galenus com. in Prorrhet. meminit jactationes febrium malignarum esse proprias, easque*

aut insignem calorem febrilem significare, aut orificii superioris ventriculi affectionem.

7 *Ego rationes istas meo veluti marte comparaveram, sed forte contigit easdem pene legere, sed diserte magis a Galeno explicatas comm. in aphorism. 8. lib. 2. Prorrhet. ubi ait eam reciprocam sensionem caloris & frigoris esse, quia in extimis illis partibus in quibus celeriter hoc fit, calor fere naturalis exstinctus sit, & tamquam a flamma excitata anathymiasis caloris febrilis dominantis pars illa recalescit, sed statim evaporat ille calor. Plura leges comment. in partic. 16. lib. 4. acutor.*

8 *Galenus duas causas statuit imbecillitatis repentinæ citra manifestam evacuationem, aut quantitatem materiæ, aut principiorum corporis intemperiem.*

9 *Corpus sparsum erat maculis, sed erant lividæ. Et ante notavimus initio varias similes papulas apparuisse, quod suspectum erat necessario. Ideo videtur Hippocrates hujus morbi eventum prævidisse, quum scribit in Coacis:* Qui circum articulos rubicundas in superficie pustulas habent, insuperque rigent, hi circa ventrem rubefiunt & inguina veluti ex plagis dolorosis, & moriuntur.

10 *Quæ excernebantur erant graveolentissima, proptereaque non poterant non sollicitare facultatem expultricem intestinorum: & tamen non meminerat quærere matulam. Quod arguebat impotentiam judicii & rationis eversionem. Involuntaria enim erat excretio. Hujus duas causas Galenus reddit comment. in particulam quamdam comment. 2. lib. Prorrhetici. Aut quum mens ægrotat, aut quum partes per quas excretio fit, non sentiunt: addo tertium, quum humor per se mordax non est, ita ut sponte feratur: quamquam vix fieri potest quin sentiatur si intestina valent. Textus Hippocratis est:* Si ex ventre tenuia ægro non sentienti exeant, si extra se non sit, malum ut hepatico; *idest, Excretio illa tenuis materiæ, non sentiente ægro facta, declarat vel non generari biliosum humorem ob imbecillitatem hepatis: vel si generetur, non excernitur (quamquam hepatica excrementa maxima ex parte acria sunt) sic declarat propriam affectionem hepatis. Non abs re autem adjectum est,* si æger apud se fit, *ne quis putet istam involuntariam excretionem læsa ratione fieri; ita enim signum imbecilli hepatis non ita esset manifestum, sed præterea denotaret affectum cerebrum. Item non declaratur ulla offensa generis nervosi, propterea quod integra sunt intestina. Si ergo involuntaria sit illa excretio stante ratione; non læsis intestinis, signum est imbecilli omnino hepatis.*

CONSILIUM XLVI.

De renum calculo.

QUIDAM orthopnœa laborare videbatur, unde graviſſime haberet. Nonnulla erat ſuſpicio affecti pulmonis, non tamen certa erant argumenta quibus appareret vitium in pulmonibus conceptum. Tamen quum orthopnœicus ac anheloſus maneret, quæſitum quæ illius difficultatis cauſa eſſet: multis ad unguem pertractatis, in eam ventum eſt tandem opinionem, ut nil tale in pulmonibus conſiſtere crederetur quod eam difficultatem inveheret. Sed ut pleríque ſunt aliis oculatiores, dictum eſt ſuſpicionem magnam eſſe calculi in renibus. Quod quum contingit, aliqua tum difficultatis ſpirandi ſpecies apparere poteſt. Conſultum renibus eſt: Deturbatus remediis convenientibus calculus, libertas reſpirationis eſt reſtituta. Cauſam autem ejus rei eſſe volunt, quod nervulus eſt a ſexta conjugatione pervadens diaphragma, & ad renes uſque perreptans, qui oppreſſus ut in oppoſito ſemore ſtuporis ſenſum infert: ita in partibus ſuperis difficultatem nonnullam reſpirationis afferre poteſt; nam renes ambigunt inter partes ſuperas atque inferas. Et nos vidimus mulieres aliquot & viros, quibus familiaris renum dolor eſt gravis & pungens, qui ſæpe conqueruntur de dolore lateris ac ſi pleuritis aliqua nothas coſtas occuparet, quum tamen nil ſit tale: ſed ob obſidionem renis a calculo; aut ejuſdem oppreſſionem ab aliqua re obſtruente ratione nervi implantati in renis corpus, idem fit quod & in lienis aut hepatis tumore, aut obſtructione: Nam circum claviculas dolorem ſentiunt tenſivum. Quærat quis, cur non id omnibus calculoſis contingit, aut quibus præpediti ſunt renes? Non eſt neceſſe. Nam ſæpe inſigniores ſunt nervi in aliis atque aliis, ac errore quodam naturæ in eam ſedem partis alicujus inſeruntur, in qua ſenſus viget magis, ac conſenſus major eſt cum partibus vicinis. Nec enim quibuſcumque contentus in capacitate renis lapillus eſt, iis objectum oppoſitumque femur ſtupet, tametſi ſtuporem tamquam σημεῖον συνεδρεῦον lapidis in rene contenti conſtituat Hippocrates. 2 Ejuſdem quippe morbi varia atque varia in aliis atque aliis corporibus ſigna apparent: quod efficit ut ars noſtra plane ſit ϛοχαϛικὴ, non autem ἀποδεικτικὴ. Oportet enim multa συντεκμαίρεσθαι, ideſt, probabilibus quibuſdam rationibus atque apparentibus ſignis colligere; non autem ἀποδεικτικῶς & συλλογιϛικῶς concludere, ac ſi aliter contingere non poſſit in Socrate atque Sophroniſco: variæ enim ſunt humorum ideæ, variæ ſpirituum, variæ corporum, variæ morborum. Quæ omnia in primis artem noſtram difficillimam reddunt, & immenſam plane.

ANNOTATIONES.

1 Arculanus cap. de renum apoſtemate, docet alia eſſe ſymptomata, ſi ren dexter laborat, alia ſi ſiniſter. Si dexter, hepar compatitur, & partes potius ſuperiores; ſi ſiniſter, ad partes potius inferiores malum pertinet.

Addit

Addit quod si abscessus occupat panniculos renum & suspensorium, magnificatur dolor; & fit fortis, & prohibet erectionem, tussim, & sternutamentum, & difficile est invenire locum. Hac omnia notanda, ut non temere accusentur partes superiores innocentes alioqui, quum malum sese in inferioribus firmaverit.

2 Hippocrates part. 5. lib. 6. sect. 1. Epid. νάρκη τῶ μηρῶ κατ' ἴξιν., *hujus stuporis duplex est causa: Prima, compressio musculi* ψόας *dicti, cui renes ambo incubunt; altera, compressio nervi qui in cruris musculos inseritur. Hanc autem a calculi duritie & pondere fieri hinc patet, quod incipiens calculus stuporem non inducat.*

CONSILIUM XLVII.

De sanguinis per os rejectione ex costarum vulnere.

SEPTUAGENARIUS vilibus muniis occupari solitus ingentem sarcinam concinnare volebat, ac circumquaque illigare. Funes medii ingenti conatu immisso in transversum baculo rumpuntur. Baculus costas illidit, atque ita prosternitur. Dolor quibusdam lenitur; nonnihil tamen doloris circum læsas partes percipiebatur: nil post eum quassum ictumque excernitur per menses quatuor aut quinque. Tandem per aliquot dies appetentia imminuitur: nausea adest: membra lassantur: dum nil tale cogitaret, per os excernitur magna copia sanguinis nigri, fæculenti, grumosi, cum animi defectionibus: pulsu imbecillo, & intercalari intermissione. A rejectione quievit. Denuo animo deficitur, syncope prehenditur, sudor frigidus, vomitio magna sanguinis multo deterioris quam sit superior: dolor ad notharum costarum regionem. Omnes interiturum credebant; convaluit tamen.

1 Unde sanguis ille? Quum causa procatarctica præcessisset, cur non aut primo quoque tempore excernebatur, aut non in pus concreverat? Si concrevisset in pus, cur non malignitatis suæ signa prius edidit? Credibilene in capacitatem fluxisse, & tanto tempore mansisse impune? Cur non factus abscessus? Credibile non affatim coacervatum esse, nec per modum ruptionis vasis exsiliisse e vasis. Sed quum pars icta fuit læsa ac concussa, hic accumulatus sanguis, tandem communicatione & transfudatione in partibus vicinis conceptum vitium: alioqui & leipothymiæ præcessissent. Immo si menstruus sanguis in muliere stato tempore non exeat, non multum post furit, impetumque movet, adeo facilis est sanguinis redundantis, ac ejus præsertim qui in partem aliquam fusus est præter naturam, orgasmus, impetus, ac ira, idque propter corruptionem quam de facili contrahit. Accedit quod senex erat, squalidus ac siccus: propterea que non tantus est humoris impetus quantus in junioribus: & ratione ætatis non tanta est humiditas & calor, quæ ad facile contrahendam putredinem esse possint. Sed inquiramus cur non interierit, quum Aphorismi Hippocrat. & in Coacis, & in libro Distinctionum contra eum facere videantur?

In quarto Aphorismor. scribit, *Morbis quibuslibet incipientibus si atra bi-* lis

lis supra vel infra exierit, letale. An hic aphorismus contra eum fecit? Nequaquam; idque tribus de causis. Primum, quia morbus non erat ullus: idest, nec inflammatio, nec febris, nec vitium in hypochondriis, cujus morbi causa esset ille humor qui excernitur. Qui quoniam non excernitur legitimo tempore, idest nec natura coquente, nec secernente, nec proprie evacuante; totum illud est symptomaticum. Natura enim nil excernit in principio, aut si excernit, symptomaticum est id. Ergo id quod excretum est, materia morbi non erat. Quis enim nescit sæpe naturam citare alvum sine morbo, vomitiones provocare, quum id nec symptomaticum, nec criticum proprie dici debeat? Sed quum morbus est, si materia quæ excernitur morbi est, male id fit initio.

Secunda ratio, id quod excretum est, non erat atra bilis, sed sanguis niger: at ut inter atram bilem & sanguinem nigrum multum interest; ita magni refert initio atram bilem, aut sanguinem quemdam fæculentum excerni.

Tertio, primo quoque tempore excretio facta est, quum haberet ὀρθοστάδην. nec id tempus principium dici debet morbi, quum morbus non sit: aut sit ita, sequatur morbus postea, quum vituperatur excretio initio morbi: voluit Galenus principium morbi non ita anguste accipi, sed quum paullum progressio facta est. Quamquam non negamus aliquando primo quoque tempore letales excretiones esse, & letalia symptomata, quod auctore Galeno in corpore humores sæpe deliteant veneno adæquandi. Sic in Aphorismis damnat dejectiones sponte venientes, qualis sanguis niger, sive cum febre, sive sine febre. Quamquam hæc conditio, sine febre, magni sit momenti, quod multa excernantur modo minime laudando, ad quem si accessio quoque febris fieret, multo res deterius haberet: quod paullo post aperiemus. Dejectiones autem venientes sponte pravæ sunt, aut quod summum frigus designent, aut incendium ingens, aut corruptelam. Quod in pestilenti constitutione accidisse asseverat Galenus.

Cap. 6. lib. 1. de crisib.

Com. in Aphor. 2. lib. 4.

Est alius aphorismus qui contra ægrum nostrum stetisse videtur: *Quibus ex morbis acutis aut diuturnis, vel vulneribus, vel quodammodo extenuatis, nigra bilis, seu uti sanguis niger desubter exierit, postridie moriuntur.* Læsus erat, contusus, vulneratus quodammodo (quamquam in Græco ponitur nomen τρώματος, quod insigne vulnus significat) excernitur uti sanguis niger (nec enim atram bilem proprie excrevit, ut paullo ante diximus) quare, non postridie interiit? Mirum est quod Galenus hunc narrans aphorismum, istam particulam, ἢ ἄλλως λελεπτυσμένοις, generaliter retulerit ad omnes alias particulas per disjunctionem scriptas: ac si dicat Hippocrat. Quibus ex morbis acutis extenuatis, quibus ex longis extenuatis, quibus ex vulneribus extenuatis: non autem per distinctionem hanc; Quibus ex morbis acutis, aut longis, aut extenuatis, aut vulneratis, &c. ut sit ea mens Hippocratis: *Quibus extenuatis, aut a longo aut acuto morbo aut vulnere, atrabilis exierit*, &c. Ut extenuationis nomen explicet proprie mentem Hippocratis, & extenuationis verbum vere

doceat

doceat cur mors ſequatur neceſſario. Ita enim vult Galenus eos interire quod talis excretio iis contingat, qui ſunt ἐχάτως λελεπτυσμένοι, non ſimpliciter vulneratis, non ſimpliciter laborantibus morbo aut acuto, aut longo: ſed ita in extenuatis contingit, quod adeo natura imbecilla, ut nec coquere, nec excernere, nec ſecernere poſſit. Et quum ob morbi magnitudinem nequeant contineri, effunduntur neceſſario. Ob imbecillitatem autem mors antevertit vel initio, vel augmento, non autem morbi declinatione, aut ſtatu exſpectato; ut in aliis morbis evenire ait Galenus. Sic quum æger noſter extenuatus non eſſet, de eo intelligi non potuit aphoriſmus.

cap. 5. & 9. lib. 11. de criſ.

An alius aphoriſmus intelligitur? Sanguis ſupra qualiſcumque fuerit malus, infra autem bonus. At ſupra excretio facta: ergo mala; nam aut ruptionem, aut apertionem, aut exeſionem vaſis ſignificat. Nam mala eſt quod per os, & mala quod affatim, nam quum per comparationem excretio ſanguinis per inferiora laudanda cenſetur, Galenus non vult etiamnum ſanguinem large profluere, ſed pedetentim, adeo ut tarditate greſſus nigrorem acquirat ſanguis, non quod reipſa talis ſit. Textus Leoniceni depravatus eſt; legere enim oportet pro eo Leoniceni textu, *Melius eſt, ut infra exeat, & neque huc per modum dirupti ſanguinis, ſed paullatim fluentis exeat*. Ita ego interpretor: Satius eſt per inferiora ſecedere; non ita tamen ut illac feratur eo modo quo in hæmorrhagiis affatim, ſed ſenſim fluat. Atque quum qui præceſſerunt aphoriſmi de ægro noſtro non intelligantur, hic vere intelligi poteſt. Nam omnis per os excretio ſanguinis mala, ſi mulieres exceperis, in 5. Aphoriſm. & in hoc revera mala: Sed ſecuritas ex eo eſt quod febris non adeſſet, ſi verus aphoriſmus Hippocratis eſt: *Quicumque evomunt ſanguinem, ſi ſine febre quidem, ſalutare; ſi cum febre, malum*. Proprie autem nomen σωτηρίν hoc loco non ſumitur, ſed pro eo quod dicitur, δυνάμενον θεραπευθῆναι, comparatione cum ea excretione quæ e pulmone fit, quam plane vituperat Galenus in comm. in hunc locum.

ANNOTATIONES.

1 Sanguis tam venarum quam arteriarum extra vaſa effuſus, aut foras in aliquam corporis capacitatem, ut aſperas arterias, thoracem, ventriculum, inteſtina, uterum, veſicam, ſubito propter fibras concreſcit in grumos, aut putreſcit: quorum alterutrum quum accidit, graviſſima oriuntur ſymptomata. Optimi enim corruptio peſſima eſſe ſolet. Sic ſeminis quam ſanguinis aut putreſcentis, aut ſuppreſſi in hyſtericis mulieribus graviora ſunt ſymptomata, quia purius ſemen & magis ſpirituoſum. Sic humanum cadaver, omnium peſſime olet; quia corpus humanum ut functionum perfectione cetera animanti ſuperat, ſic temperamenti præſtantia ob formam omnium nobiliſſimam, rationalem ſcilicet animam. Ita alimenta quanto ſunt meliora ſi corrumpantur, eorum corruptio deterior eſſe ſolet quam eduliorum quæ deteriora, ſunt & ὀλιγότροφα.

2 Vi-

2 *Vixit annum & dimidium post; nullumque diem præteriit in quo molestiam aliquam in parte læsa non senserit. Tandem rupto veluti abscessu alvus fæculentis excrementis descendit, iisque fœtidissimis. Visus est allevari. Iterum alvus læta est, & dum recumbere vult, statim aphonos redditur, media hora post interit. Mortuo excretio fit per os, & deorsum magna copia, ac præsertim grumosus sanguis excernitur.*

3 *Hic locus plenior libro Definitionum Medicarum Galeni, vel cujuscumque sit auctoris. Hæmorrhois est delatio sanguinis paullatim facta per dissultationem. Hæmorrhagia abundans e naribus effusio. Notandæ hæ voces, quod ad hunc locum intelligendum faciant plurimum.*

Nota excretionem per inferiora (quam de hæmorrhoidali profluvio κυρίως vult intelligi Galenus) laudari, si duæ adsint conditiones. Prior, si sensim fluat, quod mirum, quum opus sit naturale: posterior si excernatur niger, non quod talis sit ex se, sed quod tarde fluendo talem nigrorem acquirat. Quod vel ex Galeno falsum convincere possumus; nam lienosi qui hoc fluore juvantur, nigrum cumulant, ergo excernunt. Verbum, vomere, proprie sumitur, sed καταχρηστικῶς, quidam etiam ad excretionem e pulmonibus esse referendum volebant. Galenus autem omnem excretionem e pulmone sanguinis non salutarem esse ait, idest, non curatu facilem, ut interpretari licet, sive sit febris, sive non sit. Si sit febris, omninò malum: si non sit, non paullo post sequitur. Sed quum vomitio est sanguinis sine febre, non mala ita est (ut in hoc ægro de quo loquimur hic apparet) nam collectionem tantum sanguinis, non autem perennem generationem, & proventum ad excretionem significat: sed quum febris est, bifariam mala, & ut signum, & ut causa: ut signum, quia declarat subesse inflammationem in partibus internis, quæ talis excretionis causa sit: ut causa, quia dum humores a febre acuuntur, major excretio sequitur. Nam quæcumque excretiones cum inflammationibus sunt ac febribus, non solum vix curari possunt, sed nec in eadem magnitudine perdurare; Majores enim fiunt ac maligniores: Sic locus reponendus qui a Leoniceno male conversus. Dictum est quidem ante verbum ἐμεῖσθαι in aphorism. 37. lib. 7. non sumi pro πτύεσθαι, ut quidam voluerunt: quia, ut ait Galenus in comment. in hunc locum, omnis excretio e pulmonibus sanguinis est ἐπικίνδυνος. tamen miror quomodo Galenus non legerit aphorismum in Coacis, qui simillimus aphorismo est 37. allegato, ubi Hippocrates utitur verbo πτύεσθαι. Hujus verba sunt: Sanguinem spuentibus, confert si sine febre, & tussiant, ac doleant leviter, & ut sputum fiat ad dies bis septem tenue: Febrire vero & tussire, ac dolere pertinaciter, & recentem sanguinem semper spuere, malum est.

CONSILIUM XLVIII.

In quo quæritur, cur multi valde valetudinarii vivant, alii integre sani; alii in statu neutro.

CORPUS nostrum ægrum est, aut sanum, aut neutrum. Ægro corpori ars quæsita est quæ morbos præsentes arceat ac profliget; Sano, quæ conservet; Neutri, quæ in alterutrius officio ambigue versetur. Par enim ratio aliquando videtur & curationis, & conservationis, aliquando dispar ac dissimilis. Inter eos qui vivunt, quidam integra perfectaque valetudine utuntur: alii lubrica admodum, & quibus minimis momentis de sanitatis præsidio decedendum est. Tertii adversa valetudine conflictantur. Ac primis quidem viscera, partesque solidæ, robustæ, integræque sunt, quarum in virtute ac legitima symmetria sanitatis ipsius thesaurus reconditur, ac consistit. Secundis partium nativa est infirmitas, ut quæ foris occursantibus caussis morbificis, aut internis in nobis nostrisque visceribus genitis minime resistant, contraque facillime cedant. Tertios autem morbus fere occupat, quod inter partes quarum potentia corpus sustinetur ac administratur, una sit aut altera quæ in vitio sit, ut quum aut proprio pulmonis vitio phthisici decumbunt, aut quum catharrhosi ob innatum cerebro vitium, aut alia atque alia ratione afficiuntur. Inter morbosos quidam ita sunt affecti, ut peculiari vitio partis principis, aut cetebri, aut hepatis, aut ventriculi, aut lienis, aut mesenterii (latius enim patet nomen Principis partis, quam a quoquam veterum dictum sit) facile in morbum etiam gravem incidant; alii in febres facile, quod notandum. Vitio partis quidem, ut quum obstructionibus obnoxius lien est, aut quum primæ venæ facile impediuntur, ut de melancholicis hypochondriacis patet, statim & veluti in procinctu morbus adest tracto in sympathiam ventriculo. Et cur non præcipuæ cujusdam partis mesenterium ipsum, per se quidem abjectum & vile, si præsertim conferatur cum aliis partibus, quarum nobiliora præstantioraque sunt munia, cum impedito obstructoque mesaræo, tam cito occurrant morbi? Ita enim quibus primæ venæ cremori ventriculi excipiendo destinatæ obturantur, obstruunturque, vomituriunt sæpe, male coquunt, leipothymiis prehenduntur; an non magni est momenti? In singularum partium vitiis exquirendis immorandum non censeo: satis fuit indicasse morbosos valetudinariosque quosdam existere peculiari vitio partis. Alios valetudinarios vocamus, ut qui promtissime a febribus communibus humanæ naturæ hostibus prehendantur. Nam sive ludant, sive irascantur, sive paullo liberalius genio indulserint, ecce in insidiis stat febris quæ in eos quam primum grassetur atque involet. Contra vero alios minime omnium valetudinarios vocamus, qui febri non ita pateant. Eorum autem qui febribus tamquam communissimo omnium morbo utpote in omnem ætatem omneque tempus incidente corripiuntur, alii facile eo morbo defunguntur, alii

non.

non. Sed quum sæpe in febrem incidant, læduntur tandem plurimum; nam & calor febrilis varias in corpus mutationes invehit, & morbus tam sæpe recurrens cum actionum læsione non potest non partes offendere, penuria alimenti, & officii intermissione.

Quæ causa autem sit cur aliqui in febrem non incidant, aut raro, aut in eam perbrevem, quum tamen inter morbos febris omnium facillime occurrat, breviter strictimque aperiundum. Ex generibus febrium, quædam putredinem agnoscunt parentem, unde putres febres; quædam simplicem intemperiem. Illis continentur Quotidianæ, Tertianæ, Quartanæ; His synochi imputres, hecticæ, diariæ. His aut illis obnoxia sunt corpora, aut non. Natis quidem ab intemperie squalida, hirsutaque, & biliosa corpora obvia sunt. Putribus autem ea quæ obstructionibus plena sunt, calida humida, præsertim si perspiratione careant, aut aere frigido degant. Obstructionibus autem pervia corpora sunt, aut conformationis vitio, ut quum coacta angustaque sunt vasa, & viæ mesaræ (mesenterium enim maxime fons, seminarium, & scaturigo putridarum febrium & morborum a putredine a nobis constitui solet) aut diætæ vitio. Qui itaque in neutro peccant, idest nec in moderato victu cultuque vitam degunt, nec a natura ipsa obstructionis facilitatem ac proclivitatem hauserunt, non ita facile a putridis febribus impetuntur ac occupantur. Contra autem quæ contrario modo affecta cernuntur. Itaque mirum non est si ex mortalibus quidam quadragies febribus putridis corripiantur, alii ne semel quidem, tametsi ex iis quidam satis pituitoso corpore sint, quidam vero non ita pituitoso: immo sunt qui nisi quotannis ter quaterve repurgentur, putridis febribus corripiantur: alii nec purgantur, nec corripiuntur tamen: immo quadraginta annos pęne sani exigunt. Reperti sunt quibus contra normam & naturam febrium putridarum decimoquinto die contingeret. Quod annotavit Rhases Antipater Sidonius Poeta apud Plinium, singulis annis uno die tantum natali nimirum febri corripiebatur. Dominus de Masseparault supplicum libellorum in Regia Magister mihi affirmavit magna cum celebrium Medicorum admiratione, certo quodam die singulis annis graviter se laborare ac si hectica febre prehenderetur. Et ego ipse dum hæc scribo, commentorque, illius quod nobis quotannis accidit facile ac lubenter meminero. Quater in anno in magnis quatuor temporum anni mutationibus febricula tamquam diaria prehendor, cum totius corporis gravitate, inappetentia maxima. Videmus qui numquam se febre manifesta prehensos asseverent: Alii nisi quater in anno repurgentur, minima occasione in febrem præcipites ruunt: sive quod propter consuetudinem purgationis id contingat, seu potius ob intemperantem victus rationem. Scribit enim Galenus melius esse multo si de cibis detrahant, si sese exerceant: non enim ratione consuetudinis contingit ut illis evacuatio prosit: sed quoniam ex depravato victu multos humores crudos ac pravos collegere. *Lib. de consuetud.*

Quæ hactenus dicta sunt in eum maxime finem spectant ut paretur munitaturque via ad historiam cujusdam Nobilis Juvenis qui in gravissimum

morbum incidit, quum numquam laboravisset. Ecce dum in suis muniis, solitoque versatur officio, febre prehenditur: primo quoque tempore vires labuntur, urina supprimitur, fandi impotens fere redditur tamquam stipes inanis in nullam partem versatilis jacet: denique hic potius de sepulcro quam de remedio cogitatur. Idem filio Præsidis Boherii contigit: nam undevicesimo ætatis anno in febrem incidit, primum languidam ac sepultam. Nihil excrementi redditur. Nonnisi post 24. horas urinam faciebat; animo facile deficiebat: ne minimum quidem sudorem ferre poterat, tamen vehementes purgationes satis alacriter tulit. Febris sine typo, postea tertianam referebat. Primis diebus sine perfrigeratione, sequentibus aliquando: rigor prehendit, facies non concidebat. Alvus nonnisi sollicitata reddebat. Quærat aliquis, qui fieri possit ut qui olim tamdiu integra sanitate fruitus est, nunc in morbum lapsus tam graviter laboret? Cur primæ vires hactenus morbo non afflictæ non apparent? Qui diuturnis morbis sunt afflicti ac impliciti, si forte recidant sæpe etiamnum novos morbos experiuntur ac sustinent, cur non alacrius ferant ii qui nihil de viribus amiserunt, qui semel morbo tentati sunt? Alia longe ratio est: nam qui in morbum relabuntur ac recidunt, non longe quidem a priore morbo absunt; & ii fractis jam viribus impetuntur; quo fit ut ferendo non sint, sed aut graviter ægrotent, aut fere moriantur. Sed qui sæpe morbis implicantur, ii fere robustiores exsistunt tamquam in ea re exercitati, & levi de causa in morbum incidentes. 2 Contra qui toto ætatis suæ cursu aut numquam, aut semel, bisve ægrotaverunt, idque leviter, gravissime maximam partem laborent, tum propter inexperientiam & insolentiam morbi, ut sic dicam. Nam qui labores ferre consueverunt, etsi imbecilli, aut senes, iis qui non consueverint, vel etiamsi juvenes fuerint, multo sunt robustiores. Item quia quum diutissime integra sanitate freti sint sive ob partium integritatem, sive ob laudabilem temperatamque vitæ rationem, sive ob utrumque, de suæ sanitatis gradu nonnisi magna de causa deciderint. Oportuit enim causam validam esse quæ corpus hoc tam sanum de primo statu dejecerit ac depulerit: Sive quia idem contigerit quod habitui athletico evenire solet. Corpus enim quantumvis incolume ac sanum, tandem ad summum bonitatis provehitur, ut necesse sit illud in deterius decidere. Unde narrant quidam scriptum esse ab Hippocrate (sed locum non legi 3 umquam) quosdam ætatis annum summa cum sanitate exigere & attingere; sed propter quasdam quæ in ætatibus contingere solent mutationes, eos fere mori. Quod si scriptum est ab Hippocrate, notandum maxime, & illud quidem experientia observatur.

Sed ad institutum redeundum est. Qui diu sani fuerunt quatenus tamdiu integra freti sunt sanitate, satis indicant firmitatem ac robur partium, accedente proba diæta, quæ etiam corruptam naturam conservare & instaurare potest. Quamquam accidit nonnullos intemperanter, omnique cum luxu vivere; tamen sanos ætatem suam degere. 4 Ac si tanto firmiores stabilioresque partes redderentur, quanto depravatior deteriorque vitæ ratio exsistat. Ut contra, plerique quum moderato victu cultuque

suos

suos annos exigant in summa imbecillitate versantur, immo si eorum sanitati conservandæ quidam Asclepiades præficiatur. Quod cur contingat, hujus quidem loci est ac instituti, sed non hujus temporis quum plenioie in eare temporis usura uti debeamus. Nunc autem uno verbo explicemus, cur qui diu sani sunt, semel in morbum lapsi tam graviter laborent, immo vita periclitentur, id præter rationes paullo superius adductas non alia ex occasione nasci videtur, quam quia temporis diuturnitate per congestionem quamdam in corpore accumulantur humores qui non statim putrescunt, nec proterviunt, sed levi de causa irritati & moti ferociunt ac turgent. Atque quum copia multi sint, natura aggravatur, & quum ejusmodi motum ac putredinem numquam senserit, illius rei insolens, pugnam detrectat, ac succumbit. Hinc morbi sævities, præsertim ob magnam virium jacturam.

Illud abunde aperuit historia illius juvenis, cujus nomine suscepta est hæc disputatio: qui quum numquam, aut leviter admodum laboravisset, oborto morbo non ita vehementi concidit quasi fractus & consternatus. In totum naturales evacuationes substiterunt. Et quum inter ceteras urina tres jam dies fuisset suppressa, frustra curatus est tamquam ischuria. Tamen ut sæpe multa ab imperitis temere & contra artis præcepta fiunt, quorum non est omnino sinister eventus: ita in hoc ægro temerarium factum prospero eventu sese auspicato prodidit. Datus est illi potus ex terebinthina destillata, syrupo de althea, succo limonum: eodem die urina large profluxit: Paullo post aliquantum relevata natura, sed postea concidit. Itaque remedia quæ natura satiscente præscripta fuerint, & quæ eadem paullum erecta hic adscribemus.

℞. Mithridat. opt. ℥ j. conserv. buglos. viol. an. ℥ ß. fiat emplastrum pro corde.

℞. rasura ebor. ℈ j. unicor. gr. 4. cornu cervi ℈ j. syrup. granat. ℥ s. aqua cardua ℥ ij. s. fiat potus.

℞. olei rosati ℥ ij. aceti ℥ ij. pro ventre. Erat æstus ingens.

℞. destill. restaur. lib. j. syrup. viol. & de limon. an. ℥ ij. s. passetur cum ℥ j. cinnam. utatur sæpe.

℞. rasur. cornu cervi ℥ s. sacchar. rosa. tabul. quod sufficit. fiat pulvis utendus sæpe.

℞. syrup. granat. oxysaccha. an. ℥ s. aqua card. & scab. an. ℥ ij. s. mithridat. confect. alkermes an. ℈ j. rasur. cornu cervi ℥ j. fiat potus pro duabus dosibus.

Injectus clyster blandus.

℞. rasur. ebor. cornu cervi, margar. elect. unicorn. an. gr. vj. syrup. de nymph. ℥ vj. destillat. restaur. ℥ ij. ß. fiat potus.

Item ℞. aqu. card. lib. j. ad usum.

℞. syrup. de cichor. compos. sine rhabarb. oxys. simpl. an. ℥. j. s. cum decoct. gramin. passul. glycyrr. fiat julep.

Item fiat julep. ex syrupo de granatis & de limonibus.

℞. mithridat. ℥ ij. theriaces ℥ j. conserv. rosar. buglos. viol. borag. an. ℥ iij.

℥. iij. decoct. unius capi alterati cum buglos. borag. lib. iiij. carnem unius capi, aqu. card. ℥. iiij. fiat destillat. in balneo Mariæ. Utatur addendo syrupi violati sextam partem.

Item repurgatus rhabarbaro infuso in destillato restaurativo. Bis, terve repurgatus, recreata natura.

Primis diebus pro desperato relictus est: Et in hanc historiam attentos nos esse oportet, ut discamus non temere negligendos relinquendosque morbos qui primo quidem obtutu tamquam immedicabiles sese nobis offerunt: Nec præterea de morbis præcipitanter esse pronuntiandum. Suspendi enim oportet judicium in prognosi præstituenda, nisi certo constet: præsertim quum hoc tempore propter ingluviem morbi pullulent, veteribus numquam cogniti, & contra quam factitatum sit a veteribus, nulla dierum criticorum habita ratione subinde ac identidem, variis remediis ægros oneremus, ut omne naturæ studium ac ordo pervertatur ac pereat: & magna cum nominis sui calumnia multi etiam ex primariis Medicis, aut eos morituros, falso præsenserunt ac prædixerunt, qui non tamen non ita longe post a male lata sententia tamquam provocarent, superfuerunt, & contra multos victuros pronuntiarunt, quos non ita longe post mors secuta est.

ANNOTATIONES.

1 *Caput hoc scriptum est ut quæratur ratio cur multi valde valetudinarii vivant, alii integre sani, alii in statu neutro. Et quibusdam præsto semper sunt Medici & remedia, & tamen non valent. Aliis contra, & integre vivunt. Item cur multis quinquagies secta est vena, profluvia alvi, & aliæ excretiones contigerunt, aliis nil tale, quum etiam non integra sanitate fruantur. Tandem ii qui obstinato animo licet ægri noluerunt sibi venam aperiri, æque diu vivant. Quomodo detractio multa sanguinis in multis aut non detrimentum attulit, aut quibus nulla facta est periculum non contigit?*

2 *Hujus rei demonstrationem petes accuratam ex cap. 4. lib. 2. de præsag. ex puls. ubi Galenus de comparatione intermissionis pulsus in juvenibus, aut in senibus & pueris agit.*

3 *Locum illum tandem legi lib. 1. de Dieta, dum loquitur de iis qui in optimo habitu sani diu vivunt. Qui autem morbi a quadragesimo anno a morbo aliquo correpti fuerint, numquam fere evadunt. Sed quoniam ille locus obscure ab Hippocrate scriptus est, ideo longiore & tempore & otio majore indiget, horum explicationem in alium locum rejicientes, nodum qualiscumque sit dissolvemus.*

4 *Celsus forte hujus rei causam explicavit. Dum enim cavet ne nimium assuescamus uti medicamentis, ita scribit*: Purgationes ut interdum sunt necessariæ, ita frequentes periculum afferunt. Assuescit enim non ali corpus, & ob hoc infirmum erit, quum omnibus morbis obnoxia sit maxime infirmitas. *cap. 3. lib. 1.*

§ *Notandum hoc symptoma: nam alias ut symptoma curari debet, alias ut morbus: summum vero adhibeat judicium Medicus, an in febre urina supprimatur per se, an per accidens; quoniam falso recurrunt quidam ad calculum, aut ad alias causas falsas: & oportet diligenter incumbere in coctionem humoris, & exclusionem & naturæ vim excitare, & non frustra catheterem immittere metu majoris mali; id enim accidit quum totum corpus crudioribus humoribus refertum est. Confluit autem ex ipso acervata multitudo in vesicam, quæ amplius distenta & dolitans, ad actiones suas inefficax fit, & periculum suppressæ urinæ inducit.*

CONSILIUM XLIX.
De capitis vulnere.

NUPER in ludo litterario puelli colludebant, alius pera, alius calmario, & ut quisque hac aut illa re erat instructus, ita tamquam idoneo instrumento utebatur. Forte in peræ fundo gladius acutissimus latebat, cujus mucro pertuderat fundum. Is sensum ob acutiem fugiebat. Peram capiti appressit joco, hinc vulnus incisa cute inflictum. Sinuosum erat, adacta cuspide acutissima funditus & punctim os læsum. Neglectum id quicquid fuit ob vulneris exiguitatem. Male tum, quoniam nil negligendum in sauciato vulneratoque capite: & quo magis sensum fugit, eo majori curæ esse debet. Dilatata plaga apparuit os læsum esse, sed an utraque tabula perforata esset, an media diploe ictus restitisset, controvertebatur. Si illud esset, necessario modiolum adhiberi debere conficiebamus. Si hoc, ideft, alteri tantum tabulæ adactus esset mucro, a terebra temperandum erat. Hoc perplexum obscurumque fuit admodum. Nam temere ad terebram accedere periculi plenum erat, ita rebus non bene subductis, eam prætermittere, & vituperationis, & periculi metum afferebat. Unum tamquam univocum signum parebat, nempe systole ac diastole, & nutatio seu inundatio quædam qua ictus inflictus erat, ut propterea tactam esse pertusamque utramque tabulam conjiceretur, ac sic modiolum usu venire. Sed hac inundatione deceptos sese esse, delusosque Chirurgi asserebant, quod hanc nutationem sæpe præseferant arteriæ exiguæ quæ diploen perreptant. Itaque quum dubitaretur quo pertineret ille motus & agitatio, an ad cerebrum vi ictus detectum, an ad arteriolas in diploe intertextas, anceps magis ac dubium consilium ac ratio exsistebat. Ut in utramque partem paria æqualiaque rationum momenta starent. Si noxa utrique tabulæ illata foret, ajunt, sese id signis quibusdam detexisset. At nil plane ante 14. diem apparuit. Et illud quantulum fuit; procatarcticæ cuidam causæ assignabatur. Si læsum os utrumque, stillasset sanguis. A stillicidio aliquid incommodi cerebro accidisset. Præterea vomitiones nullæ contigerant, stupor nullus, nilque ex iis quæ læsa utraque tabula evenire solent, & ad terebram ideo consilium convertunt ac dirigunt. Nos contra conjectas has petitiones eludebamus. Vomitiones, & id genus alia quæ utriusque tabulæ læsionem, ac piæ me-

meningis offensam significant, non in punctim factis vulneribus ita apparent, ut in aliis tromaton differentiis; ut quum concussio facta est, aut magna plaga illata, aut lapsus fuit, aut quum effractio est cranii. Accedit quod rimulæ angustia in cæsim facto vulnere, præsertim tam acuto gladiolo, impediat quominus in meningem stillet sanguis; aut si quid tale contigerit, pigro gressu id fit, & adeo exigua quantitate, ut nil, aut parum inde argumenti capi desumique possit.

Rebus ita agitatis, ac dubiis ob obscuritatem, & multa rationum involucra relictis, tandem fortuna ac casu sæpe ad bene medendum, & feliciter scopum contingendum, nonnihil faciente, ad modiolum concursum est. Læsum os detractum. Incredibile hoc fuit, & cujus gratia hunc commentariolum de illo ictu conscripsimus de industria, nempe quod nusquam apparens erat diploe: os cranii unum erat, una tantum tabula, quod terebranti multum attulit metus ac suspicionis, ne quicquam peccaret. Ita enim trepanum ἀβάπτιστον adhibent, supra cujus mucronem circulus quidam parum latus exstans circumcurrit. Prohibet enim ne dum terebra agitur, altius descendat, & subjectas partes violet. Ita enim ipsius terebræ circumactus, & appressio facilius fertur. Et quum jam totum os perforatum erat, opinione diploes ductus, rursum apprimebat terebram, quum cerebri substantia occurrit.

Atque propterea frustra ad arteriolas percurrentes diploen motus pulsatorius ille de quo mentio facta est, relatus fuit. Itaque nisi rationibus satis quidem firmis, fortuna, & cœpti fiducia præcurrisset, magnum saucio puello periculum creatum fuisset. Rationes quidem quibus contra nitebantur ne temere modiolus adhiberetur, veræ ac probabiles erant, sed earum falsitatem solus eventus detexit. Quis enim credidisset naturam in plurimis sapientem ita in illo puello sui oblitam adeo, ut os, quod diploe in omnibus fere divisum distinctumque miro artificio, ac profectu incredibili unum constitueret?

Hæc dicta voluimus, ut intelligant qui artem Medicam, Chirurgiam ei administram subaudio, exercent, multa sæpe fortuito experiunda esse contra quam ratio ipsa nobis dictare soleat. Etsi enim magna consilii judiciique vis est, apprime ad feliciter medendum conferens, & ad gloriam consequendam plurimum compendii afferens: tamen experientia quædam, fortunaque quædam cæca ac bruta aliquando pluris facienda. Sæpe enim axiomaton nostrorum prætextus speciosus, ac mordicus facta observatio, in præcipitia quædam pericula ægros magno damno conjecit. Cujus rei fidem facit præsens illati vulneris historia. Si enim prævaluissent rationes nostræ magno artificio confictæ cuidam ausui temerario, laudando tamen, sideratioms periculum, ac deinde interitus creavissemus. 1572.

CON-

CONSILIUM L.

De lactis asinini praestantia & dotibus.

CIBUS in ægris loco & tempore non præscriptus variis incommodis corpus afficit. Quemadmodum enim dum valemus robur addit, viresque conservat: ita dum de sanitatis præsidio atque statione dejecti sumus, idem cibus vires labefacit atque frangit. Ita enim memoriæ prodidit divus Hippocrates. Quo fit ut natura quædam excogitaverit quæ in medicamentorum & alimentorum genere ambigerent. Hæc alimenta medicamentosa appellari solent. In horum genere est lac asininum, quod tabidis conferre dicetur. Sed hanc cautionem adhibere necessum est. Nam si magna subsit putredo, aut febris adsit, impune dari non potest. Aut enim acorem, aut nidorem contracturum est; hinc detrimentum corpori afferetur. Lubet tamen nonnulla hic attexere, ut temere lacte non interdicatur, ægrique iis commodis quæ inde apportari possunt, priventur.

Aliud est loqui de lacte simpliciter, aliud de lacte asinino. Nam quum in Aphoris. cavet Hippocrates ne quid in utendo lacte peccetur, hoc vult ne febrientibus lac offeratur, nec tabidis valde multum febrientibus (quamquam Galenus in comm. dictionem (valde) supposititiam esse scribit) nec capite dolentibus, de lacte in genere loquitur. Sed quum in generibus lactis magna sit latitudo, indistincte non est accipienda Hippocratis sententia. Audiatur primum Galenus libro de alimentis 3. de lacte in genere loquutus: Lac omne, ait, utile est thoraci, capiti autem nisi quis illud habeat firmum, nocet: ut neque hypochondriis quæ levi de causa inflammantur. Nam plurimis in ventriculo in flatum vertitur. Si autem cum alio coquatur quod crassi succi est, deponit flatus, sed jecur obstruit. Lac autem optimum censeri debet & boni succi, & multi alimenti, quod contrariis & substantiis & facultatibus constat subducendi & sistendi, obstruendi ac tenuandi.

Nec illud omitti debet, omne lac facile alterari, immo, quod notandum, in sanis etiam dum coquitur, probos humores generaturum, & caput ferit, & hypochondria attollit (ait Galenus.) Quod si in sanis fit, multo magis in ægris alteratio continget. Alteratio autem in utrumque apparet, & in nidorem, & acorem. Tamen duo loci plane contrarii occurrunt apud Galenum 4. de simpl. medicam. fac. Priore ait: *Lac tametsi gustu dulce est, ex se tamen numquam amarum efficitur; nam in eo evincitur a frigiditate caliditas, ac proinde repositum acescit.* Paullo post tamen amarorem lacti contingere asseverat. Ne quis putet nomen τῶ πικρῶ Galenum velle usurpare tamquam cum τῶ ὀξει confundatur, intelligit amarorem illum cum nidore conjungere, qui nidor a calido est. Verba Galeni hæc sunt: *Lac ubi cruditatem in ventre patitur, in frigidiori acescit, in calidiori amarum nidorosumque efficitur.* Itaque amarorem lacti contingere posse asserit. Nisi forte dicamus istam periodon ita explicari posse: Lac ex se numquam amarum efficitur, ait Galenus, hoc debet intelligi per comparationem cum melle; illa enim mens est Galeni. Nam mel per se amarum efficitur, idest a suo calore per- *Vide ea de re ex*

lib. 2. A- diuturnitatem temporis. Quia enim in eo summa est dulcitudo, huic quum
cut. mul- nil addi possit, necesse est ut calore in aliam qualitatem desciscat. Lac autem
ta scripta ex se non ita amarum efficitur, quia non ita dulce ut mel est: immo ait Galenus eo loci: Si lac gustaretur ubi in ventre est, & per venas coctum, ipso melle dulcius inveniretur. Nam quod foris & ex se mel obtinet, id dum coquitur lac accipit. Immo, ait, quum admodum ingens calor est, tantam lac acquirit dulcedinem, quantam mel amittit. Quod si verum est, nec lac dulce est, alioqui calore mutaretur. Nec verum erit quod ait Galen. comm. in aphor. 64. lib. 5. Aphor. Lac omne facile alterari, aut in acorem verti quum pauco calori applicatur, aut in fumum nidoremque si plus calori addatur. Et hæc magni momenti sunt. Quia ex illo loco ex comm. in Aphoris. abduci possumus a præscriptione lactis, ubi intemperies aliqua est, ut apparet in iis quibus vulgo lac præscribimus. Ex alio vero loco facile adduci possumus ad lactis usum; quia, quum, ait Galenus, calor etiam ingens est, tantam acquirit lac dulcedinem, quantam mel amittit.

Itaque nec tam religiosos esse oportet in lacte præscribendo, nec in eodem interdicendo difficiles. Nam est ubi revera facile alteretur, ut si insigne incendium: est ubi non item, ut si febris magna non fuerit. Si tamen Hippocrati assentiendum, magna cautio est adhibenda. Nam & sitientibus negat exhibendum, & quibus biliosæ sunt dejectiones: quod utrumque impedimento esse non debere verisimile est: in textu latino legitur: *Malum autem & lac, & quibus in febribus acutis biliosæ sunt dejectiones.* Hæc lectio aliena est a mente Hippocratis. Legendus locus per distinctionem, ut legendum censet Galenus, in eo sensu: Malum lac in acutis febribus, & quibus biliosæ sunt dejectiones, ut omni illi corpori interdici debere lactis usu doceat, in quo calor præter modum insit. Quod si accuratius capiatur, non est dubium quin multis lac asinæ propinetur, quibus nec jure, nec loco, nec tempori concedatur. Quocirca quum Hippocrates quibus interdici lacte debeat, explicavit (multos autem adducit quibus a lacte temperandum consulit) adjungit, *si nihil quæ dicta sunt affuerit*, quod Galenus ab aphoristica disciplina alienum esse comminiscitur, & veluti per pleonasmum additum. Acute tamen postea hujusmodi superflue repetitionis rationem reddit Hippocrates (ait Galenus) bis terve eadem repetere non veretur, si magnum aliquod periculum imminet, quum quod dicitur, veretur ne negligentius audiatur. Ac si dicat Hippocrates, Magnæ sunt lactis opportunitates, nil est in rerum natura æque præstans ac lac ipsum, ita nil æque facile corrumpitur, si quibus propinari non debet, exhibeatur. Inter enim euchyma habetur, idest, inter ea quæ optimum sanguinem generant: sed si in sanis, ut ait Galenus, tam facile malam qualitatem acquirit, quid de ægris judicandum?

Tamen ut non exacte omnia æstimari debent, ne forte simus nimis religiosi, ut Hippocrates in sua ptisana explicanda accuratus admodum est: ita in lacte. Quod utrumque quum inter esculenta primas teneat, ita non nisi apposite dari debent. Et subjiciuntur tamquam exempla rerum ceterarum. Si lac & cremor ptisanæ, quæ præstantissima sunt edulia jure & loco non exhibita, tantis afficiunt incommodis, quid debet exspectari ab iis quæ

& com-

& commoditate & præstantia sunt inferiora? Non est itaque quod timidi simus in usu lactis Hippocratis territi doctrina. Sæpe enim præceptionum ac theorematon artis nostræ nimis religiosa observatio magnis nos afficit incommodis, quod multa audere & tentare sit religio, quæ alioqui essent profutura. In quo sæpe circumforaneis, & humanæ vitæ periclitatoribus victoriæ palma decidatur, nobis vero eripiatur.

Lac quodvis usurpare non confert, sed ad id deveniendum quod commendat Galenus, quod nimirum contrariis substantiis & facultatibus constat, subducendi scilicet ac sistendi, obstruendi ac tenuandi. Optimum autem lac asininum eas facultates habere dicendum. Et observavi, quod affirmare ausim, in fluoribus pessimis alvi asininum lac præscribi, repressa humorum malignitate, lactis bonitate, alvus magno commodo substitit. Aliis quibus alvus adstricta, leve profluvium usu lactis contigit, & profuit. Nec terreri initio debet si obsit, non prosit: nam perseverandum experientia docet. Fit enim (ut quidam ex veteribus annotavit) ut assiduitate tandem lac sua bonitate temperet, ac refrenet cacoethiam & pravitatem humorum in corpore turgentium. Itaque Galenus 3. de alimentis ait: *Lac asinæ raro in ventriculo cogitur: quod si sal & mel addatur, non fieri potest ut ipsum in ventriculo coaguletur*. 2 Si Galenus comm. in aphor. illum *Lac dare*, multis serum lactis sale & melle conditum exhibuit, quibus distenta essent hypochondria (eos autem a lacte arcet Hippocrates) cur lac asininum proxime ad serum accedens, & præterea facultate alendi præditum non præscriberetur? Nam & sistendi parte caseosa, & butyrosa, serosaque laxandi vim habet. Sic nec lactis usus rejiciendus, nec iis temere assentiendum, qui quibusque in affectibus, & quovis tempore lac exhibendum putant.

ANNOTATIONES.

1. *Hoc ex loco scire oportet etiam in dysentericis fluxionibus pravis non esse alienum, contra Hippocratis preceptum, lac dare. Etsi enim conerescat, tamen diuturnitate vincetur, & domabitur corruptio humorum. Et id ex præscripto Hippocrat. fieri potest. Quamquam eos in quibus dejectiones sunt biliosa, vetat lac dari. Et experientia compertum est quosdam quibus dysenterica & mesenterica erant dejectiones diu fatigantes non aliena arte cessavisse, quam diuturno lactis usu. Et Hippocrates lib. 2. de morbis mulierum, in fluore muliebri bilioso lac commendat; quia (ait) fluxus a lacte obtunditur. Quod idem de dejectionibus dici potest. Filio Erotolai 7. Epid. circa initium libri, lac per os dat in vehementi dysenteria.*

2. *Celsus cap. 22. lib. 3. in phthisi sicut in omnibus longis, difficilibusque febribus, lac dare commodum est.*

CONSILIUM LI.

In quo explicatio continetur Aphorismi illius libri 6. Aphorism. Qui gibbi ex asthmate fiunt, ante pubertatem moriuntur.

PLERAQUE apud Hippocratem præclare & exquisite scripta sunt, quæ tamen in pravis ducuntur, aut quod depravata in multis codicibus non intelligantur, aut potius quod non sint eorum stomachi, qui perviis vulgatisque nescio quibus theorematis contenti magnum se pretium operæ fecisse credunt, si aliquid in promtu habeant quod promere aut potius effutire possint. Ut autem ingenue fatear, quum in omnibus fere Hippocrat. libris magna sit verborum obscuritas, ad eam tamquam auctarii vice accedit multorum depravatio, quæ multorum studia & legendi, aucupandique desiderium restinguat. Quæ autem obscuritate sola implicita sese nobis offerunt, ut in animos multorum sensim veluti influunt, & sui desiderium injiciunt: ita quæ corrupta nauseam etiam appetentissimis hominibus pariunt. Nisi forte aliqui sint quos quum laboris non pigeat, multa aspera ausint pervadere, multas rerum difficultates devorare. Horum in primis laudandum studium, laudandi & conatus. Simile aliquid in plerisque quum aggressi simus, in quibus operam non detrectavimus, tum in uno aphorismo Hippocratis eamdem operam majorem, vehementiusque multo studium ponere institutum est. Ille tametsi primo quasi obtutu parum adjumenti intellectus, aut voluptatis acute evolutus afferre videatur, tamen si cui rem penitius paullo inspicere collubitum sit, nec legere pigeat, nec in hoc laborasse pœniteat. In evolvendis enim illis obscuris non minus sæpe cujusdam genii quam ingenii vis apparere solet. Sed ne extra cancellos excurrat oratio, ad rem institutam accedendum est, cujus explicationem lectoribus voluptatis simul ac utilitatis plurimum allaturam confidimus.

Aphorismus Hippocratis hic est: *Qui gibbi ex asthmate fiunt, aut tussi, ante pubertatem moriuntur*. Textus hic Leoniceni. Textus Græcus Basil. habet: ὁκόσοι ὑβοὶ ἐξ ἄσθματος ἢ βηχὸς γίνονται πρὸ τῆς ἥβης, ἀπόλλυνται. Verba græca latinis non quadrant, quum aliud sit dicere, moriuntur, simpliciter; aliud, moriuntur ante pubertatem. Hic enim in textu Leoniceni ordo immutatus, immutatæque periodi videntur. Scrupulus autem qui hic nobis injicitur, quique commentandi occasionem porrexit, est iis; quum dicat Hippocrates: *Qui gibbi ex asthmate aut tussi fiunt*, an asthma contorsionis spinæ causa esse possit, item & tussis, & quomodo fiat. Quis enim umquam scripsit a tussi & asthmate gibberum contingere? eumque funestum, quum gibber illorum causa esse vulgo perspiciatur? Nec enim valere potest quod objiciat quis ob asthma & tussiendi assiduitatem vitiari posse spinam; ut quibusdam rectis, tamen male gradientibus pedum figuram labefactari contingit, unde claudi vatiique fiunt: item decubitus forma spinam inflectere potest, ait Hippocrates lib. 3. de articulis, his verbis: quibusdam figuræ, τὰ σχήματα vocantur, in quas qui cubare consuevit, ad hoc condu-

cunt,

cunt, ideſt ad hoc vel illo modo inflectendam ſpinam. Qui locus adverſum nos faceret, niſi Hippocrates in textu adjeciſſet, figuræ cum morbo, ideſt cum phymatis, & tuberculis. Sic nec figura, nec tuſſiendi conatus, nec δύσπνοια quicquam ex ſeſe ad converſionem ſpinæ confert.

Sed ſit ita, videamus ſi contextus Leoniceni Hippocrati quadret, an facti gibbi ex aſthmate ante pubertatem moriantur. Dum gibbos ex aſthmate dicimus, procatarcticas gibboſitatis cauſas cum Galeno excludimus. Secundo, num credibilius ex gibboſitate & anheloſos & tuſſiculoſos reddi, quam tuſſim & aſthma gibbero occaſione porrexiſſe. Rationi enim favet magis ut gibboſitas tuſſim aſthmaque invehat, quam contra. Tertio, An tubercula & pani qui gibberum efficiunt, aſthma & tuſſim prius inferant, quam gibbum. Quam ſententiam ſecutum fuiſſe Galenum oſtendemus: & in hoc difficultatis cardo vertitur. Sic enim poſtquam tubercula tuſſim & aſthma generarint primum, tempore gibberum inferunt, & ita auctiore reſpirandi difficultate perimunt. Nec enim dixit Hippocrates, Qui gibbi ex tuberculis fiunt, quod dici debuit: ſed qui gibbi ex aſthmate, ideſt, quibus gibboſitas auctarii vice contigit ob panos, quum aſthma ab iiſdem panis in ſpina obortis præceſſiſſet. Quamquam idem ſenſus, ac ſi dixiſſet: Qui gibbi ex tuberculis, &c. nam & ſpirandi difficultas tuberculorum comes: & ſi aſthma eſt, ſuſpicio eſſe debet tubercula. 2 In libro de Articulis, non dixit, ὁκόσοισι σπόνδυλοι ὑπὸ νοσημάτων ἕλκονται, ideſt, ὑπὸ ἄσθματος: ſed ὑπὸ τῶν νοσημάτων, Ideſt, τῶν φυμάτων, ut idem Hippocrates pluribus oſtendit. Quarto quæri poteſt, an non cyphoſis a caſu lapſuque mortem intentet, ut & quæ a tuberculis committitur. Hippocrates autem lib. de articulis 3. duo diſtincta capita de cyphoſi a phymatis, & cauſis externis nata conſcripſit. Verborum autem ſeries eo ſemper pertinere videtur, ut aphoriſmus hic de ea tantum cyphoſi intelligatur quam internæ cauſæ induxerunt. Ideoque Hippocrates non abſolute ſcripſit, Qui gibbi ante pubertatem fiunt, moriuntur: quamquam in libro de Articulis ita ſine adjectione ſcripſit: *Quibus, dum adhuc pueri ſunt, priuſquam corpus adoleverit ſpina in gibberum incurvatur, ea parte ſpina non nutritur & augetur.* Sed Galenus alio loco ſcripſit, illam ſententiam, ſicut & alias quæ illi annexæ ſunt, de contorſione a cauſa interna intelligi.

Comm. in aphor. 46.

Sen. 6. lib. 3. de artic.

Comm. in par. 19. lib. 4. de artic.

Atque ut res apertius explicentur; textus Baſilienſis duobus in locis depravatus eſt: uno, quia particula illa πρὸ τῆς ἥβης non eſt referenda ad poſtremam partem contextus, ad verbum, nimirum ἀπόλλυνται, ſed ad priorem, ut legatur, ὁκόσοι ὑβοὶ γίνονται πρὸς τῆς ἥβης. Altero, quod omiſſa vox illa ταχέως, quæ ad verbum ἀπόλλυνται adjungi debet. Ita Fuchſius in ſcholiis in illum locum annotavit, non ſuo ipſius judicio, ſed Galeni ductus auctoritate in commentario in aphoriſmum prædictum. Hujus rei fidem facit contextus Galeni, νῦν τοὺς πρὸ τῆς ὕβης κυφωθέντας, ἐπὶ ἄσθματι καὶ βηχὶ διαφθείρεσθαί φησι ταχέως. Nam quum hic aphoriſmus ad prognoſin pertineat, nil Hippocratis ingenio dignum, niſi dicat gibbos ex aſthmate ante pubertatem factos, aut cito, aut tarde mori, & vi aſthmatis, & inflexionis. Qui enim caſu incurvantur, ob læſionem non integre creſcente ſpina, iis mors cele-

celerior est, quam aliter affectis, sed ob incertitudinem de iis nil quicquam prædixit Hippocrates, quum fieri possit ut arte restituatur quoad ejus fieri potest : nec enim legitime reponi potest luxata vertebra a casu, lapsu-
Parti.19. que, ait Hippocrates, quod vertebræ inter se aptæ sint γιγλυμοειδῶς, idest,
lib. 3. de cardinatim, ut ait Galenus in commentar. Itaque omissa male est in tex-
artic. tu Hippocratis vox ταχέως, qua circumscribitur tempus quodammodo quo gibba facta spina a tuberculis cum dyspnoea junctis ; extremus fati dies non ita post sequitur. Necessario enim adjungi debuit, alioqui indefinita absolutaque Hippocratis enuntiatio nil habet miri, nil habet digni.

Nisi quis forte dicat Hippocratis laconismum non ferre ut oratio aphoristica suis compleatur circumstantiis ; ut sic dicere liceat. Et tametsi Galenus in enarrando paullo copiosior adjecerit, id illi ex more est, ut imminuta deficientiaque perficiat, multaque sæpe clarioris doctrinæ causa subjungat.

Præterea ille textus Galeni, καὶ δὲ τοὺς πρὸ τῆς ἥβης κυβωθέντας, declarat aperte vocem hanc, ante puberes annos, referri debere ad verbum κυβωθῆναι, aut nomen κυβοὶ, non autem ad verbum ἀπόλλυνται: quod annotatione dignum est, & ad hujus rei de qua primo loco quæsitum est, explicationem primum necessarium. Dicendum itaque : *Qui gibbi ex asthmate, aut tussi ante puberes annos fiunt*. Quam lectionem præterquam quod confirmat & ratio, & contextus Galen. in comm. depravate latinus factus
Part.c.6. a Leoniceno, ut qui in primis sordibus latere velit, plurimum roboris ac
lib. 3: nervorum afferet alius Hippocrat. contextus libro de art. ὅσοι κυφῶνται ῥάχιν παισὶν ἐοῦσι, πρὶν ἢ τὸ σῶμα τελειωθῆναι ἐς αὔξησιν. *Quibus*, ait, *adhuc pueris, aut priusquam corpus adoleverit, spina in gibbum contrahitur, iis corpus ad spinam augeri non solet, &c.*

Item in textu commentarii Galeni paullo ante adducti, alia periodus est apprime faciens ad interpretationem particularum, ex asthmate, aut tussi ; illud enim quæsitum prius, secundo & tertio locis, an legendum esset, *gibbi ex asthmate* : nam si ita fieret lectio, Asthma causa gibberi efficiens videretur, quod rationi non consonat. At probabilius est a tuberculis primum nasci dyspnoeam & tussim, illæso per se pulmone, deinde gibbam fieri spinam vi panorum seu phymaton. Er illud est quod Hippocrates vocat, ἐξ ἄσθματος κυβωθῆναι. Textus illa est periodus, καὶ πρὸ τῆς ἥβης κυβωθέντας: ἐπὶ ἄσθματι ἢ βηχὶ διαφθείρεσθαί φησι ταχέως. Jam vides formam loquendi immutari : nec enim dixit κυβωθέντας ἐξ ἄσθματος, sed ἐπὶ ἄσθματι. At dicere idem esse, ἐξ ἄσθματος, & ἐπὶ ἄσθματι, græcam linguam ignorare est : κυβωθῆναι enim ἐπὶ ἄσθματι ἢ βηχὶ, est incurvari in asthmate & tussi, idest, Quum jam adest tussis, aut anhelosum quid ob phyma spinæ adnatum succedit gibbositas, non vi tussis (quamquam potest paullum juvare) sed vi phymaton tussim & difficultatem respirationis præmittentium. Quam sententiam secutum esse Galenum postea demonstrabimus.

Quamquam illud ἐπὶ ἄσθματι, si referatur ad verbum διαφθείρεσθαι non autem ad κυβωθῆναι, alium habebit plane diversum sensum, sed Hippo-

crati

ſtati nôn côntrarium : ἐπὶ ἄσθματι διαφθείρεσθαι, ideſt, gibbi ante pubertatem facti, intereunt in aſthmate & tuſſi, vel ab aſthmate & tuſſi : Melius autem, in aſthmate & tuſſi, ideſt, facti gibbi a tuberculis tuſſiculoſi aut anheloſi moriuntur. Sic utraque interpretatio fieri poteſt. At propterea quidam ex veterum codicum collatione ita textum Hippocratis reſtitui debere ſcribit, ὁκόσοι ὑβοὶ πρὸ τῆς ἥβης γίνονται, ἐξ ἄσθματος ἢ βηχὸς ταχέως ἀπόλλωνται. Quod clarius in ſequentibus fiet.

Quoniam autem inter demonſtrandum diximus veriſimile eſſe a tuberculis gibboſitatem fieri, præeunte tamen aliqua difficultate ſpirandi, aut tuſſi : propterea que non tam vi aut tuſſis, aut aſthmatis, quam gibboſitatis mortem accelerari, hotum quæ dicta ſunt ac poſtulata, demonſtratio eſt requirenda : nimirum quomodo a tuberculis gibboſitas fiat : & an illæſo pulmone difficultas ſpirandi adſit. Et cur per diſtinctionem dictum ſit, aſthma, aut tuſſis. At multa alia quærentur, quorum explicationem plurimum conferre poſſe confidimus.

Spina quatuor modis afficitur, aut una pars tantum ſpinæ, aut plures *Comm. in*
continuæ afficiuntur ; hinc κύφωσις. Si plures non continuæ afficiuntur, *aphor. 46.*
λόρδωσις : ſi in latus, σκολίωσις : quum vertebtarum omnium tota compages *lib. 6. &*
concuſſa, σεῖσις nuncupatur. Omnes autem differentiæ hæ aut a cauſis in- *comm. in*
ternis, aut externis concuſſu, ictu, lapſuque pendent. In internis cauſis *part. 2.*
numeratur tuberculum varias apud Hippocratem & Galenum appellationes *lib. 3. de*
ſortitum. Galeno vocatur ὄγκος, tumor. Hippocrat. φῦμα ἄπεπτον ἢ σκληρόν. *Artic.*
Eidem Galeno abſolute φῦμα. Et in enarratione in lib. περὶ ἄρθρων φύματα *4. loc. aff.*
μεγάλα, χρόνια, ἄπεπτα, σκληρά. Interpres autem Felicianus male τὸ φῦμα, *lib. 3. de*
panum vertere videtur : quum apud Latinum Interpretem Celſum panus id *art.*
ſit quod Græcis φύγεθλον vocatur. Eſt autem tumor quidam latus, ſed non *2 Com. in*
altus, in quo quiddam puſtulæ ſimile eſt : dolor & diſtenſio vehemens, & *Aphor. 46*
major quam eſſe debeat pro magnitudine tumoris. Et ita phlegmone quæ- *lib. 6.*
dam eſt ἐρυσιπελατώδης. Fernelius vocat phlegmonem in adenum locis emergentem, maxime in cervice & inguinibus; fit autem poſt febres, aut alicujus partis dolores. Hippocrates generali nomine ἀποστάσιας vocat, ἢ ἀποσκήμματα. Si itaque dolorificum ſit tuberculum, & ſanguineum, φύγεθλον, Pa-
nus, ſive panis dici poſſit ; ſin doloris expers, ὄγκος καὶ φῦμα, Quamquam *Apho. 30.*
ſi panus tumor non altus, ſed ſuperficiarius, & parum eminens dicitur, *& 31. li. 4*
non videtur poſſe difficultatem illam ſpirandi afferre, quæ a generatione tuberculorum in ſpina naſci ſolet. Tamen ſi diligentius res inſpiciatur, quoniam a tuberculo ſtatim cyphoſin naſci non oportet, illud φῦμα τῆς κυφώσεως occaſio & parens, panus dici vertique poteſt : præſertim vero panus dici, quia cito generatur, & tarde in ſuppuratum abit ; quæ conditiones pano quadrant, & ex conſequenti ei tuberculo quod temporis progreſſu gibbum afferre ſolet. Nec enim cito a generato tubere invertitur rhachis. Porro ut res paullo apertius pateat, φῦμα ἀπὸ τοῦ φυγέθλου differt, quod φῦμα cito ſuppuret & prognaſcatur paullo tardius, minuſque doloris afferat ; phygethlon autem ægrius ſuppuratur, facilius naſcitur, & dolorificum eſt: propterea ad obliquandam invertendamve compagem verticillorum accommodatum magis eſt.

Ita-

Itaque ut dictum est, vertebræ luxantur casu, lapsu, phymate nervosa corpora vertebris & spinali medullæ insita extendente. Et mirum, quum Galenus has differentias explicans, tamquam πάρεργον adjecerit, horum duo sunt genera; aliud est partium quæ secundum naturam se habent, aliud tumorum quorumdam præter naturam. Qui locus est subobscurus, ac parum intelligibilis, nisi hujus ea sit explicatio. Omnino duobus modis spina vitiatur, aut quum ipsa secundum naturam est, & a causa externa inflectitur. Sic nil apparet vitii in spina: aut quum non ita affecta est, sed diligentius inspicienti tuberculi generatio in spina apparebit: alioqui illius loci sensum non calleo.

4. de loc. affect.

Porro tuberculum aut superiores verticillos, aut medios, aut inferiores occupat. Si illos, anginosos facit, Galeno interprete. Scribit enim in constitutione pestilenti, quam Hippocrates descripsit eos κυναγχικὰς vocasse, quibus ad cervicis spondylos tuberculum aliquod adnatum fuerat, quod tuberculum quum ad suppuratum tenderet, tussiculosos reddebat, quum sua mole ac circumscriptione crudus maneret, spirandi difficultate eos exercebat. Non difficultas autem illa spirandi quicquam pulmonem laborare significabat. Cur autem, dicat quis, non gibbos efficit? mors longe antevertit, & gibbositas non illa parte contingit nisi una cum morte repentina. Quo enim tuberculum primis verticulis est propinquius, eo funestius. Accedit quod posito pari vitio in superioribus vertebris & inferioribus, in superioribus (excipio præsentiam periculi) magis elucescit prohibitione incrementi, quam infero loco locatis; valet enim illud theorema Galeni, *Quanto spina superius juxta originem suam læditur, tanto minus augescit, eo quod a superiori parte & exortum & incrementum accipit*. Ex. textu autem de anginosis elicere oportet quod ad Aphorismi nostri explicationem attinet: nimirum tuberculum superioribus cervicis vertebris adnatum modo tussiculosos, modo anhelosos magis reddere, prout hoc aut illo modo affectum est phyma.

affect. 2. Epid.

Comm. in par. 12. l. de artic.

Si tuberculum medias costas occupat, aliquam ex tribus differentiis contorsionis spinæ producit, quæ omnes ad nervosum genus, non autem ad spinæ ossa proprie pertinent. Nam quum nervus vertebram muniens afficitur a morbo, postea trahitur vertebra, ac contorquetur. Sic Galenus reprehendit veteres qui diligentius verba Hippocratis observantes, putarent a tuberculis contorqueri costas, quod adeo phymata indurescerent, ut ad nutum suum traherent ossa ac contorquerent. At nequit fieri ut tantum duritiei phymata acquirant, ut costas gravent. Sic ossa per se non subvertuntur, tametsi proprietas verborum Hippocratis illud indicare videatur quum σπονδύλους ἐς τὸ κύφον ἕλκεσθαι ὑπὸ φυμάτων dicat. Sed affectio hæc est corporum spondylos colligantium.

Comm. in part. 1. 3. de artic.

Patet itaque tubercula non obsidere pulmonem ut inde asthma fiat; sed pliymata ipsa primo, per se, situ, circumscriptione, mole, lædunt genus nervosum spinæ, propterea gibbum fit: non autem ab asthmate, aut tussi fit; ut verba Hippocratis in aphorismo notasse videntur. Et idem contingit a tuberculo, quod a casu, lapsuque: ut dicat quis aphorismum & de causis

causis internis & externis intelligi posse. Nam quibus a casu læsa spina, quoniam numquam eo modo se habet, quo prius; ut notat Hippocrates, videtur ob vitium non posse bene nutriri, ac augeri. Sed longe alia ratio est. Nam quibus a casu vitiata spina, ea sui vitii signum edit, & manu, artificioque, si non omnino, at ratione aliqua vitio occurri potest. At non idem judicium de vitiata spina a tuberculo, nam quum intorta spina est, jam in summo vigore malum est, & latenter, sensimque obliquatur. Præterea quum a casu invertitur, non est tussis, & tanta difficultas ducendi emittendique spiritus nisi qua parte maxime dimovetur pulmo.) At quum tuberculum est præsertim eminens, ut ὄγκος potius dicatur, quam φῦμα (ut ante diximus tussis est, quum humidius est phyma, & difficultas spirandi quum durius; ut ante demonstratum ex historia 2 Epidemior. quum Hippocrates meminit eorum qui angina laborarent. Et quum tussis est, & dyspnoea: deinde vi tumoris cyphosis succedit, non est dubium quin vitæ nostræ filum statim præcidatur: quod non contingit in iis speciebus contorsionis spinæ, quas causa externa invehit. Aut si in aliis contingit a casu, lapsuque, nec tam subito, nec ita manifeste ut quum a tuberculis. Demonstrationem autem affert Galenus loquens de iis qui dicuntur αὐτομάτως κυβωθέντες. Thorax non vult, ait, ob vitium cum aliis, idest cum corde & pulmone augeri, propterea angustia sequitur partium respirationi dicatarum.

Apho. 19. lib. 3. de — *Comm. in aphor. 16. lib. 6.*

Itaque mota adductaque in dubium fuit dubitatio, an tubercula illa primum reddant gibbosos, & quum ante pubertatem hoc contingit, moriuntur ab asthmate & tussi, vel potius in Asthmate & tussi, quod superius docuimus ex Galeno ἐπὶ ἄσθματι interpretantes: an potius, tubercula in pueris difficultatem pariunt & tussim: mox cyphosis sequitur: inde mors, at propinquius rationi posterius est.

Porro illa tubercula, ut dictum est, occupant mediam costam, aut cervicis spondylos, aut lumborum. Item vel senioribus, idest adultis, quod Hippocrates vocat ηὐξημένοις, vel pueris contingunt. Item alia cruda sunt & dura, alia non item: sed ex se aliquid tenue exspirant. Præterea vel sunt ἐκπυητικά, suppurantia, vel non. Atque ut hæc vel illa sunt, ita variis modis afficiunt, aliis signis sese exhibent, atque aliis diversas criseis habent, diversam prognosin constituunt, ut sigillatim omnia dici pertractarique necessum est.

Partic. 14. lib. 3. de artic.

Si dura ac magna, difficilem quamprimum afferunt respirationem nullo in pulmone vitio exsistente; nam tubercula hæc Hippocrat. vocat φυμάτια κατὰ τὸν πνεύμονα, non autem ἐν τῷ πνεύμονι, quomodo proprie asthmatici fiunt: sed quod eos tuberculo in spina præditos, asthmaticos nuncupet, τὸ ἀσθμαίνειν generaliter usurpat, Galeno. Si illa tubercula non ita dura, sed cito suppurabilia, tussiculosos reddunt per resudationem, ut ante de anginosis explicatum est: sic & tussis & asthma, & cyphosis tuberculorum sunt soboles; & τὸ ἐπιγενόμενον. Si dyspnoeam afferunt, & dura manent, longius vitam protrahunt: si suppurent, moriuntur, ait Galenus in comment. Quod tamen dubio non caret. Nam majus periculum

Partie 9. lib de art. — *Comm. in Apho. 46. lib. 6.*

creare

creare videtur difficultas spirandi a duro tuberculo, cui succedit gibbosum; quam quum promovetur suppuratum; nam suppurato tollitur saltem difficultas respirationis, duritie autem tuberculi accedente ad cyphosin, augetur: eaque propter quæ suppurant, & tussim faciunt, & quæ intulerunt gibbum, minus in periculum præcipitare putanda sunt. Nam & tussis occasio tollitur, & cyphoseos forte, & angustiæ thoracis. Nisi quis dicat pus illud & proxime tabem inferre, & pulmones plane labefactare: unde non evadunt: nam diuturnitate putredo acquiritur, quæ non potest non esse molesta pulmonibus. Quo fit ut accurate & acute scripserit Hippocrates: *Quibus contingit gibbum adultis jam corpore, his manifeste & liquido gibbositas morbi præsentis crisim, iaest solutionem affert.* Ac si dicat: Si cyphosis a tuberculo nascatur, & ii quibus contingit jam grandiores sint, non perniciosa est cyphosis, sed præsentis morbi solutionem affert, idest, indicat suppuratum factum: & ab eo superstitem esse ægrum; quo fit ut non amplius periclitetur, quamquam breviorem vitam sit habiturus. Hunc locum apertiorem reddemus paullo post.

Si ergo tubercula dura, protrahunt vitam; si suppurent, abbreviant: propterea particula ταχέως forte non adjici debet; siquidem mortis celeritas non de omnibus intelligi debet, sed per comparationem de iis quibus suppuratum contingit.

Galenus itaque in Comment. videtur ipsa tubercula etiam per se, nondum contorta spina, pessima asserere. Nam, inquit, si nondum gibbositate supperveniente ob solos tumores difficilis respiratio est, quid eveniet quum tumores tempore erunt auctiores? Et quid quum thorax angustior? Ac si dicat: Tubercula per se ac primo dyspnoeam afferunt, licet nulla contorsio: si dura ac magna, graviorem: si humida, suppuratum & tussim, & ideo male de ægris merentur. Secundo gibbositatem afferunt, quæ quum contingit, pejus cum ægris agitur: & id proprie est ex asthmate & tussi gibbum fieri.

Maxime autem (ut de alia ratione cyphoseos dicam) id perniciosum quum pueris accidit hoc, & iis qui crescunt. Nam non ita multo post fato defunguntur ratione gibbositatis, quæ non tam per se, quam ratione tuberculorum a quibus nata perniciem affert. Nam hæc & tussim, & expectoratum & dyspnoeam accersunt primo quoque tempore: quæ si tanta mala afferunt, & vim promovendæ cyphoseos habent, quum illam accersiverunt, quæ spes salutis? nam strangulatur animal prohibito thorace incrementis, auctis pul-

Comm. in aphor. 46. monibus & corde. Sic Galenus, quæ tubercula cum difficili anhelitu fiunt, iis qui adhuc augentur sunt letalia. Notandum illud iis qui adhuc augentur.

Unum restat, quandoquidem diximus aphorismum intelligi de gibbositate contingente pueris, aut ante puberes annos contingente, ut explicemus, si gibber etiam a tuberculis potest pubertatem contingat, an non idem contingat quod prioribus: quum tuberculum natum necessario aut tussis, aut difficultas respirandi in procinctu est; an non idem & pueris & grandioribus contingit? immo grandioribus magis quod pectoris ossa ob duritiem

non tam facile obsequantur ? Sed quum gibbositas ob difficultatem spirandi brevi interficiat ante pubertatem, cur non idem grandioribus periculum imminebit ? Non est necesse; siquidem quum jam legitimum incrementum partes cepere, si accedat gibbum, propereaque spina non augescat, nil interest; celerioris enim interitus occasionem inde collegimus, quod in pueris cor & pulmo augescant, affecta autem spina cremento prohibeatur. Quod idem quum non usuveniat adultis, non est mirum si in iis longius vita protrahatur. Quo pertinent duo aphorismi Hippocratis cognitu digni, ac intellectu difficillimi : *Quibus jam corpore provectioribus gibber contigerit, aperte gibber ipse morbi qui adest, crisim affert : per tempus tamen aliquod eadem quæ & in aliis magis vel minus significat : minus tamen maligne ut plurimum talia se habent*. Galenus imminutus est admodum in Commentario : nec enim explicat quid sit quod Hippocrates dicat κύφωσις τῆς νόσου παρεούσης κρίσιν ποιέει : *gibber morbi præsentis crisim facit*. Morbi nomine quid intelligat, non dicit, κρίσεως nomine λύσιν intelligit quidem, sed qua ratione id fiat, non explicat. *Part. 14. lib. 3. de art.*

Tamen quid de ea re sentio, ipse explicabo. Morbi præsentis nomine tuberculum subaudit, quod quidem quum invadit eos quibus ætas provectior, & corpus robustius, ratione ætatis, nulla crementi est necessitas, ac proinde non ita opprimitur pulmo : quia corpus robustius, & ossa, tametsi incurvantur a tubere, tamen quia mors non prævenit, & pro omni accidente, nisi forte aliqua difficultas spirandi accesserit, cyphosis contingit, gibbositas morbi præsentis crisim, idest, solutionem facit, idest, indicat victum a natura tuberculum, & forte remanere in aliqua mole & circumscriptione, unde gibbositas conservatur. Nam si solutio esset morbi; aut per suppuratum, aut alia ratione, cur non tollitur gibbositas ? ut prius diximus varices tollere gibberum excreta per venas varicosas materia ? At per suppuratum non potest solvi sine interitu, ut abunde supra ostendimus. Itaque nomen κρίσεως sive λύσεως alio in sensu accipi debet. Nisi forte dicat quis (& hoc subtilius est) cyphosis morbi, idest tuberculi, solutionem affert, hoc est, tuberculum nullum aliud accidens induxit præter cyphosin, sic ut cyphosis tuberculo critice successisse dicatur, & ejus sit velut crisis. Quomodo dicemus si cui post febrem dolor in brachio succedat, & febris aut remittatur, aut cesset, dolor ille dicetur afferre crisin febris : sed hoc totum καταχρηστικὸν est. Remanet tuberculum, sed major ejus pars cessit in occasionem contorsionis spinæ, diffusa materia, aut aliter. Unde subjicit Hippocrates : Eadem quæ in aliis vel magis vel minus : idest, difficultates sunt spirandi, & angustiæ aliquæ magis vel minus, prout quis in vitæ ratione aut accuratus fuerit, aut deliquerit; unde plerique quum gibberum in summam senectutem tulerunt, præsertim quibus corpus quadratum magis, quod minus dolitent a gibbero, & quum frigidiores sint, præsertim pingues, minus egent respiratione.

Item aliæ sunt quum occupantur partes crises aut hæ aut illæ spinæ. Diximus autem supra in spondylis cervicis nato tuberculo κυναγχικοὺς homines reddi, nomine τῆς κυνάγχης generalius sumto, ut vult Galenus, in medio dor-

[*4. de loc. affect.*] dorso cyphosin, quæ si ad partes inferas pertineat, aliis signis sese exhibet, quam illa quæ in media spina sedet. Nam sic Hippocrates : Quæ vitia circa spinam sunt, idest tubercula, cum alias solvi minime possint, tum illa ma- [*Part. 3. & par. 4. lib. 3. de art.*] xime quæ supra septi connexionem , Galenus in Commentario vocat τὰ κατὰ τὸν θώρακα φύματα. Nam quum suppurant, mortem afferunt, ut ante diximus, quum dubitaremus num melius esset phymata suppurari quam [*Textus Hippocr. latinus male versus est.*] dura manere. *Ideo autem afferunt mortem, quod nulla vena sit in thorace, quæ pravos humores a tuberculis ruptis excipere possit. Et quum venæ utrimque in thoracem dispergantur, si ex phymatis humor aliquis in eas transfertur, exinaniri non potest, & ut excipiatur ab illis difficile est. Accedit* [*Comm. in par. 4. lib. 3. de art.*] *quod illa phymata gignunt humores crassi, frigidique sunt.* Hæc Galenus.

Sed quum tubercula in partibus inferioribus nascuntur, ea sæpe successu varicum in cruribus solvuntur ; nam per lumbares venas humor a facultate in crurales rejicitur : hinc phymaton solutio. Aliquando tenasmus & dysenteria hujusmodi phymata solvit, translato ad intestina pure. Atque eorum symptomaton quæ gibberum costas inferiores occupantem consequuntur, alia gibberi ipsius solutionem afferunt , alia non afferunt , sed juvant [*In filio Præsidis Bailly hoc observatum.*] tantum. 3 Ex eorum numero quæ solutionem afferunt, sunt varices & dysenteria, de qua paullo ante dictum. Ex horum autem censu quæ non solvere dicuntur, sunt quidam dolores renum & vesicæ : item abscessus circum ilia, qui suppurant quidem, & sunt sanatu difficiles & longi : hi enim morbi per sympathiam tantum sunt ; quia quæ sunt vicina, & quæ propinqua, ea primum & maxime affici solent , ait Galenus in Commentar. ex sententia Hippocratis. Et quia per sympathiam tantum sunt , ideo [*Comm. in par. 10. lib 3. d. artic.*] morbum non solvunt : ubi notanda propositio Galeni in eodem Commentar. ὅσα κατὰ συμπάθειαν γίγνεται νοσήματα, τούτων οὐδὲν λυτικόν ἐστι τῶν ἐξ ἀρχῆς παθῶν. Quicumque per consensum communicationemque fiunt mor- [*Lib. de humorib*] bi, eorum nullus eos morbos solvit qui præcesserunt. Præterea quibus gibber superior, iis gracilescunt brachia, quibus inferior coxæ graciliores fiunt, [*Part. 6. lib. 3 de art.*] pubes barbaque tardior ac imperfectior. Item & infecundiores iis quibus gibber superior ; nam his sua sunt signa propria , suspiria , angustia thoracis, difficilior respiratio. Quæ duo principio quidem esse possunt antequam gibbositas fit. Nam ruberculum prius afferre potest angustiam, [*Part. 9. lib. 3. de artic.*] tussim, anhelosum quid, quam gibberum efficiat. Ideo scribebat Hippocrates loquens de supero gibbero : *Panis & phymatis crudis obnoxii ut plurimum circa pulmonem gibbi parte superiore sunt ; nam gibber occasio & contentio plerisque ex talibus contorsionibus fit ; quarum vicini tumores participes sunt.* Pars prior contextus bifariam intelligi potest : Gibbi parte supera obnoxii sunt phymatis crudis , idest , quibus gibbositas est, ii obnoxii sunt phymatis, idest, ob gibbositatem tandem tubercula in pulmone nequeunte bene nutriri ob affectionem spinæ, crescunt. Hanc suspicionem auget, quod dicat, obnoxii phymatis circa pulmonem : & sic gibbositas per eum contextum causam esse phymaton, & difficultatis spirandi. Sed non ea est mens Hippocratis : nam dictio (obnoxii) quæ

vim

vim magnam habet, ſupponitur ab Interprete: & niſi ſupponeretur, prior iſta interpretatio cohæreret. Verba Hippocratis ſunt obſcura, nam loquens de iis quibus ſuper ſeptum affecta ſpina, & qui propterea ἐξεχέβρογχοι, ideſt, quibus guttur protuberat, facti ſunt, ita ſcripſit, φυμάτια ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, κατὰ τὸν πνεύμονά εἰσι: ideſt, ita gibbis ſuper ſeptum affecta ſpina factis, maximam partem tubercula ſunt circum pulmonem: ideſt, in ſpina: nam κατὰ πνεύμονα non idem eſt ac ſi dicat, ἐν τῷ πνεύμονι, ut licet colligere. Hunc autem ſyllogiſmum ita Galenus conſcribit: Quibus gibber contigit ut plurimum a phymatis eſt, ut excludantur cauſæ procatarcticæ, caſus, lapſus. Quod autem diximus gibberum illum declarare generationem ſui a tuberculis, non autem inducere tuberculum in pulmonem, ut aliquis male colligat, ſatis ſequens periodus demonſtrat: nam gibberi occaſio a talibus contorſionibus exſiſtit, ideſt, contorſiones ſpinæ ob affectos tonos a phymatis gibberum induxere. Part. 8. lib. 3. de artic.

Atque ut tandem dicendi commentandique finis fiat quod inſtituti noſtri eſt tandem extremum perſequamur. Quæcumque autem dicturi ſumus, ea ex ſuperioribus deſumentur ſparſa diſſeminataque, ut per ἀνακεφαλαίωσιν quamdam res plane intelligatur. Tolerari ergo poteſt lectio illa: Qui gibbi ex aſthmate, aut tuſſi fiunt ante pubertatem, illi moriuntur. Docuimus enim particulam illam ταχέως non neceſſe eſſe adjici: quoniam non cito moriuntur, niſi quibus a tuberculo ſuppuratum contigit. Et quod Galenus in Commentario adſcripſerit particulam, cito, dum verba Hippocratis recenſet, illud poteſt dici clarioris doctrinæ cauſa adjectum eſſe. In plerisque enim eſt obſcurus & mutilus Hippocrates: ſed ejus ſcripta aut collatis locis ſunt venanda, aut exacto gravique judicio æſtimanda. Item ſi dicatur abſolute, illi moriuntur, nec adjiciatur, quando, an tarde, an cito, nihil Hippocrate dignum videtur. Itaque Leonicenus, cujus interpretationem cenſuimus, ſi hic adeſſet, forte ſeſe probabili ratione defenderet, cur dixerit, *Ante pubertatem moriuntur*: & ſignificantius adjectum eſſe, *ante pubertatem moriuntur*, quam ſi dixiſſet, *Qui gibbi ante pubertatem fiunt*. Nam quum contorſionis ſpinæ incommoda & pericula facilius in primas ætatis partes quam in ſecundas terriaſve incidant, immo periculoſe iis qui creſcunt ſpina vitietur, prognoſin inſtituere veluti de morte ante annos pubertatis. Si enim moriuntur ante pubertatem, ſatis hoc indicat, neceſſario & tuſſim, & aſthma, & gibberum in pueritiæ annos incidere debuiſſe. Quum ergo dicitur, *ante pubertatem moriuntur*, prædicitur mors neceſſario, & ſupponitur neceſſario vitiatam fuiſſe in pueritia ſpinam. Si enim excedantur pubertatis anni & ab aſthmate, cyphon ſuccedat, id periculi non imminet: Tamen innumeris locis Galeni & rationibus docuimus illud πρὸ τῆς ἥβης priori aphoriſmi parti attexi debere.

De altera autem parte qua quærebatur ſi ferretur lectio aphoriſmi, *Qui gibbi ex aſthmate*, an gibboſitatis cauſa eſſet aſthma? hoc biſariam, triſariamque poteſt explicari: quum dicimus gibbos ex aſthmate,

 aut

aut tuſſi mori, ſumitur effectus pro cauſa; nam tuberculum inducit tuſſim ſi humidius, aſthma ſi durius, & poſtea cyphoſin: ſic ex aſthmate aut tuſſi, periphraſticos eſt, ex tuberculo. Sed quoniam occaſio prioris affectionis & manifeſtioris, nempe aſthmatis & tuſſis, eſt tuberculum, ideo affectionum loco cauſæ mentio injecta eſt. Ac ſi dicat Hippocrates: Qui gibbi ex aſthmate, ideſt, a tuberculo cauſa aſthmatis. Alio modo illud ἐξ ſignificat ἐπὶ, & ἐπὶ ἅμα ſignificat: illis enim modis explicat Galenus. Gibbi ἐξ ἄσθματος, ideſt, poſt aſthma; nam tuber aſthma efficit, quod facilius & promtius pulmo perſentit tuber quam ſpina. Primo enim quoque tempore difficultas ſpirandi affertur, deinde ſucceſſu illius κύφωσις. Et illud ἐξ pro τὸ ἐπὶ ſumſiſſe Galenum in Commentariis docet, dicens, τοὺς πρὸ τῆς ἥβης κυβωθέντας ἐπὶ ἄσθματι, &c. Et alio loco ait, φύματα γίνονται ἅμα τῇ βηχὶ, & μετὰ δυσπνοίας: ac ſi dicat, primum tuberis effectum eſſe tuſſim & aſthma, ſecundum cyphoſin. Particulam autem ἐξ ſignificare, *poſt*, apud Hippocratem quidam ingenioſe admodum colligunt in illo aphoriſmo, σπασμὸς ἐξ ἐλλεβόρου θανάσιμον, nam melius Hippocrates dicit ἐξ, quam ὑπὸ ἐλλεβόρου, nam qui dicit ὑπὸ, declarat convulſionem eſſe dum agit elleborus adhuc, ac hæc convulſio non eſt calamitoſa: plerique enim etiam ab aliis catharticis convelluntur medio actionis medicamenti tempore. Sed qui dicit convulſionem ἐξ ἐλλεβόρου κακὸν, illud, *ex*, declarat abſentem jam elleborum, & muneris functionem. Itaque idem eſt ac ſi dicat, Poſt elleborum. Sed hoc ſubtilius. Atque ita fit ut protuberan-
contorſio tia * ſpinæ a tuberculo poſt difficultatem ſpirandi, aut tuſſim ſuccedens, malo veluti malo cumulato tantam thoracis anguſtiam efficiat, ut brevi mors obrepat.

ANNOTATIONES.

1. *Nam tametſi ob aſthma aut diuturnam tuſſim aliqua ratione inflecti poſſit ſpina, ut inflexio illa longo tempore fit, ita nonniſi poſt longiſſimum temporis flexum periculum mortis poteſt afferre.*

2. *Quod partic. 8. lib. 3. de articulis docet Hippocrates loquens de ſuperiore ſpinæ parte inflexa, occaſio (ait) gibboſitatis a cauſa contorſionis, ideſt, ait Galenus, a tuberculis.*

3. *Huc pertinet locus praclarus de pleuritide ex dorſo, in qua fit excretio urinæ ſanioſa & cruenta. Quod facile pertinere poteſt ad hunc locum.*

CONSILIUM LII.

De renum calculo.

PRIMARIUM quemdam virum vidimus nephritico dolore miro modo cruciatum. Dolor erat acutus natura pote calculum e renis capacitate deturbare conanti. Ren tantum sinister obturatus erat, ut aperte secto corpore innotuit. Quod plerisque nil tale expertis admirationem movit, nam suppressa omnino urina. Unde colligebant Medici aut utrumque renem a calculo obstructum præpeditumque, aut in vesica ipsa vitium latere, aut utramque partem laborare. Sed eos eventus fefellit. Hujus rei causam ita in numerato habere ut communi ratione sanciri, roborarique possit, non licet. Non aliunde repetunt quam ex eo quod præ dolore in renem sinistrum materia flueret, rapereturque potius, deinde motu contrario delata vomitione excernebatur: hinc vomendi assiduitas, hinc urinæ suppressio. Aut si quid e rene dextro non obsesso ferebatur, paucum erat, & naturæ recreandæ non satis erat. Vel potius tam male affecto rene sinistro, communicationis & sympathiæ vi dexter alioqui liber & incolumis laborare incepit: deinde facultas ejus diuturnitate doloris fatiscere. Quod mirum tamen, quum natura corpus omni ex parte geminum fecerit, ut unius partis actione læsa, aut cessante, altera etiamnum suum præstet officium: in eo Medicorum versata industria, ut symptomatis occurreretur, vomitioni, vigiliis, dolori nephritico, & id genus aliis.

℞. *Terebinth. Venetæ lotæ in aqua pariet.* ℥. *ſ. rhabarb. electi* ℈ *j. lapid. Jud.* ℈ *ſ. cum diatrag. frig. fiant boli. capiat cum syrupo de raphan.*

In ista urinæ difficultate hæc quoque præscripta sunt:

℞. *succi raph.* ℥. *j. succi lymon.* ℥. *j. syrup. de alth.* ℥. *vj. cineris cancror. fluvial. & carab. an.* ℥. *ſ. cum aqu. parietar. fiat potus.*

℞. ℥. *iiij. decoctionis aperitivæ: adde syrup. de raphan.* ℥. *j. lapid. Jud.* ℥. *j. canthar. pulveriz. gr. iiij. mithridat.* ℈ *ſ. fiat potus.*

℞. *Theriaces* ℥. *ſ. aqu. destill. terebinth.* ℥. *ij. syrup. de alth.* ℥. *j. fiat potus.*

℞. *aqu. scabiosæ, bipin. agrimon. card. saxifrag. an.* ℥. *j. ſ. destillat. restaur.* ℥. *iiij. succi lim.* ℥. *ij. sacchar. quod suffic. patietur permanic. Hippocratis.*

℞. *rad. lilior. q. j. malv. bismal. violar. parietar. nasturt. berul. adian. an. m. j. cicer. rubr.* ℥. *ſ. seminis milii solis, anisi, fœnic. an.* ℥. *ij. florum chamam. melilot. an. p. j. coquantur in omazorum decoct. In colat. ad quartar. tria, dissol. terebinth. diacarth. & benedict. an.* ℥. *iij. sacchar. rub. & mell. an* ℥. *j. ol. de scorpio. & lilior. an.* ℥. *j. ſ. fiat clyster.*

℞. *summitat. altheæ, urticæ, an. p. j. folior. beton. bipin. saxifrag. p. ſ. passul. mund. folior. senæ an.* ℥. *iij. fiat decoct. dissol. in colat.* dia

diaphœn. ℥. iij. bened. ℥. j. diacarth. ℨ. ij. fiat potus.

℞. milij solis pulver. burg. spinæ lapid. judaic. macis an. ℈. j. pulver. electuar. ducis ℨ. j. ſ. Capiat cum aqua terebinth. destill.

℞. succi amygdalar. dulcium sine igne ℥. j. ſ. vini albi potentiss. ℥. ij. cum aqu. destillat. terebinth. fiat potus.

℞. nucleor. mespil. ℨ. ij. ſ. semin. bard. petrosel. fœnic. an. ℨ. ſ. 4. sem. frigid. major. an. ℨ. j. pulver. electuarij diatrag. frig. an. ℨ. j. ſ. cinnam. ℈. j. fiant tabellæ cum sacch. in aqu. pariet. soluto.

℞. decoct. omazorum quod suff. in quo coque mal. bismal. viol. an. m. j. cicer. rubr. ℥. ſ. sem. lini, dauci, alth. milij solis an. ℨ. iij. florum chamæm. an. p. j. In colat. dissol. cass. & bened. laxat. an. ℥. ſ. ol. de scorp. lilior. & viol. an. ℥. j. santal. rubr. mellis viol. an. ℨ. vj. philo. roman. ℨ. ij. fiat clyster. Potus solemnes, & unguentum ex mucaginibus administrabuntur.

℞. 5. radic. aperit. an. ℥. ſ. altheæ, totius gramin. an. ℥. j. radic. bard. lapat. acuti. an. ℨ. iij. cichor. totius, herniar. scariol. beton. capill. ceter. bipinell. saxifrag. omnis buglos. an. m. ſ. 4. semin. frigid. majorum, carvi, milij solis, citri, an. ℨ. ij. glycyrrh. ras. ℥. ſ. florum cordial. & genist. an. p. j. fiat decoct. ad lib. j. In colatura diss. syrup. oxymel. syrup. de capill. ven. an. ℥. j. ſ. aromatizetur electuario ducis.

℞. aloes ℥. ij. ſ. medullæ semin. bipinell. bardanæ, apij, contusæ & cretæ per setaceum. an. ℨ. j. nucleorum mespilorum loto. vino albo & pulveriz. ℨ. j. ſ. cum syrup. de alth. fiat massa utenda ante pastus.

℞. nucleor. mespil. pulverizator. ℥. ſ. rad. gramin. lotæ in vino albo, & in furno siccat. ℨ. iij. liquiritiæ, semin. bardanæ, ocymi, petrosel. maced. an. ℨ. j. cum triplo sacchar. pulver.

℞. semin. milii solis, alth. lini. fœnugr. an. ℥. ſ. fiat decoct. In colat. dissol. Cathol. ℨ. vj. benedict. laxat. ℨ. iij. terebinth. ℥. ſ. sacchari rub. mellis viol. an. ℥. j. ol. de scorpion. & liliorum an. ℥. ij. philon. Rom. ℨ. j. ſ. fiat clyster.

℞. aqu. betonicæ, argentinæ, corticum fabarum, an. ℥. j. ſ. passentur cum saccharo & pauco cinnam. adde sanguinis hirci præparati ℨ. j. pulveris lithon. ℈. j. fiat potus, capiat in semicupio.

℞. rad. raphan. petrosel. fœnic. aspar. an. ℥. ij. semin. milij solis, saxifragi, lappæ major. an. ℥. ſ. beton. parietar. bismal. totius an. m. j. fiat decoct. in hydromelite bene cocto ad lib. duas.

℞. prædictæ decoctionis quartar. tria, in quibus dissol. terebinth. venet. benedictæ laxat. an. ℥. ſ. adipis anser. ℥. j. pulver. lapid. judaici ℨ. j. pulv. lithont. ℨ. ij. ol. de scorpion. & liliorum an. ℥. j. ſ. fiat clyster. Vel

℞. olei de sem. lini lib. j. terebinth. venetæ ℥. j. ſ. diaphœnici vino albo soluti ℨ. iij. fiat clyster.

℞. aqu. destill. saxifrag. beton. an. ℥. j. ſ. aquæ terebinth. destill. ℥. j. cum sacchar. & pauco cinnam. fiat julep. Capiat reddito clystere: & cum illo julepo misceatur sanguinis hircini præparati ℨ ſ.

℞. rad. bryoniæ, lilior. an. ℥. j. ſ. malu. bismal. tot. parietar. crescionis,

 be-

berulæ, an. m. j. semin. fœnugr. alth. lini an. ℥. j. ficus pingues num. vj. florum chamæm. p. ij. fiat decoct. & materialia prædictæ decoctionis misceantur cum far. cicerum rub. ℥. iij. far. fœnugr. ℥. ij. adip. anser. ℥. j. ſ. cum oleo de scorp. & liliorum : fiat cataplasma pro rene utroque.

Paratur balneum cum seminibus lini, fœnugr. alth. milij solis, florib. chamæm. melilot.

♃. 4 semin. frigid. major, an. ʒ. ſ. semin. aspar. lithosperm. an. ℈. ij. pul. lapid. cancro. & judaici, an. ℈. ſ. pul. burg. spinæ, & sem. bardanæ, an. ʒ. ſ. anthos ℥. j. cum saccharo quod sufficit. Fiat pulvis utendus cum julepo sequente.

♃. syrup. de alth. & de limonibus an. ℥. j. aqu. decoct. fabarum ℥. iiij. fia tulp.

♃. aqu. hyssop. parietar. beton. saxifrag. an. ℥. ij. aqu. terebinth. destill. & raphan. an. ℥. j. in quibus dissolve ol. de scorpionibus ℥. ij. ol. lilior. ℥. j. pulver. elect. ducis, & lithont. an ʒ. ij. oxymel. simpl. & syrup. de raphan. an. ℥. ij. adipis anserini ℥. ij. fiat clyster pro duplici injectione, addita ʒ. j. ſ. quintæ essentiæ terebinth.

♃. rad. cichorij, asparagi, apij, petros. fœniculi, raphan. aresta bovis, an. ℥. j. rad. altheæ, lapp. major. spinæburg. cani rub. an. ʒ. vj. betonicæ, parietariæ, saxifrag. adianti, ceterach, endiviæ, pimpinell. cum toto herniar. cichorij, an. m. j. fructuum alkeken. num. xij. cicerum rub. xj. baccarum juniperi & lauri contusarum an. ʒ. j. ſ. milij solis 4. semin. frigid. major. semin. altheæ & milij solis, sem. malu. violar. mart. an. ʒ. ij. florum genist. p. j. fiat decoct. ad lib. j. In colat. dissolv. syrupi de raphan. & de lymonibus an. ℥. j. ſ. Fiat julep. aromatizat. Electuar. Diaireos & Elect. Ducis.

♃. express. ʒ. ij. rhabarb. infusi in decoct. gram. petrosel. brusci, acetos. agrimoniæ, bipin. saxifrag. urticæ mortuæ, sem. alkeken. juniperi : dissol. lapid. judaic. ℈. j. syrup. de raphan. & ros. pallid. an. ℥. ſ.

♃. aqu. betonicæ, argent. saxifrag. an. ℥. j. ſ. aqu. raphan. ℥. ſ. passentur cum cinnam. & pauco saccharo, addendo pulver. ducis ʒ. j. lapid. judaici & milii solis, lapillor. cancror. an. ℈. j. Fiat potus, detur in semicupio.

♃. mucagin. sem. lini, altheæ, fœnugr. extractarum in aqua pariet. ℥. j. ſ. adip. gallinæ & anseris an. ʒ. vj. cum oleo de scorpionib. terebinth. venet. & butyr. recen. an. ℥. ſ. Fiat litus pro partibus dolentib.

♃. oleor. mastich. & cytoniorum, an. ℥. ſ. pulver. absynth. rosarum, corall. rubr. galang. an. ʒ. ſ. cypp. ʒ. j. pulv. myrtillorum, gall. nuc. express. an. ℈. j. cum ceroto stomach. Fiat litus ad stomachum.

Multa alia instituta sunt, quæ necesse non est scribere, & quod ea satis per se cuique occurrant, & quod aliis ex locis facile repetantur.

CONSILIUM LIII.

De Diarrhœa, & Dysenteria.

INTER eas affectiones quæ miseros mortales exercent, sunt fluores alvi, præproperæ dejectiones, lejentericæ, dysentericæ, cœliacæ. Occurrerunt nobis plerique, quibus grave fuit ac permolestum sæpius desidere, ac præsertim de nocte, vel quum in negotiis occuparentur, quæ necessario omittenda essent, ut excernendi necessitati serviretur. Cœliacæ, vel alvinæ excretiones (γαστὴρ enim hoc loco, *alvus*, latine a nobis cum Cicerone vertitur, vulgo Ventriculus dicitur) non possunt diutius perseverare incolumi stanteque ægro. At dysentericæ excretiones (nomine τῆς δυσεντερίας improprie sumto) diu fatigant, vel quod minimo negotio sanguis excernatur, vel quod tam diuturni profluvii dysenterici occasio a capite repetatur; nullo etiamnum vitio in viscere aliquo contento, nisi quod longitudine fluoris tandem partes ἐν τῇ κοιλίᾳ contentæ labem contraxerint. Ac fluorem hoc loco intelligimus διάῤῥοιαν vulgo dictam, quum & in excretionis modo, & in qualitate, & in frequentia peccatur. Nam hoc loco intelligi volumus de excretionis modo, & qualitate, quia per annos fere septem, octove numquam excernitur quicquam ab alvo, nisi cum dolore circum umbilicum, aut paullo supra, infrave: & quæ secedunt corrupta sunt sanguinolentaque, diversi coloris, & tamen morbus remediis non cedit.

Hoc affectu misere quidam annos jam afflictus est decem, nec opem ullam, quamvis consultis primariis Medicis quæsiverit, invenit. Decem ante annis dysenteriam, ut tunc Medicis visum est, passus est: opera adhibita est: an male curatus morbus nihil ad nos, ab eo tamen tempore, nisi brevibus aliquot intervallis, dolores, & excretiones, ut sic dicam, ἐργάδεις ἢ πονώδεις non conquieverunt. Viso homine, nemo tam parum in arte versatus, qui non colligat temperamento bilioso esse, conferentibus eo frequentibus animi curis quibus impense complicatur. Emaciatus est, hepar illi ad calidiorem temperiem inclinans, totus venter ambustus (ut vocant) denique θερμόκοιλος est, ut verbo Hippocratico utamur. Sed sit ita, & fateamur ejusmodi temperiem & vitæ institutum Græcis ἐπιτήδευμα appellatum, ad alendum morbum conferre, propterea tamen non constat de sede, ac specie morbi: quis sit, unde, qui tamdiu manente ægro, perseveret, an vitium lienis, an hepatis, an cerebri, an mesenterii: & si mesenterii, an ulcus sit, an intemperies: Si ulcus, aut quid simile, quomodo tamdiu superfuerit, cur non illa pars siderata, vitiataque temporis progressu? Denique mirum est qui fiat ut illa liquida satis excretio, αἱματηρὰ, graveolens, tam multiplex; (nam simul & cruenta, & stercoracea, & viridia, & flava excernuntur, quæ numquam in bene affectis excernuntur) tamdiu possit perseverare. Notum enim illud est Galeni: *Quum excernun-* *Apho. 21. lib. 4.*
tur varia, si prava fuerint, deterius ægris esse, quam si uniusmodi. Et si

varia

varia sint, ac prava; vel ἀυτομάτως ἢ συμπτωματικῶς excernuntur, vel vi medicamenti purgantis. Quum ἀυτομάτως excernuntur, & excernendis finis non fit, nec id affatim fit, sed lente ac pigro gressu, significatur varietas dispositionum malarum in diversis partibus. Ac quo plures partes afficiuntur, eo res ægrorum deteriores sunt: ut autem lentorem, tarditatemque gressus explicet Hippocrates, usus est participio τὰ ἰόντα, quod non semel factam excretionem; & ἀθρόως declarat, sed sensim ac sensim fieri. Sed quum artificio Medici ad imitationem naturæ comparato excretio fit talis materiæ pravæ ac multiplicis, tametsi hoc per se malum, ex eventu tamen bonum est: nam non perennem generationem, sed congeriem tantum accumulationemque, συναθροισμὸν Græci vocant, designat: quod in omnibus morbis diligenter notandum.

Ac quum tamdiu prava ista materia excernatur, sive nova generetur; ut necesse est, sive e sedibus partium intimis illa, aut pars illius secedat, mirum quomodo id fiat. Ideoque claris Medicis hoc negotium datum est, ut nec opera, nec consilio juvarent, immo ne sedem mali quidem intelligerent: quamquam communi nomenclatione dysentericum quid appellant. Hepaticum non est profluvium, sive rubrum intelligatur, sive non, quod tanti momenti pars decem annos non possit ita laborare, non quod, ut ante dictum est, non afficiatur tandem hepar. Cephalicum esse aliquis suspicetur; non ita tamen ut tota natura profluvii in descensu pituitæ a cerebro consistat; nec enim dolores illi ad umbilicum consisterent, nec propterea cruentum excerneretur, nec tam varia ac putria; sed ea ratione cephalicum esse potest, quatenus quum jam partes inferiores affectæ essent, ad diuturnitatem fovendam accessit capitis opera mucosum humorem, aut phlegma salsum excernentis in alvum. Huc facit quod de nocte potius ad excernendum æger incitetur. Ac veteres practici distinxerunt profluvium stomachicum ab hepatico & cerebrali, quod illud interdum fatiget, hoc, idest a cerebro hepateque natum profluvium de nocte potius sævire consuescat. Quod autem diuturnitatem fluorum alvi cujus illacumque modi sint, adjuvet cerebrum, primus litteris mandavit Hippocrates: *Dysenteria, Lejenteria, Diarrhœa morbi sunt consimiles: hi sunt sanandi, ut defluxum a capite impedias, & a ventre superiore. Morbi enim natura hinc est.* *Hipp. lib. περὶ παθῶν.*

Atque unum obiter annotare non alienum, an necesse sit spumantes esse dejectiones, si a capite occasio excretionis pendeat. Aphorismus est Hippocratis: ***Quibus in alvi profluviis excrementa spumant, iis a capite pituita est.*** Falsus enim videtur in plerisque aphorismus: nam in doloribus colicis excernuntur spumantia, & bubulo excremento similia, natantiaque præ contento spiritu, in aqua, non propterea tamen colligere licet caput hæc suppeditare. Sed dicet aliquis, Hippocratem loqui de alvi profluviis, in quibus quum spumat aliquid, excreta a capite pituitæ argumentum est. In Comment. Galenus non videtur hunc aphorismum omnino probare. Sic visum est recentioribus recte quidem in dysenteriis materia commota calore æstuante agitata spumantia deijci. Sic aliis signis colligendum caput

Aph. 30. lib. 7.

Cap 51. lib. 2. de loc. aff.

Gal. com. in aphor. 43. lib. 3.

6. 30. lib. 7. caput male habere si grave caput, salivatio, ac præsertim mane & vesperi: maxime si eam molestiam sentiant in ventriculo. Quamquam caput per se constituitur pituitæ sedes, quæ in ventriculum illabens profluvia longiora reddit. In spumantibus itaque dejectionibus falli non oportet.

Etsi autem caput magnum habet momentum ad producenda profluvia, non est tamen temere incusandum, nec medicamentis agitandum. Galenus Cap 4. l. 2. de loc. aff. primus meo judicio, quod a nullis hactenus annotatum est, fluorum alvi causam unam agnoscit quamdam ῥευματικὴν διάθεσιν intestinorum, ut vocat, quam in quodam animadvertit qui excernebat cum sensu mordacitatis in superioribus intestinis (quod colligebat ex eo quod post mordicationem paullo longiore tempore desideret) idque ob læsum a pravo medicamento intestinum. Ac conjecit læsum esse ab eo medicamento intestinum, ac jam in ῥευματικὴν διάθεσιν pervenisse, propterea que facile jecoris excrementa recipere, eaque corrumpere. Hic locus plurimum conferet ad id intelligendum de quo laboramus, qui fiat ut tamdiu profluvium perseveret, est illa διάθεσις ῥευματικὴ, in causa, ideft, intestina vitiata sunt, imbecilliorave reddita, ut humorum aliunde influentium impetum facile recipiant, & humores a jecore manantes corrumpant. 1 quod notandum. Nam aliquis quærat, si a jecore excrementa manant, corrumpantur necne, nihil interest: quod intrepide negandum est. Nam quæ a jecore fluunt, refluuntque, ea quum excrementa tantum sint, sed nil mali præterea habeant, intestinum vicinum vitiatum, & jam in ῥευματικὴν διάθεσιν deveniens corrumpit, & propterea citatior alvus redditur. Nam quæ in intestinis continentur, nisi acrimoniam quamdam aliquo modo nacta fuerint, ea diutius in iis restitant, & alvo stimulum calcarque ad solvendum non addunt. Non exigua itaque dubitatio fuit de illo ægro, quænam in illo potissimum pars incusanda esset. Omnes ad hepar recurrebant. At illud aut intemperie, aut solutione continui, aut tota substantia affectum est. Non abs re autem τῇ ὅλῃ οὐσίᾳ dico, non autem ταῖς κράσεσι, quoniam pars illa sicut & reliquæ partes afficiuntur nullo interim judicio manifesto affectionis. Nam plerique ex iis quibus præcipua cura est de conjectandis tangendisque hypochondriis, quum nec inæqualitatem, nec tumorem, nec renitens quid tactu deprehendunt, propterea jubent securos esse ægros. Unde sæpe in vulgi mentem venit, propinato veneno ita languere hominem, quum recitat Medicus nil deprehendisse vitii in hypochondriis. Tametsi enim Hippocr. in Coacis adversariis in omni morbo hypochondrii æqualitatem in qualitate & substantia, in eoque doloris vacuitatem laudarit: non propterea latere nos debet subesse substantiæ totius vitium in 7. cap. lib. 5. loc. aff. viscere contento in hypochondriis. Hoc autem Galenus litteris tradidit aperte, quod ad medendum & investigandum confert plurimum, ne temere inveterato contrectandi hypochondria mori assentiamur. Declarat enim quomodo superficies corporis sæpe colore æruginoso infecta, deturpataque sit, quum nulla existat obstructio, aut inflammatio, aut scirrhus in hepate. Sed, ait, secundum substantiam temperiei ipsius partis mutatur. Ut sit temperamenti quædam alienatio, sed sit ita sane (jam enim accedo ad eos,

eos, qui quod forte juvenum virginum nitore, & ut ita dicam, polito marmore alliciantur, jam sibi persuasere officio suo non se defuturos, si ut morbi sedem investigent, manum ad hypochondrium adjiciant, ut hic plus voluptatis ad illos redeat, quam ad ægros utilitatis. Sit ita; inquam, aliqua obstructione aut tumore laboret hepar, an propterea tactus fidem faciet? 2 Quod si neges, habebis Galenum tibi contradicentem, qui non ita stolide voluptuoseque ægrarum mulierum inverecundo tactu delectabatur. Istius verba hæc sunt: *Constat*, inquit, *hepar intra musculos positum esse: quod quum tribus contegatur musculis, fieri non potest ut tactus aliquam illius notitiam præstet, nisi vel magna in eo oriatur inflammatio, vel incumbentes ei musculi valde extenuati sint*. At affectus hepatis cognitionem alia arte venandam esse tradit. *Gal. cap. 7. lib. 5. de loc. aff.*

Ut ad institutum revertamur, illius ægri hepar quod tamquam mali auctorem omnes accusabant, illudque præsidiis innumeris fatigabant, aut solutione continui, aut intemperie laborabat, aut vernacula ejus temperies totaque substantia erat immutata. Nec inflammationem hepatis passus erat, nec tumor ullus, tametsi incumbentes musculi excarnes pene essent, percipiebatur. Si caliditas est magna, adureret potius, siccaretque, & ἀνυρατῶδες διαχώρημα efficeret, ut in hydropicis quibus hepar præcalidum est, annotavit Hippocrates. Caliditas ad retentionem & attractionem facit: humiditas & frigiditas eamdem retentionem dissolvit. Et si siccitas in jecore eamdem retentionem roborabit, ut patet ex Galeno, qui qualitatum corpus constituentium, alias ad hanc aut ad illam potius actionem valere. 3 At dicet aliquis, immoderatus est calor, immoderata siccitas. Tametsi enim siccitas & calor ad retentionem & attractionem conferant, illud est intelligendum de utroque moderato. Verum quidem illud: nec enim nos latet scriptum esse a Galeno, ut moderata siccitas actionem retentricis juvat, ita immoderata dissolvit. Quod senum exemplo patet, quibus quum adsit summa siccitas, iis alvus est liquida ἀναδόσεως vitio impediente, nimirum siccitate immodica, & ἀνάδοσιν, & retentionem legitimam. At si fuisset in illo tanta intemperies calida siccaque hepatis, non fuisset credibile tamdiu eum vivere potuisse. Quamquam non negamus calorem qui in eo est magnus, & acer, plurimum illum fluorem juvisse, dispositis male jam intestinis, humores corrumpendo, & iis saltem acrimoniam attribuendo. Sic enim lib. 6. Epidemiorum scripsit Hippocrates, *Qui ventre calido sunt, carnes habent frigidas*. Et miror, si tanta fuit intemperies calida hepatis initio, cur non ætas quæ secuta est illam correxit? Ita enim vernaculæ intemperies & veteres infirmitates temporis progressu immutantur, ut quibus in juventute fluxerit alvus, iis senibus resiccetur. Et id est quod scripsit Hippocrates in Epid. *Morbi connutriti in senecta relinquunt*; quod Galenus de intemperie calida intelligit in Commentario, ut ætas ingravescens illi intemperiei veluti auxilio sit. Quomodo autem hæc multos torquere possit. Ergo probabilius est accusare intestina in quibus inest ῥευματικὴ διάθεσις illa quam diximus, juvante hepate, nimirum serosos humores acresque generante. Qui, si intestinum integrum

Gal. cap. 3. lib. 3. de symptom. caus. & lib. de arte par.

Com. in aph. 20. lib. 2. Aphor.

Apho. 10. lib. 2. Aphor.

Part. 6 sect. lib. 6. Epidem.

tegrum esset, non ita eitarent alvum: Sed hepar generando, mittendoque intestinum & corrumpendo ob malam dispositionem, mutuas tradunt operas ad illum fluorem perpetuandum. Et futurum tandem ut colliquescat hepar, & veluti consumatur: Si vitium in illo absolute fuisset, vix tamdiu homo superfuisset. Quamquam audivimus de Consule Parisiensi qui hepatico profluvio bilioso sex annos vexatus est, & nullis remediis allevatus est. Eo mortuo inventus tantum hepatis loculus & membrana; illius parenchymate consumto & colliquefacto. Quod autem huic nostro ægro intestinum male affectum sit, colligere possumus ex antecedentibus; nam aliquando dysenteria vera laboravit, & quum Medicorum judicio ea male curata esset, ab eo tempore superfuit, restitique illud quodammodo dysentericum profluvium. Quamquam ad mesaræon potest sæpe longi fluoris occasio referri. Nos enim sex mensium spatio fluorem patientes vidimus, qui non hepatica cephalicaeque excernebant, sed mesenterica, ut sic loquebamur. Et sæpe longorum latentiumque morborum sedes est mesaræon, frustraque aut ad lienem, aut ad hepar mali prima labes & occasio refertur. Et ne cui mirum videatur si ad mesenterium recurrendum sit, quod non sit credibile ab uno hepate tam multam colluviem provenire, habemus nobis suffragantem Galenum. Ille agnoscit quasdam mesenterii affectiones, a quibus qui ægrotarent, Meseraici appellarentur. Quidam veterum quum perfecte confectum in ventriculo cremorem animadverterent, & talem fere dejici, nec a meseraicis suctum devectumque, ut fieri solet, falso mali causam mesenterio attribuentes, sic laborantes meseraicos appellitabant, sed male: & ideo hos Galenus redarguit. Nam quum facultas attractrix hepatis languet, nil per venas mesaraicas attrahitur ab hepate: propterea que non accusari debet mensenterium, sed hepar ipsum. Idem enim contingit quod iis quibus læsa spinalis medulla, & aut brachia, aut manus in iis suum officium non præstant. Non accusandæ manus, sed ad spinam recurrendum. Item quum quis syncope prehensus non movet manum, an ei manus in vitio est? Hæ rationes Galeni sunt. Contra tamen afferri hoc potest: Quum chylus mitificatus excernitur, nec ad hepar devehitur, an ideo facultatis attractricis hepatis id vitio fit? Numquid sæpe fluorem alvi videmus obstructo mesaræo facultatibus hepatis etiamnum integris? Non sequitur ergo ideo convinci posse hepar laborare, quum chylosa dejiciuntur. Verum quidem illud, quum facultas attrahendi hepatis ægra est, attractionem per mesaraicas tamquam per manus officiales non fieri, non obstructæ viæ ratione, sed partis principis mesaræi ministerio utentis vitio. Et veteres qui mesaraicos appellabant illos, nos abs re fecerunt. Sic & Galenus, & illi veteres culpa non vacant; siquidem & chylosa dejici possunt solo vitio mesaræi non deducentis: aliquando ipsius hepatis vitio, quum mesaræon incolumis sit. Præterea adversus Galenum hoc stare potest. Mesaræon pars est naturalis: omni parti naturali suæ actionis vis est, & per protopathiam laborat, non per consensum ut partes animales, quæ aliquando quum per se incolumes sint, suæ affectionis causam in se non continent: Hinc fieri potest ut etiam laborante hepate mesaræon suum offi-

Cap. ult. lib. 3. de loc. aff.

Caloris lapsus.

de loc. aff. Cap. ult.

officium faciat: & contra incolume potest esse hepar, læso mesaræo. Et nil affert Galenus quum ait ridiculum esse affecta spina, manum, quia non moveatur, accusare: Idemque contingere in hepate & mesaræo, siquidem si mesaræon non trahat, affectionis hujus causam non acceptam ferendo mesaræo, sed ipsi hepati; quod a ratione alienum esse videtur, quum mesaræo insit vis suæ actionis, & τῆς ἐνεργείας. Nec est quod quis parum interesse dicat, sitne affectum mesaræon, an hepar, quum chylosa dejiciuntur; nam magna est partium affinitas: & unius affectio facile in aliud redundat. Nos autem contra sentimus; siquidem si in mesenterio aut tumor & obstructio sit, cujus occasione chylus ad portas non devehatur, alia ratione curandum erit quam si hepatis sola attractricis infirmitas in causa sit. Et nos vidimus chylosas dejectiones non affecto hepate aliquo insigni vitio, sed sublatis multis quæ mesaræon occupabant obstructionibus; tandem cessavit chylosa dejectio. Sic non sunt Galeni dicta pensiculatim & ad momi lucernam æstimanda: sed quum Galeno illo loco mens sit de hepaticis dicere, non est dubium quin hepatis facultate tractrice infirma mesaræon laboret, actioque ejus aut minuatur, aut deperdatur. Nam mesaræon tamquam auxiliaris manus hepati subservit. Sed contra non sequitur, chylosa dejectio est, necessario itaque vitium hepatis convincitur. Sic in uno sensu vera opinio Galeni, in altero sensu veterum opinio excipienda. Dicendum vero mesaræon, quod est veluti venarum textura, ita affectum esse ad hepar quatenus pars est officialis, ut vitium quod est in hepate facile communicetur ipsi mesaræo. Et Galenus eodem loco ait, si phlegmone, aut aliquid simile mesaræon obsideat, hæc affectio proprie ejus esse dicitur. Si vero hepar ob imbecillitatem non possit per venas suas alimentum trahere, non mesenterio, sed hepati providendum erit. Porro si velis discernere an inflammatio & erysipelas mesaræon occupet, sciendum tunc non solum excerni talia qualia in hepatis imbecillitate quum ad se cibum non trahit, excernuntur, sed præter ea saniosum quid. Sic quum hepar non inflammatum est, & si cum chylosis excrementis saniosum quid excernitur, ad mesenterium hoc referendum.

Ceterum incredibile dictu est qualia excernantur dum mesenterium per intestina congestam in se colluviem deponit: nec alienum ab instituto si differentias aliquot fluorum hepaticorum apposuetimus; dysenteriæ species proposuerimus; quæ accidentia incipiente fluore dysenterico & hepatico contingant; quæ sedium distinctio, quæ notæ: deinde remediorum perbrevis silva præscribetur. Si enim omnes fluorum differentias persequi institutum esset, ne hic liber quidem sufficeret.

Quæcumque excretio per alvum sanguinis fit (si hæmorrhoidalem exceperis) Dysenterica vulgo appellatur: idque præsertim quum dolor, ventrisque torsio aliqua percipitur: Quæ tamen cum ulcere est, proprie Dysenteria appellatur: hyparxisque ejus in ulcere posita est. Ita enim eam proprie Dysenteriam nominari, & a veteribus & a suis Galenus auctor est. Aliæ autem sunt excretiones cruentæ, ut quum limus sanguinis excernitur, aut velut sanguinis fæx, aut quum sincerus plane, eaque excretio affectum hepar declarat eidem Galeno. Nam ut tenue & saniosum, & recens mactata- *Cap. 5. li. 1. de loc. aff.*

rum

[Gal. ibid. & cap. ult. lib. 5.] rum carnium loturæ simile evacuatur, id hepaticum est, idest declarat imbecillitatem jocineris sanguinem probum generare nequeuntis. Hanc excretionem [Hip. lib. 2. Prorrh.] Hippocrates vocat περίπλυσιν ὑπέρυθρον, prærubram alvi proluviem interpretor. Est enim vel rubentior, vel dilutior pro ratione permixtæ tenuis substantiæ. Quum autem fæci similis excretio sanguinis fit quodammodo exassantis jecoris argumentum est, & vocatur hoc τὸ διαχώρημα ὑπεροπτώμενον. [Cap ult. lib 5. loc. affect.] Et notandum est illud quod scribit Galenus, & quod nos experientia sæpe deprehendimus, aliquando liquidam tenuemque sanguinis esse exeretionem, quam melancholica postea, fæculenta, nigra, & atra consequatur. An atra, nigraque, & adusta quodammodo intemperie frigida affecto hepate excernitur? Nequaquam. Sed quum alioqui præcessit frigida intemperies, temporis progressu putrescit in imbecillo hepate humor, a putredine febris lenta oritur; hinc adustio recoctioque humoris: quod annotandum. Nam sæpe hæc febris negligitur; hinc dejecta appetentia, proventus pravorum humorum. Et quum vident illi Medici dejectam appetentiam, non moventur: quod male fit. Illud enim notum esse debet, si perseveraret intemperies illa frigida quæ initio fuit, non ita dejici appetentiam, immo cibi augeri desiderium. Quia autem ita deperditur appe- [Gal. ult. cap. lib. 5. de loc. aff.] tentia, calidioris intemperiei quæ successerit, debet esse argumentum. Nam calidas intemperies numquam comitatur ciborum appetitus, sed ingens cibi fastidium, febris, vitiosorum humorum vomitus. Itaque non falsa debet esse opinio prioris intemperiei frigidæ: sed signis est venanda aucupandaque cognitio succedentis aliæ intemperiei.

Quoniam autem de inappetentia quæ imbecillitatis hepatis comes est nonnulla dicta sunt, & de fluoribus dysentericis & hepaticis sermo est, [Aphor. 3. lib. 6.] non abs re erit pauca annectere ex Galeni mente, eaque ad Hippocratis sententiam accommodata. Hippocratis est illud, *In longis dysenteriis inedia ex fastidio, malum, & cum febre, pejus.* Nomen τῆς ἀποσιτίας non apte satis Leonicenus vertit, inediam ex fastidio, quum vel inappetentia, vel aversio ciborum, verti debeat. Proprie autem nomen ἀποσιτία aversionem ciborum significat, ut in comment. in 1. Epipem. explicat Galenus. Sed hic ἀντὶ τῆς ἀσιτίας usurpatur ἄσιτος autem καὶ ἀπόσιτος distinguuntur proprie loquendo: improprie autem sumitur hoc loco. Sic enim in Commentario Galenus vult ἀπόσιτον sumi pro ἀνόρεκτος. De nominibus hactenus.

Dysenteriæ aut supprimuntur intempestive, aut diuturniores sunt. Tametsi enim dysenteria pessimus sit morbus, quia tamen sæpe fluor est quidam, ratione autem fluoris multa e corpore evacuantur, multaque qualitate prava, nullum tamen negotium naturæ (quia quietem habent, imoque delitent corpore) facessentia continuata serie ad motum incitantur, fit ut si illa repente, commota jam tamen, supprimantur, corpori periculum [4. De diæt. acut. par 80.] creent. Ita enim scripsit summus præceptor, *Dysenteria quæ cessavit, abscessum vel tuberculum aliquod faciet, nisi vel in febres, vel in sudores desierit.* Et in Coacis: *Dysenteria intempestive suppressa, abscessum in costis, aut visceribus, aut articulis facit.* Ut autem Δυσεντερία suppressa comites habet morbos, ita si longior, ei non desunt qui jus hereditatis sibi decernant.

nant. Quocirca Aphorismo illo lib. 6. Aphorism. inappetentiam tamquam malum longæ dysenteriæ ἐπιγινόμενον scribebat, & in alio loco ita scripsit, *Qui lienosi a difficultate intestinorum capiuntur, iis superveniente longa dysenteria, hydrops, aut lejenteria supervenit, & moriuntur.* Ubi notanda verborum Hippocratis proprietas. Quid enim sibi hoc vult, Qui lienosi a dysenteria capiuntur, iis superveniente longa dysenteria? nam non potest supervenire si jam adsit: debuitque dicere potius: Quibus lienosis supervenit dysenteria, eaque productior fit. Ita excusari potest Hippocrates, ut verbum ἐπιγίνεσθαι non est hic proprie usurparum. Vel, quoniam laudatur dysenteria quæ supervenit lienoso si brevis sit, ut in Coacis animadvertit Hippocrates, quum producitur, debitumque tempus præterit, non jam amplius dysenteria splenica vocanda est, sed per propriam intestinorum affectionem fit, humoribus cuniculos agentibus, & ultro progredientibus. Propterea que nova quodammodo dysenteria dici potest: sed hæc nihil ad rem. Itaque inappetentia, lejenteriaque longæ dysenteriæ succedunt. An utrumque affecto ventriculo, & malo quodammodo, ventriculi œconomiam (cujus est appetere, & coquere cibos, ideoque lejenteria propria est ventriculi passio) labefaciente contingit? Non videtur, si Galen. credimus. Et ideo sui oblitus Galenus, mihi in eo errasse videtur, quod mox explicabo. Nam quum de inappetentia dysenteriæ longæ succedente mentionem injecit, scribit, *ulceribus* (in dysenteria) *putrilaginosis ventriculus compatiens in coctionis munere offenditur: qua offensione magis ac magis ad superiora perveniente quum os ventriculi una afficitur, tum* ἀπόσιτοι *fiunt.* Itaque vult ad os superius ventriculi malum pervenire. Et quomodo? dicet aliquis. An ulceratio hyparxin dysenteriæ constituens ad os superius alvi pervenit? Nequaquam. Quomodo id fit? Quum autem de lejenteria meminit, non ad ventriculi vitium recurrit, sed ad intestina sola. Verba hujus hæc sunt: *6 Læsis intestinis a transitu vitiosorum humorum vis eorum laborat, & temperies nativi caloris aboletur; hinc hydrops, & lejenteria. Lejenteria quidem ex sola intestinorum læsione: hydrops ob hepatis sympathiam, &c.* An sola κάκωσις, ideft, oblæsio sola intestinorum in longa dysenteria lejenteriam facit? Si in tali morbo inappetentia contingit quum malum ad os ventris attingit (ut ante dictum est) cur non lejenteria potius a vitio ventriculi, quam solo intestinorum vitio? An solum intestinorum vitium lejenteriam parit? Galenus taxat veteres quod lejenteriæ tale nomen indiderint ἀπὸ τῆ τῶν ἐντέρων λειότητος, quum tamen vitium non intestinorum sit, sed ventriculi, ut pote cujus vitio coctio læditur, eademque incolumis fit integro ventriculo. Itaque illa erronea propositio est, qua statuit sola intestinorum læsione lejenteriam contingere posse. Nam & in primo aphorismo lib. 6. & aliis locis, ad ventriculum male affectum lejenteria refertur. Quid ergo sibi vult Galenus tam sui dissimilis? Bifariam responderi potest, & excusari Galenus: Quoniam institutum est Galeni de dysenteria longa disputare, cui & hydrops & lejenteria supervenit, quoniam dysenteria ad sola intestina refertur, a sola quoque læsione intestinorum lejenteria nascitur, ut unum & idem subjectum sit

Marginal notes: *Aphor. 43. lib. 6.* — *Galeni lapsus.* — *Aphor. 3. lib. 6.* — *Com. in Aph. 44. lib. 6.* — *Lapsus Galeni.* — *Com. in apho. 12. lib. 4.* — *Excusatio Galeni.*

ſit & dyſenteriæ & lejenteriæ. Dyſenteriæ quidem per conſcriptionem ulcerationis quamdam in inteſtinis: lejenteriæ, vitio communicato toti inteſtinorum convolutioni, & diuturnitate dyſenteriæ affecta temperie inteſtinorum. Vel dicemus aliud eſſe a ſola læſione inteſtinorum naſci lejenteriam, aliud a læſione ſolorum inteſtinorum. Nam ſi ſola inteſtina diceret, excluderet ventriculum. At non eſt excludendus. Tertio dicemus καταχρηστικῶς nomen lejenteriæ uſurpatum: & quæ hic lejenteria fit, non eſt vera, cujuſmodi ea eſt quæ per affectionem ventriculi contingit. Vel dicemus (& hæc ultima ratio probabilior videtur) illud μόνον, & μόνην κάκωσιν dictum eſſe per comparationem morborum duorum, nempe hydropis, & lejenteriæ. Nam quum hydrops longæ dyſenteriæ ſuccedit, tametſi inteſtina male a priore morbo afficerentur, non tamen ob vitium ſolum inteſtinorum invehitur hydrops, ſed per ſympathiam hepatis, lienis, & totius generis nervoſi, ut diſerte ſcribit Galenus. Ac ſi diceret, quum contingit hydrops in longa dyſenteria, non eſt illius generatio ad inteſtina referenda: nullus enim hydrops naſci poteſt niſi aut hepate, aut liene affecto, aut genere venoſo, ut apertius in Prognoſt. declaravit. Sed quum lejenteria ſupervenit, a ſola inteſtinorum læſione eſt, ideſt, non oportet aut hepar, aut lienem, aut genus venoſum compati, ut in generando hydrope, ſed per proprium, peculiare, & vernaculum inteſtinorum ſuis rugis & fibris alimentum, donec elaboretur aliquo modo, retinentium, vitium lejenteria contingit: non quin ventriculi vitium adſit. In confeſſo enim omnibus eſſe debet lejenteriam non poſſe naſci niſi affecto ventriculo: Et quum meminit κακώσεως inteſtinorum, non excludit τὴν τῆς κοιλίας κάκωσιν: ſed omnia per comparationem duorum morborum intelligenda ſunt. At inappetentia ad ſolum ſuperius orificium ventriculi ſpectat. Quod Galenus explicat, dum ſymptomata facultatis vitalis emorientis ab Hippocrate recenſita demonſtratione illuſtret. Hermocrates (ait) perpetuo a cibo abhorrebat, loqui non valebat, lingua inaruit, non ſitiebat, &c. Hæc omnia ſunt τῆς δυνάμεως ζωτικῆς νεκρωμένης: deinde ſubdit Galenus in Commentar. *Inappetentia*, Græce ἀποσιτία, *melius ciborum averſio verteretur*, ideſt ut ait, ἀνορεξία, *aut a ventriculi ore proficiſcitur affecto aliqua humorum qualitate, aut ab ipſius facultatis exſtinctione*. 7 Atque obiter annotandum eſt an ἀνορεξία, aut ἀποσιτία ad vitalem facultatem referatur, an non potius ad naturalem. Propterea pro verbo δυνάμεως ζωτικῆς, legendum potius φυσικῆς. Conjectura veriſimilis eſſe videtur. Tamen, ut dicam quod ſentio, nomen ζωτικῆς melius & generalius mihi videtur a Galeno uſurpatum, ut & τὴν δύναμιν φυσικὴν, & τὴν ζωτικὴν complexu ſuo comprehendat.

Com. in Aph. 43 *lib.* 6.

Com. in part. 1. *lib.* 2. *Prognoſt.*

Subtiliſſime Galenus excuſatur.

Parti. 11. *ſect.* 1. *lib.* 3. *Epid.*

Redeamus ad inſtitutum. Ex his ſymptomatis quæ dyſenteriæ longæ ſuccedunt, ſunt, inappetentia, lejenteria, hydrops. Dictum eſt quomodo hæc fierent. Nunc autem ut aphoriſmus tertius libri ſexti intelligatur, ne temere judicent Medici de inappetentia quæ in dyſenteriam incidit, eamque aut bono, aut malo eſſe pronuntient; ita cum Dioriſmo res diſtinguetur. Inappetentia quæ in dyſenteriam incidit, aut initio, aut affecto jam

jam morbo, si initio, non ita in malis poni debet. Nam fieri potest inappetentia primis morbi diebus ob ichoras confluentes ab hepate. (male nomen ἰχῶρας *humores* vertit Leonicenus.) Ex quibus qui ad intestina derivantur, exulcerationem afferunt. Qui in ore ventriculi fluitant, ἀποσιτίαν afferre solent. At quum inappetentia affecto jam morbo contingit, νέκρωσιν, *mortificationem* interpretor, ventriculo advenisse lege sympathias declarat. Hæc Galenus. Itaque ut judicium de inappetentia in dysenteriam incidente feratur, hæ distinctiones tenendæ sunt. *Com. in Aphor. 3. lib. 6.*

Missam fecimus variam acceptionem nominis Dysenteriæ, ne quoties sanguis per inferiora educitur, dysenteriam adesse suspicemur. Nam & mutilis ob copiam sanguinis fit excretio per alvum, quæ dysenterica improprie vocatur: vocant autem αἱματηρὰν. Item quibus sanguis habet admistam bilem, aliquando aperit, roditque oscilla vasorum, unde fluit sanguis. Hæc autem improprie quoque Dysenteria vocatur, nullumque nomen reperit, nisi sub τῆς κενώσεως αἱματηρᾶς comprehendas. Quamquam hoc nomen ad eam evacuationem, quæ ob quantitatem contingit, accommodetur. Galenus autem indicare videtur & hanc & illam αἱματηρὰν appellari posse, hoc discriminis statuto, quod una dicatur αἱματηρὰ ob sanguinis copiam, altera ob qualitatem. Quod autem ea quæ ob qualitatem fit, αἱματηρὰ, quoque dici possit, colligi potest ex Commentario in 5. Aphorismorum. Nam dum Hippocrates narrat ea symptomata quæ contingunt iis quibus circum ulcera tumores sunt, & de repente evanescunt, meminit Dysenteriæ non proprie dictæ, sed quæ αἱματηρὰ vocatur. Nam ulcera aut partes posticas corporis, aut anticas occupant, tumoresque iis assident, aut evanescunt. Si in posticis, convulsiones fiunt tumore disparente, aut tetani: si in anticis, insania, dolor lateris acutus, suppuratum, difficultas intestinorum. Horum hæc demonstratio, quia posteriora nervosa, anteriora vero venosa ac arteriosa: ideoque alio loco dictum erat, *Mulieribus rigores ex lumbis magis & ad dorsum, &c.* Quod contingit & quia pars illa nervosa, & frigida, & facile compassionis modo ad principium nervorum affectio fertur, & quia substantiæ mollioris est, facile alterationem suscipit: At partes anteriores calidiorem habent temperaturam, ait Galeuus. Si itaque tumores, præsertim si ἐξέρυθροι sint, evanescant in partibus anterioribus dolores lateris & dysenteria fiunt αἱματηρὰ, id fit per μετάστασιν, cujus maxime ratio habenda in morbis, an eam dysenteriam probabile est fieri a sanguinis tantum copia, an vero a sanguine multo, sed jam mala qualitate prædito? Si enim nondum contraxisset malam qualitatem, non tristia illa symptomata afferret, Ergo credibile est illam dysenteriam a qualitate & quantitate sanguinis contigisse. Sic ex eo loco patet dysenteriam a qualitate sanguinis factam nullo in intestinis concepto ulcere, αἱματηρὰν dici posse, non eam solam quæ a quantitate sanguinis fit. Utitur enim Galenus nomine τῆς δυσεντερίας αἱματηρᾶς. *3. de sympto. caus.* *Com in apho. 65. lib. 5.* *Aph. 69. lib. 5.*

Præterea hepatici sæpe excernunt sanguinem nullo intestinorum ulcerato, tamen non dysenteria propria, sed hepatica dicitur dysenteria: & illa est de qua ante dictum est, quam Hippocrates vocat περίπλυσιν ἐξέρυθρον, ut Ga- *1. Prorrh. part. 2.*

Galenus Comment. in part. 2. Prorrheticorum demonstravit.

Quid ergo restat de dysenteria dicendum, paucis aperiri debet qoo excretionis modo significetur obsideri intestinum superius aut inferius: quod & dejectiones, & doloris situs & species declarabunt. Præterea quid de dyseoteria scripserit Hippocrates, præsertim in libris Prorrhetic. Varietas intestinorum efficit ut & tenesmus, & dysenteria non facile sedem affectam privatim significent, ait Galenus. Item affinitas affectuum efficit quominus minus facile hepaticus fluxus a dysenterico distinguatur. Sunt quidem notæ nonnullæ, quibus distinguere possis. Etenim in dysenteria paullatim & cum torminibus excretio fit, & subinde desurgendi necessitas adest: quod in hepatico fluxu non contingit. Et mirum quod scribit Galenus eodem cap. Dysenteriam hepaticam a dysenteria proprie dicta, quæ in ulcere consistit, in eo distingui, quod dysenteria proprie dicta non repente & affatim fiat, sed sensim, quum ulcus sua habeat tempora, & quædam rudimenta habeat: quod in dysenteria hepatica non vult contingere; quasi vero hepatica dysenteria non habeat quoque sua tempora, & non imbecillitas illa a qua nascitur ille affectus, inducatur ex longo tempore. Quod si verum est, nulla plane est Galeni distinctio de utroque affectu constituta. Nec hunc locum plane intelligo, nisi de excretionis modo quam de generatione potius intelligatur. Aut hæc accipiuntur non ita stricte. Hujus rei iis judicium relinquo, quibus acuties ingenii major inest. Ergo excretionis modus, & dolorum perceptio in variis partibus, & varia contenta, varieque mixta morborum sedem satis indicant: ac primum io doloribus & situs, & species consideranda: situs quidem, si in partibus superiotibus, aut inferioribus consistat dolor. Nam prout partes superas, aut inferas tenet, ita aut tenuia, aut crassa intestina dicitur occupare. Sed qui in Anatome versati sunt, ajunt hanc situs considerationem pili esse faciundam. Intestinum enim colon in crassorum intestinorum censu habetur, & tamen si quis in eo dolor sit, non dicetur deprehendi ex situ inferiore. In hominibus enim vicinum est colon ventriculo: unde in colicis doloribus stomachi subversiones, & vomitionis assiduitas. Quid ergo sibi vult ille situs superior, aut inferior? Præterea quod ad speciem doloris attinet, qoæri potest, an dolor in superioribus, tenuibusque intestinis sit aut major, aut minor, quam qui in crassioribus consedit? Primum ex Anatome disci debet tenujum intestinorum tunicas rara ac tenui substantia constare, & intestina illa, quæ membranosa sunt, exquisitioris esse sensus quam sint crassa; quippe quæ carnosa sint magis. Si exquisitior in illis quam in his sit sensus, dolor qui in tristi sensatione consistit, major erit, ac manifestior in tenuibus quam crassis intestinis. Ac propterea Galenus vehementissimos dolores in tenuibus intestinis persentiri dixit: Contra tamen & rationem Anatomes, & communem sensum, & sententiam Galeni locus alius stabit ab eodem Galeno scriptus, cujus hæc verba: *Ex doloribus ii qui vehementissimi sunt, haud abs re in crassis erunt intestinis*. 11 Qui vero mitiores sunt, horum duorum alterum esse necesse est, aut quod a mansuetiore minoreque causa sunt, aut quod non in crassis, sed in tenuibus sunt intestinis.

Cap. 2. lib. 6. de loc. aff.

Cap. 2. lib. 6. de loc. aff.

testinis. Hoc ex loco sole clarius apparet dolores deterioresque esse in crassis quam tenuibus intestinis, positis omnibus paribus: alioqui distinctionis omne fundamentum mutaret. Sed locus ille plane falsus & erroneus est, nisi intelligatur. Institutum Galeni est de colicis doloribus a materia crassa frigida, lentaque disputare: quum enim cumulandæ, crassæ crudæque materiæ locus sit opportunus, Colon intestinum, ideo & ratione loci, qui amplus est, distenditur valde, & materiæ quæ in eo congeri solet, quum vehementissimi sint dolores, conjicimus in colo esse; si mansuetiores, aut in tenuibus sunt, utpote in quibus non soleat illa pituita cumulari; aut in colo sunt, sed a minore causa. Sed dicet aliquis, si in tenui & crasso intestino eadem crassa materia ponatur, a qua dolor, an non crudelior dolor in tenui, quam in crasso? Verum quidem esse videtur. Sed in tenuibus intestinis non illa congeritur materia: propterea accommodate admodum facit sententia Galeni in lib. de locis affect. *Omnes*, ait, *& Medici, & populares vehementissimos dolores ad colon referunt, & colicos vocant. Quod mihi verisimile videtur*, ait Galenus. *Nam non ut in ureteribus lapides impacto lapide dolores excitantur, ita in tenuibus intestinis frigidi spiritus & humores retenti gravissimos dolores excitant. Nam quum tenuium intestinorum tunica sit rara, diu hujusmodi causas, idest, crassos humores continere non possunt. Probabilius ergo eum crassum humorem in crasso intestino genitum, egredi nequeuntem dolores hos movere. Vehementes quidem ob intemperantiam, & corporum crassorum tensionem: longos, quia difficulter vacuatur.*

Cap. 5. lib. 2. de loc. aff.

Cap. 2. lib. 6.

12 Hoc ex loco patet superiorem sententiam de gravitate doloris in crassis intestinis intelligi de materia frigida quæ & generationem peculiariter hic habet, & mansionem. At tenuia intestina, quia a bile tamquam clystere naturali eluuntur, non generant; & si habeant, non diu retinent; ut placet Galeno. Non enim negare oportet quin si acres mordacesque humores in tenuibus intestinis retinerentur, aut crudeliores dolores, aut pares saltem excitarentur ac si eadem materia in crassis retineretur: sed peculiariter & crassæ materiæ crassa intestina sunt promtuarium. Ideo, ut annotat Galenus, in tenuibus intestinis acerbissimi dolores sunt (ut in ileo) aut quum inflammatio est quæ obstruit intestinum ut nil transeat, aut resiccatum omnino stercus. Quamquam contra id quod dicimus, in tenuibus intestinis non posse eam phlegmonem generari, quæ intestini capacitatem illatenus impediat, afferri potest locus in quo Galenus docens asperæ arteriæ phlegmonem posse quidem difficultatem spirandi afferre, sed strangulationem non posse inducere, scribit: *Impossibile est corporis multum tenuis inflammationem spatium effatu dignum replere*. Tenuia intestina, per eumdem Galenum 6. de loc. affectis, tunicam habent raram admodum: Ergo quamvis in ea concipiatur phlegmone, non potest viam obstruere. Locus est notandus.

Comm. in Apho. 34. lib. 4.

His ita positis, ad reliqua pergendum est, ac de mistionis modo dicendum. Galenus excretionis modum consideravit: item quæ excernuntur: præterea qualiter misceantur quæ excernuntur. Hæc autem vocat Galenus eo loco, ulceris notas admistas, aut non admistas, parum aut multum admistas. Si quæ excernuntur membranosa magis sint, a tenuioribus intestinis excretio fit; si

1. cap. lib. de loc. affect. 4. cap. 1. 6.

Cap. 4. lib. 1. de loc. aff. autem purulenta magis & carnosa ab intestinis crassioribus. Et quod ad tempus excretionis pertinet, si postquam dolor in partibus perceptus est, brevi post tempore desideat æger, a partibus propinquis secretio fit: contra vero evenit si a longinquis partibus humores exiverint. Præterea notæ ulceris, vel sanguis, aut tota totis excrementis sunt mixta, aut per se, & veluti sola in sese coacta comprehensaque excernuntur: si partium omnium quasi minutim concisarum ac confractarum mixtio fiat; a superioribus intestinis vacuatio fit: sin aut sanguis, aut pus secretum videatur, & per se solum exsistens, in seseque coactum, a propinquis partibus materia deraditur, hujusmodi excretionem dicimus fieri aut ἀθρόως, aut non. Quod Aph. 35. lib. 7. ut intelligamus, afferri potest sententia ex Aphorismis Hippocratis: *Quorum in urinis supereminet pingue aliquid, idque ἀθρόον*, idest confertum, totumque in sese, iis renes laborant: ἐπίστασις dicitur ἀθρόα, aut pus τὸ ἀθρόον, quum non est divulsum, divisumque, sed compressum, coactum, collectumque in sese. Galenus in Commentar. docet, quum a partibus corporis decedit aliquid crassum una cum liquore, aut etiam sine eo, ob viæ prolixitatem non potest suam cohærentiam ac continuitatem retinere, sed refringitur, dividitur, divelliturque. Quum autem a propinquis partibus dimanat, coadunatur, coitque, ac in sese compingitur: hoc autem dicitur ἀθρόον & ἀθρόως excerni; quamquam in nostris definitionibus Medicis ἀθρόον longe alias differentias & significationes exposuimus.

Pleraque in nostris monimentis de differentiis alvi fluorum, sive sint universales, sive particulares, sive cruenti, sive cœliaci, sive hepatici: quæ omnia hic meminisse non vacat. Tantum huc afferemus silvam aliquam remediorum non sine judicio usurpandorum, sed cuique pro diverso tempore morbi, & varia corporis constitutione accommodandorum. Illa quoniam nos in usum contulimus, & ab aliis usurpata vidimus, relictis omnibus diorismis qui in dysentericis fluoribus curandis sunt considerandi, nudam remediorum tabulam proponemus. Et forte primo loco ponemus quæ adstringant, non quod ita statim faciundum putemus in eorum erroCap. 33. lib. 1. de simpl. ribus nosipsos implicantes, quibus irretitos veteres Galenus scribit. Illi enim omnem dysenteriam per sola adstringentia, idque initio morbi curabant. Quod In Coac. pessimum est, quum dysenteria intempestive suppressa fit calamitosa Hippocr.

In fluxu hepatico:

℞. *ol. de absynthio* ℥ j. ſ. *olei rosati* ℥ j. *santalor. omn. pulveriz.* ʒ ſ. *assa odorata* ℈ j. *cum cera. fiat linim. pro hepate.*

℞. *carnis cyton. mastich. cerot. confortat. an.* ʒ vj. *ladani in vino soluti* ʒ ij. *cypp. aloes lota an.* ʒ j. *Malaxentur cum ol. de absynth. & rosat. fiat massa emplastri pro stomacho.*

Item ℞ *pulp. passul. damasc.* ʒ j. ſ. *carn. myrobal. emblicar. per setaceum transmissam, hepat. vulp. prapar. an.* ʒ iij. *rasur. ebor.* ʒ j. *sacch. rosʃ.* ℥ j. *cum syrup. de cichor. compos. sine rheo. fiat opiata: usus sit* ʒ ſ.

Ad dysentericos fluores valent clysteres, in quibus sepum hircinum prius solutum oleo rosato dissolvatur.

℞. *syrupi rosar. siccar.* ℥ j. *syrup. de papav.* ℥ ſ. *cum decoct. pap. fiat potus.*

Item

Item ℞. *rhab. pulver.* ℥ *ij. dissol. in aq. rosar. fiat potus.*

℞. *lact. ustul. cum calculis fluvialibus lib.* ſ. *mucag. sem. citrii, hordei & psylii extract. in aqua centinodia* ℥ *ii. coaguli de quo casei fiunt, boli armen. amygda. an.* ℥ *j.* ſ. *vitell. ovi unum fiat clyster.*

Fotus ex plantag. althea, seminib. & calidis & frigidis valent.

Item hoc quod sequitur:

℞. *coriandri* ℥ ſ. *anisi* ℥ *ij. rosarum rubr. cort. citrii, carnis cytonior. exsiccat. an.* ℥ *j. sacchar. rosf. quan. suff.*

℞. *ras. unicor. gr. 5. cum destillato restaur. fiat potus.*

℞. *syrup. rosf. siccar.* ℥ *j. diacod. cum addit.* ℥ ſ. *cum decoct. lactuca fiat potus.*

Paretur hordeatum incoctis duobus capitibus papaveris, & positis in nodulo.

℞. *conser. rosar. symphyt. cornelio. nenuph. an.* ℥ ſ. *pulver. triasant. diatrag. frigidi, diarrhod. Abbat. an.* ʒ *j. trochisc. de Karab. & spod. an* ʒ ſ. *passul. cum toto* ʒ *ij. seminis papav. albi* ʒ *j.* ſ. *aqua decoct. duorum pullorum in aqua pluviali ferrata alteratorum cum lactuc. portul. buglosf. borag. foliis plantag. lib. viij. Pone in alambico cum mica duorum panum infusor. in lacte. fiat destillatio in baln. Mariæ.*

℞. *præd. destillat. lib.* ſ. *sacchari rosf.* ℥ *ij. vini granat.* ℥ ſ. *cinnamom.* ʒ ſ. *passet. per manic. Hippocr. utatur omni hora.*

℞. *conserv. rosar.* ℥ ſ. *myrobalan. citrin. condit.* ʒ *ij. rasur. ebor. cor. cervi, coral. rubr. an.* ℈ ſ. *sacchar. rosf. quod suff. fiat conditum.*

Item parata sunt hordeata cum lacte vaccino.

℞. *myva cytonior.* ℥ *ij. capiat cochlearia duo ante pastus.*

℞. *sumach.* ℥ *j. granor. berberis* ℥ *j. facti sunt noduli impositi per sedem.*

℞. *ol. commun. lib. i. ceræ albæ quod suff. pistetur in mortario affundendo a quam frigid. fiat unguent.*

℞. *decoct. fact. ex rosf. rubr. plantag. verbasf. sem. portulac. acetosf. rosar. florib. chamam. dissolut. ex mucag. sem. cytonior. extract. in aqu. solatriq.* ſ. *album ovor. 3.* ℥ *ij. illius prædicti ceroti refriger. fiat fot.*

℞. *olei nucis mosc.* ℥ ſ. *pro stomacho.*

℞. *rad. alth. lib.* ſ *coquatur in lacte ad lib. ij.*

℞. *prædict. decoct. lib. j. mucag. semin. cyton. extract. in aqua plantag. axungia anser. an.* ℥ ſ. *mellis rosf.* ʒ *vj. sacchari comm.* ℥ *ij. croci* ℈ ſ. *fiat clyster.*

℞. *olei rosf. cyton. & mastich. an.* ʒ *vj. coral. rubr. & galliæ mosc. an.* ʒ. *j. cum cera. fiat linimentum.*

℞. *terra sigill.* ʒ *j. boli armen.* ℈ *j. syrupi rosar. siccar.* ℥ *j. aqu. rosar.* ℥ *ij. fiat potus.*

℞. *pulver. pudendi cervini* ʒ *j. sacchari rosf.* ℥ *j. fiat pulvis.*

℞. *far. fabar.* ℥ *ij. rosar. rubr. mastich. an.* ʒ *iij. carnis cyton. ceroti stomach. an.* ℥ *j.* ſ. *cum oleo cyton. fiat emplast. pro stomacho, & toto ventre.*

℞. *conserv. rosar.* ʒ *j. philo. roma.* ℈ ſ. *terra sigil.* ℈ *j. corall. rub.* ℈ ſ. *cum sacchar. fiat bolus, capiat hora somni.*

♃. corticum myrob. citrin. ℥ ſ. paſſul. ℥ iij. glycyrrh. ʒ j. ſ. plantag. m. ſ. In colat. diſſolve ſyrupum de cichor. compoſ. cum rheo ℥ ſ. rheub. pulver. ʒ ſ. philonii rom. ℈ j. fiat potus.

♃. aqu. decoct. ſumach. & unius myrobal. plantag. roſar. berberis, ℥ iij. in quibus diſſolv. boli armen. loti in aqua roſar. ʒ ſ. ſyrupi roſar. ſiccar. & cytonior. an. ℥ ſ. trochiſc. de ſpodio ℈ j. fiat potus, capiat ſero.

♃. philonii rom. ʒ ſ. ſyrupi cyton. ℥ vj. trochiſc. de Karab. ʒ j. cum decoct. ſumach. roſar. plantag. fiat potus.

℞. corticum myrobal. citon. cebul. an. ℥ ſ. fiat decoct. in aqua centinodiæ. In colat. diſſolve ſyrup. roſar. ſiccarum ℥ j. aqu. arnogloſ. ℥ j. ſ. fiat potus.

♃. myrobolan. citrinarum contuſ. cum amygdalis ℈ iiij. fiat decoct. in aqua plantag. In colatura diſſolve earumd. myrob. pulveriz. ℈ j. mithridatii ℥ ſ. ſyrupi de cyton. & menth. an. ℥ ſ. cornu cervi uſti ʒ j. fiat potus aromatizatus cinnam.

♃. cypp. calami aromat. ſchenuanth. caryoph. an. ℥ ſ. roſar. rubr. menth. abſynth. folior. myrtil. an. m. j. ſem. aniſi, fœnic. cumi, an. ʒ iij. balauſt. ℥ j. includantur ſacculo: fiat decoct. in aqu. fabror. & vino ſtypt. pro fotu ventris.

♃. roſ. rubr. abſynthii, an. m. j. cypp. ʒ iij. ſumac. balauſt. nucum cupreſſ. myrtill. an. ℥ j. gallar. ℥ ſ. fiat ſaccul. qui bulliat in aqua & vino rubro, adde aceti roſati ℥ ij.

♃. ſucci plantag. depurati, centinodiæ, an. ℥ ij. boli armeni loti in aq. roſ. ʒ ſ. trochiſc. de karab. ℈ ij. ſyrupi myrth. & cyton. an. ℥ ſ. fiat potus.

♃. ole. maſtich. de abſynth. de menth. ceroti ſtomach. an. ʒ iij. olei nucis moſc. ʒ j. caryophyl. & pip. an. gr. vj. fiat unguent. pro ſtomacho.

♃. ceroti ſantal. unc. ij. maſtich. carnis cyton. an. ℥ ſ. roſar. rubr. unguenti comitiſſ. an. ʒ ij. Fiat emplaſtr. cum pulvere lapid. calam. & bolo.

♃. carnem unius perdicis, dimidiam partem capi, vitellinæ carnis fruſtum unum, folior. plantag. ſcabioſæ, card. an. m. j. ſemin. berberis, cyton. 4. ſemin. frigid. major. an. ℥ ſ. conſerva roſar. rubr. de ribes, conſer. bugloſ. & roſ. an. ℥ ſ. micæ panis ℥ iiij. Includantur omnia vaſe figulino, coletur in colat. ad lib. duas diſſolv. ſucci granat. ſucci ribes, an. ℥ ij. ſ. frequenter utatur.

♃. olei maſtich. cyton. & roſ. an. ℥ ſ. pulv. roſar. rubr. corall. rubr. an. ʒ ſ. galangæ ℈ j. cum cera nova in aqua plantaginis lota. Fiat linimentum pro ventriculo ad regionem umbilici.

♃. far. fab. ℥ ij. roſ. rub. maſtich. an. ʒ iij. carnis cyton. confortat. gal. an. ℥ i. ſ. cum oleo cytonior. fiat emplaſtrum pro ventre anteriore. Applicetur aliud parti poſticæ.

♃. emplaſtri de gallia cum ſignificationibus caliditatis ℥ iiij. terræ lemniæ, coral. pulver. an. ʒ j. boli armeni, carnis cyton. an. ʒ j. ſ. cum ol. maſtich. Fiat unguentum pro ventre toto.

♃. plantag. ſumach. balauſt. roſ. an. m. unum. fiat decoct. pro doſi. In colat. diſſol. trochiſ. de ſpodio & kar. boli arm. an. ʒ ſ. ſyrupi roſ. ſicc. ℥ j. philonii romani ℈ j. fiat potio.

♃ co-

℞. *coral. rub. pulver. trochisc. de spodio, & Karab. cum ℈ ij. gummi tragacan. usti, boli armen. loti aqu. ros. ℥ ſ. syrupi cichor. & cytonior. an. ℥ ſ. opij gr. ij. cum decoct. plantag. fiat potus.*

Item ℞. *pilul. de cynogloſ. ſcr. ſ. Capiat ex syrup. de siccis.*

℞. *succi plantag. depurati ℥ iij. trochisc. de Karab. ℈ ij. boli arm. loti in aqua rosar. ℥ ſ. trochisc. de spodio ℈ j. syrup. myrtil. ℥ j. fiat potus.* Valet hic clyster in summis doloribus.

℞. *capita tria papav. tapsi m. j. rosarum, m. j. radicis althea ℥ j. coquantur in aqua. dissol. lactis lib. ſ. pulverem duorum ovorum induratorum, pro tribus injectionib. in ventrem.*

℞. *rosar. rubrar. sumach. balaust. & nucum cupreſſ. galla. corticum granat. an. m. j. sem. berberis ℥ iij. alumin. ℥ iij. fiat sacculus qui bulliat in aqua fabror. adde aceti ℥ ij. Ceratum santalinum malaxatum in oxycrato aut oxyrrhod. applicitum hepati confert.*

Pleni sunt libri remediis quæ ad dysenteriam apprime conferunt, sive detergendum, sive leniendum, sive incrustandum, sive abluendum, sive incarnandum: denique pro variis scopis quos intueri possumus.

Solum hoc annotandum de dysenteria, quod alio animum convertentes, ad cetera adjicere non meminimus, conscriptum esse caput de ea ab Hippocrate lib. 2. Prorrheticor. in quem librum Galenus Commentarium non conscripsit. Quod eo a Galeno factum videtur, vel quia illum librum Hippocratis esse non putaret: quamquam hæc ratio jejuna videatur, quum ne alium librum priorem ipsius esse existimet, quem tamen scholiis illustravit: aut quia clarior videretur, ut & revera est, quam ut in conscribendis in eum commentariis opera insumatur: aut conscripsit & concinnavit, sed ii injuria temporis exciderunt, aut blattis & tineis esca sunt apud eos qui nimium publicæ utilitati invidentes, malunt nescio cui commentario oscitanter indormire, quam ejus partem suis communicare. Satis est locum Prorrhetici indicasse, ut ex ejus penu quodlubet, & semel subindicatum est, quum volemus, depromatur.

ANNOTATIONES.

1 *Galenus hunc nodum solvit cap. 17. lib. 2. de different. febr. Quum pars imbecilla est, & aliunde in hanc humor influit, hic humor si pars bene affecta esset, alimentum foret, sed quia laborat est illi potius onus quam nutrimentum, ait Galenus; unde non mirum si corrumpatur.*

2 *Tamen cap. 1. lib. 6. de loc. affect. vult facile aut saltem facilius per comparationem deprehendi tumores & inflammationes lienis, quam hepatis. Et quod ad simarum hepatis inflammationem spectat, non adeo difficulter cognoscuntur, quia simarum inflammationes cum gibbis partibus communicant.*

3 *Galenus loquens de intemperie hepatis, cap. 7. lib. 5. de loc. affect. ait: Calida hepatis intemperies cibos in eo contentos, & eos qui per venas meſenterii deferuntur adurit: frigida contentum jam in jecore humorem* crassum

crassum contumaciorem reddit : id quod affertur semicoctum reddit arida ficciores, crassioresque, humida tenuiores.

4 *Notanda vox, (non solum propter ea quæ dicta sunt) supp. Nam hinc patet ob affectionem peculiarem ipsius mesenterii attractionem non fieri.*

5 *Galenus comment. in part. 2. lib. 2. Prognost. docet fluorem alvi sequi ex inflammatione mesenterii, & hydropem, tribus de causis. Locus est notandus. Omnium autem amplissime de distinctione hepaticarum & mesaraicarum excretionum, cap. 7. lib. 5. de loc. affect. Galenus.*

6 *Tamen in doctrina Galeni, intestina unam tantum habent facultatem: quomodo ergo lejenteria horum vitio contingit?*

7 *Inappetentia ad facultatem vitalem a Galeno refertur.*

8 *Comment. in part. 38. sect. 2. lib. 6. Epid. notat ichorem dici bifariam: & pro aquea substantia quæ circumfluit crassiorem partem cujuslibet humoris, & veluti κατ' ἐξοχὴν, quum malignam qualitatem humor ille adeptus est, a quo ichore mali morbi.*

9 *Sub finem libri de vetere medicina, certissimo argumento colligere possit & minores esse dolores in intestinis quam sint in hepate, & regione ejus & frequentiores esse in hepate. Nam quia hepar tenerum est, (ἁπαλὸν Græcis) & sanguineum viscus; ideo magis sentit. Intestina nervosa sunt, membranosa, fortiaque, ideo magis resistunt.*

10 *Ab ea parte qua dolor sentitur, nullum judicium sumi potest quo intelligas colon intestinum potius quam tenue affici ac laborare. Ait Galenus cap. 5. lib. 2. de loc. affect. quod falsum videtur. Nisi quis dicat generaliter ex vehementia doloris dicere nos posse tenue quam crassum intestinum laborare : si enim vehementissimi dolores, credibilius esse in crassis intestinis; sed peculiariter a parte affecta non possumus indicationem sumere ut judicemus colon potius laborare quam aliquod ex tenuibus intestinis.*

11 *Quo pacto dolores in intestinis excitentur ob revolutiones eorumdem; Hippocrates libro de vetere Medic. sub finem explicavit.*

12 *Ex cap. 5. lib. 2. de loc. affect. tenuitas corporis intestinorum efficit ut non diu humor crassus retineatur : quod contingit in crassis. Ideo Galenus loquens de dolore colico quem patiebatur, ait :* Neque tamquam per tenue corpus brevis temporis spatio dolor transibat, sed quasi a profundo per crassius corpus ferebatur, quam sit tunica tenuium intestinorum. *Tamen ibidem ait :* Nullum a parte a qua dolor excitatur, aut qua sentitur judicium sumi, ut magis tenue quam crassum intestinum affici intelligamus. *Quod falsum est, & iis quæ hic dicuntur contrarium. Nec video quomodo cohærere possit, nisi forte ob revolutionem coli intestini dicat fieri non posse ut si spectetur situs doloris, judicemus aut colon intestinum laborare, aut tenue aliquod. Et nisi ita locus audiatur, non eum possum explicare. Situs enim fallax omnino est, nam ileum intestinum infra umbilicum fere totum est : ergo ex situ nil colliges.*

CONSILIUM LIV.
De Angina.

CONSTITUTIO aquilonia impensè frigida & ficca sævierat, quum in hominum genus magna morborum vis invasit, ac præsertim febres, cum magna perfrigeratione, calescendi, frigescendique erat vicissitudo, & crudor quidam, ut Aristoteles 1. Problematon 9, & 10. problemate annotavit. Ille autem crudor, Græcis σφάκελος, maxime ob frigidam, siccam, aquiloniamque constitutionem solet contingere. Pleuritides grassatæ sunt, peripneumoniæ, pulmonumque variæ affectiones, atque inter cetera tusses & raucedines, præsertim quum desæviente hieme quæ in summo squalore & rigore frigoris congelata, conglaciataque fuerat, fundi liquarique cœperunt. Inter cetera ophthalmiæ multis ῥοώδεις, multis ξηραί, ut quæ in siccitatibus αὐχμοὺς Græci vocant, contingere solent: r item deglutiendi quædam difficultas cum febre, linguæ scabritie, totius oris squalore quodam, juncta virium infirmitate. Atque de hoc tertio agere institutum est; nam & quum nil appareret in faucibus, & tamen deglutire apte non possent ægri, nec solemnis remediorum usus quicquam conduceret, idipsum nobis medicinam facientibus plurimum negotii dedit. Tres nobis videre contigit in quibus nil apparebat rubrum in faucibus, nil extra: non erigendi capitis ulla necessitas, & tamen per quindecim dies sine ulla tussi, sine excreatione manserunt, cum linguæ & totius oris ad mediam fere asperam arteriam squalore, siccitate, non calore ullo effatu digno, sine tumore ullo, & tamen nil allevabantur. Hippocrates quidem part. 20. lib. 3. Prognosticon, meminit cujusdam synanches quæ ægrum in periculum non conjicit: non laborat guttur, sed in fauces, aut in cervicem, aut in utramque fluxio fit: maximaque ex parte cervix & pectus ruborem contrahunt. At talis fluxio *sacer ignis* ab Hippocrate vocatur, quod erysipelatodes sit. Nec dolent vehementer, nec difficulter spirant, quum guttur non perpetiatur. At in nostris ægris nullus rubor in cervice, aut pectore, sed tantum nescio quid superficie tenus in faucibus & circum vulvam apparebat: dumque saliva deglutiebatur, difficultas quædam erat. Item partic. 17. lib. 3. Prognost. meminit faucium exulcerarum in febribus, quod nos aliquando observavimus, quum & a capite ro- *3. Progn. part. 17.*
dens humor defertur exulcerans, & postea vi febris rursus summittitur humor; qui ob calorem febrilem acrimoniam acquirens malum continuet atque protrahat. Sed nil in ægris nostris tale apparuit. Quid ergo fuit quod illis tantam molestiam pareret? Illa difficultas, quæ aliquid συναγχικὸν in *Comm. in par 3. lib.*
se habebat, & forte ad synanchen referri potest (generali enim nomine quic- *4 de diat.*
quid nonnullam difficultatem spirandi affert, aut circa guttur, aut fauces, *acut.*
illud synanche nominatur Galeno comm. in lib. de diæta acutor. Sed unde il- *Apho. 16. lib. 3.*
la difficultas, quum nec magnus dolor, nec phlogosis apparens, immo nec tumor, aut phlegmonodes aut pituitosus, nil erysipelatodes apparebat; & tamen maxima est siccitas, nil resudante, nil excreto, squalor est, & languent admodum ægri. An hic morbus angina sicca, aut biliosa, aut morbus siccus vocabitur?

Re-

Aph. 12. lib. 3. & apho. 14. 2

Reperio apud Hippocratem nomen τοῦ ξηροῦ multis rebus attribui, & magnam vim habere, immo majorem forte quam quis existimet. Si liceret orationis vela pandere, multa ea de re disputari a nobis possent. In aphorismis multis in locis invenio ὀφθαλμίας ξηρὰς, & ὀφθαλμίας φθινώδεας, quæ eædem & ξηραὶ dicuntur, ἐν αὐχμοῖσι. Item apud Hippocratem 4. de diæta acutor. χολέραν ξηρὰν καὶ ὑγρὰν & apud eumdem Hippocratem, anginam reperio χολώδεα, πικρόχολον (ita enim eas voces admittit Galenus clarioris doctrinæ gratia, ut distinguatur ab ea angina, quam φλεγματικὴν appellari volunt.

Part. 31. lib. 4. de diæta.

Et illa angina a nitroso humore fit, qui non fauces obsidet tantum, sed musculos a tergo, ut paullo post explicabimus, orthopnoeamque parit, καὶ τὴν ξηρότητα πολλὴν, ita tamen ut nil appareat. Notanda hæc vox ξηρότητα πολλὴν nam & in 4. Aphorismorum, periculosissimam quamdam anginam video, διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν ξηρότητα; unde strangulatio, accedente quoque febre quæ eam siccitatem adaugeat. Præterea in 1. de Diæta acutor. τὸ νόσημα ξηρὸν καὶ ὑγρὸν reperio. Quonam vero in sensu omnes hæ sententiæ, in quibus τὸ ξηρὸν reperitur, accipientur? Item & hæc in qua Hippocrat. periculi jam advenientis signum dat, in jam perniciosis morbis, ait, parvi tremores, & vomitus æruginosus, qui in potibus substrepunt, & ὑποβορβορύζουσι ἐν ξηροῖσι, καὶ χαλεπῶς καταβροχθίζουσι, idest, in siccis submurmurant, & deglutiunt difficulter. Duretus illud ὑποβορβορύζουσι ἐν ξηροῖσι refert ad murmur hypochondriorum, ut murmur illud sit ob inflammationem diaphragmatis in sympathiam cerebri tracti: ego vero non ad murmur ob inflammationem diaphragmatis refero; quamquam scio borborygmum inde nasci posse, sed quum & strepitus in bibendo, & difficilis deglutionis meminerit: ego illud murmur ἐν ξηρῷ, in sicco, refero ad id quod apparet sæpe in delirantibus, in quibus laryngis musculi siccati sunt, ut non amplius motum facilem præstent nec obediant. Nam quum bibunt illi, & delirant, pars aquæ quæ descendit quodammodo in præceps cum sonitu, in vacuo & inani descendere videtur: obauditurque murmur & borborygmus circum præcordia, siccatis musculis, & liquore recta descendente, nil administrantibus illis musculis. Sic illa vox, ξηροῖσι, ad difficilem illam deglutitionem potest referri, quum tanta siccitas sit, ut musculi inertes sint, & propterea auditur sonus & murmur, ac si in cavum aliquid aquæ conjiceretur.

In Coacis

Nunc singillatim explicemus vocis illius ξηρὸν significationes, ut tandem de angina, aut potius de dispositione anginosa oratio nostra terminetur. Ita enim Medicis debet constare, quibus incumbit ex officio morbi ideam causamque animadvertere, qua ex causa difficultas deglutitionis pendeat. Nec enim audito anginæ aut difficultatis deglutiendi nomine statim ad secandas venas anulares, ac gibberi accedendum: quum alias a materia hac aut illa, alias a nescio qua intemperie illa difficultas deglutiendi oriatur. Unde auctor lib. 4. de diæta acut. duas anginæ species facit a materiæ diversitate desumtas: ut cognitis ideis morborum in remediorum delectu aliquanto exactiores simus, ne male, temereque unum pro altero usuveniat.

Idea morborum noscenda.

Ophthalmia sicca quid.

Ὀφθαλ-

Ὀφθαλμίαι ξηραὶ καὶ ὀφθαλμίαι φθινώδεες, quum ab Hippocrate dicuntur, aut quum ὑγραὶ, ita eas dici accipiendum est, ut in siccis lippitudinibus nil humoris manet; in humidis, non crassus humor, sed tenuis, quamquam quibusdam placet, eas ξηρὰς dici posse, in quibus aliquid acre, mordax, pungens, & lancinans, non quantitate, sed qualitate peccans, Part. 46.
excernitur. Et hoc fortassis probabilitate non caret. Humidas ophthalmias lib. 3. E-
Hippocrates describit in Epidem. *In constitutione calida, humida, austrinaque, multis fiebant* (ait) *ophtalmiæ humidæ, longæ, diuturnæ, laboriosæ: palpebrarum foris & intus* ἐπιφύσεις, *idest progerminationes, quas ficos, Græcis* σύκα *vocabant*. Humiditatis copia & ophthalmiam attulit, & tubercula in palpebris: sed qua id ratione factum est, quum a duplici humore hoc duplex vitium natum videatur? Etenim humiditas ophthalmiæ ab humore est tenui, Galenus dicit, ἀπὸ τοῦ ῥεύματος ὑδατώδεος: at σύκα, sive ἐπίφυσις, sive ὀχθώδης ἐπανάστασις (omnibus enim his nominibus unum & idem significatur) a crassiore, lentioreque humore esse videtur: hoc ipsum & Galenus fatetur: ait enim in Commentario, humoris redundantis superfluitatem duplicem speciem in tenuitatis & crassitiei differentia habere, tametsi idem esse humor videatur, & in eodem loco consistat. Quod hac ratione in corpore succrescere confirmat: *Quum ait, corpus exercitationibus solitis concitetur, moveatur, diffletur, ac lustretur, copiam & crassorum & tenuium humorum simul coacervat: crassorum ob desidiam & socordiam: tenuium & aquosorum ob vacuationis prohibitionem*. Ac si in quolibet humore sit quippiam quod limi & fæcis rationem habeat, quippiam vero quod seri, liquidiorisve partis. Qui autem discernas varios effectus utriusque humoris? tenuiorem partem excerni testabantur dejectiones liquidæ, urinæ, aqueæ: crassiorem partem, vel gravitas capitis, vel coma, vel quia moram trahit cunctaturque in corpore. Et clarioris doctrinæ causa affectus quosdam nasci dicemus ab humore crassiore per congestionis modum: alios a tenuioris humoris copia per suppressionem, idest, qui suppressus est in constitutione aquilonia: deinde via aperta in partes influxit. Id quod tenue & aquosum, ophthalmias humidas fecit: id quod crassum ac deses, ἐπιφύσεις quasdam in palpebris foris & intus. Quod enim crassum est, quia pigro gressu insistit, partibus inhærens alium morbum producit quam id quod tenue est, & ὑδατώδες. Ἐπίφυσις progerminatio dicitur, σύκα ficus; ἐπανάστασις seu ἐπανάστημα, quod nomen apud Medicos potest sumi pro eruptione. Apud Aristophanem, bullam, papulam & phlytænam significat: & quod dicitur ἐπίφυσις, illud ἐπὶ significat in palpebrarum extremo protuberantiam, eruptionemque apparere; hoc enim verbum ἐπιφύεσθαι significat: Galenus in Commentario interpretatur nomen ἐπίφυσιν, τὴν ἐπανάστασιν ὀχθώδη. Interpres, Tuberculum collium modo, vertit: & male; hoc enim grammaticoteron. Etsi enim ὄχθη, præruptum ripæ locum significet & eminentiorem paullo, & ὁ ὄχθος colliculum prominentem; tamen debuit scire ὄχθος apud Medicos pro verrucis, sive verrucosis extuberantiis sumi. Ita enim Marcellin. lib. 2. Dioscoridis. Ergo τὴν ὀχθώδεα ἐπανάστασιν verti oportet, eruptionem,

nem, extuberationemque verrucosam; quamquam Interpretis lectio plausibilis est, quia Grammaticum agit.

Ut ad institutum redeamus, humida ophthalmia dicitur in qua aliquid aqueum & tenue manat: ξηρὰ autem est quum aquilonia tempestas calidam humidamque excepit; hæc enim frigida constitutio ut manus spongiam, sic cerebrum comprimit; hinc humor in has illæsve partes exprimitur, ut in oculos: quia autem extremo frigore cutis densatur, hinc ophthalmia sicca nascitur: idque maxime in siccis ac biliosis. Quod notandum est ex Hippocrate. Neque enim in omnibus sicca ophthalmia præsente constitutione aquilonia fit. 2 Et alio loco in lib. de aere, locis & aquis probabilem affert rationem cur in siccitatibus, & squaloribus ophthalmiæ siccæ nascantur. *Bilis*, inquit, (loquitur autem de hominibus biliosis) *pars humidissima, atque aquosissima exsiccatur atque absumitur, crassissima vero & acerrima linquitur*, supp. & *siccas ophthalmias & febres acutas faciens*. Itaque ex eo Hippocratis & Galeni loco colligi potest, verisimilem eorum opinionem qui siccam ophthalmiam interpretantur, in qua aliquid nitrosum, paucum, siccum, acreque apparet mordicans oculos, non autem in qua supprimitur omnino humor, ut prius dictum est de aquilonia constitutione humores supprimente. Hinc effici potest ξηρὰς ὀφθαλμίας bifariam intelligi posse, & eam in qua multus quidem humor ob calidam humidamque constitutionem, est, sed supprimitur ob ambiens frigidum, eaque ophthalmia cruda dici potest, eo modo quo in libris de Diæta, morbus siccus dicitur, idest crudus, in quo excrementum nondum apparet: & eam in qua non tam quantitate quam qualitate humor in vitio est; ut quum acer, mordax, in bilioso humore succrescit, tempore squalido, arente, aquilonio si vis: & species quædam erit ophthalmiæ, eaque τῇ ὑγρῇ ὀφθαλμίῃ opponetur. Et hæc posterior de genere earum ophthalmiarum est, quæ a Galeno & Hippocrate vocantur φθινώδεες ὀφθαλμίαι. de quibus antequam dicamus, afferemus opinionem Actii & Celsi περὶ ξηροφθαλμίας, nomine composito. Aridam lippitudinem definiunt, in qua subaridi oculi nec tument, nec fluunt, sed cum levi prurigine ingravescunt: & palpebræ citra duritiem prægravi pituita inhærescunt. Huic similem faciunt ψωροφθαλμίαν, aspritudinem oculorum ac scabram lippitudinem interpretantur, rubor est oculi, pruritus a nitroso salsoque humore. Ac credo in his apparent quibus corpus biliosum est, aut purri salsaque pituita plenum. Ergo ophthalmiæ tabificæ quædam sunt, φθινώδεες vocant ut sine distinctione sit legendum in aphorismo 16. lib. 3. Aphorismo: ἐν αὐχμοῖσι φθινώδεες ὀφθαλμίαι, non autem cum distinctione, lippitudines in squaloribus, & item tabes, ut contendit Galenus in Commentar. siquidem negat in siccitatibus, quatenus tales sunt tabem contingere: at nec articulorum dolores, nec dysenteriæ ipsæ, nec stranguriæ in squaloribus contingunt. Quis dicat sine humore aut arthritim, aut dysenteriam, aut stranguriam nasci? Ideoque perplexus est admodum Galenus in exquirendis hujus aphorismi demonstrationibus. At mihi patum consultus videtur Galenus, quasi vero non noverit in squaloribus ferinas destillationes & dysenterias

Comm. in Aph. 12. lib. 3.

Lib. de locis aere.

Apho. 15. lib. 3.

Apho. 16. lib. 3.

ab

ab acri, ſqualidoque (ut ſic dicam) humore, qui ſenſim atque ſenſim ſeſe exerit. Nec enim adeo rudis Hippocrates, ut αὐχμὸν intellexerit ſine aliquo humore, & in medio omnis receſſus : quaſi vero ſqualor temporiſque arida & ſqualens tempeſtas non vim aliquam humoribus imprimat, & non in tali conſtitutione ſqualida ichorum dominatus non ſit ſatis malignorum. Itaque accuratior fuit hic Galenus, & fruſtra. Porro φθινώδεας ὀφθαλμίας videtur & Galenus referre. Quamquam ophthalmiarum tabificarum hoc ſit proprium, ut ad tabem, conſumtionemque oculorum pertrahant, & tamen in ſqualoribus graſſantur: an vi ſqualoris, an ratione humoris ſicci, nitroſi, mali. Si humor eſt, quare non & tabes ab humore? Si vi ſqualoris, ſi oculus tabeſcit ac conſumitur, cur non & reliquum corpus ? ut nomen τῆς φθίσεως non pro tabe, quæ proprie ulcus, aut aliud pulmonis vitium ſequitur, ſumatur, ſed pro qualibet conſumtione, ut poſſe ſumi Galenus ſuſpicatur in Aphoriſm. *Comm. in aphor. 10. lib. 3.*

Item ξηρὸν νόσημα reperitur apud Hippocratem partic. 22. comment. 1. in lib. de Diçta acut. quum diætæ inſtituendæ rationes docet. Nam quamdiu morbus ſiccus manet, tamdiu a pleniore cibo abſtinendum, nec naturæ negotium faceſſamus : nec tantum ad morbos thoracis nomen τοῦ ξηροῦ referri vult, ſed ad omnes partes laborantes, in quatum affectionibus nihil excernitur eorum quæ redundant. In ſicca ophthalmia, ait, quum nil reſudat : in cerebri affectibus, quum nec per nares, nec per palatum rei cujuſque excretio fit : in affectibus partium in ventre inferiore contentarum, quum alvus reſiccata admodum eſt. Et idem in ceteris. Quum autem excernitur aliquid, vocat morbum ὑγραίνεσθαι humefieri. *Part. 22. com. 1. in lib. de Diæta acut.* *Sicca tabes ab Hippocr. deſcribitur lib. de oſſium natura.*

Sed quæſtio hic magna oriri poſſit, an ſit idem morbus ſiccus : & crudus : an idem, morbum humeſcere & coctum eſſe, ut omnia per ſynecdochen capiantur. 3 Videtur idem eſſe morbum crudum & ſiccum, item coctum maturumve, & humidum dicere. Nam, exempli gratia, in pleuritide oris mador, ſputi expectoratique facilitas tamquam ἐπιφαινόμενον jam initium morbi præteriiſſe, & brevi finitum iri demonſtrat in Aphoriſmis. Si ergo ſiccus, ideſt crudus eſt quum nil excernitur a parte, ſed materia coercita concluſaque in parte eſt : ergo in cujus ophthalmiæ initio fluor & lacrymæ multæ ſunt, ut in humida ophthalmia, ex 3. Epidem. Hippocrat. ante monſtravimus, ea dicetur humida, proindeque cocta : conſequens autem falſum eſt. Item quum cerebrum plethoricis auctum eſt ſymptomatis, & per oculos, nares & palatum multæ pituitæ liquidæ crudæque excretio ſit, iſta excretio ſignificaret morbum humidum, ideſt coctum : hoc autem falſum eſt. 4 Itaque tametſi quum madet os in thoracis affectibus, brevitatis morbi indicium eſt, non tamen idem eſt ſiccum ac crudum : nec coctum, & humidum. Liquidior enim ptiſana ad humectandum propinatur, non autem ad coquendum dari dicitur. Quocirca ut in omnibus admirabilis eſt Hippocrates, ita hujus quæſtionis nondum quodammodo diſſolvit ; ſcribit enim : *Si autem os madefiat, & qualia oportet a pulmone excernantur, ſorbitionis quantitatem augebis*. Nam quæ citius madent, Græce πλαδοῦντα, celerioris criſeos notam præſeferunt : ſi *Aph. 12 lib. 1. & lib. de criſib paſſim.*

coctum

Part. 23. lib. 1. de diæta acut. coctum & humidum, idem ſignificarent, & ξηρὸν καὶ ὤμον, crudum ſeu ἄπεπτον dixiſſet ſimpliciter; ſi os madeſcat; nec adjeciſſet, & qualia oportet educantur. Nam hæc particula, καὶ ὁποῖα δεῖ, ἐᾶν, non jam amplius contrarium ſiccitatis declarat, ſed jam ad coctionem nos inſinuant: ideſt, coctionis tacitam mentionem injiciunt. Et illud eſt quod acute Galen. in comm. in partic. illam, annotaverit, verba illa; *ſi qualia oportet excernantur*; coctionis argumenta, ſignaque γνωρίσματα Græcis, exhibent. 6 Et ſi humidum eſſe ac coctum eſſe idem ſignificarent, catharroſæ diſpoſitiones qualeſcumque forent, de coctorum morborum numero eſſent. Nec dubium quin in quibus morbis excretio eſſe debet materiæ, ſi illa materia ſupprimitur, & ſiccus morbus dicitur & crudus: & quum excerni incipit cocta, tum morbus ὑγραίνεσθαι dicetur: & in quibus ante tempus excretio fit, nimirum materiæ crudæ, tametſi tunc νόσος ξηρὰ dici non poſſit, quia effluxio fit, tamen crudus vocabitur. Sed hæc ſubtiliora.

Præterea χολέραν ξηρὰν & ὑγρὰν apud Hippocratem reperio in 4. de Diæta acutor. Humida cholera dicitur in qua magna contentione & virium jactura ſurſum deorſum excretio fit putrium, incoctorumque. Galenus in comment. vult oriri ab acribus humoribus generatis a corruptione aſſumtorum: Arida fit a ſpiritu flatulento acri. Videtur ex ſententia Galeni his naſci ſicca
Comm. in part. 103. lib. 4. de diæ acut. cholera qui cibos coctu difficiles ſumſerunt, tranſire nequeuntes, quibus adjecti ſunt cibi acriores ac calidiores: 7 & tunc flatulenta copia impedit quominus quicquam excernatur. Unde quomodo magna, an non illa cholera in qua calida aſſumta ſunt cum difficillibus coctu, potius humida dicenda ſit quam ſicca? Hippocrates ait quidem lazerpitii radicem choleram ſiccam efficere, ſed poſtea jungit, ſi cum multo caſeo & carne bubula ſumatur.
9. Epid. p. 562. Sic in Epidem quidam vorax eſu carnium porcinarum, hauſtu vini generoſiſſimi & placentarum, in Choleram incidit, ſupp. ſiccam, ut ex priore Hippocratis demonſtratione colligi eſt. Quid ergo erit humida? Quantum ex collatione locorum colligo, in humida cholera plus eſt materiæ corruptæ, facultatem expellentem irritantis ad excretionis omne genus, ut in hoc dicatur humida, quia excretio fiat; qua nominis ſignificatione ſumi τὸ ὑγρὸν diximus ante. In ſicca plus eſt crudæ, craſſæ, impactæ, & flatus eam materiam ſubigente, agitanteque; unde membranarum divulſio diruptioque aliquando, & graviſſimi dolores. In eoque ſicca dicitur, quod nil fere excernatur, ſed convolutio fit quædam inteſtinorum, & inflatio ventris. Qua in ſignificatione τὸ ξηρὸν ſumi dictum eſt paullo ante. Atque adſtrictionem eſſe flatuumque magnam iliadem collige ex Hippocrate eodem loci: *Ab arida cholera venter inflatur, ſtrepitus fiunt, dolor laterum & lumborum, nihilque alvus dejicit, ſed adſtringitur.* Ergo ξηρότητος ipſius in cholera ſicca vis in eo, quod cohibitio retentioque eſt materiei. Quamquam Galenus Comment. in partic. illam non vult probare iſtam ſuppreſſionem flatuum ad conſtituendam hyparxim, naturamque τῆς χολέρας ξηρᾶς, quod tamen a ratione alienum eſt. Verba ejus ſunt: *Quum flatus interdum exire poſſint, interdum retineri, aridam choleram ob retentos flatus generari aſſerere nequeo; nam probabilius eſt eos vocare* (ſuppl. cholera ſicca laborantes) *in quibus potius*

fla-

flatus erumpunt, quam retinentur. At contra: etenim nonnullos summis cum cruciatibus cholera sicca laborantes mori videmus, in quibus nil fere excernitur, nec materiæ, nec flatus. Membranarum enim offensæ, & divulsiones ex eo maxime sequuntur, quod spirituum magna sit vis materiam veluti subigens, diripiensque, & dum penitus subitur, solutione unionis partium præsertim nervosarum implacabiles dolores excitantur. Atque idem in ventriculo contingit & partibus vicinis, præsertim membranosis, quod in sutrarum affectu, qui Græcis peculiari nomine σωολκὴ dicitur: Gallice *gouttes crampes*; inclusus est enim spiritus divellens, & exitum sibi quærens. De Cholera sicca dictum sit hactenus. Comm. ad part. 27. li. 3. Prorrhetic. meminit τῆς συνολκῆς

Accedamus nos ad id cujus gratia instituta est disputatio. Institutum erat dicere de Angina, & anginoso quodam affectu (ita enim loquar) ideſt, de difficili deglutitione. Quæ difficultas in faucibus & gutture synanches aut συνάγχικὰ παθήματος ὕπαρξιν constituit. Animadvertimus enim in quibusdam, ut initio dictum est, ariditatem summam linguæ (talem autem linguam Hippocrates 7 Epidemiorum vocat γλῶτταν περιπλευμονικὴν, quod iis qui inflammatione pulmonis laborant familiaris esse soleat) dolorem occultum & latentem colli musculorumque omnium qui ad humeros usque protenduntur, faucium est squalor, siccitas, nil tamen apparet quod arguat id de quo tamquam de difficilis deglutitionis causa quæri possit. Quærendum itaque quis sit affectus, quo nomine donandus, cujus speciei, quæ idea, qui mos & ingenium. Potest generaliter affectus σωάγχος dici, ut Galenus Comment. in partic. 30. lib. 4. de diæta acut. sumi posse ostendit. Duplex autem omnis est σωάγχος, ut auctor lib. 4. de Diæta acutorum vult., aut est a materia crassa, viscosaque quæ in majoribus vasis continetur, aut a tenui, acri, biliosa, quæ sua tenuitate majores amplioresque venas pervadit, sed in tenuiores sese insinuat; in synanche a crassa materia tumor est brevi strangulans: alter σωαγχὸς, qui a tenui fit, non ita sese tumore effert, sed intemperie potius quadam, & erysipelatodes dicitur: Galenus dicit vocari posse πικρόχολον; aut χολώδεα. Hanc autem ita describit: *Quum a capite tenuis fluxio est, & nitrosa, quasi ab anni tempore talis sit, mordet, ulcerat, orthopnœam parit, & siccitatem multam: Quæ intuentibus nobis apparent* (ἰσχνὰ φαίνε), *minime tumentia apparent*. Ita enim non pro gracili ἰσχνὸν sumitur, sed pro humili, non tumente. 8 Quo loco mihi videtur anginam nostram, de qua laboramus, describere; nam & siccitas multa erat, quam Hippocrates πολλὴν ξηρασίην vocat verbo antiquissimo: & difficilis deglutitio, nihil autem in faucibus aut gutture apparebat: nec alius color fere a proprio erat, nisi quod siccitas esset. Magnum enim est observare an dissimilis sui sit color. Propterea veteres vocem ἰσχνὰ interpretabantur per ἄχροα, ideſt, decolorata, non habentia colorem qui adesse deberet si inflammatio esset. Sed tamen hanc interpretationem ridet Galenus in Commentario. Galenus autem rationem reddit cur non tumeant partes laryngis & faucium: non quin biliosus humor multus collectus, non possit tamen efficere, ac præsertim humor qui a capite descendit: omnis enim pituitosæ naturæ propinquus est, ut propterea pituitæ naturalis fontem cerebrum asseveraret auctor lib. 4. Part. li. 4. de Diæta.

de

de morbis, & lib. de glandulis : sed, ut ait Galenus, fit ut fluxionis partem recipiant faucibus vicini musculi : item qui a tergo siti sunt, ubi & stomachus qui sæpe simul afficitur. Sic rationem reddit & cur siccitas, cur tumor non adsit, diffusa; liquataque materia : item cur a tergo & circum collum dolores adsint : atque talem affectum, & symptomata qualia hic describuntur, mihi visus sum videre in istis ægris quorum superius paullo memini, nisi quod talis synanche per eumdem Hippocratem vel æstate, vel autumno fiat. At hæ affectiones synanchicæ, quarum meminimus, in hiemem inciderunt, eamque acerbissimam. At quid obstat quin dicamus id quod ante observatum est, per hiemem coacervari crassos humores, & eorumdem ichores sive serositates, quæ quum diu suppressæ fuerint, acrimoniam & νιτρῶδές τι acquirant, desævienteque hieme, tenue illud subit tacite, & morbos sui generis committit. Atque eo modo fiet angina ξηρά. ita enim loquar doctrinæ causa, quo & ophthalmia ξηρά : non quin sit humor aliquis, sed potius qualitate quam quantitate peccat : & facit squalorem, nescio quam intemperiem aridam : quod explicavit Hippocrates, quum ait, istum humorem nitrosum efficere ut ξηρασίη πολλὴ παραγίνηται. hine fit ut subdiderit, *& tendines cervicis posteriores intenduntur, apparentque intenti ac si tetanus esset* : hinc vocis amissio : quod indicat scribens, κ᾽ ἡ φωνὴ ἀπίερ'ωγε τετέσι ἀπόλλυται, ait Galenus, per laryngis passionem. Vocis autem generatio in ea maxime parte fit, quæ Larynx vocatur, Galeno teste. Huc maxime pertinet locus de Angina letalissima, quam describit Hippocrates in Aphorism. *Si a febre habito collum pervertitur, & vix potest devorare, sine ullo tumore, letale.* Paullo ante alium scripserat aphorismum de angina quoque. Si a febre habito, tumore non exsistente in faucibus, strangulatio repente supervenerit, letale. Aliud esse scribit Galenus, vix potest devorare, & quum strangulatur. Quum autem dixit, *tumore non exsistente in faucibus*, tacite indicat affectum esse solum guttur, quod λάρυγξ dicitur : quum repentina strangulatio necessario laryngis affectionem significat, undelibet hoc contingat, sive ab inflammatione, sive aliter, ut paullo post dicemus, quum inquiretur an sola intemperies sicca hoc efficiat. Mirum quomodo in aphorismo illo prædicto, in quo scriptum, οἰδήματος μὴ ἐόντος ἐν τῷ φάρυγγι, nunn nomen φάρυγγος per *fauces* interpretentur. Nam illud animadverterunt auctores Græci, nomen ὁ φάρυγξ in masculeo genere, guttur significare, & cum nomine λάρυγξ confundi : in feminino, φάρυγξ *fauces* : & Hippocrates in masculino genere accepit. Sciendum non necessario semper laryngem significare quum masculei generis est : promiscue enim ὁ φάρυγξ & *fauces* & *guttur* designat : sed ἡ φάρυγξ *fauces* semper denotat. Propterea que Galenus in commentario utriusque aphorismi a nobis citati, quum verba Hippocratis adducit, non amplius usurpat articulum masculeum ὁ, τοῦ, τῷ, sed ἡ, τῆς, τῇ: quod diligenter notandum est, ut omnis amphibologia declinetur : Quod Galeni ingenium vix deprehendent linguæ græce igari. Propterea parum legendo proficiet, qui versionibus tantum latinis impolitis & rudibus, nec ulla ex parte attingentibus Asiaticam sermonis venustatem, operam accommodabit.

Comm. in aphor. 32. lib. 4 de diæt. acut.

Aph. 35. lib. 4.

Aph. 34. lib. 4.

Ergo

Ergo quum non apparet tumor in faucibus, & repente suffocatio incidit, præsertim dominante febre, mortis metus est maximus. Quærit Galenus duo: cur dum in illo aphorismo anginæ funestissimæ meminit, non mentionem facit de dolore, ut fecit in prorrhetico, dicens, *fauces dolentes*: item an angina absque dolore esse possit. De priore ita statuit: Tametsi non meminit doloris, potest tamen intelligi. De posteriore ita, Si angina fit cum inflammatione, non potest non adesse dolor. Potest autem strangulatio fieri sine dolore tribus modis, vel oborto tumore frigido quod οἴδημα dicetur. 10 Vel resolutione musculorum laryngem aperientium, unde angustior redditur meatus: vel ab utroque simul: tertio summa siccitas & squalor musculorum internorum laryngis hoc efficere potest: ita enim supra modum extenti, meatus angustiam afferent. Sed quæstio orietur difficillima: Si indolens angina & strangulatio repente contingere potest, ut hic docet Galenus, an a siccitate immodica id fieri potest? Videtur non posse fieri; nam intemperiem siccam anginæ auctorem, si ita fors ferat, necesse est longo admodum tempore acquiri, ut ex locis infinitis Galeni colligi potest: quomodo ergo ab ista immodica siccitate repentina strangulatio contingere potest? Ista videntur asystata. Nisi quis dicat siccitatem quidem tempore acquiri, sed illam non sufficere ad necandum nisi febris concurreret maxima: quæ febris (nulla adhuc præsente alia siccitate) brevi tempore omnium instrumentorum tensionem atque ariditatem afferre potest, præsertim si sit e genere febrium καυσώδεων. Atque propterea quum in alio aphorismo scribit: *Si cui a febre occupato collum invertitur, & vix potest devorare, sine ullo tumore, letale*. Galenus in Commentario miratur Hippocratem non meminisse loci, quum ait, *tumore non exsistente*, ut fecit alio in aphorismo: sed subaudiri intelligit, vel in faucibus, vel in collo ipso. Ait autem istam strangulationem, aut potius deglutiendi difficultatem ab inflammatione musculorum gulæ præjacentium, aut gulæ ipsius oriri posse: & ab ista inflammatione contorqueri potest vertebra. Vel enim a tuberculis invertitur, vel ab inflammatione ob tensionem partium inflammatarum, & ad sese retrahentium. Est enim affectus cervicis in quo vertebræ ad anteriora luxantur, vel solum musculis qui cum ipsis communicant affectis tumore, vel nato tuberculo, ut placet Galeno: vel extentis ob inflammationem partium nervis ac ligamentis, ut notat Galenus Commentario in Aphorism. 35. lib. 4. Aphorism. Atque ut explicet rationem illius anginæ de qua sermo est, affert locum ex Hippocrate, quo in loco vult eamdem anginam describi quæ & hoc in loco. Textus autem est: *Anginam patientium tales erant affectus: Colli vertebra intro vergebant, extraque apparebat collum habere cavitatem, & hoc tactum dolebat*. Notandum autem de illo loco mentionem fieri de angina in pestilenti constitutione. Quærit rursus cur Hippocrates dum loquitur de angina a contorsione colli in febre ingente, non meminit doloris ut & in Epidemiis? si enim inflammatio est, necesse adesse dolorem: an non inflammatio est præsente tanta febre, & facta contorsione colli? unde ista contorsio? Concludit istam anginam ab excedente fieri siccitate, a qua tensio, hinc tractus, a tractu eversio ver-

An in angina dolor.

Cap. 3. lib. 4. de loc. aff.

Lib. 2. Epidem. Vide cap. 3. lib. 4. de loc. aff.

vertebrarum. Quum enim adest ista siccitas, a qua tensio, tractus, eversio, angustia meatus, difficilis deglutitio, malum hoc: pejus vero si febris adsit: Nam & febris auget usum respirationis, cui non potest satisfieri ob meatuum angustiam: item auget siccitatem; sic malum malo cumulatur.

Quæstio: Si est excedens siccitas quæ anginam quodammodo pestilentem facit: unde illa siccitas? an repente incidit; an non? an humor est? Dicam quod sentio, & accommodabo ad ægrum nostrum; cujus ergo instituta est hæc disputatio.

11 In summis squaloribus; præsertim dum æstus adsunt, vel etiam in sicca & aquilonia constitutione in qua supprimuntur humores; sed tenue tantum serum exprimitur vi ambientis, ut exemplo spongiolæ fieri contingere scribit Galenus in Commentar. in 3. Aphorismorum, sæpe circum fauces, collum, oculos, siccitates oriuntur; quarum ratio nulla reddi potest. Et difficultas deglutiendi est, nullo apparente tumore vel in gula, vel in pharynge, vel in larynge. Et squalet aretque ægrotis guttur; lingua scabra, exigua febris & latens, quasi ab ambiente calido evocato foras calore, aut ab ambiente frigido nimium (nam in squaloribus hæc fieri diximus, dictum autem velim quum vel excessus est caloris, vel frigoris) retruso in centrum calore; unde quemadmodum in oculis ξηροφθαλμία nascitur, ita ξηραγγίνα, si verbum confingere liceret; aut ξηρὸς σύναγχος orietur. Quod admodum notare oportet, & Medici decipiuntur admodum. Vidimus ita affectos per 20. aut 30. dies laborare cum squalore magno, infirmitate summa, ariditate, nulla siti, difficultate deglutiendi, oculorum quadam cavitate, fuliginoso spiritu atente atque æstuante, ac si in hecticam laberentur. Et ex nostratibus Medicis nulli hoc observaverunt, præter unum dominum Magnum, omnium, quos ætas nostra fert, acutissimum & sollertissimum, qui vocat istum morbum Anginam συντηκτικὴν colliquativam anginam, & catarrhosam colliquationem; nam partes omnes ad guttur, collum, & fauces attinentes liquefieri quodammodo videntur: Et in exiguis venis ichor tenuis contineri videtur, qui superficiarium dolorem excitat.

Omnium morborum quos mihi videre contigit, hic mihi difficillimus & ad cognoscendum, & ad curandum visus est. Atque obiter qua ratione ei sit occurrendum, si quando incidat, aperiam.

Quum ergo ea difficultas deglutiendi (sive quis *Anginam* vocet, seu *rheumatismum siccum*, seu *morbum siccum*, seu *anginam siccam*; seu *pestilentem fluxionem*, sive αὐχμὸν quemdam malignum, sive *colliquationem*, sive *catarrhosam colliquationem* hoc loco non interest, tametsi longe hæc vocabula inter sese differant, aliasque morborum ideas indicent) quum, inquam, ea difficultas deglutiendi cum siccitate, squaloreque sit conjuncta; nullo etiamnum nec foris, nec intus tumore apparente, dolore quodam occulto partium omnium ad guttur & collum pertinentium, non est dubium quin illa intemperies sicca corrigenda sit: Eamque ob causam plurimum conferet id quod sequitur.

℞ *passular. mundatarum & ficuum an.* ℥ j. *glycyrrh. non rasæ* ℨ iij. *pruna num.* 20. *rad. altheæ* ℥ ʃ. *fiat decoct. in æquis partibus aquæ rosar. & plantag. Incolat. dissolve oxycrati* ℥ ij. *mellis violar.* ℥ iij. *fiat gargarismus. Vim habebit humectandi, & detergendi, & squalorem tollendi. Deinde circum partes thoracicas fiet litus sequens.*

℞ *butyri recentiss. lib.* j. *cum qua misce olei amygdal. dulcium sine igne extracti* ℥ ij. *ol. de kenri & violati non veteris an* ℥ j. ʃ. *misce: fiat litus. Circum collum, guttur, nucam, deforis magna copia affundetur, & illinetur id quod sequitur.*

℞ *chamameli, melil. scabiosæ, an. m.* j. *fiat decoct. ad sufficientem quantitatem, in qua extrahe mucaginis sem. psyllii & alth. an.* ℥ iij. *cum butyro recenti* ℥ iij. *& ol. violati loti in præd. decocto: fiat litus ad omnes partes dictas.*

Itèm præclare fiet si bolum cassiæ assumat sine rhabarb. cum syrupo viol.

Item si ore verset bolum cassiæ, deinde rejiciat, quia vim magnam habet humectandi & squalorem tollendi.

ANNOTATIONES.

1. *Istas affectiones Hippocrates* 4. *acutor. explicat eleganter, Quum fluxio calida ac nitrosa fit e capite, mordet, ac ulcerat, & spiritu impletur, & erecta cervicis spiratio accedit, & siccitas multa: & quæ videntur gracilia apparent, tendines posteriores in collo apparent distenti, vox abrumpens, &c.*

2. *Lib. de loco, aere & aquis, humidas ophthalmias agnoscit in iis qui a ventis calidis perflantur, præsertim si inter brumalem solis ortum & occasum venti perflent: duras & vehementes in iis qui inhabitant regionem ventis frigidis objectam, & duras opponit humidis certa de causa. Et alio loco videtur explicare cur fiant ophthalmiæ siccæ & febres. acutæ, & diuturnæ, quum æstas sicca fuit, & autumnus siccus est & borealis;* quia (*inquit*) quod in bile est humidissimum & liquidissimum absumitur, densissimum & acerrimum relinquitur. *Quod notandum. Vide comment. in Aphorism.* 14. *lib.* 3.

3. *Apud Hippocratem lib. de locis in homine, locus est in quo de pleuritide sicca loquitur; sed nomen* siccum *longe aliter quam hic sumitur. Etenim pleuritim siccam vocat, in quo successu temporis pulmo resiccatus adhæret costis: unde dolores lateris.*

4. *Unde lib. de vetere medicina, erysipelas, peripneumoniæ, defluxiones salsæ, acres, humidæ, incoctæ dicuntur: quæ quum crassiores redduntur, coqui dicuntur.*

5. *Libro* 1. *Aphorismorum, aphor.* 12. *& aphor.* 50. *lib.* 2. πτυγματικὸν *docet sputa in morbis thoracicis initio apparere debere, in peripneumonia, biliosa remissa tantillo sanguinis, an hoc vult initio morbum debere esse coctum. Magna hæc controversia, quam hoc in loco dirimimus: & in margine Commentarii in aphorism.* 12. *lib.* 1. *Aphor.*

P 2   6. *Quibus*

6. Quibus antequam facti essent pleuritici, pulmo erat male affectus; aut catarrhus aliquis statim initio pleuritidos multum mucorem excerni, & tamen eorum pleuritis non dicitur esse humida, sed sicca, nisi de materia conjuncta excernatur, quod notandum.

7. Nota choleram siccam usu balnei juvari, ut patet ex lib. 7. Epid. de Pausania filia, qua ex fungi crudi esu incidit in choleram siccam, hydromeli valde ei contulit.

8. Vide Galenum comment. in aphor. 34. lib. 4. & in sententiam 54. lib. 2. Prorrhetic. ubi vocem τῦ ἰσχνῦ interpretatur per id quod in Prognosticis ab Hippocrate dictum est: τὸ μηδὲν ἔκδηλον ἐν τῇ φάρυγγι ἐμποιῶν, quod nil manifestum in faucibus facit.

9. Apud Hippocratem sect. 7. lib. 6. Epidemior. quum de quadam constitutione loquitur, ait; Pharynges inflammabantur: *deinde paullo post* Anginæ fiebant. *Sic aliud est Pharyngas, aliud Anginas.*

10. Et partic. 28. sect. 1. lib. 1. Epid. notat Hippocrates a ferina destillatione pharyngem esse vitiatum & tabefactum, a qua tabefactione sequitur retractio quædam gutturis. Vide librum Definitionum nostrarum in voce κατηλῶσαι.

11. Αὐχμὸς non tantum debet intelligi de calidissima tempestate. Nam quum nulli flatus plane excitantur, sive torreat omnia æstas, sive rigeat plane hiems, tunc αὐχμὸς Græcis dicitur. Et quum hiems anni 1572. rigentissima fuerit, non mirum si morbi alii fuerint quam qui in hiemem moderatam incidunt: Nullæ, aut paucæ fuerunt apoplexiæ, carentia somni fuit: dolores superficiarii & anginosi cum pauca febre, & hoc a squalore fuit: Quem squalorem hiemalem Virgilius videtur describere, quum in Georgicis ait, penetrabile frigus adurit. *Adustio illa Virgiliana magnam habet ἐνέργειαν.*

12. Apud Hippocratem *sect. 7. lib. 6. Epid. manifeste apparet hoc nomen Angina ξηρὰ, quia nihil aut parum cocti educebatur. Item τὰ παραπληγικὰ ξηρὰ, quod mirum est.*

CONSILUM LV.

De Cholera morbo.

QUONIAM dum disputaremus de morbo sicco, de angina sicca, necessario incidimus in disputationem de Cholera humida & sicca: non alienum ab instituto erit, si nonnulla quæ animo concepta habemus de Cholera morbo, eloquamur ac exprimamus. Hæc enim intellecta descriptaque plus voluptatis afferent, quam animo retenta. Aphorismus est Hippocr. in Coacis animadversionibus, τὰ λειπυρικὰ μὴ χολέρας ἐπιγινομένης ἐ λύεται: Leipyriæ, febres non solvuntur nisi superveniente Cholera morbo. Quæ Hippocratis sententia quoniam obscura est, & a communi sensu judicioque remota, ob latentem quem in se fructum continet, plenius a nobis est enucleanda.

Ac primum ut plenius res intelligatur, de febribus leipyriæ essentia agendum, ut tandem constet an Cholera morbus leipyriæ febris solutionem afferre possit. Nulla est consensio inter Græcos & Arabes de leipyria febre, immo ne inter Græcos ipsos. Καῦσα & febris leipyria magna est affinitas, iisdemque pæne symptomatis morbus uterque sese profert ac prodit. Sitis est ingens, jectigatio, mentis perculsio, vigiliarum assiduitas, partium extimarum refrigeratio, sed præsertim in leipyria, æstus in internis. Galenus Comment. in Aphorismos ait: *Partium extimarum refrigeratio æstuantibus internis solis accidit febribus quæ Causoi dicuntur, perniciosis, vel potius malignis, ut leipyriis*. Quo loco leipyrias febres ad καύσους referre videtur: & notandum hoc est. Causa autem recessus ad interiora caloris, vel est ingens inflammatio, vel erysipelas. Sic leipyriæ febris hyparxis in eo consistit. Id autem statuunt discriminis inter continuas ardentes & leipyrias, quod καῦσοι sequantur inflammationem internam partis alicujus, leipyriæ congestionem humoris biliosi in alvo, qui aliquid ἐρυσιπελατῶδες in ipso ventriculo efficit. Quod fortassis quosdam Græcos adduxit ut existiment Erysipelas solum ventriculi leipyriæ febris auctorem esse. Nec enim phlegmone est. Videndumque est an bilis in ventriculo æstuans erysipelatodes aliquid afferat: & an sit tumor. Nam credibile videtur bilem quamdam prærubram & viscidam membranis inhærere posse, partim in occultis viis subsistere, quæ dum inflammatur, nec facile a parte desecatur detergeturque, concipitur æstus ingens qui recessum afferat caloris foris intro. Quod si verum, an τὰ λειπυρικὰ μὴ λύονται μὴ χολέρας ἐπιγινομένης; An leipyricæ affectiones, vel febres leipyricæ non solvuntur nisi successu choleræ morbi? Locus ille Hippocratis si verus est, & focum, & causam, & curationem leipyriarum explicat. Quidam verbum λύεσθαι in malam partem accipi volunt, ut morbi solutionem ad interitum significet. Quo in sensu sumtum est in Aphorismis, τρόμοι ἐπιγενόμενοι παραφροσύνην λύει. Tremor in febribus post ingens delirium succedens illud delirium solvit, idest, delirii quidem finem affert, sed simul & semel hominem de medio tollit. Et est politicus loquendi modus quum ægrum quempiam non amplius laborare dicimus, & ab omnibus malis liberatum, per mortem, supple. Postquam enim mors perculsit. Itaque dicunt, Leipyriæ febres non solvuntur, nisi Cholera superveniente, idest, cholera solvit febrem laipyriam; ac si dicat, finem quidem leipyriæ affert, sed una ad interitum ducit. Quod mihi non placet. Quum fieri possit ut Cholera morbus leipyriæ succedens, eam tollat; quod mirum esse possit. Leipyria morbus funestus est, Cholera quoque funestus morbus & acutissimus brevissimo tempore hominem e medio tollens. Qui fieri potest ut morbus per se funestus alterum morbum funestum solvat? potius enim malum malo cumulari videretur. Atque ita interpretandum est Hippocratis consilium.

Comm. in apho. 48. lib. 4.

λύεσθαι quid significet.

CHOLERA morbus est, quum sursum deorsum magno impetu bilis fertur, ut magna brevi tempore spirituum fiat evacuatio, & dolores acerbissimi sint; hinc mors. Leipyria febris, ut ante docuimus, sequitur διά-

διὰ τῶν ἐρυσιπελατώδη ab humoris biliosi congestione. Ille autem humor non ejus generis cujus & bilis flava tenuis, quæ sua tenuitate orgasmum facit: sed est quædam bilis prærubra, squalida, sicca, viscosa, adhærens parietibus stomachi, quæque propterea nonnisi magna vi deturbari potest. Cholera morbus conferre potest ex eventu, dum videlicet in cholera morbo (cujus ὕπαρξις in excretione consistit ἀθρόως facta) evacuatur biliosa materia. Bilis enim conclusa exitum habet per choleram morbum, natura qua data porta sese expediente humore tantæ febris tamque funestæ causa. Itaque dixit, τὰ λειπυρικὰ μὴ γινομένης χολέρης οὐ λύεται. Duæ istæ negativæ particulæ, μὴ, οὐ, adjectæ sunt ab Hippocrate per quamdam αὔξησιν & ἐνέργειαν: ac si dicat, Leipyriæ febres non possunt solvi, nisi cholera morbo superveniente: idest, necessaria est cholera morbus ut cesset leipyria. Per choleram vel proprie intelligendo morbum istum & idea & specie, signis, symptomatisque talem, vel evacuationem choleræ morbo similem: idest, quæ sursum deorsumque fiat; non quod proprie cholera morbus sit; nam iste morbus peculiare quid habet, cujus ratione per se funestus omnis fere sit: nedum hoc boni afferre natus sit, ut manum veluti auxiliarem nobis præstet tam capitalis hostis ad alium morbum depellendum ac deturbandum. Eaque propter nomen τῆς χολέρας καταχρηστικῶς tantum sumetur. Quo modo & in Coacis vocat πυρετὰς μετ᾽ εἰλεῶν: febres cum ileis, non proprie sumto nomine ilei, sed pro simili symptomate quale in iliacis passionibus contingit, nempe pro vomitione assidua. Quod notandum. Sic & χολέρα non proprie sumetur, sed tantum pro ea excretione quæ in cholera proprie dicta apparet, quum sursum deorsumque impetu excernitur humor. Item quum dicimus, τὰ λειπυρικὰ, forte hoc nomen illic non significat febres lipyrias, quas a cholera solvi non sit verisimile, sed τὰ λειπυρικὰ significat affectionem quamdam λειπυρικὴν, nempe quum post esum calidorum ciborum, acriumque dolores ad ventriculum oriuntur, collecta ibi materia; unde sitis, jactationes, ῥιπτασμοὶ, ἆσαι, syncopæ, recessus caloris intro, sine febre tamen, taliaque hic apparent qualia apparerent si eos febris lipyria occuparet. Quis enim dubitat in eo casu excretionem instar Choleræ morbi factam, eam leipyricam passionem non solvere? Et hæc probabiliora videntur, quam si τὸ λειπυρικὸν, & ἡ χολέρα in propriis significationibus accipiantur.

Tamen aliam probabilem conjecturam afferemus, ut omnes intelligant morbum unum funestum per se, pessimumque posse alteri morbo auxilium præstare, præsertim si qua sit apparens excretio materiæ morbum priorem efficientis. Adduximus aliquando hoc in libro aphorismum, cujus veritas communi hominum judicio & rationi numquam placere aut apparere videatur. Textus autem hic est: A furore, μανίας, Græce, dysenteria, vel hydrops, vel mentis alienatio, græce ἔκστασις, bonum. Ἔκστασις μανίας solvit, & tamen ἔκστασις per Galenum est incrementum maniæ, vel potius μανία adaucta. Quomodo ergo alienatio mentis maniam tollet? Id fit quia humor qui maniam efficiebat quum loco aliquo conclusus esset, & in parte cerebri, dum de maniaco fanaticum

Aphoris. 5, lib. 7.

ticum facit, dispergitur diffunditurque natura exitum sibi quærente materiæ priorem morbum, ideft μανίαν efficientis: & dum hoc conatur natura conatu motuque critico (quem ἔφοδον proprie vocabimus καὶ ὁρμὴν) ἐκκαστικὸν reddit. Plura & commemoratu dignissima illo loco a nobis conscripta leges. Sic idem in cholera morbo, & lipyria febre continget.

Atque non ita pridem leipyria febre quis laborabat: leipyriam esse, non autem καῦσον declarabat lingua; nec enim ut in Causo scabra erat, sed nigra a bile adusta in ventriculo erysipelatis modo æstuante, & resudante ab ipsa alvo accensa. Deplorata omnis erat salus. Ecce subito ac si cholera morbo detineretur, quum prius siccus morbus esset, ideft, nil dum excerneretur eorum quæ in vitio essent, sursum deorsum magna bilis copia fertur, & febre lipyria absolvitur. Quum enim in lipyriis febribus commendatur Cholera morbus, non de sicca cholera, sed de humida locus est intelligendus. Nam sicca cholera perniciosa est admodum, & potius leipyriam febrem accerseret quam eamdem solveret.

Sed hæc omnia dicta sint de Cholera morbo & febribus leipyriis, quorum intelligentia compendio ad curationem utriusque morbi, sed præsertim febris leipyriæ est profutura: in hisque ut in omnibus admirabilis est Hippocrates.

CONSILIUM LVI.

De fluore muliebri.

ROYS γυναικεῖος τῆς καθάρσεως nomine potius quam κενώσεως donandus multas mulieres affligit, ex earumque numero albas, & quibus lævis admodum, æqualis & jucunda visu superficies inest. Hujus rei rationem reddunt, quod iis cutis sit adstricta, propterea que excrementis non pateat: tum quod delicatioris molliorisque sint habitudinis, eoque in morbos procliviores. Tertio accedit quod sint effeminatiores aquosæque magis, quas libris de Diæta Hippocrates ὑδατώδεας vocat, unde excrementorum molestam vim non facile depellunt: fluxionibus sunt obnoxiæ, & partes principes quum quodam modo aqueas, laxas, uliginosasque habeant, putredini minime obsistunt, immo facile corrumpuntur, & longis morbis aut implicantur, aut aliorum vim impetumque non sustinent. Dicam quod nobis videre contigit forte, cujus non negligenda observatio ut non minimum adjumenti allatura & ad medendum, & ad præsentiendum. Quædam quum quatuor annos fluorem illum pertulisset, quum frequentibus leipothymiis prehenderetur, adeo fœtidam proluviem per pudoris sinum excernebat, ut nullus quantumvis graveolentium rerum odorationi assuetus, esset ferendo. Alteri diutius fœtens putrisque illa illuvies effluxerat, quum annos sexaginta nata foret, usurpato levi quodam remedio inopinato suppressa est. Nec diu impune eam suppressionem

tulit. Etenim diabetes illius loco multo funestior successit, manifestus, suis sese signis exprimens, tres aut quatuor menses exercuit, & ad mortem comitatus est. Tota fere die urina plane aquea fluebat, nec natura eam sistere poterat. Quum sat bene habita esset, emacruit continuo, & siti inexplebili cruciabatur: lingua arescebat, & eam pellucidam præ siccitate vidi. Fœtidum expirabat & cadaverosum. Quæsivi num in renum regione sensum caloris aliquem ob putrem materiam suppressam percepisset: quum constitisset a squalida siccaque intemperie diabeten originem capere solere. Retulit caloris loco ita partem illam perfrigentem percipere se ac si glacies inibi cogeretur. Quod nobis persuasit fluorem illum muliebrem a salsa partim acidaque materia manavisse. Nam quæ in ejus marito superiore hieme materia acida tenasmum fere immedicabilem pepererat, eadem partim fluorem illum & proinde hydropem ad matulam adduxerat. Hæc fuit morborum successio. Hinc patet eos de ægris male mereri Medicos qui indicatione a morbo sumta aliquatenus, de supprimendis effluviis cogitant: non rati periculosam esse suppressionem ejus fluoris qui multos annos ægrum occupavit. Itaque fontem catarrhi sensim exhauriri oportuit, diætam institui, exsiccantem, decocto sarsparillæ uti, purgantibus medicamentis repurgari ægram: venam secari, malignam qualitatem oppugnari, atque ita rerum meliorum exspectatione ægra fuisset allevata ac recreata.

CONSILIUM LVII.

NONIS Aprilis anno 1573. mulier quadrata, boni habitus, & integre sana, ad sudatoria vulgaria, Galli *Estuves* vocant, proficiscitur. Tertio post die dolere ei incipit imus venter. Dolorem primum vagum, Practici deambulativum vocant, percipit: deinde ad partes paullo superiores revolvitur, stomachumque quodam velut pondere premi queritur. Quum gravissime doleret, Medicum consuluit, qui statim carminativo clystere, ut fere fit Parisiis, quum primum quis de dolore torminoso conqueritur; sed id male fit, ut paullo post dicemus. Alvus licet irritata nihil reddidit: totam noctem insomnem duxit: consternabatur. Mane subjectus alius clyster vehementissimus, nil reddidit. Et hic tertius dies erat: quamvis nec primo nec secundo decubuerat. Prehenderunt eam frequentes syncopæ, sudores ad claviculas. Mente constabat: datum cardiacum, revomuit: frequentes vomitiones erant, frigus extremarum partium. Character faciei plane deletus, quod mirum, tam brevi contigisse. Tertia pomeridiana interiit. Ego illam tertio tantum die vidi ad meridiem. Talia mihi videre contigit: Frigus erat partium extimarum, frequens virium lapsus, ἀσφυξία perfecta: deinde vermiculans pulsus, hypochondria satis æqualia, sed illa, & regio ventriculi contrectata etiam blande dolebant, & syncopen inducebant. Necessario erat illi propendendum in dextrum latus, inclinato etiam capite: si aut supinam figuram retinere

nere cogeretur, aut in sinistrum latus devergere animo deficiebatur, & pene suffocabatur. Vomitiones perpetuæ: nil alvus reddebat. Et quod notandum, ingenti siti & inexplebili affligebatur. Narrabat se in ventriculi regione velut ardentem carbonem sentire. Jactabatur: irrequieta erat. Itaque non mirum si mors tam repente adventarit. Diligenter rogavi num longo ante tempore dolores ullos percepisset? Mensem unum præcessisse dictum est ex quo de stomachi dolore quereretur. Obstetricum judicio utero ferebat. Quadraginta diebus ante solum menses apparuerant. Nunc quærendum quod genus morbi, qua & arte ei succurrendum fuerat. Potuit esse cholera sicca? Apud Hippocratem 4. Acutorum, choleræ siccæ historia proponitur, *Ab arida cholera*, ait, *venter inflatur, strepitus fiunt, dolor pectoris & laterum, alvus nil dejicit*. Addo, & vomituriendi esse desiderium, dolores summos ad stomachum coercitis flatibus in partibus abdominis, sudores frigidos, unde præ dolore virium prostratio; recursus caloris intro, & multa alia. Illius morbi qui acutorum numero recensetur, tota historia describitur paullo ante. Vel potuit esse suppressio omnino excrementorum malignorum, quæ in partem superiorem, nempe regionem ventriculi, delata sunt undelibet ut in partem jamjam dolitantem (sicut ante meminimus). Ita enim observavimus in constitutione illa temporis maligna (unde infiniti pene ruri peribant) aliis ab hypogastrio delatam percipi materiam ad costas, unde pleuritides: aliis ad ventriculum, unde suffocationis metus; aliis herpetas natos vidimus: aliis ignes sacros vel inferne sursum, vel superne deorsum lata materia; unde effera reddita magis materia, traducta est in ventriculum, & primam regionem strictè sumtam, & illic apostematis speciem excitavit. Tale morbi genus observasse videtur Hippocrates in Prorrheticis: 1 *Queis lumborum tenus & diuturni dolores ad hypochondrium revolvuntur, reducunturque, & ciborum aversio, dolor his valens intentus ad caput perveniens, cito interimit cum convulsione*, idest: Fieri potest ut excrementosa materia per se initio ἠπίως ideo minutulos dolores excitans, tamdiu in mesenterio resistat quoad aliquid maligni acquirat, unde effrenis reddita, tandem suis ruptis repagulis orgasmo quodam in partes fertur, si in caput cum convulsione interimit. Addo, Et si in ventriculum suffocationem adfert, si in aliam partem aliud atque aliud. Nam quod in uno observatum est, id in multis potest intelligi. Est & paullo ante eodem in libro similis aphorismus, *Ventris circumtensio liquida ad necessitatem dejiciens, cito intumescens convulsivum quid habet*. Illud in Equisone in vico *de la Mortellerie* observavimus, qui quum sero bene cœnasset, quarta matutina prehenditur febre acutissima, circa duodecimam meridianam totus imus venter inflatur, deinde tertia pomeridiana pulsus parvus fit & frequens: nigra dejiciuntur: sero pectus dolet. Duodecima pulsus formicans, interiit tunc. Corpus totum intumescit, & nescio quibus suspectis maculis exaratur. Illud idem Hippocrates, sed non tam aperte ut nos explicat. Sic ei mulieri contingere potuit a reducta materia a parte inferiori in superiorem. Ut sæpe idem a materia delata superne deorsum potest evenire. Quod observavimus

mus in filio vitrearii. Prima die dolor exiguus ad latus dextrum: vomitiones assiduæ, secundo dolores inferius ad ventriculum & xiphoidem cartilaginem percipiebantur: tertio habebat ὀρθόπνοιαν: quarto summus ad ventriculum dolor, inflatio; extimorum frigus, lipothymiæ, sudor, mors.

Histor. 4. sect. 3. lib. 3. Epid. Et hoc contingere posse notavit Galenus in comment. in Epidem. ubi notat initio morborum funestissima symptomata evenire quod in visceribus malignus humor resideat atque restagnet, adeo ut venenatorum animalium venenum adæquet; 2 unde inopinata mors advenit. Quod & huic mulieri contigisse videtur. Sed tanti incendii perceptio quantum ægra narrabat in suspicionem nos adducit eam febrem lipyriam esse, ab apostemate quodam in primis venis, unde nec in latus decumbere non poterat, & sine tumoris sensu (alioqui ingentem esse oportuisset) vix minimum appulsum digitorum ferre poterat: & ejusmodi apostema speciem aliquam iliaci morbi afferre potuit. Sæpe enim de repente in primis intestinis & phlogosis, & tumor non ita altus oboriri potest, qui brevi ad interitum ægros præcipitet. Præcesserat velut dolor quidam colicus acerbus, quem

Cap. 32. l. 2. Breviar. frustra ignaræ mulierculæ ad uterum referunt. 3 Et Arnaldus Villanovanus annotat colicam quamdam mortalem, ut quum remediis (inquit) non allevatur dolor, sed figitur in parte, & vomitus post vomitum insequitur: & sudor frigidus oboritur, parciumque extimarum perfrigeratio. Et quod tam propinqua ventriculo pars laboraret, illud forte erat ob colon intestinum cui ventriculi fundum incumbit, & in eo verisimile quoddam apostema natum fuisse. Annotat quoque colicam in iliacam aliquando degenerare, & hanc in illam. Ex omnibus his colligo omnium verisimillimum videri vel simplicem colicam fuisse, vel a colica natam iliacam; quæ iliaca citius interimit quam colica ipsa, quod in tenuibus fiat quæ ventriculo sunt propinquiora. 4

Nisi forte quis dicat febrem omnino pestilentem fuisse. Nam quod livens corpus post obitum apparuerit, id ad excretionem caloris febrilis, & naturalis exstinctionem referri volunt.

Ceterum polliciti sumus demonstraturos nos non e re morbo occupatorum esse in colicis doloribus statim vehementes acresque clysteres subjicere: & tandem hic error pessimus inolevit, ut operæ pretium nos facturos existimemus si carminativum enema subdamus. Quod legerint in doloribus colicis sive fugacibus, sive fixis talium clysterum usu adjumentum afferri. Sed id intelligendum modo tempore & loco exhibeantur. Nam (ut annotat Arnaldus loco suprascripto) multi errant Medici incuntibus doloribus colicis statim subdentes enemata acria validaque: hæc enim fæces jam induratas magis exsiccant & exsuccas reddunt, & tantam afferunt perturbationem, ut natura sæpe sese colligens omnia retineat, quæ tanto molimine avellere cogitamus. Quod ego sæpe observavi: & clyster blandus mitisque in doloribus ejusmodi plus aliquando profuit, quam ita validus & acer.

Equid præsidii afferri poterat ad declinandum tam funesti morbi, tamque præcipitis exitum? Non est dubium quin blandis enematis alvo irritatæ

tata lataque pars materiæ quæ diu restiterat alio divertisset: sequenti vero die satis valido eccoprotico exhibito, quod in mediis viis hærebat, foras deprimi, exigique potuisset. Tertio & fotus ad partes adhiberi potuisset, & cardiacis locus fuisset.

Talis fotus præscriptus, sed jam res erant deploratæ.

℞. florum chamameli, meliloti, an. p. j. absynth. m. j. ʃ. sem. anisi & fœniculi an. ℥ ʃ. santali citrini ʒ ij. cypperi ℥ ʃ. rosarum p. j. fiat decoct. in aqua, addendo vini albi parum, & sacchari ℥ ij. ob inflammationem foveatur totus venter.

Item *℞. destillati restaurativi & aq. cardui passat. in manica, cum electuar. diatracag. frigidi an. ℥ ij. in quibus dissolv. diamargar. frigid. ℈ j. rasur. ebor. ʒ ʃ. theriaces ℈ j. syrup. de limonibus ℥ j. fiat potus.*

ANNOTATIONES.

1 *Si quis legat historiam de morbo cœliaco apud Celsum, videat pene historiam hujus morbi; nam singula symptomata congruunt inter se. Hollerius talem morbum ad febrem λειπυρία poterit referre; perpetua enim jactatio, hypochondriorum contentio, materia est crassus humor, acer & biliosus, tunicis stomachi imbibitus.*

2 *In hac muliere, sicut & in nonnullis aliis, quorum hic historia continetur, initio magnus est æstus, & respiratio magna æstui analoga: sed subinde persrigeratio sequitur: & quum æstuant interna non magnum spiritum ducunt, sed fiunt βραχύπνοοι. Hujus rei rationem reddit Galenus comment. in historiam 3. sect. 3. lib. 3. Epidem. ubi notat contingere in febribus istis malis ut initio ingens admodum sit incendium, & magna sit respiratio, & partium calor: sed statim ita digeritur totus calor febrilis pene consumtis fervefactis humoribus putribus, ut remaneat paucus & languidus calor nativus: & ille calor nativus (ait) prius exstinguitur quam denuo febris illa accendatur: hinc mors non longe sequitur. Locus commemoratione dignissimus est.*

3 *Hujusmodi colicam letalem, vel affectum similem in quo ob doloris vehementiam, animi & defectiones sequuntur, & revocatur calor intro refrigeratis partibus extimis, explicare videtur Hippocrates aphor. 26. lib. 7.* In forti dolore ventris partium extremarum frigiditas, malum.

4 *Eodem morbo paullo post periit auriga quidam. Primo die dolor levis ad latus sinistrum, qui statim & pedetentim ad regionem lienis descendit ac increvit: vomitiones frequentes, dolor stomachi secundo & tertio: perseverabant vomitiones rerum viridium, æruginosarum: dolor lateris non affligebat: in ventre inferiore vagos dolores percipiebat. Quarto, de nocte omnia exacerbantur, partes extima refrigescunt: cogimur præ suffocatione mittere sanguinem, quod ita requireret æger: vomitiones tamquam lutosi nigrique humoris. Syncope: mors. Omnem autem usum remediorum mors ipsa antevertit:*

CON-

CONSILIUM LVII.

D alvi fluore in muliere gravida.

CIRCA initium hujus libri narrata est historia uxoris cujusdam thesaurarii quæ ab alvi fluore dysenterico tertio post partum die, qui
Vide ante Conf. 15. totius morbi vicesimus erat, interiit. Conditiones fluoris istius; & quæ aderant prava signa; ut vomitus mox æruginosus, nunc biliosus, & meracus, febris, hepatis tumor ἐπώδυνος non poterant non ad malum apparere. Quæstio esse possit an uterum gerenti alvi fluor sit calamitosus,
Aph. 34. lib. 5. Hippocrates quidem scripsit, *Si gravidæ alvus plurimum profluat, metus est abortionis.* Quod verum, quia & ob dolores, & defraudationem ipsius fetus magnæ corpori feto mutationes contingunt. Sed ex omnibus Hippocratis pronuntiatis unum est in Prorrheticis animadversione dignum, & ad
2. Prorrhet. prognosin, & ad curandi occasionem præbendam accommodatum. Narrat eo loci duas esse dysenterias, unam cum febre; variis excrementis, hepatis inflammatione, aut præcordiorum, aut ventris, cum ciborum aversione: Aliæ quidem sunt sine his signis cum ramentis quidem & sanguine; sed breviores sunt, & eas vocat λυσιτελέας fructuosas commodasque ægris, quod aut a diuturnis, aut brevibus morbis ægros afferant. De his posterioribus loquens ait: *Quæ uterum gestant ab hujusmodi dysenteriis, & ad partum, & ex partu evadunt, fetus sanos habent, etiam per multos menses & sanguine, & ramentis excretis.* Ergo quum in illa muliere mala illa signa apparuerint, quorum injecta mentio est, non mirum si præceps mortis periculum ingruerit. Et observatum est in illustrissima domina ab Insula per majorem graviditatis partem sævam satis dysenteriam affuisse, hinc tamen salva evasit & incolumis, vitalem fetum edidit. Est enim ubi dysenteriæ malæ sunt, quum præsente partium naturalium prava dispositione perennis fit graveolentium excrementorum proventus: est ubi tantum congeries facta est excrementorum, quorum evacuatio & fetum & fetam in melioris valetudinis bonam spem adducit.

CONSILIUM LVIII.

De singultu febri superveniente.

Vide Consil. 25. CIRCA principium libri hujus de singultu in febrem longam incidente dictum est, & qua ratione constituenda sit febris singultuosa, cujus Hippocrates meminit in quibusdam locis, ut illo loci annotatur. Omiseramus omnes singultus causas recensere: quod hoc loco data opera a nobis præstandum est. Ac duo proponuntur, prius ut singultus causæ explicentur: posterius, ut quæratur cur in febres longas singultus incidat, præsertim eum marasmo & cutis squalore conjunctas, quindecim aut viginti ante obitum diebus; an id ratione exhausti: & si ratione exhausti, qua id ratione fiat. Quæ omnia non minus cognitu digna sunt, quam utili-

utilitate uberrima. Ac primum singultum definiunt, motum depravatum ventriculi & contra naturam; quum proprie convulsio non sit, sed σπασμώδης, ut vocat Galenus: Convulsio enim proprie cadit in partes quæ moventur ὁρμητικῶς: convulsioque symptoma dicitur causæ morbificæ tantum; singultus autem, tussis, sternutamentum naturæ a causa morbifica irritatæ. Auctor est Galenus & singultum, & convulsionem ab inanitione & repletione fieri sententia Hippocratis: quamquam venenatam qualitatem aeremque vaporem tamquam quid tertium singultus convulsivi causam alio in loco idem Galenus constituit; quod plerisque negotium dedit in tutanda Hippocratis sententia, duas tantum causas generales adstruentis. 2. de sympt. caus. Com. in Aph. 13. lib. 6. Aphor.
1 Nonnullis videtur Galeni sententiam apte commodeque defendi posse, si dicant per accidens tantum venenatam auram convulsionem proprie dictam committere, nimirum feriendo aut cerebri ventriculos, aut nervos: per se autem singultum eumdem auram committere. Ut convulsionis proprie dictæ causæ duæ statuantur per se, inanitio, & repletio, tertia autem ex eventu, qualitas venenata ut in febribus pestilentibus singultuosis apparet: singultus autem ipsius tres ponuntur causæ, inanitio, repletio, & vapor ferinus. Quasi vero dum e tibia ulcerata, aut cancrosa effertur vapor attingens ventriculos cerebri, non efficiat epilepsiam, aut convulsionem proprie dictam, ut ea ratione argumenta illa tantum diverticula constituantur.

Tamen quoniam rationalis Medicus Hippocrates generalibus suis theorematis contentus iis fidem adhiberi vult, nec inferius demittens se ad particulares quasdam causas singultus contemplandas, earum vim & ingenium explicat, quod apprime ad medendum confert: ideo ne temere persuasi illa propositione generali, Omnis convulsio aut ab inanitione, aut a repletione est: in singultu in febrem pestilentem incidente evacuandi consilium capiemus; Galenus τεχμαρσιν ex rerum privata observatione instituens ad legitime curandum quasi neglectis duabus illis causis tertiam adstruit. Nam exempli gratia, in pressu costæ, in maligna qualitate, in perfrigeratione summa, in descensu intestini, si, ut fere fit, singultus contingat, an is a repletione, an ab inanitione? Si a repletione est, ecquæ illa est repletio? Repletio tamen est: quum nemo tam medicæ artis ignarus statuat inanitionem illius convulsionis causam esse. Quum itaque repletionem causam sui agnoscat, qua illi ope succurrendum est? Si enim a repletione principium causamque ducit, huic inanitio utile est remedium. Nemo tamen auræ pestilenti, aut frigidæ intemperiei, aut singultui a prolapsu intestini nato evacuans remedium instituat; ut necesse fuerit Galeno ad peculiarem remediorum institutionem tertiam aliquam & singultus & convulsionis causam inducere: ad eorum opinionem debilitandam, qui ut errore vindicent Galenum, tertiam illam causam convulsionis in singultu, non autem in convulsione proprie dicta comprehendant. Gorræus in dict. λύγξ.

His omissis, ut peculiares singultus causas perstringamus, dicam adhuc quod mihi hac in parte probabile videtur. Eodem jure cum Hippocrate duas & convulsionis & singultus causas tantum constituente agere possumus,

mus, quo & idem Hippocrates cum veteribus qui quatuor primas qualitates sanitatis & morbi causas statuebant. Et tamen hos reprehendit, quasi non & Hippocrates & tota Medicorum familia primarum quatuor qualitatum ποιὰν κρᾶσιν sanitatis fundamentum, ut & illius χρᾶσιος eversionem ægrotationis causam jampridem posuerit; ut non inepte generali proloquio illi veteres ab Hippocrate tamen frustra, ut videtur, reprehensi, quatuor primas qualitates & morbi & sanitatis causas ponere voluerint. Quid ergo sibi vult Hippocrates quum eos erroris insimulat? Quia universalius hoc fecerint, rati satis esse ad Medicinam faciundam in generali rerum contemplatione versari: nec infra descendentes quid in quaque re proprium sit considerant. Quomodo magna ægrotantium clade plerique qui se physicos profitentur, ex eo jam magnos medendi artifices & principes exsistere se falso sibi persuadent, quod in naturali rerum speculatione & τῇ φυσιολογίᾳ magnos progressus fecisse se opinentur. Quod non satis esse: immo ne sufficit quidem Medicorum theorematon vim omnem tenere, nisi ad inferiora te dimittas; quod Hippocrates τέκμαρσιν vocat. Atque eodem modo Hippocrates Gnidios medendi magistros sugillat, qui speciosis remediorum nominibus & titulis quum in populo jam jactationem habere se perspicerent, inde se in magnos medicos evadere arbitrarentur. Quod ut vitaret Galenus in assignandis convulsionis & singultus causis, non satis putavit factum si inanitionem aut evacuationem & repletionem horum causas poneret: sunt enim generaliores, & sensui magis subdita, sed tertiam causam agnoscit, ut speciales notiones prosequatur quibus ad medendum doceamur. Possumus & quartam & quintam causam agnoscere, quam ægre aut ad inanitionem, aut ad repletionem referemus. Aut si referantur, nihilo magis proficitur, sed tantum res involvitur, & nescitur sæpe quid opis afferendum, ut frustra recurratur ad illam distinctionem quam supra attulimus, nimirum quod singultus per se a tribus causis fiat, repletione, inanitione, & aura. Convulsio autem non fit ab aura per se, sed κατὰ τὸ συμβεβηκός tantum. In ulcere maligno dum effertur vapor epilepsiam inferens, an non illa epileptica convulsio per se fit? Quid? Sic Galenus in tertio Aphorismorum confuse & apoplexiæ & epilepsiæ causam eamdem, crassum frigidumque humorem statuit, & locum: ergo a repletione est: tamen alio loco dum disputat de sternutamento (idem autem est judicium de sternutamento & epilepsia) ait non quemvis humorem (de frigido præsertim intelligit) in capite redundantem sternutationem afferre, sed flatuosum esse oportet, & acrimoniam acquirere. Hic patet Galenum jam seniorem, prudentioremque factum ad specialiores causas descendere, nec ita sese universalibus pronuntiatis addicere, ne specie recti decipiamur.

Lib. de vet. Medicina.

Lib. 1. de diæta autor.

Aph. 45. lib. 3.

Aph. 51. lib. 7.

Sed jam pensum absolvamus. Singultum facit inanitio, facit & repletio. Verum quidem illud, & vulgo ipsi cognitum. Repletio vel a flatu est, vel ab humore acri, vel ab humore lento, frigidoque: & pro caussarum varietate variant quoque remedia. Nam ut veteres practici loquuntur, vel per contemperationem curatur, vel discussionem, vel excussionem. Primo modo

do quum ab humore acri est; secundo, quum a flatu: tertio quum ab humore tenaci ac contumaci ventriculi parietes offarciente. Sic Hippocrates de singultu 3. disputans, ait, *A singultu habitum sternutatio liberat*. Et in Commentario Galenus exemplo puerorum, qui repleti subinde singultiunt, docet repletionem maxime singultus causam esse. Nam qui fiunt ab exhausto, sunt rariores, ait. Unam autem ex causis externis repletionis causam statuit frigus & frigiditatem, seu perfrigerationem. In Græco est τὸ κρύος καὶ ψῦξις, Leonicenus vertit, *rigor*, & *frigiditas*, nos melius *crudor* (Gallis, *morfondure*) sive frigus, & perfrigeratio. Hujusmodi autem externum frigus, quia nervosa corpora reddit, minime perspirantia: unde fit ut in iis humor supprimatur. Et hæc Galenus illo loco. Qui autem humor agglutinatus tunicis ventriculi cum majore vi ad demolitionem sui indigeat, sternutatio confert. Galenus in Aphorismis vomitum & singultum ejusdem fere generis esse statuit: hoc autem inter se distingui; quod vomitu ea exigantur quæ in ventriculo natant; singultu autem naturam procurare eorum excretionem quæ tenacius adhærent tunicis ventriculi. Atque omnino a flatu singultum fieri videmus, ab humore acri, præsertim superius orificium ventriculi feriente: vel quod a corrupto cibo fit, vel quod ab hepatis cysti refluat, vel quod ibi collectus sit per phlogosin ventriculi, vel quod ab inflammato hepate resudet, ut paullo post dicemus. Item fit ab humoris adhæsu, ut dictum est ante, compressione costæ, quod annotavit Fernelius, ab intemperie frigida ventriculi, ut de eo notum esse potest, qui quum gracilis esset, & superius orificium ventriculi delicatius frigidiusque haberet, Medicis persuadere voluit ne in febre continua qua conflictabatur aquam propinarent: quod quum tamen fecissent, & eum singultire, & convelli fecerunt, unde interiit. Singultiebat sæpe si quid frigidius cepisset. Hæc Galenus. Ad has singultus causas referri potest prolapsio intestini quod in senibus contingit maxime, & sæpe moriuntur. Febris singultuosa non est quoque omittenda, de qua Hippocrates. Agnoverunt & veteres inflammationem ventriculi, hepatis, meningon cerebri, mesenterii singultum afferre posse, quod per resudationem fit, & per consensum. Ac de cerebri inflammatione quæ singultum efficiat, exstat Hippocratis aphorismus, *A vomitu singultus & oculorum rubor, malum*. Cujus aphorismi ex comment. Galeni hæc est διάνοια. Sæpe contingit ut materia inhærente ventriculi parietibus, natura per vomitum conetur dejicere id quod molestum est: et si præeuntibus vomitionibus singultus remaneat, malum. Quod tamen alienum a ratione videbitur. Nam prius dictum & singultum, & vomitum ejusdem esse generis: in hoc differre, quod singultus major sit conatus naturæ ad amoliendum quod ventriculo inhæret: vomitus major vis non est, sed mediocris conatus ad evacuandum id quod in ventriculo fluctuat. Ergo tametsi præcedant vomitus, & post eos remaneat singultus, absolute malum non est: sed declaratur impactio materiæ quæ tolli non potest nisi majore vi. Quid ergo sibi vult Hippocrates? Particula illa, ἐξ ἐμέτου, *a vomitu*, trifariam potest intelligi, vel ut simpliciter ob contumaciam materiæ prægresso vomitu

Aph. 13. lib. 6.

Aph. 39. lib. 6.

1 cap. lib. de consuetudine.

4. Acut.

Apho. 3. lib. 7.

mitu singultus remaneat; nequeunte materia vomitu tamquam quodam minore conatu excuti: & hic singultus malus non est. Vel ut singultus vomitum consequatur; tamquam τὸ ἐπιγινόμενον, ob exhaustum. Fieri enim potest ut adeo creber sit vomitus & vehemens, ut inde ratione evacuationis singultus nascatur tamquam malum signum & causa. De hoc aphorismus non intelligit, ut nec de priore. Tertio modo vomitum singultus insequitur ut malum signum; nam quum vomitu evacuetur materia, liberetur que co quo premitur pondere, si frequens fuerit, singultus occasio tollitur, quod si ne singultus quidem tollatur, immo augeatur, significat ab alia causa nasci singultum quam a crassa materia, sed a phlogosi & inflammatione, aut ventriculi, aut cerebri, aut meningon. Potest enim, ut jam dictum est, post vomitum sequi absolute singultus ob contumaciam materiei vomitui non cedenti, sed singulrum quo excludatur requirenti: sed hic dat Hippocrates miro quodam artificio signum διαγνωστικὸν quo judicare possis an singultus qui remanet heres post vomitum; tantum sit ob materiei vitium, an ob causam aliam, nempe inflammationem. Illud porro signum est, *Rubor oculorum*, non is quidem qui fugax est ob conatum vomendi, sed qui inflammationis habet aliquid. Rubor autem iste comes ipsius singulti qui vomitui successit, quatenus singultum comitatur: declarat aut cerebrum aut ventriculum inflammatum, cujus occasione singultus resedit, remansitque post nonnullas vomitu factas κενώσεις. Itaque aphorismus absolute prounutiatus non stetisset, *A vomitu singultus, malum*: sed adjectione τοῦ σημείου διαγνωστικοῦ, verus ita efficitur, *A vomitu singultus, & oculorum rubor, malum*. De singultu a repletione, de febre singultuosa, sive per se talis sit, sive in prolapsione intestinorum accidat, deque eorum curatione abunde dictum est ab Hollerio in Methodo medendi. Nunc quod est secundi instituti præstemus, nimirum qualis sit singultus ab inanitione, & qua is ratione fiat.

Ab inanitione & convulsio, & singultus, & desipientia contingunt. De desipientia a plerisque est dubitatum, quod desipientiæ medentium opera in eo versari videatur, ut recurrant ad medicamenta purgantia, ad cucurbitulas, & ad sectionem venæ, quod hanc omnem a repletione oriri credant. Unde Galenus comment. in aphorism. lib. 7. *A profluvio sanguinis desipientia ac convulsio, malum*, scribit illum aphorismum magnam vim habere ad persuadendum desipientiam ab inanitione etiamnum nasci posse: quod verisimile fit ætate Galeni Medicos exstitisse, quibus persuaderi non possit ab inanitione desipientiam proficisci non posse. Agnoscit autem Galenus & ob profluvium sanguinis, & ob vigilias immodicas oriri posse desipientiam: ita ut quæ ob profluvium istud fiat, ab exhausto sit, quæ ob vigilias ab inanitione: quamquam fieri possit ut immodicis vigiliis sanguis biliosus redditus, aut bilis siccior ac æstuantior principium, causamque det illi desipientiæ. Hæc Galenus; & nos id experientia observavimus. Nam ad ripam Sequanæ quidam quum menses quatuor febre quartana erraticaque laborasset, emaciatus plane, squalidus cœpit tantisper desipere, delirare, crebro resurgere, & inde cataphora seu catalepsi prehensus, qua interiit. An credibile, ista

Comm. in aphor. 18. lib. 7.

omnia

omnia symptomata a repletione esse, quum ita corpus totum contabuisset & emacruisset ? Hoc Rondeletius diligens rerum observator annotavit, scribens Caron, Cataphoran καὶ καταληψιν in febres tertianas longas, in quartanas incidere. Item in suburbio Sancti Victorii juvenis febre maligna satis decubuit : sexto die sanguis cœpit affatim fluere, vix ac ne vix sisti potuit : Ab eo singultus successit (dubitabant an ab inanitione, an a grumo sanguinis in ventriculum delapsi) cœpit tremere, delirare, desipere. Num & tremor, & desipientia ab exhausto contigit ? Immo (quod ab instituto non alienum, & Hippocrates ipse non veritus sæpe loquendi vulgares formulas proferre, ut id quod dicitur sensus nostros feriret magis) vulgo jampridem persuasum est, deliria ab inanito fieri posse. Quum enim in inedia quemdam mente aberrare vident, dicunt propterea delirare quod hinc cerebrum vacuum sit ; ita enim vocant. Et id verisimile est admodum. Propterea alucinantur, cæloque toto errant, qui in talibus deliriis ad hieram diacolocyntidos, ad confectum de dactylis, & alia id genus valida medicamenta concurrunt. Ergo singultus ab inanitione est. Nec falli oportet in febribus longis in quibus oboritur quum hepar præcalidum est & siccatur : quod dum fit, tenue serum resudat ab hepate ; feritque ventriculum, hinc singultus nata occasio. Ob hepatis autem inflammationem patientis viciniam singultum oriri, eumque ad repletionem referri posse, ex Hippocrate potest colligi. Hujus verba sunt : *In hepatis inflammatione singultus, malum.* Et alio loco : *Jecoris inflammationem patienti singultus supervenit.* Galenus singultum esse ἐπιγινόμενον scribit, id-est, auctioris mali occasione fit. Hujus rationem reddit, quia propter nervorum communicationem ventriculus patitur, non semper quidem, sed quum jecur ad maximam attollitur inflammationem, iisdem pæne verbis alio in commentario utitur : Singultus fit non quomodocumque affecto hepate, nec semper, sed quum fervente inflammatione ad magnitudinem attollitur. Sic oportet & maximam & pessimam esse inflammationem, ait Galenus. Sed hic magna difficultas oboritur, & non negligenda ; An læsio ventriculi ex qua singultus oritur, sequatur ob tumorem, & ratione tumoris ob pressum ventriculi ab hepate elato crassefactoque & intumescente ; quod Galenus paullo ante dicebat, quum ad elationem in magnitudinem recurrebat : An vero fiat non ratione pressus & tumoris, sed quia acer ichor & serum biliosum a parte inflammata resudet, feriatque os superius ventriculi ? Quid hic dicam nescio, nam paullo ante hujus rei caussam assignat inflationem, tumoremque jecinoris, idque ex sua sententia : paullo post tamen id ex veterum tantum opinione constituit. Verba sunt : *Nonnulli putant magnitudinem inflammationis ventriculum premere, ac singultum facere, nequeunte spiritu exire.* Hanc sententiam non valde videtur probare : nec verisimile est ob spiritus interclusionem hoc symptoma advenire. Sic eam quidem sententiam probare quidem potest, quatenus dicit præ tumoris magnitudine ventriculum offendi, & inde ad singultiendum impelli, non autem quod spiritus via intercipiatur. Posteriorem autem rationem qua nitebamur docere ab humore tenui & bilioso resudante

Apho. 17. lib. 7.

Apho. 58. lib. 5.

Comm. in aphor. 58. lib. 5.

Comm. in aphor. 17. lib. 7.

dante ab hepate inflammato singultum excitari, ipsemet Galenus adstruit commentario prædicto. *Et quidem bile* (ait Galenus) *satis calida & multa in hepatis inflammatione genita, confluenteque ad intestinorum principium & superfluente, necnon ad ventriculum recurrente os ipsius morderi contingit, & ita singultum nasci*. Quod probabilius multo videtur. Atque ita in inflammatione hepatis tribus de causis potest singultus oboriri, ob pressum ventriculi a tumore ob inflammationem excitato: (at sine tumore in iis quibus fervet hepar nasci potest: nec in inflammatione credibile est ita in magnitudinem hepar attolli, ut pressum commemorabilem afferat.) Secunda ratione ob ichorem qui ab omni parte inflammata transsumitur: ut in inflammatione membranæ costis obtentæ tussicula oboritur, transsumto ichore a parte deflagrante.

Tertia ratione ob generationem bilis, quæ quum redundet, refluit ad ventriculum, ibique id symptomatis solet promovere. Quartam Philotheus rationem addit minus reliquis probabilem. Ideo enim ait singultum inflammationis hepaticæ sobolem esse, præsertim si concavas occupet, & ingens fuerit, quod ea magna inflammatio humores a ventriculo vicino trahat, & sic exhauriat illum, quo exhausto singultus ab inanitione insequitur. Progressu quidem temporis hoc fieri potest: Sed respondeat Philotheus qui fiat ut tam brevi singultus ab inanitione ob viciniam inflammati hepatis sequatur. Hepatitis enim morbus acutus est, & intra paucos dies necat: immo initio etiam ἡπατιτιδος potest nasci singultus, quum non sit probabile ab exhausto tam brevi ventriculum laborare. Quæ duæ rationes a nobis productæ, confictæque, tolerabiliter videntur infringere ac labefactare opinionem Philothei. Addi & potest hæc; cur in summa fame in qua suctionis sensus est, non adest singultus? Est enim probabile si hepar deflagrans exhauriat, & cito singultum afferat, ut in exacta inedia idem contingat. Nam potest respondere Philotheus id quod scriptum est apud Galenum cap. 3. lib. 6. de locis male affectis, quum distinguit diabeten a canina appetentia. In canina appetentia vitium statim deprehenditur, & vis, quia in animali parte id fit: in diabete autem non item, quia fit in parte naturali quæ sui mali sensum non habet ut & ventriculus: potest, inquam, respondere illam exquisiti sensus facultatem qua donatus est ventriculus ob nervorum propagines multiplices, in causa esse cur penuriam, suctum, emunctionemque, ut ita loquar, & minimam & statim percipiat. Unde fit ut in simis existente inflammatione, eaque magna & commemorabili, derepente pars calida trahat, calfaciat, exsorbeat: eaque subita mutatio, & veluti ἀθρόως facta, singultui occasionem dat. At vero fames quia non subitam affert mutationem, non ita singultum affert: suctionis quidem sensum inducit, sed non aliud symptoma: nisi quod quidam convulsi sint aliquando, sed id referunt ad bilem quæ ferit in jejunitate & inedia superius orificium ventriculi.

Porro si inanitio singultum efficit, cur qui tabidi, aut hectici moriuntur singultiendi finem non faciunt quum ab exhausto laborent? Et

quibus

quibus alvus immodice fluit, aut sanguis fluxit immodicus, contingit singultus & convulsio proprie dicta: Sed qui sæpe tabuerunt, non prius singultiunt quam dum, jam jam sunt animam acturi; unde vulgus extremum singultum apte satis appellat, quasi natura non persentiente inanitionem præcedentem ut quæ sensim fieret: sed jam jam pereunte facultate naturali singultus excitatur? Quæstio hæc difficillima est, & commentatione dignissima, ut quæ intellecta perspectaque non minus auctoritatis pondere quam utilitatis ubertate, jactationem in populo sit habitura. Quum repletio est aliqua, aut venenata aura, aut acre quippiam in ore ventriculi, aut inhærens tunicis ventriculi, non dubium quin legitima ratione ventriculus ipse molestias depellere annitens, in se ipse convellatur, singultumque efficiat convulsionis proprie dictæ æmulum. Sed quo modo præeunte insigni aliqua evacuatione singultus ab inanitione fiat, majore quæstione dignum est. Nam, ut ante commentabamur, si inanitio convulsionem afferat in corpore universo, & singultum in ventriculo, cur in hecticis in quibus extenuationis summa sunt omnia, & summa inanitio, propalam explicatur, frequentes singultus non adsunt? Primum hæc de convulsione & singultu disputatio satius potest explicari: deinde in angustius cogi ac redigi. Nam & contra Galenum olim a subtilissimis rerum indagatoribus disputatum est, ut conficeretur inanitionem ipsius convulsionis causam non esse. Ratio autem potior illorum erat illa quam exposuimus, nimirum quod emaciatos & a morbo tabefactos ac colliquefactos convulsionibus exerceri oporteret: quod non usu venit, nisi quod complicatum sit conjunctumque cum ipso marcore quod partibus convulsionem afferat. Atque huic objectioni ita solutionem opponunt: Ut morbus fiat, oportet mutationem fieri subitam τὸ ἀθρόον: quæ enim lente τὸ κατὰ μέρος fiunt, idest paullatim, pigroque gressu, ea non imprimunt quid corpori, nec mutationem alterationemve essatu dignam afferunt: ut propterea convellendi occasio non adsit, tametsi ea emaciatio tabesque reciproce cum inanitione coeat; idest, tabes & carnium collapsus & marcor ad inanitionem referatur. Sed quum forte fortuna, aut critice, aut alia ulla ratione profunditur alvus, aut sanguis, aut evacuatio aliqua ὑπερκαθαρτικὴ contingit, e regione adest singultus, aut convulsio aliqua, quæ hominem sic repente & affatim evacuatum adoritur. Et hac maxime ratione singultus sequitur ob inanitionem. Quamquam duorum alterum esse, aut utrumque necesse est, vel ut ventriculus minimam inanitionem sui sentiens tamquam quod sibi molestum singultiat, vel quod tametsi inanitio ventriculum ipsum non attingat, tamen ex eventu sensum habet inanitionis aliarum partium. Quod ad prius attinet, fieri potest ut quia animalis sensus est in ventriculo, minimam læsionem sentiat ventriculus, in ceteris partibus idem non contingit, quod is sensus animalis non ita insit. Quod fuit argumentum Galeni in libris de locis affectis, dum probaret cur caninæ appetentiæ singula momenta, vires, & tempora perciperentur: ipsius autem diabetæ non item. Nam quum animale munus obitur exacte in parte aliqua, minima oblata occasione rei tristis

fensio percipitur. Sed hic quærat cur in inedia non convellatur ventriculus ratione exhausti, si minimæ rei tristis sensio insit ventriculo? De posteriore ita nos statuemus. Ex eventu inanitionem aliarum partium ventriculus præsentit, subodoraturque, quod tamquam in chorea fiat partium harum & illarum attractio, deinde attractio suctum inducit, & suctus suctionis sensum: cujus quum tota ratio in ventriculo ipso vertatur, non est dubium si potest aliarum partium penuriam sentire. Accedit quod inanitio ipsa attingat quoque ventriculum ipsum, sed non ita ut & ceteras partes. Nam si marcor, macies, & exhaustum eodem modo & gradu ventriculum ipsum attingeret quo & partes ceteras, fieri non posset ut animans subsisteret. Propterea in corde natura aquosum quid in pericardio constituit, ut & si totum corpus deflagraret, haberet tamen cor tamquam ultimo moriens quo sese sustentaret, & a tam subita deflagratione vindicaret. Ita & in ventriculo semper est aliquid pingue, mucosum, offarciens rugas & parietes ventriculi, ut minime sentiat damnum; accedit quod si qua alia pars ingestorum gratiam recipit, ventriculus est maxime.

Sed hæc tam accurata exactaque vix conferunt ad curandum: Tamen magni interest scire in singultu quid agat, quid patiatur, quæ causa, ne temere singultum ab inanitione, pro singultu a repletione accipiamus. Plurimum autem refert ad Therapiam an hic aut ille sit singultus.

ANNOTATIONES.

Idem forte dici potest de singultu & convulsione, quod & de dolore capitis. Nam dolor capitis fit aliquando per sympathiam absolutam, ut quum nervo læso statim cerebrum compatitur sympathia absoluta: nec enim vapor, nec materia ulla intercedit ad talem affectum committendum. Ita quoque est quædam convulsio & singultus, qui nec repletionem, nec inanitionem, quæ sunt perspicua causa, agnoscit, sed absolute fit, per modum quemdam vix exprimibilem, ut sic loquar.

2 *Quum & desipientia, & singultus, & convulsio ab inanitione fiat, male quum aliquis talis affectus contingit, statim recurrunt Medici ad attenuantia & calefacientia. In quo aberratur: & talem errorem convincit Galenus lib. 11. Simplic. cap. de castoreo.*

3 *Lib. 1. Epidemior. meorum observavi ex sententia Hippocratis, medicamentum irritum & inutile posse hujusmodi symptomata excitare, quod notandum est. Item filius domini Povart Regii in Camera computorum Auditoris, quum bimestri tertiana laborasset, nec ad medicamentum adduci potuisset, quum calum incanduisset paullum, datur medicamentum, cui indormiendum imprudens Pharmacopœus censuit. Medicamentum inane fuit. Movit, nil exclusit. Ab eo tempore vix febris expers. De dolore capitis, de quo prius non conquerebatur, queritur. Dum paroxysmus repetit repente ἄφωνος fit, elatis in cerebrum vaporibus, imo & febre ipsa jam cerebrum occupante (unde caloris acerrimi sensus apparebat)*

parebat) ac si febris esset capitalis, (ut sic loquar.) Per viginti quatuor horas ἄφωνος fere fuit, & κάτοχος eum prehenderat: Virtus erat debilis. Nil natura præstitit, quamvis irritata: Convulsus interiit. In cerebro nil deprehensum. Venæ intumuerant parum. Vi febris interiit obsesso cerebro quoque, ut interea non esset flabellatio cordis ob respirationem non liberam. Si enim sanis quum dolores capitis derepente oriuntur, ii muti fiunt, & apoplectici moriuntur, quid non eveniet simile ægris? Aphorism. 51. lib. 6. *Ad illum locum Rondeletii allegatum addi potest quod scribit Hippocrates lib. 4. Epidemiorum, ubi notat quartanam febrem tum cessavisse quum homo factus esset* τυφώδης, aut τυφλώδης. *Immo commemorabilis est locus Comment. in historiam de Pythione histor. 1. lib. 3. Epid. ubi dicebant interpretes Hippocratis Pythionem delirasse quod a ventre abstinuisset multo genito ac congesto semine, quod obruendo cerebrum delirii causa foret, eo modo quo in apertione capitis pressus manuum cerebrum offendit. At Galenus refutat hanc opinionem, putatque oppressionem cerebri, sive sit cum humore, sive a manu, sive a terebra, aut alio modo, non causam esse delirii, sed potius affectionis cujusdam apoplecticæ ac comatosæ. Qui locus præclarus est, ut scias delirium & desipientiam aut ab exhausto esse potius, aut ab humore non tam quantitate quam qualitate peccante.*

CONSILIUM LVIII.

De febre purpurata.

JOANNES Dodevars in regiis negotiis quæ ad rem bellicam pertinerent occupari solitus, dum circa mensem Octobrem infinitum prope iter velocissimorum equorum cursu demetitur, ac conficit, Lutetiæ in morbum gravem incidit. Et ut homo erat acutus, agilis, expeditus, multa animo ac cogitatione versans, biliosus, irasci facilis, ita suæ naturæ congenerem in morbum præceps ruit. In hoc ægro forte nos longius provehi oporteret, quam ratio proposita postularet. Nam admirabilis rerum trahere nos potest ordo, si singulorum vim explicare institutum esset quæ in morbo contigerunt. 1 Quum itaque diu & noctu laboribus pene confectus fuisset, quum quiescere cœpit, eum cum levi horrore febris prehendit, noctem insomnem duxit: deinde magna liquidorum excrementorum copia, nil autem crassum excretum est: nauseæ frequentes: paullum quievit nonnullis supra infrave excretis. Febris cœpit increscere, jactationes & vacuitas somni, dolores ad regionem ventriculi & lienis, urinæ ardentes quodammodo vineæ, aut vino gilvo dilutæ, aliquando mali aurei colorem non ita saturum referebant. Crudæ: sitis inexhausta, etsi cyathos duos aut tres aquæ hausisset, siccavissetque, ne minimum tamen refrigerii hoc afferre videbatur, ac si in ardentem fornacem injectum id esset. Animi defectiones, præsertim quum resurgere vellet, omnium artuum confractio, & lassitudo mixta ex phlegmonosa & tensiva: & quod mirum fuit, intercalaris pulsus

pulsus erat, intermissio, inæqualitas, & ea intermissio in multis pulsationibus apparebat. Tertio die sinistrum crus pustulis rubeis humilibus maculatum erat, quod nobis terrori fuit. Sed hoc sibi familiare esse nuntiavit. Febris eumdem typum non servabat: noctes aliæ aliis erant molestiores. Medicamenta quæ initio exhibita sunt, educebant aliquid subrubeum, subflavum, sed paucum, & non nisi magna vi. Omnia cruda erant, & nisi moræ impatiens fuisset, medicisque vim quodammodo afferret, ut morbum primo quoque tempore oppugnarent, incumbendum tautum fuisset coctioni, negotiumque naturæ totum committi credique debuisset. Sed & venam secare, & purgare coacti fuimus, idque frustra, quum nos videremus nihilo magis e re ægri esse. Sed satis ægri fuit faciundum importunitati. Morbus longus fuit admodum, nec ante tres menses sibi restitui visus est. Notandum interea rigentem hiemem quæ tunc si alias umquam sæviisset, ad morbum producendum attulisse plurimum, quod & meatus occluderentur, & materia contumacior redderetur. Accedit quod nisi ita initio materia cruda jactata fuisset, melius actum fuisset cum ægro. Eum in quattanam casurum sperabamus, & quod illo tempore magna quartanarum febrium copia in populo jactabat sese, tum quod de liene quereretur. Tertio, quod expulsis symptomatice iis quæ liquidiora forent, remaneret materia incinerata, ut vocant Practici, adustaque, quæ eunctando putredinem accerseret, & ægrum nostrum febre quartana cumularet. Nec longe a vero aberravimus; nam tres aut quatuor paroxysmi quartani illum oppresserunt.

Hic multa considerari possunt, quorum explicatio utilitatis ubertate sit nos delectatura. Primum ex historia morbi, & excretis innotescere potuit id quod principio erat implicitum ae involutum, nimirum quæ morbi species, & a qua causa. Secundo unde ista extimarum perfrigeratio fugax aliquando: leipothymiæ, æstus ingens & nulla ratione exstinguendus: pulsus in homine juvene inæqualitas, & intercalaris quædam intermissio, quæ periculo non carebat. Lassitudo ista, jactationes, dolor ad lienem, urinæ quales descripsimus. Quæ omnia sigillatim explicabuntur. Id quod maxime nobis terrori fuit, pulsus inæqualitas, & intercalaris intermissio in una pulsatione erat, initio quidem ordinata quodammodo erat: recreatis vero viribus inordinata exstitit. At satius est multo in rhythmo isto vitiosam inæqualitatem ordinatam non esse. Ut enim in rebus e natura ordo quippiam habet laudis & præstantiæ: ita in rebus contra naturam, non potest non ad malum apparere. Causa autem quæ nos hic commoverit atque perturbarit, est quod nos legissemus aliquando apud Galenum & inæqualitatem in pulsibus malam esse, & hac deteriorem intermissionem. Fernelius scribit periculosissimam esse pulsus intermissionem in juvenibus, minus in pueris, minime in senibus. Tamen ait aut ex arteriarum obstructione ortam, aut asthmate, aut diuturno affectu, non ita exitialem esse juvenibus. Ex unius pulsus intermissione multi senes ae pueri evaserunt; juvenum nullus, ait: quæ pugnantia videntur. Nam aut ex asthmate, aut arteriarum obstructione, aut affectu aliquo longo (præsertim minime adversa valetudine) dixit intermissionem

missionem non esse letalem. Sed quum loquitur de bona valetudine præsente, quæstionem videtur dirimere. Si enim in ceteris satis robustus & magnus sit pulsus, non dubium quin intermissio aliqua non ita periculum creet: sed si pulsus parvus, languidus, inæqualis, & auctario accedat intermissio, quæ spes esse possit? Galenus cap. 4. lib. 2. de præsag. ex pulsibus, de pulsuum inæqualitate multa, eaque præclara: primumque statuit aut in una pulsatione observandam esse inæqualitatem, aut in multis quod (ἀθροισμῷ vocatur & συστηματικὸν) atque in uno pulsu inæqualitatem deteriorem esse ea quæ in acervo ac cumulo fit. Differunt autem inæqualitas & intermissio quum hæc ad illam referatur. Quod Galenus docet quum scribit: *Periculosum est omnino non moveri arteriam, quod διαλείπειν dicitur: quod si qua alia species inæqualitatis adest, periculosum esse dicitur.* Interpres grammatice tantum & obscure locum illum vertit: ac primum ex alio loco inæqualitatis pulsus causas repetit oppilationem, compressionem instrumenti, humorum copiam collatione facta cum facultate, cordis intemperiem inæqualem. In genere igitur hæ inæqualitatis causæ statuuntur. 4 Intermissio autem pulsus agnoscit causam suæ facultatis a copia humorum oppressionem, ejusdem impedimentum quominus motum tempore suo auspicetur, idque aut ob crassitudinem, aut copiam humorum unde oscillorum cordi vicinarum arteriarum sequitur obstructio. Item sæpe oscillis illis offunditur materia quæ vinculi modo intercipit motum. Interdum inflammationes, scirrhi, tumoresque partium quibus arteriæ infixæ sunt, impediunt ne libere dilatentur, unde motus intermissio nonnulla. Unde in syncopis & palpitationibus cordis hæ intermissiones parent: si quid enim tunicis arteriarum, aut cordis ipsius corpori alte defixum fuerit; in propinquo mors, intemperies inæqualis cordis intermissionis causa una non ita perniciosa est. Hæc enim inæqualitatem potius parere nata est, quæ ineuntibus febribus putridis maxime conspicua est. Galenus lib. de febribus quod ad hunc locum maxime pertinet in febribus putridis agnoscit duo quæ propria sunt, non tamen inseparabilia, σφυγμοῦ θλῖψιν, coarctationem pulsus appello, & ἀνωμαλίαν, inæqualitatem; accedit tertium ἐπιπαροξύνεσθαι idest, repetere, geminare, annotationem novam habere febrem, quum videlicet accessione jam vigorem aut suum crementum assecuta, rigoris sensus quidam excitatur ac si postliminio nova accessio succederet. Quod in febribus putridis multis conspicitur: & nos anno 1572. tota hieme, & 1573. toto tempore verno & æstate quæ naturam indolemque hiemis, aut potius autumni referret id in innumeris, præsertimque in mulieribus observavimus. Quod non aliunde contigisse suspicio fuit; quam ob materiæ inæqualitatem quæ difficultatem pepasmi afferre solet. Græcis illud ἐπιπαροξύνεσθαι dicitur accommodato satis vocabulo. At θλῖψις fit ob copiam materiæ quæ facultatem in aliquas angustias cogens pulsus coarctationem angustiamque facit. Ἀνωμαλία proprium quidem est febrium putridarum, sive illa in calore, sive in pulsu spectetur. In pulsu quidem ob fuliginosorum putriumque vaporum cor petentium copiam. Galenus autem illo loco ait, sæpe in ipso ore ventriculi collecto quodam

Lib. 2. de caus. puls.

Cap. 9. lib. 1.

pravo humore mordaci aut frigido parvitatem inæqualitatemque pulsus invehit: & quum in principiis paroxysmorum viridium humorum eructatio in os ventriculi contingat, unde nauseæ & vomitiones; mirum non est si affecto ore ventriculi pulsus sit ἀνώμαλος. Parvitatem quidem cum quadam inæqualitate, quum frigidus est humor: sin acer & mordax humor est, inæqualitas parvitatem pulsus exsuperabit. Quod notandum est, ne temere initio morborum, sive adsit febris, sive non adsit, observata aut inæqualitate, aut intermissione quadam ad venenum aut θεῖόν τι recurramus, magnum aliquid nos dicturos rati, si divinitatem quamdam in morbo hoc aut illo dixerimus esse. At sæpe una ventriculi oris superioris obsidio propter contumaciter adhærens aliquid pituitosum illi parti, hoc symptomaton genus juniores & inexpertos Medicos perterrefaciens invehit: maxime vero si pituitosa materia circum partes has accendatur, contumaci manente materia. Nam quamdam τύφου speciem inducit.

Nunc ad intermissionem revertamur. Aliquando intermittit pulsus tantum quantum temporis esse possit in alia promovenda pulsatione, aliquando intermittit diutius, & per duorum pulsuum tempus. Hoc posterius funestum est, nec ab eo quisquam convaluit. Per tempus vero totum unius pulsus, aut paullo diutius intermissionem factam sæpe in plerisque qui convaluerint observavit Galenus, præsertim si jam affecta ætate, aut præcipitati senes essent. Quod minus mirum in senibus, tametsi periculosum esse videatur jam ipsam ob ætatem ad vietam facultatem accedere istam intermissionem a morbo. Sed, quod notandum, adductis senibus, & iis quos valetudinarios vocamus, docet a magnis caussis valentes de sanitatis gradu dejici, quod quum contigerit, periculosius ægrotant. Ac imbecilli & senes minima etiam occasione aut morbo occupantur, aut intermissio pulsus eis accidit, quod minus in his mirum videri debet. Itaque ab intermissione pulsus pueri & senes non intereunt, juvenes intereunt: nisi forte juvenes illi imbecilli natura sint, & senes validi; nam tunc facile decipi possumus. Illud enim notum ex Hippocrate, *Qui laboribus assuefacti fuerint, licet aut senes aut imbecilli sint, non consuetis licet validis ac junioribus, alacrius ferunt*. Itaque est ubi in juvene imbecillo minus sit formidabilis pulsus intermissio, quam in sene robustiore. De pueris ac senibus quod ipse observavi, dicam. Carpentarius quidam nomine Gilet annos pene 78. natus, imbecillis pulmonibus ac purulentis, ut fidem eventus fecit, crudeli satis pleuritide detentus jacebat. Inæqualis pulsus & intermittens quod nobis non mediocrem metum incussit. Ista anomalia perseverabat: sæpe medendi fiduciam quam habebamus per sectionem venæ repetitam, ut fere fit, minuit ista intermissio. Tamen ista quam adduximus opinione audacior erectiorque factus, venam ter quaterque secui, convalvit. 6 Intermissio hæc ab ætate erat, juvante quoque duritie pulsus, tum ratione inflammationis, tum duritiei vasorum. Quod animum addidit ut etiamnum in ista anomalia securiores essemus, erat pulsus magnitudo. Si enim ad intermissionem pulsus crebritas cum parvitate accedat, angustior longe spes est. In pictore Petro Dangers observavimus

Apho.49. lib. 2.

per-

perſpicuam pulſus intermiſſionem in magna affatimque facta deſtillatione : hoc illi familiare eſt ; & tandem deprehendimus duabus de cauſis hoc illi uſuvenire etiam quum primum incipit ægrotare. 7 Prior eſt illi connata ſuperioris orificii ventriculi infirmitas, ut minima etiam occaſione in leipothymiam deliquiumque animi præceps ruat : ſed pane in vino infriato in os injecto ſtatim recreatur. Poſterior eſt ingens copia materiæ pituitoſæ & frigidæ a cerebro imbecillo facto ob uſum modioli continenter illabente. Rejecta enim vomitione materia multa ſtatim priores vires recuperat. Et nos illum novimus a gravibus funeſtiſque morbis quibus ſæpe ſubjacet, defunctum ſuperſtitemque evaſiſſe. In D. Barthelemy jam grandi ætate eadem a nobis pulſus inæqualitas & intermiſſio, eum magnitudine tamen obſervata eſt ſæpe, integris ſatis viribus, & corpus alacre ad ſurgendum. Et quod mirum eſt, ſæpe de induſtria in molliuſculis pueris iſtam inæqualitatem conſpicuam vidimus, præſertim quum dormirent.

Ac de inæqualitate pulſus non modo in multis pulſationibus, ſed in una pulſatione, quod longe deterius eſſe paullo ante dictum eſt. Exſtat hiſtoria apud Galenum de Antipatro, cui inæqualis pulſus erat admodum, quum tamen anheloſus non eſſet. Et tandem argumentis conjecturiſque eſt aſſecutus Galenus leves pulmonum arterias infarctas obſtructaſque eſſe. Quæ quum plerique Medici agnoverint invento quodam de pulſus inæqualitate conquerenti, non temere de morte repentina pronuntiabunt, ſed diligenter cauſis rei ejus indagatis, aliis ſecuritatem prædicent, perniciem aliis minabuntur. Et quoniam locus poſtulat ut mentione de pulſu facta (cujus cognitionem ſoli Deo & Galeno Gordonius ille vir bonus & candidus tribuit) de ſpeciebus quippiam dicatur, non erit alienum ab inſtituto paullo apertius de re diſputare. *Cap. ult. lib. 4. de loc. aff.*

In pulſibus quinque obſervari volunt ; motum, quietem, dilatationem arteriæ, ictum, corpus. Ac ratione motus differentiæ hæ obſervantur ; celeritas, tarditas. Ratione quietis, frequens, rarus. Natura non poteſt duos motus contrarios moliri quin ſit interjecta quies aliqua. Galenus autem quietem diſtinguit in internam & externam : Ratione dilatationis, parvitas & magnitudo in pulſibus obſervatur : Ratione ictus, qui & a nonnullis occurſus dicitur, imbecillitas ſeu remiſſio, & fortitudo ſive vehementia ſpectatur. Ratione corporis ipſius arteriæ, plenitudo & durities (quamquam durities ſine plenitudine eſſe poſſit, ut in hecticis annotavit Galenus lib. 1. de diff. febrium) vacuitas & mollities. Hinc conſtitutæ ſunt differentiæ in pulſibus. *Quinque in pulſu obſervanda.*

Ratione motus,	celer, tardus,	Ratione dilatationis,	magnus, parvus.
Ratione quietis,	frequens, rardus,	Ratione ictus,	imbecillus, ſeu remiſſus, fortis, vehemens.
Ratione corporis	plenus, durus. vacuus, mollis.		

Porro in corpore arteriæ vel conſideramus trinam dimenſionem, vel corpus ipſum per ſe. Si priore modo, pulſum latum anguſtum ſtatuemus, profun-

dum

dum humilem, longum brevem. Si autem posteriore modo duritiem seu plenitudinem spectamus, unde pulsus plenus & durus, & vacuitatem seu mollitiem, unde pulsus vacuus & mollis. In dilatatione autem magnitudinem & parvitatem considerandam diximus, quo pertinet observatio trium dimensionum. Nam magnus dicitur pulsus qui ongus, latus, profundus simul est. Sed hoc ad corpus arteriæ referri potest, quatenus in hoc trinam dimensionem spectari diximus. A rhythmo differentiæ duci possunt, ut quum pulsus non est secundum ætatem, sexum laborantis, tempus. Innumera alia hoc loco considerari possunt, quæ quoniam a Galeno pertractata sunt abunde, horum diffusiore explicatione supersedendum videatur.

9 Secundum vero quod a nobis in hoc ægro est observatum, fuit partium extimarum perfrigeratio fugax: quæ revera in morbis diligenter observanda est; nam partium extimarum frigus quoddam est positivum, sed periodicum, ut initio paroxysmorum, & tale frigus minime est pertimescendum: contra vero timendum est in inflammationibus partium ioternarum quum calor intro revocatur, ut in Aphorism. explicat Galen. 10. Aliud frigus est veluti privativum per quamdam exstinctionem caloris naturalis: & bifariam apparet; priore modo in morituris, quum partes livent jam per necrosin partium frigus quoddam est privativum: Aliud autem frigus, non quin partes non calfiant (quod Hippocrates ἀναθερμαίνεσθαι vocat) sed calefactio ista a calore febrili est. Victo autem naturali temperatoque calore partes refrigerantur, & tamen caloris febrilis favorem nonnullum percipiunt. De quo frigore juxta ac colore reciproco dictum est ab Hippocrate: *Summæ corporis partes si celeriter in utrumque mutentur, malum*. Nec abs re addit *celeriter*; ut vitetur objectio de hieme, & calore æstivo; nam in illa extimæ partes refrigerantur, sed non cito calfiunt. *Sed in morbis malignis*, ait Galen. in comment. *una etiam hora mutatio ad contraria percipitur: Contingit autem ea mutatio quum partes extimæ propriam caliditatem non habuerint, sed a calore febrili calfiunt, qui a centro corporis incipiens, flammæque similis corpus depascens extrema concalfacit: & quum ille febrilis calor transpiraverit, refrigerantur exstincta scilicet propria caliditate*. Et illic est frigus privativum: oon tale quale in morte, sed proxime accedens. De eodem frigore dictum est a Galeno in historia de Pythione. Nam primo die ingens febris erat & æstus: secundo autem ei partes extimæ refrixerunt, præsertim manus & caput, & erat βραχύπνυυς, ad verbum *brevi-spirus*, cui consentit quod & octavo die contigit; nam dicit, *spiritus exilis & imminutus*. Si itaque febris erat acuta, cur frequens & magnus non erat spiritus? saltem si frequens sit & brevis, dolorem significat supra septum transversum: sed si frequens & brevis, malus; deterior si rarus & brevis, sive parvus; qui si cum respiratione quadam sive potius exspiratione frigida sit, jam facultas vitalis emoritur. In acuta parvus rarus, qui βραχυπνοίας nomine includitur, pessimum signum est. Hoc explicat Galenus commentario illo in historiam de Pythiooe, his verbis: *Causa cur quum primo die acuta febris fuerit, secundo brevem spiritum ducat, est, quod primo die calor febrilis* per-

Part. 8. sect. 2. lib. Prorrhet.

Hist. 2. sect. 3. lib. 3. Epid.

per putrescentes humores accensus ipse digeratur; calor autem naturalis adeo infirmus relinquatur, ut jam prius exstinguatur, quam febrilis de integro accendatur, velut jam fervefactis, qui computrescerent, succis. Sic secunda die dominantis frigoris signum est maximum. Quo ex loco patet refrigerationem partium extimarum per exstinctionem caloris naturalis contingere. Atque hoc loco quæstio dignissima cognitu poni potest, Si mutatio in calidum & frigidum partium extimarum adeo perniciosa est, ut ante ex lib. 2. Prorrh. docuimus, cur non æque in malis ducenda mutatio in utrumque in corpore toto? At ex Aphorismis mutatio in corpore universo, ut corpus modo calfiat, modo refrigeretur, longitudinem tantum morbi significat, cur non & idem significat partium extremarum μεταβολὴ. At ante docuimus aliquid multo gravius designare. Et vero probabilius est plus subesse periculi si ambigua ista mutatio totum corpus attingat, quam si partes tantum extimas. Etenim etiam in bene habentibus facile manus, pedes, nasus mutantur, non ita facile corpus reliquum, ob subjecta viscera calida. Quod si totum corpus modo calfiat, modo aliter afficiatur, non vacare videtur periculo. At ita respondere oportet: Quum Hippocrates celerem partium extimarum in utrumque mutationem damnat, id de febribus acutis intelligi debet, in quibus si omnino partes extimæ refrigerantur, revocatio caloris ob phlegmonem visceris significatur: si vero in utrumque partes mutentur, dominatus caloris febrilis significatur, & domatio exstinctioque caloris blandi & naturalis. Ideo quum Galenus in Commentar. in partic. illam 8. lib. 2. Prorrhet. illam mutationem explicat, meminit febrium malignarum, utpote in quibus peculiariter id symptoma contingat. Sed quum lib. 4. Aphorismor. totius corporis mutationes in calidum & frigus damnat, revera non intelligit de febribus acutis. Nec enim facta mentione febris absolute enuntiat mutationem istam longitudinis morbi esse argumentum. At si in acuto morbo contingeret, non est credibile longi morbi signum esse, quum id pugnet cum natura morbi acuti. Quod si mutatio in utrumque toti corpori conveniat, quis dubitat ad malum id non apparere in morbo acuto? Immo forte majorem perniciem afferet quam mutatio reciproca partium extimarum. Tamen κατ' ἐξοχὴν mutationis signa in partibus maxime extimis apparent, ideo illarum Hippocrates præcipue meminisse solet. In febribus autem non acutis, aut aliis morbis totius corporis mutatio longitudinem morbi designat, ob materiæ ἑτερογενῆς diversitatem. Quod videmus usuvenire in febribus cum catarrho junctis, in quibus sensum caloris modo habent ægri, modo sensum frigoris, non modo in partibus corporis extimis, sed etiam in toto corpore ipso. Item in febribus epialis non solum est sensio caloris & frigoris simul, in quo Epiali natura consistit: sed etiam mox calor *Com.par.* percipitur, mox frigus. 11 Præterea ex sententia Galeni, quicumque sunt *16.sect.3.* cacochymi, dum repente incalescunt, horrore tenentur, necnon sensionem *libr. 6.* habent reciprocam caloris & frigoris: & tamen hæc non significant ma- *Epid.* lum aliquod, sed tantum longitudinem morbi. Ceterum ut de mutatione ista caloris & frigoris aliquid statuatur, sciendum idem esse judicium de *Aph. 40.* calo- *lib. 4.*

caloris & frigoris mutatione, quod de frigidis sudoribus, de quibus in Aphorismis. Nam ut frigidi sudores cum febre acuta perniciem significant, & in mitiori febre morbi diuturnitatem: ita & mutatio in utrumque sive sit extimarum partium, sive totius corporis, in acutis morbis perniciosum est quid: in aliis morbis aliud significat. Sed de vicissitudine ista caloris & frigoris, unde, & quid significet, ante dictum est pleniissime. De ea plura qui volet, eo animum, seque ipse convertat. De lassitudine quæ ægroto nostro aderat, ita dicere possumus: videbatur non esse spontanea; siquidem labores quos summos pertulerat, eam lassitudinem satis poterant invehere, 12 tamen erat & alia quædam species ex iis lassitudinibus quæ spontaneæ dicuntur. Ac primum spontaneæ lassitudines dicuntur sponte natæ, non quod non sit causa aliqua, sed causa intus latet aliqua lassitudinis specie sese proferens; non autem procatarcticum quid habet: tametsi forte ab extra aliquid peti possit: sed tamen de essentia ipsius lassitudinis non est. Ex libris sanit. tuen. & Aphorismis, triplex est lassitudo; una tensiva, ulcerosa altera, tertia phlegmonodes ex utriusque orta. Tensiva a plenitudine est, ulcerosa a cacochymia. Phlegmonosa ab utraque causa est, ex sententia Galeni. Febris autem laboriosa aliquid aliud peculiare habet, ut ex eodem Galeno parere potest. In hoc ægro nostro erat lassitudo quædam phlegmonosa; & quum is integra olim sanitate fruitus esset, nonnisi magna de causa de sanitatis statione detrudi potuit; unde mirum non fuit si morbus admodum longus & periculosus fuerit: Et omnia initio ita cruda fuerunt, ut nil aggredi tentareque auderemus. Tamen quoniam omnium minime patiens erat æger, temere secta vena, & multa tentata, quorum nullum melius fuisset attigisse, sed negotii partem maximam naturæ commisisse. Eductus sanguis plane laudabilis: nihilo sedatus æstus. Quoniam prima regio humore bilioso, crasso & veluti sanguineo aut prærubro erat offerta, cujus exclusionem facilem impediebat rigens hiems quæ tunc sæviebat. Quod nos terruit, fuit veluti cruris sinistri maculæ subrubræ, verebamur ne exanthemata erumperent, sive ecthymata ab humoribus superfluis & tenuibus, ut notat Galenus lib. 3. Epid. Quæ exanthemata in plerisque fiunt χρίσιμα μὴ κρίνοντα, ut ex historia de Sileno parere potest. Cui quum letaliter ægrotanti papulæ rubentes, parvæ, varis similes, nec abscessum facientes erupissent, natura morbo reluctante, tamen interiit. Et tamen ait Galenus in Commentario, ea eruptio causa fuit cur nono die non interierit, quum ei necessario intereundum esset, sed in diem undecimum mors dilata fuerit. Dolor ad lienem metum afferebat, ne illic abscessus fieret; tamen inflammationis manifestæ argumenta non erant: Causam istius doloris ad longam equitationem referebamus, in qua ducuntur ilia, & anhelitus sæpe interrumpitur: tametsi iste dolor hypochondrii sinistri nos in suspicionem traheret latentis cujusdam mali; ut sæpe in Epidem. annotavit Hippocr. ut in historia de Sileno adducta paullo ante & alibi passim.

Comm. in aphor. 5. lib. 2.
Cap. 6. li. 3. sanit. tuend.
Comm. in part. 2. sect. 4. lib. 6. Epid.
Comm. in aphor. 31. 32. 33. lib. 4. Apho.
Comm. in part. 51. sect. 3. lib. 3. Epid. & part. 3. sect. 2. lib 2. Epid. hist.

De intermissione, aut potius intercalari intermissione ita nos philosophabamur. A plerisque qui citatis velocibusque equis multum iter ocyssime fecissent,

sent, accepimus se sæpe quum quieti se traderent, inæqualitatem istam in pulsu percepisse. Nam exercitatio immodica tandem accersens κόπον aliud facit quam mediocris: nam mediocris crebros, magnos & celeres pulsus facit; immodica autem, præsertim quum ventum est ad resolutionem aliquam, languidos, tardos & raros facit. Sic in isto ægro animo volvebamus qui fieret ut præeunte tanto labore pulsus esset satis magnus & celer, quum ratione immodicæ exercitationis tardus imbecillusque esse deberet. Hujus rei probabiles causæ fuerunt; Æstus ingens celeritatem requirebat, & ætas hominis adhuc virilis impediebat quominus tarditas & imbecillitas in pulsu esset, quum tamen satis esset causæ cur & parvus, & tardus, & rarus esset pulsus, præsertim in tanta totius corporis agitatione immodica & veluti confractione. Sic æstus ingens, ætas hominis pro parvo magnum, pro raro frequentem, pro tardo celerem satis pulsum induxerunt: sed tamen causæ morbificæ & lassitudo & exercitatio immodica corpus frangens saltem inæqualitatis auctor fuit: & natura retinuit celeritatem & magnitudinem, sed a tot causis tentata non potuit efficere quin inæqualitas foret. Accedebat autem maxime obsidio oris superioris ventriculi quod in isto homine omnium maxime bilioso exquisiti erat sensus: & a bile immodica tentabatur, unde καρδιωγμὸς frequens: & morbi eventus satis abunde docuit tanto æstu & copia humoris biliosi corpus occupatum fuisse, ut nil supra. Docuimus autem ante (ni fallor) obsidionem oris ventriculi vel ab humore frigido, vel ab acri humore, aut ichore inæqualitatem in pulsu committere. Unum præterea fuit quod terrorem attulerit, minxit sæpe oleosum, quod summo æstui interno acceptum ferebatur. Historia duodecima lib. 1. Epid. sect. 3. Hippocrates meminit excretas esse urinas oleosas, quas mortem significare ait Galenus in Commentario. Tamen in 3. de morbis vulgaribus locus est præclarus, quo docet excretionem urinarum oleosarum malam quidem esse, sed non perinde exitiosam, ut plerique autumant: multaque illic de urinis oleosis legere possis, quæ in communem usum afferri possunt, quoties illis de rebus erit cogitandum. *Sub fin. 1. Epid.* *Histor. 1. sect. 3 lib. 3 Epid.* *Vide part. 35. lib. 1 Prognost.*

Porro in ægro proposito quum subesset æstus ingens præcordiorum, omni ratione provisum est ne vires illud incendium quæreret. Jusculis frequentibus vitulinis carnibus ei consultum est: Item clysteribus & iisdem decoctionibus. In enematon frequenti usu statum est, nec olea, nec mel, nec saccharum dissolvebatur. Quoniam quoties alvus inferior æstuat, fervet, & ambusta est, ut loquitur Hippocrates in libro de aere & locis, a pinguibus & oleosis est temperandum. Perseveratum est in usu catholiconis. Tandem sub finem consultum est ventriculo usu confectionis de hiera dupla aloe. Instabilis admodum morbus fuit, verebamurque ne ex empyreumate prioris morbi febris quartana, aut alia similis cresceret ac surgeret. Ad sitim summam cum partium imbecillitate quæ sequuntur præscripta fuerunt.

℞. *semin. psyll.* ℥ *ſ. mastich.* ʒ *ij. car. passul.* ℥ *j. sem. cyton.* ʒ *j. fiant noduli, mandantur macerati aqu. rosar.*

℞. *aqu. fontana lib. ſ. destill. restaur.* ℥ *iv. aceti alb.* ʒ *vi. mellis Narbonens.* ℥ *j. santal. alb.* ℥ *ij. f. fiat decoct. ad tertiæ partis consumtionem, & perfectam despumationem. Postquam refrixerit, coletur, & clarificet*

ficet ℥. albuminib. ovorum, & santal. citr. & cinnam. aromatizetur.

℞. *endiviæ utriusque, cichorij, boraginis utriusque an. m. j. Depurentur succi, & colentur trina vice ad clarificationem.*

℞. *succi pomorum redolent.* ℥ vj. *sacchari lib.* ℥. *fiat syrupus semicoct.*

℞. *rhei infusi in aqu. endiviæ* ℈ iiij. *myrob. citrin. & Indorum. an.* ℈ ij. *agarici trochisc.* ℥ j. *anisi* ℈ j. *cinnam.* ℥ j. *fiat potio sæpe repetenda cum* ℥ ʃ. *syrupi prædicti.*

ANNOTATIONES.

1. *In hoc ægro biliosa crassa, sincera, flava, maligna, ut vocat Galen. comment. in part. 14. lib. 3. Acut. progrediente morbo: quæ quidem biliosa, sive retinentur mala sunt, sive excernuntur mala sunt, nam jactationes, dysenterias, defectiones animi inducunt.*

2. *Apud Galenum sub finem libr. de præsagitione ad Posthumum, commemorabilis historia est de quodam juvene, cui in pulsu intermissio erat, & ea naturalis, a qua periculum impendere non putaret Galenus.*

3. *Nam minus est perniciosum inter multas pulsationes quamdam inæqualitatem esse, quam in una. Quia in una pulsatione magis ordinata, constansque natura debet esse, quod sine in hac quidem, multo est periculosius: tamen objici potest de pulsu in febribus intermittentibus a putredine ortis. Nam quum systole sit diastole contractior, etiam in una pulsatione inæqualis est.*

4. *Inter ceteros locos unus est maxime huc pertinens in Commentario Akakiæ in lib. 1. ad Glauconem.*

5. *Nam (ut vere dicam) unde Cardiogmus & sine febre, & cum febre nasci solet, inde ista in pulsu insignis mutatio: & humor potius exclusione eget, & aliqua ἐκκρίσει, quam alteratione per alexipharmaca, ut damnetur error eorum qui in morbis perpetuo illud αἴτιολογον τὸ θεῖον constituunt.*

6. *Quum enim inæqualitas est, non ita cito terreri oportet, nisi cetera consenserint. Si enim natura valide in aliis ipsius pulsus numeris argumenta adsint, non ita metuendum est.*

7. *Galenus cap. 6. lib. 4. de præsagitione ex pulsibus, docet inæquales esse solere pulsus in affectione oris ventriculi, alios affecto fundo ejus. Locus præclarus & huc maxime pertinens. Inæqualitas ista & etiam intermissio quædam ab oppressione & copia potest accidere. Et quum Galenus ait inæqualitatem & intermissionem in arteriarum obstructione & asthmate minus esse terrificam; quod de asthmate dixit. Idem potest audiri de infarctu pulmonum & copia pituitæ, licet homo ita repletus, quod forte latum habeat thoracem, non sit asthmaticus. Sic est ubi debet esse formidabile. istud vitium in pulsu, est ubi non esse debet. Et ne quis terreatur, sciendum istas inæqualitates ab oppressione esse maxime. Nam Galenus lib. de pulsibus ad tyrones, inæqualitates in pulsibus propriè sunt facultates presse & gravate. Sic oportet sensim deonerare naturam, & pulsui sua reddetur inæqualitas.*

8. *Trinæ dimensionis observatio & in differentiis corporis ipsius arteriæ &*

di-

dilatationis observari solet, sed diverso quodam modo. Nam quia dilatatio incidit in corpus tale quale est, cui competit trina dimensio: itaque ipsius trina dimensionis observatio consideranda est & quatenus ad corpus arteriæ spectat, & ad dilatationem.

9. *Sitis in eo erat implacabilis, jactationes, leipothymia, præruhra bilis fuit excretio, non statim, sed longo tempore mitificata materia. Dolores fugaces. Verum fuit quod scribit Hippocrates lib. de vetere medicina, non à calore simplici, aut à frigore, sed ab amaro, acido, acri æstimandos morbos esse, ut in vacuando potius, quam in alterando laboremus.*

10. *Comment. in aphorism. 48. lib. 4. Multo vero apertius histor. part. 8. sect. 2. lib. 3. Epidem. quum explicat cur partes extimæ lacescerent et refrigerarentur. Quamquam Practici frigus initio paroxysmorum privativum dicunt per substractionem caloris: et frigus positivum dicunt, ut illud quod in catarrhosis percipitur, aut iis in quibus multis collectus humor pituitosus, qui dum incalescit sensum frigoris infert, ut in Epialis videtur. Item materia frigidiuscula calfactio frigoris sensum infert.*

11. *Si cui ægro umquam, huic Joanni dodenas accommodandum videtur quod scripsit Galenus ad historiam de Sileno* 1. *Epidem. sect.* 2. Si quis laborando & operando se ad lassitudinem usque affligat, potet autem large, deinde intempestive sese exerceat, ideft, aut a cibo, aut ubi tardius cocti fuerint cibi, antequam probe in sanguinem cibus versus sit, hic partim bilem ob labores acervat, partim crudos & incoctos humores ex potu & intempestivis exercitationibus. *Sunt autem morbi multo gravissimi in quibus utriusque magna colligitur copia. Immo ego addo, febres semitertianæ fiunt. Hic æger citatis equis multum itineris confecerat. Et nota, in talibus febribus etiam initio sedimentum esse; sed conveniens non est & intempestivum. Ita Galen. id frequens est (supp. sedimentum ἄκαιρον) febribus in quibus multus calor et flammeus fervorem accendit quemdam crudorum et crassorum humorum ad particul.* 26. *sect.* 2. *lib.* 1. *Epidem.*

12. *Causa procatarctica solam diariam aut levem affectum generat Galeno in histor. de Sileno.*

13. *Lassitudo quæ κόπος dicitur, quum quis dolet minimo attactu, spontanea proprie non dicitur.*

14. *Cap. 4. lib. de atra bile docet quomodo salutariter totum corpus pustulis nigris fuerit obsitum. Nam si pauca sint, nil est criticum.*

CONSILIUM LX.
De Epilepsia.

MULIER nata annos jam sex & viginti, bene habita, octies jam enixa, sagax, sollertique adeo ingenio & alacri ad obeunda omnia animi munia, blæsa aliquantulum, cœpit nonnulla pati symptomata, quorum perseverantia morbum lunaticum minata est.

Ac primum cœpit animo aliquantulum deficere, vertiginosum quid pati: ac

ac tunc non animadvertit quid dicat, omniumque obliviscitur. Multa temere effutit, parum considerans quorsum illud. Quum hæc præcessissent, jam jam prima illa affectione vires nacta de nocte opprimitur, contremiscit, vociferatur, ac graviter tunc laborat. Deinde quasi sopita manet dimidium horæ. Et frustra loqui conatur. Et quod omnium deterrimum, non ita pridem jam duodecies paroxysmos quosdam sustinuit bis die in quibus illa convellitur, spumantique est ore, inclamat, suspiratque. Et quo magis animo turbatur, eo citius redit accessio. Jam probatum est posteriorem paroxysmum multo leviorem reddi, immo sæpe plane non repetere dato jusculo ex decoctione visci quercini. Numquam medicamentum sumserat. Continenter aqua ab ore defluit: & in ultimis paroxysmis tota facies rubore suffunditur, manentque veluti exanthematon quædam vestigia quarto a paroxysmo die.

Hæc sunt Parisiensibus Medicis proposita ad disputandum, ut de affectionis causa, specie, loco, & curatione decerneretur.

Ac primum omnium qui affuerunt Medicorum communis fuit opinio mulierem hanc epilepsiæ esse obnoxiam, quod omnia quæ præcesserunt videntur confirmare. Dubitatum est de causa, an vapor tantum, an humor, & quinam, unde. Quum enim epilepsiæ in genere tres sint differentiæ, prima per propriam cerebri affectionem, secunda per consensum ventriculi, tertia ob partem peculiariter affectam a qua aliquid manat, convulsionem epilepticam creatutum, magni refert ad morbi curationem, quænam sit species, & quænam idea, & sedes primum affecta, ne parti alteri quam deceat consulatur.

Ac primum cuidam visum est, non a propria cerebri affectione natam epilepsiam, nec ab utero esse, sed a visceribus ipsis: & quæcumque illa sit affectio, & unde-vis sit ei videtur immedicabilis duabus de causis: & quia jam grandævam prehendit: *Quæcumque autem affectio comitialis post 25. annum prehendit, ea cum ægris consenescit*. Hippocrati in Aphorismis: Tum quia hereditaria & gentilitia quodammodo esse videtur; Medicis enim ea de re inquirentibus narratum est ejus mulieris avum aliquando epilepsia prehensum esse. Quod autem a visceribus sit, non ab utero, aut a capite, ita collegit tribus rationibus; Prima, quia sit sagax, expedito & sollerti animo, ingeniosa. At quum quis est epilepticus affecto primum & per se cerebro, maxima ex parte hebes est, obtusus, obliviosus, socors, ignavus, oculis concavis, somniculosus, gravi capite, vertiginosus, & nullis signis præeuntibus (ut in hac muliere contingit) statim concidit. At qui ob affectas partes capiti subjectas est epilepticus, non statim concidit, sed pleraque patitur tamquam futuram accessionem præsagientia.

1. Secunda ratio est, quod incubum passa sit sæpe, oppressionem stomachi, animi quamdam defectionem, & suspiriosa fuerit: quæ omnia male affectorum viscerum aut a sordibus & humoribus inquinamentis implicatorum argumenta sunt: Non quin dispositio sit in cerebro a parentibus contracta: sed causa continens a cerebro non est, sed a visceribus.

Quam-

Quamquam hic magna difficultas oriri posset. Galenus causam præcipuam periodorum lib. 2. de different. febr. sub finem statuit inustam quamdam cuique parti dispositionem, quæ nova occasione, ut novo affluxu humorum sese manifeste prodit; dico affluxum humorum, vel qui in parte ipsa generantur, vel qui aliunde sunt. Exempli causa, si cui hemicrania innata sit ob pravam partis cerebri ἀσθένειαν, non prius solet repetere quam forte ab ipso cerebro, aut partibus subjectis humor advenerit qui partem lacessat: an non tamen hemicrania per προτοπάθειαν dicatur. Sic, si dispositio in cerebro jam jam sit a parentibus contracta, quæ tamen non prius sese proferat quam malignus vapor crassus aut tenuis a partibus inferis venerit qui parti molestus sit: unde exsuscitetur pars ad expulsionem unde convulsio sequatur: An non epilepsia ista per propriam affectionem dicatur? Itaque ille sibi pugnat, qui dixit dispositivam ipsam (ut sic dicam) in cerebro esse, sed causam in præcordiis. Quamquam excusari potest; nam revera non repeteret paroxysmus nisi impuritas viscerum concurreret. Et illud est quod Galenus dicit epilepsiam post 25. annum agnoscere causam sui pravam diætam.

Tertia ratio qua contendit ab utero non esse, est quod illa uterum gerens tam sæpe non prehendatur epilepsia, quam quum utero non gerit: quod contra contingeret. Nam si ab utero esset, quum fetus meliorem alimenti partem absumat, relinquaturque impurior, impuritas ipsa juncta cum pravo illo humore qui supponitur mali auctor (si ab utero esset) reveheret paroxysmos, & malum malo cumularet: At tempore gestationis immunis fere est. Accedit quod hysterica aliquando passa esset. At nihil umquam tale.

Nos autem qui hæc scribimus, ita disputationis & quæstionis filum diremimus.

In morbis modus generationis illorum est animadvertendus; symptomata, eorumque successio, quorum omnium animadversione ad rerum diagnosin pervenitur, & confusio devitatur. Vertigines, tenebricosæ obversationes & marmarygæ, syncopæ imago quædam, oppressio diaphragmatis, clamores, aphonia, symptomata sunt & epilepsiæ, & apoplexiæ, & syncopes cardiacæ, & aliorum morborum communia, & in plerisque observantur. Sed non satis est observare hæc, sed signa ὁμοειδῆ, sive ὁμογενῆ, ut vocat Galenus, tenenda sunt: & ne adhuc quidem abunde est, sed quæ cujusque rei propria, & partis, ut ideam morbi venari possimus. Exempli causa; difficultas respirationis affectarum partium thoracicarum nota est, & peripneumoniæ, & pleuritidis, an sufficit hæc nosse? Nequaquam. Sed ad specialia magis descendendum est, ut hoc vel illud, hujus aut illius rei sit umbra, nota, significationis argumentum & signum. Quod hic videre est, quum symptomatum concursus iste nihil adhuc certi afferat.

Comm. in part. 2. lib. 1. Prerrhet.

2 Porro morborum alii cito generantur, quum tamen non tam promta sit causæ generatio, quam promta est morbi ipsius apparitio: Causa enim latebat ignava, & subito per morbum sese expressit; quod notat Galenus 3 Epidem. in historia de eo qui primo die phreniticus factus est. Alii non

 statim

ſtatim ſe proferunt, ſed veluti per ambages & circuitiones, habentque varia ſymptomata prius quæ ſunt veluti paranymphi ac præcurſores majoris morbi adventantis. Quod quum alias, tum huic mulieri contigit, in qua per varia ſymptomata veluti præeuntia præludia ad epilepſiam munitur via. Nam in hiſtoria propoſita triplex tempus obſervatur, & in ultimo tantum certa epilepſiæ ſigna apparuerunt.

Primum aliquid tenebricoſum paſſa eſt, vertigines, quæ ſæpe apoplexiam, aut epilepſiam minantur: an vero per propriam cerebri affectionem, an per conſenſum dubitandum. Nam vertigo & tenebroſa obverſatio ſignum univocum non eſt aut affecti certo cerebri, aut ventriculi. Quum enim ex Galeno illud ſit commercium inter ventriculum & cerebrum, ut facile ſuas affectiones communicent, non facile quis diſtinguet quæ pars prior afficiatur, & quæ poſterior. Sic vertigo, nauſea, vomitus, cardiogmus. Equivoca ſigna ſunt quum fere æque ad affectionem cerebri & ventriculi conſequatur. In quo Medicorum judicium conſtanſque eſſe debet, ne temere pars incuſetur quæ in vitio non ſit. Præterea mulier iſta multa effutiebat, quod male affecti cerebri nota eſt aut per ſe aut per conſenſum. Unde novimus hyſtericas multas riſum in paroxyſmo cohibere non potuiſſe, alias multiloquas extitiſſe.

Cap. 3. lib. 3. de loc. aff.

Secundo vero loco hypochondriorum & reſpirationis quædam fuit oppreſſio, & imaginatio quædam falſa rei opprimentis & incubantis, quod incubum deſignat: incubus autem epilepſiæ rudimentum quoddam eſt: immo & epilepſia nocturna dicitur a pleriſque.

Tertio periodica quædam convulſio apparuit totius corporis, cum læſione quadam mentis & ſenſuum. In quo vere character Epilepſiæ exprimitur. Nam convulſionem totius corporis eſſe neceſſum eſt. Quamquam Silvius quodam loco annotat vidiſſe ſe quemdam Epilepticum cecidiſſe ob pravam lienis diſpoſitioem, illumque una tantum in corporis parte convulſum fuiſſe. Ad ſuperiora accedit occurſus ſpumæ quæ nec a capite malum eſſe certo declarat, immo nec Epilepſiæ ſignum uoivocum eſt. 4 Si fiat tranſlatio a partibus inferioribus per pulmones, refractio materiei cujuſdam pituitoſæ a ſpiritu flatulento agitante ſpumam poteſt generare. Rondeletius contendit epilepſiæ certam non eſſe notam & ſignum inſeparabile; quia ſpuma abeſſe poteſt in paroxyſmo epileptico duabus de cauſis: tum ſi a vapore tantum eſt Epilepſia, tum ſi paroxyſmus brevis eſt & non violentus.

5 Ergo verum illud Hippocratis, quum quis repente aphonos fit, venarum fiunt interceptiones & oppletiones, ſi ſine occaſione id fiat, aut forti aliqua cauſa, ideſt, ſi nulla excuſatio afferri poſſit aut ictus, aut ægritudinis perturbationiſque animi. Interceptio iſta aut Epilepſiam, aut Apoplexiam, aut ſyncopem cardiacam inducere poteſt, item & hiſtericum πάθος. Nam quatuor hæc nomine τῆς ἀφωνίας includi poſſunt. Quum itaque hic ſit aphonia quædam, quatuor prædictorum morborum unum adeſſe neceſſe eſt. At certis ſignis deprehenditur eſſe Epilepſia.

6 Ceterum hæc aut prehendit pueros, aut puberes, aut juvenes, aut

grandiores ætate. Partic. 5. sect. 1. lib. 6. Epidem. locus est notandus de Epilep. quum, ait Galen. Epilepsia juniores attingit, illud ut ab ætate est, ita quoque mutatione ætatis affectus minuitur & tollitur: unde Hippocr. *Quibus morbi comitiales, ante pubertatem mutationem accipiunt.* Quod bifariam intelligi potest. Nam, *ante pubertatem*, possumus intelligere vel inclusive, vel exclusive, ut ajunt. Exclusive ad annum usque 25. inclusive ad tempus adolescentiæ. Unde aphor. 28. lib. 3. non dixit *ante pubertatem*, sed, *in pubertate*; quod notandum. Juvenes prehendi epilepsia non placet Galeno in Aphorismis, licet ita Hippocrati videatur, quia, ut ait Galenus, temperamentum juvenum generationi epilepsiæ contrarium est. Postea addit, si prehendantur eo morbo, id diætæ vitio tribui oportere, & quia pravo utantur cibo, & multa intempestive faciant. At grandiores ætate absolute a diætæ vitio epilepticos reddi statuit, 6. Epidem. Nec amplius ætati fidendum ait ac si medicam manum per se adhibeat, sed ad artis Asclepiadeæ asylum confugiendum esse censet; id enim a diætæ vitio est, immo tantum tribuit ipsi diætæ, ut epilepsiam ratione ætatis solvi posse neget, nisi legitima sit victus ratio, immo ne si in pubertate ipsa epilepsia accedat (quia Hippocrates ante pubertatem mutationem contingere debere vult) quamquam tunc tantum opis ab ætate exspectari non potest quantum antea; quia & tempus agnoscendæ veneris in viris supponitur jam præteriisse, & menstruæ purgationis in mulieribus, tamen solvi tunc posse putat Galenus si in diæta non peccetur. Quod forte & generalius potest accipi, ne putemus omnem epilepsiam incurabilem esse quæ paullo grandiores prehenderit. Nam mirum est tantum posse diætam ipsam ut miserandum hoc malum invehat immedicabile plane, quum tamen hoc excepto, nullum fere sit malum adeo grave diætæ vitio invectum quod non possit emendari & tolli. Unde colligere est morbum hunc cerebro labem quæ elui non possit, inurere, quod omnem humanum captum plane superet. Aph. 29. Lib. 3. Apho. 7. Lib. 5.

Itaque quum hæc mulier jam grandis ætate miserandi hujus mali molestias senserit, id diætæ vitio tribui potest. Sed pace Galeni dicam, secretiorem & occultiorem causam esse oportet; nam nisi labem hanc a vetere sua prosapia contraxisset, mulierem tam bene habitam, tam solidam, & integre sanam morbi procellis conflictari non solitam non esset credibile a nonnullo diætæ vitio tam turpiter in hunc morbum lapsam fuisse. Sic oportet vehementem aliquam fuisse causam quæ hoc symptoma ante non visum & insolens induxerit.

Duo hic quæri possunt non omittenda, quum a parentibus propensitatem hanc in epilepsiam contraxerit; qui fiat ut nihil epilepticum senserit in pueritia, quum tamen hæc ætas huic morbo ultro sit opportuna. Posterius quod quæri potest, Quum mulieres etiam maxime valentes, præcedente impraegnatione præsertim circa tertium mensem multis malis exerceantur, boulimo, inappetentia, malacia, & ceteris id genus, vel capitis, lumborumque dolore; qui fiat ut hæc impraegnationis tempore paroxysmo epileptico non prehendatur, postea vero utero non gerens facile prehendatur.

R 2 Quod

Quod ad prius attinet, revera ex hoc prava cerebri dispositio patet, quod grandior jam ætate epileptica facta fuerit. Nam si imbecillitas nervosi generis epilepsiæ causa fuisset in hac, non dubium quin puella epileptica fuisset: at latebat mala dispositio, nec se prodidit nisi quo tempore jam malum insanabile est.

8 Et quod sæpe pepererit novies enixa potest partim impedivisse quo minus tam cito non sese epileptica diathesis prodiderit, quod purgationes euntes & ab epilepsia, & a podagra, & aliis morbis possunt ad tempus vindicare, quibus implicantur quæ nihil tale habent. Partim conferre potest ad augendam dispositionem. Nam nemo dubitat juniores puellas nuptas, & frequenter enixas tanto imbecilliores reddi (quod ad cerebrum attinet) quanto frequentius enixæ fuerint: immo magna earum pars catarrhis, & doloribus capitis immedicabilibus detinetur. Quæ omnia verisimilia sunt. Præterea vulgo observatur dispositionem morborum a parentibus contractorum non tam cito apparere, sed tamdiu latere occultarique donec quid peccatum sit quod ejus accessum maturet. Unde plerisque gentilitia est elephantiasis, quæ tamen non sese prodit nisi quum jam grandior ætas fuerit, aut quod ita provideat natura mali explicationem quod potest, impediens, aut quo anno parentes in eum morbum inciderint, eodem & liberi inciderunt: quæ ratio probabilior est. Et quum sese malum prodit, sive epilepsia, sive elephantiasis fuerit, non est opinandum illud jam demum nasci, sed mali seminarium diu latuisse, cujus argumenta tandem sese prodant. Tum autem maxime sese proferunt quum mala accedit diæta, quæ etiam per se tale malum afferre potest, sed non ita immedicabile. Plerique enim nostra ætate epileptici vere fuerunt ob pravam diætam, at non recurrunt paroxysmi ubi provisum cautumque ægro est. Sed quum nativa est inclinatio a prava diæta facta, & veluti tandem explicata, ea multo immedicabilior est quam quæ simpliciter a prava diæta fuerit. Et ita probabiles rationes a nobis videntur confictæ, ut tandem id intelligetur quod in quæstione positum erat; Qui nimirum fiat ut mulier illa jam ad epilepsiam nata ante annum ætatis suæ vicesimum octavum prehensa non fuerit, ac præsertim puerili sua ætatula.

Posteriorem quæstionem paullo post explicabimus, si prius nonnulla remedia attulerimus quæ ad profligandam epilepsiam per cerebri primariam affectionem contractam instituta sunt, quorum hic series est proposita.

Cuidam autem epilepsia laboranti per propriam cerebri affectionem remedia hæc quæ sequuntur sunt instituta: Primum repurgatus est tabella una electuar. diacarthami: deinde itum est ad remedia sequentia.

℞. rad. pæonia recenter evulsæ ℥ j. visci quercini recent. ʒ. vj. galang., calami aromat. & cort. citri sicci an. ℥ ſ. beton. meliss. hyssopi, salv. majora. chumed. chamæpyt. an. m. j. buglos. borag. et utriusq. cichor. cum radicib. herbarum capill. an. m. j. ſ. rutæ et absynth. pont. an. m. ſ. pessul.

paſſul. ſebeſt. an. par. x. ſeminis ruta & ſeſel. an. ʒ j. aniſ. & fœnic. an. ℈ j. ſ. ſem. callitrichi & pœon. an. ʒ ij. flor. ſtœchad. ſambu. roriſm. & geniſt. an. p. j. fiat decoctio, & fortis expreſſ. Cape de colat. lib. j. ſ. ſacch. quod ſuff. oxym. ſcyll. ℥ iij. pulv. diamb. & diamoſc. dulc. an. ℈ ij. fiat ſyrupus pro 4 doſibus.

℞ maſ. pil. cocciarum fœtid. & aſſajereth. an ʒ j. agar. troch. & rhei an. ʒ ſ. rad. & ſem. pœonia decreſcente luna collecta an. ℈ j. caſtor. pinguis ℈ ß. cum ſyrup. de ſtœchad. fiat maza ad uſum.

℞ maza preſcripta ʒ j. formentur octo pilula cum aqu. vita. capiat finito ſyrupo pradicto.

Deinceps bis in menſe aut ſingulis viginti diebus cap. de maza praſcripta ʒ ſ. de qua formabuntur pilula tres vel quatuor. deglutiet eas poſt primum ſomnum.

℞ ſucci beta & majorana an. ℥ j. mellis anthos ℥ ij. decoct. hordei integre cocti ℥ viij. fiat caputpurg. quo utatur ſecundum artem per tres dies continuos mane ore aqua pleno.

℞ theriac. Monſpel. quinque annorum ℥ ij. rad. pœon. & ſem. ejuſd. an. ʒ j. viſci quercini, & cineris cranii humani an. ℈ j. coralli rubri uſti & loti aqua abſynth. ungul. alc. an. ʒ ſ. cum ſyrup. conſerv. citri. fiat opiata, de qua capiat ceteris diebus ad molem caſtanea tribus horis ante omnem cibum.

℞ ol. coſti & nard. an. ℥ j. ol. nucis moſc. ℥ ſ. rad. ſem. pœon. viſci querc. ſem. ſeſel. an. ℈ j. gummi ammon. aceto ſcyll. ſoluti ʒ j. ſ. cere quod ſuff. fiat unguen. ungatur occiput ad radicem colli hora ſomni, addendo unctionis tempore aqua vita parum.

℞ aloes ℥ ij. rhabarb. ʒ ij. pulv. roſar. & folior. ſalv. an. ʒ ſ. cum ſyrup. de ſtœchad. fiat maza utenda quotidie una hora ante cibum.

Applicetur ruptorium poſtica parti capitis, hicque ulcus per tres aut quatuor annos.

Hæc velut per tranſennam dicta, ſcriptaque ſint, retexendum orationis filum eſt, quod horum remediorum ſcriptione interruptum eſt.

Ex duobus quæ diſcutienda propoſita ſunt, unum ſatis pro animi voto explicatum eſt, ſecundum autem nunc reſtat explicandum; nimirum qui fiat ut hæc mulier quum prægnans eſſet, non ita facile epileptica concideret, ac quum vtero non gereret. An hoc ſignificat aut uterum in vitio eſſe, aliquidque conferre ad epilepſiam, aut contra. Nam ſi uterus faciat ad paroxyſmum epilepticum, quum concepto ſemine humorum veluti fiat conculcatio, deinde quædam ob ſuppreſſionem putredo, vapor qui inde efferretur plurimum ad epilepſiam conferre videretur. Sed hæc plurimum habent difficultatis.

Mulier uterum gerens non convellitur, non gerẽs facile convellitur.

Ac primum aliquid non longe diſſimile legere poſſumus apud Hippocratem. Nam ſcribit in Pheris mulierem exſtitiſſe cui caput valde condoleret, idque multo tempore dolor is nulla ope medica levabatur. Quum irent menſes, levius habebat; quum concepiſſet, dolores relinquebant. Novi quoque & mulierem vetere hemicrania laborantem cum frequenti

cardiogmo : ne minimum quidem appulsum caloris, aut frigoris, aut fumi ferre potest quin doleat; dum feta est, alacris, jucunda, & immunis ab omni est dolore. 9 Item Avicennas cap. 11. lib. 3. fen. 21. tract. 1. citat ex Hippocratis lib. de superfet. mulieribus sæpe non gravidis crurum & lumborum dolores obotiri, qui concepto fetu in utero cessant; quia, inquit Princeps, per conceptum partes illæ calfiunt, hinc dolore liberantur. Legi librum de superfœtatione, & illo loco Hippocrates non tantum meminit doloris lumborum, sed & capitis, & aliarum partium. Verba ejus sunt; *Si dolores in coxendice mulieri contigerint, aut in capite, aut in manibus, aut aliqua alia corporis parte, & quum prægnans est desierint, post conceptum ab utero exsolutum, si repetunt, huic odorata ad uterum suffire convenit, & bibere quoque expedit*. Quibus ex verbis colligere est istos dolores redeuntes post partum, in conceptu desinentes, ante conceptum affligentes, originem sui agnoscere in utero: alioqui enim Hippocrates non consuluisset suffitum ad uterum, sed singulis partibus providisset quæ laborant. Hoc itaque argumentum esse potest, uterum in hac muliere epileptica conferre aliquid ad istam perniciosam affectionem. Etenim dictum est tardius paroxysmum experiri, aut omnino non experiri quum utero concepit: quum feta non est facile ab eodem corripi.

Hip. lib. de superfœtat.

. Et illo prædicto loco lib. 5. Epidemiorum, quo proponit historiam de muliere doloribus capitis quum utero non gereret, conflictari solita, eadem fere cum iis quæ lib. de superfœtatione scribuntur, recenset: nam ait odoratis ad uterum appositis juvari, & euntibus mensibus. Sed jam quæramus de istis doloribus quomodo imprægnationis tempore leniri, aut tolli possint. Si dolor iste capitis (idem postea dicemus de epilepsia, cujus ergo hæc instituitur disputatio) primarius est in capite, tantum abest ut sedari possit graviditatis tempore, ut contra adaugeatur. Nam per conceptum calefit uterus, ut ex Avicenna antea docuimus, revocatio fit caloris ad centrum, & præsertim ad uterum, partes reliquæ sunt quodammodo destitutæ favore caloris & spiritus influentis, declarant & frigiditas partium extimarum in fetis mulieribus, & earumdem decoloratio. Sic duo sequuntur incommoda in capite: prius quidem quod frigidius fit solito, & propterea infirmius, & ad propulsandas morborum molestias imbecillius: posterius vero quod calfactus uterus præ ceteris partibus, facta inibi humorum & spirituum quadam coitione & veluti conculcatione, innumeros pæne summittat vapores in caput graviditatis tempore, qui vapores maligni erunt, quia humores a quibus excitantur magna ex parte vitiosi sint, natura quippe magis sanam humorum partem in fetus alimentum consumente. Itaque si frigidius fit caput in conceptu, si opportunius vaporibus ab utero manantibus; siquidem epileptica dispositio est in cerebro, & materia ejusdem, credibilius erit tempore graviditatis facilius paroxysmo prehendi, quum eo tempore tot symptomata tentent gravidas, malacia, anorexia, & alia pæne innumera quæ alio tempore non pullulant. Unde & Fernelius notat multas mulieres epilepsia prehendi solitas quum utero gerunt, & fetu excluso numquam aliquid tale patiuntur. Sed dicat ali-

quis:

quis: Sit ita sane, ab utero aut capitis dolor, aut epilepsia ipsa oriatur; ut idem contingat mulieri quod & ei a cujus crure aura infecta veneno sensim ad caput effertur, an non & graviditatis tempore facilius recurret paroxysmus? 10 Nam eo confluunt multi humores, calefit uterus; hinc vaporum ilias, pravis sese implent cibis gravidæ, sic & a prava diæta, & a conculcatione humorum in uterinis partibus videtur uterus facilius posse revehere paroxysmum quam quum fœtu non impeditur. Revera tamen secundum opinionem Hippocratis credibilius est mulierem epilepticam esse ab utero aut præcordiis, quæ prehenditur paroxysmo facilius vacuo utero, quam pleno. Nam si affectio epileptica & materia in cerebro esset, tempore graviditatis facilius corriperetur, utpote cerebro imbecilliore reddito & frigidiore: sed quia in utero aut ab utero est, tempore imprægnationis quasi conclusio fit, & implicatio humorum, immo & si qui vapores a præcordiis efferri solebant, facto veluti materiæ recursu ad uterum, non tam facile feriunt, seseque produnt. Quamquam videtur probabilis ratio prius per dubitatiooem adducta, quod nimirum si ab utero esset, per imprægnationem facilius recorreret. Unde observatum a Fernelio epilepsiam ab utero graviditatis tempore prehendere, ideoque visas a se plerasque mulieres quæ quoties utero gestant epilepticæ corrúunt, expeditas vero numquam id experiri. *Cap. 3. lib. 5. de partium morbis.*

Sed hæc disputatione multo longius produci possent, quorum tamen non prætermittenda fuit observatio, quum plurimum intersit a qua parte prima mali labes; ne temere pars una pro altera remediis oneretur ac fatigetur. Quidam ex Medicis diætæ & humoribus providendum putaverunt, alii ad uterum & caput confugerunt, alii ad hepar cujus calidi temperamenti argumentum est efflorescentia quorumdam exanthematon, & suffusio faciei post paroxysmum etiam stabilis.

Nos quatuor causas mali assignabamus, innatam in cerebro infirmitatem, & veluti gentilitiam, quod ejus avus epilepticus interiisset. Accedit & subtilitas, sagacitas, agilitasque cerebri quæ sæpe de facili epilepsiam accersit, ut Rondeletius annotat, quod substantia cerebri raræ sit contexturæ, & delicata admodum. Unde qui ita affecti sunt facile cæcutiunt ob igneam spiritus animalis naturam quæ facile afficitur, vertiginosi sunt, & præcipitia sine periculo intueri nequeunt. Sic epileptica dispositio in cerebro est, sed non propterea causa materialis, nempe frigida & lenta pituita. Secundo, prava victus ratio, & quod numquam medicamentum sumserit. Nam si sibi arte medica consuluisset in diæta & pharmacis, malum forte intervertisset. Tertio, partium subjectarum consensus: nam brevitas paroxysmi a vapore solo malum esse natum significare potest. Et quod frequens fit salivatio, id a cerebro esse potest, & a ventriculo male coquente. Unde qui laborant melancholia hypochondriaca facilem habent salivæ in os occursum. *Comm. in aphor. 16. lib. 3. & comm. in aphor. 45. lib. 2.*

Quod ad curationem spectat, illud obiter monendum, non valde probari usum rerum impense calidarum & attenuatiom. Nam sive a crassa viscidaque materia est epilepsia, ut placet Galeno, sive a flatulenta ma-

teria & acri non valde ex usu sunt ista. In priore quidem, quia in flatum convertent. Unde quidam dicunt radicem apii ideo in epilepsia interdici, quod materiam acuat, & proinde malum sua tenuitate adaugeat. Quod si verum est, quod dicemus de euphorbio, castoreo, sagapeno, scammoneo, & aliis id genus in epilepsia præscribi solitis. Alii dicunt non ea ratione cavendum esse ab radice apii, sed quod tota substantia in hoc morbo nociva sit. Si a flatulenta aut acri materia est, præsertim si ab acri, multo etiam minus convenient ista calida. At omnem fere epilepsiam a materia quadam acri principium nervorum impetente oriri vel hoc argumento confici potest. Magna est affinitas & ἀναλογία inter sternutationem & morbum caducum: immo hoc discrimen statui volunt, quod quum eadem utrique sit materia, in morbo caduco natura inferior sit causa morbum faciente; in sternutamento vero exadversum; natura quippe humore superior est. Ut sternutatio minoris cujusdam epilepsiæ naturam & ideam referat. Atqui ex Galeno, *Sternutamentum non fit si quis humor in capite superfluat, sed si flatulentus sit, aut mordax*. Unde si a quavis materia frigida sternutaret quis, comatosi & veternosi sternutarent, at id non fit. Idem ergo de epilepsia intelligi debet. Et idem est argumentum Fernelii ut convincat epilepsiam a pituitoso non esse humore. Sed hujus argumenti primus auctor est Galenus.

Comm. in aphor. 51. lib. 7.

Lib. de morbo sacro.

Ut mulieri epilepticæ provideretur, iis quæ sequuntur remediis innixi sunt Medici ad præcautionem, & curationem, si ejus spes nonnulla sit, quæ tamen perexigua est. Nam quum avo nata sit epileptico, probabile est labem aliquam contraxisse, quæ tempore detecta fuerit: quod primus observavit Hippocrates, qui a primordiis generationis epilepsiæ gentilitiæ originem repetit. *In utero*, ait, *priusquam cerebrum conformetur, oportet quodammodo florescere, purgari, ac defæcari. Si neque magis nec minus repurgetur quam oporteat, sanum animal existit: si magis repurgetur, ac si fiat colliquatio quædam tinnitus aurium contingunt; si non satis repurgetur, in epilepsiam propensio contingit*. Hæc Hippocrates. Et alio in loco inveteratæ epilepsiæ nullum remedium quærit; quia, inquit, cerebrum eroditur a pituita, & eliquescit. Id quod autem colliquatur aqua fit, quæ cerebrum circumalluit: & ita perpetua est generatio & fomes morbi, tum quod ad diathesin ipsam pertinet, tum quoad materiam & causam morbi conjunctam.

11 Ac in remediis ipsis maxime rerum non naturalium ratio habenda est aeris & cibi. Cibi quidem, quod improba victus ratio ad generationem & productionem morbi plurimum conferat: immo (ut ante docuimus) in grandioribus, quum eos non antea prehenderat morbus, comitialis affectionis causam agnoscit Galenus 6. Epidem. & in aphor. improbam diætam. De aere autem nemo dubitat quin hic magni sit momenti. Unde Hippocrates agnoscit ventos primum ad morbi generationem, & paroxysmorum recursum facere: Eodemque in libro scribit cerebrum esse interpretem eorum quæ in aere fiunt, quia cerebro ipsi sapientiam aer exhibet. Quod in eo sensu accipi potest: Inter partes corporis aeris aut molestias aut

Lib. de morbo sacro.

aut ejusdem benignitatem sentit. Unde plerique præsentiunt mutationem aeris, aut serenitatem, aut tempestatem: sic cerebrum in iis internuntius est aeris. Multa eodem loco cerebri dignitati attribuuntur, quæ hic recensere est alienum. Nunc ad remediorum silvam properemus.

Vivat abstemia secura, vitet omnem tristitiæ occasionem, aere libero, serenoque vivat, perflabilem locum incolat, vitet palustria, lacustria, *Lib. de sæc. morbo.* dium, & cetera id genus. Primo vere post purgationem aperiatur vena basilica dextra. *Lib. de san. miss. c. 19.*

Sunt qui in epilepsia locum secandæ venæ esse negent, quod raro fiat a sanguine, rarius a bile. Immo Hippocrates pituitosos solos videtur statuere huic morbo obnoxios: quod mirum tamen est. Galenus vult mitti sanguinem in epilepsia ex cruribus potius quam ex cubito, idque ad faciundam revulsionem e parte quæ certo afficietur, nempe e capite. 13. Loquitur autem illo loco de præcautione: & quod intelligitur de imminente morbo, aliud est imminere morbum qui certo hanc aut illam partem sit obsessurus, aliud imminere morbum, de quo non constet adhuc quamnam partem obsidere debeat. Ut puta, quum indifferenter modo alicui caput, modo pes, modo hæc aut illa pars, aut totum corpus doleat, quum sectio venæ suscipitur sine ulla distinctione, aut e malleolo, aut annulari digito, aut e gibbero mittetur sanguis aut scarificabitur. Sed si certum ratumque sit de parte occupanda, ut de capite in epilepsia, ad præcautionem ineunte vere e malleolo detrahetur sanguis. Sed magna controversia oritur, num epilepticos feces ex vena cubiti; quod ita probatur: Galenus & Hippocrates ajunt, in imminentibus morbis per distantiora revulsionem esse procurandam: in præsentibus per locum proximum. At eadem est sors, & conditio morbi jam præsentis & morbi imminentis, qui certo partem hanc aut illam est occupaturus. Ergo si in præsente morbo ut epilepsia e cubito sanguis ducitur, quia dolorum proximum ventrem secare oportet, sequitur ut in eadem epilepsia imminente, quia de obsidione capitis certi sumus, eadem quoque vena cubiti prudenter feriatur. Quod autem eadem sit conditio morbi præsentis, & ejus qui immineat, dummodo certum sit hanc partem obsessum iri, ita ex Galeni verbis eliciemus: *Quibus pars aliqua, nisi evacuati fuerint, infestatur certo, non æque ex quavis particula vacuabis (ac si de parte laboratura non constaret) sed perinde atque in iis qui jam laborare incipiunt.* Et miror quomodo dicat postea: *Ergo epilepticos & vertiginosos ex cruribus vacuabis:* quod non videtur agendum. Affectiones enim hæ quum sine ulla controversia capitis sint, e brachio potius tamquam e propinquiore parte, videtur detrahi debere sanguis. 14 Quum futurus Comitialis sit curandus, ac si jam actu laboraret. Revera si curandi scopus est, & vacuandi consilium, non est dubium quin in epilepsia e gibbero detrahendum sit: sed si præservare, præcavere, ac revellere tantum animus est, e longinqua parte retractio fieri debet. Sic enim non fit magna repente mutatio, & consuetudo tandem mutatur, ne amplius eo feratur sanguis.

Gal. cap. 16. lib. de sanguin. miss. *Hippocr. lib. de ossium natu. & sect. 6. lib. 6. Epid.* *Cap. 19. li. de sanguin. miss.*

Consultum est ut os quotidie mane lavaret aqua, in qua salvia, aut rosma-

rosmarinus maceratus esset; aut viscus quercinus. Teneat in ore passul. corticem citri conditi, caryophyll. vel formulas has.

℞ pulv. caryophyll. gr. vj. nucis moscat. galang. cypp. mastich. an. ʒ ſ. cubeb. ʒ j. piper. longi ℈ ſ. Excipe in gumm. tragac. infuso in aqua roris. mar. aut decoct. ejus, addendo parum sacchari. Fiant trochisci. Utatur massa panis post pastus, pane biscocto, & pulvere.

℞ pulver. electuarii aromat. ros. diarrhodon abb. lætitiæ gal. an. ʒ j. rasuræ eboris, cornu cervi usti an. ʒ ſ. cranii humani, visci quercini, sem. pœoniæ, & ocimi an. ℈ j. sacchari in aqua melissæ soluti: Fiat electuar.

℞ rasuræ cornu cervi ʒ ſ. cornu cervi usti ʒ j. rasur. ebor. ossis de corde cervi an. ℈ j. sem. pœoniæ maris, visci quercini an. ʒ ſ. sem. contra ʒ j. ſ. rheibarb. electi & agarici albi an. ℈ ij. sacchar. albi duplum. Capiat cochlear unum quolibet mane.

℞ coriandri conditi unius coopertura ℥ j. ambræ gris. ℈ j. coralli rubri ℈ ß. sem. anisi & fœniculi conditi an. ʒ ij. pulver. ros. ʒ ſ. rasuræ eboris, cornu cervi an. ℈ j. cinnam. ℈ ſ. cum sacchare. fiat pulvis utendus a pastu.

Fricentur quotidie crura, & iis aliquando applicentur cucurbitulæ. Utatur clystere qui sequitur sæpe.

℞ origani, calam. satureiæ, buglos. borag. mercur. an. m. j. rad. alth. ℥ j. semin. cumi, seseleos, rutæ & pœoniæ an. ʒ j. ſ. folior. senæ ℥ iij. fiat decoct. ad lib. j. In colat. dissol. mellis mercur. sacch. rubr. an. ℥ j. catholici, & confect. hamech an. ℥ ſ. butyr. recen. ℥ iij. fiat clyster.

℞ aloes ʒ iij. mastich. ʒ j. diamb. ℈ ſ. rad. pœoniæ, visci quercini, an. ℈ ſ. corall. rub. gr. vj. ambræ gris. ℈ ß. pulv. hieræ ʒ ij. pilul. cocciarum & fœtid. an. ʒ j. ſ. agar. & rhei an. ℈ iiij. cum aqua decoction. radicis angelicæ & pauco zingib. fiat maza pilul. utenda. Decimo quoque quinto die: aliquando sero, aliquando hora quarta mane. Vel loco pilularum accipiet aliquando de syrupo sequente.

℞ omnium capill. m. j. chamædr. chamæpit. an. m. j. lupul. primæ veris an. m. j. ſ. absynthii pont. m. ſ. scolopen. ceterach, agrimon. hepat. buglos. borag. stœchad. utriusque an. m. j. semin. rutæ, junip. sesel. pœon. an. ʒ j. ſ. radic. omnium aperitiver. (præter radicem apii) in vino albo, aut aceto scyllitico maceratar. an. ℥ j. passul. ℥ j. visci quercini & polyp. an. ʒ vj. rad. pœon. ℥ j. pulv. cranii human. ʒ j. ſ. folior. senæ ℥ iiij. sant. citrin. ℥ ij. fiat decoct. addendo sub finem agar. recent. trochisc. ℥ j. ſ. turbith. gummosi ℥ ſ. zinziber. ℥ ſ. express. ʒ vj. rhubarb. infusi cum cinnam. & nuce mosc. in parte decocti, cum oxymel. scyllit. & syrup. de hyssop. & stœchad. an. ℥ j. sacchari suffic. quantitate. Fiat syrupus aromatizatus nuce moschata: utatur ad ℥ ij. aut ℥ ij. ſ. cum decocto passul. & visci quercini.

℞ rad. pœoniæ lap. acut. an. ℥ ij. chelidon. petrosel. aspar. gram. polyp. ireos flor. an. ℥ ſ. cichor. m. j. rad. enulæ campanæ, acor. cypp. semin. anisi, fœnic. cuſ. melon. an. ℥ j. stœchad. arab. ʒ vj. semin. pœoniæ ℥ ſ. beton. meliss. scolop. ung. caball. hyssop. an. m. j. summitat. absynth. & aneth.

an.

an. p. ſ. Fiat decoct. ad lib. j. in qua infunde folior. ſenæ ℥ iiij. agar. ℥ ij. diſſol. ſacchar. quod ſuff.

℞ *pulv. diarrhod.* ℈ *ij. coriandri præpar.* ʒ *j. ſ. raſur. ebor. cran. humani an.* ℈ *j. viſci quercini, rad. peoniæ, torment. dictamni an.* ʒ *ſ. pulv. diamb.* ℈ *ſ. plires archont.* ℈ *ſ. ſem. aniſi & fænic. conditi an.* ʒ *j. ſ. cum ſaccharo in aqua decoctionis angelicæ & pauco cinnam. diſſol. Fiat electuar. per tabellas.*

℞ *conſerv. bugloſ. borag. florum aurenciorum an.* ℥ *ſ. conſer. enulæ campanæ, anth. ſtœch. meliſſ. an.* ʒ *ij. conſer. ſalviæ* ℥ *ij. theriac. & mithridat. an.* ℈ *iiij. cortic. citrii cond.* ℥ *ſ. pulv. diamb. & arom. roſ. an. gr. v. nucis moſc.* ℈ *ß. pulv. cranii hum.* ℈ *j. viſci quercini & rad. pœoniæ an.* ʒ *ſ. cum ſyrupo conſervat. citrii, & ſyrup. reg. Sabo. Fiat conditum foliis auri copertum.*

Habeat bracteolas auri domi, ut utatur ſuo condito.

℞ *theriacæ & mithrid. an.* ℥ *j. ſ. conſervar. anthos, meliſſ. ſtæchad. an.* ℥ *ſ. diamargar. diarrhod. abb. an.* ʒ *j. aromat. roſ.* ʒ *ſ. coral.* ʒ *j. viſci querc.* ʒ *ij. cranii hum.* ℥ *j. cum lib. ij. aquæ decoctionis ſalv. agreſt. ſem. juniperi, ſeſel. rutæ, peoniæ & rad. ejus. Fiat diſtill. per alamb. de qua utatur mane cum pauco ſacchare ad dulcorandum, & tempore paroxyſmi.*

Ungula alces eſt circumferenda in annulari digito.

Appendeat collo ſacculus ex radice peoniæ, floribus ſtœch. viſco quercino, rad. peoniæ, & ſemin. ſeſeleos.

Item ℞ *cubeb.* ʒ *ij. nigell. rom.* ʒ *iij. maſtich.* ʒ *j. ſ.*

In paroxyſmo ℞ *rad. azari* ʒ *j. oxymel. ſcyllitici* ℥ *ſ. aquæ ſalviæ* ℥ *iij. fiat potus.*

℞ *roſ. rub. & thuris an.* ℥ *j. ligni aloes* ʒ *j. Fiat pulvis pro ſuffitu operim. capitis.*

Item *commendatur decoctum ſarſeparillæ cum paſſulis, ſem. peoniæ, ſem. citrii, & carduo benedicto.*

ANNOTATIONES.

1 *Auctor libri de morbo ſacro omnia hæc ſymptomata enumerat contingere in epilepſia, quia humor pituitoſus ſanguini admiſcetur, & turbat corpus. Sed quæ illo loco dicuntur non plane vera videbuntur.*

2. *Hippocrates lib.* 1. *de Diæta*: Morbi, *ait*, paullatim fiunt, & creſcunt, & paullatim collecti affatim & acervatim apparent.

3. *Hippocrates lib. de morbo ſacro primus id obſervavit, ut propterea dicere poſſis epilepſiam non eſſe totius corporis convulſionem,*

4. *Hippocrates lib. de morbo ſacro ſpumam in epilepſia a pulmonibus eſſe ait.*

5. *Mirum quod ſcribit Hippocrates libr. de. ſacro morbo, Epilepſiam fieri per oppletionem interceptionemque venarum ob phlegma a capite deſcendens. Sic non eſt neceſſe ſolum conſiſtere in cerebro ut id fiat, ſed venas*

nas alias oppleri & intercipi necesse est. Et locus multo magis est notandus par. 27. lib. 4. Acutorum, ubi loquitur de Apoplexia & Epilepsia, & morbis qui ἀφώνους reddunt: Interceptiones & oppletiones venarum sunt quum humores in venis continentur, & in iis conculcantur (quod siccescere vocat Hippocrates, sed improprie, ut monet Galenus.) Quod si illi humores fluentes divertant in locos venas ipsas tenentes, fiunt apoplexiæ & epilepsia, ait Hippocrates, quod probat Galenus. Per locos intelligit cor, hepar, venam cavam. Ergo ex illo loco patet hepatis, aut jecoris, aut cordis occupationem ab eo humore qui prius in venis erat, epilepsiam & apoplexiam facere. Non meminit cerebri: quamquam de eo potest idem intelligi. Sic colliges apoplexiam & epilepsiam fieri quando loci, idest partes principes occupantur, & eorum capacitates: Convulsionem & paraplegiam quando venæ ipsæ occupantur.

6. *Hippocrates lib. de morbo sacro quum docet cur pueri fiant epileptici, non recurrit ad infirmitatem generis nervosi, sed excellentiorem multo rationem confingit.*

7. *Ac revera quum Galenus in 4. Aphorism. disputat de rigoribus, aut diathesin esse causam symptomaton & paroxysmorum reducum (nulla facta materiei ipsius mentione) tacite innuit in morbis periodo redeuntibus plurimum posse diathesin. Ideo Hippocrates ait,* Epilepsia natos annos viginti non prehendit, nisi morbus sit σύντροφος, *non quod necesse fuerit corripi ante annum vicesimum, sed quod dispositio sit in cerebro: & hoc vocat* σύντροφον εἶναι νόσον.

8. *Item subtilis hæc ratio potest reddi: Morbi qui in pueros incidunt, maxime ad nutricatum sunt referendi, quum videlicet aut mater per se male disposita fuit, aut gestationis tempus in morbis & infirmitate consumserit: Sed quorum morborum latens origo ad semen præsertim patris refertur, non ita in pueritia ii morbi pullulant & se produnt, quamdiu valet natura, & nisi quid peccatum sit: sed ætate maxime progressa sese proferunt. Sic quoniam scitum est mulierem satam esse semine parentis avi epileptico, mirum non sit si prima ætate nil tale senserit.*

9. *Ac revera in tempore impraegnationis semper aliquid commemorabile contingit, sive in bonam, sive in malam partem. Unde quum suspicio est graviditatis, & dolor acerbus & longus dentium prehendit, tunc mulieres colligunt certo impraegnationem, quod abs re non dictum est. Et Hippocrates lib. 2. Epidem. 2. sectione, meminit mulieris cui pregnanti exanthemata apparebant. Quod solemne illi forte erat quum concepisset.*

10. *Ad hanc difficultatem, qua est, cur mulieribus male sanis ex conceptu commoditas proveniat: contra sanis majora symptomata & deteriora eveniant: quum contra fieri debeat, pertinet locus notandus ad finem libri de Carnibus Hippocratis, ubi docet mulieres puras gravius affici initio conceptus quam impuras. Et si impura afficiantur, non ita percipiunt. Observatione autem dignum est quod Aphrodisæus ait, conceptum esse actionem contra naturam.*

11. *Ex Hippocrate lib. de morbo sacro, alia ratio multo acceptior afferri potest.*

poteſt. Brevior eſt paroxyſmus ob ſanguinis dominatum. Ita enim pituita mali auctor inferior eſt ſanguine, ideo non ita acceſſio producitur. Et ratio hæc eſt cur juvenes facti epileptici diu non divexentur. Hippocrates lib. de ſacro morbo, non bilioſos, ſed pituitoſos epilepſia attingit. Et in omnibus epilepticis vult congelationem quamdam eſſe ſanguinis ob admiſtam ſanguini pituitam.

12 *Et Galen. comm. ad aphor. 22. lib. 3. quum reddit rationem cur epilepſiæ autumno frequentiores, ait, id fieri ob repentinas ad contraria tranſmutationes; Calor enim media die frigus prima & ultima diei parte viget. Nil autem adeo comitiales acceſſiones, ſicut talis varietas, aptum eſt generare. Et hic locus obſervatione dignus eſt, ut epilepſiæ obnoxius inæqualitates iſtas devitet.*

13 *Si epilepſia a partibus inferis non eſt, idque ob copiam humorum intra vaſa contentorum, quorſum venæ ſectio? Niſi forte ſpirituum quædam confuſio, aut ſanguinis cauſa eſſe videatur. Si in cerebro & diatheſis & cauſa eſt materialis, eaque a maſſa ſanguinis ſeparata, minus quadrat venæ ſectio. Porro ſi ab humore frigido eſt, quare non potius de nocte paroxyſmus prehendit, immo fere interdiu? Ariſtoteles vult de nocte prehendere: ſed Hieronymus Gabucinus hoc confutat.*

14 *Unde part. 24. lib. 4. de Diæta acut. loquens de morbis per oppletionem venarum, cujuſmodi eſt epilepſia, & apoplexia, ut Galen. interpretatur, vult e brachio mitti ſanguinem. Illoque loco de plenitudine maxime mentio infertur.*

CONSILIUM LXI.

Pro Sacrifico ad elephantiaſim vergente.

SACRIFICUS quum omnium intemperantiſſime vixiſſet, & potius a pane & vino quam a ſcortis temperaſſet, indeque bis aut ter lue hiſpanica laboraſſet, tandem ita affectus eſt, ut elephantiaſis ei minari videretur: nec tamen vere erat elephantiaſis. Tamen ut contingit ſæpe eos quibus aut male curata lues eſt, aut qui poſt ſudamina intemperantius quam ante vixerunt, elephanticos reddi, aut impetiginoſos, aut ſtrumoſos & chæradicos; ita nil horum ab iſto intemperante homine abfuit; Quin & crus dextrum totum ita induruit, multis locis chæradum argumento apparente aliquo, ut vix exigua ſpes ſalutis eſſet.

Itaque inito conſilio ita proviſum morbo eſt. Ac primum juſſus eſt in totum abſtinere vino, aut eo diluitiſſimo uteretur. Conſultum eſt ut veſceretur carnibus elixis, & pullis nutritis paſta ex carne colubrorum facta. Theriaca bis aut ter ſeptimana uteretur ad ℨ j. cum aqua meliſſæ, aut foliorum bryoniæ.

Bis menſe Catholico cum ℨ iij. confect. hamech purgaretur.

Aperiretur vena baſilica ſiniſtra.

Balneis aqua dulcis uteretur.

De-

Decocto melissæ, bugloss. borag. lupul. & cerefolii addito momento croci.

Foveretur per intumefacta decoct. herbarum remollientium, & digerentium, & præsertim gerennii, mercurialis, facta in aqua & vino albo.

Liniretur pars unguento facto ex spolio serpentis cum axungia porci, radic. cucumeris asinini & bryoniæ. Autumno autem uteretur decoct. sarsaparillæ.

Eidem homini syrupus postea ordinatus sequens.

℞. rad. lapat. acut. ℥ vj. serpen. major. cort. rad. capp. ℥ iij. agrim. totius, adiant. cuscu. fumiter. scolopend. an. m. ij. 4. semin. frigid. major. sem. endiv. fumiter. cuscut. fœnic. an. ℥ ß. passul. glycyrr. thamar. an. ℥ ij. fiat decoct. ad lib. 4. ℞ præd. decoct. lib. ij. dissol. oxy. simpl. lib. v. sacch. lib. j. fiat syrupus.

℞ residuum, in quo infund. rad. elleb. nig. ℥ j. fol. senæ, ℥ iiij. agar. troch. ℥ ij. epithy. ℥ j. ß. cinnam. & sant. citr. an. ʒ ij. ß. oxym. ℥ iij. sacch. lib. j. fiat syrup.

CONSILIUM LXII.

De fluore uterino.

MULIER optimo habitu prædita, quadrata, solita munia probe exercens, annos nata quadraginta, numquam enixa, doloribus capitis affici non solita, conqueritur de quadam proluvie humoris albuginosi, præsertim quum jam fluxerunt menses. Illius enim proluviei eadem est periodus quæ & mensium. Durat quinque fere dies. Non graveolet: non perseverat, nec visa est anticipare, aut tardare. Hic quæritur unde hoc? Dolet maxime lumbos & hypogastrium. Initum est consilium quo malo huic occurratur. Ego vero ita de morbo disputavi.

Ut fœda humorum proluvies longo tempore fluens ad tabem & maciem corpus adducit, ita intempestive suppressa plurimorum morborum proventum affert. Unde ante narratum est de vetula cui fluor muliebris multorum annorum repente repressus diabeten, & tandem mortem attulit. Id de quo queritur mulier hæc, symptoma quoddam uteri est, cujus causa aut in capite, aut in visceribus, aut in utero est. Hinc enim gonorrhœa muliebris contingit, ut & virilis, non fœda tamen, hinc & fluor muliebris originem ducit, quem Avicennas non inepte cursum matricis appellat. Gonorrhœam esse id persuadet, quod & ex intervallis repetat, non autem continuo vexet, ut & fluor verus mulierum facere solet, sed velut stato circuitu post menstruam purgationem. Unde aut semen est, aut quædam materia seminalis crudior quæ in nutrimentum fetus consumeretur si uterum gestaret. Secundum argumentum: Non graveolet, nec fœdum est, ut esse solet in uterino fluxu, sed est quid albumineum, aliquando serosum: forte phlegma crudum est falso semen repræsentans. Tertium argumentum: Quum boni admodum habitus sit & quum sit restibilis fecunditatis, tamen utero numquam gestasset, fieri potest

eft ut multum ſeminis crudi cumularit, ſi modo ſemen vocari debet. Hinc fit ut aut copia, aut imbecillitate vaſorum, aut teſticulorum mulieris exctetio fiat illa periodica.

1 Contra vero afferri poteſt, ſi uterinus fluor eſt, aut eſt a capite, aut ab hepate, aut a toto corpore, aut ab utero ipſo. Si in utero, aut illic eſt humiditas immodica, aut ulcus, aut malum aliud latens ejus fluoris ſcaturigo. Malum illic reſidere arguunt dolores ad lumbos, crura, & inguina: item ad imum ventrem. Ab aliis partibus non eſſe hoc arguit, quod cachexia nulla ſit, quam tamen adeſſe eſſet neceſſe, præſertim ſi ab hepate eſſet. Tamen nulla ſenſio eſt ulceris in utero; & ſi ulcus eſſet, aliquando ſyncope adeſſet, & quod efflueret, dyſodes eſſet: Item ſi male affectus eſſet uterus, aliquid ejus affectionis corpus referret. Nam ex Galeno in Aphor. ut uterus affectus eſt, & ita corpus; quod notandum eſt. Item & facile patitur congreſſum viri, quod non ſolent mulieres quibus ab utero fluor eſt præſertim. 5. Aphor.

2 Ut de muliere typographi in via D. Jacobi conſtat, quæ quum annos aliquot duritiem in imoſventre habuiſſet, tandem ῥῶ γυναικεῖῳ facta eſt obnoxia, & congreſſum non patitur, præſertim ſpermatis appulſum.

Quod autem non continenter effluat ut aliis mulieribus fluorem patientibus contingit, id habet aliquid peculiare. Revera variant morbi pro corporum diſtinctione.

3 Res quum ad examen adducta fuir, de ea ita nos tandem judicavimus. Malum hoc eſt fluoris uterini ſpecies, non vere fluor, quod non ſit continuus, quod non olida fœdaque materies excernatur, quod ſit periodica, quod ſit veluti albuminea. Eſt autem quædam materia pituitoſa quæ non admiſcetur toti ſanguini, quæ ſi in inteſtinis contineretur, iliacas & colicas paſſiones inferret, & illa continetur quaſi ſegregata circum partes uterinas, reſeratiſque venis per menſtruam purgationem, qua data via effluit ejus nonnulla pars: reliquum vero reſiſtit, gravitatem in partibus illis inferens. Et niſi tandem ea materia reliquis humoribus remiſceatur, fieri non poteſt ut convaleſcat.

In hoc affectu curando nec impenſe calida & aperientia, nec adſtringentia ex uſu eſſe poſſunt: nam illa perturbant nimis: hæc inferrent graviora ſymptomata illum humorem ſupprimendo. Itaque viſum eſt commodum ſi uteretur clyſteribus ex decoct. arth. nep. centaur. min. agrimon. origani, abſynth. mercur. cum malvis, ſeminibus calidis & temperatis, diſſolvendo confectionem Hamech.

Pro purgante medicamento ſumat rheum, agaricum, cum confectione Hamech. Deinde aperiatur vena baſilica. Tandem parato corpore uſu rerum aperitivarum utatur decoct. ſoliculorum, agarico, & pulvere hieræ, quæ in hoc corpore ſuſpecta eſſe non debet, tametſi ſit viſceribus præcalidis, quod aloe non tranſcendat hepar. Tandem per decem dies utatur decocto ſarſeparil. cum ſemine pœoniæ & cardui benedicti. Repetantur clyſteres frequenter. Paretur ſyrupus ex folicul. agarico & turbith.

In ſimili affectu ad exigendas humorum reliquias maza pilularum inſtituta:

℞ aloes

℞ *aloes lotæ* ℥ ij. *aristoloch. rotund.* ℥ ſ. *myrrhæ* ℥ ij. *castor.* ℥ j. *ſ. cũm ſyrupo de hyſop. fiat maza.*

℞ *Lixivii clari , cineris ſarmentorum* ℔. *vi. bulliant folior. ſuccorum ſalv. menth. abſynth. orig. calament. thymi, aneth. chamæm. an. m. j. maſtich.* ℥ j. *fiat fotus pro imo ventre .*

℞ *vernicis , maſtich. carab. an.* ℥ ij. *nucis moſch. caryophyll. an.* ℥ j. *fiat pulvis groſſ. pro ſuffitu uteri .*

Hic præclara quæſtio proponi diſcutique poteſt , qui fiat ut ſæpe mulieres fluore muliebri prehendantur , an quod uterus attrahat , an quod humores eo ferantur . Magni enim momenti eſt ſcire utrum fiat , quum controverſia ſit de utero an attrahat , an non . Nam ſi uterus attrahit , minus valida eſſe debent medicamenta , quam ſi non attraheret , ut paullo poſt docebitur . Hac de re procerum artis medicæ audienda opinio. Galen. cap. 22. lib. 5. de ſimpl. med. facult. docet diſtinctionem eorum quæ menſes , lac , & urinam provocant : quæ tametſi in nonnullis conſentiant, tamen in natura ſpecifica plurimum diſtinguuntur. Nam lacti provocando conferunt calfacientia, non deſiccantia : menſibus magis calfacientia, non valenter deſiccantia. Urinæ calfacientia & deſiccantia . Rationem autem reddit Galenus eodem capite cur valentiora in menſium provocatione, quam lactis uſurpentur , primum quod uterus nil conferat ad delationem ſanguinis & attractionem : mammæ vero contra . Nam mittitur ſanguis menſtruus in uteri venas , non attrahitur : in mammas non tantum mittitur, ſed atttahitur, ideo leviore præſidio opus eſt , adeo ut medicamenta lac in mammas conferentia menſes movere non poſſint. Prætcrea uteri venæ magis aperiri debent quam mammarum venæ : propterea calidioribus multo uſus eſſe debet. Tertio ſanguis qui ad uterum fertur materiam menſtruam ſuppeditaturus fluxilior eſſe debet quam is qui eſt ad mammas futura materia lactis . Itaque opinione Galeni uterus non attrahit. Tamen quum duplex ſit attractio, una particularis, qua unaquæque pars ſibi id quod proprium eſt attrahit & allectat ; altera communior, qua partes quæ commune quoddam officium in corpore habent , attrahunt quoque, ſive quod attrahitur ſit familiare, ſive tantum ſit excrementum: utraque ratione videtur uterus attrahere ; quo fit ut Galeni opinio minus probabilis eſſe videatur . Nam cur non attraheret ut & reliquæ partes ? Et ſi in cerebrum humorum raptus fit , & vaporum , cur non potius in uterum ? Propterea Hippocrates ſcribit, *Intra hominem partes alliciunt veſica, caput, uterus in mulieribus , hæ enim omnes manifeſte trahunt, & ſemper plenæ ſunt attractæ humiditatis* . Quæ Hippocratis auctoritas ſententiam Galeni plane labefactat . Nec plus temporis in iis rebus terendum puramus, quum certum ſit uterum attrahere. At tanta facultate tractus præditum eſſe , quanta & mammæ , non eſt credibile . Cordi enim propinquiora ubera attrahunt magis , uterus vero quum in fundo ſitus ſit, potius fit humorum deturbatio, quam attractio. Et hæc mehercules probabilia videntur.

AN-

ANNOTATIONES.

1 *Revera ex Hippocrate lib. 1. de morbis mulier. fieri potest ut quarumdam mulierum & uterus sit humidior, & ejus acetabula mucore sint plena; unde concipiendi, retinendique & seminis & fetus difficultas sic profluvium si quod evenit, non multorum dubium est, tamen proprie ipsius uteri esse dicetur.*

2 *Aut nisi ulcus est, quamquam defloratio propter acrimoniam humoris contingens potest difficultatem congressus afferre.*

3 *Frustra hic dubitamus quæ hujus morbi natura sit. Nam est profluvium muliebre, non illud quidem quod vulgo apparet. Et Hippocrates primus hoc animadvertit lib. 2. de morbis mulierum, quum quadruplex profluvium explicat. Sed inter ceteros locos unus est lib. 1. de morbis mulierum, ubi ideam hujus morbi explicat.*

CONSILIUM LXIII.

De Volvulo.

IOANNES Puthomme post curas aliquot, & intempestivas comessationes in quibus liberaliter satis genio indulgebat, nec mero parcebat, rerum domesticarum curam gerens, quod numquam solitus fuerat, per alvum inferiorem satis largam sanguinis copiam profudit. Huic solemnis erat evacuatio per venas hæmorrhoidales: tandem veritum est ne si immoderatius sanguis ille flueret, de viribus nimium detraheretur. Ei bolo cassiæ, & meo judicio venæ sectione consultum est. Malum cessavit. Non ita longe post queritur de doloribus acerrimis ad ventrem in modo colicorum dolorum ægrum vexantibus. At colica passio non erat ea quæ proprie dicta est; pulsus erat citatus: urinæ alias aqueæ, alias bile saturatæ; ad utrumque renem dolor erat fixus, ac si in partibus illis aut lapis insideret, aut aliquid simile: nullum ventum flatumque per ventrem emittebat. Clysteribus juvabatur, sed momento tantum. Ægrescebat medendo. Indita enemata carminativa, nihil aut parum adjuvabatur. Aliquando magnam urinæ copiam profudit. Insomnes dies noctesque ducebat: perpetui ructus erant: necnon ac si immineret præfocatio, sentiebat dolores summos ad sternum, & thoracem. Regio renum appressu levi dolebat gravissime. Si quiesceret dolor per tempus breve, mox acerbior redibat. Nil vomuit. Si colica passio fuisset, aut dolor colicus, vomitus aliqui aut præcessissent, aut adessent, ut ex Galeno patet. Tamen nil tale apparuit. Borborygmi aliqui aderant sine tumore aliquo. Venter non detumuit. Medici inter se digladiabantur de essentia morbi & natura. Alii tamquam colica laborantem variis remediis calidissimis eum fatigabant, agarico, foliculis, syrupo rosarum solutivo. Denique magnam frigidorum humorum copiam esse rati, eo suam convertebant operam, ut calida medicamenta & phleg- *Com. in aph. 1. sect. 1. li. 5. Epid.*

magoga præſcriberent. Nil eſt profectum: ſed ægreſcebat medendo. Alvus vero perpetuo ſicca remanebat, & nil reddebat, niſi, quod vocat Hippocrates, πρὸς ἀνάγκην. Flatus vero omnis exitus præcludebatur, immo quod a Pharmacopæo relatum eſt, quum clyſma indebatur, recti inteſtini pars extrema contorta paullum videbatur, & nonniſi vi injiciebatur, & glans immittebatur. Cataplaſmatis anodynis dolor levabatur. Dicebat ſe tumultuantes quoſdam flatus ſentire, non quomodo in colico dolore, ſed efferri erant quidam flatus divellentes membranas, & dolores & profundos in meſenterio excitantes, & ſublimes in peritonæo tunica, unde minimo digitorum appreſſu ejulabat præ dolore. At in colicis doloribus nil tale contingit. Nulla per os excretio fiebat. Alii autem Medici, & multo acutius, veriuſque obſervata victus ratione, quod multis & generoſis vinis aſſueſſet, genio indulſiſſet, ſuſque deque habita diæta uſus fuiſſet. Item obſervato pulſu inflammationis cujuſdam in toto meſenterio latentis indice. Præterea obſervata illa per anum ſanguinis excretione, quæ repreſſa aliquantum fuiſſet, quod ne immodica foret Medici verebantur, quum fortaſſis melius fuiſſet cum nonnulla virium jactura affatim adhuc ſanguinem effluxiſſe. Omnibus (inquam) iis obſervatis collegerunt in toto ventre inferiore volvuloſam eſſe quamdam affectionem ab inflammatione quadam, aut potius calore concepto in toto meſenterio & inteſtinis ex olida putrique materia flatus malignos excitante, unde torminoſi dolores & ructus perpetui, & ſtomachi ſine vomitione occultæ ſubverſiones. Quæ materia reſes, & ignava, & pigra erat, ea ſenſum doloris modo gravis, modo pungentis in profundo præſertim ad renum regionem excitabat: elevatus vero ex eadem malignus ſpiritus vagos erraticoſque στρόφους provocabat. Neque vero materiam iſtam pigram neceſſe erat efferri; ſed in parte in qua reſidebat dolor excitabatur, qui ab eadem parte tamquam radice ſeſe ſenſim inſinuando ac propagando in partibus vicinis dolorem excitabat. Hanc doloris ideam Galenus videtur vocaſſe πόνον διαλοσοντα, vertunt *turgentem: qui nimirum a parte primo affecta, veluti a radice incipiens, celeriter in partes adjacentes traducitur*. Nam cauſa morbi uno loco conquieſcit. Vel enim dolorem ἐμπεπαρμένον vocare poſſumus, *infixum*; ſed tamen aliæ partes, præſertim ſi qua ſit continuitas affici poſſunt. Cauſa illius doloris vel eſt copia humorum confertim ingruentium, vel ſpiritus flatuoſus. Sed revera, vel ratione ægrotantium rem non intelligentium, vel rei ipſius quæ per ſe obſcura eſt & implicita, difficilis admodum eſt cognitio ſpeciei doloris. Dolores autem iſtos reciprocos, revolutos, reductoſque Hippocrates in Prorrhet. vocat γριφομένους, atque illo aphoriſmo mihi videtur quodammodo adumbraſſe morbnm quo miſerrimus iſte æger cruciabatur: *Quibus* (ait) *lumborum tenues & diuturni dolores & ad hypochondrium reducti, revolutique, & ciborum averſio cum febre; dolor his valens contentuſque ad caput perveniens cito cum quadam convulſione interimit*; ideſt: Sæpe circum præcordia & meſenterium reſidet & reſtagnat materia olida putriſque; quæ ſi contingeret aut cholera morbus, aut vehemens alvi fluor, nullam moleſtiam plane afferret: ſed cunctando varia inducit ſymptomata,

Cap. 7. l. 2. de loc. aff.

Init. cap. 7. lib. 2. de loc. aff. Hip. par. 8. lib. 3.

initio

initio quidem exiguos & torminosos excitat dolores, sed sensim atque sensim ac magis collecta, & exitu prohibita, majores malignitatis nervos nacta tandem fastidium cibi accersit; & febrem: rursus febris materiam deteriorem reddit. Tandem aliquando effera magis reddita quaquaversum erumpit, & suæ malignitatis notas edit, prout in hanc aut illam repserit partem. Quod certe huic ægro contigisset, si febris major fuisset, quæ materiam deteriorem reddidisset, & nisi materia coercita intus fuisset conatibus nostris.

Præterea frequentes clystêres injecti, medicamenta præscripta, tametsi minime idonea, tamen impediverunt quominus exaggeraretur humor, talia que symptomata ederet tandem; qualia in Prorrheticis ab Hippocrate describi diximus. De doloribus γριφωμένοις dictum in Definition.

Aut certe eum morbum speciem quamdam volvuli esse dicemus, sumto nomine volvuli non stricte, sed late, ut apud Hippocratem sumitur; Ait enim phlegma a capite descendens volvulos diuturnos excitare, idest, dolores iliacos, & volvulosos, & torminosos, in quibus imus venter & hypochondrium utrumque dolet. Nec enim credibile volvulum morbum esse diuturnum, nisi improprie sumatur. Quum itaque intestina tum ob flatus nonnullos, tum ob copiam humoris maligni in mesenterio & intestinis collecti dolent, & totus venter, eaque torqueri quodammodo, convolvique (Græce εἰλεῖσθαι) videntur, volvulosa dicitur passio, ut ex Hippocratis loco superius adducto patere potest. Simile quid apud Hippocratem legere est in lib. de affectionibus, ubi triplicem volvulum constituit; unum hiemalem, ut quum quis nimio victu calido & humido utitur, & non sese deambulationibus dedit, &c. Alium arcuatum, qui æstatis tempore in regionibus palustribus prehendit, & æstivus dicitur volvulus, in eoque æger auruginosus fit. Tertium hæmatiten & autumnalem, quem eodem loco describit. Nomine volvulorum intelligit quosdam dolores torminosos volvulosofque ob pravam diætam aut temporis intempestivitatem nascentes, qui pro diversis effectibus & temporibus in quibus pullulant, varias conditiones & nomina sortiuntur. Æger noster hæmatite & autumnali volvulo prehendi visus est. Nam ut ante demonstravimus, sanguinis fæculenti residuum erat aliquod ab excretione quæ præcesserat, a quo prima mali labes. Et tale quid Hippocrates visus est observasse in Coacis, *dolores ex lumbis diuturniores febris tertianæ modo exacerbantes* (idest, quorum dolorum non semper est acerbitas, sed unius diei dant inducias, ac si motum quemdam haberent tertianum) *grumosum sanguinem egerere faciunt*; idest, dolores isti excitantur a conclusa in ventre materia nigricante, adusta, & veluti sanguine fæculento existente, quorum remissio non fit, nisi ejusmodi materiæ fæculentæ aut ob putredinem, aut moram diuturnam nigritiem adeptæ, e corpore fiat exclusio. Quæ omnia diligenter sunt notanda. Et Fernelius dolores ventris non absimiles doloribus colicis (quum tamen non sint) agnovit quodam circuitu periodoque repetentes, in quibus ægri misere conflictantur. In hoc ægro dominabatur calor præter naturam, flatuum malorum quales in libro de flatibus describit Hippocrates, copia & vis excitabatur, meatus non erant liberi; unde exitu prohi-

Lib. de internis affectionibus.

Cap. de colico dolore.

prohibebantur, & revolvi cogebantur ad superiores partes: denique materia non dissipabatur, ideo flatum non emittebat, nec cum bombo, nec
Part. 24. lib. 2. sine bombo, stridore: de quibus flatibus Hippocrates in Prognostic. *Flatum emittere sine bombo & stridore, saluberrimum*: quod significetur vis caloris facile materiam dissipantis; item libertas meatuum: & tamen optabilius una cum bombo flatum excludi quam illuc revolvi. Revolvi autem Graece dicitur ἀνειλεῖσθαι. Itaque ad etymon & proprietatem nomimis εἰλεὸς alludit senex: Porro revolvitur flatus quum non exit, aut incendio partis, aut depravato motu intestinorum, proprio autem vitiato: & ista flatuum devolutio in tenuibus intestinis tormina parit: alvum pulsat, nauseam excitat, & si ad diaphragma appellens respirationem vitiat: quae omnia in aegro paruerunt. Nam & tormina in tenuibus intestinis excitata sunt, & nausea aderat, & aliquando species quaedam suffocationis; quae omnia ob flatuum revolutionem ad superiora contigerunt; revolutionem autem peperit & incendium, & motus depravatus intestinorum. Hotum quoque demonstratio peti potest ex lib. 4. A-
Aph. 73. lib. 4. phorismorum quum ait: *Queis ilia suspensa obmurmurant, lumborum dolore superveniente alvi humectantur, nisi flatus erumpant, aut urinae profluvium consequatur*. Haec vero in febribus: Murmur etenim fit ex flatu juncta humiditate; si non separetur flatus a materia, alvus necessario humectatur; si separetur, alvus non humectatur, sed aut flatus, aut urinae excretio fit. Et quod addit, *in febribus*; considerat vel febres symptomaticas, vel febres essentiales. Symptomaticae sunt ut in pleuritide, peripneumonia, in quibus si murmura oriantur, aut suspendeant hypochondria, non perinde tamen aut flatus erumpunt, & murmur ita contingit, ut aut urina fluat, aut alvus feratur. Si enim murmur adsit, non est quid secundum naturam, sed tantum quid symptomaticum: propterea humiditas murmuris causa, natura duce non facit aut alvi, aut urinae profluvium. Sed in febribus essentialibus, quia non pars aliqua peculiariter laborat, sed totum genus venosum, oeconomia naturalis laborat, vitiatur coctio, hinc a cruditate flatus surgunt cum murmure: a hinc naturae motu aut ii flatus erumpunt, aut urina fluit, aut alvus. In aegro nostro urina aliquando large fluxit, unde diabetae metus esset, factaque humidae materiae erat secretio ad renes; dolores tamen non cessaverunt, quia flatus non simul eruperunt: quod si erupissent, facta fuisset dolorum solutio.

Itaque intemperies erat calida flatus excitans, motus intestinorum depravatus, angustia venarum. Idemque contingeret quod & Galenus contingere
Cap. 7. lib 3. de loc. aff. ait in melancholia flatuosa; ut legere est lib. de locis affect. Sed quaeri potest, quomodo flatuosa esset alvus inferior, quum calor esset multus, immo &
Aph. ult. lib. 5. essentia morbi in calore & intemperie & phlogosi constituatur? Nam ex Hippocrate, icterici non valde sunt flatuosi, ob dominatum caloris acris,
Com. in aph. 73. & 11. l. 4. & paucitatem crudi humoris qui flatuum est materia. Nam tametsi in quarto Aphorismor. habitualis & hectica intestinorum & ventris inferioris dispositio hydropis sicci causa sit, & inflationis ventris ipsius, non tamen ista habitualis dispositio a calore est, sed a frigore; quamquam tantum

non est quantum in reliquis hydropis speciebus. Dicemus ictericos quidem non esse flatuosos per se, sed per accidens, nimirum si partium ad ventrem attinentium sit imbecillitas. Maxime autem imbecillitas contrahitur ob paupertatem caloris naturalis, & dominatum caloris contra naturam omnia pervertentis; immo & omne alimentum in corruptelam & malignum spiritum convertentis. Quod si corpus in quo intemperies est calida ab omni crudo humore immune esset, flatuum quidem ilias non gliscerent: sed si qua crudorum succorum quantitas sit; facile adaugetur ob calorem contra naturam. De ictericis an flatuosi sint, an non, dictum a nobis in Comment. de Definitionibus Medicis.

Ceterum, indicavit abunde curatio qua ex causa morbus foret. Nam quum immedicabilis per multos dies permansisset, usurpatis præsertim validioribus medicamentis rerum quæ sequuntur, usu plurimum est adiutus. Primum relictis gravioribus enematis, in blandioribus statum est. Vena secta ter ut inflammatio tolleretur. Sanguis inflammatus & corruptus. Juscula temperata & insulsa data sunt. A vino temperavit. Ter die in balneum descendit temperatum ex aqua dulci. Sequenti die data tabella diacarth. ex jusculo pulli ad dacrydii vim debilitandam. Deinde rursus in balneum descendit. 4 Paullo post morbus cœpit humescere, phlogosis temperari, liberari obstructa, flatus erumpere: erumpentibus allevatio multa. Deinde syrupo violato sæpe usus, & potione sequenti.

℞ sem. melonum, cucum. an. ℥ j. ʃ. sem. citrii & fænic. an. ℥ j. granorum alkeken. & Kermes an. ℥ j. malu: bismal. & scabios. an. m. ʃ. cinnamomi ℈ j. fiat decoct. ad dosim. In colat. dissol. vini hippocratici. ℥ ʃ. succi amygdal. dulcium ℥ j. ʃ. utatur longe a pastu.

Repetatur idem poculum sæpe.

Item fotus post balneum adhibitus est sequens:

℞ malv. bismal. an. m. j. florum chamam. melilot. summit. aneth. an. m. ʃ. absynth. pont. menthæ, an. m. ʃ. semin. lini ℥ ʃ. cypper. ferenan. an. ℥ iij. ben albi, ben rub. an. ℥ j. Fiant sacculi qui bulliant in aqua & vino pro fotu ventris totius & ventriculi, cum spongia.

A fotu liniatur oleis sequentibus:

℞ butyr. recent. ℥ ij. mucag. sem. lini & althea an. ℥ j. pulver. mastich. & cypperi, an. ℥ j. ol. absynth. mastich. & chamam. an. ℥ j. ol. rosati ℥ ʃ. aceti ℥ ʃ. misce, fiat litus ad ventrem totum.

Item adhibitus pullus gallinaceus & catulus ventriculo.

His remediis levatus. Cessantibus ventris doloribus gravissime illi doluerunt partes extimæ, præsertim genua & pedes.

ANNOTATIONES.

1 Si vere morbum illum nominare velis, speciem quamdam choleræ siccæ appellares, de cujus notis & signis dictum est ante.

2 Urina erat pene cruda & incocta, quod declarabat incendium renum præpropere serum attrahentium: & suppressionem humoris biliosi, quæ suppressa malum deterius reddebat.

3 *Est ubi qui sunt icterici sunt flatuosi; est ubi non sunt flatuosi, secundum sententiam Hippocratis. Nam quum fit icterus per inflammationem partium, nec pituitosa crudaque materia subest quæ in flatum vertatur, tunc absunt flatus. Sed si aut præcesserat congestio materiæ pituitosæ aut chyli propter pravam simarum hepatis dispositionem, corruptio sequitur, etiam in ictero potest esse flatuum multitudo. Vel dicemus ex agitatione materiæ crudæ, & caloris contra naturam excitatos esse flatus malignos. Idemque factum esse quod in generatione flatuum, de qua in nostris Definitionibus. Galenus comment. in partic. 21. lib. 4. Acutor. ait a spiritus interceptione non inferri flagrantem hypochondrio affectionem. Quod verum est. Sed flagrans in hypochondrio dispositio potest flatus excitare.*

4 *Quod mirum est quiescentibus post balnea doloribus ventris & renum, cœpit dolere tibias & malleolos, adeo ut per omnes noctes clamaret; nec ulla ratione sedarentur. Hunc morbum graphice explicat Hippocrates, lib. de intern. affect.*

CONSILIUM LXIV.

De Febre quartana.

ILLUSTRIS Domina de Palluaquea in quartanam incidit circa mensem Augustum, quum tempus æstivum totum inæquale fuisset. Vere enim ab Hippocrate litteris mandatum est, *Quum eadem die modo calor, modo frigus apparet, autumnales morbos parit*. Ista enim inæqualitas naturæ infesta est. Hinc febrium erraticarum quæ quartanarum sunt prodromi origo. Hoc autem ideo fit, quod temporis diuturnitate corporis habitum siccent, ac humores adurant. In Græco est διὰ τὸ φλέγματος, quidam vertunt, ob pituitam, nos autem, propter calefactionem; retorrefactionemque vertimus: ut ista calefactio sit causa incinerationis; hinc sensim corpus refrigescit, resiccaturque, unde propensio in quartanam. Vel potius nomine φλέγματος audiemus pituitam siccam, crassam, retorridam, non autem humidam ac serosam. Hæc nobilis mulier temperamento est satis sanguineo, tamen devergente ad siccum quam ad calidum. Et quum τὸ ξερύθρων duo sint genera, alii calidi & humidi sunt, hepaticique dicuntur, & multum sanguinis generant, pulsus habent plenos, elatos, magnos, multum sumunt alimenti, febribus continuis, synochis, putridisque sunt obnoxii; & quum perspiratione careant, sunt melancholici, non atrabilarii, sed melancholici a fæce sanguinis & crassitie, & veras legitimasque quartanas habent, quum sanguis non bene repurgatus, aut quum plus æquo succrescit in corpore: & tales quartanæ sunt longæ quidem, sed securæ. De iis dixit Hippocrates; *Prærubri melancholici fiunt*. Alii colorem habent rubeum, & hepar prævalidum habent: sed calor in humiditate positus non est, sed in nescio quo squalore, siccitate, humiditatis inopia. Et hi tametsi rubore alias fugaci, alias non fugaci perfunduntur, suffunduntur que, tamen hoc non est judicium abundantis sanguinis, sed calidioris hepatis sanguinem acrem,

acrem, subtilem, serosumque generantis. Sic sunt pauci sanguinis, pulsu satis celeri, non elato, non pleno, valetudinarii vivunt, serosis humoribus abundant, febribus longis, hecticis, hæmitritæis detinentur, fluoribus hepaticis; & si in quartanas incidunt, alias in inæquales quartanas, alias continuitatem habent, utpote sanguine non humectato, nec corde, & inæqualitate in pulsibus perseverante. Urinas mejunt aqueas, & alias in quartanam incidunt atrabilariam, horrificam, quia humor biliosus serosus, dulci aqueo ac temperato humore non moderatus facile excandescit, & in atrabilariam naturam immutatur. Priores ἐξέρυθροι facile ferunt venæ sectiones, & ab iis non læduntur: posteriores nonnisi cum summa difficultate; vix enim sese recipiunt, recolligunt, ac recuperant, & hypochondriacis morbis laborant, & obstructionibus mesenterii, & tenaces sunt, & mœsti, & facile terrentur, & apprehendunt: immo in hydropem siccum facile delabuntur, & pravas habent actiones ut hi qui febre laborant; nam febrientem habent ventrem. Alii medii sunt. Domina de Palloyseau media fere est, nam nec nimis siccum hepar, nec multa humiditate temperatum habet. Domina Dorsæa accedit potius ad posteriores, quum pulsus habeat parvos, celeres, vix perceptibiles, colorem saturatum, fugacem, alias pleniorem, siccitatem summam; &, ut ita loquar, igneitatem; ut mirum non sit si tempore inæquali utraque in febrem quartanam inciderit. Et quibus ita affectum hepar, non tam sæpe laborant, præsertim si sibi in victu temperaverint: sed quum in morbum inciderunt, eo vix ac ne vix defunguntur. Et tamen videtur febris eis morbus esse congener. Utraque mulier numquam habitior fuerat, numquam plenioris vultus ac pinguioris, numquam ad functiones paratior & alacrior: sed utrique solemnis erat quædam fluxio alvi, quæ dum fieret, ut erat vindex morborum, ita dum resistit, cessatque, eorumdem est promotrix, advocatrix & conservatrix. Uni quidem, quoniam quum hepar aliqua ex parte siccius sit & calidius, multa biliosa & ichorosa generat, quæ alvum facile turbant; ac emovent. Sed dices: Si hepar siccum, siccitas autem facultatem retentricem juvat, cur non retinet potius? Dicemus autem quod attinet ad illam εὐεξίαν & ἀχροιαν, utramque malam fuisse. Omnis enim εὐεξία & ἀχροια quæ præter rationem advenit, quæque naturæ legibus consuetis non continetur, immo potius est ob veteris & solemnis evacuationis suppressionem, quam ob partium solidarum repletionem & instaurationem, mala est ut signum & ut causa. Ut signum, quia quum evacuationis sint argumenta in aliis partibus, repletionis autem in aliis: inæqualitas illa nutritionis declarat solum abdomen plenum esse, mesenterium plenum, unde vetus stercus retentum illam ἀχροιαν secundum quid, non absolute bonam inducit. Quod si æqualis esset ea εὐεξία, declararet, omnes partes solidas alimentum cepisse: ut causa autem mala est, quoniam morbos a cacochymia & a plenitudine indicat. A plenitudine quidem non sanguinis, sed humorum in abdomine contentorum, quæ plenitudo cum cacochymia confunditur. Hinc quibus mulieribus menses, aut viris hæmorrhoides subsistunt, eæ impinguantur; an propterea bene habent? Non, immo est instar evexiæ athletarum.

Et Hippocrates docte lib. de morbis, dum de suffusione pituitæ a capite loquitur, aut carnes rarefactas & excalfactas diffusam illam pituitam facile in se recipere, & postea εὐεξίαν inferre. Sed illa εὐεξία lubrica est, & periculi plena. Item libro Coacar. animadversionum; Coloris bonitas, & sudores sine febre, aut inordinatam diætam docent, aut vetus stercus subesse. Veteris stercoris nomine potest audire evacuationem aliquam solemnem subsistentem. An hæc bonitas coloris bona est? Nequaquam: immo prodromos & antesignanus morborum. Ut nec ea bonitas coloris quæ in peripneumonicis apparet. Ideo decipiebantur veteres, qui minime contenti bona valetudine, & bonitate actionum sanguinem & lacertos quærebant, ex eoque metiebantur sanitatem, quum quis succulentus & plenus, & bene habitus foret. Sed eos Galenus reprehendit. Sic non quoties quis saturato rubore est, dicere oportet eum esse valde sanum: nec item quoties quis ita affectus est, dicere oportet eum esse temperamento sanguineo. Nam esse tales certum est colores quale alimentum, non propterea tamen sanguinis dominatum declarat rubens gena. Nam bifariam rubent genæ, aut propter sanguinis abundantiam, & tunc eos sanguineos esse dices, & ii quadrati esse solent, rudibundi, parum de rebus solliciti (nisi inclinante æstate corpus minime perspiret) & liberaliores esse oportet in sanguine mittendo: aut ob caloris excessum cum humorum ichorosorum copia & dominatu, præsertim si in iis potius sit ἀνωῤῥοπίν, quam κατωῤῥοπίν. Scire enim oportet in aliis hepar suas habere inclinationes infernas, in aliis supernas. Unde pedes sæpe quibusdam sunt frigidissimi, quibus manus calidissimæ: & contra. Si ob caloris tantum excessum, ii sunt sæpe macri, furiosi, biliosi, mæsti, injuriosi, iniqui, tenaces, mali, versuti, melancholici; urinas sæpe aqueas habent, utpote hepate exsugente statim ob calorem & siccitatem id quod humidum est, & multum mejunt, quod falso catarrhis attribuunt; quum sit veluti diabetica affectio; eo enim pacto affectum est hepar, quo aliquando renes: immo in renibus non potest non esse talis diathesis qualis in hepate: facile enim consentiunt. Declaravit ille æger qui veluti diabeten habebat in vico de la Mortellerie, quum certissima essent argumenta sicci, squalidi, & arentis & calidi hepatis. Et hoc diligenter notandum est. Cave ergo ne valde decipiaris judicans de temperamento sanguinis ex eo quod quis foret subrubeus; fallax enim id est. Hippocrates videtur aliam causam colorationis statuere in suis libris; colorum mutationes fiunt corde venas laxante, aut eodem constringente; laxante quidem florentes, pellucidi, rubicundi, constringente virides & ὑπόχλωροι. Ac si dicat in quibusdam per effumationem tantum & vaporum emissionem colorem induci, qui vapores si retineantur, tum mala coloratio adesse solet. Sed id potius pendet ex dispositione ea quam diximus. Nisi dicas cor quoque plurimum posse ob spiritus & calorem quem pulmonibus inducit. Ut quibus pulsus parvus & languidus, constrictusque, si color rubeus adsit, non vi caloris adsit, sed nescio cujus vaporis qui effertur. Quibus autem cor bene dilatatur, & sanguinei sunt, iis bona coloratio ex se. De febre autem quæ mulierem istam adorta

Lib. de eff. nat.

adorta fuerat, ita disputatum est. In omni morborum depulsione de morbo primum constare oportet. Atque de morbo quidem quis, quæ idea, ut quæ hujus aut illius corporis ἰδιοσυγκρισίαν sequatur. Nam pro corporum varietate evariant quoque. Si morbi species non statim sese prodat, major pars negotii naturæ committitur. Illa enim legitima vitæ ratione adhibita patefaciet id de quo dubitatur, quum incerta medicatio nonnisi dispendio decernatur. Hoc autem maxime in inconstantibus temporibus fit. Quod in hac muliere spectatur. 2. Nam qui morbus primo & per se *Libr. de typis.*
quod tamen raro usu venit, & ideo declarat diathesin jam in partibus factam) quartanum typum periodum receperat, mox eumdem rejiciens confusus in sese est. Quartanam esse periodus declarat, ætas consentiens, tempus inæquale & autumnale. Ut quemadmodum eadem die modo calor, modo frigus fit: ita inæqualibus temporibus inæquales motus febres morbique habeant. Et quod argumentum maximum dignotionis morbi, quodque Galenus 1. ad Glauconem plurimi facit, immo pluris quam circuitionis formam, est quod hoc tempore multi tales grassentur morbi. Contra *Gal. 1. ad Glauc.*
tamen quartanam non esse aliquis doceat, quod nulla fere ἀπυρεξία, quum tamen Galenus asserat maxime in quartanis omne quod exustum est discuti ac evacuari: 3 Sed forte de ordinatis intelligit. Item quod accessio in sudores non desinat, quod tamen 1. ad Glauconem requirit Galenus. *2. de dif. fer. febr.*
Quod acerrimus calor qualis in tertianis, quod nullus rigor, immo ne horror quidem. Quod fit tribus de causis, aut quod sensus præstantia non sit, quod materies retusa sit, & naturam non stimulet, aut quod nulla motionis vehementia. Quum enim rigor motus sit multus, idest numerosas habens motiones, cum impetu, breve habens quietis tempus; horror omnia quidem habet, sed remissiora, frigus sine motu in cute sentitur. In rigore corpus concutitur; virtute cum humore luctante: in horrore cutis & musculi cum quadam lassitudine, pigritia, & movendi difficultate concutiuntur. In frigore nulla concussio, sed sola cutis inalgescit. Rigorem afferunt sensus præstantia, materia naturam irritans, & motionis vehementia. Si causæ hæ validiores, rigor inducetur: si remittantur, idest, sensus hebetior, materia minus calida, acris, ad motum pigrior, virtus robusta, horror: idest, cutis & musculorum concussio. Tertianam veram rigor antecedit, quia caliditas exactiorem sensum reddit, humor mordicat, virtus robusta est ob siccitatem mediocrem quam habent biliosi. In quotidiana humoris frigiditate sensus obtunditur, humore robur fatiscit, materia nec mordet, nec facile movetur, ideo adest solum frigus. Quartanas & spurias tertianas & quotidianas quibus bilis admista, & semitertianas anteit, horror medium locum occupans inter frigus & rigorem. Nam causæ non sunt ut in tertiana validæ, nec ut in quotidiana languidæ. Et *Lib. de typis.*
Galenus ait perfrigerationem aliquando tertianas anteire, & levem rigorem, præsertim si virtus debilis; & sensus hebes sit. Immo (quod notandum est) permultæ continuæ, & quæ unica finiuntur accessione, a levi rigore & frigore incipiunt; immo & pleuritides ob materiæ vel inæqualitatem & malignitatem: maxime vero id observatur in corporibus delicatioribus: in tertia-

tianis pulsus magni, vehementes, celeres, omnis inæqualitatis, præterquam febrilis expertes. Magnitudo & celeritas ad robur arteriæ, urgentem necessitatem & sequax instrumentum refertur: frequentia ad necessitatem, vehementia ad robur. Galenus lib. de typis, parvum & frequentem pulsum agnoscit. Sed locus erroneus est, & facile iis adscribo qui hunc librum Galeni esse negent.

Nec enim ea parvitas pulsus in tertiana esse potest, sed in quartanis, pulsus medio loco constitutus est inter pulsum tertianarum & quartanarum. Pulsus rari & tardi sunt, nisi increscat aut urgeat febris. Nam postulante usu crebriores & celeriores sunt, ita tamen ut nativa quædam tarditas & raritas maneat. Rari pulsus sunt, quum interpositis longis intervallis arteria pulsat: tardi quum longo tempore parvum spatium percurrit. In pulsu causa agens est virtus, quæ per spatium arteriam movet, ab ejus medio ad circumferentiam dum distenditur, & eamdem reflectit a circumferentia ad medium, interposita quiete dum contrahitur. Sic quum urget necessitas, spatiumque liberum est, & corpus arteriæ quod movetur virtuti paret quæ agit; tunc pulsus magnus celer & frequens fit. Contra si usus non urget, spatium non liberum, arteria virtuti non obsequatur, pulsus fit rarus, tardus. Nam nec usus celer refrigerium desiderat, nec spatium liberum est, sed humorum vaporumque copia præpeditum. Inæqualitas in pulsu quartanariorum facile deprehenditur etiam in uno pulsu. Quum enim inæqualitas fiat urgente necessitate, facultate obsequente, sed motum interrumpente, impediente que materiæ copia, aut crassitudine, aut instrumenti affectu, ut obstructione, aut compressione, vel constrictione inæqualitas necessario insequitur. Hæc omnia doctissimus Scholiastes & Paraphrastes Galeni in priore ad Glauconem exemplis & hypothesibus illustravit: quæ omnia memoria sunt dignissima. Sed hæc intelliguntur de iis præsertim quartanis, in quibus ater succus frigidus & siccus, calidus tantum per modum putredinis febrem accendit. Nam prout humor, aut est ἑτερογενὴς aut ὁμογενής, ita facultate valida, aut infirma, usu postulante, aut non pro conditione humoris, & instrumento hoc vel illo modo affecto; ita pulsus de raritate aut tarditate remittit, acceditque ad tertianarum aut quotidianarum pulsum. Nam nemo dubitat plerisque succrescere humores biliosos futuræ tertianæ parentes, qui tamen retusi, debilitatique, aliterque affecti quam deceat, aut quod adsit autumnus jam, aut instet, aliam naturam accersant, febremque quartanam inferant. Quemadmodum enim humor natura sua frigidus, & talis a tempestate factus, quum alioqui ratione suæ frigiditatis inferiora petere debeat, tamen ad partes superiores conscendit in juvenibus, quod temperamentum calidum corporis suscipientis & patientis humorem alium cursum motumque capere cogat quam ipsa natura suadeat: Ita quoque humor natus ex se tertianam invehere, ratione tempestatis potest tamquam de sua discedens natura aliam inducere febrem. Istam hypothesim ex Hippocrate & Galeno desumsimus: reddit enim rationem cur juvenibus parotides molles & pituitosæ natæ fuerint, quum materia ipsa caliginosa frigidaque foret; nataque ad generandos in partibus inferis abscessus: quia, inquit, juvenes erant,

Comm. in part. 11, sect. 1. l. 1. Epid.

erant, ut calor juvenilis materiam aliorsum converterit quam a natura haberet. Nunc redeamus : 4 Ergo in illa muliere hæc argumenta suadebant non veram esse quartanam, quod nulla apyrexia, quod accessio in sudores non desineret, quod horror non esset ; denique quoniam inæqualitas in uno pulsu quæ in quartanis maxime esse solet, ut ante dictum est, nec nativa tarditas varietasque adesset. Quod sit quod exquisitus non sit humor atrabilarius frigidus & siccus, ut cinis ; sed biliosus, qui tamen caliginosior factus, alius febris auctor factus est quam pro ratione sui, quod urgeat necessitas magis flabellationis, quam in veris quartanis, in quibus quoniam humor frigidior ficciorque est, non tantam molestiam affert calor, immo in plerisque plus ipsa horrifica concussio conquassatioque molesta est quam calor febrilis. Accedit quod in hac biliosa muliere non ita instrumentum præpeditum est vaporum a materia frigida siccaque elatorum crassitie & copia, debuerat incidere in tertianam, sed humor qui erat biliosus aliam naturam acquisivit, immo & malignitatem, unde quamdam continuitatem afferebat. Nam illud est valde notandum quod scribit Galenus, *Nulla febris cum inflammatione, aut maligna humorum putredine intermissionem habet : quum vero intermittit febris, utrumque abest*. At dices : Si quo tempore cacoethia humorum est, autumno maxime : ergo acutissimi morbi pullulare debent. Sed dicimus & acutissimos & longissimos morbos in autumnum incidere : hos quidem quum potius congeries est fæcis quam humoris maligni : illos vero quum contra sit. Ac quod id accidat autumno, Hippocrates scribit, Primum, quod quartanæ autumno longissimæ, & idem de aliis quibusdam morbis. De malignis ita scribit : *Autumno morbi acutissimi & exitiales magna ex parte*. Galenus rationem reddit, *quod eodem die calor & frigus adsit : Item quod æstatem autumnus sequatur, in qua assantur humores, & vires debilitantur: tum quia humores sub finem æstatis ad difflationem erant parati, appetente autumno intro truduntur. Et hæc omnibus communia sunt, majora vero ex multitudine pravorum humorum quum fructibus usi fuerint multis*. Idem quod in Aphorism. repetit, in Epidem. & in lib. 6. *Ferinum autumno & cordis dolores, & horridum, & melancholicum*. Quadruplex autem est feritas : una, lumbricorum ; secunda, maniæ ; destillationis altera ; quarta, cancri & elephantiaseos. Horum malorum causas duas assignavit ; unam mali humoris qui tunc generatur abundantiam, alteram temporis illius inæqualitatem. Denique hoc tempore grassantur morbi mali ob cacoethiam humoris, venenatam qualitatem, inflammationem, impedimentum partium principum, difficultatem curandi, cruditatem humorum cacochymiæ conjunctam, temporis inæqualitatem, ob adustionem ratione æstatis præteritæ : virium debilitatem præterito tempore allatam, inclinationem humoris foris, intro, & præsertim mane & vesperi. Hippocrates enim vesperi morbos autumnales maxime recrudescere : denique ob fructuum usum immodicum.

Comm. in Apho. 43. lib. 4.

Apho. 25. lib. 2.

Aphor. 9. lib. 3.

Lib. 2. Epid. sect. 1.

In muliere ista humor biliosus est dilutus quidem, & φλεγματοποιούμενος, efferatus tamen tam malam febrem committit. Et forte ille humor aliqua te-

tenuitate præditus, subigendo, tenuando, agitando, causa est tam inæqualis ἐπισημασίας, ut idem faciat quod theriaca initio febrium quartanarum data; hæc enim duplices triplicesque quartanas facit; quia tempore & loco non præscripta incidit penetrando, & unum humorem dividit, duosque ex uno facit. Statim a sumto cibo micat calor, aut ratione ejus subtilitatis; vel quia intus calor est siccus & arens, qui quemadmodum in hecticis, rei humidæ accessu facile facile exsuscitatur, & ἐκλάμπει. Quod ad curationem; Audito. Quartanæ nomine statim ad incidentia, tenuantia, calfacientia, vel etiam vehementiuscula confugimus: sed hæc omnia hic locum non habent. Nam idea distinguitur ab aliis quartanis. Maxime vero diætæ ratio habenda, quod futura morbi longitudo vires validas requirat. Abstinendum glutinantibus, succum crassum generantibus, humectandum: quamquam Galen. videtur interdicere humectantia. Sed codex græcus erroneus est; nam quum dicit temperandum ἀπὸ τῶ ὑγραινόντων, legendnm ξηραινόντων: nam refrigerantia & siccantia nocent. Quæstio, an in quartana sectioni venæ locus sit. Galenus in tertiana notha, & in quartana, quum de sectione venæ agit, ex hypothesi de ea loquitur. De tertiana notha ita: *Si sanguinis missione opus est, ea non omittatur*, quasi in tertianis nothis non probet necessario venæ sectionem. At Galenus de tertiana notha loquitur, quæ maximam affinitatem cum quotidianis habet. De quartana ita sensit: *Quartanas per initia moderate tractabis. Nullum vehemens medicamentum aut vacuationem adhibebis, nisi sanguis admodum exsuperare videatur. Et si secta vena sanguis niger ac crassus, qualis maxime in lienosis perspicitur, profluat, audacter mittendus; sin flavus ac tenuis, statim sistendus.* Idem Galenus de melancholicis loquens, differit. *Quum*, ait, *opinio erit in universi corporis venis melancholicum sanguinem contineri, quo certiorem habeas notitiam, vena media secetur. Quod si fluens sanguis non videatur melancholicus, sistatur: sin melancholicus appareat, vacua quantum pro laborantis natura videatur.* Itaque de quartana ex hypothesi loquitur; *Si sanguis admodum exsuperet*: ubi notanda vis vocis *admodum*. Nec dubium esse debet quin si corpus frigidum sit & siccum (quod corpus vere quartanis implicatur) a sectione venæ temperandum sit. At mulier hæc de qua res agitatur, calida est & sicca, æstuat, sitit, jactatio, levia deliria, empyreuma magnum, continuitas quædam, immo nondum status typus: metus orgasmi, urinæ sunt flammeæ, mulier est. Mulieres autem luculentiores phlebotomias ferunt. Itaque secanda vena est opportune. Purgationes non ita valent ne duplex quartana incidat, ut de Medico narrat Galenus, qui quartanario succum cyrenaicum præscribit, conjicitque ægrum in triplicem quartanam.

Lib. 1. ad Glauc.

1. ad Glauc.

ad Glauc. con. 1.

7. cap. lib. 3. de loc. aff.

1. ad Glauc.

De signis prognosticis ita statuendum est. Omnis securitas aut ex parte morbi, aut subjecti, aut utriusque. Morbus diuturnus, securus fere, ut ait Galenus passim; immo ab aliis morbis vindicat, ait Hippocrates. Quamquam Galenus docet comm. in partic. 4. sect. 3. lib. 1. Epidem. eas febres quartanas, quæ ex liene sequuntur, idest vitium aliquod peculiare in liene hydropem similemque affectum provocare: non quin propterea quarta-

Part. 7. sect. 6. lib. 6. Epid. & par. 4. sect. 3. lib. 1. Epid.

ná eo nomine non sit secura, sed ex eventu id fit. Et necessario febris hæc quartana longa futura est, primum quod per se talis est; & maxime quæ hiemem attingit: deinde quia corpus inclinantis ætatis est, minimum perspirans. Tertio quia epidemius nunc morbus est, ut quemadmodum tempestas est generatrix, ita & conservatrix esse dicatur. Nisi quis objiciat morbum minus longum fore, quod ita sit inordinatus: & quæcumque febres eadem hora repetunt, sunt ægre solubiles. Hic enim intelligi non debet de autumnalibus quos certa de causa erraticos esse diximus. Accedit quod huic mulieri lien sit infirmus. Si autem infirmitas lienis æstivas quartanas facit, contra aphorismum, sicut quodam loco Hippocrates animadvertit, multo magis conferet ista lienis infirmitas ad conservationem quartanarum. Nec certe aliter cessit. Nam per duos annos perseveravit ea febris, alias ordinata, alias complicata, alias continua, alias aliter affecta. Et in vigore accessionis quoniam turgescebat humor biliosus, erant deliria perpetua. Sed quod mirum est, & Medicis multum negotii dedit, est quod exacto primo anno tanta fatuæ pituitæ copia in os recursabat, ut hoc ori stomachi infestum esset, multum ægræ tædii afferret, necnon appetentiam omnem projiceret. Dubitabatur an id a pulmonibus foret, an a capite, an ab hypochondriis natante alvo humiditate, quæ liberum exitum non haberet. Illa mulier pulmones habebat infirmos, & sata erat stirpe plurimum morbis obnoxia. Caput quoque incalfactum erat a calore febrili. Quemadmodum autem sol incalfaciens cerebrum ὑγραίνει facit (ut ait Hippocrates) corpusque multa imbuit humiditate: ita calor febrilis & consumere potest humiditatem partibus exsistentibus robustis, & liquefacere partibus exsistentibus infirmis, & loco legitimæ nutritionis multam humiditatem potest tamquam causa per accidens inducere. Per accidens, quoniam partes debilitat, sic ut proprium alimentum non probe conficiant; & quoniam appetentiam dejicit, corpusque sitibundum reddit, rerum liquidiorum crebrior usus est, & proinde multarum humiditatum proventus. Atque ego existimo tantæ humiditatis & pulmones & caput auctores fuisse. Et illud annotavit Galenus in febribus quartanis, loquens de iis quæ superveniunt talibus febribus: *Quartanum typum insequuntur inappetentia, salivationes, aliquando ex causis contrariis appetentia intensa, tussiculaque ipsis adest, quando corporis habitus corrumpitur*. Et loquens paullo ante de quotidianis, quod ante est etiam annotatum: sed tamen ob loci excellentiam repetere non erit alienum, *aut productis quotidianis rheumatismos thoracis succedere*. Quod sit aliis partibus debilitatis, & a suppressione proprii excrementi quod a se amandare nequeunt laborantibus. Unde quum mulier hæc potius amuletis & palliativa cura a quartana liberata esset, & quamdam εὐεξίαν comparasset, inopinato incidit in inflammationem pulmonis, a qua brevi interiit. Præterea idem Galenus unum observavit de quartanis, quod perpetuæ memoriæ tradendum est, quum & ad prognosim pertineat, & ad præcavendum ne quid tale contingat, lib. de Typis: Typus quartanus dum febris vehementior evadit ipse sibi complicatior, ut duo & tres fiant quartani, vel etiam usque ad quamdam continuitatem perveniant: rursum dum moderatior

Lib. de aere & locis.

Lib. 1. de morbis.

Lib. de Typis, c. 4.

tior est, ad unum typum reducitur, fit etiam periculosus ob implicita mala, quia phthisim & hydropicas suffusiones sæpe efficiat. Metuebamus huic mulieri hydropem, præsertim siccum; sed nil tale contigit. Remedia quæ sequuntur præscripta fuerunt.

℞ *conserv. buglos. cichorii, ceterach. & apii an. ℥ j. s. folior. senæ pulverizat. ℥. ij. rheibarb. electi ℥ s. cum decocto polypodij. fiat opiata utenda sæpe. Decoctum polypodii erit factum perfecte cum saccharo.*

℞ *succor. menth. absynth. buglos. an. ℥ iij. in quibus infunde agarici albi ℥ ij. fiat syrupus coctus perfecte cum saccharo.*

℞ *succorum depurat. buglos. borag. pomor. de curtipend. meliss. scariol. an. ℥ j. sacchari qu. suff. fiat syrupus, de quo capiat sub finem accessi.*

ANNOTATIONES.

1. *Huc pertinet illud Hippocratis 2. Epidem. ὀξυτοκία excitata in quibusdam coloris bonitatem affert.*

2. *Plerique casuri in quartanas, sentiunt dolorem lienis. Hinc Galen. cap. 4. lib. de Typis, asserit quartanam sequi lienis phlegmonem & tumorem. Oportet dicere quod quum febris quartana primo prehendit jam est dispositio aliqua in corpore ad susceptionem, & materia in angustiis venarum quodammodo est infiltrata, ut loquuntur veteres, ita ut ea dispositio & infiltratio sequens aut contumaciam materiæ, aut ejusdem tenuitatem, morbi longi aut brevis sit causa. Nec credere oportet in corpore semper ipsius lienis aut jecoris fomitem esse morbi. Nam in humoribus est qui aut circum lienem continentur, aut circa hepar. Tales autem humores retinent de natura partium quibus vicini sunt.*

3. *Et lib. de Typis, ait tertianas, & quartanas accessionem habere brevem, ἄνευ longam: quotidianæ autem longam habent accessionem, brevem autem ἄνευ. Nomine autem aneseos intelligere quoque oportet intermissionem. In 2. de different. febr. intermissionis tempus parvum esse vult. Attamen lib. 1. ad Glaucon. contrarium asserit, immo raritatem & tarditatem in pulsu post accessionem agnoscit.*

CONSILIUM LXV.

In quo quæstiones tres explicantur. Prima de Hypnoticis: Secunda de usu medicamentorum, & præpropera venæ sectione in febribus quibusdam. Tertia de ratione purgandi macilenta corpora.

DUO sunt hoc consilio plurimum annotanda, quorum observatio ad artem præclare & caste exercendam conferet. Primum de usu hypnoticorum: secundum de usu medicamentorum, & præpropera venæ sectione in plerisque febribus, in quibus ægri æstuant quidem, & tamen non sitiunt valde, tametsi lingua indicet multum subesse caloris. Tertium addam de

tar-

corporibus macilentis, quæ quum purgare volumus, eis etiam ægrotantium ipsorum voto valida applicamus remedia. Ad primum inflectit sese oratio nostra. Somnus triplex est, naturalis, a causa naturali, ut quum suavis vapor cerebri meatus leniter obstruit & humectat : in quo satis est capi sensus aut intercipi, ut ferientur, cessentque ab opere : unde cantu, strepitu citharæ, illapsu inflexuque blando aquæ somnus blandus irrepit, non parta ulla in cerebro obstructione, nec ulla re cerebrum opplente. Quod tamen Aristoteli placuit, ut existimaret numquam illabi quempiam in somnum nisi res aliqua cerebrum oppleat, aut saltem colliquatio fiat aliqua. Quod absonum videtur. Unde enim colliquatio ista quum cantus, blandaque & sonora vox somnum inducit ? Galenus autem docet somnum etiam longum nondum contra naturam exsistentem etiam a sola cerebri refrigeratione oriri, nulla de humore facta mentione. Quod autem solius refrigerationis mentio facta fuerit, patet ex ea divisione quam proponit : *Si refrigeratio* (ait) *cerebro contingat, somnum profundum facit ; si refrigeratio fortis juncta humiditati, lethargicas affectiones inducit ; si autem siccitati,* κατακλίνει. Sic a sola refrigeratione, mediocri tamen, somnus profundus conciliatur, qui nondum aut comatis, aut similis affectus rationem habet, nisi difficilis sit expergefactionis. Quum enim hoc contingit, tum contra naturam somnus exsistit. Et tamen licet non sit difficilis expergefactio, non desinit quidam somnus longus in malis duci. Propterea que erraverunt quidam veteres existimantes nullum somnum longum mediocritatem superare, esseque contra naturam : vigilias vero contra naturam quasdam longas posse exsistere. Sed si vigiliæ modum superant, naturamque lædunt, cur non & somnus ? Horum dogmata a Galeno pluribus labefactantur in commentariis in aphor. uti & eorum qui soporiferas affectiones & contra naturam exsistentes, somnum esse longum dixerunt, præsertim dum incipiunt. Sic quidam somnus est naturalis per blandam anathymiasin cerebrum capientem, actionesque cessare ferientem, sensibus quodammodo ligatis, qui per vigilias absolvuntur. Alius est contra naturam a causa alieniore, ut Galenus pluribus locis explicat, ut in catalepsi, cataphora, apoplexia, veterno, & aliis generis ejusdem apparet. Tertius autem medius, ab utriusque causis nascens, & is a naturali longius recedit, contra tamen naturam nondum plane exsistit. Ejusmodi somnus in pueris & temulentis apparet, & interdum juvat ad coctionem & ebrietatem tollendam. Unde Carus ab Hippocr. non videtur omnino damnatus, tametsi contra naturam affectio sit, & affectio sit soporifera δυσδιέγερτος, (quæ vox somnum maxime contra naturam reddit, ut ex 2. Aphor. patet) Galenus in Commentar. & in pueris & temulentis, & ægris τὸν ὕπνον δυσδιέγερτον observavit, præsertim quum diu per morbum vigilassent, profuisse plurimum. Plura illo commentario 2 Prorrhet. legere possis. Porro ille somnus qui καρῶδές τι habet, modum quidem naturæ excedit, & fit a causa quantitate potius quam qualitate molesta. Sed est somnus alius veluti quartus usu rerum soporiferarum inductus, cujus gratia sermo hic est institutus, ut doceamus quibus modis inducto illo somno in ægrorum commoda peccetur, & quum ita peccetur, quæ ratio sit ineunda, & quatenus in ejus in-

Gal. in aphor. 3. lib. 2.

Cap. 5. l. 3. de loc. affect. & comm. in aphor. 3. lib. 2.

In Prorrhet. par. 28. lib. 2. Comm. in aphor. 3.

inductione ne nimietate & insolentia erretur, sit insistendum. Ceterum somnus ille hypnoticis inductus, quum blandam benignamque anathymiasin causam sui agnoscat, a naturali desciscit, somnoque contra naturam similior redditur, quod refrigeratione & humectatione fiat, duabus nimirum rebus febrium causæ calidæ & siccæ oppositus. Et quatenus ita inducitur contra naturam aut præter naturam somnus dicitur, quatenus autem nonnihil adjumenti affert, immo plus commodi naturam recreando diuturnis vigiliis lassatam, tritam, fractam, debilitatamque; quam detrimenti, quod inducatur a rebus contra naturam exsistentibus, quodque aliquando in malam διάθεσιν trahat cerebrum. Sic mediocritas tenenda maxime est. Ut autem somnus etiam maxime naturalis alias juvat, alias nocet, ut initio paroxysmorum; sic somnus contra naturam etiam juvat ex eventu, quum sit melius naturam vigiliis afflictam quacumque ratione levari, quam eam sinere atteri, ac afflictiorem reddi. Unumquodque autem ex eo metuendum, quod aut officiat, aut juvet, ut de hæmorrhagia Galenus contendit, quæ etsi contra naturam suo genere exsistat, opus tamen naturæ utilitate ipsa conferenda, dicatur. Idem de somno. Sed in eo conciliando prodigos nos esse non oportet, satis est esse liberales. Etenim & ineuntibus morbis, & in vigore, & omni tempore morbi, sive etiam calidi, sive frigidi morbi sint, dummodo aliqua sit somni vacuitas, ut videantur Medici semper aliquid moliri, hypnoticorum usu sese ægris consulere arbitrantur. At errant longe. Nam sæpe καρηβαρίας, & alia id genus mala inducunt. Dum enim exitu prohibentur excrementa ἀτμώδεα, cerebrum offenditur. Galenus ex sententia Hippocratis sententiam commemoratione dignam profert de incommodis vigiliatum immodicarum, præsertim facta quadam ad insuetas mutatione vigilias, & somni longioris præter consuetudinem inducti, disputans. Exempli gratia, in morbo aut sanitate quis vigilat etiam supra mediocritatem, somnifera adhibes, tu in contrariam partem naturam adducis, & mutationem affers, noces plurimum. 1 Nam & vigiliæ ἰχυροὶ cibos crudos incoctosque reddunt, ait illo loco Hippocrates: & mutatio ad somnum multum sive per se, sive de industria inductum; quod in comment. elegantissime Galenus vocat ὕπνον ἐπιτηδευθέντα torporem, segnitiem, languorem, gravitatem capitis, & ἑφθότητα affert, ut dicit Hippocrates. Nomine τῆς ἑφθότητος accommodate & significanter Galenus vult intelligi τοῦ τόνου ἔκλυσιν. idest virium ac roboris exsolutionem: Latine autem redditur ἑφθότης excoctio: & homines qui immodice dormiunt ἑφημένοι dicuntur, latine recocti excoctique; gallice *perboulus*; quod eorum caro sit humidior reddita, habitusque corporis albicantior & tumidior, idque fit ob suppressionem fuliginosi excrementi, halituosique, quod per vigilias digeri deberet ac exhalare. Plura illo commentario legi possunt. Et hæc præsertim in sanis intelliguntur, quibus arctior profundiorque somnus placet & longior. Sed in ægris est ubi hypnotica conferant, est ubi officiant plurimum.

In affectibus calidis cerebri, vigiliis, & febribus continuis soporifera maxime Medici usurpant. Vigiliæ fiunt propter calorem primæ partis sensificæ,

Aphor. 1. lib. 1. Aphor.

Lib. de differen. morb.

Comm. in part. 55. lib. 2. de diæt. acut

Comm. in 3 lib. 2.

cæ, ait Galenus, idque vel propter simplicem intemperiem, vel ob copiam biliosi humoris in eadem parte ferocientis. Hoc videndum in calidis affectionibus cerebri, sive sit intemperies simplex, sive cum humore, ne imprudenter usurpemus hypnotica, sive in tempore, sive in usus crebritate; nam sic ex calida intemperie fit frigida, quod pessimum est. Accedit quod exitu prohibeantur humores tenues, sive quod per ventrem evacuari possent, sive per halitum. At dices, incrassantur: qui tum? Bonum quidem eorum acrimoniam retundere usu temperantium, non autem stupefacientium usu. Et licet retundant, ista retusio à talibus facta plus afferet incommodi nam difflatu per cutim, & refluxu a capite tamquam parte principe prohibentur humores, deinde repressi in capite usu stupefacientium vim suam cerebro imprimunt. Unde videmus etiam fatuos, stolidosque quosdam effici usu narcoticorum etiam moderatorum. In tempore quidem peccatur, quum initio morborum damus, obstruimus enim tunc, materiamque crudiorem reddimus, & naturam hebetiorem reddimus, nedum vegetiorem. Et omnium gravissime peccant etiam in vigore morborum stupefacientia hypnoticaque præscribentes: nam tunc natura aggreditur coctionem, materia est mitificata, facultas vitalis & naturalis fortes etiamnum persistunt, animalis autem infirma est: ob quam infirmitatem Galenus vetat ne quid tentemus. 3 At stupefacientia cerebrum ipsum hebetius reddendo, infirmius faciunt; propterea error committitur maximus. Quin etiam contra quod Galenus dicit in vigore aliquando facultates sunt attonitæ & imbecillæ, ut tunc hypnoticon non confert; sopiuntur enim ipsæ facultates, nec ἐρεθισμὸν humoris percipiunt: & ita crisis non fit. Dicam quod experientia compertum est, huc pertinens maxime & observandum diligenter, ne quid tale in communem hominum perniciem perpetretur. Gener cujusdam satellitis Regii nomine Candæi febre causode laborabat, Insomnis erat. Circa nonum diem quum naturæ aggressio concursioque exspectanda esset, capiti pullus exenteratus est applicitus, eodemque tempore syrupus diacodyonis cum decocto lactucæ præscriptus. Illi & præsentibus visa sunt mitiora. Tribus aut quatuor horis post quum sese in somnum convertisset, inventus est exanimis & exstinctus. Credibile est hoc contigisse quod per stupefacientia somniferaque facultates languidiores redditæ forent, die præsertim critico. Sic humores non stimularunt naturam, aut eam languidam stimularunt, eodemque usu suppressa maligna materia quæ per sudores aut alvum projici debuisset: sic mors de repente invasit. Idem in Cymæterio Sancti Joannis mulieri contigit, quum in vigore morbi stupefacientia præscripta essent; nam de repente refrixerunt partes, ac interiit. Idem ad insigne S. Trinitatis vico S. Antonii. Itaque nec initio morborum, nec in vigore sunt admovenda stupefacientia, præsertim in acutis, nec pulli exenterati: nam multum conturbant, & ad caput alliciunt suo calore; unde sensuum fit oblæsio. At opportune dari possunt in morborum incremento.

Medicorum error.

Comm. in aphor. 29. lib. 3.

Præter autem exemplorum fidem, idem clarius manifestiusque reddi potest auctoritate Tralliani, qui narcoticorum anodynorumque usum viri-

bus præſertim infirmis ſuſpectum eſſe ait; immo etiam mortem ſæpe inde advenire confirmat. Nam influxum refluxumque humoris impediunt, obſtruunt, naturam hebetant, ejuſque aciem retundunt, & alia conſimilia afferre ſolent. De iis plura legere poſſis apud Donatum ab Altomari.

De phrenitide c. 6.

De corporibus macilentis, attenuatis, ſqualentibus, aridis, adſtrictaque alvo præditis hoc loco agendum eſt, an his validioribus medicamentis ſit conſulendum, quod nonniſi ægre alvus illis ſolvatur. Quum una ex cauſis adſtrictionis alvi cauſa ſit retentricis firmitas, præcordiorumque καῦσος, videmus fruſtra ejuſmodi naturas validioribus medicamentis vexare, aut quod eorum querelis obtemperemus, qui operam noſtram ludant, pote quibus medicamento noſtro alvus non ſit ſoluta, aut quod male credamus: quod alvus ægrius, & magis πρὸς ἀνάγκην egerit; redditque, ut in Prorrheticis & Prognoſt. loquitur Hippocrates, eo de validioribus medicamentis eſſe agitandum. At longe fallimur. Ejuſmodi ventres ſiccos, arentes, ex Hippocratis libris vocare poſſumus, *ambuſtos, exuſtoſve* duobus in locis: priore, quum loquitur de lapidis generatione ob æſtum ventris: *Quibus*, ait, *alvus ardens ac fervida fuerit, his veſica coardeſcit*: Poſteriore autem, dum loquitur de aquarum delectu: *Quorum ventres duri ſunt, & ad hoc idonei ut amburantur; his dulciſſimæ, leviſſimæ, ac ſplendidiſſimæ aquæ ex uſu ſunt*. Non duras aquas præſcribit, non aluminoſas, non nitroſas, quæ tamen viderentur alvum ſollicitare, contra dulcia, mollia, liquidaque præſcribit. ℣ Eadem & medicamentorum ratio eſſe debet. Nam ut ad ventres ardentes, aquæ molles & dulces; ad ventres, inquam, ciendos conferunt, ſic & medicamenta eccoprotica, lenientia, mitigantia, leniendo ſolventia. Contra vero obſunt plurimum ea quæ adſtringendo purgant, aut quæ impenſe calfaciunt, ut omnia quæ ſcammonium recipiunt. Nam quum ſiccitas ex iis ſit quæ facultatem retentricem roborant, firmantque, ex quo alvi pigrities conſequatur, nemo dubitat plurimum incommodi allatum iri ſi impenſe ſiccantia & calfacientia medicamenta corpori facultatem retentricem præ ſiccitate robuſtam habenti exhibeantur. 6 Sic pueriliter errant Medici id genus medicamentorum conſulentes. Itaque quum corpora gracilia, ſicca, duritie alvi prædita ad medicamentorum uſum adducimus, lenientia potius quam valde attrahentia uſurpare debemus. Immo ea corpora præhumectare oportet eo modo quo & conſulit Hippocrates in Aphoriſmis, loquens de uſu Elleboriſmi. Ideo quidam ex noſtratibus Medicis ſic illa corpora purgabat, ut per tres dies continuos. & bolis caſſiæ tamquam alimento ſumtis, & juſculis vitulinis præhumectaret ac præpararet. Quæ omnia admonita voluimus, ut ignaris, aut doctis quidem, ſed trita via utentibus: & ita turpiter alucinatis recta medendi ratio præmonſtretur. Aliquid ſimile ſcriptum eſt ab Aetio in ſua medendi methodo. Item eadem res brevibus verbis a nobis explicatur hujus libri initio.

Lib. de aere & aquis.

Cap. 4. Tetrabil. 3. ſerm. 1. & cap. 13 ejuſd.

Tertium a nobis erat inſtitutum de iis qui febricitant inſigniter ſatis, ſed non valde ſitiunt, & levibus momentis exhorreſcunt, in quibus non

Tetrabil. & ſerm. ejuſd.

eſt

est æquum usum magnorum remediorum accelerare, præsertim cælo paullo frigidiore. Innumeros vidimus hieme tepidiore febricitantes eo modo quo descriptum a nobis est, quibus Medici præpropere vulgatam nimium medendi viam sequentes, & sectionem & purgationem adhibent, decepti & illa vulgata nimium via, & male in usum convertentes illos Hippocratis aphorismos. *In principiis morborum si quid videtur movendum, move*: Item, *In acutis passionibus raro, & id initio*, &c. Item, *In his tardare, malum*. Nam alius aphorismus, *Cocta medicari ac movere, non cruda, modo non turgent, nec in principiis, &c.* Hic (inquam) aphorismus est multo generalior eo quo nituntur, *In principiis morborum si quid movendum, move*. Etenim per comparationem tantum sequitur, conferens principium & augmentum cum aliis temporibus, in quibus ab opere desistendum suadet. Sed quum vetat movere ea quæ cruda sunt; cavet ne remediis nostris agitemus frustra ægros quod ludatur opera. Et quum vult non morandum esse, sed statim aliquid moliendum, de acutis morbis agit. Dicimus autem in acutis revera non esse procrastinandum, sed statim moliendum aliquid: non idem est judicium de iis qui parem acutiem non habent. Et revera in utrisque eccoprotica dare sufficit, non scammoniata eradicantia medicamenta, in quo graviter peccatur. Et revera quibus blando medicamento initio consultum est, ii melius habuerunt, progressoque morbo sine strophis plus uno medicamentulo exercuerunt, quam valido medicamento initio. Et ausim hoc affirmare plerosque usu ejusmodi medicamentorum dum frustra conamur initio materiam evellere, excrevisse tantum multam serositatem quæ morbum contumaciorem reddidit, & nil profuit. Et maxime in eo errant Medici quod aphorismum istum, *Si quid videtur movendum, &c.* & *Tardare malum*, æque æstate & hieme & autumno usurpant. Potius audire debent illud, *Plurima non turgent*, ut non ita ad medicationes festinent, & sectionem venæ. Et revera sectione venæ ita cito celebrata in morbis non acutis, laudabilis tantum sanguis educitur cum magna virium jactura. Sic melius esset leniens medicamentum bis exhibere, & sectionem differre. 7 Sed hæc satis per se manifesta sunt, & tamen plerosque latent veteri medendi methodo addictos. Etenim nemo dubitat hieme & autumno contumaciores esse humores, & minus fluxiles quam æstate, aut verno tempore, præsertim sub finem. Et ita frustra, temereque fortibus medicationibus divexantur ægri. Signa porro duo adjunximus febribus hibernis, in satis ingenti febre non magnam sitim, & frequentem frigoris sensionem, & rigores. 8 Quæ duo posteriora non tam sunt a motu humorum, quam quia conclusus calor est intus in venis insidens multo major quam se foris proferat: ideo revocatio fit spirituum & sanguinis. Itaque nimium externi frigoris appulsum facile percipiunt, & ita leviter exhorrescunt. Accedit & humoris qui tunc in vitio est contumacia. Nam retinens de natura hiemis est partim biliosus, partim pituitosus; ut mirum non sit si istam inæqualitatem inducat.

Apho. 22. lib. 1.

ANNOTATIONES.

1. *Aliud est coctum & mitificatum, aliud crudum & incoctum. Nam τὰ ὠμὰ coctionem admittunt, in familiaremque naturæ succum convertuntur: τὰ ἄπεπτα non item, sed tantum mitificantur.*

2. Ἐξῳδηκότες *dicentur effeti, turgiduli, & excocti. Et Hippocrat. quod notandum est, notat quamdam constitutionem temporis, in qua febres desinebant statim, sed revertebantur, & agri erant* ἀσώδεες, ἀπόσιτοι, ἱδρῶτι, *excocti.*

3. *Quæstio præclara est: An facultatis animalis ratio sit habenda in morbis: Et an verum quod Galenus ait: Nil tentandum in vigore morborum, quum facultas animalis sit infirma, an ea infirmitas sit æstimanda. Non certe quoad motum, nil attinet enim moveri; sed quoad sensum. Unde videmus obstupefactis sensibus motus naturales fieri symptomaticos; Magna enim facultatum inter se consensio est.*

4. *Somnus per se stupefacit, corpus torpidum reddit ac grave: meatus obstruit, ut præclare Hippocrates lib. de flatibus docet: multo magis id præstat si præter naturam inducatur. Maxime autem usum somniferorum verebimur in iis quibus frigidius cerebrum, quamvis vigilent; quia facile vires exerit in cerebrum res somnifera.*

5. *Ego observavi in operibus artis, medicamentum etiam blandum horis pomeridianis tribus horis a prandio exhibitum magnum habere effectum. Hinc discere possumus in his quibus alvus admodum adstricta est ex usu esse si quatuor horis a prandio exhibeamus pharmacum.*

6. *Tamen Hippocrates lib. de Locis in homine, tutius macilentos purgat quam crassos.*

7. *Præsertim nisi sit explicatus pulsus, aut certo scias a sanguinis copia obrutum pulsum, non a copia humorum in mesaræo contentorum.*

8. *Galenus com. in part. 26. sect. 3. lib. 6. Epid. scribit omnes cacochymos quum repente calfiunt inhorrescere.*

CONSILIUM LXVI.

De fluore uterino. Pro illustri Domina de Marchaumont.

ANTE disputatum est de profluvio ab utero, cujus variæ causæ, & species ab Hippocrate explicantur in libris de morbis mulier. ut ante dictum est. Hic remedia præscribentur quibus fluor quidam uterinus in illustri Domina oppugnatus fuit, sed non victus, qui illi ardorem summum & dolorem in lumbis excitabat: ut iis mulieribus contingit quæ ita affectæ sunt.

℞ *rad. petrosel. fœnicul. cort. cappar. an.* ℥ *ij. polyp. rad. plantag. an.* ℥ *j. chamædr. & capill. an. m. 1. buglos. beton. scariol. agrimon. an. m. j. ß. sem. melon. cucum. bardana, urtica, pipinel. milii solis an.* ℥ *ß. sem. raphani*

phani ʒ ij. summitat. malvæ, veronicæ, urticæ, herniariæ an. m. j. pass. glyc. ana ℥ ſ. mercurial. m. ij. fiat decoct. In colat. ad lib. diſſol. ſacchari albi lib. j. expreſſ. ℥ ij. rhab. & ℥ j. agar. infuſ. in parte decoct.

℞ *ſuccorum pomor. de curtip. bugloſ. meliſſ. borag. an. ℥ iij. decoct. paſſul. glyc. thamarind. florum violar. lib. ſ. inf. fol. ſenæ ℥ iij. agar. ℥ j. ſ. ſacch. lib. j. fiat ſyrupus coctus. Doſis ℥ ij. ex decoct. ſemin. acetoſ. portulacæ, melon. florum nenuph.*

Ob iſtum ardorem hoc fuit inſtitutum.

℞ *unguenti refrig. ℥ ij. pro litu renum. ℞. medull. crurum cervi ℥ j. ſ. Lavetur pluries in aqua roſ. adde ol. roſ. ℥ j. maſtich. ʒ iij. fiat litus pro ſpina dorſi.*

Ingreſſa eſt balneum, & maſtiche cum oleo abſynth. & cera ſtomacho applicata eſt.

℞ *faucium lucii, coralli rub. an. ℈ ij. cornu cervi uſti, margar. elect. carab. an. ʒ j. tartari vini albi præpar. ℈ j. ſacchari roſ. quod ſuff. fiat pulvis, cujus capiat duo cochlearia cum decoct. abſynthii.*

℞ *electuarii diatrag. frig. ℥ j. glycyrrh. ʒ ij. terræ ſigil. lotæ aqu. roſ. ʒ j. 4 ſemin. fr gid. major. & ſeminis papaveris albi an. ʒ j. ſ. fiat pulvis, utatur cum ſyrupo violato.*

℞ *pulpæ ſem. melon. cucurb. citrul. amygdalarum dulcium an. ʒ iij. terantur, & fiat emulſio cum decoct. rad. gram. aſparagi, glycyrr. addendo ſacchari ℥ j.*

Et cum illi lien obduruiſſet, hoc quod ſequitur eſt inſtitutum.

℞ *gummi pini, ceræ novæ, an. ℥ ij. picis navalis & reſinæ an. ℥ j. ſulphuris vivi ℥ ij. diſſolv. in aceto forti: omnia extende ſuper alutam pro regione lienis.*

Fotus adſtringens.

℞ *aquæ fabrorum lib. ſ. malicor. balauſt. nucis cupr. & berberis an. ℥ ſ. fiat decoct. in colat. diſſol. ſangu. dracon. thuris an. ʒ j.*

Eidem quum menſtrua non fluerent olim quæ ſequuntur præſcripta fuerunt.

℞ *rub. majoris, fœnic. petroſel. aſparagi, rad. capp. polypad. cort. tamar. an. ℥ ſ. rad. biſtor. ʒ ij. agripal. calaminth. an. m. ſ. omnium capil. an. p. ij. meliſſ. hyſſopi, agrimon. ſcariol. an. m. j. ſemin. aniſi, endiviæ, cuſcutæ an. ʒ ij. florum card. anthos, geniſt. an. p. j. fiat decoct. ad lib. In colat. diſſol. ſyrup. de arth. ℥ iij. diarrhod. abbat. ʒ ij. fiat apozema.*

℞ *ceterach. pulveriz. raſuræ eboris, cornu cervi, caræ, an. ℈ j. cinnam. gr. iij. pulver. electuar. j. diacub. ℈ ſ. oſſis de corde cervi, margar. elect pulver. diarrhod. aromat. roſ. an. gr. viij. cum ſaccharo in aqu. bugloſſæ ſoluto. Fiat electuarium per tabellas. Deinde fiat fotus ex decoct. herbarum uterinarum, rad. apii, cypp. calami aromat. rad. fœnic. apii, rub. major. valerianæ, arthemiſiæ, nepet. pulegii, calament. biſtortæ, dictamni.*

℞ *trochiſcor. de myrrha ℥ j. injectorum in carbones fumus excipiatur.*

℞ *ſuccor. arthemiſ. hyſſ. agripal. herbæ cati. an. quart. j. ſacchar. quod*

sufficit. fiat syrupus: capiat ℥ j. ʃ. *cum* ℥ iij. *decoct. lupulorum, arthemisiæ & cinnamomi.*

℞ *ladani* ℥ iij. *benioin* ℥ j. ʃ. *caryophyll.* ℈ ij. *cum oleo de ben. Fiat suffitus concinnatis trochiscis.*

In acerbo dolore umbilici, & partium vicinarum.

℞ *emplastri de mucag. unguent. dialth. gummi ammoniaci in aqua vitæ soluti an.* ℥ j. *sagap. opop. an.* ʒ iij. *rad. aristoloch. ireos, an.* ʒ. ij. ʃ. *cum terebinth. Fiat emplastrum. factus sacculus ex* ℥ ij. ʃ. *radic. altheæ, origan. calament. arth. thymo, bismal. seminib. lini & fænugr.*

℞ *prædicti decoct. lib. j. in qua dissol. confect. de baccis an.* ℥ ʃ. *olei rut. & anet. an.* ℥ j. ʃ. *mithridat.* ℥ ij. ʃ. *fiat clyster.*

℞ *syrup. de arthem.* ℥ j. ʃ. *decoct. rutæ, aristoloch. & dictamni* ℥ iij.

℞ *trochisc. de myrrh.* ℥ ij. *castorei* ℥ j. *pulv. aristolochiæ rotund.* ℥ j. *agar. trochisc.* ℈ ij. *salis gemmæ* ℈ ij. *croci* ℈ j. *cum syrupo de arthem. Fiat massa.*

Et quum quæreretur quod non conciperet, hoc præscriptum est.

℞ *succorum calaminthæ, nepetæ, agripalm. arthemis. scolop. meliss. an.* ℥ iij. *decoctionis sequ. lib. j.*

℞ *rad. bistort. eryng. aristoloch. an.* ℥ ʃ. *pulegii, thymi, epithy. an. p. j. sem. anisi, fœniculi an.* ℥ ij. *linguæ avis p. ij. rub. major.* ℥ ʃ. *matricem leporis, coagul. ejusdem* ℥ ij. *Fiat decoct. in lib.* ʃ. *succorum pomorum, & lib. j. aquæ arthemis. & lib.* ʃ. *aquæ marian. Coletur totum, & bulliat donec redeat ad lib.* ʃ.

℞ *prædictam lib. prædictos succos, in quibus maceretur nodulus* ℥ ij. *radicis bistortæ, &* ℥ iij. *aristoloch. & myrrh.* ℥ j. *croci scr. j. sacchari albi, bugloss. lib. j. fiat syrupus coctus: capiat mane* ℥ j. ʃ. *cum decoct. arthemis.*

℞ *pulver. matricis leporis in furno siccata, rad. aristoloch. an.* ℥ ij. ʃ. *et a intinct. in Kermes margarit. elect. an.* ℥ j. *carab.* ℈ j. *facch. buglos.* ℥ ij. ʃ. *Capiat quotidie cochlear unum cum decocto puleg. & pass.*

℞ *rosʃ. rubr.* ℥ ij. *myrrh. mastich. an.* ℥ j. *myrtil. sang. drac. an.* ℥ ʃ. *styr. calami* ℥ ʃ. *ladani* ℥ ij. *ambra gris. moschi, ligni aloes an.* ℈ ʃ. *fiant trochisci pond.* ℥ j. *excipiatur fumus mane.*

℞ *olibani & myrrh. an.* ℥ ʃ. *ladan. benioin an.* ℈ j. ʃ. *sem. carvi, dauci, cumin. & pastinacæ, agrest. an.* ℈ j. *folior. orig. sicci* ℥ j. *fiat pulvis & cum terebinth. & floribus lavendulæ fiant trochisci: utatur in sella perforata.*

CONSILIUM LXVII.

De febre hectica.

JACOB Carpent natura biliosus, & præcalidis visceribus præditus, post purulentas urinas in febrem hecticam incidit intestinis ulceratis. Tandem alvus liquidis excrementis fluxit facultate hepatis & œconomia jam jam labascente & labefactata. Verumque illud in eo compertum est quod ab

ab Hippocrate dictum est: *Si ex alvo tenuia, agro minime sentiente, quum tamen libere ratiocinetur, malum ut hepatico*. De cujus aphorismi veritate ante dictum est. Nam summam paupertatem caloris naturalis, casumque facultatis in hepate sitæ significat. Ventum est ad lac. asinæ; & quum ne hilum proficeretur, infirmitatisque & virium lapsus majora ederentur argumenta, destillato instaurante ei consultum est;

℞ turtures num. 3. pedes vituli & agni juvenis vel capreolorum an. num. 4. hepata gallinarum & capri juvenis an. 6. num. pellicularum stomachi gallinarum ℥ j. berberis conditi, granorum granatorum an. ℥ ij. carnes quatuor myrobol. emblic. carnosar. pinearum pistacearum an. ℥ ij. jujub. sebest. an. num. 20. testud. nemo. tres, conser. rosar. symph. an. ℥ ij. micam panis albi macerati in decocto capri juvenis, decoctionis duorum pullorum & carn. vitulin. alterator. cum semin. frigidis, & papav. & hordei lib. ij. fiat omnium destillatio in alambico.

℞ rosar. rubr. malabath. an. p. ij. scabios. & rad. dictam. an. p. j. rad. cyp. cal. aromat. scænanth. an. ℥ j. s. ligni aloes & cedri an. ℥ ij. Fiat decoct. in vino albo & aqu. rosar. In colat. ad lib. j. dissolv. pulv. diamargar. frig. ℥ ij. theriac. & mithrid. an. ℥ j. s. fiat epith. pro corde.

CONSILIUM LXVIII.

De Gonorrhœa virulenta.

NOBILIS mulier a marito inita, qui cum prostibulo impuro concubuerat, inquinatur; hinc gonorrhœa virulenta male fluorem muliebrem repræsentans. Quæ excernuntur cum virore pallescunt. Jam fluxus ille per annos perseveraverat, illam a variis morbis vindicans. Tamen propter contagionem massæque sanguinis labem valetudinaria est; quoniam, credo, non satis largiter virulentus ille humor decurrit. Menses plane subsistunt. Atque hinc illincque metus ingruit quidam. Nam si supprimatur illud *βρωμῶδες* & virulentum, pernicies consequetur, sin fluat, tamen sine exitu commoditatem affert, tamen in maciem ita laborantem conjiciet. Quod plerisque usuvenit; siquidem non potest non afficere partes per quas traducitur, ineunte vere quo præsertim tempore omnia repuerascunt, summam in renibus gravitatem sentit. Dejicitur appetentia; languet munia non obit sua. Dolores in ventre excitantur toto. Quo medicamento ex rheo & syrupo laxativo sæpe adjuta fuerat, eodem occurritur malum recrudescit. Tandem diu noctuque ita vexatur ut ferendo non sit. Pulsus languidus & sepultus; facultatum omnium fere concussio, ac maxime vitalis. Sursum deorsum fertur materia. Quæritur quid sit opus. Sensim atque sensim crescunt dolores pungentes & ferientes, divellentesque membranas. Dolor turgens est, & qualem Galenus describit in lib. 3. de locis aff. idest, in partibus quibusdam sentitur dolor veluti a remota alia parte velut radice derivatus, quod notandum est, falso credunt colicum esse dolorem; propterea que, ut fere fit, liberales nos esse

debere in usu rerum calidarum: immo tali usu: ægrescebat magis: In eam sententiam ventum est, ut crederemus in provocando illo fluore incumbendum esse, alioqui frustra operam daturos. Atque ita provisum est. Primum is clyster injectus.

℞ malvæ, bismal. arthemisiæ an. m. j. sem. pæoniæ rubentis ʒ j. agri palmæ p. j. rad. petrosel. asparagi an. ʒ j. sem. lini, fænugr. an. ʒ ß. fiat decoct. In colat. dissol. terebinth. ʒ ij. sacchar. rub. ʒ j. olei lilior. & chamæmel. an. ʒ j. ß. vitellos ovorum duorum, fiat clyster.

Eodem die excitatus vomitus materiei virulentæ, & ejus quæ olim per inferiora ferebatur. Non a ventriculo erat, sed ab jecinore & regione renum, ut conjecturis deprehendebatur. Quæstio, an esset sistendus, an juvandus. Non placuit juvare, ne materiam quæ per inferiora moveri deberet, aliorsum revelleremus. Urgentibus doloribus coacti sumus adhibere balneum, uti succo amygdalar. dulc. cum vino hippocrat. Cessabant statim dolores, e balneo egressæ redibant. Secta vena in malleolo, adhibiti pessi ex hiera diacolocynt. pulvere hieræ & galyops. addita styrace liquida: & involuti sunt santalo. Deinde pilulis de hiera cum agarico & rheo consultum est. Tandem repetiti clysteres primo similes. Et præscriptus bolus sequens post balnea:

℞ terebinth. venetæ ʒ iij. rheib. ℈ j. cum syrup. capil. ven. capiat.

Secta vena in brachio ob turgentem in lumbis dolorem. Applicatæ cruribus cucurbitulæ. Tandem ad decoctum sarseparillæ ventum est ad proliciendos sudores. Provocati sunt atque ii admodum fœtentes. Utcumque convaluit.

CONSILIUM LXIX.

De febre erratica.

PUER annos natus novem, præcalidis visceribus, & capite satis amplo, quum olim satis imbecillus & valetudinarius, jam paullo grandior factus, certis quibusdam intervallis accessionem habet febrilem cum atroce capitis dolore. De repente & incogitato prehendit dolor capitis, deinde febris vehementissima cum oculorum rubore & genarum, ac si synocho prehenderetur. Accessio est duodecim fere horarum, aliquando multo minor, & sudore finitur. Tum alacer exsistit. Quæritur quæ causa hujus febris quinquies sexiesve in anno repetentis: & quid tandem sit eventurum inde. Non est dubium quin ex Galeno, periodo reduces febres & dispositionem partis, & materiam habeant causam sui. Quænam dispositio, an in cerebro, an in hepate, an in mesenterio? Forte in cerebro est, unde dicimus quasdam esse febres partium proprias, ut hepaticas febres & lienosas, cujusmodi febres virginum, fœdis coloribus laborantium, alias cephalicas, quæ non modo symptomaticæ dicentur, sed & essentiales. Sic collectæ in cerebro materiæ motu, sive putredine (quæ non ita facile acqui-

Gal. sub fin. lib. 2. de differ. febr.

tur

tur in cerebro ut in ventre inferiore) febris excitari potest, quæ discussione materiei facile evanescit. Et quod magis mirum, hæmitriteæ febres tabificæ dicuntur, ac si peculiariter affectionem pulmonum sequerentur; quod Galeno in Epidemiis placuisse videtur. Et ego legi sive apud Galenum, sive apud alium nescio quem auctorem, septenas febres; idest quæ septimo quoque die, & quintanas quæ quinto quoque die repetunt, tabidorum proprias esse, ac si peculiarem collectionem humoris in pulmone contenti sequerentur; & tamen essentiales febres dicuntur. Si in isto puello materia in mesenterio coercita, sed mota, & non exclusa, tam tetrum capitis dolorem excitans, febrem facit; cur non plurium horarum aut dierum? cur non putret? Si putris, cur putredinis notas non edit? & tamen urinæ sunt admodum tenues & aqueæ, quas in pueris damnat Hippocrates. Si putris, cur non promittit producitque febrem? Nec enim diaria esse videtur, quum hujus non sit proprium tam sævum symptoma inducere, & tantam in urinis mutationem afferre. Mihi videbatur febris a liene esse, quod Hippocrates observaverit in febribus erraticis urinas tenues esse splenicas: & etiam sæpe sine tumore perspicuo dolet illi regio lienis: quod declarat in eo esse imbecillitatem & circum partem illam melancholici humoris de natura biliosi retinentis collectionem, a qua efferuntur vapores non maligni quidem (unde enim tanta malignitas in puero?) sed veluti flatulenti qui dolorem acerbum efferunt: qui si in cor reperent, palmum cordis afferrent, si in ventriculos cerebri, aliquid epilepticum: sed per inanes meandros feruntur, unde dolor tantum capitis excitatur. Et revera tenuitas urinarum, error febris, taciturnitas pueri, dolor ad sinistrum hypochondrium surgens, splenicum quid significant. Accedit & prima educatio. Nam & mater, & nutrix magnis molestiis in gestationis & lactationis tempore captæ fuerunt. At ex Hippocrate qualia gestationis tempore patitur mater, talia infans: & idem de nutrice. Adustio enim quædam facta est humorum. Id juvat plurimum hepatis calida intemperies, quæ succos exurit. Quod si aut major copia foret materiæ, aut a pituita non superaretur; aut si putredinem acquireret majorem, quum leve tantum rudimentum esse videatur, major quoque febris sequeretur. Et nisi provideatur, verendum ne aut quartanarius, aut epilepticus per consensum fiat, aut successu temporis per propriam cerebri affectionem. Et illum humorem verum putredinis characterem non habentem natura secernere nititur; sed non excludit tamen. Ac verendum ne illud tandem contingat quod in Prorrhetico ab Hippocrate dictum est: *Cui circum lumbos dolores sine appetitus amissione volvuntur ac revolvuntur, iis si dolor adaugetur atque intenditur cum febre & cibi fastidio, convulsivum aliquid fit*: supp. per translationem materiei quæ diu in ventre inferiore cunctata malignitatem acquisivit; cujus ratione in cerebro epileptica symptomata est excitatura. Ac tandem tempus ipsum nobis aperiet quid futurum sit. Tamen dum id exspectatur, non erit alienum & toti corpori, & partibus quibusdam consulere: ac toti quidem corpori sequenti decoct.

Et Hippocrati part. 9. sect. 2. lib. 1. Epid.

Quintanæ febres & ante tabem, & tabidis factis adsunt.

Lib. 3. Prognost.

In Coac.

Lib. de nat. pueri.

℞ lupulor. & florum violar. an. p. j. radicum aperitivar. an. ℥ ij. in-

funde

funde folior. senæ ℥. iij. cinnamomi ℈ j. In expres. dissol. syrup. de cichor. simpl. ℥ ʃ. fiat potus.

℞ conserv. rosar. buglos. & rorismar. an. ℥ ij. theriacæ ℥ ʃ. cum syrupo conserv. citrii fiat opiata utenda sero.

Item *℞ rad. enulæ camp. rad. bryoniæ an. ℥ ij. polypod. fumiter. scolopend. ceterach & malvar. an. ℥ j. florum sambuci, chamameli, stœchad. an. p. j. sem. fœnugr. lini an. ℥ ʃ. coquant. in aqu. & vino albo. Contundantur addendo ceram. fiat in modum emplastri ex mucag. rerum prædictarum. Sed prius oportet fovere partem decocto illo.*

Inter cetera vero conferet vere hoc novo venam basilicam dextram ad unum vasculum tundere.

CONSILIUM LXX.

De Hydrope.

PETRUS Guerardus mense octobri quum de stomachi inflatione quereretur, post curas aliquot medicamentum sumsit. Satis laudabilem effectum præstitit. Hic vir quoties in morbos incidit, a Medicis pro desperato sæpe relinquitur, adeo magnis, obscuris, incognitisque morbis impetitur. Nam hinc vires elanguent, & cum virium infirmitate magna est cacochymia, ut quod affectionis remedium est, cum virium pugnet custodia. Qualia illi contigerint, & quid consilii captum fuerit, aperiam. Inappetens ciborum erat: aut nulla, aut exigua febris. Sputa pessima. Paullo post in metaphreno tumores, & in tibiis, facies tumens: pulsus languidus, parvus, sæpe inæqualis: frequentes defectiones, quibus nisi vino occurreretur, metus esset repentini interitus. Octavo post decubitum die circa æquinoctium hibernum, & cum ecliptica lunæ affectione convulsus est plane, ac in propinquo mortem esse putabamus. De mutatione crebra pulsus ita philosophabamur: Hoc enim contingit vel affectione propria cordis, vel ratione orificii ventriculi oppressi, vel contumacis in primis venis obstructionis, quæ liberum spiritibus ingressum & regressum impedit; vel pulmonum infarctorum: vel quia legitimum non suppetit alimentum cordi, potel clatis, aut paucis, aut pravis spiritibus a materia olida contenta in ventre. Nam quum a vena arteriosa suppeditatur alimentum corruptum & semiustum, aut quia per arteriam venosam impeditam non libere transfluit aer, mirum non est si magna mutatio in pulsu contingat. At major hotum pars concurrere videtur. Quod autem inæqualitas perspicua sit in multis pulsibus, & nonnumquam intercalaris intermissio, id eo modo, contingere videtur quo & in Antipatro ob obstructionem lævium arteriarum: potest & propter pulmonum ipsorum infarctum provenire, aut mollitudinem & laxitatem eorumdem, utpote qui in costam incumbunt; quod annotavit Hippocrates. Maxime vero videtur fieri ex pravitate anathymiaseos; declaravit, indicavitque curatio. Nam pro gradibus purgationis pulsus restituebatur. Et Hippocrates observat in affectibus pulmonum,

Gal. lib. 4. de loc. aff. c. ult. Lib. de locis in homine. Lib. de morbis.

num, præsertim si inflammatio sit, insignem mutationem pulsus, & animi defectionem. Quod nos animadvertimus sæpe: immo & quoties multa pituita offarcti sunt pulmones; & si a capite catarrhus illabitur; Testis Petrus Dangers pictor, & vidua domini Bigand: & putant sibi animum deficere. Quod pauci animadvertentes, illud ad inanitionem revocant, & ad repletionem confugiunt. Idem in hoc ægro videtur quod & in convalescentibus. Nam ut ex Galeno patet, ideo non proficiunt, aut quia infirmitas corporis est, aut cacochymia: utrumque in hunc ægrum cadere videtur; nam & partium est infirmitas a prava diæta forte ac vitæ instituto contracta, & cacochymia subest, quod ex symptomatis potest apparere; ut mirum non sit si & ea appetat quæ ex usu non sunt, & edendo non proficiat. Nam & ipsarum partium nativa & gentilitia est imbecillitas, & multa in multis partibus cacochymia quæ impedit quo minus calor naturalis quantulus est elucere queat.

In lib. 2. Aphor.

Quod ad tumores istos œdematosos attinet, dicimus eos trifariam contingere, aut ut in morbis longis, unde ægros insufflatos dicimus infirmitate caloris naturalis; & hoc tantum ex eventu fit: aut tamquam morbus est, aut ut symptoma. Symptoma, ut in hydrope; idque bifariam, aut affecto hepate primario, secundariove, unde verus nascitur hydrops: aut per colliquationem quamdam carnium, & velut putrefactionem. Hinc 1 Hippocr. in lib. de affect. aut de morbis, ait, hydropem, impropriè dictum, fieri quum in morbis longis diu ægri impurgati manent, hinc corruptio carnis, & tumores œdematosi. Morbus autem tumor est quum alius consequens non est, sed per se & primo actionem lædit.

Cacopragia hepatis & tumoris auctor est, & extenuationis. Tumoris, si in defectu sanguificationis consistat res, extenuationis autem si vitium in humore sit. Quamquam Hippocrates observat in morbis funestissimis contingere quamdam leucophlegmatiæ speciem ob malignam qualitatem & flatulentam, quod in domino le Fuzelier phthisico a nobis visum est, cui totum corpus moribundo intumuit, ac facile disparuit. Sic & a pulmonibus, & ab hepate, & a liene extenuatio & tumor potest contingere. Quod de liene annotavit Hippocrates: *Quibus corpus extenuatur, lien efflorescit, & contra*: ut etiam ex Hippocrate Galenus demonstrat. Sed in hujusmodi tumoribus solum humorem agnoscere, non autem flatum quoque admistum repugnat sensui. Unde enim fluxus & refluxus tam subitus in hydrope, ut modo intumeant pedes, ventre deturgente, aut contra, nisi comes sit flatus earum mutationum auctor? Quod de hydrope ipso demonstrat Hippocrates lib. de flatibus. Sic aut inopia erit caloris naturalis flatum discutere nequeuntis, aut dominatus caloris præter naturam, materiam phlegmaticam in ventum facile convertentis. Unde alio loco docuimus aeruginosos contra sententiam Hippocratis flatuosos esse posse. Et admirabilis locus est apud Hippocratem dum rationem reddit cur in hydrope dolor non sit, quum tamen partes tumeant: in arthritide quum tantus tumor non sit, & proinde non tanta distensio (quæ ex sententia Galeni in Aphorismis doloris causa est in articulari affectu) ait au-

2. Prorrhet.

Lib. de loc. in ho.

Lib. 2. de nat. fac.

Lib. de locis in homine.

Com. in apho. 49. lib. 6.

tem

rem in hydrope humorem non consistere, sed vagari, propterea que dolorem non inferre: contra in arthritide & paucum esse, & consistere. Atque ut brevi absolvam: In morbis dignoscendis videndum an sint simplices, an complicati: & rursus an sit aliquid gentilitium, an peculiari diætæ & vitæ instituti ratione aliquid fiat. Complicati morbi sunt quum diversæ partes conflictantur, quarum ut natura diversa, symptomata quoque sunt varia, & tametsi communi natura conveniant, tamen specifica distinguuntur, in ægro complicati morbi videntur, catarrhus, tumor œdematosus, deliquia animi frequentia quæ eum valde exercuerunt: quæ omnia ab eodem fonte manare videntur. Oedematosum tumorem appressorum digitorum manentia vestigia designant. Multis de causis (ut ante dictum est) tumor iste evenire potuit, quarum non una in hoc ægro consideranda est, sed plures. Unum tantum monere oportet, an non etiam a cerebro repetenda sit illius tumoris origo, præsertim quatenus metaphrenum intumescit. Etenim Hippocrates scribit etiam hydropis originem a cerebro repeti debere: quomodo audiendus Hippocrates in Aphorism. quum ait, *hydropem esse maniæ solutorium*, quod fit translata a corpore cerebri vi motuque naturæ materia in partes subjectas.

Lib. de loc. in ho.

Quicquid sit in affectuum complicatione, difficile tenetur pars primaria affectus causa, quod sæpe a capite in partes superas, sæpe ab his in illas fiat defluxio, sæpe proprii humoris generatio per corruptionem propriam ob partis diathesim malam. Quæ omnia morborum difficilem cognitionem reddunt.

In hoc ægro eadem ratio habenda quæ & ædium ruinosarum, ut pro gradibus purgationis in instaurando per epicrasin corpore operam demus.

Ad eductionem putris materiæ quæ pulmonibus tenaciter adhæret, ex usu erunt thoracici linctus ex decocto rad. ari. petrosel. glycyrr. eryng. ireos, hyssop. bipinel. sem. bombacis cum syrupo capill. ven. oxymelite, & syrupo de hyssopo.

Cordi applicatum est emplastrum ex conser. buglos. borag. confect. Alkermes, mithrid. theriaca, pulvere malabathri, & meliss.

Ventriculo fotus ex his quæ vim haberent roborandi, & coquendi. Ad hepar oxyrrhodinum ex oleo absynth. & rosarum, cum ceroto santalino. Deinde institutus syrupus hic:

℞ omnium herbar. capillarium an. m. j. seminis carth. ℥ j. ungula cabal. m. ij. radicum omn. aperitivar. in vino albo maceratar. an. ℥ j. ireos floren. & eryngiorum an. ℥ ß. buglos. cichorii, pimpin. scolopen. polypodii, an. m. j. fiat decoct. ad lib. j. addendo cicerum rubr. & flor. violar. an. p. ij. in qua infunde rheib. ℥ ij. santal. citr. & cinnam. an. ʒ j. ß. fiat syrupus coctus cum lib. j. sacch. & ℥ iij. syrup. rosar. pallid.

Item *℞ agar. trochisc. ʒ ij. rheib. ʒ j. ß. pulv. hieræ ʒ ij. massæ pilul. assaiereth & sine quibus an. ʒ j. cum succo absynth. fiat massa pilul. utenda ut dicetur.*

Deinde opiata sunt instituta, & condita, quibus utebatur, superbibendo parum vini albi odoriferi, aut vini hippocrat.

AN-

ANNOTATIONES.

1 Hippocrates observat quod qui purgati non sunt in morbis, per succrescentem cacochymiam in hydropem incidunt. An vero cacochymia hydropis causa? Ita hercle. Ita enim Galenus explicans illud Hippocratis, quod tempore pestifero quidam in hydropem inciderint, hydrops ex abundantia pravorum succorum quosdam invasit. Comm. in part. 15. sect. 3. lib. 3. Epid.

2 Et hæc sunt argumenta Hippocr. lib. de flatibus. Humor enim nisi comitem flatum habeat, id non potest efficere.

3 Mirum non est si hydrops in hoc ægro fere inexpugnabilis fuerit. Etenim utrum illud est quod a Celso scribitur cap. 21. lib. 3: Hydrops sæpe per se incipit, sæpe alteri vetusto morbo, maximeque quartanæ supervenit, facilius in servis quam in liberis tollitur: quia quum desideret famem, sitim, mille alia tædia, longamque patientiam, promtius his succurritur qui facile coguntur, quam quibus inutilis libertas est.

CONSILIUM LXXI.

De febre maligna.

IOANNES Chevarry post labores aliquot, cursus, equitationes & commessationes, cœpit lassitudine tentari tensiva: febris continua, lingua prærubra, sitis inexhausta, omnium fere partium ἀδυναμία sine causa manifesta, urinæ laudabiles nimium: ecthymata tandem paruerunt: roborato ore ventriculi & corde, evacuata multa bile olida testitutus est. Morbus a quadam erat colliquatione, quod declararunt dolores in faucibus tam internis quam externis (ut sic loquar.) Item dejectiones tenues & liquidæ, quas Hippocrat. ὑδατόχολα vocat in Epidemiis. Nam quod in bile tenuibus erat excernebatur, crassior pars remanebat. In partibus imis erat phlogosis, cujus occasione constituimus in blandis medicamentis, iisque lenibus & humectantibus, quum ratione summæ infirmitatis, quæ præter rationem aderat, vix ac ne vix sectionem venæ aggredi auderemus. Ac revera non est audacter tentanda, sed parce & cum meditatione. Nec nos movit quod in acutis movere oporteat, quum hoc præsertim de iis audiendum sit in quibus orgasmus est: in hoc autem ægro omnia videbantur mitia & tranquilla, sed latentis putredinis aut malignitatis erat suspicio. Accedit quod hieme febris ista orta esset, in qua humores quodammodo φλεγμαίνοντας, febris erat laboriosa, non ea tantum ratione, quia labores, corporisque motiones præcessissent, sed ob lassitudinis sensum ob copiam humorum viscosorum febrem committentium, ut in Epidemiis explicat Galenus.

Et ut Hippocrates sub finem prioris Prorrhet. sect. 1. duplicem facit phrenitim, unam manifestam, alteram occultam: occultam quidem, in Com. in part. 3. sect. 4.
qua

Lib. 6. Epid. qua signa manifesta non apparent, sed tabes quædam mala impressa manet in cerebro; ita duplex est febris, una manifesta, quæ se pulsu & urinis manifeste prodit, occulta quæ neutro sese manifestat. Hæc deterior est; quoniam & Medicos sæpe fugit. Hujus generis est febris quæ ægrum divexat: jactationes sunt, ἀλυσμοὶ ναυτιώδεις καὶ ἀνέμετοι, κόποι, urinæ tenues, sed flammeæ; pulsus frequens, sed remissus, & quasi compressus sed analogus interno incendio. Ingens sitis, dolor gutturis & faucium, qualem ante in malis temporum constitutionibus oboriri observavimus, & per modum colliquationis; impotentia & infirmitas maxima sine causa manifesta: deinde eruptio ecthymaton.

In facultate naturali sitis, fastidium sine magno calore qui foris appareret, urinæ tenues. In animali impotentia maxima, & ad motum pigrities & tarditas. In vitali, pulsus remissio. Indifferentia, ecthymata, jactationes & ἀλυσμοὶ, lassitudines, dolores gutturis.

Impotentia ista terrori fuit, quia in febre mediocri corpus ita impotens esse præter rationem, malum; nam nulla est κενεαγγίη, quod declarat vel intemperiem partis principis, vel copiam materiæ gravantis, vel obsidionem cordis a maligno, ut ex Galeno videri potest.

Com. in part. 5. lib. 2. Prorrh. Sic in ægro isto febris laboriosa erat, & idem ei contingebat quod & in sicca ophthalmia, in qua quod est tenuissimum excernitur, crassius vero manet; aut ut in angina sicca, eidem Hippocr: Urinæ erant tenues, sed erant boni coloris, quod si ad tenuitatem malus aliquis color accessisset, pessimæ essent, ut docte in histor. de Clazomenio observat Hippocrat. & post eum Galenus.

Lib. de aere & loc. 4. Acut. In Epid. Ecthymata apparuerunt ut in Sileno, sed potius fuerunt papulæ rubræ & tenues, aut maculæ ob ingentem phlogosim quæ ex materia coercita anathymiasim tetram educebat ac suscitabat. In ista imbecillitate non voluimus dare hypnotica, ne naturam pigram magis redderemus. Juvimus ægrum usu acidorum, & eorum quæ contra malignam vim pugnarent. Sanguinis detractioni pepercimus, nec abs re. Quoties enim ingentis cujusdam ariditatis in partibus imis suspicio est, & argumenta, necnon obsidio facultatum, & ἀδυναμίαι, audax ne esto in secanda vena: aut si secare consilium est propter phlogosim, parcissima id manu faciendum est; alioqui in magnum discrimen vitæ ægrum conjicies. Quod & in ripa Cœlestinorum in uxore cujusdam cinerum venditoris observavimus, quam febris maligna occupabat; sensim enim naturæ motu, qui tamen symptomaticus videbatur, evacuata fœda materia, mox aquea, mox paullo crassiore & biliosiore: item confirmatis corde & ventriculo, & usu epithematon temperatiore reddito calore per Dei immortalis gratiam primæ eam restituimus sanitati, quum tamen multa letifera signa apparuissent.

In tonsore Caroli successore, quum laboraret fere eadem febre, immo horrifica esset, idest in continuitate quosdam ex intervallis horrores, observavimus aliquando frequenti venæ sectioni locum esse, aliquando eamdem repetitam plurimum obesse. Prodest quidem quum jactationes & ἀλυσμοί καὶ ἄσαι, non tam fiunt a maligno, quam a calore impense au-

cto,

ctu, & a cacochymi sanguinis copia; cujus argumenta sunt rigores aut horrores, qui non tam fiunt per caloris affectionem, aut ejus absentiam, quam putrentis humoris membranis & partibus spermaticis sentientibus molesti proventum. Nam postquam horruerunt, statim incalescunt, deinde rigescunt. Galenus autem in Epidem. scribit illud usuvenire ut quoties humores corrupti incalescant, leves horrores inducant. Quod quum evenit, audacius sectio venæ tentari debet, non ut quid semel fiat, (quia in humorum pravorum proventu raro vires sufficiunt) sed iterato. Atque huic tonsori multa sectione venæ occurrimus, ut insigniter sævientem febrem confoderemus ac jugularemus. Sed quum horrores qui adsunt materiæ ἀνωμαλίαν & τὸ ἑτερογενὲς significant, aut quum vere periodici sunt, aut symptomatici, cave ne hinc secandæ venæ occasionem quæras. Item quum jactationes & δυσφορίαι oris ventriculi κάκωσιν sequuntur, cunctantius timidiusque sectionem venæ aggredieris. Ideo aliquando est ubi potius febris ratio habenda, quam causæ febrem committentis in cacochymia consistentis: Est ubi etiam potior ratio habenda causæ ipsius quam febris. Quamquam purgatio febris causam potius respicit, quam febrem ipsam: sectio venæ & febrem & causam.

CONSILIUM LXXII.

De febre maligna.

STABULARIUS in vico de la Mortellerie a castris rediens, bene quidem habebat. Militiæ morbo detentus erat: & nos eum a pulmonis inflammatione vindicaveramus. Corpore erat squalido, visceribus admodum intemperatis. Vino meraco apprime delectabatur. Circa vesperum quum leviter febriret, indulsit tamen genio. Circa quartam nocturnam febre adeo insigni prehensus est, præcedente horrore, ut animam agere videretur. Pulsus insigniter elatus, magnus, validus, frequens: ingens in præcordiis æstus, hypochondriorum murmur obaudiebatur, mox contrahebantur: frequens magnaque respiratio, oppressio, jactationes, urinæ flammeæ, alvus nigra reddebat, vomituriebat: per quatuor horas viguit febris: sensim declinavit. De utroque latere queritur ac si pleuriticus foret. Percipiebatur raptus humorum sursum. Febris erat plena jactatione: lingua scabra. Intumescebant sensim hypochondria. Tertia nocturna quum βραχύπνους effectus fuisset, & extima alsissent, moritur. Cadaver intumuit adeo ut semidoliolum referret. Rubentibus, nigricantibusque maculis obseritur. Malignus erat morbus: Et de eo Galenus videtur agere in Epidem. dum observat contingere in febribus malignissimis & acutissimis; ut initio incendii febrilis summa sint omnia: magna & frequens respiratio, in toto corpore fusio, perceptioque caloris contra naturam, ejusque acerrimi. Sed paullo post defervent partes, desævitque febris, adeo ut ea nulla restare videatur. Æger βραχύπνους fit, quoniam quum summus esset adeo calor, ut nullus eo major exstare queat, digeritur prave fervefactis

omnino

omnino humoribus, & spiritibus exustis retostisque, ut remaneat tantum paucus ac exiguus calor nativus. Eique quantulus est, exigua, brevisque spiritus ductio sufficit. Atque calor iste nativus prius exstinguitur, quam nova denuo accessio febrilis surgere queat.

ANNOTATIONES.

1 *Quod huic ægro contigit ut morituro alvus inflaretur, & corpus obsereretur maculis, idem Nicolai filio evenit lib. 7. Epid.*

CONSILIUM LXXIII.

De Convulsione, & complicatis uteri affectibus.

UXOR Joannis Tancré Equitis Regii filium suum primogenitum peperit. Hic exsuccus aridusque emissus est: sed tamen quæ aqua cum fetu effluere debuit, ea obstetricum & clinicarum mulierum testimonio sensim atque sensim effluxit. Συσσά'α fuit adeo ut crederent utero vim aliquam illatam esse. Toto tempore decubitus alvo fuit admodum obstricta, & jam dolores aliquos in ventre sentiebat. Indita sunt enemata, & medicamenta satis valida præscripta sunt. Alvus inde non multum subducitur. Præterito tempore decubitus quum jam sibi ad munia prima redeundum putaret, & lac artificio suppressum esset, quod eam lactare conjunx nollet, circum umbilicum adeoque imum ventrem dolores oriuntur. Enemata induntur valida, & potiones. Induresceit inde alvus magis, minusque cedit remediis. Dolores invalescunt. Ad mulierum consilium res redit, Tunc & fovere, & uterinum affectum causari, immittere in balneum, medicorum consilium tamquam ejus rei ignarorum rejicere, condemnate: Terebinthinam cum stupis applicare, & sexcenta alia usurpare remedia, frequentes clysteres indere ex carminativis & anodynis. Incredibile dictu quanta fuerit usurpatorum remediorum silva. Et prout quæque mulier erudita videbatur, ita ejus remedia probata sunt. Aliæ quæ uteri reponendi artem profitentur, & manu, & igne, & cucurbitulis multa moliuntur. Nil proficitur, ægrescit medendo, humores usu istorum remediorum impensè calidorum funduntur, ichorosi & saniosi fiunt, ferociunt, acuuntúrque nil tale cogitantibus. In ista humorum conculcatione & agitatione, quum tamen propter adstrictiorem alvum exitu superne inferneque prohiberentur, ægram convulsiones epilepticæ veræ adoriuntur, intra horas duodecim octies aut novies convellitur, omniaque terrore & stupore plena sunt. Ad divinitatem istud referunt, propptereaque nil amplius reliquum esse præsidii autumant. Cessante convulsione epileptica ἄφωνος tamen manebat. Lingua exerebatur semipedis longitudine. Intumuerat, sauciabatur, ac concerpebatur. Hæc nono morbi die paruerunt, cum meo quidem judicio naturam tæderet tantæ diuturnitatis, eaque aliquid moliri vellet.

Ad

Ad Medicos rebus pene conclamatis concursum est. Spectatores fabulæ toto die fuerunt: clysmata ex hiera diacolocynthidos & aliis subdiderunt: aquarum theriacalium & consimilium usu consuluerunt. Pulvis hieræ poculo datus est. Aliis videbatur opportuna sectio venæ, quod secretio videretur illius materiæ quæ per alvi suppressionem in hypochondriis τὸ κακόηθες acquisiverat: & quæ in genus nervosum translata, quum olim in venis conclusa foret, convellendi occasionem dedit. Inepta aliis visa est, quum natura videretur satisfcere, & quod in paroxysmis epilepticis usurpata crimine non careret. Sive hic ratio plus valuerit quam fortuna, aut contra (siquidem fortuna duce potius periculo ægræ tentatum hoc est) sanguis demitur ad tria ingentia vascula. Affatim rivuloseque fluit. Ab eo tempore non convellitur, sed redit ad se: tamen subsultus quidam & contractiunculæ, quæ potius ex sententia Galen. σπασμώδη, quam σπασμοὶ dicentur, apparent. Die sequenti initum est consilium. Illius affectionis causa creditur sanguinis cumulus, impetus & incitatio, necnon excrementorum in alvo proventus. Et quum alvus densa esset, facta quædam est humorum & sanguinis conculcatio; hinc phlogosis, & a phlogosi vasorum coarctatio & angustia, ac si alvus ambusta & sicca diceretur. Sic metus erat volvuli. Et nisi convulsiones istæ incidissent per quamdam serosæ partis & malignioris (ut ita dicam) sequestrationem, volvulus incidisset. 1 Hippocrates hunc morbum adumbravit, quum ait dolores in hypochondriis resides & revolutos, si angeantur, & febrem fastidiumque cibi accersant; convulsionem afferre per diadochen & metastasim humorum malignam qualitatem, temporis successu per suppressionem adeptorum. Ac credibilis juvenem istam mulierculam hepate visceribusque præcalidis præditam, & tamen superficie corporis subalbida, molliusculaque carne, unde facile ea imbuitur sanguine, inflammationesque concitat (ut de mulieribus docet Hippocrates mammarum muliebrium exemplo 2) in eam affectionem incidisse tribus de causis: ob alvi suppressionem, quæ ipsa per se incommoda affert multa, ob exuberantiam sanguinis, qui in mammas fluere prohibitus est. Tertio ob cacochymiam. Sic prudenter provisum est ut bis, terve sanguis detraheretur ad tollendam plenitudinem & phlogosin, quam usus rerum admotarum calidiorum adauxerat; colluvies humorum adimeretur, alvus leniretur. Lenienda enim alvus fuit, non irritanda vehementibus medicamentis & siccantibus calfacientibusque. Quod notandum est, & a nobis observatum in capite de ea re præscripto, ut levetur eorum error, qui quum vident alvum tardam, ad impense calida confugiunt. Contra plus proficitur usu rerum temperatarum. Injecti ergo sunt clysteres primis contrarii, ex decoctis capitum vervecinorum, & omazorum cum borag. buglos. utraque malva, & radicibus ejus, seminibus melonum, cucumeris, endiviæ, ex diaprun. non laxativo, diacassia. Immo oleum fuit suspectum ob calorem, nisi quod liliaceum & violatum magna copia injectum est. Rejecta sunt ea quæ calfacerent in usu τῶν ἀνωδύνων καὶ χαλαστικῶν, & temperatorum consistitur. Stupæ injectæ sunt in aquam egelidam ut saturarentur, deinde in sesqui libra butyri

Lib. 3. Prorrhet.

2) Sub finem lib. de gland.

tyri recentis, & tantumdem olei viol. imbutæ sunt toti abdomini applicitæ. Potiones ex oleo amygdal. dulc. recenter extracto, cum decocto malvarum, buglos. semin. frigid. lactuc. & sem. alkekengi, ex cassia soluta, catholicone, diapruno simplici, cum syrupo viol. alias syrupo. rosarum pallid. Quod validis medicamentis obtineri non potuit, id rerum blandiorum usus est assecutus. 3 Si quando alias in ea muliere maxime observari debuit quod scribit Hippocr. *Cavendum est ne inflammatas partes medicamentis vexemus*, &c. Repetitæ sunt istæ potiones, & jusculα liquidissima. Tandem ad colluviem contumaciorem & abstrusam magis in jusculis tabell. diacarthami sæpe dissolvimus magno profectu. Sæpe id factum; hinc bene habuit. Urinæ præ calore nigrescebant, & flammeæ erant: statim alvus subsistebat, & spiratodea reddebat. Immo narrabat ægra se circum lumbos & in regione venarum uteri sentire pulsum, subsultumque arteriarum, & calorem immodicum. Nisi viribus metuissemus, largissime sanguinem demsissemus. Per octo aut duodecim dies bene habet. Sed tamen dolores semediocres in regione pubis & lumborum persentiscere dicebat. Sed hi aliis inferiores erant. Ecce dum eam primæ sanitati restitutam credimus, gravius quam ante conflictatur, de nocte exacerbantur dolores, adeo ut ea manus sibi inferre cogitet. Interdiu levantur, alvus adstringitur, in inguinibus dolorem sentit, & in suris tibiarum maxime in plantis pedum intolerabilem. Insomnis nullo consistit loco. Vomitiones æruginosæ frequentes: renum regio inflammari videtur. Ad prima remedia & venæ sectionem recurritur. Parum proficitur. Urinæ alias flammeæ, alias aqueæ, alias fabulosæ apparent: sic erant distantes. Et quod urinæ distantes turbationem aliquam declarant Hippocrat. quum in eadem urina est distantia, idest inæqualitas contentorum. Idem potest dici de urinis quum uno die ac altero alias aliter affectæ excernuntur. Nos uterinum aliquid esse dicebamus. Et obstetrices & chirurgi narrabant collum uteri quodammodo distortum, & ingentem intus calorem percipi. Ligamentorum cornuumque erat affectio aliqua, dolor tunc repetiit quum illa somniaret se a suo conjuge iniri, & coire voluptuose. Sic factus erat eo sanguinis concursus, & furor, appetentiaque uteri contigerat. Quodque mirandum, magis ab utero flatus erumpebant; quod Aetius observat in cap. de inflatione uteri, & satyriasi. 4 Et ut ingenue dicam, complicati erant affectus: satyriasis erat quædam, & phlogosis circum uterum. Secta vena in brachio, secta in malleolo magna quantitate. Cataplasmata lenientia admota. Oxyrhodini embroche frequens. Nil aut parum proficitur. Tandem consulitur clysteribus anodynis, in quibus philonium romanum dissolvitur. Injicitur oleum liliorum & violar. in uterum. Pessi ex terebinth. bdellio, opopan. aristoloch. & tametsi phlogoseos & ἐπιφλογίσματος suspicio foret, tamen quia os uteri non contingebant, ex usu pessariorum profluvium sanguinis ex utero exspectabamus, eoque consilio venam malleoli tunderamus. Juvabatur pessis, forte ob titillationem. Clinica mulier candelas ex sebo indebat loco pessuli: manifestam sentiebat allevationem. Inditi sunt hi pessi.

Hi Acut.

Aetius serm. 4. tetrab. 4.

Aph. l. 33. lib. 7.

℞ opopan. bdellii, gummi elemi an. ℥ ſ. terebinth. ℨ. ij. ceræ ℥ j. fiat peſſus acutus pulvere diacolocynthidos.

Inſeſſus ex ruta, chamæmelo, meliloto.

Sed quum hæc non juvarent, & dolores urgerent, & pectinis, inguinum, maximeque ſurarum, & plantarum pedis cum caloris ſenſu. Periclitatum eſt hoc remedium.

℞ rad. alth. & lilior. an. ℥ iij. mal. ſenecio. viol. biſmal. melil. chamamel. creſſionis an. m. iij. ſem. lini, cytonior. pſyll. fœnic. burgund. & alth. an. ℥ j. ſ. 5 hyoſci. & papav. albi an. m. iij. fiat decoctio in aqua. fiat paſſatura: in qua adde opii thebaici & populeonis an. ℥ ſ. Fiat cataplaſma admovendum pubi, poplitibus, & inguinibus.

Veſica ſuilla impleantur eo decocto, & admoveantur. Eadem materialia capiantur, & coquantur pro ſemicupio. Per metrenchyten de eo decocto in uterum injectio fiat.

Renibus applicatum emplaſtrum ex philonio rom. & unguento Comitiſ.

Hoc remedio convaluit, dormivit, ſedati ſunt omnes dolores.

ANNOTATIONES.

1 *Colicos dolores ſæpe in epilepſiam deſinere novum non eſt, immo & in artuum reſolutionem. Quod Paullus Aegineta annotavit, & poſt eum Avicennas.*

2 *Convulſiones iſta febri ſupervenerant, & febrem quodammodo ſolvebant. Ita enim aliquando convulſio commode febri ſupervenit, ut ad finem lib. de criſibus docet Hippocr.*

3 *Et ſi quando alias in hoc maxime, verum fuit quod eodem loco quarto Acutor. in præcordiorum inflammatione ſectionem venæ eſſe principale remedium. Vide hiſtoriam Nicolaæ le Bé. Et quum dolor in noſtra ægra regionem uteri attingeret, mirum cur toties e brachio ſanguinem ſuſtulerimus, potius a malleolo trahendus erat. Unde quæſtio præclara, an in uteri inflammatione & dolores immo in ſuppreſſione menſium demendus ſanguis e brachio. Non vult Galenus cap. 11. lib. de ſang. miſſione. Reclamat quoque & demonſtrat Akakia in 2. ad Glaucon. Contra ſentit Aetius. Ac credo quoſdam Medicos medendo aberrare plurimum.*

4 *Si ea, quæ ab Hippocrate dicuntur de flatu in utero legamus lib. 2. de morbis mulier. multa huic mulieri talia ſymptomata eveniſſe comperiemus. Hæc autem inflatio quum ſit inter anguſtias uteri, dolor eſt major. Non reformidat venæ ſectionem, quum caloris magni magna ſit ſuſpicio. Potuit eſſe inflammatio aliqua. Nam quum uteri fundus aut cavitas inflammatur, in imo ventre dolor eſt, & minimo digitorum preſſu irritatur. Nec eſt quod objiciat quis vehementem non fuiſſe febrem; non enim in eo affectu ingentem eſſe neceſſe eſt; quum multis de cauſis moderata eſſe poſſit. Tamen accidentia horrifica ſunt ſæpe, & quæ Aetius cap. 83. Tetrab. 4. ſerm. 4. deſcribit. Chirurgis manu ægram contingentibus quodammodo relaxatus uterus eſſe videbatur; quod non abſimile videri poterat ſiqui-*

ſiquidem fieri non poſſet quin præ dolore magna aliqua mutatio in utero contingeret. Accedit frequens uſus chalaſticorum & oleorum, & rerum humidarum propter dolores applicatorum, quæ aliquam relaxationem afferre potuerunt, immo appetentia coitus & veneris abſtinentiæ paullulum de loco ſuo dimoveri potuit.

5 *Hippocrates non reformidat uſum narcoticorum in doloribus uteri.*

CONSILIUM LXXVI.
De Pleuritide.

FILIOLA domini Floræi quum ſub dio, partim in ſole verſata eſſet, dolere caput cœpit, & tuſſire. Febris prehendit acuta, & quæ tamen ex intervallis major eſſe videretur. Omnes noctes plenæ moleſtiarum fuerunt. Maxime enim ad ſextam ſerotinam & febris & reliqua exacerbabantur. Jactabatur, nullo conſiſtebat loco. Tuſſis & tuſſiendi cupiditas illam perpetuo infeſtabat. Nil e pulmone educere poterat, tametſi eſſet ſtridula. In pulmone humoris concurſatio, quæ obaudiretur. Sitis erat ingens & implacabilis. Frequens & brevis reſpiratio cum difficultate. Poſtquam tuſſiverat, ſtatim ejulabat. Aliquando in partibus extimis febris miteſcere videbatur. Immo leniter perfrigerabantur ac ſi nova foret acceſſio. Sed illud fallax fuit. Pugnabatur cum febre, & tuſſi quod eam partim a capite excitari crederemus, partim a reſudatione ichoris a calefacta pituita in pulmone. Octavo die ſymptomaticus alvi fluor. Nono interiit. Aperto cadavere latus ſiniſtrum purulentum erat, & pars pulmonis quæ illud contingeret. Immo & pus, in capacitatem fuſum erat. Pleuritis fuit.

Nos valde decepti fuimus exiſtimantes tuſſim a capite eſſe. Sed quod tam frequens eſſet, & ſicca, & cum difficultate ſpirandi juncta, illud aut inflammationem in pulmone, aut in latere, aut in utroque ſatis ſignificare poterat. Tamen unum deſiderabatur, ut ægra de dolore lateris quereretur. Hoc exſpectabamus, interea ignoratione rei præſidium in inflammationibus thoracis uſurpari ſolitum magno incommodo omiſimus. Et ſi illud uſurpaviſſemus certis ſignis nequeuntes aſſequi utra pars eſſet affecta, e latere dextro ſanguinem nullo profectu detraxiſſemus. Itaque puellæ pervicacia & moroſitas maximam periculi partem creavit. Rubor genarum non erat, tamen fere perpetuo adeſt in inflammatione partium thoracis. Item aliquando clauſo ore dormiebat: quod nos in eam adduxit opinionem, ut crederemus coſtas non eſſe obſeſſas. Sed omnis iſta ratio nos decepit valde. Tamen vix excuſari poſſumus quin ſanguinem demere debuerimus quum inflammationis in thorace magna eſſet ſuſpicio. Ad ſectionem venæ & inſignis febris, & inflammationis ſuſpicio, & ſitis inexſtinguibilis, & jactationes ob incendium natæ; & maxime difficultas illa ſpirandi hortari debuerant. Nam quum difficultatis differentiæ a motu ipſo ſumantur, ut velox, tardaque reſpiratio dicatur, a materia calida & frigida, a thorace, magna, parva, a quiete denſa, rara, quemadmodum magna & frequens

quens incendium in corde arguit, magna & rara delirium: parva & frequens in febribus aut œdema, aut impedimentum in thorace, ut inflammationem, aut quid simile. Quum videremus ingenti præsente æstu puellam habere frequentem admodum respirationem, & tamen parvam veluti oppresso & coangustato thorace, de inflammatione aliqua suspicari nos oportebat. Tamen hoc asserimus sæpe nos observasse in pueris valde febrientibus frequentem parvamque respirationem, licet affectus thorax non esset. Sed nonnumquam magna intercidit respiratio in omnem dimensionem dilatato thorace. At in hac puella nil tale observavimus: immo quum dilatare thoracem vellet, subsultabat quodammodo, & vociferabatur. Hæc a nobis eo consilio scribuntur, ut quum alias, tum maxime puerorum curam suscipientes, tanto diligentiores in eorum morbis nos præstemus, quanto minus certos de suarum affectionum idea reddere nos solent. Immo cum pueris tamquam mutis ægris nos rem habere existimemus; ut quoniam ex relatione, quæ tamen in dignoscendis morbis plurimi facienda est, nil certi, nilque pensi habemus, aliis conjecturis, signis & symptomatum observationibus nitamur; alioqui puerorum salus valde periclitatur. Nec enim ab ista ægra puella exspectandum erat ut dolorem lateris pungentem quereretur quo secundæ venæ occasionem porrigeret, sed aliis modis res erat assequenda.

CONSILIUM LXXVII.

De febre semitertiana.

DOMINA de Chalmontio & ea mulier quæ ad insigne ensis regii commorabatur, eadem fere febre detineri videbantur, sed sorte fatoque inæquali. 1 Una enim jam grandævis, & male pulmonibus affecta interiit, altera non item. Febris erat assidua, alias interdiu, alias noctu exacerbationes habens. Una dies levior, altera acerbior, in morem τριταιοφυῶν aut ἡμιτριταίων. Non tertiana erat exquisita, quia horas duodecim superabat; non absolute tertiana, quia horas quindecim superat, ut sentit Galenus: forte longa videbitur tertiana, quod tempus intermissionis sit admodum breve. Tamen quoniam nulla febris vacuitas visa est, nomine tertianæ donanda non fuit. Et si forte remissio aliqua erat, minima occasione prehendebat horror cum perfrictione quadam, adeo ut ad hemitritæon accedere videretur. Nisi forte timeamus ne Galenus nos rideat, ut & quosdam *Com. in* ætatis suæ Medicos, qui longam tertianam cum hemitritæo confundebant. *aphor. 23.* At longa tertiana remissionem habet & intermissionem aliquam, hemitritæus *sect. 2. lib. 6. Epid.* nil habet intermissionis, ut Galenus in Epidemiis scribit. Quamquam lib. de *Ibid.* Typis longe aliter sentiens, hemitritæis aliquam intermissionem attribuit. Sed *Galenus* puto hunc librum Galeni non esse. Febris dicta τριταιοφυὴς, latine tertium- *secum pugnat.* gena, constituitur ab Hippocrate continua altero die remittens, quod Hippocrates ὑποκουφίζεσθαι vocat, tertio quoque die exacerbatur. Hæc febris in mulieres dictas incidere videbatur, hujus hæc est descriptio:

Sect. 2. li. 1. Epid. *Quum annus frigidus aquilonius cum humiditate fuisset, omnes per hiemem commode habebant. At sub ver decubuerunt. Febres tunc continua tertianarum more invadebant, violentissima, longissima (idque ob coctionis difficultatem, & oppressionem natura a vehementioribus symptomatis) laboriosissima: lenes a primo, de cetero increscebant: aliquantum remittebantur, rursum ex intermissione vehementius incessebant, &c.* Itaque febris quæ mulierem illam adoriebatur, erat potius τεταρταιοφυὴς, de qua videtur ab Hippocrate pronuntiatum: 4. Aphor. *Quæcumque febres tertia die fortiores fiunt omnes mala, quoquo modo intermiserint, &c.* Intermissionis vacuitatem causam habere putat Galenus aut inflammationem, aut humorum κακοήθειαν. Ac de illis febribus quas τεταρταιοφυεῖς cum Hippocrate vocare possumus, quatuor notanda sunt. Primum est, quod e malignarum febrium genere sint, opinione Com. in Galeni. Secundum quod illis proprium est, ut & malignis febribus, ut diebus decretoriis deteriores fiant. Tertium iis convenit ut nox præcedens accessionem molestior sit, secundum Hippocratem. Nam a frigido & bilioso sunt humore, ut mirum non sit si de nocte molestias habeant. 2 Nam dum biliosus humor acutam febrem facit, putrescunt interea humores frigidi, unde reaccenditur febris: & tamen alio in loco hæc omnia hemitritæis tribui solent. Revera magna est affinitas inter hemitritæas febres & τεταρταιοφυεῖς, ut in nostro Definitionum Commentario explicatum est. Quartum est quod notari debet: si febres illæ tertio quoque exasperentur, quum tamen continuæ sint, an illis diebus tertiis licet aut venam secare, aut purgare? Non videtur, sed potius moliendum est aliquid die mitiore. Revera si manifesta tranquillitas comparatione facta cum alio die apparet, & apparet quoque manifesta exasperatio die altero, eligendus is est qui eam præsefert tranquillitatem, ut aliquid moliamur. In utraque muliere erat anxietas summa, quæ a calore acri omnia confundente, & os superius ventriculi molestante contingebat. Implacabiles erant renum dolores, urinæ fere crudæ. Conjiciebamus circum ventriculum collectam esse humorum copiam, unde defectiones animi, excitato vapore sequerentur.

aphor. 25. sect. 2. lib. 1. Epid. Part. 23. sect. 2. lib. 6. Epid.

Sed mirum fuit magis quod in illustri domina a Chalmontio apparuit: nam quum habitum corporis haberet tumidiusculum, pituitosum, minime difflabilem, corpus internum æstuabat, omnia quæ excernebantur erant biliosa: tota massa sanguinis erat corrupta. Et quod mirum, pulsus erat vibrans, qualis in ingentibus inflammationibus apparere solet. Quumque esset annosa, mirabantur Medici quomodo in febris assiduitate ista pulsus vibratio, elatio, magnitudoque tamdiu perstitisset. At animosa erat mulier, nullis aut corporis, aut animi laboribus defatigari solita, nulli pene celeritate cedens, irasci celeris, ad omnes actiones expedita: cor compactum habebat, & facultatem vitalem omnium validissimam habebat (nec enim tamdiu tam violentæ diræque febris molestias tulisset) de eaque illud dici potuit quod in aphor. scripsit Hippocr. *Qui consueti sunt labores ferre, etsi imbecilli sint, aut senes, non consuetis fortibus atque juvenibus facilius ferunt.* Itaque pulsus erat validus, quum vitalis facultas esset valida, auctus erat usus, instrumentum cedebat, ut mirum non

Apho. 49. lib. 2.

fuerit

fuerit si talis pulsus exstiterit: & revera talis ad finem usque perseveravit. Sed quod magis mirum fuit, est quod uno die quinquies aut sexies rigeret ac si nova accessio foret. Horroris illius aut rigoris causam aut conjiciebant novæ materiæ accensionem, aut suppuratum in pulmonibus, aut aliquid simile. Observatum est ab antiquis frequentis & per vices repetentis causam horroris esse suppuratum: quod in pulmonibus hoc facit 3: sed si in pulmonibus id fiat, multo magis, aut pariter quoque in aliis partibus fieri debet. Aperto cadavere sinistra pars pulmonis erat purulenta: sed id crebri horroris causa non erat. Nam statim ab isto horrore calor adurens surgebat, manum tangentis feriens, adeoque vola manus & planta pedum incaluerat, ut nullus fere eum calorem ferret. Horroris autem illius causa esse potuit inæqualitas quædam materiæ, & τὸ ἑτερογενὲς, ut quæ materia in majoribus venis coercetur, & uniusmodi est continuam faciat calore continenter cordi communicato, necnon vapore elato: quod dum fit a calore isto alia corrumpitur materia in habitu corporis (in quo ficus periodicarum febrium continetur & consistit) eaque materia reduplicationis est causa; quæ reduplicatio habet aut levem perfrigerationem, aut horrorem antesignanum, ut idem fiat quod in hemitritæis febribus quas κατ' ἐξοχὴν φρικώδεας passim cum Hippocrate Galenus appellar. Quotidiana enim habet frigus tantum, & si continua est, non habet. Tertiana autem rigorem habet: & tamen quum hemitritæus ex quotidiana continua (quod tamen minus proprie dicitur, quum nomen quotidianæ continuitatis nomen excludere videatur) & tertiana intermittente componatur, dum ita confunduntur, symptomata quoque confusa habent. Et qui horror per se neutrius est si sola spectetur, utriusque confusæ esse potest. Er libri prioris ad Glauconem Paraphrastes dum quærit in quas febres rigor horrorque incidant, agnoscit intermittentes, quibus nimirum horror aur rigor periodicus est antesignanus: item semitertianas quibus proprius est horror; immo κατ' ἐξοχὴν horrificæ dicuntur. Quamquam Galenus docet posse exsistere semitertianas sine horrore: sed hoc in uno tantum casu ponit, quum scilicet tabescentes comitatur febris semitertiana: successu enim temporis borroris occasio tollitur, præsertim materia pituitosa consumitur horroris causa, nisi forte aliunde horrescendi veniat occasio. Aut enim a suppurato oriri potest, aut forte quia diuturnitate temporis corpus & excarne & exsangue redditum minima occasione inhorrescit. Ergo de periodicis & semitertianis dicta sint. Nunc de continuis. Quædam sunt continuæ, homonymως tamen dictæ, quæ quum ex multis particularibus accessionibus procedant, fit ut prioris finem altera accessio cum horrore præveniat: & in his horror adest. Aliæ quoque permultæ sunt continuæ, & quæ una finiuntur accessione, a levi rigore vel frigore incipientes ob materiæ inæqualitatem, vel malignitatem. Sunt & aliæ quas Hippocrates horrificas vocat (ego vero hoc non legi, nam solas semitertianas horrificas vocat, & hanc admittit appellationem Galenus) quod per totam fere accessionem earum corpus inhorrescat, idque vel reduplicato febris incremento, vel eo ipso citra reduplicationem inæqualiter

Com. in part. 5. sect. 3. libr. 1. Epid.

Com. in part. 5. sect. 3. libr. 1. Epid.

qualiter

qualiter increscente. In quibus si longioribus intervallis horror remeat, reduplicatio dicitur & fit, maxime in semitertianis; sin brevioribus, horrificus, inæqualisque motus dicitur. 4 Sed audiamus ipsum Galenum, *Ibid.* quem citat Paraphrastes, locum enim haud legi: *Febrium continuarum tertio die repetentium quædam cum horrore venientes, quum a primo impetu ad incrementum se conferunt, tametsi non mediocriter progressa videantur, alterum horrorem cum constrictione inducunt; ab hoc alterum incrementum, deinde aliam constrictionem & horrorem: nam iterum hæc & ter repetunt. Postridie aliam priore minorem habent accessionem sine priorum repetitione, isque est perpetuus orbis, ut bina binis diebus fiant accessiones*. Et illud, *binas, binis diebus*, interpretor, tertio quoque die duæ accessiones fieri videntur. *Aliæ sunt continuæ tertio quoque die repetitiones habentes citra illas horrificas invasiones, unamque habent accessionem tertio quoque die, accessione carent secundo die; unum enim habent continuum & æquabile ab invasione ad vigorem incrementum.* Priores febres ἡμιτριταίους vocaveris, posteriores τριταιοφυεῖς quæ τριταιοφυεῖς medium locum habent inter ἡμιτριταίους & intermittentes febres: nam illis sunt meliores, his vero deteriores. Et pro utrisque notanda hæc distinctio, quod in hemitritæis tertio quoque die duæ fiant accessiones, & secundo die sit una accessio. 6 Quod mirum cur secundo die dicat fieri unam accessionem, quum continua sit quotidiana: Sed ego puto manifestum quoddam esse argumentum cujusdam ἐπισημασίας, quod non adest in iis quas vocat τριταιοφυεῖς. Nam tertio quoque die sine horrore habent aliquam repetitionem, seu accessionem, secundo die non habent accessionem, quum sit uniusmodi febris. Item sciendum in hemitritæis manifestos esse horrores & inæqualitates, quod in his quæ dicuntur τριταιοφυεῖς non cernitur. Nisi forte dicas & objicias illud Hippocratis descrip-
Part. 25. sect. 2. li. 1. Epid. tionem febrium τριταιοφυῶν facientis in Epid. *Rigores omnibus inordinati erant & errantes*. Si ergo horrores ita in illas continuas incidunt, in quo distinguetur hemitritæus ἀπὸ τοῦ τριταιοφυέος; Nos dicimus aliud esse inordinatos, esse rigores minimosque in febribus continuis, aliud dicere ordinatos esse. Nam in hemitritæis non sunt inordinati, errantes & minimi, sed validi, stati, & vehementes. Et ideo proprie dicitur horrifica. Sed si in alia febre continua erratici incidunt horrores, non perinde horrificæ vocabuntur. Quod ut plenius intelligatur, causa & hemitritæi & tritæophyeos est explicanda. Verus hemitritæus a duobus humoribus est, a bilioso & pituitoso: & si æqualiter
Com. in part. 25. sect. 2. lib. 1. Epid. exsuperet humor uterque exquisitus, fiet semitertianus typus. Prout autem humor unus paucior est altero, ita quoque aut vera aut non vera semitertiana est. Vera febris τριταιοφυὴς ab humore quidem bilioso, sed lentiore febre fit & coctu difficiliore. Quod si horrores habeat, non jam unum
Com. in part. 5. sect. 3. lib. 1. Epid. humorem agnoscit, sed duos, & ad hemitritæon accedit. Proinde Galenus eod. Commentario de tritæophyis horrores errabundos loquens, ait eas a duobus humoribus oriri, pituitosis & biliosis. Et fere dum τριταιοφυεῖς explicat, idem dicit quod & de hemitritæis. Atque ut ingenue dicam, magna est

ſocietas inter utraſque, præſertim quum horrores ſunt conjuncti. Itaque cum doctiſſ. Akakia de illis horrificis continuis ſcribit : *Si longioribus intervallis horror remeat, reduplicatio & dicitur & fit, maxime in ſemitertianis : ſin brevioribus, horrificus inæqualiſque motus dicitur.* Obſcurius enim dicit quod nos ante diximus : Si ſtati ac vehementes, & ex majori intervallo horrores redeuntes, tunc vera eſt ſemitertiana : ſin erratici ſint horrores, parvi, & ex brevioribus intervallis, continua potius τριταιοφυής dicetur. In hac mulicre febris erat τριταιοφυής, ad ſemitertianæ natnram accedens, & humor pituitoſus quidam ſecretus videbatur, qui novorum horrorum erat nceaſio. Nec alienum erit monere Galeno placuiſſe cum veteribus febres iſtas τριταιοφυεῖς inflammationem ſeqni partium internarum. Quod & in hac muliere obſervatum eſt : totum enim corpus internum incendio conflagrabat ; & quum iræ eſſet præcipitis, in cyſti cholidocho novem lapilli ciceribus rubris dupln majores inventi ſunt. Hepar incendio incanduerat : totus ſanguis putris erat & lacteus. Obiit die 27. rotins morbi. *Comm. in part. 5. ſect. 3. lib. 1. Epid.*

Sed & unum animadvertere oportet, quod & theraſian, & diagnoſin in primis facit omnibus jecorariis, ideſt, quibus grandius hepar, amplius, tumentius & calidius, quum febribus magnis prehenduntur, maxima ex parte tempore urgentis febris dolores in claviculis 7, & ſecundum omoplatas ſentire ſatis vehementes. In pleuritide quidem quum uno loco inflammatio aut phlegmone conſiſtat, tamen in parte longe remota ob communicationem & continuitatem membranarum dolor intolerabilis ſæpe ſentitur qui majores ſæpe moleſtias exhibet quam ipſa pleuritis. Et ſigna diagnoſtica pleuritidis aut ſuperiores, aut inferiores partes occupantis Hippocrates deſumit ex dolore aut claviculas aut ileos reginnem occupante, hepate accenſo, aur inflammato, aut per inſignem febrem æſtuante plurimum, dolnr poteſt ad jugulum pervenire. 8 Reperio enim bifariam dolorem renſivum ratione ipſius jecoris ſurgere. Aur enim hepar nothis coſtis alligatur, & tunc dolnr ad claviculam percipitnr ratione diſtentæ membranæ 9. Quibus non adligatur, a vaſorum ipſorum potius quam membranarum diſtenſione dolor ſurgit. Et ut ait Galenns, prnprius venæ arteriæque dolor, veluti in longitudinem extenſæ chordæ ſpeciem refert. Qnod eſt notandum, ne quum hos dolores in febribus ant inflammationibus hepatis nrtos videris, fruſtra de catarrho comminiſcaris. Probabile eſt enim dolores pro partium affectarum ſitu aut eſſe ἀναῤῥόπως aut καταῤῥόπως. Actum die 15. Septemb. 1574. *2. Acut.* *Lib. 28. loc. aff.*

ANNOTATIONES.

1. *Hæc febris fuit ea, quam τῦφον vocat Hippocrates libro de internis affectionibus.*

2. *Febres τριταιοφυεῖς mediæ ſunt inter hemitritæas & tertianas longas, aut alias febres quæ habent intermiſſionem. Comm. in Aphoriſm. 23. ſect. 2. lib. 6. Epidem.*

3. *Galenus docet quam acer calor excitetur ob fumoſam ſubſtantiam a pituita putri & ſalſa excitatam. Comment. in par. 16. lib. 4. Acut.*

Re-

Revera inæqualitas materiæ causa fuit illius horroris tam frequentis.

4. *Ista desumuntur ex Epidemiorum Commentario, & propriè ad* τριταιοφυεῖς *febres possunt attribui.*

5. *Vel leges: In binis diebus tres fieri accessiones, ut uno leviori die fiat una accessio pituitosa, secundo duæ accessiones.*

6 *Nomen* παροξυσμὸς *etiam in continuis potest usurpari: nam quum febris exasperatur, licet continua sit, potest dici* παροξύνεσθαι.

7. *Nam quemadmodum ineuntibus paroxysmis intumescit & expanditur hepar contingens diaphragma, unde difficilis spiratio contingit: ita quoque dum æstuat jecur, intumescentia est quadam; hinc tractui similis contentio: quo fit ut per communicationem vasa superiora afficiantur.*

8. *Quia tamen corpus hepatis unum est & continuum, sæpe signa inflammatarum gibbarum & simarum exquisite dignosci non possunt.*

9. *Membranarum dolor est punctorius, sensimque expanditur, punctorio sensu tamquam in centro laborantis loci in parte est. Tensionis sensus circumcirca musculum est. Ult. cap. lib. de sanguinis missione, & cap. 1. lib. 2. locor. affect. Sic unum & idem potest punctorium sensum inferre & tensivum, sed diversa ratione.*

CONSILIUM LXXVIII.

De sanguinis sputo.

DUÆ sunt partes in ægro isto, quæ aut infirmitatem, aut vitium, aut utrumque videntur contraxisse, pulmo, & lien. Quæ quum alias, tum maxime in iis quibus hepatis intemperies est aliqua calida, propterea acrioris sanguinis parens & procreatrix, facile suæ infirmitatis signum edunt aliquod. Lien quidem, dum hepar non bene repurgat, quod plus succi nigri generetur, aut quod imbecillus fiat, pote legitimo alimento a jecore suppeditato, non confirmatus. Pulmo autem, quia quum sit pars biliosa, facile attrahens ob motus perennitatem, ut in Epidemiis Hippocrates annotavit; *Attractio, pulmo, incendium*, idest, æstus ingens in partibus, & raritas, motusque perpetuitas pulmonis attractionis sanguinis & spiritus maximæ causæ existunt, fit ut si acrior fit sanguis qui a jecore fluit, rapiturque, augeatur aliqua ex parte intemperies, & hæmoptysi æger sit obnoxius; unde tabes: quod huic ægro nostro jam a longo tempore contigit. Nam qui una cum tussi e pulmone sanguis educitur, extunditurque, exulcerationis sensum exhibens, satis declarat duorum alterum, aut acriorem esse sanguinem qui ab hepate in cor, & ab hoc in venam arteriosam resilit, unde aliqua fit διάβρωσις, aut tenuiorem esse, unde anastomasis, aut diapedesis. Nam quum nutritio pulmonis, & aliarum partium, sententia Galeni non tam per oscilla venarum, quam per earum tunicas fiat; natura arteriosam venam machinata est artificiose, ne vasis raritas & pulmonis validior attractio efficeret ut statim sanguis, qui est pulmonis nutrimentum, absumeretur; & sic causa esset marcoris ipsius pulmonis, affectumque illum induceret, quem Hippocrates

in libris de Morbis tabem siccam vocat, quemadmodum & pulmonem siccum. Sic vasis arteriosi crassities facit ut restagnet, residcatque sanguis, & tardius in nutritionem pulmonis faceſſat. Itaque si qua venæ arteriosæ tenuitas a natura est data, & ab ipsa conformatione, ut iis contingit quibus natura venæ sunt angustæ, & instar tenuium staminum, ii facile sanguinem e pulmone educunt: sed id periculo caret, quum tribuendum hoc sit tenuitati ipsius vasis. Sed si vas ipsum rite conformatum, si crassiusculum & pluribus villis intextum, & tamen eductio fit sputi cruenti sæpe; hoc cacochymiæ acrimoniæque humorum adscribendum. Ita enim omnis humor acer erodit, sibi viam facit, cuniculosque agit. Propterea perperam Medici faciunt, qui ubi primum aliquem hæmoptoicum vident, illum frequenti venæ sectione fatigant: sic enim pulmoni & lateribus infirmitas conciliatur. Itaque distinctione opus est: nam si eductio sanguinis aut propter tenuitatem sanguinis, aut venæ arteriosæ gracilitatem contingit, hic parciores in secanda vena esse oportet: sin omnibus rite comparatis ob sanguinis pravitatem id fiat, liberaliores esse fas est, alioqui graviter in commoda ægrorum peccatur. Nos autem in hoc ægro nostro potius animadvertimus conjicimusque sanguinis calorem, acrimoniamque cujusdam ἀναβρώσεως causam esse, quæ in tabem ægrum conjectura est, nisi arte provideatur. Quemadmodum enim hominibus alatis quos 6. Epidem. πτερυγώδεας vocat, sententia Galeni flatus ruptionis venarum causa esse potest, qui flatus ob imbecillitatem caloris surgere solet in ejusmodi hominibus ita alatis factis per facultatis formatricis impotentiam; unde tabi obnoxii sunt maxime, ita quoque acer calor ejusdem affectus causa esse potest, dum humores & spiritus generat acres, subtiles, acutos & mordaces. 1 Juvare quoque potest destillatio a capite. Tamen in eam venimus opinionem, ut non existimemus caput per se non esse affectum, sed ex eventu tantum. Si enim destillatio ipsa hemoptoiseos auctor fuisset, jam tabidus interiisset. Quinto enim Methodi medendi cap. 14. & 15. satis docet Galenus quam brevi tabescant quibus ferina destillatio sputi cruenti auctor est. 2 Sed si aut conformationis vitio, aut acrimonia sanguinis id fiat, non tam præceps est morbus. Sic errant qui in omni metu tabis, & omni tussi ad caput recurrunt tamquam auctorem primarium. Sæpe enim id tantum contingit secundario. Hippocrates hoc primus animadvertit lib. 1. de Morbis, dum docet quomodo caput pulmoni consentiat in attractione. Nam pulmo calfactus attrahit, & caput facile calefit; unde utraque pars conspirat in perniciem ægri. Tamen facile qui affectus erat secundarius, fit primarius in iis qui ad tabem devergunt ob tabificam qualitatem. 3 Hujus ægri affectum lib. 2. de Morbis depinxit, dum describit affectum quem Græce vocat φθόην, quæ non oritur aut vitio parentum, aut ulcere concepto in pulmone, sed tantum propter intemperiem quamdam partium. Ideoque ait eum affectum esse curabilem, & ante annos decem non necare.

De splene non putamus laborandum: quandoquidem non existimamus id tanti esse ut eo convertamus nostram industriam. Etsi enim signa quædam elucent quæ aliquid hypochondriacum resipiunt ac redolent, putamus levio-

ra

ra ista fore si hepati consultum fuerit. Accidit forte quod quum natura sit satis hilaris, diuturnæ infirmitatis tædio affectus, & sanitatis desiderio languens, animum suum demiserit, contraxeritque.

Ac censemus primo quoque tempore repurgato prius corpore illum ad usum lactis asinini relegandum esse, habeat domi paratam opiatam ex decocto rerum aperientium & thoracicarum cum multo polypodio, in quo incoquentur ℥ iiij. folior. senæ, additis ℥ ij. cass. & ℥ j. conserv. buglos. & capill. ven. fiet opiata utenda aliquando, ut tibi videbitur.

Censemus semel aliquando repurgandum satis valido medicamento, ut diaphœnico, aut electuario diacarth. dissoluto in jusculo ad elidendam vim scammonii. Et ne mirum sit cur probetur aliquando validior purgatio, quum in morbis thoracis ab omnibus recentioribus lenientia medicamenta probentur: dicimus id fieri propter humorum acrimoniam & cacochymiam, quam non superabit leniens & eccoproticum medicamentum. Quod facimus consilio Galeni, quem Fracastoreus secutus est cap. 15. lib. 5. Methodi, ubi disputat de curatione hæmoptoicorum per diaurosin & capitis vitium. Locus præclarus. Bis anno secabitur vena, ineunte autumno proximo secanda erit. Vesperi cubiturus utatur conserva rosarum, nenuph. viol. additis gran. mastic. & olib. habeat syrupos domi ad juvandam expectorationem. Quantum fieri potest vino abstineat. Utatur elixis potius. Paretur pulvis ex saccharo cando, pulm. vulpis, penid. glycyrrh. cujus cochlear in ovum immittatur, & capiat mane. Vel trochisci ex hoc pulvere formabuntur cum gum. tragacant. addito pulv. boli arm. aq. rosar. lot.

ANNOTATIONES.

1. *Omnis puris excretio post sputum sanguinis mala. Sputitionem sanguinis omnem non sequitur puris excretio: sed si πτύσις κακοῆθης. Talis est autem omnino ex pulmone. Hippocr. Aphor. 15. lib. 7.*

2. *Sed hunc morbum melius Hippocrates explicat lib. de internis affect. & vocat tabem ex descensu putris pituitæ. Locus præclarus. Hippocrates valenter purgat.*

3. *Talis phthoe a capite est, διὰ τὴν διάχυσίν τινα, ut Hippocrates 2. de morbis loquitur initio. Sed inter ceteros locus unus præclarus est lib. 1. de morbis, quomodo pituita liquefacta descensus afferat incommoda in oculis, pulmone, ventriculo.*

4. *Circa hunc agrum, & alios consimiles duo queri possunt: An valdis opus habet medicamentis: quod Hippocrat. & Galen. videtur convenire. Item an in suspicione puris & affectorum pulmonum, jusculorum, & rerum liquidiorum usus conferat. Nam putres sunt, sæpe declarat puris sputum, nec modo vomica est aliqua, sed corpus ipsum vitiosum est. Si siccum sano propinquius, errant qui nimium humectant. De hac Galenus cap. ult. lib. 4. loc. affect. & lib. 2. Epidemiorum.*

6. *Hippocrates conformiter ad istam opinionem lib. de internis affect. in descensu putris a capite pituitæ valenter purgat.*

CONSILIUM LXXIX.

De Febre Typhode.

UXOR Domini Vieillart mense Julio incidit in febrem typhoden ab antiquis vocatam. Focus ejus in partibus alvo propinquis erat conceptus in materia phlegmatica mista bile, aut in materia biliosa pituite facta, ut ita loquar; & symptomata elucebant utriusque humoris mixtionem significantia. Quum febris exacerbabatur obmutescebat, pulsus deficere videbatur, syncopizabat, vigilabat, obdormiscebat alias; & id genus terrifica erant symptomata. Verebantur medici ne cerebrum secundario læsum tandem alteraretur, unde aut cataphora, aut coma vigilans sequeretur. Tametsi autem langueret pulsus, tamen a validis medicamentis Medici non desisterunt, quod viderent exigendam, oppugnandamque multiplicem materiam mali auctorem.

Sæpe repurgata est medicamento ex rheo & foliculis. Clysteres frequentes injecti ad evacuationem & revulsionem. Vicesies sumsit cornu unicornis, & reliqua cardiaca. Sed id frustra fiebat, quum malum tyrannidem in cerebrum exerceret, unde metus cataphoræ & paraphrenitidis, his remediis occursum est.

℞ *folior. pœoniæ, fœnic. salviæ, majora. betonicæ, an. m. j. rad. pœoniæ, angel. acori an. ℥ ij. scariolæ, acetos. florum nenuph. an. m. j. mercur. betæ an. m. ij. Fiat decoct. in sero lactis, addendo epithym. p. ij. In colat. dissol. confect. hamech ℥ j. diaphœn. ℥ ij. syrup. rosar. pallid. ℥ j. s. fiat clyster.*

℞ *olei castor. ℥ j. ol. chamæm. ℥ j. s. pro litu colli.*

℞ *olei chamæm. ℥ ij. cum pulv. angel. & castorei. fiat litus.*

℞ *aquar. pœoniæ & angel. an. ℥ ij. passent. per manicam hippoc.*

℞ *theriaces & mithrid. veteris an. ℨ ſ. conser. rosar. borag. meliss. an. ℨ iij. pro corde.*

℞ *destill. restaurat. & aqua hord. an. lib. ſ. Utatur.*

Quum ingens in toto ventre incendium perciperetur, hoc quod sequitur præscriptum est.

℞ *mucag. sem. alth. psyllii & cyton. extract. in aqu. ros. an. ℥ iij. ceroti santal. ℥ j. aceti ℥ ii. ol. ros. & chamæm. an. ℥ j. s. Fiat linimentum pro toto ventre.*

℞ *aqu. imperialis & aqu. salviæ an. ℥ ij. Utatur. Item & mithridatio.*

℞ *decoct. hordei ℥ iv. syrup. nenuph. ℥ j. s.*

Et tunc incumbebant Medici in somni conciliationem.

Parata hordeata ex cremore hordei non contusi, sed expressi. Dealbatum est hordeatum amygdalis, & dulcoratum saccharo ros.

℞ *conf. alkermes ℈ j. conser. buglos. nenuphar. an. ℨ ſ. rasur. unicor. gr. ij. cum foliis auri. fiat bolus.*

Repurgata confect. hamech & rheobarb.

℞ *conser. nenuphar. & ros. an ℥ vj. aceti ℥ j. s. lactucæ m. s. Fiat frontale.*

℞ ra-

℞ rasur. unicor. gr. iv. rasura eboris, margar. elect. an. gr. v. capiat cum aqua cardui.

℞ absynt. rof. rub. fol. salviæ, major. an. m. ʃ. santal. ℨ ij. Fiant sacculi pro stomacho.

Clysteres injecti dissolutis ℥ ij. cassiæ & ℥ j. catholic.

℞ aqu. lactuc. solan. acetos. rof. an. ℥ ij. aceti rof. ℥ j. ʃ. pulv. rosarum, santal. an. ℨ ij. pulv. absynth. ℨ j. Fiat epithema pro jecore.

℞ flor. nenuph. viol. buglos. an. p. j. folior. lactu. m. ʃ. papav. albi, cap. 1. semin. melon. ℨ j. Fiat decoct. pro dosi. & cum ℥ j. diacody. potus.

℞ sem. raphan. ℨ j. sem. atripl. ℨ ʃ. coquantur in oxymel. simpl. In colat. ad ℥ iiij. dissol. succi amygdalar. dulc. ℥ j. ʃ. fiat vomitorium.

Ad renes fiunt irrigationes ex aqua solatri, semperviv. lactuca, cum aceto.

CONSILIUM LXXX.

De Gonorrhœa virulenta.

MERCATOR quidam una muliere non contentus, quantum licuit libidinose vixit: & cum prostibulis versatus, inquinatus est, unde & gonorrhœa & ulcuscula cacoethea in pudendo manaverunt. Tamen sibi præcavens, advocato Medicorum consilio, in luem non incidit. Sed quum rem leviusculam putaret, semine illius virulentæ gonorrhϾ intempestivius suppressæ redivivo sentit dolorem acerbum in spina, & lumborum regione: immo in pene ulcuscula repullulant, statimque evanescunt. Difficultatem spirandi nonnullam habet, ἀνόρεκτος est, macrescit in dies, dolet totam spinam, & lumbos. Inito consilio dictum est id totum esse a reliquiis istius virulentiæ, quæ sensim vires acquirit: immo & rudimentum esse illius affectionis quam Hippocrates in libris de Morbis tabem ex dorso vocavit. Itaque tametsi ad oppugnandam vim morbi valeret usus guaiaci, tamen de macie erat verendum. Itaque creditur satius esse corpus reficere, & interea non esse alienum ut interponeretur usus hydroticorum temperatorum, ut non proliciantur sudores, sed ut potius sensim humores deficcentur, & maligna qualitas emendetur. Consilii hæc sunt capita.

Bis hebdomade injiciatur clyster emolliens & detergens. Primo quoque tempore utatur bolo cassiæ cum rheobarbaro. Aperiatur basilica dextri brachii ad tria vascula.

Utatur semel pauca terebinth. cum syrupo de althæa. Pauca autem sit quantitas, ne hinc alvus solvatur, sed tantum ut vasa mundα fiant.

Linatur frequenter spina oleo masticbes, cytonio rosato cum aceto.

Deinde utatur lacte asinino per dies viginti continuos.

In pastibus decocto sarseparilla diluto satis, idque cum passulis.

Tandem quum renutritus fuerit, ad decoctum schinæ & sarseparillæ minime dilutum adducetur, si semen mali longius disseminetur.

Et

Et quum perseveraret dolor, & calor summus in renibus, hoc quod sequitur fuit institutum.

℞ *sapa lib. s. mucaginis decoctionis malvæ, bismal. violarum, seminis psyllii, melonum ʒ. adde opii ℈ ij. & applicetur instar cataplasmatis regioni renum.*

CONSILIUM LXXXI.

De febre Assode.

LAURENTIUS Prætor post curas, sollicitudines, iras, & intemperantem victum, generosorumque vinorum usum, horruit, & insigniter febricitavit. De eo verum illud Hippocratis: *Morbi sensim generantur, sed affatim repenteque adoriuntur.* Quum solita exerceret munia in acutissimam febrem incidit, statimque magna virium jactura apparuit. Nox implacidissima, jactationes, æstus, sitis implacabilis, facies paullo post hippocratis. Natura visa est choleram morbum tentare. Excreta sunt ὑδατόχολα, multi generis, fœtidissima: pulsus parvus, frequens, difficilis respiratio, sopor: oppressio stomachi: desurgebat sæpe, sed inaniter, & falsa quædam erat imaginatio & opinio aut flatus, aut doloris ventrem urgentis, quod animum laborare, delirioque occupari significat; quemadmodum Hippocrates scripsit, & apertius Galenus in Comment: *Ventrem tum murmurantem, tum rugientem cum inanibus surrectionibus, quidam phreniticon esse contendunt. Sic duobus errant modis: nam nec ea quæ sub sensum cadunt sentiunt, quamquam cum dolore fiant: vel quæ sub sensum cadunt videntur sentire. Altero modo, quia sæpe e lecto desurgunt ac si sollicitati & demorsi essent: & tamen non mordentur. Sic falso se morderi putant.* Par. 16 sect. 3. Prorrhet. Tametsi ex usu videretur sectio venæ, nil tentatum est ob virium metum. Tamen urgente difficultate spirandi, & æstu summo, secta vena. Nihilo levius habuit. Quæcumque excernerentur sive supra sive infra, omnia cruda erant. Urinæ citrinæ, confusæ: ῥέγχος: & post missum sanguinem deterior virium conditio fuit. Quinto interiit. Morbus peractus fuit. Aliquid fuit πνευμονικὸν, tamen pulsus inflammationem non indicabat. Ex intervallis dolor erat lateris aliquis, sed fugax. Rondeletius autem observat cum peripneumoniis adesse dolores nonnullos laterum & sterni, febris, ut prædictum est, vehementissima adorsa est, & statim secuta est virium magna jactura. Jactatio erat & anxietas ἀνήμετος infirmitatem naturæ & obsidionem ventriculi designans. Et febris erat ἀσώδης. Nec mirum si horrifica statim fuit febris, qualis phrenitico obtigit in Epidemiis. Nil profectum, quod remedia morbo essent inferiora.

CONSILIUM LXXXII.

De hepatis inflammatione.

JOANNIS Puthonne uxor post sollicitudines, curas, quum valde cacochyma esset, in ardentissimam febrem incidit. Nullo loco stare poterat: vires febris eundo acquirebat. Jactabatur plurimum: utrumque hypochondrium intumuerat. Ne minimum quidem digitorum pulsum ferebat. Densitas erat linguæ ob ingens incendium & defectum humiditatis. Septimo icterica interiit. At hic icterus licet suo die critico eruperit, tamen funestus fuit, quia non tam erat a suffusione bilis, quæ febrem committeret, quam a phlogosi ipsius hepatis. Et revera leviter tantum corporis superficies erat infecta, nec morbi par erat suffusio. Hepar erat inflammatum, & fauces præcludi visæ sunt, quod ad claviculas dolor pertineret. Sanguis tantum semel detractus, quod jam morbi dies exactus foret antequam Medicus vocaretur.

CONSILIUM LXXXIII.

De febre continua cum eruptione parotidum.

TONSOR quidam juvenis pituitosus partim & sanguineus quum loco & tempore curaretur, septimo die morbi sudores habuit copiosos. Octavo die summa virium erat jactura facta: & quum febris expers foret, necnon satis luculentam habuisset hæmorrhagiam, tamen nono die parotides apparuerunt. Illæ erant satis mansuetæ, potius quantitatem materiæ quam qualitatem secutæ ac præseferentes. Digerendis illis consultum est, mox suppurandis: Nil profectum est. Tamen quum recurreret materia quæ aliorsum rapi videbatur, tandem majoribus machinamentis suppuratum tentandum fuit. Hinc discas sæpe non esse funestas parotides, ut in plerisque solent, præsertim si materia earum sit ἀνώδυνος κ̀ ἀσαθὴς, quo-
1. Epid. sect. 1. modo multas in Epidem. innocuas esse testatur. At in Prorrhetico bifa-
3. Prorrhet. riam parotidon eruptionem malam esse probat, tum quod per parotidas abscessus morbo non sit par: tum quod qui abscessus ad partes superiores fiunt, perniciosi esse soleant.

CONSILIUM LXXXIV.

De febre continua.

CUJUSDAM Victoris uxor quum febre laboraret continua morbo jam progresso Medicos accersivit. Affecto jam morbo illud faciendum fuit, quod jam factum, si de re maturius consultum, oportuisset. Et quum sero melius fuerit præstari quam numquam, quod res operam celerem postularet, nono die secta est vena ad duo vascula. Natura ista se-

ctione

ctione irritata crisin antevertit. Itaque vesperi illa toto horruit corpore, ἱδρῶσις longa, vox clangosa, πνεῦμα ϲφοδρὸν. Partium extimarum frigus qualiter in jam morituris apparet. De funere cogitabatur. Quum exigua salutis spes foret, qualicumque ista excretione natura erecta fuit. Fluxus dysentericus: convaluit.

Hinc discere oportet nefas esse tumultuariam nonnullorum curandi rationem sequi, qui sus quedeque ferunt si diebus criticis, aut aliis quibusvis aut feriantur venæ, aut medicamenta præscribantur. At nos observavimus sæpe leves irritationes ab artificio Medici factas, motus & perturbationes, tumultusque excitare magnos. Et si instantibus crisibus (præsertim si morbus biliosus sit, & bene ordinatus) medicamenta dantur, sæpe hypercatharseis inducunt. Quod centies verum deprehendi. Et id primus edisseruit Hippocrates. *Lib. de Medicamentis.*

CONSILIUM LXXXV.

De febre continua cum gravibus symptomatis.

ROBERTUM febris continua magnas de nocte exacerbationes habens corripuit. Incolumis illac tenus vixerat. Membra delassata fractaque appulsum manus non ferentia. Dolor capitis acerbus: jactationes perpetuæ. Quarto die purgatus: quinto secta vena: sexto apozemate ex foliculis repurgatus. Biliosa multa: septimo nil apparuit. Urinæ non multum flammeæ, tenues; sed boni coloris. Quod si ad tenuitatem coloris pravitas accessisset, pessimum id foret. Sed saltem ad morbi longitudinem apparuerunt, ut Clazomenio contigit. Octavo iterum repurgatus. Nono comatosus factus & delirus. Febris ingens: urinæ tenues, subflavæ. Alvus eo minime sentiente perenniter fluebat. Id symptomaticum erat, quia sensim fiebat. Omnis excretio biliosa. Decimo & undecimo eadem. Lingua obtremiscens. Quod Gal. ad facultatis animalis imbecillitatem refert, estque signum non constantis mentis. *Cerebrum enim*, ait, *afficitur*, *affectioque ipsa calida est; quod calor motionem perpetuam afferat, contra frigus immobilitatem.* Et in Aphorismis: *Si lingua repente incontinens fiat, aut aliqua pars stupore elanguit, hoc melancholicum est.* Galenus in comment. τὸ μελαγχολικὸν interpretatur non ut ad affectum melancholicum referatur, sed ad humoris dominatum. Quamquam ἡ μελαγχολία καὶ τὰ μελαγχολικὰ non ad humorem, sed ad diathesin & affectionem, affectionisque speciem refertur. 1 Sic incontinentia linguæ repente incidens est μελαγχολικὸν quid, idest, ait Galenus, est ab humore melancholico quatenus est quid viscidum, lentum, crassum, propter similitudinem ad pituitam accedens: ut tum humor melancholicus, tum pituitosus illius affectus causa dicatur. Quamquam stupor & ἀκράτεια linguæ non sunt affectus melancholici, idest qui redoleant, respiantque naturam veri humoris melancholici. Sed homonymως affectus melancholici dicuntur. Priorem rationem de analogia inter humorem melancholicum & pituitam susius explicat Galenus; ait enim

1. Epid. *Comm. in par. 20. lib. 1. Prorrhet.* *Aph. 40. lib. 7.* *Comm. in Aph 56. lib. 6.*

enim apoplexias, convulsiones, cæcitates promiscue & ab humore melancholico, & a pituita fieri, quoniam utique humori communis est crassitudo: Sed furor non fit a succo melancholico quatenus frigiditatem habet & crassitudinem: siquidem oportet aliquid esse quod irritet & incitet. Et quum dicit Galenus interpretans illud Hippocrat. quomodo quadragenariis & quinquagenariis apoplexiæ fiant, ait illa in ætate maxime abundare τὸν τῆς μελαίνης χυμὸν.

Aph. 57. lib. 6. Interpres vertit, succum atræ bilis, nos potius succum melancholicum dicemus. Nam atra bilis proprie dicta non facit istas ἀκινησίας, ἐκπλήξεις, sed potius efferat, impellitque corpus; hinc in Aphorism. *Si*, ait, *multitudo humorum est*, μελαγχολικωτέρα, *timores fiunt*; *& affectus qui proprie melancholici dicuntur*: *sin talis non fuerit*, *idest*, *si ad aliam naturam vergat*, *si aut potius de humore pituitoso resipiat*, *aut de bilioso*, *aut alius generis humore*, *labores ac convulsiones*. Et tamen ante dixit promiscue & succum melancholicum & pituitam cæcitates, apoplexias, convulsiones facere, non autem furores, quod ad furores qualitas aliqua requiratur. Quum itaque quinquagesimo anno fiunt apoplexiæ, non dicuntur fieri ab atrabilario humore, ut vertit Interpres, sed a succo melancholico qui hac ætate superfluit. Atque ut tandem finis fiat, ac loci inter se concilientur, sciendum humorem melancholicum, immo & pituitosum, aut potius ratione materiæ & molis affectus inducere, aut ratione qualitatis malæ quam uterque accersivit humor. Si ratione molis, convulsiones, apoplexiæ, & similes affectus inducuntur, ut cæcitates. Si ratione qualitatis, pavores, timores, pathemata melancholica, ut deliria sine febre. Quomodo doctissime Galenus docet, quomodo vere, hieme, & autumno dolores podagrici excitentur ab eodem humore, sed non eodem numero. Nam hieme & vere hos dolores citat, & quatenus copia peccat, & quatenus qualitate: at autumno quatenus qualitate peccat: quod omnino animadvertendum est. Sed revertamur ad id unde digressi sumus. Mirum cur dicat Galenus tremorem linguæ affecto cerebro ob humorem biliosum, non autem frigidum, quod quum tremor motus quidam sit, necessario humor sit movens, qui ἀκινησίαν non afferat: At melancholicus & pituitosus & stuporem, & ἀκρατειαν linguæ, & ἀκινησίας affert. Unde & 6. Epidem. de humore pituitoso, ejusque sero loquens, ait utrique esse proprium ut stuporem frigusque inducat. Si frigidus, tenax, lentus & crassus humor ratione sui crassamenti tetanos, convulsiones, ac concussivos motus efficiat, quare non potius immobilitatem inducat? Nam hoc ex superioribus demonstratum est. 2 Soporosus erat: an ille sopor malus? Locus est insignis apud Hippocratem, quo quærit, τὸ καρῶδες ἆρά γε κακόν; An affectio carotica, aut somnus profundus sive sopor ubique malus? Quum autem κάρος & in bonam partem & in malam sumatur (quamquam omnis a quacumque causa ortum duxerit, si cum somno naturali a causis moderatis & naturalibus orto conferatur, in malis poni potest) dubitari potest an exsistere possit ut non terrefaciat Medicos; & ii non statim admoneantur ad quidvis moliendum contra soporem inexpugnabilem. Somnus naturalis fit a bona cerebri temperie,

&

[Marginal notes: Aph. 55. lib. 6. — Comm. in aphor. 67. lib. 4. — Comm. in part. 38 sect. 2. lib. 6. — Hippocr. comm. in part. 17. sect. 4. lib. 6. Epidem. — Par. 29. lib. 2. prorrhet.]

& ſuavi blandoque vapore. Nos non pluribus explicabimus ſomni & ſoporis differentias, & a quibus cauſis oriantur, quibuſve ſignis diſtinguantur, quum illa enucleata a nobis fuerint ante. Galenus comm. in particul. illam multis modis καρώδές τι contingere poſſe docet, & ſomnum vix excitabilem ſolutuque difficilem (quomodo ὁ κάρος definitur) aliquando bonum eſſe poſſe ut ſignum & ut cauſam explicavit. Sed addit, *ſi carus intelligitur profundus, & vix excitabilis ſomnus, & carus morboſus nullam genere diſſidentem diatheſin habeat*, ideſt, ſi nulla ſit mala diſpoſitio aut humoris, aut partis, ut nil ſit præter exceſſum quemdam humoris quantitate opprimentis & ſenſus ligantis: vel nomine τῆς διαθέσεως & naturam, & conditionem affectus audiemus. Ut κάρος diſtinguatur morboſus a ſomno profundo, quod ſomnus profundus ex copia humidi utilis generari poſſit; κάρος νοσώδης ex pituita unde cerebrum humectatur & refrigeratur, & jam ad lethargicam affectionem accedit. 3 Sic profundus ſomnus habet humorem multum, utilem, quantitate peccantem, cerebrum fere ſolum humectantem: κάρος, κῶμα, καταφορὰ frigidum, lentum, viſcoſumque & inexpugnabilem humorem ἀκινησίαν & carentiam quamdam ſenſus invehentem. Et hoc modo omnis carus malus. Profundus ſomnus improprie κάρος dici poteſt. Itaque Galenus ait, ὁμολογηθείσης τῆς διαθέσεως, ἐν ὀνόματι μόνον ἡ διαφωνία ἐστι: *dummodo fateamur diatheſin ſomni profundi, & τοῦ κάρου non diſtingui, de ſolo nomine controvertitur*. Profunde dormire multos ponit Galenus temulentos; Pueros,

Ægros, qui per quatuor aut quinque dies vigilaverunt. Et profundus ſomnus his bonus ut ſignum & ut cauſa. Alii profunde dormiunt, & ipſa diatheſis longe diverſa eſt.

Qui ſine motu & ſenſu ſoporantur, qui nec voce, nec puncturis, nec ſtimulis excitantur.

Quibus muſculus temporalis percutitur.

In principiis acceſſionum febrium, immo in febribus ardentibus.

Et hic profundus ſomnus malus, ut ſignum, & ut cauſa, & κῶμα, & λήθαργος, κάρος, καταφορὰque nominari poteſt. Omnis talis ſopor malus ut ſignum & ut cauſa. Nam & cauſa longe contra naturam eſt quantitate & qualitate peccans, & reſolutio, oppreſſioque nonnumquam primi ſenſifici, ideſt cerebri, adeſt. In noſtro ægro ſopor iſte malus erat. De funere jam cogitabamus. Sed quum die duodecimo febris aucta videretur, & natura recreata, venam aperuimus: inde omnia feliciora fuerunt. Credo naturam iſta ſectione quaſi flabellato ſanguine erectam. Decimoquarto ſudores: Urinæ boni quidem coloris, ſed non indicabant illud incendium quod intus erat. Alvus perpetuo fluebat ſymptomatice. Videbatur in neſcio qua materia ſecreta a venis calor conceptus. Sed quum febris continua eſſet, tamen ſæpe τῆς ἀπυρεξίης ſenſus erat aliquis, quum tamen nulla foret: immutarique illa febris falſa erat & mentita. Simile quid in Epidemiis legitur, quum tamen febres eſſent continuæ. Nam. Hipp. per tres dies apparuiſſe febris vacuitatem fatetur. Ex hac hiſtoria doceri poſſumus ſymptomaticas ſæpe alvi fluxiones, ut quum ſine ſenſu ægri, ſenſim atque

Hſto. 12. & 13. p. rt ſect. 3. lib. 1. Epid.

 ſen-

fenſim humores ſecedunt (διαχωρήματα τὰ ἰόντα vocat Hippocrates) quod & copiam, & perpetuam generationem; & naturæ quamdam reſolutionem ſignificat, profuiſſe κατὰ συμβεβηκός. In morbis omnibus malignis qua-
4. Aphor. liſcumque fuerit excretio, quoniam virulentæ materiæ excretione quomodocumque id fiat, juvatur plurimum, profutura eſt. 5 Et quod & humoris qualitate, & excretionis modo ſymptomaticum eſſe dicetur, id ex eventu, ſi quid virium reſtiterit, criticum erit. Secundo puto ideo laxis fibris alvum laxatam eſſe, quod ad diem fere criticum medicamentum datum ſit. At jam ex Hippocrate docuimus medicamentis præſcriptis diebus inſtantibus criticis, aut ſecta vena hypercatharſeis eſſe faciles: quod nos in pleriſque obſervavimus. Nam ſequuntur ſæpe ſudores diaphoretici. Si natura valeat, aut arte erecta fuerit, liberantur quidem, ſed diu imbecilli manent, & vix a morbis relevantur: ſin imbecilla fuerit natura, eodem die quo vel medicamentum datum, vel ſecta vena, moriuntur. Quod calamitatis & infamiæ eſt pleniſſimum. Verum antequam huic conſilio finem imponamus, non erit alienum annotare quæ paullo ante diximus ex Gal. comm. in Prorrhet. In affectionibus febrilibus, præſertim ἐν ἐπισημασίαις, quum exacerbantur morbi ac repullulant, ſæpe eſſe κάρον καὶ κῶμα. Mirum cur Galenus non dixit κατὰ τοὺς πυρετούς, ſed dixit κατὰ νόσους πυρετώδεις. Quod forte abs re dictum non eſt, & magna animadverſione dignum exiſtimo. Ac primum ſcire oportet duplicem eſſe febrem, unam eſſentialem, ſymptomaticam aliam. A febribus autem abſolute dictis & eſſentialibus dicuntur capi qui abſque inflammatione, vel abſceſſu, vel dolore, vel eryſipelate, vel abſque aliquo membro præcipue affecto ægrotant. Item addit comment. in aphor. 66. lib. 4. *Contumacem obſtructionem & fortem, cui febris ſuperveniens ſymptomatica eſſe dicitur. Si autem vel inflammatio aliqua ſit, vel aliquid ſimile, quod febrem excitet, is abſolute febricitare non dicetur.* Hæc Galenus. Quum itaque in febrium exacerbationibus κατὰ νόσους πυρετώδεις per febriles morbos, non autem abſolute dixit κατὰ τοὺς πυρετούς, videtur id ſignificare. Catoche, cataleptica affectio cadit in febres, præſertim eas quas committit neſcio quæ in parte diſpoſitio; ut quum materia eſt in cerebro, & doctrinæ gratia febris cephalica dicetur, per motum humoris in capite contenti, qui a maſſa ſanguinis & concretione ſeparatus eſſe dicetur: aut quum eſt in ventriculo, aut in hepate ſit febris Elodes, Typhodes, Eryſipelatodes: atque tunc ſi catoche incidat, non dicetur proprie cadere in febrem, ſed in affectum febrilem: nam febres eſſentiales, quarum materia per venas ſparſa & fuſa eſt, ex ſe non habent conjunctas catochas, catalepſeis, comata. 6 Sed ſub finem earum ſymptomatice poteſt aut coma, aut ſimilis affectio advenire, & hoc malum ut ſignum & ut cauſa. Sed quum in Epiſimaſia morborum febrilium ſoporoſi affectus ſurgunt, affectionem & pravam diſpoſitionem non in genere venoſo, ſed aut in ventriculo, aut meſenterio, aut in cerebro ipſo ſignificat: & ad pravum exitum ſæpe hæ febres tendunt. In tribus id genus febris obſervavimus. Uxor domini Vieillard, de qua abunde ſupra, eam habuit, & febris erat typhodis, exa-

cer-

æstuataque febre mox delirabat, mox attonita sopitaque plane erat. Filius domini Magni Medici annos 10. natus, idem passus est. Idem quoque & Procurator Dumontier, de quo in principio fere hujus libri. Quæ omnia annotata volui, ut hoc tamquam insolens non dicant Medici, sed ut inquisita tanti mali causa, legitima medendi methodus inveniatur.

ANNOTATIONES.

1. *In eo sensu* ἰχώρας & *παφλάζοντας*, idest τρχυλὰς *ait melancholicos morbos experiri solere: quod mirum est, quum utrique sint frigidi, humidi, molles, effeminati, & veluti aquei. Hippocrates lib. 2. Epidem. sect. 5.*

2. *De somno initio febrium, in febribus, & dum corpus æstuat intus. Hippocrates comment. in part. 17. sect. 4. lib. 6. Epid.*

3. *Tamen quidam Coma ab oppressione cerebri oriri dicunt; Caron ab ejusdem resolutione.*

4. *Reperio aliam soporosam affectionem Lethargum appellatam, idque ob speciem quamdam peripneumoniæ. Vide lib. 2. nostri Ephemer. Quomodo comata etiam in principio febrium ardentium inciderint, annotat Galenus ex Hippocrate comm. in partic. 37. sect. 3. lib. 3. Epid.*

5. *Etsi per hypercatharsin istam educuntur putria, corruptaque; tamen melius fuerat ea non agitavisse. Multa enim sunt in corpore corrupta quæ suo gremio adhuc natura continet ac regit, etsi facultatem ejus retentricem forti medicamento & attrahente concutias: non mirum si laxatis fibris omnia effluant magno virium dispendio.*

6. *Quæstio vero esse possit an coma incidens in febrem sub finem fiat vitio particularis cerebri, vel vitio totius corporis. Particulari vitio, ut quoniam in morbis longis & acutis quibusdam singulæ partes sese exonerant, si in cerebro materia moveatur quæ coma inferat. Universi corporis vitio, ut fiat per depositionem veneni morbum causantis in cerebrum ipsum: & talia comata & symptomata incidunt in febres desinentes natura falsas crises molientes. Id enim est judicatorium, non judicans.*

CONSILIUM LXXXV.

De febre maligna.

JOANNES de Longueville a castris rediens febre maligna prehensus est, quæ multos in castris stativis ad Rupellam jugulavit. Admirabile est qualia symptomata contigerint, ut postea narrabo. Initio febris mitis, qualis accendi solet potius in spiritibus & in materia phlegmatica quam in biliosa, quod motus subitos non haberet. Dolor capitis ab initio sævissimus: dolores vagi: calor multus intus: pulsus satis frequens, sed non multum elatus: lingua initio plane arida, & tamen calor similis non percipiebatur. Alvus satis belle reddebat. Circa septimum secta vena; & san-

sanguis plane putris educitur. Singulis noctibus omnia graviora: visa est lingua nigricans: urinæ initio confusæ & flammeæ, biliosæ. Nono urina citrina, mala, lusca. Delirabat: facies ἐξέρυθρος, oculi ardentes, alias comatosus: delirii aut lethargici affectus erat metus. Itaque consilio quorumdam practicorum non reformidantium usum vehementioris cathartici, tametsi febrilis calor dehortari videatur, data est tabella electuarii diacarthami in jusculo, quæ elicuit multam materiam olidam, albicantem, ac si diceres pultem quamdam. Hoc autem factum ut majorem vi revelleretur vapor ab ista materia elevatus qui subest, aut coma, aut lethargum esset inducturus, unde parotidon metus fieret. Noctem undecimam molestiarum plenissimam habuit. Mane deficiebat pulsus, mox formicans apparuit. Idem pæne per tres horas mansit. Mortem in propinquo denuntiabamus. Credibile tunc naturam moliri voluisse crisin, sed & debilis, & materia nondum præparata id non potuit. Cordi applicatur catapl. ex mithridatio, theriaca, addito pulvere diamargar. frigid. Potu datur theriaca, confectio AlKermes cum aqua theriacali, aquis cardiacis, vino albo, syrup. granatorum & granis aliquot ambræ. Pulsus ad se redit post insignem illam mutationem, & jactationes multas. Urinæ ab eo tempore inæquales, sed maxima ex parte crudæ erant & aqueæ: & tamen non habebant alienum colorem aut contentum. Nil de incendio interno declarabant, omnia cruda erant. Cibum capiebat, lingua aridissima; quod mirum, quum urinæ aliter sese haberent. Alvus cœpit liquida dejicere. Decimoquarto nil commemorabile. Semisopitus. Nil de materia in præcordiis contenta excernebatur, quæ vere illius febris causa erat, & seges. Summa etat virium infirmitas. Decimosexto datum rheum: tenuja ὑδατόχολα excrevit: nil crassum: nullus sudor. Urinæ tenues perseverabant: tales apparuerunt quales in Clazomenio: & longitudo morbi significata est. Et nisi ætatis firmitas obstitisset, vix eam vim morbi sustinuisset. A die duodecimo nil secessit crassum nisi sub finem effectus medicamenti. Morbus qui acutus erat, incipit longus esse: sensim evacuatur educiturque materia in hypochondriis contenta: & quod educitur, crassitie pultem referebat. Sic convaluit. Consultum est ut ad tenuis ichoris excretionem qui sæpe spiritus contaminat febre etiamnum præsente, sed concedente multum, exhiberentur ℥ viii. decoctionis chinæ cum multa scabiosa paratæ, addita ʒ j. cinnamomi.

Hinc discere oportet eos qui optimo habitu præditi sunt, & integra sanitate, non lubrica, ut plerique biliosi, tenues, fruuntur, dum de sanitatis statione depelluntur, crudos admodum morbo experiri, & horum vires sustentari debere donec morbus mitificetur. Unde in plerisque qui omnium robustissimi essent, ista maligna temporis constitutione horrenda symptomata observavimus: & ii pæne sani morbis tentati sunt, ab iisdemque jugulati sunt. Itaque hic magna cautio adhibenda, ne si valida initio medicamenta data fuerint, agitemus materiam quam educere nequeamus; intereaque nil aliud agamus quam ut naturam infirmemus, minusque idoneam reddamus ad sustinendam tantam morbi contumaciam & longitudinem.

CONSILIUM LXXXVII.
De febre maligna.

IOANNES du Teil simili fere morbo correptus est. Is juvenis erat, robustus, lacertosus, expeditus; & incredibile dictu quot & quanta assuerint symptomata, ut ancipites fuerimus de morbi exitu ad vicesimumquintum diem. Audio illum mærore aliquo affectum quod res in Amore secundæ non essent? At tametsi quorumdam Medicorum opinione, procatarcticarum causatum observatio in morbis curandis inutilis videatur, tamen in dignoscendis, præsertim quod ad ideam morbi spectat, plurimum posse videtur. Hinc Hippocrates in historia de Sileno, causarum procatarcticarum meminit, & non abs re, ut Galenus in Comment. docet. Mirum quod ait Galenus in lib. de different. febr. febres putridas a causa procatarctica non oriri. Cur itaque Hippocrates causarum procatarcticarum meminit, ut quum loquitur de quodam, qui quum rudimentum febris haberet, incidit in febrem perniciosam: quod quum jam leviter febricitaret, largiter potavit? Illum errorem commissum tanti facit Galenus, ut periculum creavisse existimarit. Item dum Euryanactidis filiæ historiam commemorat, causam procatarcticam quamdam non omisit: hanc racemum gustasse dicebant. Etsi conditio vitæ, ut si quis ruri degat, aut in urbe, ad constitutionem morborum tenendam apprime conducit, cur non & causa procatarctica? Sed quum Galenus loco supradicto ait causas procatarcticas putridam febrem non parere, non negat quin possit excitari a causa procatarctica; sed putrens nisi fuerit humor, non generatur febris putrida. Nam loquens de Sileno ait, illum in diariam debuisse incidere ob causas istas externas: sed quia corpus morbo erat obnoxium, facile impressio facta est in humoribus. Pluribus commentar. in illam historiam explicat qua ratione a causis illis procactarticis tam perniciosæ febres excitentur. Itaque mæstitia concepta potuit aliquid afferre. Et hic non verebor dicere observasse me omnes morbos qui mæroribus affectibusque animi succesere, aut eosdem perpetuos comites habent, esse δυσκρίτους καὶ δυσιάτους. Quum medicamentum blandum sumsisset, voluit sibi venam secari postridie: & quum noctem implacidissimam habuisset, mane toto erupit sudor corpore: & quum indicta esset hora Chirurgo secandæ venæ, aut erumpebat adhuc sudor, aut paullo ante præcesserat, quum imprudenter jam præ sudore corpore resoluto vena reseratur; unde animus defecit, nec mirum est. Adeo occasio præceps est, & alias captanda est, alias omittenda: tametsi hoc vel illud agendum merito videatur. Parum sanguinis detractum est, ob deliquium succedens. Ab eo tempore adeo languidus fuit, ut nulla parte corpus movere posset, immo ne minimam manus contrectationem ferebat: an id ab illo errore commisso manarit, ignoratur. Tamen hoc potuit juvare plurimum. Febris erat adeo κακοήθης, (morbum autem male moratum definit Galenus quum mitior non fit, tametsi omnia legitima fuerint administrata) ut id ratione febris contingere-

Hist. 2. sect. 3. lib. 1. Epid.

Cap. 7. lib. 1.

Hist. 2. sect. 3. lib. 1. Epid.

Hist. 6. sect. 2. lib. 3. Epid.

Comm. in par. 1. sec. 3. lib. 1. Epid.

Quid morbus κακοήθης.

Comm in part. 1. sect. 3 lib. 1. Epid.

gere potuerit. Febris continua: jactationes assiduæ, virium lapsus. Ad sextum diem pulsus plenus quasi explicata febre, hinc capitur secandæ venæ occasio. Nil allevatur. Urinæ flammeæ, alias sanorum similes, quum tamen febris perseveraret: quod in superiore ægro observatum est. Non sentiebat quicquam mali, sed mens ægrotabat. Morbus in eodem statu perseverabat: non meminerat multorum: semisopitus erat: comatosus: & revera nisi symptomatica per alvum evacuatio successisset (quam evacuationem qualiscumque sit, in malis morbis juvare plurimum, ante demonstratum est) aut comatosus interiisset, aut molestas parotides habuisset. Sed subductio alvi illa, illo minime sentiente, & perenniter suas syndones concitante, infelici eo exitu illum liberavit. Item urinam reddere non meminerat. Satis belle cibum capiebat, & capere meminerat: cetera obliviscebatur. Fluente alvo etiam nil manifesto febris remittebatur: sed tandem observatum illum fluorem febris finem attulisse. Tanquam pondus iners in lecto jacebat, provolvebatur non suo, sed aliorum nutu. In neutrum latus suo nutu decumbere poterat. Nulla mutatio in pulsu, in urinis erat. Et quod mirum, diebus criticis natura aliquid moliri volebat: sed quum nil præclare facere posset, manabant sudores frigidi: pulsus deficiebat, contrahebatur. Si natura potens fuisset, crisis in eos dies incidisset. Deinde prior pulsus redibat. Lingua aridissima, sitis tamen nulla; nec enim se sitire putabat. At δίψα παραλόγως λυθεῖσα κακόν. Sed delirabat. Ignorabatur quæ causa tantæ virium ruinæ foret quum corpus juvenile foret; mos illius morbi inauditus. Non potuit non suspectus esse morbus, quod sine causa manifesta adeo impotens factus fuisset. Ad decimum sextum & septimum diem circa os sacrum tumor niger ambusto & carbunculo similis apparuit. 2 Non sentiebat, licet esset dolorificus. Erat carbunculus. Alvus fluebat, & id commode. Circa vicesimum diem restitit alvus: spes salutis fuit: ad se rediit. Corpus erat arens, squalidum, velut exustum. Erat occultum incendium quod humores exusserat. Febris erat ἀσώδης, pestilens, quæ illum interemisset, nisi alvi profluvium etiam symptomaticum (quamquam omnia quæ fiunt symptomatica sunt suspecta) successisset. Juvit quoque ætas, quam magni facit Galenus comm. in Epidemior. libros, ad sustinendam malignam vim morborum & longitudinem.

ANNOTATIONES.

1. *Vide locum præclarum de malis excretionibus quæ aliquando bonæ sunt æstimandæ ex fine, non ex causa, in sequentib. & ante Consilium III.*

2. *Hoc non fuit criticum, sed symptomaticum, etsi multa talia excreta fuissent: illi forte melius fuisset, ut ex lib. de atra bile constat, cap. 4. Tamen utrumque hoc naturam juvit.*

Proprie erat phygethlon, ut in explicatione aphor. de gibbis diximus.

3. *De eo verus aphorismus in Coacis:* Mentis emotiones taciturnæ, non quiescentes, oculis circumspicientes, spiritum extra efferentes, perniciosæ sunt: sed & ita affecti ad insaniam deveniunt. Qui vero in ventris turbatione ita

exa-

exacerbantur, his nigra circa indicationem prodeunt. *Quod huic ægro contigit. Et si vires sufficissent, vix contineri potuisset.*

CONSILIUM LXXXVIII.

De destillatione in pulmones.

ILLUSTRIS viri filia (cujus nomini parcendum ducimus) annos nata quinque, cœpit valetudinaria esse, quum annis superioribus integra sanitate, prout tulit ætas, frueretur. Nata est avia gibbosa, proinde proclivi ad affectus pulmonis. Hinc congenita ad tabem dispositio. Hippocrates in Epidem. meminit cujusdam filiæ ad tabem propensæ, cujus dispositio ad tabem mediocris morbi, & ad necandum non sufficientis adventum ita adjuvit, ut in ista morbi lenitudine obiverit. Et ideo Hippocrates sub finem historiæ adjecit, ἦν δὲ συγγενικὸν φθινῶδες. Quod ab Hippocrate Galenus in Commentario adjectum dixit, ut convellatur quorumdam Sophistarum opinio existimantium nullum esse congenitum affectum: unde mirum qui fiat ut hæc puella quum olim excederet humiditatis puerilis mediocritatem, unde ἄναρθρος apparebat, ut nec articuli, nec venæ forent conspicuæ: nunc quasi mutato temperamento, præter rationem macra, λεπτή, extenuataque appareat, ut omnes & articuli & venæ facile sub aspectum cadant. Hoc ad vermes relatum est: sed tamen quum malum perseverare videretur, & summa esset catarrhi & destillationis in pulmones facilitas, immo & sororem habuisset quæ a congestione humoris frigidi cataleptica interierit, ferinam destillationem hujus mali occasionem arbitramur. 1. Accedit quod præter ætatem, præterque morem hæmorrhagiam patiatur, quod, sicut & genarum rubor pulmonicorum proprium existit. Sic de illa tria quæsita sunt: Cur præter rationem macruerit, cur a natura & statu abs re ita desciverit; an lacti asinino locus sit, & num id vermium generationi, cui obnoxia est, officiat. Sanitas quidem in firmitate aliqua consistit, & actionum bonitate: & eos dicimus sanos quibus corpus εὔχρουν & solidum est; tamen utrumque fallax. Etenim pulmonicis suffunditur rubore facies ob affluxum sanguinis & caloris vaporem, & tamen iste rubor bonus est. Extenuationis causæ sunt penuria alimenti, exercitationes plures, vigiliæ, dolor, morbus, & præcipue si colliquans fuerit, pravitas humorum, imbecillitas denique ipsa. In hac vermes forte aliquid potuerunt 2. sed destillatio multum potest: unde videmus eos facile macrescere quibus destillationes sunt perennes, nisi insufflentur ac intumescant. Quærebatur num lac asininum ex usu foret; quoniam calor acer quodammodo est, æruginosa expectorat quæ moram in substantia pulmonis trahentia erodunt, & ideo sputum cruentum promovent, ideo lac ex usu foret. Nam ut seri exuberantia superat, ita pinguedine ceteris cedit: & mel aut saccharum admiscendum ut seri acrimonia retundatur, quod in ventriculum vacuum ingestum facile fundum efrigeraret.

Hist. 6. sect. 2. lib. 3. Epid.

Sed

Cap. 6. lib. 6. de placitis. Sed objicies: minima alteratione opus habet: immo Galen. videtur velle lac alterationem in ventriculo non habere. Item quum laudemus lac asinæ, quod facile transeat, mel aut saccharum istam transeundi facilitatem impediet; utrumque enim admistum lac ipsum incrassat. Tamen tum ut lac ipsum sua serositate fundum ventriculi non lædat, nec facile irritando diarrhœam aliquam afferat, saccharum admiscemus; faciet enim ut moram in ventriculo aliquam trahat, & ita coquatur, deinde coctum a *3. de alimentis.* natura distribuatur. Et ut aliis locis observavimus ex Galeno, si aut mel, aut sal lacti admisceatur, fieri non potest ut lac in ventriculo concrescat. Immo dum serum præscribit iis quibus ilia obmurmurant, & salem & *Com. in aph. 64. lib. 5.* mel remiscet. Ceterum visum est e re fore si loco lactis asinini, hieme præsertim, quo tempore butyrosum lac non suppetit ob herbarum penuriam, aut negligentiam eorum qui non ad auxilium, sed ad quæstum, asinas alunt, uteretur jusculo consumto fere pullo & carne vitulina, cum passulis, hordeo rite lauto, cichorio, lactuc. seride, acetosa, & pugillus hysopi sub finem in eo jure madefeat. Nil aliud in jentaculo dabitur. Quod si magno usu ejusmodi jusculorum fibræ alvi laxentur, aut albicans dejectio appareat, temperandum erit, firmata deinde alvo redeundum erit. Quum catarrhus infestabit, bolus cassiæ devorabitur: aut si alvus liquescat, ejusmodi tabellæ concinnabuntur.

℞ electuar. diatreos simplicis ℥ ſ. electuarii triasant. simplicis ℥ j. rasuræ ebor. cornu cervi, pulver. glycyrr. an. gr. vj. cinnamomi gr. 3. ambræ grisea gr. ij. rhabarb. ʒ ij. ſ. cum saccharo in aqua rosar. soluto. Fiant tabellæ ℥ ij. deaurata. Utatur sæpe.

Utetur pineis & amygdalis decorticatis cum saccharo. Vel pineæ excipientur saccharo rosato. Sæpe syrup. de bechio, conserva bechii, syrupo de ficcis. Liberale prandium esto, parca cœna: fero assa, elixa mane convenient. Caput vernice suffiendum. Thorax illinendus, & panno escarlatæ contegendus. Hydromel hieme conveniet. In aqua mica panis albi macerabitur. Vitandus statim a cibo somnus. Coriandrum sæpe mandet. Panis erit syncomistus: sin macrescere videbitur, utetur pane pisto & subacto in lacte. Vitanda ciborum varietas. Juppiter frigidus fugiendus. Hieme aëre calido moderatoque continebitur.

ANNOTATIONES.

1 *Nam Aristoteles vult puellas ante statum menstruorum tempus nec varicosas, nec hemorrhagicas, nec menstruas esse debere.*

2 *Initio destillationum quidem corpus plenum est, sed post emaciatur ac extenuatur, ut ex lib. 1. de morbis apparet.*

CONSILIUM LXXXIX.

In quo quæritur, Cur exigua puris excretione animus facile deficit?

QUUM Medici vulgo in missione sanguinis liberales esse soleant, mirum fit cur in educendo pure tam restringantur. Tamen quæ materies in pus abit, sanguis actu erat, sive is intra naturæ limites contineretur, sive ab iisdem recederet. At experientia probavit exiguo pure aut vi excreto, aut sua sponte mananti, majorem virium jacturam contingere, quam si sanguis aut plenius detrahatur, aut sponte fundatur. Ideo vetabat Hippocrates ne purulentis conferta fiat evacuatio: & tamen luculentæ venæ sectiones ab eodem commendantur; immo procedit sæpe donec sectione animus linquat, deficiatque. Quæ duo inter se pugnant. Cur si dum tumor aliquis partem occupat cum tensione & rubore, sectione ad lipothymiam celebrata, tumorem prohibemus incremento, immo non modo materiam antecedentem avertimus, sed de conjuncta adimimus (quod livor sanguinis docet) quæ proxima puris materia est? immo fere pus est, cur quum sanguis jam actu & reapse pus erit, idem non factitabitur? Sed contra eductio paullatim fit metu exsolutionis virium & spirituum. Testamur nos dolorem lateris quatriduanum & vehementem, quum frustra ternam sectionem celebravissemus, & sanguinem laudabilem detraxissemus, secta quarto vena radicitus sustulisse, quum tria insignia vascula sanguine purulento plena detracta essent. Itaque allevatio ægri tam subita, & eductæ materiæ qualitas, conjunctam ipsam materiam decisam detractamque confirmavit, & tamen conferta est evacuatio, cur non animus deficiebat? Cur itaque conferta sanguinis excretio non æque exsolvat ac puris ipsius eductio? Nam in febribus putridis quum sanguis subviridis, aut purulentus adimitur, idque insigniter, minus id naturæ molestum est quam si in iisdem febribus laudabilis sanguis minore copia detraheretur. Declarat ægri alacritas quum saniosus sanguis eductus est: sed num iste saniosus sanguis puri analogos est? Ideo Princeps aliter quam quidam Medici, quorum opinionem explosit Galenus, qui post quartum diem nefas esse ducerent ferire venam, in periodicis febribus tertium paroxysmum exspectari voluit, ut non prius celebretur sectio quam a se mutatus sanguis fuerit: ac si putaret naturam alacriorem fore putri excreta materia, quam sanguine laudabili. Dysenteriæ & hæmorrhagiæ sæpe viSuntur αὐτόματοι. In quibus ἀθρόως sanguis educitur: mulieres alias vomunt, alias insignes satis per uterum effluxiones patiuntur exiguo virium dispendio, & tantula puris excretio, tantæ virium exsolutionis causa existit? Galenus explicat quidem cur a ruptione interni phymatis puris effusio leipothymiam accersat; diciturque id fieri ob spiritus vitalis dissipationem. An non etiam missio sanguinis spiritus effluunt? Cur spiritus sanguinis ac puris non æque sunt comites? Immo, pus contra naturam quid est, & sin

Aph. 27. lib. 6.
Aph. 23. lib. 1. & 4. sanit. tuend.
Com. in histor. de Anaxione.
Com. in aphor. 8. lib. 7.

fin exclusionem indicat, ut sanguis sui conservationem. Quod si & puro & sanguine effluente spiritus vitales inaniuntur, in phlebotomia quum sanguinis largior sit excretio, major quoque spirituum erit evacuatio. At credo, arteriotomia sine manifesta ista exsolutione fit; & tamen confertim spiritus vitales effluunt ac exsiliunt.

Sunt qui ad dolorem qui in aperienda vomica infligitur, recurrunt, ut idem fiat quod in sectione venæ malleoli; quæ quoniam dolorifica est, ideo deliquium affert potius quam sectio in aliavis parte. Sic quia aperta vomica cauterio aut ferro dolor fit, pus membranas pungit dum effluit; spiritus evacuantur, nervuli necessario feriuntur, tumor aderat dolorificus (at nil æque vires dejicit ac dolor) eoque magis quo partibus nervosis est propinquior, aut emunctoriis partium: immo in minimis furunculis tantus sæpe dolor adest, quum exigua moles sit materiæ, ut animus sæpe linquat (nisi forte ad τὴν κακοήθειαν id referatur) mirumne sit si ratione doloris qui ob tumorem & inflammationem præcedit, & ejus qui aut cauterio, aut ferro infligitur, & ratione cæsionis nervulorum arteriolarumque, & acrimoniæ rei effluentis, & vaporis qui a mota putri materia excitari solet, tantopere vires exsolvantur? Immo, quod mirum, si portiuncula aliqua sanguinis cum pure effluat, ut pus cruentum sit, major sit virium ruina. Unde hoc est si dolor hanc leipothymiam affert ob discissionem corpusculorum illorum, in sectione venæ secantur quoque vasa & cutis: item diu sanguis effluit donec tria compleantur vasa, non tam diu pus fluit. Cur cursus sanguinis diuturnior non afferat eam leipothymiam quam brevissimo tempore puris effusio? Dum abscinditur sphacelatum crus, arteriæ magnæ & nervi scinduntur nulla fere animi defectione, in tormentis festuca contunduntur rumpunturque artus, & tamen nullus animo deficitur? Minima arteriolarum sectio tantæ exsolutionis auctor erit? Nisi forte dicas in cruris ablatione, & artuum confractione violentam esse spirituum agitationem, ut natura omnes tum vires & opes explicet majori vi non cessura. At quum pus educitur, languet natura, nec sese ita erigit.

Alii existimant ideo puris eductionem majorem virium jacturam intendere, quod natura in partem abscessu occupatam multum sanguinis & spiritus miserit tamquam suppetias suas. Quorum omnium evacuatio contingit quum pus effluit; hinc animi defectio. Natura quidem opem subsidiariam latura in affectam partem ea relegavit. At non est probabile ob evacuationem sanguinis & spiritus in subsidium missorum tantam perturbationem & defectionem evenire. Multo enim major utriusque fit evacuatio in phlebotomia, quam in effluxione puris: immo spiritus in parte ipsa contenti, & sanguis jam corrupti sunt, & a sua temperie desciverunt: dum per sectionem sanguis mittitur, spiritus limpidi & puri effluunt. At credibilius est naturam amantem esse rerum gratarum quam ingratarum, ut crises liberales testantur: quamquam concedimus in tetro etiam pure spiritus laudabiles contineri; sed quæ abscessit & deposita est materia naturæ molesta est, quum in pus versa nonnisi sui exclusionem insinuat: se-

creta

creta jam est, & ideo exclusioni parata, particularem quamdam in membro affecto plethoram facit. Ideo exclusio videtur a natura fieri. At cedo, quanta solet esse naturæ alacritas quum id excluditur quo premebatur?

Galenus causam videtur aliqua ex parte explicasse, cur conferta aquæ aut puris exclusio non sit molienda; non quin tota excludi debeat, sed non ἀθρόως. Et quum illud ἀθρόως significet contrarium τῷ κατὰ βραχὺ, & τῷ κατὰ σμικρὸν, idest, & ad quantitatem, & ad tempus referatur: ita hoc loco sumitur, ut fiat exclusio totius puris, non in uno tempore, sed in pluribus, ut pluribus vicibus una conferta copiosaque exclusio compensetur. Quod autem nunc aperta vomica excernitur, confertim quodammodo fieri debet, ne si pauca puris excretio longo tempore fiat, ista diuturnitate debilitet: sed uno tempore omnis evacuatio non est molienda. Galen. verba sunt: *Quum quis tumor suppurat, & is magnus, aque est periculosa in aliis partibus confertim facta evacuatio, ac aqua in ventre, & in thorace puris, quum illico animus linquat, vires labascant, ut ei imbecillitati viriumque ruinæ remedium quæratur. In iis itaque ob magnam corporum divisionem, dissidium ac distensionem oscilla corporum quorumdam arteriosorum adaperiuntur, quæ prius tamquam* ἐπίπωμα *quoddam, idest, operculum pus ipsum continebant, quo confertim evacuato, multorum una spirituum effluxio contingit, & consecutio (utitur enim verbis* συνέπεσθαι καὶ ἐκκρίνεσθαι*) hincque laborantibus creatur periculum.* Hic meminit tumoris magni, qui necessario diremtionem, dissidium, distentionemque magnam affert; unde dolores, ut & distentio, & tumoris magnitudo ad inducendam istam, de qua sermo est, imbecillitatem, videantur concurrere. Tamen si diligenter locus legatur, eam virium jacturam uni spirituum evacuationi attribuit: Evacuationem ipsam infert arteriarum sectio, quæ pus ipsum continebant tamquam operculum quoddam. At jam docuimus non sufficere ad leipothymiam inducendam istam spirituum exclusionem, quum & in arteriotomia arteriarum corpus secetur (dicitur enim ἀπὸ τοῦ τὸ ἀρτηριῶν σῶμα τέμνειν) & in phlebotomia spirituum fiet evacuatio. Alio in loco autem puris exclusione ἔκλυσιν induci ob exclusionem spiritus vitalis docet. Hic generalius τοῦ πνεύματος exhaustum recenset, non addit τοῦ ζωτικοῦ πνεύματος: & hoc nectit theorema: *Commune est omnibus ruptionibus ut exsolutio virium defectioque animi consequatur, idque ob spiritus vitalis effluxum.* (Comm. in aphor. 8. lib. 7.) At ante quæsitum est, cur eruptione puris sequatur potius vitalis spiritus inanitio, quam sanguinis detractione? Nam non inepte quidam interpretantur eam leipothymiam ad quam usque ducit aliquando Hippocrates in magnis doloribus & inflammationibus, de exclusione spiritus animalis, eaque non inclusiva, sed exclusiva, ut desinat fluere quum ea adventat, non quum actu jam est: quoniam vacuatio spiritus vitalis plus periculi intentet, quam spiritus animalis. Propterea τῆς συγκοπῆς nomen usurpant pro præcipiti omnium virium ruina, evacuato aut dissipato spiritu vitali, qui spirituum animalium est fons & scaturigo; Nomen autem Leipothymiæ & λειποψυχίας ad defectionem animi referunt ob spiritus animales exhaustos; ut τῆς ἐκλύσεως nomen ad utrumque referatur. Quum tamen ait commune esse omnium ruptionum ut animi defectio contingat,

gat, non est usus verbo syncopes, sed leipothymiæ : vim autem ejus adauget nomine τῆς ἐκλύσεως, quam fere vocem ἀντὶ τῆς ἐκλύσεως, aut τῆς ἀδυναμίας usurpant. Et quum leipothymia ipsa potest virium αὐταρκία esse, quum syncope non potest esse.

Nos autem quum parum probabiles tantæ exsolutionis causas ob paucitatem effluentis puris comperiamus, alias excogitare, & brevi exponere in animo est. Paullo ante cumulum rationum adduximus ob quas ea dissolutio eveniat : quoniam (pace Galeni dicam) non est satis dicere id fieri ob spirituum effluxum. Dolor qui a ferro aut cauterio infligitur, immo & doloris opinio qua inhorrescunt quum abscessus ruptionem subolfaciunt, punctio membranarum dum pus fluit, evacuatio spirituum, sectio nervulorum, arteriolarumque & cutis, dolor qui primus aderat ob puris ebullitionem & putredinem, necnon partium tum distentionem, tum diremtum, tetra anathymiasis ab erumpente elata pure, denique hæ omnes causæ in unum coeuntes hanc forte exsolutionem afferunt, non autem una atque altera causa, alioqui sanguinis detractio majorem virium prosternendarum occasionem afferret. At nos probabiles alias causas comminiscimur. Pus etsi exclusionem sui indicat, naturæ tamen opus est, immo quid elaboratius quam sanguis: & quum in causa antecedente sanguis sit laudabilis, ex eventu aliena fit natura, quoniam tamquam onus depositum est in partem, aut in ea ipsa parte ob imbecillitatem collectus, aut vi aliqua attractus, & quantum potest nititur natura eum partibus solidis assimilare. Porro natura est vis ipsa partium solidarum. Et si vis infertur partibus solidis, non sine querela id fit. Æqualitas, albor, lævitas declarat naturam eo processisse, ut si materies pateretur, id totum exactum excultumque tamquam cambium, ultima assimilatione in naturam partis converteret. 3 Sic & ratione qualitatis, quatenus refert ideam spermaticarum partium, & ratione spiritus tum in materia coerciti, tum ad eam perenniter affluentis, non potest artificio Medici erumpere, nisi natura reclamante : tum quia spiritus exsiliunt, tum quod pepasmum receperat, ac idem ei pæne fit ac si propria foret τάφρος. Eodem enim in pepsi & pepasmo naturæ consilium dirigitur. Hippocrates scribit πῦον φλεβὸς καὶ ἀρτηρίας τροφή. *Pus venæ & arteriæ est alimentum* : vel arteria & vena proprie nutriuntur materia alba & sanguine dealbato, vel quum natura mora conficit sanguinem in pus tamquam in familiarem materiam agit ac si ea in alimentum esset cessura. Hinc videmus si parum sanguinis cum pure effluit, exsolutionem majorem sequi, quod ex eo sanguine tamquam ultimo alimento in sinu jam partis deposito natura carere nequeat, & non, nisi cum querela, effluere sinat. Quid si puri cum spermate tantam analogiam esse dicamus, ut quemadmodum tantula seminis excretio ob materiei ipsius naturam, quod jam fere pars solida sit, & res naturæ benigna, & spirituum copiam, corpus brevi prosternat, ita & puris eruptio? In utroque naturæ charactere elucet; ideo Hippocrates semen partem hominis potentissimam convincit, quod eo tantulo excreto homo imbecillimus relinquatur. 3 Pus & semen partes potentes dici possunt, quod in utrumque natura vires exercuerit, tamquam in rem proxime in alimentum cessuram,

Lib. de genit.

non

non partium carnofarum, fed fpermaticarum. At fanguis etfi naturæ gratus, non adeo tamen gratus ac id quod jam characterem, ideam & naturam partis folidæ (in qua vis omnis hæret) fufcepit. Accedit quod multus adeo in corpore fanguis fit, ut detractionis incommodum (nifi quis adeo imbecillus fit ut minimum non ferat in corpore tumultum) non facile fentiatur. Addam ad fuperiores rationes unam, in pure quid malignum continetur, ut eo tagitur per fectionem facile per arteriolas ad cor vis deferatur. Hinc in malignis tumoribus, præfertim fi nervis infignibus propinqui fint, vulgo eruptione pauci puris tanta exfolutio fequatur, ut in propinquo mors effe videatur. Et quod fanguis tumorem faciens extra vafa fit, minus molefta effe deberet detractio quam fi in vafis contineretur, & a natura regeretur. At quia e vafis effluxit, facilius corrumpitur, tetrumque vaporem fpirat, unde nifi tempore excludatur, quum confectum pus eft, brevi livefcit & graveolet, & inficit partem. Quod ab Hippocrate dictum, *Si fangu's in ventrem effunditur, fuppurat*. Galenus ait melius effe fi dicamus corrumpi. Hinc patet egreffum fanguinis e conceptaculis corruptionis caufam effe. Quæ corruptio inficiens fpiritus dum movetur (quia omnis materia putris quiefcens minus mala effe folet quam fi moveatur) & excluditur, mirum-ne fit fi λειποθυμία, aut ἔκλυσις confequatur. *Apho 20 lib. 6.*

ANNOTATIONES.

1. *Immo in praxi obfervamus quum fanguis impurus educitur luculente, id fieri & exiguo virium difpendio, dummodo corpus fit repurgatum; quum fanguis purus educitur, ftatim exfolutio fequitur: at impuro fanguini cum pure analogia eft.*

2. *Et fudor, & feminis excretio licet exigua, & puris, vires convellit.*

3. *Videmus chylofam evacuationem per alvum plus afferre exfolutionis virium, quam multam aliam evacuationem.*

4. *Qui fit ut copiofa hæmorrhagia, aut per alvum exclufio non tam dejiciat vires quam fudor? Quoniam cum fudore fpiritus evacuantur multi, & rori ipfi, ideft, ultimo partium alimento vis infertur. Quomodo & quum pus tamquam partis ultimum alimentum, demitur, vis quoque parti inferri videtur.*

5. *Tamen aliquis objiciat de lacte, quod quum fit ultimum alimentum, & album, tamen magna fatis copia detrahitur innocue. Alii recurrunt ad opinionem Ariftotelis, qui putat mutationem tam fubitam incidere quum pus, aut fimile quid effluit, quod in locum evacuati puris calidi fuccedat aer frigidus, minime mutatus, qui ferit membranas.*

CON-

CONSILIUM XC.

De Parotidibus.

JANO Memmio dolores aurium tertio die excitantur. Quæritur an isti dolores & hæmorrhagiæ in tertium & quintum diem incidentes criticæ? Cur non criticæ essent? & tamen utrumque tertio & quinto die Medicis suspectum fuit. Si sudores tertio & quinto incipientes boni, cur non 4. *Aphor.* & parotides, & alia id genus? Galenus in commentar. ait non sudores tantum in eos dies incidentes, bonos, sed & dejectiones, & abscessus, si modo effatu digni. Scio quidem Hippocratem nolle eos dies esse decretorios; tamen τὰ κρίσιμα in eos dies possunt incidere: Ac si dicat, Judicatoria quæ non judicant suspecta sunt, sed hoc bonum si saltem judicatoria in dies indices & intercalares. Itaque eo modo tertius & quintus judicantes erunt, quatenus signa, & casus qui diebus illis apparent non sunt mala, si dies illi cum aliis malis diebus comparentur. Nec abs re ait, si sudores tertio incipiant, ut per verbum, *incipere*, significetur aggressio naturæ quæ ob tarditatem non potest adhuc indicare: cur non etiam quartus dies judicatoria tantum signa habere dicatur, quum nebula quarto apparens sit indicatoria, non judicans? Sed alia est ratio, nam index dicitur, & nebula indicium dat futuræ criseos. Sed quum tertio aut quarto die sudores incipiunt, ut concedam eos non judicare, quia tamen jam potentis naturæ aggressionem significant, ideo in bonis sunt. Et oportet illud quod sit naturam validam ostendere, ut si rivulose iis diebus fluat sanguis, licet non indicet, tamen bonum est id fieri facta collatione cum alio naturæ conatu languidiusculo. Nec abs re addit Galenus, *dejectiones* (quod idem de ceteris excretionibus debet intelligi) *tertio & quarto die apparentes, & incipientes* (quod posterius verbum debet notari) *bono esse si modo sint* ἀξιόλογοι. Sed omnino parotides non videntur criticæ, sed potius judicatoriæ, quocumque modo & die apparuerint, quoniam sunt abscessus morbo impares, nec febrem solvunt; & quia dolorificæ sunt, & propter vicinitatem cerebri: tum maxime quia omnis translatio a partibus inferis ad superas suspecta esse debet. Quæ omnia plenius Galenus comm. in Prorrhet.

Comm. in part. 67. sect. 3. lib. Prorrhet.

CONSILIUM XCI.

Ad Quartanam leipothymiæ implexam.

SUPERIORIBUS paginis duarum mulierum quartana laborantium historia commemorata est, ac præsertim ejus quæ Dorsæi Præsidis uxorem occupabat. Nunc vero æquum est adjicere ea quæ evenerint, & de quibus coacti Medici deliberarint. Quum difficultas esset summa in investiganda causa cujusdam leipothymiæ quæ illam terrefaciebat; consilium initum est ea de re satis celebre. Tum demum ea deliquia quæ comites ha-

habent sudores frigidos, & partium externarum, sed præsertim crurum & tibiarum rigores, quum accessiones febris quartanæ desinere visæ sunt; aut quum parum commemorabiles forent, complicatas diebus intercalaribus alias accessiones, ordinatis deteriores haberent: ut aut semitertianæ febris suspicio esset, aut lentæ, aut complicatarum accessionum, aut novæ materiæ in novo foco excitatæ. Et quod mirum est, tum demum semen morbi quod sepultum visum est, excitatur ac reviviscit quum menses erumpunt: immo observavit omnia in pejus ruere, tum quum fluxerunt menses, etsi copiose satis profluxerint. Nos hujus rei duas tresve causas assingere voluimus: nam incertarum rerum non ita firma certaque ratio reddi potest: Prima est illa perturbatio quæ evenit erumpentibus mensibus, ut quemadmodum alias menstruas mulieres ante effluxum sanguinis varia attingunt symptomata (unde malæ septimanæ vulgo dicuntur) si hanc illa symptomata sequantur. 1 Ante eruptionem enim nihil pæne affligitur. Secunda est, quia quum ipsa satis superque ex observatione suæ peculiaris naturæ phlebotomiam non ferat quantulacumque sit, mirum non sit si per uterum excretionem floriduli sanguinis non ferat, tametsi excretio illa sola sit naturalis, & mirifice alias mulieres juvet; 2 quia pauco abundat sanguine, siccum habet aridumque & calens impense hepar, ut ejus minimam jacturam non patiatur. Tertia est ῥοῦς γυναικεῖος; quo maxime tenetur post eruptionem mensium; quasi vasa uteri ita conniveant & concidant, ut illa fœda excretio non fiat nisi vi naturæ vasa ad fluxum mensium reserentur ut materia fluxus illius fœdi quæ veluti prostat & pro foribus est, qua data porta larga copia excernatur. Ac revera multo cumulatius & magis affatim excernitur fluxus menstruus, quam antequam fluxerint. Accedit quod omnis commotio materiei fœdæ & lutosæ inquinet & inficiat pravis halitibus spiracula corporis & partes maxime momentaneas afficiat, quasi commota camarina, ut ajunt. Sic quia omnes quasi partes commoventur, colluvies restagnans resesque excitatur, quæ in corpore præsertim languidiusculo magnos excitat tumultus. Si mineræ virtutum starent, non ita percelleretur. At minimis momentis corpora natura imbecilla, & infirmis partibus prædita, & maxime morbis afflictiora debiliora reddita, valde turbantur ac eliduntur. Nos autem satis observavimus partes internas imbecillas esse: siquando autem mutatio commotioque accidat, id fit maxime quum uteri vasa reserantur, aut uterus ipse movetur. Nam si qua pars alia toti corpori consentit, & ex Hippocrate totum corpus συμπάσχει, commovetur, ut unius motum altera pars facile excipiat; deliquia ista non ita nos terrebant quod syncoptica non viderentur; nam nec magna, nec frequentia, nec sine causa erant manifesta: quamquam successu temporis evenire posset ut ad eam naturam accederent. Mulier ista fere hypochondriaca est, obstructionibus mirum in modum patet; quod declaraverunt fœdi colores quibus illa per annos duodecim laboravit. Si aut exquisitus sensus ventriculi, aut nativa infirmitas deliquii causa foret, cur non aliis temporibus æque deficeret anima? Narravit quidem percepisse se a sinistro hypochondrio surgentem anathymiasin *Lib. de locis in hom.*

miasin quæ cor petivisset. Duo erant valde notanda, quid causæ esset cur in accessionibus ordinatis non deficeret animus, sed in extraordinariis? ut ita dicam. Posterius, si ita obstructas habet mesenterii venas (quod solemnia alvi profluvia declarant) quid causæ sit ut tantum mejat, & crassas admodum urinas habeat? Nam & exiguus mictus esse deberet, & urinæ tenues ac veluti percolatæ esse deberent. De urinis ita dicendum. Multæ urinæ fiunt aut copia potus, aut de fluxu catarrhoso, aut per expressionem aliquam, aut per attractionem, ut in diabete fit. In hac perennis est defluxio a capite, nitrosi sunt humores, hepar squalens & calens, ut idem hepati contingat, quod renibus in diabete: immo perpetuo sentit quoddam incendium in regione hepatis. Et nisi aut defluxio perennis esset, aut metu hydropis ipsa sibi a potu temperaret, sitim haberet in exstinguibilem, immo non potest fallere sitim, nec aliorum more qui pitissatione contenti sunt, eam explet nisi plenissimo haustu. Probabilem pe istius muliebris causam afferebamus ex Hippocrate, quod ex cerebro *Lib. de natura muliebri.* esset. *Si mordet, a ventre est*, ait Hippocrates; *si non mordet, a capite.* Quamquam lib. de locis in homine, id quod ab interno capite manat, mordere asseverat. Summa est inappetentia, quia cum summa cura excogitatur cibus, & quum offertur statim abominabilis est, summæ inappe- *Hist. 6. part. sect. 2. lib. 6. Epidem.* tentiæ est argumentum, ait Galenus in historia de Euryanactidis filia. Maxime vero omnium tantæ mutationis causam ad solstitium hibernum reduximus. Nam quemadmodum circa æquinoctium autumnale ea gravissime habuit, ita instante hiberno solstitio non mirum sit si tanta mutatio eveniat.

Verum quod maxime in ea mirandum fuit, est ἔκλυσις illa in qua omnium quidem meminit, ratiocinatur probe, cibum capit, nec est ἀπόσιτος, & tamen ne minimum fere corpus movere potest, immo ne manum quidem ad os adducere, adeo impotens fit. Et id maxime evenit quum febris suscitatur: nam eodem pene momento facies tota erubescit, calor in suris tibiarum acerrimus percipitur, & manet tamquam ἐκλελυμένη. Credibile est per cæcos meatus tetrum vaporem sese insinuare, qui si aut recta in cor ferretur, aut in principium nervorum, terrifica magis symptomata excitaret. Vix autem talis morbus, & quod id ingenium habeat, umquam a Medicis est observatum. Nescitur quo id referendum sit. Et, quod mirandum magis, nulla fere in pulsu mutatio percipitur etiam manentibus istis deliquiis. Ad ea symptomata corrigenda hæc sunt ordinata.

Frictiones crurum & tibiarum. Applicatio cucurbitularum internis femoribus: Item majora frustula panis tosti iisdem femoribus applicata. Noduli ex rosis & caryophyllis qui macerantur in aceto ut naribus admoveantur. Item frustula panis tosti in aceto macerata, & quæ admoveantur naribus. Grana granatorum destillata frequentia. Et hæ tabellæ.

℞ *pulveris electuar. diamb. & latit. Gal. an.* ℈ *j. diarrhodon abb.* ʒ *ſ. rasuræ ebo. cornu cervi, margar. elect. an.* ℈ *j. rasuræ unicor. gr. x. cum sacch. soluto in aq. rof. fiant tabellæ.*

Item ℞ *confect. Alkermes* ℥ *j. theriac. & mithridat. an.* ʒ *ij. conser. buglos.*

glos. & meliss. an. ℥ j. pulv. diamarg. frig. ℈ ij. Fiat pultis admovenda cordi super membranulam.

℞ *ambræ gris. gr. ij. rasuræ unicorn. gr. vj. rhabarb. gr. x. Fiant pilulæ cum vino albo.*

℞ *aquar. meliss. card. buglos. & morsus an. ℥ ij. colentur per manicam hippocr. cum elect. diatrag. frig. sant. rosf. & pauco cinnam. Capiat cum parte destill. restaurativi sequentis.*

℞ *conser. buglos. nenuphar. viol. melis. flor. cichorii & ungul. an. ℥. iij. jujub. sebest. an. xx. num. pinearum pistaciarum an. ℥ ij. passul. mundat. quar. j. glycyr. contusa ℥ ij. carnem caudarum cancrorum fluviatil. parat. & macerat. in lacte lib. ſ. carnem duorum aut trium turturum, carnem unius capi juvenis & duarum perdicum, sem. bombacis, citrii, melonum, an. ℥ ſ. decoct. duorum pullorum cum hordeo, scariol. acetos. buglos. & borag. alteratorum, lib. vj. Misceantur omnia diligenter secundum artem, Distillentur per cineres in alambico vitreo.*

℞ *præd. destillati lib. ſ. passetur per manicam hippocratis cum sacch. cando. capiat tempore deliquii cum tertia parte aquarum stillatitiarum.*

ANNOTATIONES.

1. *Nam Hippocrates lib. 1. de morbis mulier. annotat*: biliosis mulieribus ob menstruam purgationem, pusillanimitatem, & multa alia incommoda sequi.

2. *Si Galenus cap. 13. lib. de missione sanguinis, dum loquitur de viris, ait tum liberalius vacuandum quum homines sunt mediocriter graciles, & amplas venas habent, & minime candidi sunt, nec tenera carne prediti. At hac mulier tenera carne prædita est, graciis, venas angustas habet, &c.*

3. *Illam valde exercuit immodicus sanguinis fluor. Mirum non fuit si pro assumti cibi ratione non roboretur, ac præsertim pedes exsangues pæne sint. Hippocrates lib. 2. de morbis mulier. scribit unum valde notandum*: Sanguis rubicundus multus fluit ex febribus, & torpor corporis, & crurum perfrigeratio advenit, dolor clavicularum. *Non abs re dixit* ex febribus; *& hoc commentario dignum est. Nam contra, aliis mulieribus affectis febre in totum menses desinunt: cur ergo aliis febres excitant?*

4. *Et ei quum immoderatius fluerent menses, visum est optimum ut pararetur syrupus adstringens quo medio mensium cursu uteretur ad reprimendum illum, & ad succum & vim recuperandam in tibiis litus ex oleo violato comparatus est prius lauto decocto chamæm. & rosar. Fotus ex decocto majoranæ addito vino albo.*

CONSILIUM XCII.
De hepatis phlogosi.

DO. Lyssæi servus febre acuta corripitur. Dolor ad hypochondrium dextrum. Satis colligebamus non esse pleuritim. Tamen summa erat dif-

ficultas ducendæ animæ, & quæ in horas increſceret. Spes erat eam ſedatum iri uno medicamento. Contra aucta eſt. Metus ſuffocationis. Revera phlogoſis erat pituitoſa circum eas partes, & niſi terna ſectione venæ proviſum fuiſſet, metus erat abſceſſus. Hippocrates ſcripſit: *Quibus dolor ad hypochondrium ſine inflammatione, his febris ſuperveniens, ſolutio.* (Aph. 40. lib. 6.) Si morſus eſt, & dolor, hoc inflammationem, aut quid ſimile ſignificat. Si talis diſpoſitio non adfuerit, & morſus abſuerit, dolor tum fit aut propter obſtructionem, aut flatum, aut inæqualem aliquam intemperiem: quæ omnia calor febrilis tollit. Quamquam de obſtructione dubitari poteſt. 2. Nam ſi magna febrium putridarum pars ab obſtructione eſt, obſtructio iſta febrem afferret; nedum febris eam tolleret. Sed quum febris in iſto ægro ſæviret magis, nec de flatu, nec de ſola obſtructione vereamur, ſed de inflammatione potius, aut ſimili aliqua affectione. Et vero ex Galeno ita ratiocinabamur: (Com. in aphor. 5. lib. 6.) Carnoſa parte hepatis inflammata gravis fit dolor: tunica circumducta, vel vaſis inflammatis, acutus. Sed bilioſus humor & acutus dolorem auget: item ſpiritus flatuoſus exitum non habens: remittit autem pituitoſus. Si mediocris dolor eſt, & non pungit, ut qui in membrana ſuccingente eſt, nec ad claviculam aut ilia pertingit: contingit ipſum dolorem fieri carnoſis coſtarum partibus affectis: ideo non eſt periculoſum, nec magno eget auxilio. Ceterum quum hepate inflammato dolor ad jugulum pervenit, potius ſequitur venæ cavæ aut arteriæ diſtenſionem quam membranæ. Nam proprius dolor venæ & arteriæ eſt tamquam extenſæ in longum chordæ. Nil prius fuit quam & ad antevertendam iſtam inflammationem quam futuram ſuſpicabamur, & ad febrim jugulandam qua forte conſumtus eſſet, ter venam ferire, & largiter ſanguinem detrahere.

ANNOTATIONES.

1. *In plerìſque mulieribus, præſertim quibus hepar prœcalidum, & quæ in uſu vini eſſent liberaliores, talem affectum animadvertimus, ut in ea quæ ad roſam rubram habitat. Quum cauſa quæ affectum parit, præſertim calidum, extra diaphragma eſt, adeſt quidem ſpirandi difficultas, ſed tuſſis non adeſt: niſi proxime attingat diaphragma, ut in inflammatione gibbarum hepatis contingit; in qua inanis eſt tuſſis, non proprie dicta tuſſis, quod id contingat ob transſudationem quamdam.*

2. In febribus circa viſcera dolores mali, *aphor. 66. lib. 4. Galenus, illos dolores non vult eſſe a forti obſtructione, ab inflammatione, ab eryſipelate, aut abſceſſu, alioqui quæ adeſſet febris ea tantum ſymptomatica foret. Comment. in aphor. illum, & in aphor. 73. lib. 4.*

CONSILIUM XCIII.

De præcautione febris lentæ & destillationis in pulmones.

HUGONI scribæ in metu febris lentæ & destillationis in pulmones, quum hepar in vitio videretur, majoraque postea minarentur, hæc instituuntur.

℞ radicum cichor. acetos. gram. polyp. glyc. asparagi an. ℥ j. endiviæ, buglos. borag. fumar. agrimon. scariolæ, scolopend. ceterach, cortic. interioris ramorum viridium tamaricis an. m. j. sem. melon. citrii. cardui benedicti & carth. an. ʒ iij. sem. anisi, papaver. alb. an. ʒ j. passul. integr. prunorum dulc. an. p. 4. corticum pomor. redolentium ℥ ij. Fiat decoct. ad lib. ij. ad consumtionem medietatis.

℞ præd. decoctionis lib. ß. succi pomor. dulc. fragran. quart. j. sacch. & syrup. viol. an. ℥ j. ß. fiat julep. clarum aromatiz. santal. citrino, & cortice citrii sicco. Capiat alternis matutinis tribus horis ante cibum.

℞ ejusdem decoct. lib. ß. succi pomorum dulc. ℥ iiij. vini albi debilis ℥ ij. folior. senæ ℥. ß. agarici trochis. ʒ ij. rhabarb. ʒ iij. cinnam. santal. citrini & ligni aloes veri an. ʒ j. Infunde per noctem, fiat express. dissol. sacch. ℥ ij. syrup. viol. & de cichor. simpl. an. ℥ j. Fiat apozema, clarific. & aromatiz. utatur sigillatim post singulas apozematis doses.

℞ pulv. electuarii diatrag. frig. diatrium santal. diamarg. frig. an. ʒ ß. diarrhod. abb. ℈ j. arom. ros. Gabr. ℈ ß. Fiat electuar. per tabell. pond. ℥ ij. cum sacchar. soluto in aqu. ros. endiviæ, in quibus prius ʒ iij. glycyr. rad. infusa fuerint. Sumat unam mane ante suum jusculum.

Bis mense supradicto syrupo purgetur, vel syrupo de cichor. compos. cum rhabarb.

Alius pulvis.

℞ pulv. elect. diatrag. frig. & diaireos an. ℈ j. lignal. ℈ ß. boli arm. ℈ ß. rhabarb. gr. xij. sacchari penid. ʒ ß. margar. elect. gr. vj. unicorn. gr. iij. cum sacch. soluto aqu. buglos. macerat. ros. siccar. & infusion. gr. vj. cinnam. fiant tabellæ.

Juvabit aliquando tempore pluvioso aloe ad ℈ ij. cum pane sacerdotali; ita ut toto die utatur jusculo refrigerante, & elixis, & capiat ℥ vj. aquæ saccharata, & fiet in ingressu lecti post cœnam sobriam.

Capiat lac asininum ex sacchari prius soluto in aqua ex cochleari ut minus hæreat.

Utatur vino diluto. Vinum autem diluetur aqua in qua pomi a curtipendulo frusta aliquot maduerint.

℞ polypod. ℥ ij. rad. cichor. glycyr. an. ℥ j. buglos. m. j. meliss. scariol. an. m. j. ceterach. m. ij. sem. citon. melon. concisor. an. ℈ iij. flor. violar. tapsi barb. an. p. ij. Coqu. in lib. j. ß. succi pomorum dissol. sacchar. lib. j. utatur quotidie mane & sero, si volet.

CONSILIUM XCIV.

De Arthritide.

MORBORUM quidam cogniti sunt, incogniti alii. Ad incognitos multa remedia adhibentur analogismo quodam & epilogismo quæsita, periculi faciundi causa: & ita infra modum considetur, ut si non aliquod commemorabile auxilium afferimus, saltem non obsimus. Et interea si secundum rationem omnia fiant, nec tamen pro agentium voto res procedant, perseverandum in remediis quoad aut certum magis sit de morbo ac constituatur, aut nova occasio, nonnunquam consilium quæratur. Cognitio morbi plurimum ad remedii inventionem valet, immo & cognitio morbi & curatio retro meant ac reciprocantur, ut quodam in loco asseverat Hippocrates. Non tamen si morbus cognitus, omnino curationem admittit. In eo genere sunt epilepsia, febris quartana, apoplexia, cephalalgia, calculus, quorum sæpe causa & idea sunt in propatulo, & tamen pro derelictis habentur. In horum censu habenda arthritis (quæ
Com. in aphor. 16. lib. 3. tum dicitur quum aut omnes partes occupantur, quumque erratice modo pars una, modo altera obsidetur) Ita enim docte admodum Galenus distinguit arthritin ab articulorum dolore generaliter dicto. Nam illo in aphorismo Hippocrates ait arthritides in squaloribus oriri; Galenus functus legitimo interpretis officio negat arthritin vere dictam in siccis temporibus oriri posse: Ac si dicat necessario humorem adesse debere: at qui adesse potest in siccitatibus (quas αὐχμοὺς vocat;) Itaque dolores quidem articulorum excitari possunt tali in tempore, at non arthritis. Et citat Hippo-
Lib. 2. Epid. & part. 13. sect. 4. l. 6. Epid. cratem in Epidem. *In Aeno legumina comedentibus infirmitas crurum; & qui orobis vescebantur genuum dolores habebant*: non arthriticos vocat, sed genua dolentes. Sic aliud est arthritis, aliud articulorum dolor; & tandem concludit arthritin vocari non quum unius articuli dolor est, sed quum multorum. Quamquam mancus etiam est eo loco Galenus. Et quum pars una sive articulus laborat, tum a parte nomen sortitur morbus, diciturque aut chiragra, si manus, aut podagra, si pedes occupentur. Ac de arthritidis causa, periodis, materia, scaturigine, morbi essentia, hyparxi, motu, cur
Cap. 78. lib. 3. si sequantur inflammationes convulsiones non oriantur, an unus sit humor, an multiplex, immo & de remediis ita inter Medicos pugnatur, ut nil dum hactenus statutum sit. Unde Paullus: *Hujus affectus varia causa a me explicantur, interdum vero caca ipsius origo est*. Et mirum esse possit cur qui ischiade laborant fere de aliis articulis non conquerantur, quum tamen morbus coxarius ad arthritin pertineat: at si vel gonagra vel podagra quempiam molestet, non prius hunc dolorem ad arthritin referimus, quam viderimus aliam partem occupari ac dolere; immo, ut ante exposuimus, arthritidis essentia in hoc consistit, ut vagus, incertus, & periodicus dolor sit articulorum cum tensione & magna acerbitate. Si in aliis speciebus arthritidis non una pars laborat, cur non & materia quæ ischiadicum morbum facit alio transferatur, & in aliis articulis dolorem excitat? Nam Paullus scribit co-

xendicem

xendicem (idest coxendicis morbum) ab articulari morbo nihil differre nisi quod ipsius causa in sola coxarum compage articuloque concretus infideat: & tacite diluit quæstionem istam; ac si dicat, in coxario morbo materiam contumacem esse magis & crassam, in aliis speciebus articularis morbi magis mobilem; ut mirum non sit si aliæ atque aliæ partes obsideantur. Quamquam & vidimus in quibusdam ischiadicis erraticam esse affectionem, & occupata summa natium parte articulos quoque pedum influxu ejusdem materiei conflictari. Sed rarius. Gorræus arthritin definit articuli tumorem dolorificum, quem fluxio in eum decumbens excitavit. Quidam inflammationem definiunt, sed male, quod plus aliquando sit œdematis, quam inflammationis. Marcellus, ut diligenter annotat Manardus, definiebat inflammationem esse permanentem, male affectis nervis dolores gravissimos excitantem. At fit sæpe sine inflammatione, nec permanens est dolor iste semper, nec in nervis fit semper, nec semper validissimos affert dolores. Ceterum ossa connectuntur tribus modis: vel enim invicem coalescunt, modo sine materiei alicujus interventu, ut in mollioribus & fungosis, modo intercedente aliqua materia, ut in duris & siccis per symphysin. Vel ita committuntur inter se, ut obscurum & difficilem motum habeant per synarthrosin; vel manifestum & evidentem per diarthrosin. In prima articulorum connexione dolores non fiunt articulorum, in secunda raro, nisi quod tophi & œdematosi tumores fiunt, ut in articulationibus carpi & metacarpi. Tertia vero arthritidis sedes est inter membranas, tendines, & ligamenta quæ a periostio oriuntur, & proinde sensum habent, ex quibus omnibus firmatur articulus: hinc dolor vehementissimus excitatur, si qua illic materia intercipiatur: sive acrimonia humor agat, ut bilis; sive frigiditate, ut pituita; sive asperitate, ut gypsea; sive distensione membranarum & ligamentorum; aut inflammatione, quod ab omnibus humoribus fieri potest cum symptomatis tamen cujusque humoris propriis. Ac de arthritide dicam, ut quæ causa, quæ materiæ scaturigo, an sanguis eam possit committere, an a venis & arteriis, an a capite solo, an sit inflammatio, an in acetabulo materia contineatur, an ligamenta humore imbuantur, & quæ multi varia disputant, ac inter ceteros Fernelius hac in parte παραδοξοποιός. Quamquam tanto viro suppeditant suæ rationes: nos quidem solvere, plenisque velis navigare deliberaveramus, sed quum ex recentioribus plerique multa de ea re scriptitarint, & contra Fernelium edisseruerint, contractis orationis velis pauca afferre cogitamus; ne idem quod illi cum fastidio legentium scribamus, & ne si nudati fuerimus aliorum coloribus, ut Horatiana Cornicula implumes ridiculique maneamus. Ac primum, an sanguis sit materia? Quidam asserunt sanguinem arthritin non posse committere, quod necessum esset suppurari si in articulum incideret. At non est necesse omnem sanguinis affluxum affusionemque phlegmonem concitare, nisi in musculum, aut in carnem fiat, nec in pus abit nisi calore loci suppuratio adjuvetur. Id quod in articulo exsangui, membranoso, frigidoque contingere non potest. Sic arthritis phlegmone proprie non dicitur, sed tumor phlegmonodes dici potest.

Cap. 77. lib. 3.

Lib. 8.

Dubitant an in pyxidem influant humor, an non? Fernelius negat in cavum articuli humorem descendere, aut in spatium quod inter ossium extrema intereſt, ſed in vincula dumtaxat, atque eas membranas quæ extrinſecus oſſium extrema nectunt atque ambiunt, ac etiam in tendines eo directos. At duo argumenta affert: prius quod in chiragra tophacea humor in calculum concretus aperta cute ex articulis digitorum eruatur vinculo quod ſitum in pyxide utrumque os colligat, intacto, ac illæſo. Poſterius, ſi in iſchiade humor noxius in coxendicis pyxidem conderetur, non tam vehementem dolorem inferret, quod vinculum expers ſenſus ſit, nec tam late diffuſum. Et Galenus explicans quomodo abſceſſus fiant in febribus laborioſis in articulos, aut ſubjectam materiam laborum & ſponte natorum & non ſponte natorum eſſe totum genus muſculoſum & caliditatem maxime efficere quid in laboribus ex motu; ut mirum non ſit ſi una cum muſculis articuli laborent, & ad hos articulos abſceſſus fiat, quod utrique & muſculi & articuli concaluerint: unde tamen non patet an velir in ipſos articulos fluxionem fieri. Nec valet argumentum Fernelii de illæſo vinculo interno (nam de externo nil dicimus;) nam ſi fateatur in acetabulo ipſo lapidem aut tophum concreſcere, fateaturque quoque neceſſe eſt materiam in illud inane ſpatium irrumpere. Et quoniam illud vinculum forte eſt & validum & inſenſile, non ita ab humore afficitur. Et tametſi expers ipſius per ſe ſit ſenſus, non ſequitur tamen dolorem in ea parte non excitari per diſtenſionem, & quia res aliena in loco ubi non debet, includatur. Melius Gorræus quum explicat quid ſit articulum occupare, articuli nomine non modo oſſis, quod inſeritur caput, nec alterius oſſis cotylen intelligo, ſed & ligamenta, & membranas, & tendines, & quicquid ad articuli ſtructuram firmitatemque natam comparavit. Nam per arthritides non modo eæ partes a morbo ſunt immunes, quum etiam in longius diſſitas partes affectionis labes perveniat. Sed non explicat in cavitatemne ipſam humor illabatur. Porro quum duplicia ſint ligamenta, alia ſenſu ſunt prædita, alia non. Quæ a media oſſis parte oriuntur, ut quæ tibiam cum coxa conjungunt, ea ſenſu vacant. Quæ a perioſtio ſunt, ea ſenſum habent exquiſitum. Atque hæc ſicut & tendines in arthritide maxime laborant, doloremque inferunt. Nam inter tendinem & ligamentum quod tendinem integit, colligitur materia; hinc dolores.

Com. in aphor. 81. lib. 4.

Major difficultas de materia, & de partea qua illa defluat materia. Inter ceteros mordicus pertinacirerque, non ſine probabilitate tamen, defendit Fernelius, & a capite ſolo eſſe, & humorem pituitoſum ſeroſumque, non ſanguinem, non bilem, aut ſuccum melancholicum. Ac rationes quidem ejus in turba valent, ſed ſingulas facile eſt diſcutere ac diſſolvere.

Ac primum, ſi humor frigidus eſt uti vult, cur non potius ſtuporem afferet? Nam ait Galenus: *Pituita & ſero ejus ineſt ut torporem efficiat, non mordacitatem, niſi forte ita ſit alienum a natura, ut aut ſalſum, aut acidum fiat.* Et quum, auctore Fernelio, pituitoſus & frigidus humor auctor ſit arthritidos, unde tanta doloris acerbitas ſurget? Et in Aphoriſmis dum reddit rationem cur hieme & autumno dolores podagrici excitentur, ait hieme

Com. in part. 38. ſect. 2. lib. 6. Epid.

Com. in aphor. 55. lib. 6.

me quidem id fieri, quod quantitate & qualitate humores infestent, ac peccent. 4. Autumno autem solum secundum qualitatem. Hinc patet qualitatem humoris solam ad podagram sufficere, ut ea copia non requiratur pituitæ, quam vult Fernelius.

Rondeletius dum agitare vult Fernelium, male illius verba citat. Nam non placet Fernelio per venas, & per spinalem medullam, & per nervos fluxionem fieri: sed per inanes mæandros & aquæ ductus sub cute. Item non vult illum mucum qui per palatum deerrat arthritin committere: sed per partes capitis externas extra calvam positas vult sensim decurrere humorem.

Revera pro Fernelio facit locus præclarus quo Hippocrates explicat septem fluxiones e capite: & loquens de fluxione quæ retro fit, ait: *Fiunt articulorum ac coxendicum dolores a talibus morbis. (idest hydrope & suffusionibus aquæ) sanatis, quum id quod morbum efficit sanatur, & quod in carne relictum fuerit, cui non sit exitus, nec intro, nec foras egressum fuerit, sed tuberculum efficiens, fugit in id quod cedit, ac tum dolores articulorum efficit.* Lib. 1 de loc. aff.

Sed contra Fernelium facit id quod ab eodem Hippocrate scribitur; nam loquens de ophthalmia, duplicem mucum statuit, unum ab interno capite, & hic salsus est, doloremque excitat, alium de foris per extremam cutim capitis, eumque compressum; & hic salsus quum non sit, dolorem non movet in oculis: ergo pari ratione dolorem non excitabit si in articulos inciderit: credibiliusque eum humorem qui in articulis dolorem excitat, ab interno capite emanare.

At a pericranio, ait, humor descendit. Si a solo pericranio, cur non aliæ partes debiles humorem depositum a partibus robustis excipient? Quasi vero articuli nequeant tamquam imbecilli ab aliis partibus validis humorem supervacuum recipere. Et sit ita, magna fluxionum pars a capite fit, quod attinet novos hos sub cute aquæ ductus comminisci, & non potius apertos ductus & canales consignare? Et quum auctore Hippocrate abscessus fiant per nervos, arterias, venas, membranas, ossaque ipsa, credibilius est humorem per eas partes fluere ac refluere, per quas alimentum decurrit & defluit ad partes alendas. At coactus est ad caput confugere, quod credibile non existimet tam sincerum humorem e venis complectentibus reliquos humores secerni qui articularem dolorem sit generaturus. At facile sincerus humor fit, si vel in parte fiat congestio, vel si a cerebro humor descendat. Non quod ea sit pituita quæ per infundibulum in ventriculum, aut pulmones deerrat, quia oporteret eam in venas resumi, quod est absurdum. Sed quæ sub cute per inania quædam laxaque musculorum spatia (unde doloris in transitu vacuitas est) fluxionis hunc modum tenet, ut quasi inundatio alvei & eluvies quædam in cavitatem articulorum & partes vicinas incurrat ac illabatur. At si Fernelius negat ideo ab interno corpore in articulos humorem rapi posse, quod & via non sit facilis, & secretionem oporteat fieri humoris a massa sanguinis: Quid primum respondebit de abscessibus qui fiunt in crisibus in articulos ma-

teria morbifica & secreta a massa sanguinis, aut saltem in ventre contenta? Liber quartus Aphorismorum testatur abunde & resurgentibus a morbo, & laboriosis febribus detentis, & aliis similiter affectis in maxillas & alios articulos humorem rapi, quum absurdum sit a capitis partibus extimis eum descendere. Quum copiosa urina profluens Archigenis servum ab abscessu in articulos liberavit, an non materia illa in venis contenta erat? Alba, levis, & aequalis materies copiosa, & quae per urinas fluere debet dum abscessum in articulum facit, an non a capite emanat? Hoc asserere puerile foret. Praeterea dum fiunt apostemata modo sincera, modo mista, carbones, exanthemata, & alia id genus materia seposita & secreta, numquid a venis & arteriis fluxit? & eadem potest in partes circumsitas articulis influere, & dolorem excitare? At caput in vitio non est. Sed audiamus Galenum Comment. in 6. Epidemiorum dum explicat quomodo audiendum sit quod Hippocrates scribit quod excitato dolore colico quieverit arthriticus dolor, & contra: hanc rationem reddit: *Ideo hoc fit*, ait, *quod humorum in artus currentium ad colon intestinum impetus conversus est*. Quod satis aperte ab interno corpore facile per ductus tum manifestos, tum caecos humores modo in hanc partem, modo in illam rapi posse, necnon fieri communicationem inter artus & intestina. Quamquam de hoc forte dubitari potest.

Com. in 6. Epid. part. 3. sect. 3. lt.

Praeterea quid respondeat Fernelius Hippocrati, qui ita scribit; *Dysenteria intempestive suppressa abscessum in costis aut visceribus, aut in articulis facit. Num igitur biliosus abscessus in articulis, sanguineus in costis aut visceribus fit?* Ubi duo adversus Fernelium notari possunt: prius est, si humor qui dysenteriam committit, sive biliosus, sive melancholicus sit, inclinationem habet in alvum interiorem: & idem in artus potest abscedere, & rursus ab artubus in alvum: Ergo error est manifestus Fernelii comminisci, a capitis tantum partibus externis humorem dimanare qui arthritin sit commissurus. Posterius est quod tacite biliosas etiam fluxiones & sinceras in articulo fieri indicat Hippocrates, quod tamen non arridet Fernelio, ut qui omnem arthritin ab humore frigido esse velit. Tamen loco, illi de dysenteria respondere posset Fernelius, quod nimirum fluxionum alvi & dysenteriarum saepe Hippocratis opinione caput origo sit; quod si verum est, nil hic locus contra illum facit. Nam qui humor a capite delabens dysenteriam facit, si definat dysenteriam inducere, & alio cursum suum inflectat, utpote in partes externas, tum articulares affectiones potest inducere. Ut quum Hippocrates scribit in Aphorismis vomitum diuturnam diarrhoeam solvere, id videtur fieri quod a capite humor in ventrem descendat, qui alvum sollicitans & laevigans id afferat. Quod si illa materia vomitione excludatur, cessat affectus. Sic quum humor a capite delabens in extima cutis deerrat, dysenteria finem affert. Atque hac probabilitate nituntur. Contra Fernelium & id facit: Si lassitudines spontaneae & articulorum quaedam debilitationes & effeminationes ut gressus impotentia fit, ab humorum per corpus sparsorum, & a maligno sero quod in corpore superfluit, oriuntur;

In Coac.

untur: numquid causa aucta articulorum veros dolores excitabit? & tamen caput in vitio non est. Vidimus juvenem annos 15. natum, arthriticum, ea maxime ratione factum, quod in eruptione exanthematon non esset legitime repurgatus: an non humor iste a capite est? & Hippocrates aliud videtur contra Fernelium objicere: *Quibus Janis hieme circa lumbos frigiditas & gravitas ex levi causa, & alvus suppressa, ventriculo probe agente, his ischias, aut renum dolor, aut urinæ stillicidium contigerit forte.* Hic declarat ischiadem (quæ ad arthritin refertur; quamquam Galenus ischiadicos negat proprie arthriticos a Græcis appellari) oriri non tam ab externo capite, quam ab interno corpore. Et si suppressio mensium, aut hæmorrhoidum, aut solemnis alicujus evacuationis potest arthritin immittere, cur necessario caput tamquam mali auctorem accusabis? Internas autem humorum ῥοπὰς καὶ ὀργασμοὺς καὶ παλινδρομὰς in ischium aut articulos manifestissime aliis in aphorismis Hippocrates docuit, idque contra Fernelium. Atque utinam summus vir Fernelius eas audivisset: *Quibus de repente dum sine febre sunt, præcordii, & oris ventriculi dolor, ac circa crura ac infernas partes, & alvus in tumorem elevatur, solvit vena sectio & alvi fluxio: his febrire nocet. Longæ enim febres fiunt, & tusses, & singultus, his ad solutionem tendentibus dolor fortis coxarum aut crurum, aut puris sputum, aut oculorum privatio contingit.* Item: *Dolores ad hypochondria in febre, voce intercepta, sine sudore soluti, malum; his ad coxendices dolores fiunt.* Quibus locis patet materiam coxarum morbum effecturam in hypochondrio latere, non autem a capite derivari.

In Cont. Com. ɲ part. 3. sect. 4. Epidem. & in part. 3. lib. 6. Epidem. Apho. 65. lib. 5. In Cont.

Rationes quidem multas, easque probabiles Fernelius affert, quibus convincere se posse putat necessarium esse humoris arthritin commissuri defluxum a capite, tum quod non ita sincerus humor ab interno corpore ex venis & arteriis raperetur ad morbum generandum. Neque tam liber aditus foret, quam est pituitæ, aut sero a capite prolapso per subjectas cuti partes & occultas quasdam vias. Attamen videmur multa opposuisse Fernelio quæ ejus sententiam valde debilitant.

Non videtur parum verisimilis ea ratio quam affert de crudo succo qui in hydropicis tibias occupat, tumoremque facit, & tamen articularem morbum non parit. Gorræus putat hoc argumento voluisse Fernelium pituitam non committere arthritim, & rationum machinas in Fernelium struit. Sed errat toto cælo Gorræus. Nec enim hoc placuit Fernelio, alioqui sui plane dissimilis foret ut qui acriter defendat omnem arthritin a pituita frigidoque humore esse aut ejus sero. Sed hoc voluit Fernelius tuendo pertinaciter suam sententiam, a cerebro necessario defluere humorem frigidum qui malum committat: Quia si humor qui ab interno corpore aut per venas, aut per arterias, aut per alios aquæductus in tibias cruraque natus esset generaret arthritin, maxime id fieret in copia succi crudi ac pituitosi, qui etiam redundat in tibiis & brachiis hydropicorum. At hic humor non id facit.

Sed respondeat Fernelius: Numquid qui fluit ac refluit in tibiis hydropicorum

picorum pituitosus humor si in articulum influat potest facere dolorem & arthritim? Si idem humor & natura & ingenio, & numero a cerebro manaret, numquid arthritin posset committere in articulum illapsus? Quid impedit quominus id faciat? An quia per venas & arterias influit? At tu ipse fateris per alios ductus quam per venas fluere. Numquid iidem sunt ductus occulti per quos & humor a cerebro defflueret? An quia iste humor non a cerebro est? Quasi vero humor crudus aut vitiosus ab hepate malo & male officium faciente non æque dolores excitaret ac qui a cerebro est? Quasi vero in cerebro istam idiosyncrisiam, indolem, naturam, ac proprie talem acquirat qua dolores arthriticos efficiat? Cur ergo in tumentibus tibiis virginum fœdos colores patientium dolores etiam in vacuitate quadam febris quotidie observamus acerbiores? Numquid idem humor qui fusus dolores in tibiis excitat, si idem in articulum quempiam incideret, articulum quoque divexaret? In ictericis quibusdam fuso ab hepate & interno corpore sero humorum acri ac maligno implacabiles dolores comperimus, nihil etiamnum hepate ad id conferente. Hippocrates auctor admirabilis obscure quidem rationem videtur dedisse cur in hydrope quum multus circum articulos humor sit qui distentionem faciat (distentio autem maxime dolorem in articulis facit, ait Galenus) dolor quoque non adsit: in arthritide autem quum paucus humor sit, tanta doloris sit acerbitas. Ita autem scribit postquam de hydrope locutus est: *Si modicus fluxus fuerit* (*respectu magni fluxus qui in hydrope fit, unde repente intumescere & detumescere partem videmus*) *coxendicum & articulorum dolorem facit quum fluere cessaverit. Nam ut modicus & undequaque ab omnibus partibus fortioribus depulsus ad articulos refugium facit.* Tamen non videtur hæc ratio satis. Nam si paucus humor arthritin facit, cur non multus faciet? In cachexia & hydrope multus est. Frustra igitur & temere Fernelius affert tumorem istum cachecticorum ut doceat necessario a cerebro affluere humorem, quia qui ab aliis partibus emanat humor natus esset dolores arthriticos parere, id maxime fieret in copia succi crudioris. Pace tanti viri dicam, idipsum non intellexit. Atque dicendi confutandique initium ab ipso Hippocrate sumam. Et quia mancus in hac parte est, cetera supplebo. Tria requirit loco superius adducto ut fiat dolor articularis, ut sit modicus fluxus, ut fluere desinat, ut refugiat ad articulum: quartum & addemus, quod vim quoque suam habet, ut a partibus omnibus fortioribus ad articulum depulsus sit. Vis in eo ponitur, quod dicit paucum esse & depulsum a partibus omnibus fortioribus; nam si multus est, æqualem quamdam intemperiem facit, immo sua mole obruens indolentiam affert. Et quibus intument tibiæ, brachia, artus quoque ipsi (ut ἀναρθροι dicantur) ii stuporis sensum habent: sed quum paucus & effusus in nervos cum mole sua non obruat, satis quid ejus possit qualitas ostendit. Deinde quod a partibus pellatur satis indicat sua qualitate adeo molestum esse, ut necessarium sit aliquid virulentiæ habere, declarat acerbitas doloris, orgasmus. Nam nunc hic articulus obsidetur, nunc ille: & totius manus & pedis, modo hic digitus, modo ille,

Lib. de locis in hom.

Com. in aph. 49. lib. 6.

Lib. de locis in hom.

le, modo veterem ſedem occupans in ea conſiſtit & furorem exercet. Unde videmus ſæpe magnos eſſe cruciatus quum nil tumens & diſſimile appareat, nil lacunoſum, nil ſalebroſum. At in leucophlegmatia quum intumeat corpus totum præ copia crudi humoris, & in cachexia quum redundet humor ſeroſus & malus, ſæpe a dolore vacuitas eſt quædam. Secunda conditio eſt ut humor fluere deſinat; quod bifariam audiendum, vel ut jam actu conſiſtat fluxio, alioqui dolor non adeſſet, niſi fugax fortaſſis, vel ut per nervoſum genus, non autem per venoſum humor vagetur. Quod ad prius attinet, falſum eſt dicere non excitari dolorem niſi conſiſtat fluxio: oportet quidem materiei partem conſiſtere, aut omnino fluxionem ceſſare non oportet. Sed ut dolor perſeveret, humor conſiſtat oportet. De poſteriore ita dicam: Hippocrates primus docuit morbos venarum leviores eſſe, fugaces, contra nervorum obſtinatos ac contumaces. Et hic locus maxime conferet ad eorum intelligentiam, perſpicientiamque quæ dicimus. Ac primum audiatur Hippocrates: *Quicumque morbus a venis oritur debilior & levior eſt quam qui a nervis. Diffluit enim una cum humore qui in venis ineſt, & non quieſcit. Et natura venis in humore eſt in carnibus, Græce* ἐ ἡ φύσις τῇσιν φλεψὶν ἐν ὑγρῷ ἐςὶν ἐν τῇσι σαρξί. *Nervi autem ſicci ſunt, & cavitates non habent, & ad oſſa conſiſtunt, & maxime ab oſſibus nutriuntur; nutriuntur autem & a carnibus, & colorem inter carnem & oſſa medium habent, & humidiores ſunt ac carnoſiores quam oſſa, ſicciores & magis oſſei quam carnes. Quicumque morbus ad nervos ipſos pervenerit, firmatur, & quieſcit eodem loco, & difficile eſt ipſum educere.* Qui locus docere potuit Fernelium quæ cauſa ſit cur ſæpe tumeant detumeſcantque partes, quum tamen dolores non excitentur in articulis. Humor enim in venis continetur, non in nervis, aut ſalte m non conſiſtit quieſcitque in nervis. Oportet autem quietem habere antequam ibi dolorem creare poſſit. Et antequam ultra progredior, quoniam ille locus obſcurus eſt quo ante paullo dixit, *& natura venis in humore eſt in carnibus*: & nonnullis difficultatem negotiumque dedit, illum explicabo. Comparat genus venoſum cum nervoſo. Nervoſi generis nomine & membranas & tendines, & ligamenta, & perioſtium intelligit, item & nervos proprie dictos qui muſculos proprie dictos contexunt. Nam caro ſimplex, nervi & venæ muſculum condunt. Et dum ita comparat nervos cum venis, vult venarum naturam humidiorem eſſe duabus de cauſis, tum quod ratione ſuarum cavitatum humores contineant, qui quum ὑγρὰ dicantur, & conſiſtentiam liquidam habeant, & humectent corpus cui inſunt, & quod ſæpe perfluunt & perluunt: tum quod venæ in carnibus ipſis ſint quas enutriunt: Sic quum dicit, *Natura venis in humore eſt in carnibus*, ideſt, proprium eſt venarum, ut & humorem contineant, & in re humida ſint, ideſt, in carne. Et niſi multiplex earum tunica impediret, facile rumperentur. Sic nervi venis dicuntur duriores, (quamquam multiplex ſit tunica) quod cavitatem non habeant, quod tendines ſint, quod ligamenta, membranæ, venæ molliores ob cavitatem, quia in carne molli ſunt, quia continet rem fluxilem. Sic metonymicis res continens

dicitur mollis & humida ratione & rei quam continet, & rei in qua continetur & fovetur. Vel quum dicit, Natura venis est in humore, in carnibus: ut nomen illud, *carnibus*, sit explicatio nominis, *in humore*. Caro enim res humida est, sic vena in humore est, idest in carnibus, in quibus & sedem, & firmitatem, & augmentum, & munus habet vena. At nervi sicci sunt, quia non sunt in carnibus, & res humidas non continent ut venæ, & a rebus siccis oriuntur, idest, ab ossibus, quod ipse Hippocrates docet dum ait, Nervi ad ossa consistunt, & maximam partem ab ossibus nutriuntur: Quamquam sunt & alii qui a carnibus nutriuntur, ut qui musculos componunt. Et ut omissa interpretatione illius periodi quam obiter explicavimus, ad rem redeamus, ideo morbi qui in nervis sunt, firmantur quod dura eorum consistentia sit; qui in venis, idest, a venis sunt, fluunt fugacesque sunt magis: quod hac ratione maxime demonstrat Hippocr. *Communicant omnes venæ & confluunt inter se mutuo, aliæ sibi ipsis committuntur ac coincidunt, aliæ vero & venulas e venis extentas*. Ac de distinctione morborum nervos occupantium ac genus venosum initio illius libri de locis in homine ita scribit: *Quod siccius est morbos magis recipit, & magis dolet a natura: humidum vero minus. Morbus qui in sicco est stabilitur ac consistit, qui in humida est, diffluit, & alias aliam partem occupat, & transmigrans quietem facit, & citius sedatur ut pote in humido non stabilitus*. Quem locum de intemperie humida & sicca intelligunt, sed male: Vere enim hic locus pertinet ad alium qui sequitur de morbis nervorum ac venarum. Sed hæc relinquamus.

Lib. de locis in homine.

Tertia conditio ex his quas propofuimus, est ut ad arthritidis generationem humor in articulum, aut saltem partes proxime articulum ambientes, & exquisito præditas sensu, incurrat. Quod miror non animadvertisse Fernelium, qui indistincte proponit in cachexia non oboriri arthritin, quum tamen sit humor crudus: proinde necessario a cerebri manare. Adeone ignarus Fernelius ut non fateatur oboriri dolorem articularem si qui redundat in cachecticis humor in articulum descendat, includatur, atque ibi interceptus interclususque corrumpatur? Nam non omne excrementum quod in partem impingitur statim dolorem parit: sed alias quum sua natura efferum est & mordax primo quoque tempore dolorem infligit: alias nonnisi temporis successu acrimoniam, aut dolorificam aliam qualitatem nanciscens eumdem infert dolorem: itaque pace Fernelii dicam nil quicquam efficit quod de humore cachecticorum objicit. Siquidem si pituita sit ἄπεπτος, si tantum sit crudus humo infra sanguinem, sed qui proxime in sanguinem degeneret, si calor esset melior, non est necesse a tali humore, dolorem excitari. Nullas enim molestias exhibet, ut nec sanguis.

Nam in hydropicis quoniam hepar aliqua ex parte est refrigeratum, sanguis quoque aliqua ex parte refrigeratus est, & crudus: sed incoctus non dicitur. Alibi autem ex Galeno distinximus ἄπεπτον καὶ ὠμόν. Et talis semicoctus sanguis dolorem non creat. Hinc leucophlegmaticos non videmus laborare: In cachecticis quibusdam & iis præsertim virginibus quas fœdus detur-

pat

pat color, dolores capitis; artium & surarum intolerabiles videmus. Et quemadmodum ex muccis & pituitis quæ a capite descendunt aliæ tusses excitant alias humidas, alias siccas, nonnullæ nullas tusses protitant, aliæ statim negotium dant pulmoni eumque ulcerant, ut quæ sunt efferæ & ichore prædiτæ, aliæ etiam ingenti copia nil incommodi afferunt, sed postquam moram aliquam in pulmone sine ulla molestia egerunt, coctæ crassefactæque facillime extunduntur: Idem judicium est de humoribus qui in artus dilabuntur. Nam quum tibiæ intumescunt humore, aut brachia, & articulorum loci, non statim dolor fit, ne si quidem in articulum humor influxerit, sed requiritur certa quædam qualitas qua humor donatus repente concitat dolores atroces. Et in hoc disputationis cardo vertitur. Proinde docuimus ante ex Galeno in libro 6. Epidem. pituitam quidem torporem inducere, sed si aut salsa sit, aut acida ea atrocissimis cum doloribus sese prodit. Quod & in doloribus colicis usuvenit. Quot sunt enim quorum intestina multa pituita sunt oblita obsitaque, quos nullus coli dolor cruciavit? At si gypsea est pituita, salsa, acidaque, aut vitrea; ea suæ præsentiæ excitandis gravibus doloribus notas ac argumenta edit. Et hæc adversus Fernelium de loco, quamquam pluribus res explicari posset: obiterque de humoris qualitate & conditione diximus, sed rem totam negotiumque de humore accuratius sumus jam pertractaturi.

De humore qui causa est arthritidis, ita sentit Fernelius: *Humor continens arthritidis causas tam varius non est atque traditur: nec enim sanguineus, nec biliosus, nec melancholicus est umquam, sed omnino vel pituitosus, vel serosus*. Tam graviter iterum peccandi, & hoc contra veteres asserendi occasionem dedit illa alia erronea opinio quam paullo ante explosimus, de origine arthritidon omnium cerebro, quod aut pituitosum solum humorem, aut serosum cerebrum suppeditet. Sic duas illas erroneas opiniones ita complicavit, ut alia alteram pepererit, & toti antiquitati opposuerit. Si enim humor unus foret pituitosus tam sævi articulorum hostis auctor; quid veteres practicos in eam opinionem adduceret, ut pro arthritidon distinctione & causarum, remedia quoque distinguerent? At remedia instituunt ad biliosam arthritin, ad sanguineam, ad serosam. Ergo verum est tot esse species, alioqui in rem ægrorum gravissime peccaretur. Atque ante jam refutavimus argumenta eorum qui negant fluxionem ullam esse sanguineam quæ arthritin quoque sanguineam creet, quod necesse esset in pus sanguinem verti. At sanguis quidem quum dicitur suppurari quum in ventrem erumpit, verbum suppurari generalius pro corrumpi sumitur, ait Galenus. Et aliud est in ventrem, aliud in articulum irruere. Quamquam & in articulo suppurat, idest corrumpitur, malam alienamque qualitatem accersit, unde in sua generatione, & in loco, a quo mittitur, laudabilis ex eventu mala qualitate insignitur. Deinde sanguis in carnibus corrumpitur quidem ac suppurat proprie, sed non in articulis. Immo quum in articulum incidit, recrudescit quodammodo, & suam maturitatem amittit. Quod forte imposuit Fernelio, quod videat inflammationes in articulis nonnisi intra 40. dies solvi, & pituitescere quodammodo omnes qui in articulos fluunt humores; immo

Aetius tetrab.3. sermo. 4. 14.15.16

Lib. 3. de morbis cap. de pleuritide ex dorso. immo si prius calidi forent, ob loci naturam incrudescere. Quod mirum non sit. Nam & Hippocrates in libris de morbis scribit contingere, ut a pulmone ipso pus in thoracem erumpat, & tametsi antequam eruperit maturum sit, tamen dies aliquot exspectari vult donec rursum pus ipsum, maturescat: Sic mutatione loci maturitas puris exolescit, aut saltem diminuta retunditur tamquam materia perfrigerata.

Similiter in febribus materia cocta mitificataque in partem aliquam relegata recrudescit. Et in sexto Epidemiorum quum loquitur Hippocr. de concretione lapidis in vesica, ait Galen. frigiditate vesicæ, tamquam corporis ex sanguis lapidis coagmentationem juvari. Itaque fieri potest ut frigiditate articuli sanguis, aut alius humor eo influens, licet sit calidus, facile suum calorem amittat. Non tamen ideo frigidus humor arthritidis causa est. Ideo Hippocr. dicebat sanguinem esse natura frigidum, quia quum sit de genere aqueorum, facile suum calorem amittat. Sed ad hujus rei de qua agitur demonstrationem conferet plurimum ea demonstratio quam attulit Galen. in Aphor. explicans cur inflammatio in podagricis intra dies quadraginta cesset, & non ante. Quod forte pro Fernelio facit. Nam inflammationem quæ arthritidi supervenit ex eventu tantum contingere ait, nempe vi doloris. Ita autem scribit, *Quæ carnosas partes occupat inflammatio morborum acutorum subjicitur termino, quoniam carnis substantia mollior est & rarior natura ligamentorum. Unde & tardius inflammantur chordæ ac nervi si vulnerati fuerint (Græce* τρωθῶσι, *Leonicenus vertit, ex ictu) & longiori tempore ad consistentiam inflammationis perveniunt & tardius sanantur. Qua enim ratione vix aliquid externi in se recipiunt, quum duræ sint ac densæ hujusmodi partes, hac ipsa ratione vix a se dimittunt. Quapropter solutionis terminus est dies quadragesimus, quia quum in articulationibus humores sint, & ligamenta amplexantia ipsas oportet evacuari* ἀτμωδῶς; *idest, in modum vaporis.* Mirum autem est cur dicat tam ægre admitti humores a membranis & ligamentis, & a nervis quum videamus eos qui articulari dolore tenentur facillime modo hanc partem, modo illam laborare. At si tam ægre admitterent humores, non tam subito dolor inde surgeret. Quin etiam facillime & tremores, & convulsiones in febribus videmus excitari: si nervorum ea est durities & tendinum & membranarum, quomodo tanta est aptitudo? Nam videtur æquum esse ut idem fiat, quod & in pleuritide fieri scribit Galenus: dum enim confert pulmonem cum membrana costas succingente, ait pulmonem ratione suæ mollitudinis paratum esse ad recipiendum quemvis humorem, non item membranas, quod hæ non ita facile admittant humorem quemvis, sed biliosos magis: unde major pleuritidon pars ab humore est bilioso. Si articulorum ea comparata ratio est ut eadem horum sit natura, atque membranarum succingentium costas, oportet necessario, aut tenuem & biliosum, aut plane serosum humorem qui arthritides faciat, aut falsum est quod in hoc atque illo articulo tam subito dolor excitetur. Duræ sunt partes, humor est frigidus & pituita, ut vult Fernelius: immo negat, aut esse bilem, aut sanguinem, quomodo tam facile humor admittitur? æquum non videtur. Quomodo enim tam crassus hu-

Lib. 6. Epid. *Comm. in part. 15. sect. 3. lib. 6. Epid.*

Lib. de corde.

Comm. in Aphor. 9. lib. 6. Aphor.

Comm. in Apho. 33. lib. 6.

humor in cavitatem & locum διαρθρώσεως, fubiret, quum lentor & pigrities id impediat? Quamquam poffit quis refpondere imbecillitatem partis quamdam diffectionem afferre, & aptitudinem ad fluctionem facile admittendam. Accedit quod humorem in orgafmo effe oporteat: orgafmum autem adjuvat ichor quidam malignus qui animat, impellit, ciet, & movet humorem fua natura fegnem & pigrum. Atque articulares dolores etiam a valde calida caufa oboriri teftatur Gal. ubi docet morbos connutritos in fenecta relinquere: interpretatur de calida hemicrania, calido renum affectu & articularibus doloribus a calida caufa obortis, quibus omnibus obrepens fenectus tamquam frigida remedio exfiftit. Nec diffentanea docet in Aph. dum ait dolores articulorum in fqualoribus a fluxione non fieri, quod quum tempus ficcum fit non videtur natum ad fuperfluitates generandas quæ arthritin committant: Sed fi caliditas immodica fuerit ab acribus humoribus poffunt arthritides excitari. Itaque miror quomodo Fernelius tam longe a veterum dogmatis defciverit, ut præjudicatam fuam opinionem tam mordicus defendat. Etfi enim magna arthritidon pars, five per defluxum id fiat, five per congeftionem, ab humore frigido eft, tamen errore non vacat afferere omnes ab humore frigido effe eoque a capite emananti. In quo graviter in ægrorum commoda peccatur: Nam eft ubi calidis utendum remediis, eft ubi frigidis, eft ubi moderatis. Quod fi omnis a pituita effet, ad calfacientia perpetuo effet recurrendum. Item aliud eft agitare medicamentis caput eique confulere, aliud aliam partem. At fi folum caput auctor exfifteret, ad id unum dirigendum effet omne confilium noftrum: Itaque magni inter eft ad curationem morbi, & ad ægrorum falutem multo ante conftituere an foli capiti malum acceptum fit ferendum, an fola pituita aut ejus ferum in vitio fit. Quamquam ut ante dictum eft forte impofuit Fernelio quod humor qui actu in articulo continetur quadamtenus frigidus, aut frigefactus fit, quod ita fit comparata ratio articulorum, ut quia multas habeant partes fpermaticas & frigidas, affluentem humorem etiam natura calidum, & a calido loco derivatum infrigident ac incrudent, ut ita loquar, quod ex Hippocrate demonftratum eft. 9 Cum itaque & experientia, & ratio, & auctoritas Hippocr. 10 quam fupra non meminimus afferre, quæ ftatuit aliquas arthritides a bile effe, dictet præter pituitam alias effe caufas arthritidis, & aliam auctorem mali partem quam caput, relicto Fernelio amplecti oportet methodum medendi aliorum, ne mala rei opinione inducti male remedia alia pro aliis ufurpemus: Ac facile mihi perfuadeo, ideo fæpe articulares dolores invalefcere magis, ac ægrefcere medendo ægros, quod audito arthritidis nomine ftatim ad calida remedia deveniamus eaque impenfe calfacientia & digerentia. Quod fi femper materia frigida foret, non effet verifimile, ita malum infolefcere, ac furere, quum contrariorum curatio per contraria legitime inftituatur, nifi forte dicas (quod etiam probabile eft) dolorem quoque augefcere, quod ufu rerum ita calidarum quibus ftatim utimur fine judicio & diftinctione quod morbi nullæ fine induciæ, fæpe fluxiones irritentur, qua irritatione dolor quoque increfcit. Dum enim humor turget fluitque nil eft deterius quam fotibus, aut emplaftris ex

Com. in part. 6. fectio. 5. lib. 6. Epid.

Com. in Apho. 16. lib. 3.

Gal. ad Aph. 2. lib. 6.

Hippocr. lib. de internis affectionibus.

rebus calidis uti: Vel etiam usu nostrorum remediorum sæpe dolor augetur; quod materia sit ἑτερογενὴς, ut quod remedium uni humoris parti convenit, alteri plurimum obsit, ut quod remedium primo loco usurpandum duxeris, illo relicto statim ad aliud confugias. Accedit quod humor qui arthritides efficit, maxima ex parte venenati cujusdam seri naturam resipiat redoleatque quod per se pepasmum mitificationemque non admittit. Immo usu remediorum, nisi valde sint anodyna, incandescit ferocitque magis. Nec mirum est si sæpe irrita fit opera nostra, morbusque iste medicorum nuncupetur opprobrium. 11. Ceterum contra quam senserit Fernelius certa sunt signa quibus dignoscas a capite humorem subtus cutim, aut per spinalem medullam defluere, aut ab hepate & visceribus per venas & arterias derivari. Et quæ defluxiones a capite sunt, magis sunt sinceræ; quæ a visceribus, minus sinceræ sunt, quod humores promiscue in vasis coerceantur ac confluant. 12. Quod miror Fernelium non animadvertisse. Signa ista diagnostica & Aetius & Rondeletius sunt persecuti. Nos illa omittemus & si quando usus inciderit, ex istis venabimur, ne si illa adjiciamus, in molem oratio excrescat.

Quum inietur consilium pro Forcerii mercatoris cognato cui dolores arthritici sunt familiares, & autumno & vere repetunt maxime, creditum est serum maxime putre a visceribus manans, causam reducis istius mali esse. 13. Declarat curatio. Nam nulla habita capitis ratione quum primum expurgata regio prima ventriculi & educti multi serosi humores electuario diacarth. & syrup. rosarum solutivo, præripiebatur occasio reditus: Ac quæsitum est si humor frigidus & pituita arthritidis auctor, cur pituitosi non sunt podagrici, quum peculiaris iste humor redundet?

Si a capite est, cur qui chæradas habent, quarum origo maxime tribuitur ab Hippocrate, non sunt podagrici, aut alia specie arthritidis laborant? (*Lib. de glandul.*) verisimile id esset si caput auctor esset mali. Nil obstat objicere tophos qui in arthritide apparent ut doceas materiam esse phlegmaticam: nam biliosus humor & alius a pituita usu refrigerantium, aut digerentium nimium, aut a parte frigida frigefactus tophos inducere potest.

Multi olim arthritici liberati sunt morbo, sed epileptici, aut apoplectici interiere: repertum est cerebrum aqua plenum, sic verisimile est a cerebro malum esse.

Si semper a frigido humore esset arthritis, eoque a cerebro labente, chæradas efficeret, aut dolores in transitu excitaret, aut præeuntem haberet gravitatem capitis, aut nucæ colli. At sæpe nil tale apparet, unde colligas aliunde plerumque esse.

Ad præcautionem tam sævi mali, & evacuationem seri illius putris morbi relapsum committentis visum est ut uteretur hieme decoct. foliorum senæ cum hermodactylis, & sæpe syrup. rosarum pallidarum cum succo mercurialis.

Vere pilulæ commendantur sine quibus, de hermodacty. & fœtidæ. Autumno & vere si quid suadeat, tundatur vena, vivat abstemius.

Partibus dolentibus adhibeatur unguentum de limacibus; aut madeant panni in mucagine limacum.

Un-

Urgentibus doloribus folia hyoscyami cocta in lacte cum capitibus papav. & floribus chamæmeli adhibeantur parti.

ANNOTATIONES.

1. *Hipp. lib. de dieb. Decretoriis docet Ischiadicos dolores esse a congestione & concretione humorum in acetabulis præsertim post incalfactionem a sole.*

2. *Gal. Com. ad Aphor.* 49. *lib.* 6. *ita ait, fluctionem arthritin facientem primum suscipiunt loca dearticulationum, deinceps circumstantia omnia ad cutim usque. Et quia implentur articulationes etiam quæ circumjacent ligamenta extenduntur. Nervi & chordæ illic non inflammantur, sed tantum dolent quum dearticulationes extenduntur.*

3. *Gal. Comm. in Aphor.* 49. *lib.* 6. *tanti doloris in arthritide causam ad distensionem revocavit.*

4. *Fernelius hic valde ratione nitetur, quod si humor biliosus arthritin committeret necessario inflammationem faceret. Cur enim membrana in thorace tam facile inflammantur in pleuritide, & in arthritide tam ægre si eadem est materia?*

5. *Et in* 2. *Epid.* 1. *sect.* 3. *splenis & viscerum tumores & inflammationes in articulorum morbos desinere scribit: Et in sectione* 7. *lib.* 6. *Epidem. Tusses in articulorum morbos desinunt per translationem, ut credere est. Maxime vero sunt sicca tusses, quia alio materia præripitur. Et sub finem sect.* 8. *lib.* 6. *Epid. in suppressione mensium dolores & rubores articulorum nascuntur: ergo id est ab interno corpore, non a capite. Et quod majus, in ulceribus articulorum & partium externarum si tumores sint rubicundi, & statim evanescunt, dysenteria cruenta oboritur, vide consensum externorum cum internis, ut a capite id non fiat.*

6. *Locus est præclarus cap.* 12. *Sermonis* 4. *Tetrab.* 3. *Aetii ubi docet multas causas ob quas suppuratio in articulis non fiat.*

7. *Hippocr. lib.* 2. *Epid. part. sive historia* 3. *docet quomodo tophi in arthritide generentur.*

8. *Anno* 1575. *qui siccus & squalidus erat maxima fuit articulorum dolorum ubertas.*

9. *Hic locus est valde notandus: et contra Fernelium facit, idem in cerebro visitur: nam substantia cerebri vaporem calidum et refrigerat. Quod si quis neget illum librum germanum esse librum Hippocratis, legat Aphorismum* 25. *lib.* 5. *Aphor. ubi vult auctor affusione aquæ frigidæ articulorum tumores et dolores tollere, tum ob revocationem caloris, tum propter inductionem torporis. Quid respondebit Galeno qui in coxendicis dolore in malleolo arteriam secuit quum affectus esset ab humore calidissimo? sub finem lib. de sanguinis missione. Quid diceret Fernel. quum plerique acerbis articulorum doloribus vexantur, quum nullos aut exiguos dolores, aut in capite, aut in collo senserint? Quasi vero tam effera materia et serum a capite manare queat, et non excitare dolores transeundo? fieri id non posset.*

set. Si nitrosa et salsa fluxio a capite tantos in transitu dolores excitat, immo et in metaphreno, et quæ transit quamdam inducit phthisin; an credibile materiam quæ guttam facit pepasmi ex se expertem, opinionem Fernelii per tot partes subtus et cuniculose transmitti, et nullos pæne dolores excitari? Sic credendum est imbecillitatem naturalem partis, aut acquisititiam, quia omnis dolor in parte digestivam facultatem et coctricem debilitat, et propterea facilis sit proventus excrementi loco veræ nutritionis, facile ad arthritin facere, ut si qua depuratio et defæcatio sit sanguinis, eam fecem facile admittat. Nisi Fernelius dicat in sua generatione non esse tam malam materiam, sed tempore et mora eam acquirere malignitatem. Quod idem dixit Gal. de tussis materia quæ in scrotum descendit par. 12. sect. 1. lib. 1. Epid.

11. *Si cruditates, crapula et similia ejusmodi arthriticos efficiunt, quid causæ est cur caput accuses?*

12. *Quid impediet quominus dicamus nec a capite esse materiam arthritidis, nec forte ab interno corpore, sed eo modo per dispositionem articularem generari in habitu corporis quo elephas in aliis, et chœrades in aliis. Nam in habitu ipso vitium est, et cancrosa et chœradica dispositio, et articulosa, ut sic dicam.*

CONSILIUM XCV.

De Gonorrhœa virulenta.

QUEMDAM fœda Gonorrhœa detinebat. Quum eam negligeret, nec medicorum consilio satis diligenter audiret, suppressa est, & ea contingere de quibus paullo ante dictum est. Imprudenter & parum sciens quid tam virulentæ materiæ suppressio vehat uxorem suam compressit. Medio graviditatis tempore dysentericum & serosum profluvium mulier patitur, quo vix liberatur. Ac prudenter Medici non censuerunt statim suppresso isto profluvio, laboranti consultum iri. Audiverant enim nonnihil de mariti diversione ad alias mulieres & quævis impura prostibula. Ideo in eam suspicionem venerunt, ut contractum hoc malum a portione virulenti fieri crederent. Ac, opinor, ea forte in luem veneream incidisset. Nono mense fetus educitur purus & incontaminatus. Quod mirum fuit quum fatus esset patre adhuc semen tam diri venenî continente. Sed non diu impune tulit innocens hæc proles impuritatis paternæ luens pœnas. Nam quum forte matri propinatum esset pharmacum alius rei causa, & jussum esset lactari infantem etiam medio purgationis tempore: Repente multis corporis partibus argumenta certa luis & scabiei Hispanicæ paruerunt. Continuo vocari medicos & Chirurgos, iniri consilium, rem reformidari, metui matri nutrici. Ablactatur infans nondum duos menses natus. Parvo lacte pascitur ex vitreo vase collum gruis habente. Provisum puello hoc remediolo:

℞. butyr.

♃. butyr. recentis non salsi lauti in aq. salviæ ℥ iiij. argenti vivi exstincti aq. eadem salviæ ʒ ij. facta subactione in mortario diligenter, paretur linimentum.

Ad arcendam autem luem veneream quæ vere eam posset tandem adoriri, ita matri providetur:

♃. Limatura ligni sancti ℥ iij. salv. beton. chamæpit. stœchados utriusque, meliss. morsus & scabios. an. m. j. ſ. Absinth. centaurii minoris buglos. borag. an. m. j. rad. ireos florent. scordij, tormentil. tunicis & dictamn. an. ℥ j. ſ. seminis cit. card. sesel. sileris monta. pœoniæ an. ℥ ſ. radicis pœoniæ & angel. an. ſ. gentianæ ʒ iij. theriac. veteris & mithrid. an. ℥ i. ſ. Opiata Fernelii ℥ i. ſ. madeant omnia in vino albo odorifero, adde succi pomorum ℥ iij. pul. diamarg. frig. latit. & diarrh. abb. an. ʒ j. aqu. nenuph. lib. ſ. concludantur omnia alambico, & fiat distillatio.

♃. Conſ. flo. nenuph. bugl. anth. an. ℥ j. conserva acori ℥ ſ. cort. citrij. cond. ℥ ij. pul. el. diamar. coral. rub. carab. seminis angel. & rad. bistort. an. ℈ j marg. elect. ℈ j. elect. diarrh. abb. triasant. an. ℥ i. mithrid. ʒ iij. cum syrup. conserv. citrij fiat opiata, utenda ad ʒ ij. hora somni.

♃. aq. theriac. scab. cardui. an. ℥ iij. ſ. passentur per manicam Hipp. cum sacch. & pauco cinn. cap. cochle. duo jejunus a somno excitatus.

♃. Sarseparil. q. x. meliss. stœchados radicum omn. aperit. scordii, mercur. salviæ, beton. an. m. j. rad. acori, eryng. aristo. ang. an. ℥ ſ. enul. camp. m. j. frusta pomorum redolentium, fumar. absinth. an. p. j. bipinell. m. j. poly. passul. an. m. j. seminis pœon. sesel. an. ℥ ſ. fiat decoctio ad lib. j. infunde foliorum senæ ℥ iij. adde express. ℥ j. ſ. agar. trochis. infusi in aqu. beton. & sal. cum ʒ ij. cinnam. & ligni aloes ʒ j. adde syrup. ros. pallid. ℥ iij. & sacch. sufficiens.

♃. conserva stœch. sal. beton. meliss. anth. an. ℥ j. ſ. cort. citrij. conditi. ℥ j. zinzib. conditi. ℈ ij. conser. accori ʒ i. ſ. myrob. emblic. & confectionis alk. an. ʒ iij. conserva buglos. ℥ ij. theriaces ʒ iij. opiata Fernelij ʒ j. ſ. excipiantur omnia cum syrup. conservationis citrij.

♃. Ambra gris. ℈ j. pul. læt. de gemmis archonit. an. ʒ ſ. diarr. abb. & diamarg. frig. an. ℈ i. cinnam. gr. 4. pul. radicis angel. & tormentillæ. an. ℈ j. cum sacch. soluto. in aqua card. infusionis ʒ ſ. ligni aloes, fiant tabellæ pondere ℥ ſ. utendæ.

♃. Theriaces, mithrid. an. ℥ ij. confectio Alkermes ʒ 6 elect. de gemmis ℥ ſ. limaturæ interioris guajaci. ℥ iij. seminis pœoniæ & citrij. an. ʒ 6. conserva viol. & buglos. an. ℥ i. ſ. succi pomor. odorifero. & aq. nenuph. an. lib. ſ. Ponantur omnia in alambico & utatur ea aqu. intranti laconicum.

Item ♃. rad. enulæ, angel. tormentil. capparum. Eringio. apij, petroselini poly. an. ℥ ij. meliss. scab. bipinel. plantag. an. m. ij. lupul. buglos. scolop. ceterach. an. m. j. fumar. primul. veris. an. p. j. semin. bomb. dictam. citri. an. ℥ ij. conſ. enul. camp. acori. meliss. an. ℥ i. ſ. pul. elect. de succo rosarum diamarg. frig. an. ℥ ſ. decoct. ℥ iiij. guajaci, ℥. ℥ ij. chinæ ℔. ij. decocti plantag. ℥ iij. theriac. & mithrid. an. ℥ i. ſ. Adde aquarum cordialium lib. ij. Ponantur omnia in alambico.

CONSILIUM XCVI.

De febre lenta symptomatica.

CONSULIS Amorræi filia annos duodecim plus minusve nata sæpe animo deficitur, immò alias putat sibi præcludi fauces, alias halitum nescio quem sentit cum cardiogmo, capitis dolore, præsertim in anteriore parte. Dolor non est pertinax. 1. Coloris est vicissitudo in facie, modo cum pallore quodam rubescit, modo pallet solum, suffusa alias aliqua ex parte est facies. Argumenta sunt fœdorum colorum: destillatio tenuis est in pulmones, aliquando spirandi difficultas. Metuebatur illi ne periculoso aliquo tandem cerebri morbo tacta intereat: ut ejus sorori contigit, quæ Cataleptica post febres erraticas, interiit.

2 Initum consilium prophylacticum potius quam therapeuticum calido & sicco hepate erat, adeoque calido ut partim alimentum corrumperet, (unde illud 6. Epid. *qui ventre sunt calido, carnes habent frigidas*) partim aliquid attraheret, reliquum media veluti via in lactibus resideret. Nam quoties repurgatur, pulti simillimam excretionem facit biliosam, olidam, vermium parentem; unde & aliquando vermium molestiam sustinuit. Sic obstructio id ipsum juvat. Quod autem obstructio sit eaque cruda, declarant urinæ in calidiusculo corpore aqueæ existentes. At nec ratione corporis, nec ratione febriculæ quæ sæpe apparet, nec ætatis ratione tales apparere debent. Nam in pueris aqueæ urinæ ab Hippocrate damnantur in prognostico. Quamquam in nostris Epidemiorum libris animadvertimus ex

In Coacis. Hippocrat. *In erraticis febribus aqueas urinas splenicas esse*. Quod forte in hac contingit puella. Mutationem colorum ad elationem vaporum fugacium referebamus, nec non ad animi imbecillitatem & caloris, qui facile intro recurrat. Hippocrates hujus quidem rei generalem rationem dedit, *Colorum mutationes fiunt corde constringente se, aut laxante*: laxante qui-

Lib. de Corde. dem fiunt bene colorati & rubicundi, constringente vero pallidi & virides. Et illa ἀσώδης, quæ aliquando apparet, in malis poni potest, aut homonymos bona est. Caloris in pulmonibus majoris indicium esse potest. Videtur quidem dolor iste capitis symptomaticus esse, tum quod fugax sit (quamquam si dolor capitis per protopathiam sit, necessario non existat stabilis) & videatur tantum per vaporis, aut exhalationis elationem fieri. Nam punctionem morsumque in ventriculo præsentit. At verendum tandem ne dolor iste ita jus vindiciarum in caput habeat, ut non amplius per sympathiam, sed per protopathiam fiat. Nam quum partes laborant per consensum, id fit aut quia facultas non suppeditatur, aut materia ut in respiratione, aut per vapores. 4. Quum prioribus duobus modis fit id, actio quidem læsa est, sed pars a qua suscipitur actio illæsa est, sed quum pars aliqua per consensum laborat ob summissos vapores, actio quidem partis læditur, & ipsa pars laborans per sympathiam afficitur: sed ita afficitur, ut si dispositio in parte aliqua fiat, jam non amplius secundario, sed primario pars laboret ipsa. Ac probabile excitari ichores a partibus inferis. Porrò opinione Galen. ichores tribus de causis in ventriculum incidunt, aut propter

mærores,

mærores, aut dolores, aut infirmitatem ventriculi: Accedit & longa abstinentia, & compassio. Ac revera statuere oportet in hoc corpusculo caliditatem & siccitatem cum squalore, unde magna excitandorum fumorum occasio nata est. Quemadmodum enim excedens humiditas immoderato calori juncta corpus languidum & decoctum reddit, necnon effeminatum; ita calor acer mordaxque dum humores accendit, acuit, irritat, excitandis vaporibus magnam ansam porrigit. Post unam atque alteram purgationem syrup. solennis est institutus ex bechicis, thoracicis, splenicis, foliculis, sena, agarico præparatis, & coctis ut decet. Item hæ tabellæ institutæ.

♃. Seminis pæoniæ gra. 8. marg. el. corall. utriusque spod. trochiscorum e carabe. an. ℈ j. eboris, cornu cervi an. ℈ ſ. ossis de corde cervi pulveris coriandri & diarrh. abb. an. ℈ j. cum sacch. in aqu. card. soluto, fiat tabell.

℞. Conserv. beton. stœchad. rof. buglos. an. ℥ j. conservæ anthos ℥ ij. corticis citrij conditi ℥ iij. rasuræ eboris, cornu cervi an. ℈ j. theriaces ℥ j. fiat opiata cum syrup. conserv. myrob.

♃. Pulveris hiera ℥ j. agar. troch. & rhab. an. ℈ j. cap. ℈ j. aut ℥ ſ. hujus massæ.

Utatur quotidie jusculo mane in egressu lecti: æstate lacte asinæ: Paretur pulvis ex lumbricis terræ & chalybe præparato si utile videatur.

ANNOTATIONES.

1. Febris ista lenta est & continua, & symptomatica qualem Fernelius describit libro de febribus cap. de symptomaticis lentis.

2. Huc pertinet locus commemorabilis lib. 2. de Diæta acutorum part. 22. Quod Hippocrat. velut concoctionem esse elixationi similem docet, tamquam coctio fiat a calido non sicco squalentique, cujusmodi est febrilis, sed humido & vaporoso, cujusmodi est qui in animalibus secundum naturam exsistit. Fernelius cap. 13. lib. de urinis istis tenuibus, & aqueis abunde satis.

3. Arculanus cap. de Cephalæa, ait, qui dolores capitis sunt per sympath. sæpe cum periodis, & cum paroxysmis fiunt prout sunt causa periodi, in membro communicante. Quamquam hoc non verum est perpetuo. Nam etiamsi in capite humor sit qui morbum per protopathiam faciat, tamen non perpetuo vexat, sed suas habet periodos: Id ut intelligatur, quoniam difficile est admodum, legendus est commentar. ad Aphorism. 28. lib. 6. Aphorism. Et de hoc diximus lib. 2. nostrorum consiliorum in hist. de fratre hujus puellæ.

Nam Galenus comm. in Aphor. 19. lib. 2. de Chronicis morbis disputans, ait illos a crassis humoribus fieri, & paucos ex his per sympathiam fieri, & absque loco affecto, utpote venis æqualiter humores corruptos continentibus. Sed ἰδιώτου νόσου, ut in hemicraniis longis contingit, possunt esse sine humoribus illis crassis. Sic aliud est, χρόνιον νόσημα, aliud

διάθεσις χρονία. Ceterum quum dolor est per propriam affectionem est magis continuus quam quum est per sympathiam. Et vis ponenda in verbo, magis, id autem fit, ait Arculanus, aut quia membrum longo dolore debilitatum facile aliarum partium excrementa excipit: aut quia per dolorem spiritibus resolutis digestiva & expulsiva facultas languet, unde non probe conficit alimentum, nec superfluitates quæ in qualibet digestione resecantur, debite expellit, &c.

CONSILIUM XCVII.
De Pleuritide notha.

JOANNES LE MIRE, mercator quum Meloduno Parisios lintre devectus petit rigente admodum hieme, vi frigoris ita calor intro cogitur, ut inde horruerit valde, deinde calorem ingentem conceperit. Media nocte cœpit queri de dolore fixo ac pungente ad nothas costas. Magna nothæ pleuritidis suspicio est. Is narrabat sæpe se ea in parte dolores quos colicos vocabat, solitum esse sentire, qui fomentorum usu non ita multo post levarentur. Ac primum ei credidimus quum tamen apud nos potius valeret opinio ac suspicio pleuritidis per congestionem aliquam excitatæ; quam narratio de vetere dolore, coegimus ut alvus enemate sublueretur. Ac dolore perseverante, ut urgeretur occasio, tertia pomeridiana bolum cassiæ addita confectionis de dactylis portiuncula ne medicamentulum ignavum maneret, exhibuimus: hujus usu multa corrupta admodum educta sunt. Sequenti die relicta sede priore, dolor ad orificium ventriculi pertinebat. Tunc nos pœnituit, quod non die præcedente venam secuissemus, ut ne inflammatio ad aliam nobilem partem, uti contigit, serperet, ac oberraret. Valdeque timuimus ne in ventriculo malum figeretur, gravioraque omnia nascerentur. Quod aliquando a nobis observatum est in vitriarii filio: Qui qnum per tres dies de dolore lateris questus esset, & neglecta iterum esset phlebotomia, repente malum regionem ventriculi ad xiphoidem cartilaginem obsedit, vomendi desiderium; febris ὀξώδης lipyria, mors repentina. Per tres dies continuos venam ter secuimus: purulentus sanguis detractus est, ne guttula quidem puri sanguinis: viribus metuebatur ob ætatem ingravescentem. Dolor non erat fixus. Thoracem dilatare omnino non poterat. Respiratio alioqui erat facilis, nisi quum magnum respirare cogeremus. At tum narrabat se aliquid imis costis inhærens sentire quod respirationem eliderct. Sitis & febris erat ingens, omnia cruda. Nam nec alvus nisi sollicitata ferebatur, nec quicquam ex facili e pulmone educebatur. Dubitabamus an diaphragmatis esset inflammatio præsertim in parte concava, præsertim qua attingit nothas costas, si inflammatio foret illius partis cur non deliraret, quærebamus. Suspicabamur collectam ibi illam materiam & præsertim serosam (quod dolores vagi apparerent) quæ olim colicos dolores excitarat. Idque evenisse arbitrabamur ob ambientem impense frigidum, unde suppressio nata foret.

ret. Ad id cogitandum situs partis dolentis incitabat. Tamen quærebatur, si ea in parte inflammatio esset cur non ad claviculas dolor pertineret? Sed sectio corporis post mortem omnia de quibus dubitabamus aperuit. Ergo quum circa finem diei quarti dubitaremus an quarto secanda vena esset in tanta siccitate morbi, febre, difficultate spirandi, dolore: Ecce primarius medicus videns nostras sectiones inutiles, ratus collectionem esse quamdam (uti ante monuimus) ad catharticum confugit idque vehemens admodum, ut vi deturbaretur humor qui infra diaphragma consisteret. At quum humor nullus esset infra diaphragma morbi auctor, irritum medicamentum fuit, & duabus post horis hypercatharsin induxit, perturbationem tantam ut brevi ægro intereundum fuerit. At ut Hippocrates scripsit: *Turpis est calamitas dato medicamento eodem die ægrum interire*. Erat infra subsistendum. *Lib. de medicamentis.*

Quamquam hic difficultas magna est. Nam novimus mulierem cui post phlebotomiam quum datum esset medicamentum sequenti die, quia inane fuit medicamentum & non potens satis, statim delira facta est. Vehementia febris a tam valido medicamento debebat dehortari, item virium infirmitas, tum ratione ætatis, tum multa venæ sectione inducta. Potius sequendum erat Gal. consilium cujus verba ad unguem tenenda sunt: *Ubi non solum acutus morbus fuerit, cujusmodi est pleuritis, verum & cum febre vehementissima, multo magis vitanda purgatio, atque per sectionem venæ vacuandum magis etiam si ad hypochondrium dolor finiatur. Nempe & si minus quidem auxilium quam per purgationem venæ sequatur, securius tamen multo exsistit. Immo nullum periculum impendet ex eo quod fit per sectionem venæ, eo discrimen maximum subeunte quod per purgationem tentatur, maxime si laborantis naturam non fueris expertus. Si enim naturam non noveris, metus est ne plus justo vacues, aut nullo pacto naturam moveas, aut si moveri, non sufficienter vacues. Quæ omnia magnis in morbis offensas pariunt: quod non facile ut in iis qui non febricitant, emendatur. Quum igitur febris non fuerit vehemens, & naturam laborantis expertus fueris, ad medicamentum purgans te conferes, iis quæ ab Hippocrate dicta sunt usus.* Atque hoc in loco tria animadvertere oportet, dum sectionem venæ antefert purgationi: primum est quum meminit febris vehementissimæ, ut vehementia febris dehortari debeat purgationem, præsertim & quum adsit inflammatio: febris autem vehemens & inflammatio purgationem dehortatur, quod medicamentum calorem sit adaucturum: Secundum quod minus auxilium a sectione venæ sequatur, quam a purgatione: Tertium, quod securitas sit magna in sectione venæ, non item in purgatione. *Com. ad part. 11. lib. 2 de Diæta acut.*

Quæ tria sunt diligenter animadvertenda, ne forte sententia Galeni male intellecta nos valde munitos putemus, quum alioqui gravissime erremus. Quid enim obest illud quod objicitur de febre ardentissima? nam in pleuritide ea præsertim quæ occupat hypochondrium: (de ea enim illo loco agit quamquam & generaliter illud intelligi potest) non est tanta febris: si non tanta febris, & si minus auxilium affert sectio venæ quam catharsis, ut idem fatetur Galenus, omni ratione amplexanda est purgatio, non autem purgationi præferenda sectio ut securius consilium, & remedium.

Quor-

Quorsum enim ista securitas, si non prosit remedium? Præterea si febris vehemens, possumus dare medicamentum non ita eradicans, non calfaciens, non agitans. Item quod ad eum calorem quem præbitum medicamentum

Aph. 24. lib. 1. afferet, iam respondit Galenus in Aphor. medicamentum quidem calfacere, sed majus sequi commodum ex evacuatione humorum morbificorum, quam incommodum ex ea calfactione & febris auctione. Denique si purgatio in vehementia febris nocet, cur non & sectio venæ? Relinquamus Arabas qui in biliosis morbis phlebotomiam reformidant, sequamur ipsum Galen.

Com. in part. 6. sectio. 2. Is Com. in part. 6. Prorrhet. ait resiccatos, nec rigorem, nec vacuationem insignem, nec simile quid ferre. 2. Ac exsiccatorum nomine & biliosos audiemus, & eos qui biliosissimis & siccis morbis tenebuntur. Pleuritides

Com. in Apho. 12. lib. 1. maxima ex parte biliosæ sunt ex Galen. Quum ergo siccus sit morbus bifariam, & ratione ὑπεράξεως, & quia sæpe nil excernitur præsertim initio, & febris juncta est, affectus & siccus, & siccans, an locus erit vacuationi per phlebotomiam? Præterea si ex Hippocr. in mulieribus biliosis etiam naturalis mensium eruptio formidabilia affert symptomata, ut ipse eo loco docet, frequens sectio venæ conferet? Quamquam in Comment. in Aphoris. 23. lib. 1. in biliosis & ardentibus febribus non reformidat sectionem venæ, etiam ad leipothymiam usque Galenus. 3. Ad superiora uno verbo respondebimus. Omnis inflammatio facile juvatur & tollitur sectione venæ. Nil enim est quod tam facile refrigeret corpus, & inflammationis occasionem tollat. At pleuritis inflammatio est. Quod autem medicamentum daretur, illud suo calore febrem & augebit & corpus siccabit, & vix de inflammato loco quicquam educet. Quum dicit minus auxilium a sectione afferri, sed securius, illud intelliges de inferiorum costarum inflammatione. Nam si de inflammatione superiorum intelligeret, hoc falsum esset. 4. Non enim liber est exitus ad excretionem materiæ per partes infernas. At quum pleuritis inferior est, quum fiat à congestione potius, & quæ infra diaphragma sunt purgatione per inferiora potius exigi debeant quam alia arte, libero etiam exsistente exitu, potius ad catharsin accedendum est. Sed ignoratione naturæ ejus qui purgatur, & metu incrementi febris vult nos impediri ne tam audacter purgemus, ac venam secemus. Jam vero hoc loco statuendum est purgationi potius iotendendum esse in pleuritide & dolore occupante nothas costas, si tria illa animo comprehenderes: Si medicamentum non sit perturbans & calfaciens multum, si febris non sit intensa: si inflammatio non sit magna, sed potius dolor a congestione quadam humoris. Unde graviter hodie peccatur ab iis qui festinanter nimis audito nomine doloris ad latus (ubicumque is dolor sit) statim ad sectionem venæ confugiunt. Immo etiam si nulla adsit febris, aut exigua, etiam audacter venam secant, persuasi illa sententia Galeni superius adducta, quod securius sit remedium phlebotomia, minus tamen auxilium. At nosse debent illas conditiones quas attulimus, & quas nisi noverint, non sunt digni medicorum nomine. Itaque quemadmodum tardos nimium esse non oportet in sectione venæ celebranda, ita festinatio probro est. Multi enim dolores

dolores pleuritin mentiuntur, in quibus aut solum fomentum, aut leviuscula purgatio abunde erit: ut ita in humano sanguine fundendo liberaliores non simus. Nec nos ad sectionem venæ iterato immo pluries faciundam incitabit impuri sanguinis effluxus: Quod plerisque occasionem porrexit celebrandæ phlebotomiæ sæpius, & virium frangendarum non sine magno vitæ periculo.

Aperto cadavere ægri nostri ren sinister plane putris & corruptus repertus est. Inventi duo in vesica calculi, qui suppressioni urinæ in progressu morbi occasionem dederant. Morbi mortisque causa erat hæc: Pulmo erat admodum amplus, thorax angustus. Semiputris erat pulmo: Et ita contumaciter ad latus dextrum adhærescebat, ut vix avelli potuerit. Abscessus in ea parte erat. Et sua mole & magnitudine ad nóthas fere costas descenderat. Erat inflammatio mediæ partis pulmonis, præsertim ejus quæ abscessum fovebat. Adacto cultello chirurgico putris & fœtens sanies manavit, cujus portio dum decurreret per membranarum continuitatem, dolorem excitabat: & quum effluebat, dolor cessabat. Ut mirum non esset, si modo pars doleret, modo non doleret. Et quoniam osculum alvi medium diaphragma transcurrit & secat, dum per gibbas diaphragmatis serum decurreret a parte putrefacta manans attingeretque osculum ventriculi, non mirum si dolorem in ventriculo sentiret, ac si in capacitate ejus malum foret. Quamquam non erat inflammatio in ventriculo; tametsi adesse videretur. Hippocrates in libris de morbis falsæ, ementitæque illius pleuritidis descriptionem facit: *Fiunt suppurati si a capite delapsa pituita ad latus agglutinata fuerit & putruerit. Tunc enim latus ut plurimum inflammatur & patitur eadem quæ & ex pleuritide suppuratus*. Et quod de pituita a capite delapsa, dicit Hippocrat., idem potest audiri de pituita cui localis est in pulmone generatio, maxime vero in senibus, aut quibus pulmones non bene perspirant ob crassitiem, ut in quibusdam visum est, quorum pulmonis substantia caseo duriusculo erat assimilis. Aut propter immoderatam vitæ rationem. Quod huic ægro nostro contigerat. Nam majorem suæ vitæ partem in venando occupabat, in cibo & potu, quum nulla vitæ ratio ejus animum alio revocaret. Inter cetera hepar erat maxime vitiatum, & præsertim pars ejus superior erat friabilis, & ὑπόψαθυρος. Actum Calend. Febr. 1575.

Lib. 1. de Morbis.

ANNOTATIONES.

1. *Hip. lib. 2. de morbis mulierum, ait fulvum fluorem mulieri evenire quum exhaustus per alium fluorem sanguis biliosus fit: unde patet evacuationem sanguinis bile facere humores, & reliquum quod adest. Sic in biliosis pleuritidibus frequens sectio non confert. Et ut dicam conferre nunc ad malum urgens, dum biliosior est factus sanguis, major est in pleuritin incidendi occasio.*

2 *Si Arabum opinio valeret, minus tuto in pleuritidibus vena secaretur; quod omnes fere sint biliosæ declarat periodus. Immo Hippocr. lib. de locis in homine nomine bilis pleuritin intelligit.*

3 *Hippocr.*

3 *Hippocr. part. 74. lib. 4. acutor. in pleuritide sanguinem ad leipothymiam mittit, si dolor acutus fuerit. At acutiem morbi bilis facit. Ergo præsente bile leipotymia sectione induci potest. Gal. non probat omnino illud Hippocratis, aut quidem plus sanguinis vacuari debere quod dolor sit acutus, sed quod liberius sinamus fluere, non ab acutis sumitur indicatio, sed si vires valent, si ætas floruerit, sanguis abundarit, laborantis natura densior, & minus perspirabilis si consentit tempus anni.*

4 *Manardus ea de re disputavit copiose satis Epist. 5. lib. 12. Sed & locus est apud Galenum in arte parva ubi scribit, ubi corpus plenum est universum per partem affectam vacuandum non est: quo ex loco possis reprehendere sectionem venæ quæ fit in pleuritide corpore universo pleno, aut quum pleuritis per regurgitationem sanguinis fit ab hepate. Tunc enim* ἀντίσπασις *necessaria foret; hunc locum adduxit Scaliger in comm. de insomniis docens sectionem quæ fit in parte opposita necessariam esse. Vide Com. Akakia in locum prædict. Idem Akakia com. in lib. 2. ad Glaucon. difficultates istas proponit constanter defendens opinionem de sectione venæ ex eodem latere. Sed mihi videtur falsum attexere, quod inflammato utero sit potius demendus sanguis ex malleolo.*

CONSILIUM XCVIII.

De Ischiade.

Duos exercuere dolores ischiadici, alii quidem oborti per humoris ἀπόστασιν sub finem febris longæ: alteri vero media hieme per decubitum materiæ in musculos natium. Atque ad utriusque dolores compescendos, tum ad causam morbi amovendam, multa remedia sunt instituta, inter quæ nonnulla huc transtulimus.

℞. Massa pilul. de agar. cocciarum, & sine quibus an. ℈ j. malaxentur cum infusion. ℈ j. turbith. gummosi. infusi in hydromel. cum zingib. fiant pilulæ.

Item ℞. pulveris diacarth. ʒ iij. pul. aromat. rosati, & triasantal. an. ʒ j ſ. cum sacch. soluto in aqua cuscutæ infusionis. ʒ iij. foliorum senæ mundatorum. fiat elect. per lozangas.

℞. Summitatum fœnicul. aneth. & centaur. minoris. an. p. j. baccarum lauri. ℥. ſ. seminis anisi & cumini. an. ℥. ſ. yvæ arthrit. hyperici. an. m. ſ. salviæ majoris. an. m. j. rad. capp. ireos, eryng. an. ℥. j. fiat decoct. infundendo agar. optimi, & turbith. gummosi. an. ʒ ij. ol. aneth. dissolu. ad ℥ ij. & mel anthosatum cum diaphœnico: fiat clyst.

Aliquando bulliant. in decoct. clysteris folia senæ: hermodactyl. pulverizat.

Apozemata ex salvia, hysso. stœchade foliculis & agar. conferunt.

℞. Rasuræ ligni guajaci ℥. j. passul. ℥. ſ. coriand. ʒ. iij. infunde per horas sex in libris sex aquæ: fiet decoct. ad medias: coletur cum cinnam. capp. ʒ 6. mane ad sudores provocandos.

℞. Mal.

℞. *Mal. bismal. pariet. flor. chamameli summitatum anath. an. m. j. ʃ. seminis anisi & fœnicul. an. ℥ j. fiat decoct. in saccutis in aqua & vino pro fotu locorum dolentium.*

Sunt qui ceroneum applicarunt ex emplastr. philagr. de melilo. ceroneo, & oxycro. diachylo. alb. gummi elemi. pulv. hermodactylo. ereos & baccis lauri.

℞. *Rad. alt. cucum. agrest. cyp. calam. arom. an. ℥ ʃ. folio ebul. yva rathr. & herba paraly. an. m. j. chama. m. j. semi. anis. fœnic. seseleos. an. ʒ. iij. absinth. rof. an. p. j. fiat sacculi. bulliant ad fotum.*

Linatur pars oleo lilio. lumbricorum cum aliqua parte olei de salvia.

℞. *Rad. camp. bryonia, sigil. beata Maria an. ℥ j. mal. bis. pariet. yva, hyper. salv. beto. melis. majo. an. m. j. chama. p. j. rad. cyp. calami arom. schœnanth. an. ℥. ʃ. seminis lini. alth. & fænig. an. ℥. ʃ. fiat decoct. pro fotu.*

℞. *Eadem materialia pistentur. adde facis vini ℥ iiij. pone in stupis comabinis macerandis in aqua vita.*

℞. *Rad. lilio. cocta cum vino alb. ℥ iiij. axung. huma. & suill. an. ℥ ij. ol. chama. ℥ ij. fiat litus.*

℞. *Empl. de melilo. & cerati philag. an. ℥ iiij. pul. rad. ireos florent. & cyp. an. ℥. ʃ. ol. lumbrico. ℥ ij. cera nova, quod suff.*

℞. *Picis nigra ℥ 6. terebinth. Veneta ℥ ij. cera nova ℥ iij. sulphuris vivi. ℥ ʃ. rad. ireos pulv. ʒ ij. fiat emplastr.*

Post usum causticorum hæc sunt admota.

℞. *Unguenti martiati & comitissa an. ℥. ij. emplastr. palmei ℥. j. de melilo. & mucag. an. ℥. ʃ. ol. myrt. & irini. quod suff.*

Ad confirmationem ventriculi hoc electuarium præscriptum est.

℞. *Pul. elect. triansant. ℈ ij. rasura eb. cornu cervi margarit. electarum coral. rub. an. ℈ j. rhub. ʒ ij. sacch. dissolut. ℥. iij. fiat elect. per tabell*

℞. *Cassia ℥. iij. catholici & manna an. ℥ j. pulpa sebest. ℥ ʃ. foliorum sena pulver. ℥ j. cum syrup. violato. fiat opiata.*

CONSILIUM XCIX.

Pro carcinomate uteri.

MULIER Xantonensis carcinomate in utero laborabat: ita consultum est a medicis.

Purgatio sit blanda corporis per intervalla, clysteres anodyni, fotus, insessus ex anodynis, injectiones in uterum ex lacte asinino, vaccino tum per se, tum ex succis plantag. solatri, hyoscyami si dolores urgeant addito etiam momento Philonii.

Post injectiones insuffletur pulvis lithargy. pompholigos, myrrhæ, aristoloch. lotæ in aqua solatri & siccatæ, fiant pessi ex unguento diapompholigos inducto super linteum, & immisso in uterum per specillum ut proxime contingat tumorem filo appenso, ut extrahi queat. Vitentur calidiora.

Ratio

Ratio victus euchyma. Utatur vino rubello subadstringente. Provideatur robori partium principium elect. conditis, epith. His remediis non curationem quæ sperari possit, sed paullo longiorem vitam & dolorum levationem speramus. Id apud Jo. Gorræum felicem & primarium medicum fuit decretum.

CONSILIUM C.

Ad destillationem in pulmones.

QUidam difficultate spirandi detinebatur: necnon catarrhus in pulmones eum infestabat. Consultum illi est cassia & catholico in boli forma, hordeatis, syrupis promoventibus sputum & suspendentibus catarrhum.

℞. Rad. gram. poly. passul. gly. an. ℥ ſ. agrimo. beton. hyssopi semini frigid. an. ʒ ij. jujub. sebesth. an. m. 6. ficus pingues & dactyl. num. 4. florum. p. j. fiat. decoct. ad lib. j.

℞. Prædictæ decoct. medium infunde foliorum senæ ℥ j. infunde in col agarici trochisc. ℥ ſ. dissolu. syrup. viol. & capil. ven. an. ℥. ij sacch. candi. ℥. ſ. fiat ut syrup. coctus, in reliquo dissolve diatrag. frig. ʒ. j. diair. simpl. ℥. ſ. syrup. capill. ven. ℥ ij. fiat syrup. utend loco lobot.

℞. Salviæ major. flor. nenuph. an. m. j. rosarum. p. j. cinn. ligni aloes caryo. an. ʒ j. ponantur simul pro cucupha.

℞. Succi bras. rub. ℥ iiij sacch. candi. ℥ j. oxymel. ℥ j. fiat lobot.

℞. Rad. acor. pæoniæ, aristolo. rotun. poly. petro. aspa. an. ℥ ſ. foliorum beton. samb. agrimo. meliss. scolop. an. m. j. flor. stœch. rorism. sal. an. p. j. passul. glycy. thamar. an. ʒ iij. scyllæ preparata ℥ ſ. fiat. decoct. in qua infunde folio. senæ ℥ ij. ſ. agar. ℥ j. santal. citr. ʒ. ij. rhub. ℥ ſ. diss. sacch. lib. j. syrup. de prassio, & de stœchade. an. ℥ ij.

CONSILIUM CI.

De febre continua.

QUidam annos natus 20. Delphinas a multo labore in febrem incidit. Tempus erat æstivum & australe, febris insignis, corpus squalidum & macilentum. Tertio die secta vena. Sexto fluxit sanguis e naribus liberaliter: perseverat toto die ac nocte. Fit tum symptomatica. Nulla arte compesci potuit. Qui aderat medicus sinebat fluere sanguinem, id e natura esse ratus. Quum tamen minuerentur vires, sistendo illi incumbitur, fit pessus in nares ex fimo asinino in oxycrato lauto, nihil non fit, sed in palatum effluxit, & ut credibile in ventriculum. Singultiebat: ac dubium erat an singultus esset ab inanitione, an a grumo sanguinis in ventriculo, de utroque suspicio erat: hoc præscribitur.

℞. Terre sigil. boli arm. an. ʒ. ſ. corall. rub. lapid. hæm. an. ℈ i. oxysacch. ℥ ſ. cum aqu. ros. fiat potus.

℞. De-

℞. *Destill. restaur. lib. ß. succi granat.* ℥. j. *qu. plantag. & rosar. an. unc. ß. cum sacch. fiat julep.*

Litus regio ventriculi ex ol. rosato de absinth.

℞. *Confectionis alkermes.* ʒ ß. *diamarg. frigid. rasur. eb. coral. rub. an.* ℈ j. *theriac.* ℈ ß *cum syrup. granat. fiat opiata.*

℞. *Conservæ ros. viol. bugl. an.* ℈ ij. *diamarg. frig.* ʒ. ß. *corall.* ℈ j *theria.* ʒ. ß. *fiat bolus cum syrup. granato.*

Ad nonum diem tremulus erat, delirabat, cogitabundus, melancholurinæ perturbatæ, nigricantes, in visceribus incendium erat, & καχοιδεε. Medici negabant convaliturum, ne si centies essent coctæ urinæ: alvus fœtida dejiciebat, nigricantia. Parotides futuræ prædicebantur, nisi hæmorrhagia avertisset. Et quid mirum circa diem 13. rudimenta parotidon apparuerunt, dolorque pone aures surgere incipiebat.

Injecti sunt clysteres refrigerantes.

℞. *Aqu. rosf. scabiof. mornenuph. an.* ℥ ij. *succi lymonum crudi. unc.* ʒ. *passentur per manicam cum* ʒ. ß. *santali.*

℞. *Unguenti rosati refrig. unc. ij. succi semperu. & lact. unc. j contundantur omnia in mortario cum aceto ros. pro unctione lumborum, & spinæ dorsi:* Decimo septimo interiit.

CONSILIUM CL.

De Dysuria.

Gratius querebatur de ardore urinæ & dysuria. Putabat in vesica calculum esse quod tenues urinæ, deinde subalbidæ fluerent: necnon aderat desidendi cupiditas, & penis pruriebat. Retulit tum demum se prima hujus mali rudimenta sensisse quum critice post ardentem febrem multa urina fluxisset. Et quum ille indulsisset veneri multum, non mirum si partes illæ debiles facile ulceratæ fuerint profluvio urinæ criticæ. Quæ autem causa effecit plurimum, est quod diureticis sæpe usus fuerit, falso persuasus calculum esse: usu eorum provocatæ urinæ & partes calfactæ ulcerari potuere, verisimile quoque parastatas suo glutinoso humore destitutos, ut facile vim transeuntis & seminis & urinæ non sustineant. Res ad catheteris fidem revocatur. Nullus lapis deprehenditur: immisso cathetere purulenta fere urina profluxit. Sic suspicio erat ulceris. Asperitates quædam in collo vesicæ deprehenduntur. Ac illud non omittendum perennem fuisse defluxionem salsæ pituitæ a capite. Quod facile irritationem in vesica excitabat. Nam facile ventriculus laxabatur: alvus irritabatur, & eodem filo in vesica stranguria excitabatur. Narrabat se nocturna seminis excretione intolerabilem dolorem sentire, anodynis fomentis perinæi somnus conciliatus est: usu hydromelitis aquosi initio pastus & intermissione vini provisum est. Ventriculo consultum.

℞. *Masliches.* ℥ ß. *cort. citri major. absinth. cyp. an.* ʒ. i. ß. *nucis moscata, caryophi. galang. an.* ℈ j. *Cum oleo de absinth. fiat scutum.*

Item usus tabellis roborantibus stomachum ut artis est.

Magnai

Magna erant argumenta ulceris aliqua in parte latentis. Tamen dicebat se numquam renes laboravisse. Imperata sunt ea quæ humores mitigarent. Aliquando excernebatur per urinas materia pituitosa lenta, ductilis & longa instar filamenti. Dominus magnus dicebat duo esse in eo incommoda, exulcerationem orificii vesicæ, & contractionem. Hæc facit ut fere indesinenter urina ad exrctionem tendat, immo & involuntaria aliquando seminis sit excretio. Illa vero ut dolorem urina transitu ipso inferat. Sic censuit utendum decocto salsepar. alias, alias lacte asinino. Ad vigilias assiduas & dolores ei provisum est usu philonii rom.

CONSILIUM CIII.
De mola & fluore uterino.

NOBILIS mulier querebatur de mola, & uterino profluvio, ut nulla esset conceptus spes, hæc sunt præscripta.

Molæ & uterini effluvii tam frequentis causa videtur nimia sanguinis humidioris copia, qua semen & ejus vis prolifica obruitur, indicio sunt menstrua copiosiora, & a molæ excretione tamquam puerperia per mensem integrum, eoque amplius fluentia. Itaque corpus siccabitur victus ratione, medicamentis, & iis quæ provocant urinas & sudores, corporis exercitatione, fame, pauciore victu, & jusculorum abstinentia. Particulatim vero siccandus uterus, tum fotu, tum ceratis quæ eam vim habent, nec menses movendi. Vere & autumno uteris decoctio. rad. schinæ. Aliquando e basilica sanguis parcius adimetur. Si vero humidiore temperamento videbitur, semenque habere humidius, eadem ratione victus utetur. Parcior sit venus, qua tamen commode utetur tribus aut quatuor diebus a mensium eruptione.

CONSILIUM CIV.
Ad animi defectionem.

JOANNI RIVIERE, sine febre frequentes animi defectiones, præsertim si animo moveretur: Erat enim oxythymus, frigidiusculo temperamento præditus. Ei consultum est infuso rhei ad corroborationem ventriculi, & sequentibus pilulis.

♃. Aloes lota in aqu. endiv. ℥ ij. rhub. ℥ i. ſ. specier. aromat. rof. ℈ ſ. cum syrup. de absinth. fiat massa.

♃. Rad. cichor. ℥ i. ſ. fiat decoct. in qua infunde absin. pont. p. j. in col. ad unc. ij. dissolv. vini alb. unc. ſ. fiat potio arom. cinn. & dulcorata.

Data opiata ex confectione Alkermes & conservis.

Fotus est ventriculus decoct. solenn. herbarum stomachicarum.

CONSILIUM CV.

Ad facilem uteri gestationem.

MULIER ægre ferebat quod uterum gestare non posset, ei post purgationem totius corporis iis remediis consulitur.

℞. *Galiopseos. matricar. calamenti, puleg. an. m. j. major. p. j. cyp. calam. aromati. an. ℥ j fiat decoct. pro fotu, vel semicupio.*

℞. *Picis cedrinæ ℥ iij ladani, stiracis calamithæ, benjoing. artemis. & florum meliло. an. ℥ j. cum ol. & cera fiat empl. pro ventre & osse sacro.*

Contineat se in lecto, & utatur syrup. capil. vener. cum decoct. artemisiæ & galiopseos aromat.

℞. *Galangæ & ammo. an. ℥ j. involvatur baculus crassus ad longitudinem sinus uteri: ex iis solutis cum cera & pulvere majoranæ fiat pessarium.*

CONSILIUM CVI.

Pro ulcere in regione pubis.

NOBILIS mulier Xantonensis annos nata 40. laborabat ulcere in regione pubis. Aliquando fœtens materia instar fæcis excernebatur illac. Quum hic tumor & ulcus multis de causis oriri possit, vel in ipsis inguinum glandulis, vel ab intestini, aut omenti prolapsu, vel ab utero in eam incumbente partem, vix resciri potest unde hoc sit, quum non rescriptum fuerit an ante tormina præcesserint, an menses suppressi fuerint. Itaque nullis apparentibus signis, aut male affecti uteri, aut intestini majoris, aut ilei, verisimile est in inguen prolapsam esse cæci intestini apophysin, quæ tandem computruit & sinum effecit: Ea apophysi ita affecta non est necesse ea sequi symptomata quæ consequi solent in aliorum, aut tenuiorum, aut crassiorum intestinorum affectu, ut sunt volvulus, alvi profluvia, vomitiones. Remedia non alia sint quam quæ ad detergenda ulcera conveniunt, ut sunt injectiones frequentes, immo & usus lactis asinini. Si male affecti uteri signa aderunt, huic providendum.

CONSILIUM CVII.

De urinæ incontinentia.

VIRGO jam matura viro urinam continere non poterat, quod 1 parentibus valde molestum erat: Ea arte illi occursum est. Abstineat omni jusculo, præsertim in quo radices urticæ inerunt. Institutus syrupus laxativus ex agarico, folicu. & rheu. additis in decoct. myrobalan. addito quoque syrup. rosarum pall. & addita in coquendo plantag.

℞. *Salvia major. orig. calam. prima veris, lavandule, rute, an. m. j. acori cy. an. ℥ j. flor. chamam. p. j. absinth. p. j. medii corticis quercus & balaust. an. p. j. fiat faccu: qui bulliat in aquis partibus vini adstring. & aque fabror. foveatur extremo pars. spina:*

℞. *Ol. costini, & ol. samb. an. ℥ j. ʃ. de hyperico. ℥ 6. pul. cyp. ireos florent. an. ℈ ij. pul. balaust. ℥ ʃ. fiat litus. Item valet emplastr. contra rupturam.*

℞. *Ossium omnium myrobal. assatorum & exstinctorum aceto. an. ℥ j. seminis nasturt. coriandri praparati exstincti succo omphacii. an. ℥ j. ʃ. ambra citrina, cupul. gland. nucis cupress. an. ℈ iij. cum sacch. suff. fiet pulvis adde cinn. & corall. rub. an. ℈ j. pellicule interioris stomach. gall. ℈ iiij. utetur jure lentium coctarum.*

Utatur clysteribus ex carminativis cyp. acoro, calamo arom. sal. majorana melle anthosato, & confectione hiera.

ANNOTATIO.

Ea de re caput ab Hollerio conscriptum est cap. de iis qui noctu permejunt lectum, lib. de compos. Medicamentorum.

CONSILIUM CV.

Ad visus imbecillitatem.

CUIDAM annos undeviginti nato non ita acutus erat visus, sed in rem intuenti acrius imminuebatur, sentiebatque tenebricosum quid ob oculos obversari: Quod potius ad vitium ventriculi cruditate laborantis relatum est. Itaque his remediis providetur:

℞. *Specierum hiera picra dupl. aloe, massa pilul. sine quibus. an. ℈ j. fiant pilule cum aqu. euphrag. utetur sape drageta communi a pastu.*

℞. *Aqu. fœnicul. chelid. ruta. an. ℥ 6. aqu. rosf. & herb. an. ℥ j. misce pro ablutione oculorum.*

℞. *Seminis fœnicul. aceto macerati & exsiccati. ℥ j. pulv. euphrag. coriandri prepar. an. ℥ ʃ. cinnam. & malt. an. ℥ j. seminis end. mel. & citrii mundati. an. ℈ ij. diarrh. abb. & diamarg. frig. an. ℈ j. sacch. rosf. quod suff. fiat pulvis utend. a pastu.*

Frictiones capitis, cucurbitule, jussus mandere caryophyl. zedoariam, fœniculum dulce.

℞. *Specierum aromat. rosf. ℈ j. seminis fœnic. dul. pulveris euph. an. ℥ j. cinnam. ℈ j. macis gra. 4. sacch. ℥ iij. fiat pulv.*

CONSILIUM CVI.

Pro quodam, qui jam per tres menses integros laborarat, ut tantæ diuturnitatis causa in medicos tacite referretur.

DUO maxime hoc loco quæruntur, quæ tam diuturni hujus mali causa esse videatur: & an ars nostra tantum possit, ut qui, morbus, tum ratione sui, tum ex eventu forte protractus est, is brevior artificio nostro reddatur. Nam hoc videmus in tacitis eorum, qui huc venere, & qui ægro adsunt, aut amicitiæ gratia eum invisunt, eo maxime animo ut si aut re, aut alia ratione juvare possent, id ipsum lubentissime præstarent ne amici deessent officio: tacitis, inquam, animis, & mirum & latens esse, ut frequentiore & crebriore medicorum, & coitione & consilio promtius aliquod diuturni languoris præsidium exspectent. Quasi factum sit, aut incuria medici qui quotidianam diligentiam præstitit, aut artis defectu, ac impotentia, ut qui morbus & specie, & natura longus futurus erat, talis forte redderetur. Ac primum & veterum auctoritas, & ratio ipsa, & medendi usus jam confirmavit necessario morbos exsistere chronicos, in quibus potius ægrotantis miseri patientia tolerantiaque leniendum est desiderium, quam ut se sinat flagrantiore sanitatis (cujus absentia extabuit pene ac afflictus est) cupiditate languescere ac consumi. Ut iis contingit qui rem aliquam voluptate impulsi depereunt, tantoque magis affliguntur ac languent, quanto idipsum quod tantopere expetunt, longius abesse opinantur. At iis minuenda levandaque opinio. Quum Hippoc. scribit, *Naturæ morborum Medici*: Duo maxime proponit, & in morbis plerisque naturam cum arte concurrere ad oppugnationem morbi, & etiam sine arte, idest, sine artis manifesto ministerio, naturam morbos tandem evincere ac superare. Non quod hoc de natura elogio Hippocrates artis medicæ dignitatem offendat, aut tollat, sed ut & naturæ & arti, duobus morborum oppugnatoribus, quæ debetur in evictione morborum gratia referatur. Nam si sola hæc natura morbis mederetur, cur tot se fregisset laboribus in arte excolenda quæ multis profuit? An tamquam quid fortuitum, & in fortunæ inani conatu positum? Scio enim id quod a Celso scribitur: *Quum in morbis multum & fortuna conferat, eademque sæpe salutaria, sæpe vana sint, dubitari potest, secunda valetudo medicinæ, an corporis beneficio contigerit. In his quoque in quibus medicamentis maxime utimur, quamvis profectus evidentior est, tamen & sanitatem, & per hæc frustra queri, & sine his reddi manifestum est. Sicut in oculis quoque deprehendi potest, qui a medicis diu divexati, sine his interdum sanescunt. At in ea parte, quæ manu curat, evidens est omnem profectum (ut aliquid ab aliis adjuvetur) huic tamen plurimum trahere.* Et Aetius disputans de melancholiæ hypochondriacæ curatione & essentia, monet, ut sæpe desistamus instituto, utpote operam ludentes & temere validis medicamentis nullum operæ pretium afferentibus miseros ægros fatigantes & vexantes. Ut jam infinitorum morborum cura relinquatur, magno medicorum dedecore: Immo & plerique con-

6. Epid. part. 1. sect. 5.

Cap. 1. lib. 7.

tumaces morbi magna cum eorum vituperatione, medicorum vocentur opprobrium: ut jam in iis tantum morbis sese jactent venditentque medici, qui sua sponte soloque naturæ adminiculo facile sanarentur. Sed quorum morborum abstrusior est cognitio & paullum ardua curatio, eos pro derelictis & conclamatis habent: in quibus tamen (si quis artis medicæ, & honos, & usus, & profectus esset) suam industriam & acuere & explicare deberent.

Atque idem fere medicis contingit quod & navium gubernatoribus. *Qui navem regunt in tranquillitate, si forte aut deficiant, aut delinquant, non fiunt manifesti: quum vero deprehenderit ipsos ventus & tempestas; palam jam conspicui sunt omnibus hominibus quod & ignorantia & culpa erroris sui navem perdiderint. Sic sane & multi mali medici quum curant homines nil grave patientes: in quos etiam si quis graviter delinquat, nil grave faciat. Sunt autem multi tales morbi, & multo sæpius quam graves hominibus accidunt. In talibus sane delinquentes non fiunt manifesti hominibus idiotis: ubi vero obtigerit magnus, & fortis & periculosus morbus, tum ipsorum delicta, & artis omnibus in conspicuo sunt. Nec enim longe absunt singulorum* Hippocr. lib. de veteri medicina. *pœnæ ac cruces, sed brevi adsunt.* Hæc Hippocrates. Atque his docet & artis vim, & medici industriam maxime elucere in magnis morbis, quum & leves morbi facile per se ipsi sanescant, & si quid in iis satagat medicus nullum tamen operæ pretium faciat, quum nulla hic artis vis vigeat. Atque Aetium loco prædicto audiamus: *Multi melancholici ex efficacioribus vomi-* Aetius cap. 10. Tetrab. 2. serm. 2. *toriis male habuerunt. At proinde operæ pretium est nosse, quod multi sic ægrotantes in tempore curationis parum commodi perceperunt. Dimissa vero curatione restituti sunt, natura ante curationem prævalente contra morbos debiles ex medela factos. Quapropter naturæ remissionem dare oportet. Videtur enim una cum curationibus affligi: in quiete vero invalescere & superare morbos jam attenuatos.* Quum itaque morbi, aut breves, aut longi sint, & in brevium curatione nil habeat quod ostentet medicus præsertim si leves sint, quum etiam solus sudor extemporaneam afferat medelam, longi autem solo naturæ adminiculo tollantur: immo plus sæpe ars ipsa officiat quam prosit: videndum an non casu & fortuna sanitas contingat. Ac primum: idem olim in artem medicam omnium præstantissimam & apprime ad humani generis salutem facientem conjiciebatur quod & nunc. Nam primum quod desperatis salus artis ope restitui nequeat, id vitio arti tradunt: quod autem restituantur aliqui, id a fortuna pendere contendunt. Ac si cæcus & temerarius fortunæ conatus in hac maxime ar- de Arte. Hipp. lib. te spectetur: Hippocr. a talibus conviciis artem, utpote innocentem, quibus olim illam verberabant, vindicavit: *Ego*, ait, *non privabo fortunam tamquam nihil operæ pretii afferat. Puto enim morbis qui male curantur infortunium accedere, qui vero bene, eos bonam fortunam nancisci.* At eo loco multam commendationem arti attribuit, quam ipsi fortunæ detrahit. Alioqui ægris laborantibus erat ad fortunam confugiendum, Ibidem. non ad artem. Contra tamen faciunt: ac sic orationi factum dissonat. Idem Hippocr. superius dictum amplius confirmat: *Non est quod amplius aliquis eorum qui sine medico convaluerunt casum spontaneum vero sermone vehe-*

re possit tamquam sanationis causam. Spontaneum quidem nihil apparet ac deprehenditur. Omne enim quod fit propter aliquid fieri comperitur: atque etiam in singulis adeo propter aliquid fieri videtur, spontaneum autem nullam essentiam habet, sed nudum nomen est. Medicina & essentiam habet, & de industria aliquid agit. Et alio in loco praeclarius multo docet: Medicina tota inventa esse dicitur quae sic habet & docet singulas consuetudines & occasiones. Qui sic medicinam novit, minime fortunam respicit, aut exspectat, sed & citra fortunam, & cum fortuna recte facit. Constans enim ac firma est medicina, & doctrinae in ea optime composita minime fortuna egent. Nam fortuna sui juris est, & nullius imperio subest, nec optantis est ad eam pervenire. Si enim morborum medicamenta clara sunt, non exspectant sane fortunam ad sanandos morbos. *Lib. de locis in homine.*

Sed est ubi medicus fortuna uti videtur, est ubi non videtur; Ut si quum dat pharmacum ad unum finem tendens, & duo sequantur felices exitus, fortunatus dicitur: Contra si dum datur medicamentum juste & legitime, & loco & tempore praescriptum, & in purgatione ipsa casu forteque vena rumpitur, aut abscessus, quum hoc minime medicamenti viribus tribui debeat, tamen δυστυχία, dicitur infelixque eventus. Quae omnia plenissime ab Hippoc. describuntur in libris de morbis, & sub finem libri de locis in homine. *Lib. 1.*

An fortuna partes aliquas in arte medica teneat disputatum est eo modo quo Galenus dicit fortunam: *Saepe medico non contemnendam acquirendae laudis occasionem porrigere, quam tamen ob imperitiam vulgus medicorum uti nescit*: Nunc duo breviter explicanda sunt, prius an artis defectus sit aliquis quod deploratis morbis nil opis adhiberi possit, posterius est ut quaeramus de morborum longitudine, & cur ars ipsa non possit saepe cursum tam diuturni morbi intercipere, quin aliquando annui, aliquando septennes morbi reperiantur. De priore Hippocrates abunde egit contra artis medicae juratos capitalesque hostes, qui illius artis; quae tot ante saeculis exculta; salutarem hominibus opem adjunxit, laudes obterere ac labefactare etiam Hippocratis aetate conabantur. At ἡρωικῶς Hippocr. in eos invehitur, dum ait, *Qui ideo rejiciunt artem medicam quod ea victis a morbo suppetias non ferat, si medicis indignarentur quod ipsorum talia dicentium, ut delirantium curam non habeant, magis hercle merito succensere debeant; quam justam artis reprehendendae occasionem habeant. Si quis enim ab arte potentiam in ea quae non profitetur, requirat, aut a natura facultatem in ea ad quae nata non est exigat, is ignorat insaniam potius dementiae quam ignorantiae convenire. Quare artis vim magis ex merito admiremur, si quem ex clandestino morbo aegrum restituat, quam si impossibilibus & desperatis opem aliquam ferre studeat.* De priore satis haec sunt. Nunc ad posterius. *Cap. ult. lib. 5. de locis aff.* *Lib. de Arte.*

Hippocrates mirus brevitatis auctor, sed magnarum & sublimium rerum & adumbrator, & scrutator, passim duos humores constituit, bilem & pituitam, & eos, τὰ συγγεγονότα vocat: hujus haec sunt verba, ἡ μὲν χολὴ καὶ τὸ φλέγμα γινομένοισί τι συγγένεται, καὶ ἔστιν ἐν τῷ σώματι καὶ πλέον καὶ ἔλασσον: *idest, nascentibus nobis & bilis, & pituita congenerantur, suntque in corpore plus minusve.* *Lib. 1. de morbis.*

Eosdem humores solos duos statuit aliis quoque locis. Libro quarto de morbis quatuor τὰ συγγενόντα, constituit bilem, pituitam, sanguinem, hydropem sive aquam. Galenus com. in Aphorismos dictum illud Hippocratis de duobus humoribus interpretatur: immo nomine τῆς χολῆς, omnes fere humores laconice intelligi docet. Eamdem sententiam libri de morbis adumbrare videtur in epidemiis dum ait: *Si hominem calor corripiat, non a bile aut a pituita, sed a lassitudine, aut alias febriat, aqua multa irrigato &c.* Ac si Hippocr: omnem morbum humoralem, aut a bile, aut a pituita nasci doceat. Sed non abs re hoc scripsit Hippocrates. Nam quum videret morbos omnes aut breves esse, aut longos, duo statuendi sunt humores qui illorum morborum causæ ac principia exsistunt. Non quod adeo jejunus fuerit Hippocr: ut præter duos illos nullum alium subesse docuerit. Verum ut experientia manifestum facit omnis mos, indoles & ingenium morborum aut pituitam, aut bilem facile respicit.

Lib. de morbosa cro: Ini-tio libri περὶ παθῶν.

Com. in Aph. 42. lib. 7. Sub finem lib. 2. Ep.

Nam sanguis facile in bilem degenerat, immo & videtur Galenus dicere pituitam, per putrefactionem bilis naturam redolere: succus autem melancholicus & pituita aliquid habent συγγενές, ut Galenus demonstrat in Aphor: com. Itaque qui duos humores constituit, aliorum vim quodammodo adumbrat, & satis indicat duo summa morborum genera, unum acutorum, alterum longorum. Atque illorum κρίσις est & repentina mutatio litisque contestatæ diremtio, horum vero λύσις, ut in libris de crisibus demonstrat Gal. Itaque ex humorum natura qui interna sunt insita, quæ nostræ generationis principia necessario statuere oportet morbos longos, alios breves. Ut omnem vim naturæ generationisque primordia adimere conentur, qui omnes longos morbos, aut breves omnes esse posse credant. Sic humorum vis ipsa & natura pro morborum varietate pugnat. Atque Gal. & Hipp. ex humorum varietate duo ista summa morborum genera duxerunt. *Morbi acuti sunt, ait, quorum natura in humoribus calidis consistit, qui vel æqualiter per omnes partes animalis fusi sunt, vel aliquam partem obsederunt. Morbi vero longi ob lentos, crassos ac frigidos humores fiunt qui non facile concoqui possunt, & in partibus patientibus impacti sunt. Ita ut eorum dispositiones magis præduris tumoribus quam inflammationibus similes exsistant.* Deinde subdit, *morbos istos longos, aut atra bilis, aut pituitæ naturam habere.* Porro illud verum, quod scribit Galenus omnes morbos diuturnos frigidos esse: quamquam in Epidemiis quosdam affectus calidos diuturnos esse docet, & qui successu temporis conquiescant, ac præsertim ætate senili. Atque hos affectus, νόσοι συντρόφοι vocat, nomine τῆ νόσῳ generalius sumto, quemadmodum & ab ipso Hippocrate fames morbus appellatur. *Immo generaliter, quicquid homini molestiam ac tristitiam affert, id morbus vocatur.* Affectus autem isti diuturni & calidi, tamen sunt renum passiones calidæ & hemicraniæ calidæ. Quamquam maxima ex parte succus frigidus morbos longos facit, calidus breves. Quod & Galenus explicat, dum docet quid Hippocr: nomine veteris doloris aut recentis cranone oborti velit. Itaque jam apparet quomodo ex parte humorum qui morborum sunt parentes & causæ materialis, alii morbi sint longi, alii breves.

Com. in 42. lib. 7. Aphor.

Com. in Aph. 52. lib. 6. & 40. lib. 7.

Com. in Aph. 19. lib. 2.

Hipp. lib. 3. de morbis.

Com. in Aph. 39. lib. 2.

Part. 6. sect. 5. lib. 6. Epid.

breves. Eodem pertinet ætas, tempus, regio. Nam hieme etiam omnes humores pituitescunt. Immo ex Hippocrate si medicamentum etiam quodvis hieme dederis, pituitam multam eliciet, tametsi cholagogon sit, ob dominatum humoris illa tempestate, hinc qui in eam incidunt morbi, longi sunt, tum quia materia est contumax, tum quia vires ad tantam diuturnitatem ferendam sufficiunt. Sed præter humores qui causæ sunt aut brevitatis, aut diuturnitatis morborum, est & alia causa potentissima, nempe διαθέσεις quædam in partibus, quam efficere potissimum vult Galenus relapsum, & circuitionem morborum. Lib. de Natur. humana. Apho. 25. lib. 2. In fine lib. 2. de differ. febr.

Unde tametsi omni arte curaque effeceris, ut humores pellantur, nihil tamen præstiteris nisi dispositio ipsa penitus sublata fuerit. Ut mirum sit cur post diuturnum profluvium quo omnis corporis sentina exhausta est, febres etiamnum maneant æque pertinaces ac ante. Adeo magna vis ipsius διαθέσεως, ad alendum fovendumque morborum semen. Ac propterea plerisque visum est tantæ in febre quartana diuturnitatis causam non aliunde petendam quam ex cancrosa dispositione in corpore lienis. Nam quas quartanas solus humor melancholicus accendit, eæ non sunt ita diuturnæ: Sed quum lienis ipsius temperies est mutata, citra inflammationem, aut scirrhum, aut obstructionem (quod de hepatis κακοσπλαγχίᾳ, docet Galen.) mirum quam protrahantur affectus ipsi. At quum non sit in manu medici situm, istam aut partis δυσκρασίαν, aut διάθεσιν, aut notam quæ elui non potest, & quæ lanis assyrio colore tinctis similis est, tollere (ut de altera cerebro loquitur Gal.) non est quoque in potestate illius ut morbos inde natos, sautos, productos & altos tollat. Immo ne impediat sæpe, quominus aut seprennis, aut septimestris morbus fiat. Itaque non humori hæc morborum tædiosa prolixitas, non naturæ, non artis impotentiæ tribuatur, sed isti partium διαθέσει, quæ fomitis instar & alit & fovet & renovat morbos fere exstinctos. Cap. 8 lib. 5. de loc. aff. Com. in part. ultimam lib. 1. Prorrh.

ANNOTATIONES.

1 *Ideo Hippocr. lib. 2. Aphor. monebat omnia secundum rationem agenti &c. Et Galen. apte ad hunc locum, ut quum gutta lapidem ferit, vix est in lapide sensibilis passio: sic in crudis coctuque difficilibus dispositionibus, in quibus quum aliquid fit cum ratione, non desistendum.*

2 *Id fortassis mirum fuerit, sed Galen. idem demonstravit, comm. ad part. 17. sect. 2. lib. 1. Prorrh. Ubi docet non proficere quicquam humorum evacuationem, quum jam morbus inductus est.*

CONSILIUM CVII.

De Febre quartana arthritide & variis affectibus.

JOANNES FORMAGEUS dum juvenis esset valde famelicus erat & ciborum appetens. Vix famem satiabat. Observarunt primarii medici eos, quibus aut imbecillus est lien, utpote non satis officiose expurgans

hepar, aut putris, voraces esse ac veluti voulimo quodam generaliter dicto occupari. Ac revera hic de quo nunc agimus splenicus erat, corpore & habitu melancholicus per adustionem, sed tamen moribus & animo satis festivus & hilaris. Sed litteræ illæ interiores, quibus vitiosissima etiam natura potest emendari (exemplo Socratis,) illum ad istam æquitatem & hilaritatem traducere potuerant. At febris quartana longa qua detentus fuerat, & dolor fixus ad hypochondrium sinistrum, & apertio cadaveris satis testantur quale in liene vitium fuerit. Vix enim quis diuturna febre quartana, & nulla arte medicinali detinetur quin vitium sit in liene, & antecedens, & consequens. Antecedens vero vitium, infirmitatem, aut in substantia ipsa aliquid latens & contra naturam quod congenerem affinemque morbum accersat, pariat, alat, foveat, & in multos dies ac annos etiam deducat. Si enim quamdam congestionem, humoris melancholici sustuleris, quæ autumnalis, aut hiemalis quartanæ febris auctor esse potest, fere fit, ut diuturnæ quartanæ focum habeant in liene, sed tanto diuturniores fiant, quanto vitium est interius, ut totius substantiæ esse dicatur morbus, & κακοσπλαγχνία, contingat in parte ipsa. Consequens autem vitium voco, illud quod sequitur ex longa obsidione & occupatione ipsius partis. Nam non potest fieri ut morbus aliquis in parte diutius stabuletur, quin partem ipsam in qua residet infirmet officiatque, immo deteriorem faciat quam antequam morbus ipse eam occuparit. Dolor autem qui illum sæpe affligebat in sinistro hypochondrio, satis indicabat subesse quippiam contra naturam. Si verum illud quod scribit Hippoc. *Ubi dolor & calor, ibi morbus*. Et quum cibum ingesserat, conquiescebat dolor. Sic enim credebatur esse ab inanitione, quod ingesto cibo mitesceret. At palliativa & fictitia ista erat doloris sedatio. Atque eo modo multa fiunt & adhibentur quæ dolorem leniunt, quum tamen ea non sint legitima illius doloris sedandi remedia. Sed id fit κατὰ τὸ συμβεβηκός. Aperto autem cadavere putris & semilacer inventus lien, & in magnam molem excreverat, sed corruptione propriæ substantiæ in partes veluti minimas concisus & semirosus videbatur. Præter autem naturale & insitum ipsi lieni vitium, quod corpusculum istud in tantam corruptionem adducere non poterat, sed juvare tantum, causa erat προκαταρκτική, quæ noxam magnam intulerat ipsi lieni. Nam quum forte in equum conscendisset, ut eum fingeret & moderaretur, artis equestris parum peritus tanta vi ab equo depressus ac decussus est in solum, ut mirum fuerit cur repente oppressus non sit. Inciderat in latus sinistrum, & pulmo & lien vitium ceperant. Nam lobi pulmonis sinistri adhæserant costis, & in liene sanguis concretus erat qui e propriis vasis effusus, tandem ruptis tunicis quibus concludebatur, inopinatam mortem eo quo diximus modo, intulit.

Ad medium mensis Martii dolere cœpit pedem dextrum, revera arthritis erat, eaque residua ex febre illa quartana de qua paullo ante dictum est. Nam narrabat se diuturnitatis suæ febris quartanæ tædio affectum omnia remedia undique quæsivisse quibus posset cito (sed non tuto) febre ista defungi. Consultum est ut hauriret cyathum unum aceti destillati aqua diluti.

luti. Revera febris visa est exstingui. Sed vice illius totum corpus scabie est infectum, nec non ab eo tempore in magnis temporum mutationibus articularibus doloribus est impeditus. Quum ergo duos integros dies magno pedis articulo laborasset, & ad anodyna more solito confugisset, dum cessat dolor iste, paullo post de doloribus hypochondriorum, & præsertim sinistri conqueritur, in neutrum decumbere poterat. Erecta cervice spirare cogebatur. Murmur erat magnum & flatuum Ilias: dolores istos a flatibus esse putabamus, alii vero ab illius refluxu materiæ, & orgasmo materiæ antecedentis, quæ ejusdem erat naturæ cum ea quæ dolores articulares committebat. Revera autem, ut multis colligebatur argumentis, contra paradoxon Fernelii dolores isti articulares non a capite erant, sed ab interno corpore. Etenim ante docuimus quomodo cessans quartana febris in arthritin cesserit. Credibile esse putabamus quod Hippoc. in Epidem. scripsisset: *Cui intestinum in dextera parte dolebat & articulorum morbo laboravit, erat quietior, postquam hic curatus fuit, erat dolentior*: Hujus in com. duas causas Gal. reddit: Priorem, *quod duobus doloribus una non eumdem locum infestantibus, major obscurat minorem*: Posteriorem, *quod humorum in artus currentium impetus ad colon intestinum conversus est*. Allegabatur illud Hippoc. De eo cui pollex in pede affectus tam repentinam mortem intentavit. Et de Calvo cui femur doluit & desinente femoris dolore mentis alienatio subinde est consecuta, & quarto die mors. Ac tam subita spiritus interceptio; tam subitus dolor, & impotentia decumbendi in alterutrum latus, magnam translationis symptomaticæ a parte affecta, ad ventrem suspicionem afferebat. Et revera adjuvans causa esse potuit, datum medicamentum ex Catholicone: totus dies quo datum medicamentum plenus fuit molestiarum & leipothymiarum. Quæ excernebantur erant virulenta: & istas animi defectiones, a motu istius virosæ materiei esse putabamus. Vox faucibus pæne hærebat, facies fere hippocratica reddita est repente. Quod omnibus terrificum fuit. Accusabatur medicamentum innocens, quod satius fuisset secare venam quam purgare. Duabus tribusve de causis abstinendum fuisse a medicamento contendebant: prima est in generali illo proloquio firmata, quoties duorum solemnium remediorum purgationis, & venæ sectionis usus incidit necessarius, a phlebotomia est auspicandum: quod quum alias ex usu esset, tum maxime in isto casu erat usurpandum. Nam inflammatio, & dolor qui aderat, & orgasmus maxime phlebotomiam postulabant. Sed inter ceteras causas orgasmus. Nil est enim quod efferos, & tumultuarie agitatos humores compescat æque cito ac phlebotomia. Quod non cito, nec tam facile facit purgatio. Immo purgatio sæpe turbat humores, & motu ipso deteriores reddit. Omnis enim humor pravus motus, deterior seipso fit, dum quiescit. Ac præsertim ad sectionem venæ festinandum est, quum per vasa fluxus, refluxusque esse videtur. Quod si in ventre humor est ac veluti a massa secretus, tum per alvum, aut aliam commodam viam, apte repurgatur.

Part. 3. sect. 4. lib. 6. Epid.

Histor. 9. sect. 3. lib. 1. Epid.

Com. in partic. 6. sect. 1. lib. 6. Epid.

2 Alia ratio quæ nos ad sectionem venæ adducere debuerat, est illud quod vulgo observatur, in articularibus doloribus, & vomitionibus, & cholera

morbo,

morbo, dum humor est in motu, agitaturque huc & illuc, a medicamentis purgantibus magna infertur noxa, si tum usurpantur, quum humores efferi sunt, ac tumultuose evagantur. Nam rursum agitati a medicamento efferantur magis, & naturæ vis infertur, ut quæ lædatur valde ob dolores varios quos modò in hac parte, in quam repit humor, persentit, modo in illa in quam suam tyrannidem humor illabens exercet. Immo fatiscit sæpe natura in ejusmodi purgationibus repente factis dum humor ὀργᾷ nisi exspectes sedationem aliquam & quietem ipsius humoris. Quod si tibi certo constaret medicamenti usu humorem vagantem variasque in partes deductum, in ventrem librumque spatium impulsum iri, quo natura sese illo facile expediat, tunc tuto purgabis. Sed quia sæpe dum tu intendis avocare humorem, & in alvum intestinaque tamquam idonea & conferentia ad evacuandum loca, intruditur humor in partes inanes & membranarum interstitia, unde crudelissimi oboriuntur dolores, præclare consulunt, ut coquatur humor: idest mitigetur, reprimatur, modificetur; (nam coctio proprie dicta humorum est crassorum, non autem tenuium & efferorum,) ne impellatur, quo non oportet, & majores in ea parte excitet turbas quam ante, & vis naturæ inferatur. Propterea ita audire oportet sententiam istam. Alioqui facile quis persuaderi possit, tum maxime purgationi locum esse quum turbatur & vagabunde incitatur humor. Ideo dum in arthritide dolores implacabiles excitantur; modo in hac, modo in illa parte, propter raptum humorum, conferret (dicet aliquis) humorem purgare: non exspectare donec quiescat, quia forte sero nimis id fieret, & metus est ne dum ita fuerit effrenis humor, nobilem partem obsideat, anteque illam suo virore contaminet quam opem subsidiumque præsens afferre possis. Ratio autem ista

22. *li*, 2. versatur in Aphorismo Hipp. *Concocta medicari oportet, non cruda, neque in principiis, modo non turgeant.* Dum addit, *modo non turgeant*, videtur insinuare occasionem purgandi maxime dum jactatur humor, nec consistit. Ac si dicat Hippoc. tum maxime purgationi locum esse quum impetum humores faciunt, & dolores suo motu excitant: Nam motus iste quodammodo adjuvabit & attractionem & exclusionem. Contra si figi humorem siverimus, & tempore ad eum exigendum opus erit, & majore vi amoliendi humorem jam consistentem & fixum. Cui opinioni Galenus subscribit nos admonens, ut primo quoque tempore accingamur ad amovendos vacuandosque humores qui insolenti motu & tumultuario huc atque illuc feruntur: verba Galeni hæc sunt: *Tales humores evacuare convenit, hoc est, qui agitantur, & de loco ad locum moventur, ac transfluunt. Eos vero qui sunt aliqua in parte firmati, nec alio auxilio movere oportet, nec medicari ante coctionem. Tunc enim naturam habemus evacuationi adminiculantem, &c.*

In Comment.

Atque ex hoc loco adduci facile possumus, ut in clamosis ipsis arthritidis doloribus corpus repurgemus. Tamen cavendum id est valde: alioqui dum commovebis humores, verendum est ne eos inflammes, & in partem affectam incites & impellas, & consistendum in eo quod diximus ante. Si dum purgans medicamentum damus, nobis constaret mitificatum esse & quodammodo repressum humorem qui tantas in corpore excitat tragœdias,

gœdias, & liberos esse exitus, tuto id quidem fieret. Sed quum in artus, aut per vasa, aut per inanitates feratur, metus est ne augeatur fluxus: Ideo videndum, ut dolores placentur (quibus infirmum corpus redditur) quos excitat materia conjuncta, & e vasis elapsa, at tuto tum ad antecedentem concurres. Quamquam concedimus clysmata, aut eccoprotica, non ea, quæ calore suo, & vi incitent magis humores & commoveant. Ac præsertim cunctari oportet, & a valido medicamento abstinere quum materia est valde effera nullumque pepasmum admittit. Contemperanda est potius, deinde contemperata mitificataque impunius evacuabitur. Materia autem arthritin faciens ferre illius modi est. Et eo forte id sensu Hippoc. eos qui pravo utuntur cibo ægre medicamenta fere scribit, nomine eorum qui pravo utuntur cibo iis intellectis, & qui pravos assumunt cibos, & quibus intus tamquam diarium reconditi sunt humores pravi qui nomine τῆς τροφῆς, maxime comprehenduntur Hippocrat. libro περὶ τροφῆς. Sed ista relinquamus. *Aph. 36. lib. 1.*

Mors quæ repente ingruit non fuit (quemadmodum putabamus) recursus illius materiæ quæ in pede dolores excitaverat, aut suppressæ materiei virulentæ & antecedentis commotio, sed rupta veluti vomica interiit. Etenim pulsatio erat in hypochondrio sinistro adeo potens, ut quæcumque ei hypochondrio superessent ea subsultarent: & pulsatio talis percipiebatur, qualis in abscessibus ad suppuratum tendentibus. Sed quæstio, unde collectio ista sanguinis. Eam ad casum prædictum referebamus, ut idem ei contigerit quod & Barnabæ Pancho consarcinatori, (de quo ante) qui apostema annum fere fovit ac aluit intus a casu inflictum, quo repente interiit. Et revera casus iste juvare potuit, & infirmitas lieni innata quæ tam diuturnam febrem quartanam foverat. Quamquam audio illum solitum esse queri de sinistro hypochondrio ante casum istum. Sed infirmitas & debilitatio partis & mala diathesis maxime effecit, ut res admodum levis, & occasio exigua tam formidandum malum advexerit. Numquam memoria nostra tam alte palpitans pulsansque hypochondrium contigeramus. Ut mirum non fuerit si ei pars hæc doluerit semper, & si ita repentinæ cladis interitusque causam intus foverit. Ac initio quidem tanti momenti rem esse non putabamus. Sed quemadmodum Galenus annotat, *In doloribus ita abortis nec præcipitanter timidum, nec temere securum esse oportet*. Ac nos fateri oportet mali essentiam ignorasse deceptosque similitudine tantum. Idem de se confessus est Hippocrates, ait Celsus, more magnorum virorum & rerum magnarum fiduciam habentium, quibus nimirum convenit simplex erroris veri confessio, præsertim in eo ministerio quod utilitatis publicæ causa memoriæ traditur. Quod si cujusmodi eventus rei foret animadvertissemus, nec rem in certa desperatione positam ante novissemus, prognostico (quod ajunt) reliquissemus: Nec illud evenisset, magna artis nostræ quæ multis est auxilio, calumnia, quod contigit. Nam tribus a venæ sectione horis, derepente arteria vasisque aliis, ut credibile est, in lienis regione ruptis interiit. *Turpis autem est calamitas dato medicamento eodem die ægrum interire*, ait Hippocrat. Idem de phlebotomia solemni remedio dici potest. Et quemadmodum præclare *Com. in historia 5. sect. 3. lib. 3. Epid.* *Cap. 4. lib. 8.* *Lib. de medica. purgantibus.*

Cap. 26. lib. 5.

re scribit Celsus: *Prudentis est hominis primum eum qui servari non potest non attingere, nec subire suspicionem ejus ut occisi, quem sors ipsius peremit.* Aliaque commemorabilia illic scribuntur: Sed mirum quod contigit: Natura conabatur per vas venosum in capacitatem rejectare eum sanguinem quia sua copia & quantitate molestus erat: unde adeo intumuit induruitque ventriculus, ut saxeus lapideusque esse videretur. Sed, credo, libera non erat via qua id præstaretur. Ac plerique eructatione viscerum in ventriculum aut sanguinis, aut humoris a subita repentinaque morte sunt vindicati.

Cap. 1. lib. 6. loc. aff. Cap. 6. lib. 5. De loc. aff.

Atque eum in sensum ita scribit Galenus de evacuatione sanguinis ex corpore lienis, eaque naturali: *Lien*, ait, *hepatis exemplo excrementa ex se rejicit, itaut & vomitione melancholicum sanguinem aliquando excernat, qui interdum per inferiora quoque decedit.* Et alio loco ita scribit: *Sunt qui putent nequaquam fieri posse ut sanguis vel ab hepate, vel a liene effluens per ipsum evacuetur: similiter de pure ab ipsis erumpente existimant: Verum per artis exercitationem utramque opinionem contemplanti mihi, visa est per ipsum ventriculum fieri evacuatio ex dictis visceribus.* Non dicit an id

Aph. 25. lib. 4.

commode fiat, an non. Sed generaliter de his dictum in aphorismis: *Sanguis quidem supra, qualiscumque fuerit, malus, infra bonus.* Tamen aliquando videmus excerni. Et juvari ægros plurimum tali excretione, si modo sint

Cap. ultimo l. 5. loc. aff.

ferendo. Item si non sit perennis generatio, sed tantum congestio. Quomodo & Galenus docet pravas etiam urinas tum colore, tum substantia, tum contentis laudabiles esse ob eam commoditatem quæ inde consequitur. Nam, ut ait, tales urinæ excernuntur viscere aliquo ac præcipue jecore sese repurgante facultate sua expultrice.

At vero in dextro hypochondrio παλμὸς erat iste & pulsus qui aneurisma subesse declarabat. Itaque ne quis decipiatur eadem ratione qua nos decepti

Vide c. 8. lib. quod animi mores. Hæc Gal. c. 9. lib. 6. De Decretis Hippocr. Sectio. 5. lib. 2. Epid. Lib. 2. de Dieta acut. Ca. 9. lib. 6. De Decretis.

sumus de aneurismate, palmo & pulsatione valida in parte aliqua, paucis est expediundum. Hippocratem dicunt aut numquam, aut raro in libris qui exstant meminisse τοῦ σφυγμοῦ, eo modo quem accipimus 4, & Galenus ipse accepit in longa enarratione de pulsibus: Sed quoties nomen τοῦ σφυγμοῦ reperitur in germanis libris Hippocr. pro manifesta & sensibus conspicua arteriarum pulsatione sumitur. Sic in Ep. scribit, *Cui vena in cubito pulsarit, insanus & iracundus est*, Græce, ἡ φλὲψ σφύζει: Utitur verbo σφύζειν. Et in libro acutorum loquens de usu vini meracioris, ait, hoc autem meracius sumtum παλμὸν τῶν φλεβῶν, idest, σφυγμὸν σαφέα facit: Et alio loco dum loquitur de iis qui plus solito comedunt, οἱ κρόταφοι πάλλονται, idest αἱ ἀρτηρίαι ἐν τοῖς κροτάφοις κινοῦνται ϗ σφύζουσιν, arteriæ temporum micant & pulsant manifesto, nomine τῆς φλεβὸς ἀντὶ τῆς ἀρτηρίας, vetuste sumto. Et Hippocrates τοῦ σφυγμοῦ nomine, generaliter παλμὸν continet ϗ παλμώδη κίνησιν, ut vocat Galenus in Aphorismis (ut paullo post dicemus) omnemque motum cordis & arteriarum, sive is naturalis sit, sive contra naturam. Quamquam ut proprie accipiatur nil nomen σφυγμὸς, homonymon habet ut contra Agathinum disputat Galenus. Agathinus enim nomine σφυγμοῦ, & pulsum proprie dictum, & palpitationem, & vehementem istum motum qui in furiosorum hypochondriis percipitur, comprehendebat. Et

tamen

tamen ea in re Hippocratem forte secutus est Agathinus. Sed debuerat nosse Hippocratem nondum de proprietate τῶ σφυγμῶ statuisse. Galenus vero diligens scrutator doctrinæ de pulsibus, rerum distinctiones diligentius persecutus est. *ferente pulf.*

5 Sed de pulsante hypochondrio, seu palpitante, nunc plenius dicamus, hujus meminit plerisque in locis Hippocrates. Proprie autem palpitans hypochondrium, vel quum pulsus percipitur a medico, aut ab ægro eo modo quo dum contingitur arteria in carpo, vel quum tumultuarie palpitat hypochondrium, ut idem percipiatur quod in corde dum palpitatorio motu agitur vitio vel exsistente in corde ipso, ejusque ambiente membrana, vel aliunde elata materia subvectaque in cor. Ac primum de Sileno; *Hypochondrii contentio submollis utrimque promissa ad umbilicum*. Gal. in comm. de contentione illa Hypochon. & de palpitatione assidua ejusdem Hypochondrii loquens, (nam Hippocr. addit sub finem historiæ, *Hypochondrii perpetua palpitatio fuit*,) Ita scribit: *Palpitatio illa perturbationis, vel delirii signum fuit, videtur & aliqua inflammatio fuisse in septo transverso. Dum enim*, ait Hippocr. *Submollis contentio Græce* ὑπολάπαρος, *idest*, ὑποκενὸς, *subvacua, idest, citra tumorem qui tumor adest quum hypochondria inflammantur. Sed ubi inflammatione septi transversi hypochondrium per continuitatem sursum trahitur, contenditur absque tumore*. Atque illo loco apparet hypochondrii palpitationem perturbationis signum esse aut delirii. Et hoc in acutis morbis verum est. Hinc Hippocr. in prognosticis ita scribit: *Si pulsus insit hypochondrio, Græce*, ἢν σφυγμὸς ἐνείη ἐν τῷ ὑποχονδρίῳ, *perturbationem significat, aut delirium, Græce* θόρυβον ἢ παραφροσύνην: pulsum intelligit perceptionem motus arteriarum, aut a medico, aut ægro sine admotione manus. Quidam legunt non pulsum, sed palpitationem, ut legatur eodem modo quo & in historia de Sileno cui erat palpitatio in hypochondrio assidua, eaque aut perturbationis, aut delirii erat velut antesignanus & prænuntia, quam de vera palpitatione hoc non potest audiri: hæc enim a spiritu crasso & flatulento fit. Sed pulsus & palpitationis nomine audienda vehemens & perceptibilis quædam motio arteriarum, aut magnæ arteriæ dorso incumbentis, eo modo quo in magnis inflammationibus, ac præcipue quum ad suppuratum tendunt, contingit. Nec enim omni inflammationi pulsus adest, sed si ea sit ingens, & supprato proxima, ut ait Gal. Atque apud Galenum locus est præclarus quo docet palpitantem motum in magnis inflammationibus contingere: consentit enim iis qui istum Aphorismum ita interpretantur: *In febribus circa ventriculum, & fortis æstus, & cordis morsus, vel dolor, malum: nomine* τῶ καρδιωγμῶ, *audiunt quidam* (ait Galenus) *crebrum & velocem cordis motum & præcipue palpitationi similem. Ac tum extremum malum significatur, vim scilicet vitalem maximo incendio laborare*: Ergo pulsus seu palpitatio, seu perceptibilis motus arteriarum in hypochondrio delirium facile declarat & perturbationem: delirium quidem si cetera consenserint. Ideo subjunxit Hippocrates. Sed oculos inspicere oportet, &c. Sed maxime delirium significatur, si inflammatio sit, aut in ventriculo, aut in septo transverso, eaque quæ in ventriculo

Histo. 2. sectio. 3. lib. 1. Epidem.

Particul. 31. lib. 1. prognost.

Capi 1. lib. 3. Method.

culo satis insignis, ut in commeotario scribit Galenus. Iecur & lien, & magna arteria partes sunt in corpore quæ momentaneæ sunt, 7 & maxime magna arteria, ait Galenus, quæ si inflammatæ fuerint forte non illud delirium quod aut ventriculus, aut diaphragma inflammata afferunt, inducet, sed perturbationem. Quamquam si insignis inflammatio fuerit, perniciosum & letale est. Et nomine perturbationis Galen. *vult intelligi commune accidens periculosarum, omnium affectionum ex quibus non modo ægri, sed & medici perturbantur*: Ut delirium, & insania: sit quid majus quam perturbatio: sed ipsa perturbatio adest proxime ad delirium accedens. Voluot quidam perturbationem significare timorem quemdam de periculo mortis, & ipsius ægri turbationem, nempe corporis ipsius. Atque duo hic notare oportet, prius cur Galenus dixit perturbationem dici relative, & ad ægros, & ad medicos. Hoc enim ridiculum videtur. Posterius quid sit intelligendum, per verbum ἰνίω. De priore dicam. Miror cur Gal. dicat pulsum significare perturbationem, idest, ut perturbetur & æger tum animo, tum corpore, & medicus videns ipsum pulsum hypochondrii. Nam idem Galenus ridet similem ioterpretationem dicti Hippoc. in Prorrh. &c. *Faciei color bonus, & mæstitia multa, malum*. Subsannat enim interpretes Hipp. qui referebant nomen mæstitiæ ad medicos, & ad ægros: ad ægros quod qui colore robro saturati sunt facile in melancholiam incidant, dum corpus perspiratione caret, ut docet Galenus περὶ εὐεξίας: & ad medicos, ut qui doleant & terreantur, quum viderint bonum colorem in ægro præter rationem. Posterius est de verbo ἰνίω. Utitur enim verbo isto cum magna energia & significationis vi: Significat enim vel pulsum, vel palpitationem profundam, ut excludatur pulsus & palpitatio musculorum abdominis, qui aut pulsantes, aut palpitantes, nec delirii, nec perturbationis signum dant ullum. Præterea in tertio Epid. dum loquitur de Philista ait, dextrum hypochondrium, intro contractum est ac inclinans: & in Com. Gal. ait, Hypochondrii contentiooem fieri quum septum transversum alias partes convellit: tenditur autem septum per idiopathiam, & sympathiam. Per sympathiam ratione pleuritidis ob inflammationis magnitudinem, & ob nervorum ipsius tensionem. Per idiopathiam ob ipsius inflammationem. Denique inflammatio lienis, hepatis, & septi transversi eam contentionem hypochondriorum afferre solet, Galeni opinione. Denique ut generaliter dicamus quoties apud Hippocratem legitur, Hypochondrium hoc vel illo modo contentum esse, in eo febrilis affectionis sedem esse oportet, ait Galen. Comment. in histor. de Hermocrate, hist. 2. sectio. 1. lib. 3. Epid.

Atque sunt plerique alii loci, in quibus palpitantis Hypochondrii meminit Hippoc. ut in historia ejus qui in Dealcis horto jacebat, lib. 3. Epid. scribit, *Ad umbilicum perpetua erat palpitatio*. Et in Coacis, *Juxta ventrem in febre palpitationes, mentis emotiones inducunt. Sanguinis autem fluxio horrorem efficit. Item, dolores circa umbilicum palpitatorii habent & aliquid mentis emotionum, &c.* Ac de ægro nostro hoc verum fuit quod & in Coacis Hippoc. scribit: *Quibus præcordiorum dolores, oris ventriculi, hepatis, partium circa umbilicum, hi sanguine per alvum egesto servan-*

Part. 14. lib. 2. Prorrh. Cap. 7. lib. 3. de loc. aff.

Histor. 4. sect. 2. li. 3. Epid.

Com. in histor. 8. sect. 2. li. 3. Epid. & Histo. ria ulti-ma lib 3. Epid.

ſervantur, non egeſto moriuntur. Quis enim dubitat quin ſi per venam a liene in ventriculum tendentem, aut per alvum fluxiſſet, ſanguinis copia ſervatus fuiſſet? Atque ad perpetuam memoriam hoc eſt menti infigendum, quoties quis etiam dum rectus agit de dolore hypochondriorum præſertim profundo conqueritur, oportet non temere ſecurum eſſe, ſed verendum eſt de re aliqua latente. Declarat hic noſter æger, & Apollonius in Epidemiis cui conſuetus dolor erat ad dextrum Hypochondrium, & hic *Hiſt. 13.* mortis cauſa tandem fuit, quum levi alia de cauſa laboraſſet. Nam mi- *ſect. 3. lib.* rantur aliqui ſæpe nos levi de cauſa in morbos incidere: at hæc per ſe *3. Epid.* non eſt cauſa ſufficiens: *Etenim*, ait Galen. *ſunt quædam quæ per ſeipſa committere morbum nequeunt, quæ ſi ad corpus, morbo opportunum acceſſerint, totius cauſam morbi creduntur ſuſtinere*. *Com. 3. part. 15. ſect. 1. lib. 3. Epid.*

Duo nunc reſtant breviter explicanda, prius de ſanguine cur non converſus in pus fuerit tanti temporis diuturnitate: poſterius de aneuriſmate. De Priore dicam, Hippocrates ita ſcribit: *Si in ventrem ſanguis præter naturam effunditur, neceſſe eſt ſuppurari*. Græce ἐκπυηθῆναι, ideſt, φθαρῆναι corrumpi & in pus verti. Ac primum noſſe oportet id quod placet Hippocr. Si umquam ſanguis a propria cavitate in aliam quamcumque pervenerit, omnino eſt impoſſibile ut ſanguis permaneat. Sed an neceſſe ſuppurari? Non placet Galeno, quum ſuppurari nomen ſit unius mutationis in ſanguine factæ. Itaque generalius referunt ad τὸ φθαρῆναι, ideſt, vitiari. Sed tribus modis viriatur ſanguis, aut enim in pus vertitur, aut liveſcit, aut grumeſcit; grumeſcit autem præſertim ſi in magnam cavitatem ceciderit. Atque non mirum ſi in ægro noſtro non ſuppuratus fuerit ſanguis, ſed nigrefactus, & in grumos verſus: erat enim magna pars ejus in amplam cavitatem elapſa. Nec neceſſe fuit in grumos verti quod quibuſdam placere viſum eſt. Et Galenus ait, dolor pulſans inflammationis eſt comes, ſuppuratio autem magnarum tantum inflammationum comes eſt. Sic ſanguis in ventrem illapſus non proprie ſuppurat, niſi adſit inflammatio magna. Ceterum in magnis inflammationibus, & phlegmonis ſanguis per minimas partes diſpergitur in eas cavitates quæ ſunt in muſculis quas ſola ratione contemplamur: ſed in ecchymoſi in ſpatia quæ vaſis circumjacent effunditur, ut ait Galenus. Ac obiter ne quis ſimilitudine vocum decipiatur, aliud eſt, ἐκχύμωσις, aliud, ἐγχύμωσις. Nam ἐγχύμωσις, ſignificat ſuffuſionem humoris non egreſſi e propriis conceptaculis; (unde τὰ ἐγκεχυμωμένα vocat) ἐκχύμωσις autem ſignificat effuſionem humoris e propriis conceptaculis eo modo qui dictus eſt. Et Galenus vocat τὰς ἐκχυμώσεις, ex vaſculis effuſiones & inanitiones. Sic quamdiu ſanguis a natura regitur ac præſertim ſi in magnam capacitatem effuſus fuerit, non vertitur in pus, aut aliquid ſimile, præſertim ſi inflammatio, aut ingens fuerit febris, quæ ſanguini ut & humori omni facile malam qualitatem acceſſat, ſed manet in grumos verſus. Ac in ægro noſtro multus erat effuſus, deinde rurſus aneuriſmatis ruptio repentinam mortem attulit. Sic iſte magnus & apparens pulſus non delirium ſignificabat, ſed contineri aliquid contra naturam in capacitate iſta, & arteriam dilatatam valde. Ac forte de iſto ægro audiri po-

Et com. ad Hiſtoriam de Silen. lib. 1. Epid.

Aph. 20. lib. 6.

Galen. in Com. Aphor. illius.

Cap. 3. lib. 1. De locis aff.

Com. in Aph. 20. lib. 6.

Et com. in part. 9. ſect. 2. lib. 6. Epid.

Lib. de humorib.

Aph. 23. lib. 4. ri potest Aphorismus lib. 4. *Quibuscumque ex morbis acutis, ac diuturnis, sive quovis alio modo extenuatis nigra bilis, sive uti sanguis niger desubter exierit, postridie moriuntur.* Sed inter ceteros locos unus est commemorabilis libro primo de morbis: *Sæpe quibus venarum aliqua rupta est a laboribus, aut exercitiis, quum coaluerit alio tempore iterum rumpitur: Ubi vero iterum rupta est sanguinem fundit, & statim pereunt sanguinem multum fundentes, pus autem per totum diem excernentes, consimili modo pereunt. Veluti in aliis morbis dictum est.* Hæc Hippocrates. Ceterum de aneurismate, aut aneurysmate cum littera y, dicendum puto, quod ad tumorum genus relatum sæpe videtur, & tamen de ejus vena essentia non-
Cap. 22. lib. de sang. miss. dum plane constat. Galenus de aneurismate, ita agit: *Quum quis secare venam ratus arteriam vulnerarit, ægre confestim sanguis compescitur. Tamen si res optime cadat, perducta nimirum ad cicatricem divisione, tamen aneurisma fit.* Sic ea essentia est aneurismatis, ut dilatatio vulnusque etiamnum ipsius arteriæ adsit, ente ad cicatricem perducta. Magna porro quæstio est, an in aneurismate sit dilatatio solum, pote vena, aut arteria, ob sanguinis impetum valde ampliata, ac dilatata, an reipsa sanguis e vase sensim profluat prosiliatque. Et id pertinet ad ea de quibus jam a nobis actum est, dum quæreremus an necesse sit sanguinem e proprio vase elapsum, sed tamen aliqua ratione in capacitate retentum ac cohibitum, putrescere. Si enim in aneurismate sanguis & spiritus e vase effluxit, si corrumpitur, cur non abscessum facit, & pus fit? Quæ ratio impulit Fernel. ut credat id non
Cap. 3. lib. 7. Patho. fieri: *Credi vix potest, ait, per varicem & aneurisma ruptam apertamque esse venam aut arteriam. Si enim sanguis e vena aut arteria prosiliens, non amplius illis contineretur, mox corruptus putresceret, tumorque fieret generis*
Lib. 2. de tumoribus contra naturam *diversi*: In quo a Gal. in duobus dissentit. Eam esse aneurismatis naturam statuit, ut sectæ arteriæ vulnus maneat, arteria nimirum, nec coeunte, nec glutinata, nec carne obturata: Si vulnus manet, ergo ut sanguis, & spiritus desiliat necesse est. Tamen hoc absurdum esse Fernelius contendit. Posterius in quo dissentit est, quod si sanguis efflueret, putresceret, & abscessum diversi generis faceret. At jam superius ex Galeno docuimus non
Com. ad Aph. 20. lib. 6. esse necesse, ut sanguis e vasis suis elapsus putrescat ac suppuret. Alias enim mutationes subire posse sanguinem a pure demonstravit. Tamen probabilitate quadam nititur opinio Fernelii. 8 Si enim maneret arteria aperta, intra dies aliquot, aut intumesceret valde pars, aut si præ conformatione obsequi ampliusque dilatari non posset, creparet diffringereturque media. At aneurisma diutius etiam durasse oculata testatur fides. Aut igitur ita vulneratum vas connivet, ut parum admodum transsiliat ac exsudet, aut si vas apertum hiansque supponitur, breve intra tempus abrumpitur tumor: unde Galenus lib. de sanguinis missione asserit se advocatum esse ut arteriæ vulneratæ mederetur in malleolo, quod sanguinis cursus non posset cohiberi: credibile est aneurisma fieri non potuisse, quod aperto nimis arteriæ corpore sanguis & spiritus largius coeffunderetur. An vero necessario e vasis propriis effusus sanguis putrescat, alius forte est loci atque temporis. Ceterum aneurisma a varice sejungunt, quod varix ad venæ dilationem

tionem referatur, eamque a sanguine, aneurisma autem ad arteriam dilatatam idque copia spiritus & sanguinis tenuioris. At varix in cruribus proprie intelligitur, quamquam & ad alias partes potest pertinere. Hippocrates dilatationem venarum in pulmonibus veluti varicosam adstruit, idque πάθημα, vocat ἀπὸ τοῦ πάθεα, quod præ dilatatione divellantur membranæ præ sanguinis copia ibi inundantis. Et sic in omnibus corporis partibus ob violentum aliquem conatum ille πάθος, seu, κιρσός, potest contingere. Et eodem modo sese res habet in aliis partibus ac in cruribus. Aetius de aneurismate abunde differit, & ejus interpres communiter vasorum dilatationem vocat: vel quod omnis vasorum dilatatio aneurismatis nomine prehendi possit, vel quod aneurisma æqualiter, & ad arterias, & ad venas pertineat, vel quod quum aneurismatis naturam constituat arteriæ sectio, alia simul vasorum sit dilatatio & explicatio. Atque in omnibus corporis partibus aneurisma fieri posse docet, sed in quibusdam peculiariter. Deinde subdit: *Oritur autem omnino vasorum dilatatio, aut dum sanguis & spiritus ex arteriis persultant, aut dum oscula earum rumpuntur, aut aperiuntur. Sanguis autem & spiritus paullatim excreti sub cute colliguntur. Et tunc signa sunt certa ejus rei, (de quibus eo loco) ut tumor parvus aut magnus, concolor, indolens, ad tactum mollis & spongiosam laxitatem præ se ferens. Digitorum pressui cedit, ut fere evanescat, sed amotis digitis statim revertiturus: Id quod in aneurismatis quæ sine vulnere fiunt apparet.* Sed quum arteriæ vulnus præcessit, & deinde coalescente cute vasorum dilatatio contingit, tumor non similiter mollis percipitur. Sanguis enim copiosior spiritu est, qui in grumos coit, & tumorem attollit. Sic explicat clarissime aneurismatis naturam, & paucos animadvertisse credo illius morbi veras notas. Et ex ejus doctrina licet aneurismatis omnis duplex genus statuere, ut alias sit cum vulnere arteriæ, atque tunc plus sanguinis quam spiritus est, coeffunditur enim ratione vulneris: vel sine ulcere est, quod fit, ait, ob conatum, aut causam externam, aut internam. Internam ut in melancholicis in quibus malignitas est sanguinis. Atque fit vera dilatatio, & effluxio spiritus & spirituosi sanguinis per quamdam διαπήδησιν, ἢ quamdam speciem ἀναστομώσεως. Quamquam in quibusdam sine apertione manifesta, aut ruptione potest fieri dilatatio eo modo quo in varicosis venis. Quis enim dicat effluere e vasis ruptis, aut erosis, aut apertis sanguinem? Quæ opinio impulit Fernelium, ut crederet non exsilire e vasis sanguinem in aneurismate. Sed errat Fernelius, & quicumque credit, aut in omni aneurismate esse effluxionem reipsa factam, aut numquam effluxionem esse. Uterque enim graviter errat rerum ignoratione & neglecta auctorum auctoritate. Quum Hippoc. ut paullo ante memini & docet in pulmonibus πάθημα fieri & vasorum πάθημα, (vulsuram ad verbum Cornarius vertit) ut in vasis sit tamquam quædam varix (Græce κιρσός) si ea in parte magna dilatatio fiat, quis tandem non opinetur verum aneurisma fieri? 10. Atque cum arteria dilatata est valde tum in signis pulsatio adest. De aneurismate, quod ἀπὸ τοῦ εὐρύνειν, ducitur quod ampliare, & dilatare significat, ut potius per τὸ υ, quam per ι scribi

In libris de morbis.

Cap. 10. serm. 3. Tetrab 4.

ſcribi oporteat abunde clariſſimus Gorræus in definitionibus medicis pertractavit. Atque inter cetera belle explicuit quomodo differant aneuryſmata in quibus jam concluſus ſanguis eſt, & in quibus ſenſim influit ac effluit ſpiritus in capacitatem coaleſcente jam carne.

Quod ad partes aneuryſmatis pertinet, quum alia externas corporum occupent, alia internas, quum in omnibus difficilis admodum curatio ſit, maxime vero in partium internarum aneuriſmatis. Quæ in caput & guttur incidunt ea medentis manum non admittunt. Quæ ad internas partes ſpectant, ea derepente & minime opinantibus medicis ægros ad exitium præcipitant.

Quæri hoc loco poteſt, an ſi in ſiniſtro hypochondrio lateat, tuto ſectio fieri poſſit. Hippocrates in libris de affectionibus urit ſæpe regionem hepatis, renum, & lienis: ſed in earum partium aneuriſmate minime, hoc tutum non eſt.

Remedia ægro inſtituta, quum tamen non ei latenti & incurabili aneuriſmati occurreretur, hæc ſequuntur.

Injecta enemata carminativa quæ ob diſſipationem flatuum quibus ille abundabat, aliquam allevationem attulerunt.

Dolenti lienis regioni fotus ex anodynis ex rad. bryoniæ, ſcolopendrii, florum chamæmel. baccarum lauri, juniperi, ſemin. rutæ adhibentur.

Applicantur frequenter cucurbitulæ: & iis remed. allevabatur.

Opiata hæc inſtituta:

℞. *Myrobolan. emblicam unam minutim conciſam, conſervarum bugloſ. viol. nenuph. & anthoſ. an.* ℥ *iij. corticis citrii conditi* ℥ *ij. raſuræ eboris, cornu cervi, margarit. elect. an.* ℈ *j. oſſis e corde cervi* ℨ *ſ. pulveris diarrhodonis abb. & lelitiæ. an. gran.* 10. *ambræ griſeæ gran.* 8. *cum ſyrup. conſervationis citrii fiat opiata.*

Mirum hoc eſt, quum remedia a nobis inſtituta directe non oppugnarent morbum, quum ille medicis incognitus foret, ut eventus probavit, quomodo tam fotuum uſu ſe levari diceret. Cave ne nimium credas ægro, & non interim diligenter animi nervos intendas ad inveſtigationem morbi, ut non ceſſes quamdiu certis notis morbum deprehendas. Sunt enim plerique qui malum lenientes quibuſdam remediis ſatis ægro factum credunt: atque interea miſerrime ægri opprimuntur morteque rapiuntur. At hoc non ſatis. Et hac una re multi ſunt decepti, qui applicito uno remedio videntes dolorem leniri, ab inveſtigatione ideæ morborum deſiſtunt. Quod multos in vitæ diſcrimen adduxit.

Et hæc Hiſtoria a nobis adducta cautiores nos & diligentiores debet reddere, ne cum ignoratione noſtra juncta ſit ægrorum calamitas magno cum artis vituperio, quam tanta hominum coluit celebritas.

Atque ad hiſtoriam morbi hoc quoque addi poteſt, forte uſu cucurbitularum & fotuum, & cataplaſmaton ex radice Bryoniæ (quæ omnia confuſe adminiſtrata ſunt ut nihil non agere videremur) attractionem majorem factam fuiſſe, & mortem acceleratam. Quod in primis Aetius commeminit, & hoc loco ſicce non eſt prætereundum, ne ſinamus longius

manare

manare errores qui quotidie committuntur: *Vidisti tu eodem tempore quum fomentum cuidam adhiberetur eum difficulter spirasse omni superfluitate ad præcordia per calorem attracta. Hic itaque mortuus est quum cataplasmata instar cucurbitæ superfluitates ad partem attrahant. Quidam etiam ipsa cucurbita usi sunt in præcordiis, hoc unum ipsi cogitantes ut aliquid circa ægros agere viderentur. Actum die 12. Maii 1575.*

ANNOTATIO.

1 *Hippocr. sectio. 3. lib. 2. Epid. Narrat quartanam quoque febrem longam facto impetu in universum corpus, & tumore qui ad lienem erat evanescente desiisse.*

Idem contigit Joanni Meresse, *cujus totum corpus lassitudine* ὀστεοκόπῳ *laborabat facta translatione a centro ad totum corpus. Et 4. Epid. notat. De quodam servo quartanario cui febris conquievit quum factus esset* τυφώδης *aut* τυφλώδης, *idest stupidus, vel in totum corpus translata materia, vel in caput. Unde comatosam & catalepticam induxit affectionem.*

2 *Hinc dices in metu arthritidis, nonnisi cum cautione purgandum quoniam irritatur sæpe materia: Vide librum 2. meorum Epidemiorum.*

3 *Hoc adverbio impunius utitur Cicero. 2. de Divinatione.*

4 *In Coacis dum de lethargo disputat, utitur nomine* σφυγμοῦ, *proprie accepto.*

5 *De palmo summo & admirabili ad umbilicum & os pectinis narrat, sed rationem non reddit Hippoc. 7. Epid. initio in historia de filio Eratolai dysenterico.*

6 *Et Hippocr. notat 5. Epid. Uxori Gorgiæ pulsum in utero extitisse, idest, motum arteriarum manifestum post menses suppressos. In uxore Philini historia 4. sect. 3. lib. 1. Epid. die 14. palpitationes fuerunt, sed eas ad crassos & crudos succos in Com. Galenus refert.*

7 *Magna arteria pars est principalis, comment. in part. 31. lib. 1. prognost.*

8 *In Collegio Rhemensi cuidam sacerdoti aneurisma erat in cruribus. Aperto cadavere reperta est magna dilatatio arteriæ, & sanguis in ea arteria concreverat indurueratque: Indurationis causa tribuebatur immoderato rerum refrigerantium usui.*

9 *Multi falluntur in principio aneurismatis a sectione arteriæ non orti. Credunt enim non esse aneurisma, sed tumorem tantum aliquem præter naturam. Si enim a sectione arteriæ non incipit, non est necesse ut sit ea pulsatio quæ adesse solet arteria vulnerata.*

10 *Quæstio est an in omni aneurismate necessaria sit pulsatio, sine hac enim ne aneurismatis quidem rudimentum esse posse contendunt.*

CONSILIUM CVIII.

De febre maligna.

Nobilis vir D. de Cervenay, ad insigne crucis viridis quum accubuisset uxori suæ exanthemata patienti, in febrem degenerem incidit. Erat continua, sed exacerbationes habens noctu. Dolores quidam erant circum nothas costas, sed ii adeo parum erant molesti, ut medicos non adduxerint ut eis mederentur. Corpus erat plane bile ac ictero infectum: Præcalida habebat viscera, & ante quartana annua laborarat. Pulsus erat parum elatus, non febri, ac calori, ac linguæ respondens. Qui sanguis detractus est biliosa sanie plenus erat & corruptus, dejectiones plane biliosæ. Et quod nos terruit quinto aut sexto die inopinato sputum reddidit permistum sanguine & bile, & parum nigricans. Pleuritin esse dicebant quod febris esset, & tussis: At ista tussis erat a collecta corrupta ista materia in pulmone. Revera si pulmonia aut vera pleuritis eum adorta fuisset in tanta materiei in pulmone collectæ corruptione, intra paucos dies interiisset, accedente maxime pulmonis imbecillitate. Sed quoniam nondum aderat occasio, ut aut costæ aut pulmones laborarent, febris tantum continua occupavit vera & essentialis. Dicat quis, quid illa sputa tam prava & horrenda designabant? Si sputum album esse debet, & omnis expers tincturæ, si vomitiones humorum qui colores alienos habent, aut graveolent malæ sunt, cur non & excreatio alieno colore imbuta? revera si ista colorum pravitas inflammationis comes fuisset, aut si actu inflammatio pulmonem prehendisset (ut ante dictum est) vix ulla vitæ salus sperabilis fuisset. Sic erat excrementum collectionis, non subitæ generationis, aut inflammationis consequens. Atque in hoc maxime ægro, ut & in filio Noei fabri lignarii verum comperimus quod scripsit Hippocrates, περὶ ἀφορισμῶν: *In febribus quæ non intermittunt excreationes sanguinolentæ, liventes, graveolentes, biliosæ, omnes malæ sunt. Si bene procedant, bonæ: eademque incunda ratio in iis quæ per alvum & urinas feruntur.* Quid? fieri

Aph. 47. lib. 4.

ne potest, ut quantumvis facile cedant sputa cruenta, biliosa, graveolentia, liventia, ea ad salutem pertineant? Sunt enim malæ ut signum, quod partium a quibus manant vitium & corruptionem significent. Nam non modo videndum quam bene procedant ista, sed ut in qualitate tantopere non peccent. Galenus in com. *Ait, Hippoc. debuisse potius dicere omnes malas excretiones, si facile fiant, bonas esse excretionis modo, non qualitate, non loco, non materia, non causa. Nam omnes malæ excretiones pravarum signa sunt dispositionum; & fiunt eo modo quo in ulceribus putridis quibus ichores saniosi defluunt, nil dispositioni conferentes. Nonnunquam vero ita sicuti pus ex abscessu dirupto bene expurgans partem laborantem. Indicia vero quod bene excernatur, maxima sunt, & coctio & ægri tolerantia, item morbi species, tempus anni, regio, ætas, naturaque ægrotantis.*

At sæpe coctionis argumenta non apparent, quum ea materia quæ excernitur non sit morbi ullius, sed tantum congesta sit in parte, ut de instituto in ea mitificanda regendaque Natura non fuerit occupata. De excretione

e pul-

e pulmonibus multa Hippocr. in prognosticis, sed tum de apparentibus pulmonum morbis, ut de pleuritide aut peripneumonia loquitur. *Inter cetera, ait, permixta appareat flava bilis admodum screatione oportet. Screatio flava si sincera est, cum periculo est, candida vero, glutinosa & rotunda, inutilis est. Si viridis & spumans admodum est, mala est.* Numquid hic alienos colores, alienamque qualitatem in ptyalismo vituperat? & tamen docuimus & ex quarto Aphorismorum, & ex historia quam hoc loco narravimus excretiones e pulmone pravas aliquando bonas esse propter eam utilitatem quæ consequitur ex tali excretione, quod interea partes liberantur ea corrupta materia qua præpediebantur. Tametsi enim materia mala sit, per accidens tamen ratione finis & boni qui inde secutus est eventus, bona dicetur esse. Sic tametsi Natura fluxum sanguinis per hæmorrhoides non instituerit, tamen quia inde commoditates ad sanitatis & custodiam & morborum repulsam consequuntur, fluxus iste opus naturæ ex instituto paratum dicitur e Galeno. Part. 44. lib. 2. progn.

Ac duo sunt celebres loci, & omni memoria digni apud Galenum, ut jubeamus valere & exsulare imprudentem quorumdam temeritatem & crassam ignorantiam quum vident pravas aliquas excretiones: Prior est in lib. de locis affectis: *Sæpe*, inquit, *hepate robustiore aliqua ex parte affecto pessimæ dejectiones & colore & consistentia apparent, item & urinæ. Unde decepti medici putant gravissimum morbi periculum subesse. Sed errant. Nam quibus sine ratiocinatione rudis dumtaxat experientia suffragatur, de iis quæ raro accidunt, experimenta habere nequeunt, veluti eorum quæ sæpe accidunt, facile meminerunt.* Alter locus quo explicat illum Hippocrat. locum. *Omnis screatio mala quæ non sedat dolorem, quæ vero sedat dolorem, omnis melior est. Sæpe valuit natura*, (ait Gal.) *pravam vincens affectionem expurgare corpus: & in hoc terrentur multi adspicientes secreta vitium materiæ, nequaquam cognoscentes utrum id symptomatis fiat ratione, an quia natura pravam materiam foras expellat.* Atque excretionis bonæ & utilis notas assignat levationem doloris (quamquam id non sufficit Galeno) & in primo Aphorismorum, εὐφορίαν 2. Atque ut id terminemus de quo dictum est: Notanda duo sunt, prius cur Hippocrates usus sit nomine ἀποχρέμψεως, non πτύελα, ut in progn. aut πτύσεως: posterius, cur dixit, in febribus non intermittentibus. Quasi vero in febribus essentialibus (nam nomen τῆς πυρετῆς, absolute positum febres essentiales notat) excreatio alicujus sit momenti, propriumque sit excrementum febris, quum ejus materia sit in majoribus vasis clausa non in pulmone. Nam quemadmodum in morbis thoracicis parvi penditur urinarum inspectio, quod non sint proprium pulmonis excrementum: Ita in febribus ipsis veris non valet sputorum inspectio, nisi auctoris vice. Quia si ad bonitatem actionis ipsius materiei febrilis sputorum appareat adjungaturque bonitas & facilis eductio, bonum id signum. Ego vero conjecturas aliquas afferam quibus adductus forte fuit Hippocrat. ut τῆς ἀποχρέμψεως meminerit. Ac primum id docere voluit ut iis occurrat qui præpropere ac præcipitanter de morbis judicant, & quum vident aliquid alienius e parte Sub fine m lib. 5. Part. 51. lib. 2. prog. Com. in Apho. 2. lib. 1.

e parte, ac præsertim e pulmone excerni, quod non viderint, statim male de morbo ominantur, ac sinistrum eventum prædicunt. Immo putres esse pulmones dicunt, ut si contingat ægris mori suam inscitiam (cum forte male curaverint febrim ipsam essentialem) excusatione ista tegant. Aut dixit hoc, ne relicta febre ad excretiones istas malas convertant se, quum tamen male id fiat. Collectio tantum erat per transsudationem ichoris a cacochymia traducti in pulmonem. Aut monet hoc Hippoc. ne territi medici inspectione eorum malorum sputorum ægros deserant tamquam conclamatos. At, tametsi materia ista mala sit, bona tamen est si excretionis modus adsit legitimus, quod vis naturæ paruerit in desiccanda materia, quæ ob moram talem corruptelam contraxerat. Nonne etiam videmus integra fruentes sanitate mungentes subviride saniosum, δυσώδεις; Et tamen quum mala sit materia, bonum est quod virtus expultrix valeat in excernenda ista materia, quæ alioquin majore mora partem labefecisset. Quod si pleuritis adesser, aut morbus proprius pulmonis, & tale sputum appareret, forte non tam securum esset, quam si in essentiali febre appareret: Quare? Quoniam si vigeret morbus pulmonis cum tali sputo, generationis perennis talis sputi suspicio foret, quod malum est. Sed quum inopinato in febre essentiali talis mala ἀπόχρεμψις apparet, non tam generatio est, quam veteris excrementi collectio, ut ista mala qualitas & coloratio non tam nata sit ob alienum calorem, quam moram longam in pulmone. Quamquam non dubium est quin si illa putresceret inflammationemque accerseret in pulmone, malum deterius inveheret, quam si alius esset coloris & consistentiæ. 5 Unde in prognosticis spumantem & viridem ex pulmone excretionem vituperat & maxime si sincera sit excretio. Præterea duo notari debent cur dixerit ἀποχρέμψιες, & febres non intermittentes, quod utrumque (si potest conjectura aliquid) non citra rationem adjectum est. Nam quum nomine τῆς ἀποχρέμψεως utitur, non autem nomine τοῦ πτυέλου, videtur significanter notare non tam esse materiam thoracis morbificam quæ excernitur, quam excrementum aliarum partium, quod in pulmonem influxit, & ob moram aliquam alienum colorem accersivit. Quum autem significatur vera excretio e pulmone, si quis affectus instrumenta respirationi devota tenuerit, utitur voce πτύσεως, aut πτυέλου. Ideo dixit, *in febribus non intermittentibus*: ut declaret rationem præsentis cacochymiæ & vi caloris humores fundentis, & per modum attractionis ipsius pulmonis a partibus inferis, aut per modum transfumtionis & transsudationis colligi in pulmone materiam alienam, quæ aut tussi, aut alio modo expectoratur. Et sic de pulmone male affecto non oportet nos male ominari. Per quamdam anastomosin, aut similem passionem cruentæ possunt fieri excretiones e pulmone agitatis humoribus, & ob suam acrimoniam vasa reserantibus. Si enim facile in febribus continuis, auctore Hippocrate, & inflammationes cerebri, & pulmonis facile possunt succedere; numquid pars materiæ febrilis a pulmone potest attrahi jam per se maligna, & κακοήθης, & alieno colore imbuta, quæ sputa ordinaria potest tingere, ut inde excreatio derepente immutetur?

Lib. 2. part. 46. (margin)

c. de morbis. (margin)

Unde

Unde dubium esse non debet, quin, si materia illa diutius moretur ibi, pulmones inficiat, ac labefactet. Itaque peropportune excernitur, bonoque est si ejus facilis fiat eductio; & sola fiat ἀπόχρεμψις, idest, per simplicem excreationem sine vi, sine tussi, sine violento motu aliquo ἐυπετέως, ut loquitur in libro προγνωστικῶν, eductio fiat. Sic nomen τῶ ἀποχρέμψεων, facilitatem excretionis declarat, ac si materia ipsa in os occurrat eo modo quo quum a capite ῥεῦμα descendit sine tussi, sed solo linguæ motu expuatur & excreetur id ipsum quod occurrit. Et non mirum si ἀπόχρεμψις fuerit biliosa; nam totum corpus erat biliosum, cacochymum, & ἰκτερώδες. Et quum Hippocrates ait ex signis mox apparentibus de morbo judicandum esse, ut in qua pleuritide mox sputum apparet, ea brevior & securior dicatur, hoc debet intelligi de morbi excremento, non autem de illa materia extraordinaria. Nam multos pulmonicos & pleuriticos vidimus qui primo die morbi e pulmone rejecerint quibus & protractus morbus & mors ingruit. Quoniam educebatur non id quod morbum faciebat.

Aph. 12. Lib. 1.

ANNOTATIONES.

1 *Error medicorum qui quum sputum, aut cruentum, aut subcruentum, vident, putant esse aut pleuritin, aut peripneumoniam. Quæ opinio etsi opinione Gal. & Hippoc. paullo post confutata est, quod ex pulmone sæpe pravæ fiant excretiones, ut floridæ (idest cruentæ) nigricantes, pallidæ, quum tamen nec sit inflammatio, nec pleuritis, nec peripneumonia. Inter cetera locus est commemorabilis in historia de Pythione, lib. 3. Epid. part. 4. sect. 1. ubi docet sexto die varia Pythioni, & cruenta sputa apparuisse, quum nec peripneumonicus, nec pleuriticus foret, nec a capite malum esset, sed a defluxu tantum materiæ quæ non erat tanta, ut inflammationem pareret, aut forte in pulmone congesta, sed quæ incendium non conceperat.*

2 *Huc pertinet locus præclarus lib. 2. Epid. sect. 2. ubi loquitur de eruptione Terminthorum in febre continua, & ait, æger autem erat subsplenicus, ac si dicat istam eruptionem non fuisse propriam morbo, sed corpori.*

3. *Ad hunc locum pertinet historia lib. 5. Epid. de Hippostheneæ is ceciderat luctans: cruentum ἔχρεμψε, ait Hippoc. & addit, οὐκ ἦν σίαλον. Non erat sputum: quod notandum, erat quidem ἀπόχρεμψις, sed non erat πτύαλον, seu σίαλον. Ideo dixit, Videbatur medicis esse peripneumonia, sed non erat. Sic cave ne quid in his erres. Et puto nomen σίαλον, pro πτύαλον sumsisse. Quamquam σίαλον significat tantum salivam, non sputum.*

CONSILIUM CIX.

De cordis palpitatione.

UXOR LYSÆI annos 22. nata palpitationes cordis persentiscit: quas formidinem appellant, alii tremorem & improprie quidem. Quidam

ex veteribus imperite infundunt cum cardiogmo & cardialgia, maleque tremorem vocant. Etenim facultatis animalis imbecillæ symptoma non est, nec motus est mixtus naturæ & morbi, & pars loco non dimovetur: quod trementi parti contingit. At tantum elevatur & deprimitur pars. Tamen quod ægri putant cor e loco moveri, ideo tremoris nomine improprie donatur, quo modo & singultum ventriculi convulsionem dici demonstravimus. Conatur enim cor excutere id quod ei molestum est: & cordis elevatio depressioque definitur subinde præter naturam facta. Cardiogmos autem, & παλμὸς, iidem affectus non sunt, quamquam aliquid affine habent. Ante exposuimus Aphorismi illius particulam, *In febribus circa ventriculum & fortis æstus, & cordis morsus vel dolor, malum*. Miror cur Gal. in comment. iis assentiatur qui nomine τοῦ καρδιωγμοῦ, intelligant crebrum, velocem & palpitationi similem motum ipsius cordis ob incendium ingens in corde ipso: ex qua Galeni opinione conficiunt incendium ac phlegmonem in corde τοῦ παλμοῦ causam esse posse. Quod a ratione alienum videtur quum Galenus ipse alio loco (sed nondum occurrit locum istum legere) a causa frigida repetat palpitationem. Declarant frigida remedia quæ ad hunc affectum instituta videntur 2. Ac primum magna est absurditas statuere idem esse καρδιωγμὸν καὶ παλμὸν; quum cardiogmos ad os ventriculi pertineat maxime, palpitatio autem cordis affectio est, quamquam per aliarum partium, & maxime ventriculi consensionem nasci potest. Item καρδιωγμὸς, in cholera morbo & febribus continuis ob morsum ventriculi a flava bile frequens esse solet, ut propterea non debeat numerari inter alia symptomata mala. Quid vero est dicere cardiogmon significare vehementem quemdam motum palpitationi similem? dicam quod sentio. Nomine τοῦ καρδιωγμοῦ, non intelligit affectionem ventriculi ob morsum, sed symptoma quoddam consequens suum æstum in febre, sive æstus sit simplex, sive ob ebullientem flavam bilem in tunicis ventriculi: ut vult in commen. Galenus, ut ὁ καρδιωγμὸς indicet cordis ipsius affectionem cujus affinis est motus quidam palpitatorius, ut quasi unum ex alio consequatur. Et idèo illi veteres καρδιωγμὸν non palpitationem significare dixerunt, sed motum vehementem palpitationi similem. Unde ægri dicunt sibi palpitare cor & quasi ardere præ ingenti æstu quo conflagrant. Hoc quod diximus ne confingere videamur, confirmabimus auctoritate Hippocr. qui admirabili quadam explicandi vi docet quænam symptomata consequantur erysipelas pulmonis. Atque inter cetera sunt vomitus bilis & pituitæ, nec non deliquia animi. Quod mirum esse potest, quum erysipelas pulmonis propria sit affectio. Sed admirabilius est id quod dicit de causa cur deliquia animi sequantur pulmonis inflammationem, propter *sanguis transmutationem derepente contingentem*. Idest, quum inflammatus est pulmo duo sequuntur horrenda, nam spiritus cordis inflammantur: immo & aer attractus dum pulmonem transmittit ita incalescit, ut nullum solatium refrigerii afferat, sic cor languere; & languide moveri contingit, & dum crebriore & frequentiore motu cietur, aliquid παλμῶδες contingit; Item attractio

fit

fit ſanguinis & ſpiritus major ob ardorem, nam incendium attrahit, ait Hippocr. Et ob iſtam attractionem ſubita fit tranſmutatio ſanguinis quæ palpitationis aliquam ſpeciem affert. Sic vides, in magno æſtu & deliquia evenire & palpitationi aliquid ſimile, ut & deliquium & elevatio depreſſioque pulſus, & crebra mutatio conjunguntur. Immo & in morbo, & per ſanitatem quum evariat pulſus, ut e magno in parvum, e frequenti in rarum, e veloci in tardum mutatio fiat, palpitationis magna ſunt argumenta. At dum æſtus ingens in corde eſt, præſertim ſi de repente magna fiat attractio ſpiritus & ſanguinis, & mutatio pulſus & palpitandi occaſio facile incidit. Ergo quum ingens aliquod incendium eſt, & aliquid eſt palpitans, ob ſimilitudinem quamdam cum palpitatione, motus iſte παλμώδης dicitur. Ceterum, ut ante dictum eſt, volunt ex Galeno veræ palpitationis cauſam eſſe frigidam. Quod ſi verum eſt, cur veteres practici alia remedia inſtituunt calida, & phlebotomiam præſcribunt? Nam in cauſa frigida venam ſecare tutum non eſt. 4 Galenus omnem palpitationem juvari venæ ſectione auctor eſt. Et qui Galenum interpretantur, ideo locum ſectioni venæ dant etiam poſito quod cauſa frigida palpitationem inducat, quoniam aut minuatur plethora, aut obſtructio ſectione venæ liberetur, aut revellatur curſus materiei flatuoſæ. Supponit enim Galenus a craſſo vapore palpitationem fere omnem oriri, ideo non eſt dubium quin & ad divertendum revellendumque curſum phlebotomia, & ad attenuandum attenuans victus conferat. Meſuæus de ſectione venæ loquens in palpitatione ex hypotheſi loquitur, Arculanus etiam ad ſyncopen uſque excluſive in palpitante ſanguinem mittit. An propterea imitando iſtorum ſenum conſilium audacter ſanguis mittetur? Nequaquam. Nam eorum qui palpitationi ſunt obnoxii ita comparata ratio eſt, ut βραχύβιοι ſint, ac ſæpe in phlebotomiis ipſis & purgationibus opprimantur & moriantur: Quod quum calamitoſum ſit, prudentis eſt medici diligenter inſpicere ne ſuſpicionem ſubeat ejus, ut occiſi, quem ſua ſors peremerit. Meſuæus ita de phlebotomia in palpitatione ſcribit: Si cum cordis tremore fuerit pulſus velocitas & febris, æger ex baſilica minuendus eſt. Ex dextra quidem, ait Arculanus, ad minuendam plethoram, ex ſiniſtra ad removendum repletionem vaporoſam. Melius enim Arculanus ſentit, meo judicio, de ſectione iſta venæ partim ex ſiniſtra, partim ex dextra quam Avicennas & Arabes, qui ideo dextras ſecant, quod palpitationem a ſanguine eſſe credant, ſiniſtras, quod quum a vapore orietur, commode id fiat. Vix enim evenit ut ſanguis hunc morbum pariat, ſed a vapore eſt potius, aut a cauſa conſimili. Quamquam ſunt qui venam in cruribus, aut poplite ſecent, ſi præſertim ab hypochondriis malum eſt, ut per arteriam cœliacam a parte ſiniſtra, præſertim vero e lienis regione vapor craſſus, quem in cor elatum facultas ipſius partis tamquam ſubſultantem hoſtem nititur expellere 5. At erroneum hoc eſt. Siquidem ſi hoc valeret, quum palpitationum pars major ab hypochondriis ſit, venas poplitis, aut malleoli utique aperire conveniret. At hoc non fit. Sed excluſa iſta ratione tamquam parum probabili, duabus de cauſis inferiorum venarum reſeratio

Lib. 5. loco aff.

ex

ex usu futura est, prior est si suppressio, aut mensium, aut hæmorrhoidon in causa sit, posterior autem si revellendi studium est: Alioqui brachiorum sectio profutura est potius.

Quod autem attinet ad sectionem venæ ad leipothymiam usque, videtur ea nocens esse, præsertim quum, ut ante dictum est, palpitationi obnoxii fere dum evacuantur, inopinata præcipitique morte eripiuntur. Accedit quod palpitatio cordis, ut annotat quidam in Arculanum, dispositio quædam media sit inter pulsum & debilitatem & syncopen. Quod si verum est, & ideo metuatur iste morbus quod connatam in se debilitatem, & quasi annexam syncopen habeat (quæ quidem syncope morti finitima est quum nomen invenerit ἀπὸ τοῦ συγκόπτειν, quod vitæ nostræ filum concidat ac deseceet) quid attinet nostra larga sanguinis evacuatione, in qua spirituum magna fit dissipatio, accersere syncopen, & ita mortis periculum creare? Sed Arculanus ut acutus & optimus auctor, unam tantum rationem affert, quæ nos inducere possit ad tam luculentam & copiosam in palpitatione sanguinis effusionem, ut pote quum in sanguinis copia & orgasmo, & ad cordis arcem raptu metuitur, ne derepente in corde apostema concipiatur, & mors proinde subita intentetur: 6 Aut etiam si inflammationis subitæ sint argumenta quæ ipsius palpitationis causa sit. 7 In isto enim casu, quoniam insignis & subita refrigeratio requiritur, ne brevi tota ipsa regia inflammetur ac conflagret, nullum præsentius auxilium venæ sectione eaque conferta & copiosa. In ceteris a largis istis evacuationibus temperandum est. Ac de causis illius morbi, qui per se terrificus est, dum cetera sedulo lectori legenda relinquimus, breviter percurremus. Aliquando in corde ipso affectionis causa est, & tum periculosior exsistit: aliquando a partibus vicinis est, aliquando a remotioribus, ut ab utero, a maligno tibiarum ulcere. Tuberculum in corde, abscessus item affectionis causa esse potest, multus sanguis obstructionem faciens, intemperies calida, vermes cor vellicantes, subita evacuatio, imprægnatio. Quemadmodum enim mulieres quædam veteribus affectionibus prehendi solitæ, quum utero conceperunt iis liberantur & miraculo absolvuntur, edito vero fetu repetunt, ita quoque prægnantes mulieres, insolentes morbi possunt invadere, ut palpitationes & Epilepsiæ, dentium dolores implacabiles, & capitis gravitates. Præter causas commemoratas inflammatio, aqua tunica cordis inclusa, item si tunica, aut humorem putrem ac male olentem in se contineat, aut lapillos, palmum inducit. Item venenata qualitas, spirituosus, aut crassus halitus, vel ab arteriis, vel a corpore cordis, aut a pulmone, aut a liene aliave parte, aut propinquiore, aut remotiore elatus: Constrictio major, decubitus in renes & dorsum, præsertim si magna arteria perreptans spinam prematur, a succensis putribus lignis elatus vapor, ductus & attractio spiritus auræque pestilentis. Adhæsio pericardii corpori ipsius cordis, quod in duobus hydropicis observatum est, 9 Mucus per quamdam colliquationem in cor illabens, (unde dicunt vulgo quosdam repente interire quod adeps colliquatus in cor influxerit, ac tum quum colliquationis modo mucus iste in

in cor labitur falso asthmatici creduntur ægri. Si palpitationem aut inflammatio aut erysipelas committit, febris ingens est, pulsus durus & veluti serrans. Si a venenata aura inferne in cor surgente, fugax est malum. Quum a venenata aura in pestilente statu, præceps virium omnium lapsus est. Quum a muco per modum colliquationis in cor fuso, æger fit anhelosus, parva & densa spiratio est. Vidimus palpitantem affectum ob aneurisma in lieoe, quod si in corde ipso aneurisma sit, letalis est affectus. Quæ palpitatio syncopen veram junctam habet, insanabilis est. Quæ ab adhæsu pericardii est, letalis est. Quæ a colliquatione est, insanabilis quoque est: Item & ea quæ a venenata aura est. Atque inter ceteras palpitationis causas uoa & communis & vulgaris est, iotemperies frigida ventriculi, & jecoris calida. Dum enim ventriculus non bene suum facit officium, & secundam coctionem tamquam correctionem & emendatricem sui prima non agnoscit, jecur calidius rapit crudius alimentum, hinc anathymiasœn proventus multus, obstructionum ilias, & ab istis obstructionibus palpitandi occasio.. 10 Quod hypochondriacis solenne est, cachecticis, & virginibus fœditate coloris infectis usu-venit. Galenus horum demonstrationem videtur afferre tamquam aliud agens com. in istum Aphorismum, *Qui regio morbo laborant, non multum ventosi sunt*: Nam ventorum flatuumque generationem a duabus causis repetit, una est materies ipsa, altera est partium corporis earum præsertim quæ ad ventrem attinent, debilitas. Materia est erudus, pituitosus ac frigidus humor qui facile in flatum solvitur. Atque quum regio morbo laborantes calorem habeant acrem, necnon bile potius abuodent quam phlegmate, credibilius est flatuosos non fieri quum desit materia. Sed debilitas ventriculi & primarum venarum flatus potest esse parens ob cruditatem. Cruditas autem ipsa idem fere præstat, quod ad generationem ventorum spectat, quod & pituitosus humor. Quamquam diverso quodammodo id fit. Sic icterici, & qui calore abundant acri fere in tympanitem incidunt, speciem hydropis a flatuum copia nati, non ratione phlegmatis in flatum soluti, sed ob debilitatem ventriculi, & cruditatem & corruptionem alimenti ob dominatum caloris acris omnia corrumpentis, & tetros halitus flatusque in chylo corrupto & intercepto mediis viis excitantis. Ut mirum sit cur dicat Gal. *Non admodum contingere, ut οἱ ἰκτερώδεις, partium ad ventrem attinentium habeant imbecillitatem*. Nam tales icterici sæpe corrumpunt alimentum, coquunt quidem sed male. Quum enim Hipp. ait, θερμοκοίλους, carnes frigidas habere, numquid θερμοκοίλους, & τοὺς ἰκτερώδεις confundere possumus? Quamquam ita Galeni auctoritatem audire possumus, ut dicamus ictericos raro habere imbecillitatem partium ad ventrem attinentium, præsertim quod ad munus coctionis attinet: coquunt enim facile etiam δυσπεπτότατα. Non quin dicamus male coquere, idest, inducere pravitatem quamdam in eibum, unde eos videmus subviridia, & biliosa facile & vomitu, & per alium excludere, sed non est ea debilitas, ut male coquat, idest, imminute. Ac si dicamus, icterici, & οἱ θερμόκοιλοι, quum calore multo, sed eo quodammodo alieno abundant, supra chylum coquunt,

Aphor. ultimo lib. 5.

Com. in Aphor. ultimum lib. 6. Epid.

quunt, & plus biliosi humoris in massa sanguinis generant: quibus debilitas est ventriculi infra chylum coquunt, & imminute. Hic est quædam βραδυπεψία, & chylus dicitur ὠμός, illic δυσπεψία, ob excessum qualitatis, & chylus ἄπεπτος dicetur: idest, eo modo affectus ob qualitatem, ut in laudabilem succum non vertatur. Atque ex iis facile est demonstrare valde credibile esse eos palpitationibus obnoxios esse quibus ventriculus, & hepar contrariis fere prædita sunt temperamentis, ratione cruditatum quæ hinc oriuntur.

Ergo quum palpitatio motus sit cordis præter naturam, medio veluti situs inter pulsum, debilitatem & syncopen, quo referri debeat, videndum 11. Quatuor omnino motus contra naturam genera statuuntur, convulsivus, tremulus, concussivus & palpitans. Tremulus & palpitans causam morbosam sequitur: quamdiu quis palpitat, tamdiu se jucunditati tradere non potest. Si quid incidat impediens vicissitudinem systoles & diastoles, attractionem & exclusionem spiritus, id causa esse potest palpitationis. Porro quum quæritur, an quia cor dilatatur, impleatur, an vero contra, respondendum est, quum cor bene affectum est, quia dilatatur, impletur, at quum male habet, quia impletur, dilatatur, quod quum maxime in palmo contingat, a causa solum morbifica palpitatio pendeat, necessum est.

Ac de palpitatione plura non scribemus, quum operosum hoc foret, & plenam opinionibus ex aliorum scriptis desumtam tractationem conscribere ridiculum esset, tantum aliquot remedia huic Damisellæ, cujus ergo hæc Commentatio suscepta est, instituta adscribemus. In ea maxime duas causas palpitationis agnoscimus, unam latentem quamdam arteriæ dilatationem in corpore ipsius lienis, quod verisimile, quum in regione ipsius lienis palpitans pulsatio percipiatur. Ac id contingere potuit ob diuturnitatem quartanæ febris qua est conflictata. Quartana autem aliquid semper residui facit. Alteram, ventriculi imbecillitatem ob caloris imbecillitatem, & jecoris calidam temperiem: quod ex excrementis, & colore, & actionibus facile collegimus.

℞. *Melissæ, buglos. foliorum cardui, scabios. calendulæ. an. m. j. s. scolopend. ceterach. chamædry. an. m. j. agrimo. scariol. an. m. ij. seminis endiviæ melonum, citri, card. an.* ʒ *ij. fumiter. absinth. pont. an. p. j. seminis angelicæ & pæoniæ. an.* ʒ *j. fiat dec. ad lib. j. s. Infunde in col. foliorum senæ.* ℥ *iij. seta in* Kermes *tincta* ℥ *s. granorum Kermes.* ʒ. *ij. bulliant ad lib. j. In col. dissolve sacch. ros. lib. j. expressio.* ℥ *ij. rheib. &* ℥ *s. agar. in nodulo positi, cum* ʒ *j. s. cinna. infusorum in parte decocti: fiat syrup. mediocriter coctus.* 12

℞. *Meliss. foliorum lauri, calamenti, chamam. anethi & melilo. an. p. j. seminis cum. baccarum lauri contusa. an.* ℥ *s. rad. bryoniæ taleolatim secta capp. an.* ℥ *j. sabin. p. ij. fiat sacculus bulliat in aqu. chalyb. cum vino rub. pro fotu lienis cum spongiis: adde santala.*

Adhibeatur cucurbitula magna, post fotum ante sequentem litum.

℞. *Ladan. soluti in aceto, benioing. & styracis solutorum in succo amygdal.*

dal. dulcium. an. ℥ ij. express. nucis moscatæ. ℥ ij. pul. nucis cupress. santalorum, rosarum & cyperi. an. ℈ j. ceræ novæ, & ol. de capparib. quod suff. fiat litus ad regionem lienis.

℞. Conserva meliss. buglos. nenuph. an. ℥ j. elect. diamarg. frig. ℥ iij. confectionis alkermes. ℥ j. theriaces & mithrid. an. ℈ j. cum syrup. de pomis: fiat opiata.

Institutus syrupus ex succis in quo madet seta in Kermes tincta.

ANNOTATIONES.

1 *Galenus aliquando sumsit nomen* τοῦ τρόμου ἀντὶ τοῦ παλμοῦ. *Quæ causa fuit nonnullis cur existimarent tremorem & palpitationem idem esse. At differunt longe & ipsa definitione; & aliis multis: Nam palpitatio motus est momentaneus, tremor diu affligit. Is porro nascitur ex diversis causis quæ facultatem possunt labefactare: & pro varietate causarum, varie curatur. Palpitationis una causa est, una curatio, nempe flatus discussio, hæc Josephus Struthius in arte sphygmica. An sint vera, considerato. Aristotelis interpres* παλμὸν *pro tremore accipit cap. 4. libr. de respiratione, vide libr. 2. Epidem. meorum.*

2 *Savonarola tremorem cordis & palpitationem confundit cum cardiaca passione. Aliud tamen longe est. Et id desumsit ex comm. Aphorismi de quo hac in pagina, in quo Galenus videtur* καρδιωγμὸν *confundere cum ea affectione cordis in qua crebra & vehemens est pulsatio palpitationi similis. Quod si ita est, nomen* καρδιωγμοῦ *cum cardiaca affectione confundit.*

3 *Istud languide moveri non est accipiendum quin sit vehementior cordis agitatio; sed ea agitatio est cum crebritate quadam, & quasi cum extremo conatu cordis. Immo quum est iste æstus in pulmonibus & erysipelatodes dispositio, dum pulmo vehementer attrahit, sese sanguine implet, & ægri obruuntur conculcato in pulmone sanguine: & est ea affectio quæ a Gordonio sanguisugum dicitur, ægerque sanguisugosus nominatur. Quamquam proprie sanguisugum dicitur quum non potest præ obstructione, aut densatione aerem foris attrahere, intus e partibus propinquis sanguinem & spiritum attrahit & sanguinem pro aere veluti sugit & eo impletur, unde præsens suffocationis est periculum.*

4 *Pulsus palpitantes aliquando in senibus observantur: sed id nihili fieri debet. Si enim per totum corpus aliæ arteriæ palpitent, deterius multo est. Atque huc pertinet quæstio, an cor palpitare potest, & arteria naturaliter moveantur? Struthius enim observat contingere, ut cor ex irritatione edat majorem pulsum, celeriorem & vehementiorem quam qui in arteriis appareat. Et qui ægrotant, de pulsu, aut saltu cordis conqueruntur. Hoc autem contingit in febribus continuis phlegmaticis quum venæ & arteriæ crudis & frigidis referciuntur humoribus:*

In-

Interea tamen cor contentis suis calidum est, arteria frigida. Et caliditas cordis, frigiditasque arteriarum dum concurrunt, moderatum quemdam pulsum (saltem quod ad sensum pertinet) efficiunt: Et tamen cor ipsum aliter multo afficitur & movetur quam arteria ipsa. Unde medici hinc decepti putant tales ægrotos non febricitare, quum tamen periculose febricitent.

5 Si natura ad motum palpitatorium concurreret, palpitatio ipsa esset affectio non a solo pendens morbo, sed a natura. Tremor quidem & morbi est & naturæ, at palpitatio solius morbi effectus, si hoc verum est, quare vaporem palpitationis causam tamquam hostem natura nititur expellere?

6 Si enim ratione etiam cujusdam doloris irritetur fluxio in partem aliquam, & metu majoris raptus commode vena percutiatur, cur non id fiet, in metu raptus & sanguinis, & spiritus ad cor?

7 In omni palpitatione cordis est flatulentum quid & ἀνεμία. At ad hoc valet maxime phlebotomia, ut sectio. 5. lib. 2. Epidem. Hippocrates. Contra multorum opinionem facit. Horum præclara est demonstratio, lib. de flatibus. Et quodam in loco scribit, Hippocrates. ἐπὶ μελαγχολικῶν διὰ φλεβῶν πνεύματος ἀπολήψιες ὅταν ἐῶσι φλεβοτομίη λύει.

8 Ut in juvenibus excedentibus ex ephebis quibus debet esse frequens hæmorrhagia, si ea desit, palpitatio potest contingere. Idem & non menstruis virginibus potest contingere remeante ad superiores partes sanguine.

9 Causa potentissima palpitationis est metus. Unde etiam dum quis metuit, ei videtur cor palpitare. Et vidimus quemdam bajulum qui forte in grassantium manus inciderat, cui præ metu tanta immutatio in pulsum incidit, ut per longum tempus pulsus palpitans esse videretur.

10 Omnes Hypochondriaci specie cruditatis laborant: Unde non mirum si graviter conflictentur, & si facile in palmum cordis incidant.

11 In iis qui palmo cordis sunt obnoxii manifestus arteriarum motus percipitur & micatio: & hujus micationis manifestæ causam dicunt plenitudinem humoris: quamquam in iis qui fœdos colores habent, & in melancholicis, flatus melancholici resolutio potest facile istam micationem & pulsationem venarum inducere. Aristo. cap. 4. lib. de respiratione, de palpitatione suo modo philosophatur. Legendus iste locus si forte de eo dicendum sit.

12 Rhabarbarum hic in palpitationibus cordis ratione morbi non quadrat, sed ob ventriculum qui cordi maxime consentit, & ad vehementiam morbi augendam facit.

CON-

CONSILIUM CVI.

De febre continua cum multis & gravissimis symptomatis.

SANGERMANUS annos 50. natus plethoricus tum quia desidem maxime vitam ageret, tum quia avide & multum comederet, ut pote magnis praeditus visceribus, in febrem incidit. 1. Ea primis quidem diebus blanda visa est, ut propterea eam negligeret, & a consuetis & muniis, & cibis non abstineret. At satis ex historia quadam Hippocr. in Epid. patet quantum periculi attulerit intempestiva coena, quum alioqui febris subobscura tantum foret. *Histor. 12. sect. 3. Epid. lib. 1.*

Quanto vero magis isti viro pravis & multis pleno humoribus nocuit quatriduana morbi tolerantia, & coena satis liberalis quum noctes febriles forent? 2 Ut non mirum sit, si inde mortis periculum adventarit. Morbi haec fuit historia. Quum quatuor jam dies morbum tulisset, de repente suffocatorius dolor oboritur, & peripneumoniae, necnon cujusdam hepatitidis magna adsunt argumenta, frequens erat respiratio, pulsus serrans, vibrans, & durus, lateris dextri & scapularum dolores erant, & sensus ponderis in sterno: non poterat thoracem dilatare, falso putabant esse pleuritin, quum, ut ante monitum est, peripneumoniae & sterni, & laterum, & scapularum dolores habeant familiares, immo tamquam quid παθογνωμονικόν. Poterat quidem & esse fluxio a partibus superis. Hujus rei fidem faciebat, & quod superioribus temporibus gravissimis doloribus ob fluxionem a capite prehensus esset, item quod ne minimum quidem manus appulsum ferret, in partibus metaphreni. Quamquam & inflammatio ista interna facere poterat. Sed maxime suasit hoc quod eo tempore vagarentur morbi similes, quos partim a descensu latentis materiei efferae & nitrosae, & pepasmi incapace oriri credebamus, partim a resudante sero tenui & maligno a genere venoso in nervosum, unde ulcerosus fuit sensus in multis, & ὀσοκόπος adeo incredibilis, ut blandae manus appulsum aegri non ferrent. Sic in aegro crudelis hujus affectionis causas & a descensu materiae repetebamus, & a genere venoso pleno seri maligni (quod ex phlebotomiis illius temporis maxime intelligere potuimus) transcolationem, & raptum a visceribus. Nam pulmo inflammatus attrahit, & incendium quod inerat abdomini valde inflato orgasmum facit materiae. Et illud est quod Hippocr. scribit, *Venulas erectas ichores a partibus attrahere*. Febris erat assidua, alvus non reddebat nisi ὑδατόχολα, licet alvus aliqua ratione medicamentis irritata flueret, nonlevius habebat, nec subsidebat abdomen, inaequalitates multae erant, mox manus temperatae erant, mox aestuabant, morbus erat plane siccus, urinae non satis tinctae, nec morbo, nec redundanti humori analogae, difficilis spiratio manebat, non aderat dolor capitis. Septimo die sudor diaphoreticus. At quartus tantum dies erat decubitus & apparentis exacerbationis, aliis enim diebus se narrabat ἀπυρεῖν εἶναι: manus refrigerantur & pedes: vespere mors. Noctes erant inquietiores & insomnes: vix loco consistebat: Reduplicationes *4. Acuto.*

plicationes vesperi fiebant, pulsus durus, vibrans & serrans manebat: detractus sanguis perfecte corruptus erat & χλωρός.

Hoc vero loco tria aut quatuor quæri possunt, quorum cognitio plurimi sit momenti. Primum quid significarent istæ inæqualitates, an purulentum quid, an materiæ ἀνωμαλίαν καὶ τὸ ἑτερογενές, an caloris naturalis paupertatem, dominatum vero caloris contra naturam, an aliud præterea. Secundum an in febribus continuis παροξυσμοὶ esse possint, an non potius τοῦ παροξυσμοῦ nomen καὶ ἀναδιπλώσεως, ad febres interpolatas referatur. Tertium, quum tanta humorum saburra foret eaque tum medicamentis, tum clysmatis agitata, cur alvus non fuerit soluta biliosis excrementis, aut plane adstricta ob phlogosin. Quartum accedet, an non ad inflammationem lactium & ventris contulerit frequens & quotidianus usus hydromelitis quum esset μεγαλόσπλαγχνος. Quod non abs re in quæstionem vocatur ne temere iis assentiamur, qui quoniam hoc vel illo potu delectantur, promiscue omnibus ægris illud propinandum putant quod illis in deliciis est. At ut concedam vinum, aquam, hydromeli, oxymeli, absinthites & sexcenta alia, magnas habere opportunitates, habent quoque & sua incommoda. Sic in usu, in arteque medendi alium cibum poculumque pro alio substituere ignorantiæ, & inscitiæ plenum est, ut & indistincte hunc ea re interdicere, alium vero ad eamdem invitare temeritatem redolet. Ut non abs re quosdam ætatis suæ medicos redarguerit Hippoc. qui absolute pronuntiabant vinum bonum esse, caseum malum, & id genus alia, quorum aliquis usus foret, & incommoditas quædam, prout vel loco, vel jure, vel tempori in usum aptarentur.

Libro de vetere medicina.

Ac de inæqualitatibus, de quibus primo duximus agendum, jam supra aliquatenus satis esse factum puto, non abs re fuerit tamen nonnihil attingere. Multis modis videmus in febribus etiam dum æstus adest horrores leves incidere, ac si novi paroxysmi nova foret occasio: Item & manus videmus alias moderato calore perfusas, alias veluti incendio conflagrare. Quæ duo aliquando simul incidunt aliquando seorsim visuntur. Visuntur simul in ingenti cacochymia, quum non modo in mesenterio, quod est totius corporis sentina, verum etiam in genere venoso corruptio est humorum & sanguinis, & qui detrahitur sanguis purulentus est: Hinc & vulgares dicunt se malum sanguinis cursum sentire. Quod non abs re dictum, Etenim secta illis bis aut ter vena, eductoque sanioso sanguine & subviridi, sensum punctionis quem habebant, & horrores illos parvos amplius non habent. Domina a Chalmontio hoc docuit satis: Nam per totum cursum morbi perpetui fuerunt horrores (quod forte numquam visum est) & sanguis omnis in massa sanguinis contentus putruerat atque exalbuerat. Aperto corpore quicumque e venis effluebat sanguis merum pus erat. Quod ob dominatum caloris contra naturam omnia corrumpentis contigerat, nec non corporis interioris intestina cacochymia toti sanguinis massæ ita communicata, ut inde totius corporis corruptio insecuta fuerit. In Vicario sancti Gervasii sensus deambulationis formicarum quem in brachiis & metaphreno percipiebat, & quædam inæqualitatis sensio, non alius-

aliunde erat quam a ſanguinis corruptela per venas fuſi. Declaravit curatio. Nam iſta ceſſarunt miſſo ter aut quater ſanguine ſatis cumulate.

Horum demonſtratio peti poteſt ex lib. 6. Epid. Ubi Galenus ſcribit, *Omnes cacochymos, quum repente incaleſcunt, inhorreſcere*. Teſtatur & quotidiana experientia. Nam ſi quis pravis ſcatens excrementis in ſole verſetur, ſtatim inde redibit inhorreſcens. Sic calor febrilis dum agitat humores putres idem præſtat quod & ſolis calor. Inducit enim rigores & horrores, nam humores corrupti incalefacti ſeipſis acriores fiunt, moventur & ita lancinant atque feriunt membranas, item & ichor excitatur a calore agitante qui ſenſum horroris, morſus, & inæqualitatem invehit. Atque eorum qui in febribus ex facili horreſcunt multa genera reperio a variis cauſis nata, ut non ſit temere pronuntiandum, de hac aut illa cauſa ſi quis inæqualiter horreat. Nam quidam quum vident iſtos horrores & inæqualitates ſæpe incidentes, de ſuppuratio verentur, ac ſæpe eo recurrunt, at falſo. Inter cetera videmus iſtos rigores & horrores (nam rigores parvi de quibus ſæpe in Epid. Hipp. non differunt ab horroribus, ut docte explicavit Galen.) initio paroxyſmorum contingere, de iis non loquimur. Aliquando per totam febrem adſunt, quod de ſemitertiana intelligit Gal. in qua horrores per omne tempus & particulare, & generale febris percipiuntur, ſive intenſio (Græce ἐπίτασις) faciat reduplicationem, ſive aſcenſus fiat inæqualis, ideo φρικώδης, dicitur κατ' ἐξοχήν. Hoc efficit materiæ diverſitas in qua febris accenditur. Etenim ex duobus humoribus contrariis ſimul mixtis fit, billioſo & pituitoſo, atque dum bilioſus incanduit, calfit pituitoſus, & ſic aſcenſus inæqualis fit, idemque contingit quod & initio paroxyſmorum, quo præſertim tempore urgent horrores. Quia enim inæqualiter & calfit & movetur humor unus: ideo inæqualitas contingit & horror. Quum totus humor æqualiter affectus eſt, deſinunt horrores, & tum incrementum & vigor adeſt. Quod ſi in uno humore interpolatam febrem committente fit, multo magis in duobus confuſis fieri poteſt. Immo & febris τεταρταιοφυής, de qua ſicuti & de hemitritæo ampliſſime diximus in noſtris definitionibus medicis, ab humore bilioſo fit majoribus vaſis concluſo, eoque, ut ait Gal. & pigriore ad motum, & coctionis difficilioris, & quia a ſua natura ita bilis degeneravit, horrores quoque junctos habet: Immo & ea ratione φρικώδεα appellare poſſemus. Nam de ea loquens ita diſputat, febres erant continuæ, uno die temperatiores, altero acerbiores, rigores parvi (ideſt horrores, ait Gal.) erant omnibus ſine ordine, & erratice, ac minimi in his febribus fuerunt. Quod dixit ut non confundatur τεταρταιοφυής cum hemitritæo: quum in hemitritæo ſint horrores magni & velut cum ordine. Quod mirum quomodo febris τεταρταιοφυής, ſi unum humorem habet, nempe bilioſum motum pigriorem habentem, ideſt bilioſum quodammodo pituitefactum ita continenter horrores inducat. De hemitritæo quidem minus mirum eſſe debet, quum hic agnoſcat auctorem ſui duplicem humorem bilioſum & pituitoſum ſimul confuſum. Ac dicere oportet duplicem eſſe τεταρταιοφυῆ febrem, una eſt quæ duplicem habet quoque humorem, ſed non paribus gradibus affectum, ut eſt in hemitritæo,

Com. in part. 23. ſectio. 2. lib. 1. Epid.

Com. ad part. 5. ſectio. 3. lib. 1. Epid.

Loco ſupra allegato.

Part. 25. ſectio. 2. lib. 1. Epid. Vide Hippocr. lib. 1. Epid. in Hiſtoria Sileni.

altera unum habet tantum nempe biliosum pituitosiorem. Quæ duplicem habet humorem, ea fere confunditur cum hemitritæo; quæ unum habet, ea longius ab hemitritæo differt. Quo in sensu audienda sunt quæ ab Hippocr. & Gal. dicuntur. Nam quum uterque vult distinctionem duarum illarum febrium afferre, utramque confundit, & in causa, & in specie, & in more. Nam quodam in loco tu leges τριταιοφυῆ febrem agnoscere unum humorem, alio duos; quod difficile est ad cognoscendum, quum ista ex adverso pugnent. At dicemus (ut rerum distinctio audiatur:) ideo in tritæophya febre, tametsi humor unus statuatur, horrores contingere posse quod & multus sit humor circum majora vasa conclusus, & quum sit unus, habet in se partes quasdam ἑτερογενεῖς, quarum ratione horroris inducitur sensus, ac præsertim dum calor extraneus sese insinuat in materiam istam. Quod dum æquabiliter in omnes materiæ partes non præstat, ideo inæqualitatis sensus adest. Sic tres causas istas animo concipies, ut distinctionis notas comprehendas. Prima est de multitudine humoris ad concipiendum incendium & putredinem parati. Secunda, quod unus humor diversas partes contineat. Tertia est de calore. Quod ad multitudinem humoris spectat, id verisimile: Nam in febribus interpolatis pauca est materia, & longe a magno foco semota, ideo tota digeritur in accessione, dum manet interea empyreuma, quod concurrentibus aliis causis, novæ accessionis auctor exsistit. In tritæophyea multus est humor, majoribus vasis contentus, cujus quum pars digesta est & evicta, dum continenter calor agitat, fit anadiplosis, & novus veluti paroxysmus, ut quod semel fit in febre intermittente fit ob paucam materiam eamque sub finem paroxysmi dissipatam, id fiat sæpius confusione quadam paroxysmorum. Nam pars evanuit, & exhalavit, pars putredini obnoxia, affecta, mota, irritata, novam affert exacerbationem. Quamquam remissio aliqua præcesserit remissis ac temperatis partibus materiæ quæ vigorem & incrementum suum materiæ suæ proportionatum habuerant. Galenus enim uni humori duplicem inesse posse substantiam statuit, unam crassiorem, tenuiorem alteram. Quis enim dubitat a materia putrente in majoribus vasis non eripi ac surgere tenuem aliquam & halituosam partem quæ dolores in capite & partibus propinquis excitet, quum alia pars crassior in intestinis deses sui generis alia pariat symptomata? Sic tenuior pars materiæ biliosæ multæ, pituitefactæ quodammodo, pigrioris, coctu mitificatuque difficilioris quæ τριταιοφυῆ, facit accessiones, facit momentaneas, dissipabiles, quia materia ista tenuis exhalat facile ac digeritur, alia crudior pars & crassior continuitatem facit, & per calorem pars alia attenuata similes prioribus accessiones inducit. Sed in semitertiana quum duplex sit materia confusa (quamquam duos focos statuant quidam) mali moris dum calidior febrem acutam accendit statimque discutitur 3, & dum corpus tenetur ista acuta febre contingit interea frigidioribus corrumpi ac putrescere, & sic accendi ex illa remissione, quod est veluti requie & imminutione febris. Quod & Galenus de tritæophyis dixit, sed ut ante dictum est, tales τριταιοφυεῖς proxime ad semitertianas accedunt & in motu, ingenio, specie, causa, & con-

Com. in part. 48. sectio. 3. lib. 3. Epidem.

consimilibus affectionibus. Ergo inæqualitatis una & maxime præcipua causa est humorum varietas, ac præsertim eorum qui genere & natura dissident, ut sunt pituita & bilis, ut quoties inæqualitates, varios insultus, rigores parvos & horrores audias, toties de varietate ista materiæ non dubites, tantoque magis metuere oportet, quanto in febribus continuis frequentius id evenire conspexeris. Addam & illud, frequentia ista horrorum & reduplicationum mala est, ut signum & causa, ut signum quidem, quoniam declarat varietatem materiæ putredinem concipientis. At quo plures humores vitium contraxere, eo multo plus metuendum: & quo plures humores negotium dant, diversisque temporibus, eo natura plus habet negotii, & malo victa potius succumbit. Ut causa, quoniam naturam dum proritat ad pugnam plus illi molestiarum infert, & quum natura post unam atque alteram pugnam vires colligere vult, id non facile potest, quoniam nova est in procinctu materia, quæ naturam rursus ad conferendas manus provocat jam jam fractam debilitatamque priore discrimine. Interea quum alterna requie & induciis, quibus sese paullulum colligat ac erigat, carere videatur, non mirum si langueat ac victa succumbat. Ideo Hippoc. dicebat, *Quoquomodo febres intermiserint, periculum abesse significant*. Et quod Galenus dixit de febribus quas vocat πεμπταιοφυεῖς, more malignorum morborum, diebus criticis deteriores fieri, idest, deterior status & conditio est. Signa cruditatis repræsentantur, quo loco signa coctionis adesse deberent. Atque eo modo possumus id interpretari, quod meo judicio est difficillimum, & a nullo, quod sciam, animadversum, nimirum, quare proprium sit febrium πεμπταιοφυέων, quemadmodum & malignarum, ut diebus criticis deteriores fiant, possumus (inquam) interpretari eo modo quo & Gal. explicat; *Circa initia & fines omnia esse imbecilliora, quum vero consistunt, fortiora: symptomata quidem & accessiones in vigore fortiora esse multo, quam aut in fine, aut initio, sed dispositio morbi in iis qui salvari debent, melior est multo quam initio*: Idest, symptomata graviora, quoniam judicium instat, & in procinctu res est, sed si morbus funestus non sit, quoniam cruditatis signa non adsunt, dispositio morbi melior est. Ut, dum in apostemate febris augetur ob suppuratum quod actu jam fit, symptoma quidem augetur, & ratione symptomatis in vigore omnia fiunt fortiora, nempe & dolores, & febres, sed morbi dispositio melior est, quia evicta putredine & cruditate, lævitas, æqualitas, & albor in pus inducitur, qui sunt legitimi characteres bonæ materiæ, & melioris factæ per naturæ victoriam. Sic in febribus continuis, iis præsertim in quibus naturæ multum negotii datum est ob varietatem materiæ, ob continuitatem, ob malignitatem morbi, quum diebus criticis symptomata quidem sæviora esse debeant, & ob materiæ coctionem dispositio febrilis & morbificæ melior esse debeat, tunc dicuntur omnia esse diebus criticis deteriora, idest, dispositio morbi deterior est, quum alioqui melior esse deberet ob signa coctionis apparentia. Dicam id quod ego observavi in plerisque laborantibus febre continua qua ipsi interierint; septimo & nono & undecimo die febris videbatur

Ad Aph. 29. & 30. lib. 2.

Quid sit deteriorem fieri morbum diebus criticis.

remissior, urina, quæ notas coctionis paullo ante habebat, crudior erat ac turbata magis: sic omnia fiunt ὕστερον πρότερον. Quandoquidem febris & alia symptomata vehementiora esse debebant, urinæ coctiores esse quoque debebant. Sic dispositio morbi deterior est, symptomata remissiora sunt & imbecilliora. Atque meo quidem judicio, hoc est, in febribus τεταρταιοφυέσι & malignis, deteriores esse criticis diebus morbos, idest morbi διαθέσεις. Quod valde notari debet, quoniam puto id neminem umquam pro rei dignitate animadvertisse.

Unam vero maxime causam inæqualitatis & horroris in febribus explicuimus exemplo hemitritæon, & τεταρταιοφυῶν, ut hoc posito exemplo de similibus judicare liceat. In quo longiores de instituto fuimus, ut id innotesceret maxime quod obscurum est, & ut temere non pronuntiemus hunc vel illum ideo suppurato teneri quod in febribus inordinate horreat. Tale enim judicium puerile est, & ineruditum, quum sedulo magis causæ hujus rei vestigandæ sint ac perlustrandæ. Atque ceteras causas istorum horrorum sigillatim persequi accommodate ad id quod quærimus, deliberaveramus, sed longitudine sermonis territi, & quod passim alibi & cursim, & abunde ea de re attigerimus, superfluum & ταυτολογίας plenum exsisteret, tractatione ista sumus supersessuri. Nunc vero tria persequi breviter in animo est: Primum, quæ causa fuerit in nostro ægro Sangermano inæqualitatis istius: secundum, si humorum varietas causa est tam frequentis insultus, cur non idem in omnibus & interpolatis, & continuis febribus eveniat, quum ubique saltem & duo, & tres humores in vitio sint, & fere semper & bilis & pituita in mesenterio confusa sint, quorum unus sine altero vix attingitur, saltem vix calfit unus sine altero. Nam quod de humoribus & spiritibus dixit Galenus, exemplo lebetis, nimirum dum incaluerunt spiritus, humores quoque partem caloris concipere, & dum humores incaluerunt, in solidis partibus calorem quoque concipi, id hoc loco maxime considerandum. Quasi vero sive humores sint confusi, sive separati sint, fieri queat ut intacto alio, alius ardeat. Quod si fit, cur non in omnibus febribus inæqualitates & horrores fiunt? Tertium a nobis propositum, est ut Arculani doctissimi opinionem proponamus necnon Hollerii artis nostræ scientissimi de febribus horrificis, & horroribus qui in febres incidunt 4.

1. de diff. febr.

De causis inæqualitatis in ægro ita statuo: Phlogosis erat interna maxima, maxima saburra humorum ita conclusa, ut nil evacuari arte posset: credo proxime hepar putrefactos humores ita fuisse conclusos, ut proxime ejus parenchyma afficerent, urinæ nihil biliosi humoris in tanto æstu continebant: pulsus durus & vibrans ita totam massam & sanguinis per omnes humores promiscue confusos arsisse ac putruisse significabat, ut non possent non multi horrores & inæqualitates surgere. Nam quum vapor a putrentibus humoribus calidus efferebatur, sensum caloris proximum inducebat, qui quum exhalaverat, tepor partium remanebat. Atque ita factum est, ut septimo die de repente fere interierit, calore naturali victo a calore contra natu-

naturam, qui una quoque exstinctus est ut denuo reaccendi non potuerit. Quod sciri amplius potest ex his quae a Galeno dicuntur in historia de Pythione, ut ante explicuimus. Recurre ad locum istum. Item Galenus, *In morbis summe malignis partium extimarum permutatio una hora ad contraria efficitur* (ideo Hippoc. in textu dixit,) *Si celeriter partes commutentur. Interdum quidem ut hieme fit, perfrigescant, interdum, ut aestate fit, ut incalescant. Id autem contingit quum propriam caliditatem non habuerint, atque a febrili calefiant. Quae a corporis medio incipiens, flammisque similis totum corpus depascens, extrema concalfacit, qua & quum transpiraverit, statim & ea refrigescunt, exstincta nimirum nativa caliditate.* Est enim magnum argumentum calamitatis quum ne sufficit quidem calor minimus ad conservandum mediocrem caliditatem in manibus & pedibus. Immo & exstinguitur ipse calor contra naturam. Nam in quibus multus inest & expansus, saltem manus sua caliditate acri perfundit. Maxime vero sensus horroris & inaequalitatis adest, quum non modo contenti in mesenterio & praecordiis humores sunt affecti & putrefacti, sed quum in venosum genus labes ipsa serpsit ac dimanavit. Quod huic maxime viro contigerat. *Part. 8. lib. 2. Prorrh.*

5 Quod ad quaestionem secundo loco positam, nimirum quum in corpore raro unus humor peccet, ut declarant evacuationes quotidianae, & quod quotidie dantur cathartica non unum humorem evacuantia, sed multos simul, quare non omnes sunt febres horrificae? Dicendum alios quidem humores ob communicationem incalescere, sed unus maxime incalescit per putredinem, alii nondum putredinem contraxere. Vel, dicemus multitudinem materiae ἑτερογενῆς, in semitertianis, & aliis febribus horrificis inaequalitatem inducere, quae si similis esset in interpolatis febribus, & conclusa in vasis majoribus & confusa, pares rigores induceret. At illa quum initio paroxysmi horrorem induceret, quod diversiformis quodammodo foret, accedente incremento fit uniusmodi. Et quod in corpore multi sunt humores qui a medicamentis educuntur, sunt potius faeces quam humores, qui quum abstrusi sunt, si putredinaliter accenderentur, facerent febrem. Si conjuncti, febrem sui generis, si diversi & distincti, erraticas febres. In febre tertiana una pars humoris putret, & alia imputris manet: Item in Epiala, & tamen caloris & frigoris sensus simul non inducitur in utraque febre. Quod notandum, ut scias quid materiae varia dispositio, & varietas efficiat.

Tertium de quo diximus nos dicturos explicando quid his de rebus senfiat Arculanus, pertinet quoque secundum universale propositum, quo quaesieramus an in febribus continuis paroxysmi sint. Et an non nomen παροξυσμὲ commodius ad intermittentes febres referatur.

6 Arculanus ita de istis rebus statuit ut doceat, & quomodo febres intermittentes sine rigore, horrore, & frigore incipiant, aut eo saltem levi: item quomodo febres continuae reduplicationes habeant cum horrore, rigore (nam non intelligimus hoc loco nomen rigoris qui praecedit crisin aut sudorem in continuis) ac si periodicus esset & typicus. Verba sunt ejus, initio phlegmaticae febris continuae, ait Avicennas, quod idem de febri- *Cap. 4. de febrib.*

febribus aliis audiri potest, exacerbationes incipiunt a frigore, aut horrore non quia materia ejus spargatur per membra sensilia, sed quia materia movetur propter copiam sui ad venas minores naturalem calorem suffocantes: Idest, dum putrens materia a loco in quo coercebatur in venas minores & aliquas angustias movetur, sensus quidem aut rigoris, aut frigoris percipitur. Item quod febres periodicæ & intermittentes possint incidere in quempiam nullo præeunte typico, aut frigore aut rigore, causa hæc est ait Arculanus, fieri potest ut materia quæ per membra sensilia spargitur eo modo sit disposita quo est post rigorem in incremento alicujus paroxysmi. Atqui in augmento rigorem non infert: quia potis est benigniorem illam materiam effectam esse, & ideo tarde moveri ad membra sensilia, & sicut movetur, ita calefit, & acquirit dispositionem similem ei quæ est in augmento. Et tunc non suboritur rigor. 8. Immo (ait) in paroxysmis febrium interpolatarum videmus subintrare alium paroxysmum sine rigore, aut frigore. Porro quomodo in febribus continuis paroxysmus fieri dicatur, explicatum est hoc in lib. 9. Et in definitionibus meis medicis. 10 Ex his quatuor quæ a nobis proposita sunt, duo restant breviter explicanda: prius cur alvus nil reddiderit de materia morbifica, quum tamen liquida redderet, sed nil proficientia: posterius de hydromelite. Quod ad prius attinet: Quum in febribus ardentibus, qualis erat ea quæ Sangermanum affligebat, calor multus sit, cur non excrementa sunt συμφῶδεα; An in febribus istis continuis liquidior alvus esse potest? Ita sane & tunc malum est ut signum & causa. Ut signum quia vel colliquationem significant; vel tantam phlogosin, ut omnia intro revocet, & avide retineat, ut potius sequatur colliquatio, quam quicquam e materia extrahas, vel significat vi caloris contra naturam labefactatas esse partes naturales, unde sæpe chylosa excernuntur, vel declarat tantum decedere aliquid liquidiusculum ob copiam potus quo immoderatius utuntur ii quibus interiora æstuant. Ut causa vero, quoniam vires interea labuntur, quum non excernantur qualia excerni debent, quum defraudetur sæpe naturæ genius debilitato ventre, & quod non est amplius locus medicamentis solutivis educturis materiam morbificam. Eorum enim vis eluditur ab ista qualicumque versa superfluitate quæ alvo egreditur ac effluit. Et multos sic interire vidimus excretis quibusdam liquidioribus, & recentis partibus crassioribus quæ morbum fovent. 11 Et in talibus quo plus effluit de ista superflua humiditate, eo magis a calore contra naturam subigente venter intumescit.

Part. 2. lib. 2. Medici plerique delectantur tali vacuatione, nos contra. Hippocrates in Prognosticis, & in libro Acutorum docet quomodo inflammatis venis lactium alvi fluor symptomaticus contingat, tum ob ἀνάδοσιν, prohibitam vi inflammationis, tum ob generationem ichoris & saniei vi ejusdem inflammationis. Atque in acutis febribus liquidiorem sæpe esse alvum docet, ratio

Part. 4. lib. 4. de diæta acut. est, ait Gal. quoniam tales humores sunt crudi ac serosi, & tenues, quia omnis coctio crassefacit. Et in Epid. In febribus continuis observat excretionem multarum superfluitatum aquosarum quæ nihil fere juvant. Et quod

Part. 36. notandum eodem libro ait, duabus de causis profusiorem alvum fieri in

acu-

acutis, ob colliquationem & phlegmonem. Sic diversa ratione in acutis alvus adstringitur & effluit. Mallem adstringi, quoniam humectando solveretur, & purgatio sequeretur: sed quum effluit liquidis excrementis fere raro proficit, & non purgatio est; sed evacuatio tantum eaque symptomatica. Immo effluunt sæpe ea quæ retineri debent. Vide de iis plura capite de fluoribus alvi ante, & in nostris definitionibus medicis in voce ἀπυραθῶδες.

sect. 2. lib. 1. Epid. part. 40. lib. 4. acutorum.

Nunc ad hydromeli convertatur oratio. Quærebamus an quum μεγαλόσπλαγχνος esset (interpres vertit, *viscerosus*) non læsus fuerit usu hydromelitis quotidiano. Ac primum quid τοῦ μεγαλοσπλάγχνου nomen significet videndum: 12 Reperio apud Hippocratem τὸ μεγαλόσπλαγχνον, & active & passive sumi. Active quidem ut quum dictum est vinum dulce esse μεγαλόσπλαγχνον τοῦ σπληνὸς καὶ ἥπατος, idest, dulci vino inesse vim tumefaciendi, & in molem efferendi splenem & hepar, propter eam quam paullo post explicabimus rationem. Passive autem quum dicitur ὁ ἄνθρωπος μεγαλόσπλαγχνος, cui hepar & lien, aut alterutrum intumuit, vel ob scirrhum, vel ob phlegmonem, vel œdema aliquod, aut affectum aliquem consimilem, quomodo affectis melicratum nocet, ait Galenus in comm. Tertium venari licet ex Galeno Commentario in eamdem particulam significatum, ut ὁ μεγαλόσπλαγχνος dicatur is cui ex naturæ prima conformatione viscus illud duplex magnum est ac elatum. Atque eo in sensu æger noster dum integra sanitate frueretur dici potuit μεγαλόσπλαγχνος, erat enim ut sic loquar, jecorarius, idest amplo jecore, fervente, æstuoso, & ideo rerum dulcium usu valde cum offendi par erat. Immo quod tam sæpe ægrotaret, & tam gravibus indomitisque morbis sæpe teneretur, non aliunde causa quam ab uno hepate quærenda fuit. Ut etiam quum lubrica sua sanitate uteretur secundum vocis illius μεγαλοσπλάγχνου significatum attribuere non fuerit alienum. Non enim dubium fuit quin latens obstructio, aut aliquid simile fuerit. Atque melicratum illi obfuit per se & ex eventu. Ex eventu quidem, quoniam quum melicratum alvum solvat bifariam; aut generando bilem, quia mel bilescit, aut acquirendo acrimoniam, quia in biliosis æstuosisque alvis mel facile acrimoniam acquirit; propthereaque alvum sollicitat, contigit ut iste æger alvi libertate donatus neglexerit ea solemnia remedia quibus propter plethoram & cacochymiam sæpius in anno utebatur. Satis enim sibi suæque plethoræ factum putabat, quod liquidiuscule alvus ferretur. Immo initio pastuum quum primum hausisset jusculum ad desidendum desurgebat, & id in lucro deponebat in bonisque ducebat. At ista alvi subductio non erat naturalis, sed potius erat veluti quædam ἀπατίλη, idest, humida quædam excretio, ita enim verto, non quomodo interpres qui nomen τῆς ἀπατίλης, reddidit nomine lienteriæ. At aliud longe est. Nam si quis præter consuetudinem nondum mitificato, aut diviso cibo edat bibatve, laxatur alvus liquidiore excremento, immo sæpe dejiciuntur ea quæ assumta sunt parum mitificata, an lienteria dicetur? Nequaquam, sed proprie ἀπατίλη vocabitur. Quod notandum, ut teneantur rerum distinctiones, quas negligit otiosa hominum sciolorum ignorantia. Ac dum solemnes purgationes neglexit, ita congesti sunt pravi humores, ita sanguinis

Particu. 2. sect. 3. lib. acutorum. Particul. 9. ejusdem lib.

Vide art. 12. l. 3. acutorum.

Part. 22. lib. 2.

Acutorum. massa infecta, ut adoriente gravi morbo, ei necessario fuerit intereundum. Notandumque unum est. Solebat colicis doloribus divexari. Non eum per annum integrum insolito exercuerunt: sed ea prava materia istorum dolorum parens aliquo tempore feriata infeliciore eventu suam frequentiam compensavit. *At quicumque olim gravibus morbis occupari soliti sunt, tametsi dent inducias immo plane exstincti videantur, de iis securos esse non oportet, quum sæpe alii morbi pro aliis succedant. Quod multos fefellit, quos incautos, aut reviviscentes morbi, aut novi & insolentes, aut oppresserunt, aut funditus e medio sustulerunt.* *Com. in lib. 3. acutor.* Porro de hydromelite hoc dici potest, quod de vino dulci dicit Galenus, docens quomodo & ratione dulcedinis, & crassitiei offendat. Dulcedinis quidem quia omne dulce dum impense coquitur amarum fit, ratione crassitiei, quia quum dulce sit, & ideo facile attrahatur ab hepate tamquam fere crudum & incoctum facile obstruit hepar & lienem. Subit enim minutissimas venas, in quarum anfractibus mel, & aliud dulce contentum dum effervescit, & incrassatur sibi ipsi viam obstruit, & præcludit. Et notanda sunt ea valde de distinctione facilitatis *Ibidem.* obstructionis in pulmone, hepate, & liene. *Pulmo non ita læditur usu vini dulcis, ut hepar & lien; quum bronchia crassum habent humorem; Nam in hepate ex amplis vena porta vasis ad angusta vasorum tum gibbæ, tum simæ progreditur extrema, per quæ eorum omnium quæ in corpus totum digeruntur transmeatio sit. At in pulmone contrario evenit modo. Nam per venas multas digestum confectumque in amplam bronchiorum, & primo minorum irruit capacitatem; atque ab ipsis ad majora excipitur, secum & crassos tollens humores, quibus non calidius solum, verum quoque & tenuius exsistit, &c.* Neque quæ de vino crasso dicuntur, ea de melle omnino dici debent. Si quidem non est ea partium crassitudo, quæ inest vino dulci. Ut ne quis omnino ea ratione hydromelite aquoso carendum putet. Sed si inflammata sint viscera, magnas mel incommoditates affert. Quod non modo de vera inflammatione audiendum est, sed etiam si quis natura hepar habeat præcalidum, & alvum duram habeat ob ventris caliditatem. At noster æger calidissimo erat temperamento, ut fere longe a medio discederet. Declarabat suffusa rubore facies quam magno esset hepate, & calido. Et minimo vini usu offendebatur, quod declarabat vim caloris alieni, & vaporum ab hepate calido excitatorum copiam; Ergo quum visceribus nativa quædam esset δυσκρασίη, hydromeli nocuum fuit. *Com. ad part. 11. lib. 3. acutor.* Nam viscera rapiunt mel avidissime, & eo impense delectantur. Quæ omnia a Galeno præclare demonstrantur. Et longum esset ea referre.

Aliam quoque incommoditatem affert mulsa, quam in hoc ægro novimus, *Duplex biliosum.* biliosa dejicit, aliquando bona, aliquando mala. Bona biliosa nominantur, quod quæ excernantur bona sint; sed quia serum suum habent, mala biliosa dicuntur ea quæ sincera sunt, & nativo suo sero ob colliquationem & ardorem destituta, ut hoc loco & in Aphorismis dixit, hinc ignea *Com. ad Apho. 6. lib. 7.* bilis est, flava, crassaque quæ mala est ut signum & causa, ut signum, quoniam ardorem immoderatum & phlegmonem inducat, ut causa quoniam nil, dum excernitur, juvat, ardorem non exstinguit, sed ferme auget; ἄσας,

ποτα-

ῥιπτασμοὺς ϗ δυσφορίας infert, ut ait Hippo. quod mirum est, immo & intestina exulcerat 13. Quærique hoc loco potest an mulsa per se ista biliosa bona, aut malefica malignaque (ut Galenus loquitur insolito loquendi more, dum vocat biliosum malignum & maleficum ab effectu, & generationis modo) efficiat, an excernat per se, an ad generationem faciat, an eatenus mala, aut bona. Revera facilitatem excretionis potest afferre, sed dum auget incendium, & promtissime bilescit in vitio viscerum & δυσκρασίας, multis modis potest dici afferre σίνη καὶ βλάβας, læsiones & offensas: multa ad eam rem afferri possunt, at verendum fuit ne satietas fastidiumque tanta orationis prolixitate pariatur. De melle legi aliqua possunt eo loco ubi de lacte disputamus. Gal. com. ad particulas 12.13.14 lib. 3. acutor.

A N N O T A T I O N E S.

1 Hinc numquam salubrius vixerat, numquam omni ex parte magis sanus, quam quum eo morbo funesto captus est. At εὐχροια, & sanitas ista suspecta erat: verumque comperimus illud. Circa faciem coloris suavitas & sudores sine febre, aut vetus stercus subesse significant aut diætæ ἀταξίαν; Vide locum præclarum cap. 2. lib. 2. Celsi.

2 Vir iste quindecim ante mensibus laboraverat, quadam specie arthritidis in omnibus articulis, in collo a corruptione humorum & sero maligno. Talem speciem morbi unus Hippocr. animadvertit in fine lib. 2. Prorrhetic. Quin dicit eos quibus viscera magna sunt, & quibus primis annis hæmorrhagiæ frequentes fuerunt, doloribus articulorum esse opportunos. Quæ conditiones in isto viro apparuerunt. Præterea de eo illud fuit verum quod ait Gal. ad par. 70. sect. 3. lib. 3. Ep. quod quibus multus sanguis generatur isque calidus, ii facile melancholici fiunt.

3 Ad Hist. 2. sect. 3. lib. 1. Epid. de Sileno locus est præclarus. Ubi docet quomodo & biliosi humores & crudi simul generentur: unde (ait) morbi gravissimi generantur. Id quod ad semitertianas extendi potest.

4 Vere illius inequalitatis hujus horrificæ causam ad phlogosin retulimus. Nam Gal. commen. ad part. 42. sect. 2. lib. 1. Prorrh. docet horrores frequentes circum dorsum, & cum jactatione significare phlegmonem harum partium.

5 Inæqualitas materiæ maxime facit febres per totum tempus inæquales ut sunt horrificæ. In multis morbis & corporibus unus humor in vitio est, & facit orgasmum. Ut in biliosis fere sunt febres uniusmodi, ut tertianæ, aut continuæ. In melancholicis similiter. At in quibus temperamentum ad biliosum tendit, & hepata sunt calidiora, vita vero institutum est pituitosum, aut alia ratione pituita generatur, in iis inæquales, erraticæ sunt febres. Quemadmodum tum cholera morbus pessima & flatuosa & sicca generatur, quum calidis & frigidis simul quis usus est. Quia contrarietas materiæ impedit uniformem motum. Ita quum simul putrent & moventur, & concipiunt calorem, sed inæqualiter duæ materiæ, tum duplex naturæ datur negotium. Declarat uxor Domini Courtilier, & vidua Joannis Debures. Id quod Gal. ad hist. De Sileno lib. 1. Epid. sect. 3. explicavit.

Docet

Docet enim gravissimos tunc morbos generari quum est bilis proventus & crudorum simul humorum. Quomodo autem uterque humor succrescat abunde docet.

6 *Hoc seculo magna pars ardentium febrium a rigore incipit. Tamen Gal. ad part. 75. sect. 2. lib. 1. Epid. ait rigorem statim initio proprium esse malignitatis. Et hoc anno 1580. quotquot fere correpti sunt peste, iis praecurrit rigor. Et rigor prodromus fuit pestis adorientis.*

7 *In febribus paroxysmi saepe sunt apparentes, aliquando non. Et in continuis annotationes sunt, seu* παροξυσμοὶ, *seu,* ἐπισημασίαι, *aliquando diurnae, aliquando nocturna, sine rigore, aut manifesta molestia. Has* ἐπισημασίας ἀθλίπτους *Graeci vocant, ut Gal. docet cap. 9. lib. 1. de different. febrium. Interpres vertit* incompressas, *sed inepte. Alius,* aequales. *Minus inepte, inepte tamen. Et quamvis cap. 7. ejusdem lib.* θλίψεως *nomen pro compressione ad pulsum refertur, tamen* τὸ ἄθλιπτον, *pro incompressa sumi non debet. Ergo* ἡ ἐπισημασία ἄθλιπτος *dicitur, quod careat iis angustiis & molestiis quibus premuntur alii per accessionem initia. Et docte Galenus explicat & quomodo illud* τὸ ἄθλιπτον *in hecticis, & in quibusdam aliis febribus observandum.*

8. *Unde qui tertianarii se lecto continent, saepe rigorem, aut eum exiguum, non sentiunt.*

9 *In febribus continuis praesertim ubi multa inaequalitas materiae & motus, si corpus debile, & minime obsequens materia, horrores apparent, & deinde incandescentia, sed isti horrores aggressionis tantum sunt inanis, vide 7. Epid. de muliere quadam.*

10 *Hippoc. lib. 4. Acutor. part. 13. In causo febre non legitimo alvum solvi docet, non de materia morbifica parte excreta aliqua, sed corruptione alimenti quod sumtum est. Et quod valde notandum docet quomodo foco febris ardentis exsistente in hepate alias alvus solvatur, alias adstricta sit, particula 17. libr. 4. acut.*

11 *De his verus Aphorismus & quem in multis deprehendimus: Ventris circumtentio ad necessitatem liquida dejiciens, cito intumescens convulsivum quippiam habet. Aph. 7. lib. 3. Prorrh.*

12 *Et fundati sumus opinione ipsius Hippocrat. nam dum facit mentionem de inflammatione lactium & jejuni, nam inflammationem necessario sequitur alvi fluor (& hic fluor non debet dehortari venae sectionem) sed talis fluor, nec dolorem solvit, nec ventrem mollit: Inflammatio autem & morsus intestinorum & doloris causa est, & fovet istum tumorem.*

13 *Ideo lib. 2. Epidemior. & in Prorrhetic. fines morborum in dejectiones sinceras desinentes damnat, quia sunt male, ut signum & ut causa.*

CONSILIUM CXI.

De febre continua & destillatione ferina.

Filius Domini Chalæi equitis torquati, annos natus decem, in febrem continuam incidit cum ferina destillatione conjunctam. Et quemadmodum omnes morbi oui vehementer hominem adoriuntur, facere solent, hic morbus statim terrifica attulit symptomata. Lejenterica fuit fluxio, deinde alvus plane adstricta est. Tussicula erat inanis, arida, effera, tenuis. Metus erat febris hecticæ, quum videretur calor arens, siccus, squalidus, genarum rubores fugaces, calor summus in pectore, lingua fuliginosa, sitis, dolores in latere dextro fugaces. Denique morbus erat *κακόηθης*. Nam in quavis febre præter rationem collabi, malum. Quod quommodo intelligi debeat, & tamen ad artem faciat plurimum, abunde explicuimus ante. Et omnes morbi maligni, quorum aut in acrimonia caloris colliquantis natura posita est, aut in ferina destillatione, aut in translatione maligni humoris, hoc habent peculiare, ut subitam consumtionem, & collapsum afferant citra ullam insignem evacuationem. Ac revera si is morbus fuisset neglectus, aut si temere de eo medici securi fuissent inopinato repente fuisset ereptus sideratis veluti pulmonibus a ferino. Observarunt enim primates quidam medici rerum diligentes indagatores in paribus destillationibus sideratis pulmonibus & lateribus redditis *βλητοῖς καὶ ἀποπληκτοις*, repente interiisse. Adeo magna est vis *τοῦ θείου καὶ θηριώδους*. Vide quod sit *τὸ θηρίον*, apud Hippocr. lib. 6. Epidemiorum. Atque non tam in metu febris erat, quam destillatio quæ speciem siccæ pleuritidis, aut peripneumoniæ fecisset, tum per translationem a capite, tum per raptum a partibus inferis. Nam pulmo accensus undelibet trahit magno impetu, & unam speciem peripneumoniæ facit eo modo, ut explicuimus ante. Et observavimus in eo valde magnam cacochymiam (numquam enim ægrotaverat) eventusque probavit juvisse plurimum ad dolorem lateris & accersendam inflammationem colluviem humorum, ut contra vulgarem opinionem sæpius melius fit in doloribus laterum præsertim quum opinio est de translatione tenuium ichorum a partibus inferis, purgare, quam secare venam. Ideo dicebat Gal. minus auxilium ex sectione venæ quam ex purgatione sequi, sed securius: quia medicamenta augent febrem. Nunc vero quum alia habeamus lenientia, & majus, & promtius & æque securum præsidium in purgatione locabitur.

Hipp. par. 11. lib 1. Prognost.

Sicca erat pleuritis, non eo modo quo dicitur morbus siccus, idest, crudus, sed sicca, sine sputo dicitur. Quod ne mirum sit, hanc appellationem Hippocrates primus invenit. Vocat enim quamdam pleuresin, Pleuritidem *ἄνευ πτυέλου*. Rubor est genarum fugax, & quædam *ἄχροια*, quæ in malis ducitur. Et revera rubor genarum inflammatorum pulmonum, aut inflammationi proximorum est indicium. Quidam aliquando, ut hoc probaret citavit prognosticon Hippoc. At revera de rubore genarum illo loci, ait Hippocr. sed de purulentis sermo est: præter ruborem est indolentia, jactatio, dormiendi impotentia, caloris acris, sed fugacis sensio, tussis inanis, scabra

3. de morbis, & lib. 1. Et par. 21. lib. 4. acutor. Meminit orthopnæa sicca

ob spiritum intercepetionem. bra lingua, sitis ingens, summi caloris in thorace perceptio, sputum eludit spiritum, ut paullo post ex Galeno dicemus. Ac tussium inanium & aridarum duo sunt cum materia tenui quidem, sed quæ tandem aliquam crassitudinem acquirit in pulmone, cujusmodi est pleuriticorum tussis initio. Alia est tussis inanis, quæ nil postea relinquit, est autem ejus causa spiritus ichorosus, aut ichor spirituosus omnis expers pepasmi. De priore *Part. 12. sectio. 1. lib. 1. Ep.* agit Hippocr. infestabantur arida tussi, nil excreabant, quibusdam testiculus inflammabatur. Qui factus fuisset abscessus illius materiei, nisi moram extraxisset, & satis ejus fuisset ob abscessum commemorabilem? De posteriore potest intelligi ex eo quod Hippoc. scribit quum ait in inflammatione hepa- *2. Prognost.* tis ob serum refudans fieri βῆχα καὶ θυμόν. Tussim & tussiendi inaniter desiderium. Tussis, si magis materiale est serum, θυμός, conatus tussiendi si magis efferum, tenue, spirituosum. De ea materia mala, cacoethe, pepasmi incapace quum passim alibi Hippocr. tum maxime in Epid. agit, fauces *Par. 28. sectio. 1. lib. 1. Epid.* dolebant, ruborem habebant, rheumata parva, tenuia, acria, statim extenuatæ, & male affectæ fuerunt. Et de filia Euryanactidis, huic fauces initio dolebant, gurgulio retractus, destillationes multæ, acres, tenues, & addit sub finem συγγενικὸν φθινώδεs. Plura nos explicuimus in voce ξηρόν. Cæterum non dicam plura de hoc ægro, quum idea hujus morbi explicata fere sit, & ad unum expressa in duobus pueris Joanne de Herville, & Melchior du Fresnoy. Tantum de duobus monere oportet, quod video nullos apud Hippocratem legisse duplices esse pleuritides, alias cum sputo, quæ & siccæ & humidæ dici possunt: siccæ, initio, quum nondum procedit sputum. Alias sine sputo, ut quales sæpe hieme grassantur, & quæ a calore fundente & colliquefaciente sunt, item quæ a ferino oriuntur, quæ omnium deterrimæ quum sensim cuniculos agant. Alterum est quod omni ratione in siccis pleuritidibus humectare convenit, tum ad retundendam humoris acrimoniam, *Lib. de locis in homine.* tum ut tranquillior redditus cedat Naturæ, nec ita per colliquationem pestilentem hominem λαθραίως offendat ac necet. Et Hippocrates visus est hujus morbum pueri & descripsisse, & præsensisse quid futurum fuisset nisi arte cautum fuisset: *Resiccatum id quod influit, & in gutture compactum, utpote quod non eluitur, sed paullatim influit ac detinetur, tussim excitat, & quod defluit in aortis detentum angustum spiritui locum exhibet, & talem spiritum habere facit, qui veluti defectus semper respirare concupiscit (idest quædam βραχύπνοια ἢ δύσπνοια fit) & in pulmone veluti non vehementer humido exsistente pruritus contingit: Quum multum e capite fluxerit, pruri-* *Pruritus in pulmone.* *tus in pulmone non fit.* Locus præclarus. Et revera ista inanis tussis erat a pruritu, & qui tenuis & paucus humor pruritum faciebat, idem dolores fugaces in thorace faciebat. Revera observavimus quod dixit nempe ob pruritum istum difficultate spirandi laborasse. Immo si moveretur minimum, dicebat sibi spiritum deficere. Quomodo autem omni ratione in sicca pleuriti- *Lib. de locis in homine.* de humectandum sit Hippocrates docuit, & nos hunc secuti id præstitimus in hoc puero, in Damisella in hospitio Briennæ. Item & ea quæ omni ratione inspissarent exhibuimus. Sic enim consuluit Gal. *Scis*, ait, *pulmonem ipsum ab humoribus crassis & viscosis per tusses expurgari, Nam qui sunt*

aquosi

aquosi & extreme tenues, aerem qui tussiendo emittitur, circumfluunt. Aer enim tamquam manus quædam exsistit, quæ sursum crassos humores ferat. Quod si crassi fuerint, non humiditate tantum opus est, sed & detersione quæ ab acidis fiat succis. Itaque puer, de quo agitur, alvo soluta leniendo, temperato calore, sectione venæ, anodynis, & omni humectationis forma brevi restitutus fuit, & suo pulmonis pruritu liberatus. Ceterum unum annotare oportet qui fiat, ut in multis morbis acutis somnus laborem faciat, convulsiones & timores afferat, quum contra juvare debeat. Ac primum quatenus in somno revocantur intro spiritus, calor unaque humores, ea ratione nocet maxime in febribus & inflammationibus internis, nisi ratione coctionis quæ fit per revocationem, istam majus commodum sequatur, quam sit id commodum quod ex revocatis intro humoribus insequatur. Nisi quis dicat parum etiam prodesse somnum in febribus ratione primæ & secundæ digestionis, quod per vigilias urgeat, utraque, ut tertia digestio per somnum viget. Ut declarat involuntaria seminis excretio quæ nobis dormientibus fit. Ac de somno, causis, vigiliis, utrorumque formis ante a nobis dictum est. Nunc explicemus qua ratione fiat, ut somnus aliquando obsit in febribus, & quomodo id fiat. Ac primum de somno mirabile est quod ab Hippocrate scribitur: dum enim nititur demonstrare in sanguine magnam vim inesse ad prudentiam & intelligentiam, docet ex contrariis effectis tum in somno, tum in morbis acutis. Atque in somno quidem quoniam refrigeratur sanguis, ideo vacuitatem quamdam prudentiæ contingere docet. *Nam* (ait Hippocrates) *quum corpus somnus invaserit, sanguis frigescit. Infrigidato autem sanguine languidiores fiunt meatus, hinc constat, quoniam somno ad gravata corpora reclinantur, & oculi ardent, & prudentia permutatur, opiniones peregrinæ mentem occupant, quæ insomnia appellantur.* In acutis morbis quoque apparet quantum sanguis ad prudentiam conferat, quoniam quum primum in sanguinem mutatio aliqua evenerit, tum demum mutatur & deterior fit prudentia. *Sanguis* (ait Hippocrates) *qui est in homine, maximam partem ad prudentiam facit, quidam dicunt totum. Quum bilis commota ad venas & ad sanguinem ingressa fuerit, sanguinem ex consueta compage ac motione dimovet, & serosum facit ac calfacit. Calfactus autem etiam totum corpus calfacit, & despit homo, & non sibi constat, præ febris copia, & sanguinis ad serositatem transmutatione, & motione non solita contingente.* Quæ quatuor notanda sunt ut generetur phrenitis, nimirum ut bilis commoveatur, & sanguinem conturbet, ut dimoveat sanguinem ex compage, σύστασιν Græce κίνησιν, tum ut serosus fiat sanguis, Græce ἰχωροῦν, (cujus verbi magna vis est) & calfiat. Sed hæc sint πάρεργα, præclara tamen. Ergo somnus refrigerat, interiora tamen calfacit ex eventu, corpus reddit gravius & stupefacit. Sed in febribus ob dominatum caloris contra naturam gravia sæpe inducit symptomata. *Ideo*, (ait Gal.) *in somno & labores, & tremores, & convulsiones fiunt quum in somno humor infestus ad somnum pervenerit, tunc magis intra, quam extra natura mota.* 2 *Et ut somni a cibo replent caput, sic in pletho-*

Com. in part. 2. lib. 3. acutor.

Lib. de flatibus.

Sub finem lib. 1. de morbis.

Com. ad Apho. 67. li. 4.

plethoricis dispositionibus, somni ipsum replentes aggravant cerebrum. Et *in somnis acervati mali humores magis evaporant, quum juncti permaneant, sicuti actiones utiles somnos conciliant.* Et notandum quod in comm. isto addit Galenus, in morbis exitialibus ista terrifica ex somno evenire symptomata observavit. Ac si dicat, non semper evenire, ut somnus noceat, sed quum victor pæne est calor extraneus, & humorum indomita est *Com. in Apho. 1. lib. 2.* κακοήθεια. Alia autem signa lædentis somni ex eodem Gal. sunt. quoniam per somnum non solvuntur febres, immo extenduntur, dolores augentur, fluxiones multiplicantur, crescunt inflammationes, hæc contingunt ob humorum pravitatem, quos calor innatus fortior evincit, & coquit. Quum debilior, succumbit, & ab his viscera aggravantur: Ac quum juvat, bonum. Non quod omnino verum sit propterea salvari ægrum. Non desinit enim aliquando etiam mori, præsertim si qua dispositio sit funesta, ut abscessus internus. Et Gal. citat Hippocr. in Epid. inter hos multi erant gra- *Sectio 3. lib. 3. Epid.* vi somno oppressi & delirantes, nonnulli verò ex somno. Nam illo loco Hippocr. meminit phreniticorum & febre ardente laborantium, queis altus sopor obortus est. Phreniticis quidem ratione accumulati in cerebro humoris, & ratione affectionis ipsius cerebri, in febribus autem ob copiam vaporum a calore extraneo summissorum, & excitatorum.

A N N O T A T I O N E S.

1 *His consentiunt multa præclara lib. de vetere medicina scripta. Ubi ex professo docet quid sit coquere in catarrhis, & quomodo a vehementibus medicinis sit cavendum.*

2 *Et com. ad particul. 34. sectio 3. lib. 3. Epidem. Notat Gal. crinata in febrem ardentem incidere, & qua ratione id feret: Quod nostro Sangermano contigit.*

C O N S I L I U M CXII.
De Hypochondriorum phlogosi.

NICOLÆA LE BE', annos nata quatuordecim, nondum menstrua, calidis & squalentibus visceribus prædita, post multam insolationem in ripa Sequanæ, & potum tum aquæ immoderatiorem, tum etiam vini (quod tamen ei nocentissimum est.) cœpit graviter dolere totum ventrem & hypochondria. Alvus substitit. Minimum pressum digitorum non fert in utroque Hypochondrio, nec in pube ipsa, immo nulla non in parte totius abdominis inflammatio erat, & multa colluvies humorum, cujus pars tenuior, & ichorosior, & malignior speciem inflammationis fecerat ac si de hydrope subito oborto, metus esset. Et revera siccus hydrops facile ortus fuisset per lactium inflammationem. Nullam in partem moveri poterat quin quereretur de dolore. Alii ad instans menstruum tempus hoc referebant, quo tempore sæpe orgasmus & impetus fit sanguinis in omnes partes.

Hoc.

Hoc quidem juvare potuit. Nam constat ex libro de virginibus Hippocr. quæ & qualia accidant virginibus instante tempore menstruæ purgationis. Tandem neglectis multis quæ utramque in partem afferri possent, tentato medicamento ad venæ sectionem accessimus ter aut quater repetitam, etiam ex utroque brachio. Magna erant argumenta latentis inflammationis, & quæ vires majores acquisivisset, nisi tempestive puellæ occursum fuisset. Ideo autem cunctantius medicamentum tentavimus, quod frustra nos aliquid agere putaremus. Moniti quoque eramus iis quæ ad hunc fere scopum ab Hippocrate scripta sunt dum loquitur de Hypochondriis inflammatis phlogosi quadam sine tumore, sive sint συστροφαὶ; ut ibidem loquitur, idest, 4. Acutorum. ut in partibus ipsis intumescentiæ sint aliquæ: συστροφὴ, enim dicitur ἀπὸ τοῦ συστρέφεσθαι, quod congeratur, concludatur, ac colligatur in parte humor aliquis. Verba Hippocratis hæc sunt: *Hepatis dolores & splenis gravitates, & aliæ inflammationes, ac morborum collectiones* (*idest, ait Galenus*) *quum vitiosi aliqui humores in partem quampiam confluunt, & in ea coacervantur, quod a fine συστροφὴ dicitur, solvi non possunt, si quis prius medicamentis purgantibus purgare aggrediatur. Nam venæ sectio in talibus principalis est, deinde infusa per clysteres. Et post venæ sectionem, purgans medicamentum securitate ac moderatione opus habet. Quicumque ea quæ inflammata sunt, statim in principio morborum medicamento solvere volunt, ii non solum ab intensa & inflammata parte nil adimunt, quum non cedat quæ cruda est affectio, verum & quæ morbo resistunt, & sana sunt, absumunt colliquantque. Ductoque ad imbecillitatem corpore morbus superior evadit; qui ubi corpus vicerit, remedium non habet.* Idem in Aphorismis scripsit: *Quicumque, ait Galenus, multa cruditate laborant, vel qui tenaces ac crassos cibos assumserunt, quibus itidem Hypochondria intenta atque inflata sunt, aut supra modum calida atque ignea sunt.* (quamquam in quibusdam codicibus legitur: καὶ οὖρα πυρώδεα καὶ θερμὰ sed male, quum locus desumtus sit ex 4. acutorum ubi legitur ὑποχόνδρια φλεγμαίνοντα, non autem τὰ οὖρα φλεγμαίνοντα) *& si hoc ipso loco aliqua inflammatio est, omnes hi haudquaquam ad purgationes apti sunt.*

Part. 11. lib. 4. de Acut.

Com. in part. 12. lib. 1. Et in Aphorism. 24. lib. 1.

Sed dicet aliquis: si hæc adsunt, præsertim inflammatio ilium, si adest συστροφὴ præsertim calida; morbus acutus est: Si acutus initio agendum aliquid, nec valet tum aphorismus πέπονα φαρμακεύειν; quid facias? sines ægrum sine ullo remedio interire? In omni febre ardente numquid phlogosis est? si phlogosis, non valet agitatio. Et tamen si quid in ardente febre agendum, maxime initio morbi dum materia turget. Revera aliud est materiam ὀργᾶν, aliud φλεγμαίνειν ὑποχόνδριον ἢ συστροφὴν aliquam esse. Et ut patet ex comm. in Aphor. 22. lib. 1. Hinc sumitur omnis distinctio & definitio tantæ difficultatis. Nisi dicas sæpe inflammationem esse & συστροφὰς, & orgasmum esse ob serosos & acres humores attractos a venulis arefactis: Si purgas, consules orgasmo, sed augebis inflammationem, & contra Galenum peccabis. Et revera si habetur ratio ipsius materiei impactæ, & quæ velut radices in parte egerit, a valido medicamento abstinebis: quomodo intelligi debet illud Hippoc. supra citatum, quod a parte

a parte inflammata nil conaberis avellere: Sed si junctus sit orgasmus, ob serosos ichores a partibus inflammatis manantes & gravia symptomata excitantes, aut ob materiam aliquam non ita sequestratam & συστροφὴν facientem, sed per mesenterium sparsam, & quæ facile arte nostra educi queat, non erit alienum tunc moliri evacuationem. Nunc ad Galenum revertamur. Quum humores, ait, de loco ad locum moventur, nec consistunt, tunc primo quoque tempore evacuandi veniunt, sin parte aliqua hærent ac considunt & impinguntur, exspectanda coctio, atque tunc naturam habituri sumus adminiculantem. plura supra.

Ceterum quum plerosque videamus derepente suspensa intentaque habere hypochondria, nec non satis liquidam habere alvum, aut statim, aut ad sectionem venæ veniundum est, quod existimemus distentionem istam ab inflammatione esse, an vero ille fluor alvi nos a sectione venæ debet revocare: quod videmus omnes in eam venire opinionem, ut credant nusquam locum esse venæ sectioni dum alvus lubrica est. De his ergo breviter quæramus, quamquam & in nostris definitionibus medicis in voce σπυραθώδης dictum est, & in historia de Sangermano. Audiamus Hippocratem, *Obsessa inflammatione Hypochondria, non spirituum interceptione, septi transversi intentio, vel spirituum protensiones, sed a spirituum interceptione pathemata hæc superveniunt. Hæc inquam sectione venæ solvuntur.* Ubi notandum est hac prima periodo tres affectus indigere venæ sectione, Hypochondrii inflammationem non spirituum interceptione, idest, si modo quæ juncta est tumefactio & inflatio inflammationi non sit a flatu, quamquam habere potest flatus conjunctos: Secundo diaphragmatis intentio, Græce ἐπίτασις: Tertio spirituum protensiones, Græce τῶν πνευμάτων ἀποτάσιες. 2 Sed quum venam secat in Hypochondrii inflammatione, excipit, si non sit ἐκ τῆς ἀπολήψεως πνευμάτων, si non sit ex spirituum interceptione, quum autem in septi transversi intentione, & spirituum protensionibus venam secat, ait hæc, idest, & transversi septi intentionem, & spirituum protensiones ex spirituum interceptionibus esse. Si ergo quum sint a spirituum interceptione, quemadmodum & inflammata Hypochondria cum spirituum interceptione esse possunt, cur hæc circumstantia, Spirituum interceptio? Indicat non secandam venam in inflammatione hypochondriorum, in diaphragmatis intentione, & spiritus protensione, eadem conditio suadet sectionem venæ? Ait enim Galenus: Qui a spiritus interceptione patiuntur difficultatem spirandi, ii secta vena juvantur. Cavet autem ne venam secemus in Hypochondriis inflammatis si spirituum interceptio sit. Sed quod dixit Hippocrates hunc habet sensum. Primum quum dicit, Obsessa Hypochondria inflammatione, non spirituum interceptione, hoc ambiguum est. Non enim spiritus interceptio inflammationem infert. Quare ergo dicit, hypochondria inflammata non spirituum interceptione, quasi vero ἀπόληψις, spirituum inflammationem accersat? Nequaquam. Etenim Galenus ita scribit, Numquam spiritus interceptio flagrantem Hypochondrio diathesin infert. Sed flagrans diathesis potest proventum flatuum facere, ut de ictericis ante abunde demonstratum est.

Part. 21. lib. 4. auctor.

Com. in part. 21. lib. 4. auctor.

Atque

Atque Gal. ut doceat cur Hippocrates hæc verba addat, *Non ſpirituum interceptione*, , quoniam nulla eſt cohærentia cum his, *Hypochondria inflammata*, ſcribit nihil aliud hoc loco eſſe apud Hipp. τὰ ὑποχόνδρια φλεγμαίνοντα, quam ὑποχόνδρια εἰς τ̓ ὄγκον ἠρμένα, ideſt, Hypochondria in tumorem elata: Sic valet conſecutio, Hypochondria in tumorem elevata, non ſpirituum interceptione, ideſt, ut iſta elevatio non ſit a ſpiritu, ſed ab inflammatione. Nam inflatio vel fit a flatibus, vel a mucore, aut thrombo, aut ab inflammatione. Et talis ſenſus eſt Hippocr. Si Hypochondria eleventur, (quum enim φλογώσεως meminit, tacite audit tumorem aliquem excitari) ſectio confert venæ, ſed hoc verum ſi elevatio ſit inflammatoria non πνευματώδης, ideſt a flatu excitata. Non quin non eadem ſit ratio medendi, ſi inflammatio Hypochondrii ſit cum flatu aut ſine flatu, ſed oportet ſignis ſyllogiſticis aſſequi an flatus interceptio non cauſetur iſtam elevationem. Hic in verbo φλεγμαίνοντα, audit tacite aliquam elevationem. Et Gal. citans fere hunc Aphor. in lib. 1. Aph. docens quibus non conveniat medicamentum, ait: *Non convenit medicamentum*, οἷσι τὰ ὑποχόνδρια διατεταμένα πεφύσηται, ἢ ὑπερβαλλόντων ἐστὶ θερμὰ καὶ πυρώδεα, ut τὸ διατεταμένον ad caliditatem tamquam ad cauſam referatur. Nam ſi alia de cauſa diſtendatur venter, quis dubitat quin ſit locus medicamento calido? At quum Hypochondria ſunt elevata & calefacta ob phlegmonem, non convenit purgatio metu συντήξεως. Ceterum ſi ſpirituum interceptio difficultatem ſpirandi & orthopnœam inducat, ſectio confert, præſertim ſi aliqua ſit phlogoſis. Et quæ ſpirituum interceptio per ſe non poſtulat phlebotomiam in ventre inferiore, eadem poſtulat in ventre ſuperiore. Nam quum ſpirituum interceptio eſt, aperiendo ſecta vena juvat. Quamquam dubitari poteſt, niſi ſuſpicio ſit de phlegmone, quod Galenus videtur indicaſſe, com. in illam particulam 21. lib. 4. acutorum.

Duo reſtant explicanda, prius quomodo iſti puellæ inflato toto ventre per inflammationem putrefacto quodam ſero iſtam faciente phlogoſin alvus etiamnum liquida dejecerit: ſecundum quomodo audacter liquidiore, & veluti diarrhœica fluxione tentata alvo miſſus fuerit ſanguis: duo alia addentur præter rem quidem, ſed non omittenda, cur in iſta phlogoſi non fuerit inſignis febris, & an cauſa procatarctica aliquid efficiat ad morborum generationem. Primum explicuimus ante, & ad hoc intelligendum valent ea quæ Hippoc. ſcripſit in 2. prognoſtic. Ubi Galenus explicat, quomodo hydrops ab inflammatione lactium & jejuni naſcatur, & multis de cauſis junctus ſit alvi fluor. Quod non idem contingit in hepatis inflammatione. Sed talis fluor, ait Hipp. nec mollit deprimitque ventrem, nec doloris levationis eſt. *Part. 2. lib. 2. Progn.*

Secundum, an fluente alvo poteſt tuto vena ſecari, quod in iſta puella fecimus. Nam contra docet Hippoc. *Si cui ſanguinem auferre confert, ventrem confirmabis*. Gal. in Com. *Si poſt detractionem perſeverat fluor, virtutem proſternet*. Sed quum phlogoſis eſt, aut calor adurens & colliquans, non alienum eſt demere ſanguinem, ut ardorem extinguas. *Part. 116 lib. 4. acuto.*

Ceterum valde notandum eſt illud tertium quod quærebamus quomodo non

erat magna febris quum æstuarent Hypochondria. Videtur enim æquum esse ut febris insignis internas inflammationes consequatur. Tamen id non placet Galeno, is enim etiam de inflammatione hepatis & diaphragmatis loquens ait: *Si in jecore, septo ventriculo phlegmone oriatur, acuta febris forsan fuerit, quamquam ne hoc quidem perpetuo. verum, nondum vero maligna est.* Et in Aphor. vult magnas esse inflammationes in partibus internis ut acuta febris sequatur: Non simpliciter dixit, inflammationes, sed magnas. Et de utero loquens vult etiam magnas esse inflammationes ut febris consequatur acuta. Sic si sit phlegmone, aut phlogosis mediocris, ad manum mordax febris non insequitur.

Com. in part. 21. lib. 2. Prorrh. Com. in Apho. 1. lib. 7 Part. 17. lib. 3. Prorrh.

De causis procatarcticis ita statuendum. Placet quibusdam earum non esse habendam rationem in morborum curatione. Quamquam earum magna vis exsistit. Et in Epidem. narraturus de febribus continuis, sæpe comessationis meminit, irarum, insolationis, intempestivæ cœnæ, laborum & consimilium causarum procatarcticarum. Et notandum est quod de his scripsit Gal. *Corpore nostro ad morbosam dispositionem nonnumquam parato, ita ut prope completa sit, externum quippiam obveniens eam manifestavit, febrem videlicet accendens, vel capitis dolorem, vel catarrhum excitans. Deinde ex eo continenter ad morbosæ affectionis præparationem non sine periculo languent. Item & alia multa præclara illo loco scribuntur.*

Com. in par. 115. lib. 4. ectuo.

4 Quum ter puellæ venam aperuissemus, omni ratione dolorem sedare & mitificare conati sumus, phlogosin istam metu abscessus: fere in malleolo vena secta est ad revellendum ad partes inferiores. 5

℞. Malva totius, acetosæ, violariæ, florum chame. melilo. an. m. j. senecionis & cressionis. an. m. ʃ. seminis melonum cucurr. lact. an. m. ij. seminis lactucæ ℥ j. senum psyllii & fœnig. an. ℥ i. ʃ. fiat decoct. in sero lactis pro fotu: Deinde extrahatur muccag. cum qua ponantur ol. rosati. ℥ iij Aceti ℥ i. ʃ.

℞. Ceroti santal. macerati in oxyrhodino lib. ʃ. fiat litus ad totum ventrem.

Item ℞ ol. de nymph. & rosati. an. ℥ iij. aceti. ℥. i. ʃ. caphura parum pro litu.

Cocto madeat in ol. viol. & butyro recenti & applicetur & repetatur sæpe: Item vesica suilla impleta admoneantur. 6

℞. Decoctionis omazorum lib. 5. in quibus coque folia vitis, salicis, acetos. lactucam, caput papaveris & flores nymph. & semina frigid. major. Addatur serum lactis ad lib. 1. ʃ. dissolv. ol. rosati ℥ i. ʃ. cassiam & similia. Item syrupum de nenuph. succum lactucæ pro clysmatis.

Data potiones ex syrup. nenupharino, decoct. lactucar. & cap. papaver. Item hordeata.

Immissa in balneum aqua dulcis. Sic reseratis viis, materia temperata, sedato æstu facillime ea alvus lata est quæ aquosis tantum ferebatur.

A N-

ANNOTATIONES.

1 *Notandum in quibusdam vi ipsius inflammationis circa aliquas abdominis partes videtur colligi quippiam. Et id συστροφὴ proprie nuncupatur.*

2 *Quamquam Hippo. sectio. 5. lib. 2. Epid. ventositatem flatuosam quam vocat ἀνεμίω, vena sectione solvit.*

3 *Ad curationem hujus mali, ut & ad tympanitem ortum ob phlogosin lactium valet illud Hippoc. 2. Epid. sect. 5. Ventositatem flatuosam, (Græce ἀνεμίω,) phlebotomia solvit. Nam præ calore spiritus multus excitatur qui distendit & vexat.*

4 *De hac verum illud erat. Dolores Hypochondriorum hepatis, umbilici sanguinis missione levantur. In Coacis.*

5 *In Hypochondriorum tumoribus, nec mollientia nimis, nec siccantia valent.*

6 *Enemata ex pinguibus præscripsimus secuti consilium Hippocrat. lib. 4. Acutorum, quum loquitur de Cholera arida, in qua flatus seditionem faciunt estque calor acer & mordax.*

CONSILIUM CXIII.

Ad febrem continuam horrificam & destillationem.

DE Tonsore Caroli successore superius dictum est. Idem eodem tempore quo & Sangermanus febre assidua horrifica laboravit. Ingens erat cacochymia, & destillatio a sero nitroso omnes nervorum propagines quæ a cervicis vertebris, & principio vertebrarum dorsi oriuntur, imbuente, quo tantopere divexabatur, ut ne minimum tactum ferret, eo modo, quo & ii qui ulcerosa lassitudine detinentur. 1 Nec non ingens renum dolor erat, & quum nephriticus sit & lapidosus, metuebamus de renis inflammatione aut consimili affectu: Et hercle multa erant argumenta. Quoties is laborat, putrida febre maxime laborat, quum hepate sit præditus calidissimo & cibos corrumpente, ut dejectiones, & alia satis detexerunt. Et quum vena cava plena pravo sanguine incubans spinæ dorsi tota ardet & æstuat, non mirum si doloribus lumborum valde divexatur, si jactatur perpetuo, & magnam scabritiem habet, nec non ἀνορεξίαν. Et revera peculiaris quædam erat affectio in renum regione, peculiaris in dorso, unde vix spirare poterat: & aderat febris partim essentialis partim symptomatica ob coseffectus commemoratos. Renis affectum eum esse dicebamus quem Hipp. explicat, & revera magna erat affinitas, verba Hippoc. hæc sunt: *Quartus renum morbus a bile fit & pituita, maxime æstate. Dolores urgent in laterum mollitudine, & in lumbis & lumborum musculis, & patitur qualia solet mulier ex partu laborans, & non potest in sanam partem decumbere, sed valde dolet, & ex lateris mollitudine quadam pendere videntur velut abrupta. Urina vix prodit præ sua pitui-*

tositate & visciditate. Pari morbo nutrix Domini Roysæi laboravit, & iste piscator qui decumbebat in vico de la Mortellerie, e regione uretoris. Quod attinet ad dolores summos quos circum dorsum, & præsertim omoplatas sentiebat, ut nec libere spirare, nec moveri, nec decumbere posset; immo blandæ manus appulsum non ferret, etsi ob consensum aliarum partium infernarum poterat laborare, omnino tamen id erat a diffusione nitrosi seri, efferi, & pepasmi expertis qui dum imbueret quartam, quintam & sextam conjugationem nervorum a vertebris colli nascentium, difficultatem spirandi summam afferebat ob diaphragmatis consensum. 2 Nam, ut anatomici scribunt, sextæ conjugationis pars diaphragmatis nervo inserta non modice eum auget. Et qui diaphragma moturi sunt nervi, e cervicis medulla omnes prodeunt, in partem diaphragmatis mediam sese inserunt, in ipsaque via fulciuntur interseptiente membrana thoracis. Duo alii per initia his copulantur nervi, qui tamen mox inde intro sub eos pectoris evecti, tandem in diaphragmatis sinum & ad mali punici sedem contendunt, ut mirum non sit, si initio istorum morborum affecto, aut imbuto humore pravo & maligno difficultas sit respirandi, ut istius difficultatis causa non sit revocanda ad propriam affectionem diaphragmatis, sed ad nervorum principium ita laborans. Et revera eo tempore quo iste laboravit, vulgo grassabantur istæ malignæ fluctiones in omoplatas, & partes posticas thoracis. 3 Ægroque nostro omni ratione occurrimus fotibus, & cataplasmatis, tandem erumpente sudore: die judice plane dolores isti conquieverunt effluente isto sero quod villos & stamina, nervorum ita obliverat imbueratque, atque dicto citius facilitas ducendi spiritus est restituta. Hoc notatum voluimus quia sæpe difficultates respirandi adsunt aut propter istorum nervorum a spinali medulla ortorum affectionem, aut propter affectum renalem, 4 aut hepar tumens, aut hypochondriacam affectionem, & temere insicienterque multi recurrunt ad pulmones & thoracem, putantque affectionis causam illic latere, falluntur autem plurimum, & sæpe deterius esse putant quam sit. Et ita interpretandus Aphorismus Hippocratis: *In febre assidua difficultas spirandi & delirium si acciderit, letale*.

Fernelius cap. 10. lib. 1. Physio. 1

ANNOTATIONES.

1 *Revera in eo erat ulcerosa lassitudo & osteocopos quæ in causon solet incidere. Nam ut Gal. docet part. 2. lib. 4. Acutorum; totum corpus laborat lassitudine ulcerosa propter tenuium humiditatum acrimoniam declaravit morbi exitus. Nam quum nulla ratione cessaret dolor iste & lassitudo ossearia, copioso manante sudore omnino sanus evasit. Quidam quum hæc vident ad catarrhum hos dolores revocant. Male. Quamquam & destillationes a capite idem causantur præsertim quæ a sero sunt malo. Et credibile, & serum per corpus sparsum cum eo quod a capite est concurrere.*

2 *Et in historia de Pythione docet comment. in part. 4. Quomodo occupatio nervorum qui a primis spondylis cervicis ducuntur, difficultatem motus*

motus in manibus afferat, immo & tremorem. Et lib. 6. Epidemior. par. 4. sect. 4. de filia Agesii docet quomodo imbibitio primorum colli spondylorum noxam communicet manibus.

3 *Si quando id contigit in parvo Petro evenit a destillatione seri crudi in partes subjectas, ac si κατάῤῥους esset πνιγώδης.*

4 *Difficilis inflexio spinæ, & ad lumbos dolores sunt lapidis indicia.*

CONSILIUM CXIV.

De capitis dolore.

MARIA BERTHIER, jam annos aliquot capitis anteriora dolet, frigus se sentire in futura coronaria narrat. 1 Sed uno ab hinc anno manifesto sentit fluxionem a capite in scoptula operta per collum, in metaphrenum & lumbos. Et eo humore fluente dolores sentit vehementes, & sensus caloris & acrimoniæ adest. Si hic humor subeat artus & membrorum articulationes, illam arthriticam reddet. Sed dum subtus cutim fluit, nec in interiores capacitates sese insinuat ac infert, nondum profundos dolores & arthriticos infert. Atque hæ sunt rationes quibus adversus Fernelium contendimus in eo commentario quem de arthritide conscripsimus. Etenim si omnis dolor articulorum materiam & causam sui repetit a cerebro, quum tantos dolores in articulis excitet, quum in sua prima origine sit humor venenatus, acer, nitrosus, & ἄπεπτος (quamquam non negamus quin etiam majorem tractu temporis malitiam acquirat), an esset verisimile a capite subtus cutim defluere, & nullum dolorem excitare? Nequaquam. At videmus multos arthriticos derepente conquerentes de dolore pedis aut genuum, nullo prægresso dolore in metaphreno & partibus superioribus, quibus acuties est sensus, per quas tamen partes decurrere humorem a capite labentem Fernelius contendit. Sic quæritur hoc loco quomodo generetur iste humor in capite & inde effluat, qualis sit, an ratione caloris, an ratione frigoris, & si acer, nitrosusque est, cur tam facile horreant. Hippocrat. duplicem mucum facit a capite orientem & dolorem excitantem unum ab interno cerebri corpore per infundibulum defluentem, alterum a transsudatione sub perieranio in partes externas sese proripientem. Si ab interno capite est, mordet & dolorem facit, si ab externa parte, non mordet. Hoc tantum probabile est: sicut & illud quod scribit si fluxus mulieris mordet, a corpore est, idest, ventre ipso in quo pravus humor latitet, si non mordet, a capite est. Nam in hac muliere, de qua agimus dolores capitis & vicinitas locorum qui primum dolent, deinde transfundunt eumdem dolorem in partes contingentes, & significant a capite humorem manare, qui nitrosus est, malus, efferus, & qui quamcumque in partem irruerit, suæ malitiæ virus expandet. Tabem enim inferret & ea omnia quæ ab Hippocrate explicantur. Hujusmodi humoris & generationem, & fontem, & effectus Hipp. explicat, & sæpe experientia

Lib. de locis in homine. *Lib. de natura muliebri.* *Lib. de Glandulis.*

perientia patent. Si enim constat partes omnes internas sæpe labefieri ob nitrosum salsumque humorem a capite manantem, cur humor qui in partes externas refunditur, aut liquatus subit, aut expellitur vi pellente naturæ, & qui cum eo qui interiora subit habet & affinitatem, & ut verbo Hippoc. accomodato utar, ὁμοεθνέω, similia symptomata non progignet?

Lib. de locis in homine. Audiamus Hippoc. *Tabes ex fluxione retrorsum, qui hac affectus est, caput ei purgabitur debili pharmaco*: Deinde ait paullo ante, *quum retro in carnem juxta vertebras fluxus i.lapsus hydropem fecerit, sic medeberis. Caro in collo inter venas crustis uratur, cicatrices quam tenuissima inducantur, & quam pituitosissimis utatur.* Quod est intelligendum, quoniam abhorret in omni specie hydropis (si tympanitem exceperis) uti pituitosa & humida diæta: sed primum nomine hydropis intelligit quamdam speciem hydropis dorsalis a ferina destillatione a capite manante per posticas partes, quæ destillatio dum calori & humori nativo bellum indicit, & tacitam, latentem furtivamque depastionem & consumtionem partium solidarum & spermaticarum, quæ plurimæ sunt in metaphreno: unde ab his horrores incipiunt facile, inducit, & dum inducit naturalis humoris inopia marcorem quemdam, adventitium tumorem infert per excrementi cumulum & veri nutrimenti corruptionem, sic pituitosos cibos consulit, ad ἀνάληψιν istarum partium, quia partim tument tumore adventitio, siccantur paupertate humidi nativi corrupti. Quod nos explicuimus in Histor. Petri Guerard. Et idem Hippoc. copiosius explicat eodem lib. *Quum in medullam fluxio contigerit, tabes occulta oritur, quum autem retro ad vertebras, & in carnes fluxerit, fit hydrops. Siccæ sunt partes anteriores, caput videlicet & nares, oculis hebetudo accedit, fiunt cum virore pallidi, & reliquum corpus, &c.*

De locis in homine.

Quod notandum valde. Nam & in hac muliere, & in plerisque in quibus istæ fluctiones fiunt, videris oculos cavos, genas contractas, alias pendulas, & nitorem viriditatemque oculis deesse. Superioribus paginis docuimus quanta sit vis salsarum, acrium & nitrosarum fluctionum ad afferendam consumtionem corpori toto, quoquo se humor proripuerit: ac subierit in vico Sandionysiano ab acri sero dolores excitati sunt in omoplatis, ardoris & acrimoniæ sensus erat, & nil juvabant remedia, immo ne opium. Talis dolor viginti menses perseveravit Joanni Beauchant, qui laqueo vitam finivit calamitoso supplicio infinitatem (ut verbo Tulliano utar) suorum scelerum expiaturus, in omoplatis dolores erant incredibiles qui ex intervallis, repetebant. Aperto cadavere repertum est pingue & efferum serum quod omnia ligamenta & nervos obliverat imbiberatque.

Erat domina du Plessis.

Generatur autem peculiariter tale serum in quibusdam, & eo facilius generatur quo magis tempus & aer est idoneus ad talem generationem ut austrina constitutione per corruptionem acquisita salsedine & nitrositate. Et ad id facit si calor corporis est acer, corrumpens, squalidus: talis enim calor non actionem facit, sed corrumpit potius, ut pluribus explicuimus ante. 4 Atque primum ejus malignitatis prima labes ab hepate est: alimentum enim, idest, sanguis, aliquando acrior est & serosior, & tractu tempo-

temporis dum majorem malitiam acquirit, tum virulentus fit quodammodo. Id observavimus in ea muliere, & in uxore Domini du Bourglabe, quæ utraque doloribus capitis est obnoxia & uxor Lodoici Michaelis, & in iis quibus corpora sunt macilenta, & θερμόκοιλα, juxta illud, *Qui ventre sunt calido, carnes habent frigidas*. Cujus Aphorismi magna vis, magna intelligentia, ut nos in libris nostris de morbis mulierum conscriptis docuimus. Et inter omnes locos commemorabilis est, ubi docet Hippocrates duo, prius cur partes superiores vitium potius capiant a fluctione, unde caput etiam ipsum a quo fluxio est, siccatur, extabescit, ac squalescit quod paullo ante diximus ex Hippocrate: posterius cur biliosi, sicci, arescentes fluctionibus opportuni & eas facile corpus excipiat quasi lucrum aliquod faciat, sed frustra. Omitto textum, quoniam longiore interpretatione opus haberet. *Lib. de loc. in hom.* *Lib. de diff. feb. 2. sub finem.*

Ac præter vitium in sanguine, potest esse peculiaris dispositio in capite, quæ efficiat ut alimentum in capite ipso corrumpatur. Et quum non videamus ullum fluxionibus malignis opportunum (nisi forte per totum corporis habitum diffusus sit calor acer & corrumpens) qui non doloribus capitis frequenter exerceatur, fit ut propter impressionem a dolore & vim factam parti facultas partis debilitetur, calor infirmetur, & pro nativo extraneus inducatur, immo & febris quædam capitalis inducatur, idest, calor extraneus, siccus, malus, corruptor ac alimenti depravator. 5 Et sic perennis fit generatio humoris, fit & perenne effluvium, & tum quum extra caput ille humor non educitur, tum vertigines, Epilepsiæ, apoplexiæ quoque fiunt ipsæ. Vide quæ ex Arculano supra annotavimus, & illa est vere διάθεσις, quam morborum stata rataque periodo reducum causam συνεχῆ constituit Galenus.

Et quod notandum, istæ mulieres tres de quibus ante dixi, & quæ erunt veluti regulæ aliarum, quum calorem habeant acrem, mordacem, multum, & tali humore abundent, tamen se ne minimum frigus posse ferre dicunt, & sibi perpetuo in rhachitide, & in occipite, quod parte anteriore est frigidius, sensum quemdam frigoris & catarrhi fontem perennitatemque constitutam dicunt: ac si ab ea parte defluat humor tantas in partibus remotis molestias excitaturus. Causam hujus rei evolvemus. Quum cerebrum peculiari morbo laborans, & veluti quadam febri sibi propria impeditum, non capiat eum fructum ex alimento quem capere debet, illud corrumpit, unde pars aliqua jam sequestrata est quæ continuos dolores aut parum intermittentes, committat, pars alia a cerebro valente pellitur foras. Si nitrosum salsumque quid habet ῥεῦμα 6. per putredinem, sensum caloris, & acrimoniæ infert, & sic putant sibi partes deuri, si qua pars mixta frigidior & crassior dum confunditur massæ sanguinis, dum nervosum genus ferit & imbuit, sensum quoque frigoris infert, sic paret & surgit ea inæqualitas, & vicissitudo caloris & frigoris quam innumeris locis in hoc volumine explicavimus. Immo si initio paroxysmorum minimus appulsus externi aeris frigidi, aut sparsio humoris etiam calidi & biliosi sensum horroris & rigoris infert, quanto magis id præstabit humor a capite labens, qui

tametsi & salsedinem & nitrositatem habens, caliditatem intrinsecam habet, tamen quia omne excrementum retinet aliquid de ea parte cujus est excrementum, quum cerebrum sit natura frigidum, non mirum si in isto
Lib. 1. de morbis. humore sit aliquid ἑτερογενὲς. Ac de rigoribus & horroribus locus est apud Hipp. *Rigor*, ait, *in morbis fit ab externis, ventis, aqua, serenitate, sub dio degentibus, fit & ab ingestis cibis et potu. Maxime vero fit quum bilis et pituita remista fuerit sanguini, aut altera ex his, aut utraque. Magis si pituita sola fuerit, nam est frigidissima: calidissimus sanguis. Bilis vero aliquanto frigidior sanguine; Quum autem ambo humores, aut ex his alter, ad sanguinem mixti fuerint, congelant*: idest sensum frigoris, aut rigoris, aut horroris inducunt. Ut mirum non sit si catarrhosi sæpe horreant aut rigeant, & in febribus, & extra febres, ut non necesse sit ad istas horripilationes febrem sequi, quod temporibus Hippocratis eveniebat 7. Nam horrorem rigoremque proxime febris sequebatur. Præter autem alias rationes quas aliis in locis, si quid meminimus, explicuimus; hæc forte probabilis est. Quod si rigoris & horroris primus impetus, & in internis partibus & ab internis fit, præsertim si materia præparata est, maxima ex parte febris suscitatur: sin autem potius desoris est, & ab externa causa, & manifesta occasione, non est ita necesse accenso calore & humoribus febrem consequi.

Porro quæ causa sit cur humor refundatur ita brevi expedio. Superius unam ex causis diffusionis pituitæ in capite, quam Hippoc. διάχυσιν vocat, non σύντηξιν, diximus esse & calorem & frigus, quoque modo id
Lib. 1. de morbis. fieret explicatum est. Nam instar spongiarum madefactarum quæ manu premuntur, cerebrum oppletum ab ambiente aere exprimitur alias atque alias in has aut illas partes. Alia causa diffusionis est vis facultatis expultricis quam irritat humor, aut sua qualitate, aut quantitate peccans. Accedit quod omne serum, & humor nitrosus sua mala qualitate præditus facile sibi viam quærat atque paret.

Porro tum ex Celso, tum Hippocrate eruenda est harum fluctionum medela. Primum quantum spectat ad usum rerum humidarum (quoniam vulgo dicunt liquidiora non quadrare catarrhis) convellenda est ista opi-
4. de morbis. nio. Quamquam ex Hippocrate quo plus humidi sumitur, plus quoque pituitæ videtur in cerebro (quod phlegmatis fontem facit) accumulari & sic occasio fluctionum suppeditari. Sic hoc expediemus: Deinde an locus sit validis & attrahentibus medicamentis, quod placere Galeno visum est in methodo medendi, ut ante explicuimus, quod est valde notandum 8. Tertio quid sibi velit Hippocrates, & Celsus qui recurrunt ad ignem & cauteria in his affectibus. Pituitosis & præpinguibus frequens rerum liquidarum usus non quadrat, ut nec iis in quibus humiditas multa præser-
Aphor. 19. lib. 7. tim excrementitia: Ideo Hippo. in Aphor. scribit famem convenire iis qui humidas carnes habent, quia fames exsiccat ex eventu, ait Galenus in commento. Et quod dicitur nutritionem per similia faciundam esse, hoc verum quidem est quod ad optimam temperaturam spectat quæ cæterarum sit regula: sed quoniam facile fit ex illa egressio, juvat mediocris rerum contra-

riarum

riarum usus. Sic intelligendum putat Galenus naturarum aliam ad hoc vel illud tempus melius habere. Sic quoque explicat Galenus de iis qui humido victu uti consuevere. At catarrhosi maximam partem humiditate multa abundant: Immò quum catarrhus nullius morbi peculiare nomen sit, sed morbidam excretionem significet quæ prout in has aut illas partes procumbit ita varias morbus qui inde sequitur appellationes sortitur, si excessus sit humiditatis, quis dubitat quin siccandum sit? At contra aliter faciundum est: Si excessus sit multus humiditatis, si cerebrum sit humidius, nemo dubitat quin siccare non sit bonum, contrario contrarium opponendo; At quoniam nitrosæ, acres, salsæ, subtiles quoque sunt defluxiones & catarrhi, vel quia qui a partibus inferis surgunt vapores in cerebrum talem naturam habebant, vel quia ob peculiarem in cerebro constitutionem, & malam diathesin talem nanciscatur naturam, vel quia hepar calidius proventum facit istius humiditatis per modum effumationis & sublimationis; in hoc casu ab humectantibus (etiam si corpus videatur humidiusculum) & ἀπὸ τῶν ἐπικερασικῶν, abstinere non oportet. Plura ea de re alias. De rumpendis crustis ferro candente Hippocratis locus est præclarus ante a nobis expressus, ut repetitioni non sit locus. Hoc autem fit ut fiant emissaria per quæ educatur serum nitrosum quod perreptando corpus totum, & sese sensim insinuando dolores intolerabiles facit, immo & maciem toti corpori conciliat.

Apho. 2. lib. 3.

Apho. 16. lib. 1.

Unum porro obliti fueramus, quod attexendum erat isti disputationi quam habuimus paullo ante de usu rerum liquidarum & humidarum, an in fluxionibus istis & ῥευματισμοῖς nitrosis tuto balnea præscribantur universalia; hoc non caret difficultate. Balnea præscribuntur ad contemperandum, non ad evacuandum: nam quum balnea evacuent auctore Gal. si tantum in aquam egelidam æger mittitur, nec elicitur sudor, temperatur quodammodo humor nitrosus per cutim fusus, saltem sub cutim diffluens & dolores excitans partesque labefactans. Quod consilium est Hippocratis dum loquitur περὶ ῥόων γυναικείων, ab humoribus salsis & acribus & nitrosis: si ea quæ effluunt bilis fuerint & salsago, & non solum internas partes, sed & externas exulcerent, diætam transmutabis & humectabis ut fluctiones quam aquosissimæ fiant, & minime mordaces balneis multis calidis uteris; & cet. Et quodam in loco Aetius in fluctionibus & congestionibus humorum acrium & mordacium utitur τοῖς ἐπικεραστικοῖς, idest iis quæ affusa, aut circumfusa, aut applicita vim habent mitificandi & moderandi humoris, & ejus impetum sistendi: Sic huic nostræ ægræ valere ac conducere credidimus usum balneorum 10.

Com. ad Aphor. 2. lib. 4.

Lib. 2. de morb. mul.

Atque omnia hæc ad unguem tenenda sunt, ne temere, quod alias magno ægrorum incommodo factitatum vidimus, quoties quis de defluxionibus conqueritur, ad hidrotica recurramus, præsertim valentia, ut est lignum indicum. Nam ejus usu sæpe eam adaugemus intemperiem, quæ tam pravarum fluctionum auctor exsistit. Et ut concedam elicitis sudoribus adjumenti aliquid afferri, plus tamen incommodi affertur augendo intemperiem omnium malorum causam. Si simplex esset & absoluta humiditas,

miditas, quæque solum sua quantitate molesta foret, discussione ejusmodi humoris sanitas compararetur: huic mulieri Hypochondriacæ syrupus ordinatus sequens in hanc formam.

℞. Cort. pomor. redol. 15. rad. lapath. acut. cichor. acetos. an. ℥ ij. intyb. utriusque ad m. j. bugloss. m. ij. beton. meliss. an. m. j. ʃ. polypod. cum draget. communi cont. ℥ i. ʃ. mercur. p. ij. rad. alth. secta enul. campan. an. m. j. passul. jujub. sebesth. an. num. 20. prun. quart. flor. cordial. an. p. ij. sem. papav. albi. ℥ iij sem. frigid. ℥ i. ʃ. pæon. angel. sesel. an. ℥ i. ʃ. fiat decoct. ad lib. ij. adde folior. sen. vino albo laut. ℥ iiij. fiat ebullitio longa ad lib. in colatur. dissol. express. ℥ i. ʃ. agar. trochisc. in aqua meliss. cum ℥ ij. cinnam. & serici crudi in nodulo posit. ℥ iij. & cum sacch. quart. iij. oxymelit. simpl. ℥ iij. succi pomor. quart. 1. fiat syrupus utendus ex decreto medici.

ANNOTATIONES.

1. *Nos tandem deteximus illud totum de quo illa queritur esse hypochondriacum, & non tam caput per se affectum esse quam propter flatulentam & malignam naturam flatus melancholici & atrabilarii. Olim excretioni sanguinis per nares erat obnoxia, quod forte fecit reddiditque humores sinceriores, & veluti suo privatos sero naturali. Et quod modo de una parte conqueratur, modo de alia: idque in superficie corporis quid impediet quominus dicamus affectum esse ipsius habitus corporis eo modo quo illam auram qua a pede efferebatur ad convulsionem non esse ab interno corpore, sed ab externo, ita placet Avicennæ, est enim ubi quidam morbi in habitu sunt, alii non, & si extuberaret aliquid in cute: omnino istis punctionibus liberaretur.*

2. *Hippoc. in Tabescentibus & phreniticis oculos ἐπίχνους, pulverulentos possis dicere, observavit, part. 17. lib. 1. Prorrh.*

3. *Tandem quum interiisset, reperta est collectio putris & olide materiei in thorace, cujus serum eos dolores faciebat in partibus vicinis, & id pulmonicis est familiare.*

4. *Ceterum videmus plerisque salivam dulcem & veluti insulsam esse, aliis salsam nitrosam, aut alius vehementioris qualitatis, ita quoque de fluctionibus dici potest. Talis autem generatio peculiarem naturam corporis cujusque sequitur. Unde Hippocrates lib. 2. Epid. sub finem sectionis primæ vocat corpus ἁλμώδες, quod humore nitroso & salso abundat, & a cujus capite maxime fluit talis humor præsertim quum a pulmone caput calefactum fuerit. Quod notandum.*

5. *Accedit quod mulieres quæ calidiore & arente calore sunt præditæ, & corrumpunt alimentum, & pravis utuntur cibis, ut inde augeatur cacochymia.*

6. *Immo idem rheuma in coryzis urit & refrigerat, quum in cerebro est calor extraneus, & calor naturalis paucus est dum vi caloris non naturalis excitatur in solum ambitum cerebri, & præsertim in occipitis & syncipitis partem aliquam humor tenuis qui sudoris instar exsudat, dum ille hu-*

humor refrigescit ob membranas sensus adest frigoris: sic calent aliquando, & se gelu sentire dicunt in capite: Causa vero potissima propter quam dum ab interno corpore cerebri exprimitur humor in membranas, aut in pericranium sensum frigoris in ipsis membranis inducit, tametsi & a loco calido efferatur, & forte ipse sit nitrosus & salsus, causa, inquam, est quoniam iste humor de natura cerebri retinet, at cerebrum frigidum est, quia spermaticum: Deinde quatenus ille humor de natura aquea retinet, tametsi sui interiore principio calidus sit, quia nitrosus, quia salsus, tamen quia retinet de natura aqua, facile frigiditatem inducit & accepit: sic sanguis ab Hippocr. frigidus dicitur, & humor melancholicus dicitur siccus, quum tamen humidus consistentia sit. Maxime vero puto sensum frigoris inducere ex eventu eo modo quo videmus humorem calidum, a calido loco per sudores profectum inducere sensum frigoris, quia in habitu refrigeratur, & non regitur a calore suo, sed is calor evanuit sic, credo, in membranas, roris modo, inutilis humor exprimitur, qui restitans ibi & ob densitatem ossis non transpirans refrigeratur. Et sic a nitroso humore sensus frigoris inducitur.

7. *An rigorem febris sequatur. Vide Gal. cap. 5. lib. 2. de diff. feb. libro de inaequali intemperie: com. 3. in lib. 1. Epidemiôn. Et in nostro lib. de Epiala febre.*

8. *Praeclara est decisio de ea re apud Arculanum cap. de phthisi ubi docet quomodo in phthisi sit evacuandum, & quomodo non evacuandum.*

9. *Et Hippoc. lib. de vetere medicina, abunde docet in salsis et acutis fluxionibus mitificandum esse, non autem evacuandum.*

10. *Inter ceteros locos, ad hanc maxime mulierem pertinet locus lib. 2. Prorrh. in quem Gal. non scripsit ubi graphice morbus illius describi videtur.*

12 *Atque haec mulier si tussiret, corpus internum subiret catarrhus, nunc vero quum non tussiat, sed externam capacitatem fluctio appetat, non mirum si tot dolores persentiscat. Et duo sunt commemorabiles loci huc pertinentes, prior est ex lib. 2. Epid. sect. 2. ubi docet cuidam virgini manum, et crus siderata esse quum nil commemorabile tussiret, quasi vero suppressio materiae quae tussim excitare deberet, eam siderationem attulerit. Ita Hercle: Nam et Hippoc. in Coacis ait, Quibus salsuginosa, sputa et tussis supprimuntur, his corpus velut a pustulis rubescit. Vide Com. in part. 4. lib. 6. Epid. sectione 4.*

13. *Ad hanc historiam valet locus praeclarus ex sect. 3. lib. 2. Epid. ubi agit de asperitatibus cutis, etc. Et inter cetera Langii Epist. 15. lib. 1. De puncticula. Et lib. nostr. Ephemeridon. Et de exanthematis quae ut culicum morsus erant: Et Hippoc. rationem generationis horum proponit. Quod ad institutum valde pertinet, lib. 5. Epid. Et Aetius cap. 129. Tetrab. 2. serm. 1. Febres in quibus puncticula apparent sunt adurentes, et facile ad manum calor remittit: forte de iis audiendus locus lib. 6. Epid. sect. 8. de febribus quas πεφιχώδεις vocat. Et lib. 7. Epid. locus praeclarus de eruptione exanthematon περιχαίνων.*

CONSILIUM CXV.

De febre semitertiana.

UXOR proscribæ nomine Guillemiu, quum & catarrhosa foret, & colicis doloribus obnoxia, tamen fervidiore hepate iu febrem incidit continuam mense Junio. Vagabantur tune febres ardentes satis mali moris. Statim initio horreuda fuerunt omnia, dolor ingens capitis, & veluti cujusdam παραφορᾶς, & perturbationis mentis argumentum, vomitiones frequentes, ardor summus, erat revera aliquid hemitritæon. Nam humores ita erant ἑτερογενεῖς, & bilis pituitæque adeoque crudi succi, tum qui a capite descendens per quamdam colliquationem, aut diffusionem potius in venas, & habitum corporis irruerat horroris sensum inferens, tum peculiariter in ejus corpore & redundabat, & ob diuturnitatem constitutionis humidæ & austrinæ, in qua congeritur humor, nec difflatur; præsertim in mulieribus quarum corpora sunt ὑπόλευκα καὶ ῥοώδεα, succrescebat; copia (inquam) tanta fuit, ut mirum nou sit, si inæqualitas summa fuerit, curandi difficultas, & periculum mortis, quam uos certo exspectabamus. Varietas enim ista humorum partim confusorum, partim diverso loco positorum, & putrescentium, nullum non dat negotium naturæ, febris ad 14. diem perseveravit. Primis diebus multa judicatoria uon judicantia apparuerunt. Et quum urinæ initio valde confusæ exsisterent, flammeæ, tenuiores factæ sunt. Sed id non placebat: Reduplicationes erant nocturnæ, & perfrigeratio quædam levis præcedebat, ac si uovus esset paroxysmus. Sed id motu fiebat uou periodico, sed a venis in venas, & a loco in locum, non in habitum corporis, quomodo fit in febribus intermittentibus periodicis, ut nos in historia de Sangermano explicuimus. Sed tria valde terrifica fuerunt: Primum quod erat comatosa, sed κῶμα erat potius ἄγρυπνον, & somnus tædebat, nam quum primum in somnum se componeret, statim delirabat. Secundum perfrigeratio tibiarum & pedum sæpe erat, ut recalfieri fere non posset. Unde in lipyriæ febris suspicionem veniebamus: Tertium pulsus imminutus valde erat, & nescio quid διαφορητικόν. Quartum, metus erat inflammationis pulmonis, ut pleuritidis latentis. Perpetuo enim fere de latere dextro ad manus regionem questa est, ut propterea consultum fuerit ei tamquam pleuriticæ, neglecto reliquo morbo 1. Et de dolore isto lateris valde laborabamus, an vere esset pleuritis, an congestio ibi esset (erant enim magna congestionis argumenta, unde excrevit e pulmone multa satis horrenda) an fluxio a capite, an translatio a ventre inferiore: Unde fit ut (quod Hippoc. libris de morbis annotavit) facile febris ardens peripneumoniam & lethargicam quamdam dispositionem, non a capite ipso primo affecto, sed pulmone & affecto, & obstructo, ut liber non sit exitus spirituum, & ob copiam vaporum a pulmone incandescente elatorum, & maligne ferientium: Quod notandum. Ac valde decipiuntur medici. Hac de re Hippoc. Caput præclarum scripsit de Lethargo, ubi lethargum ait oriri per quamdam peripneumoniæ

Hippoc. lib. 1. de morb. & lib. 3. cap. de febre ardente, & lib. 2. Epidem,

numoniæ affinitatem, & in isto lethargo potius pulmoni quam capiti consulit. Hoc morbo laboravit Domina le Boindre. Et aliquid simile fuit in vidua Domini Garnier, ut nos in lib. 2. Epid. nostrorum scripsimus. Ac primum consimilem huic historiæ quamdam historiam scripsit Hippoc. lib. 2. Epid. *In perinthum circa solstitium venimus, etc. Æstate febres ardentes populariter grassata sunt multa.* Et cetera consequuntur quæ longum esset recensere.

meorum
Quid sit letharg. apud Hippocr. lib. 3. de morbis.

Quod ad primum pertinet, quomodo nimirum obfuerit somnus tum ob malignitatem materiei revocatæ a superficie ad centrum, tum ob dominatum caloris, dictum jam ante est abunde, quod ad infinitos prope ægros pertinere potest. Nam quum calor contra naturam superat naturalem, fere turbati sunt somni. Ac revera terrifica omnia fuerunt, ut ante dictum est, tum ob corruptorum humorum κακοήθειαν, quæ communem corruptionem superat, tum ob caloris febrilis dominatum. Unde in Epid. notatum est terrifica sæpe accidentia initio morborum evenire, ob summam humorum intus latentium corruptionem ut Gal. annotat. Et inter cetera commemorabilis locus in lib. 2. Prorrh. in quem Gal. non commentus est: *In principiis febrium sive delirium accesserit, sive alicujus membri sideratio, peritrum hominem scito, si non ex optimis signis aliquod accedat, aut corporis vires adsunt.* At hæc mulier tantopere initio animo concussa est, & perturbata, ut ea omnino deliratura putaretur.

Valde perturbabat quod non poterat ἀναθερμαίνεσθαι, & quod frigus erat pedum summum non periodicum, sed velut judicatorium, non judicans tamen. Multis locis docuimus malum esse in febribus modo calfieri, modo incalescere, pejus vero esse celerem in utrumque mutationem: Quod cur fiat nou dicendum, quum & ex antecedentibus, & ex lib. nostro Epid. satis patere possit quum distinxerimus frigus positivum & privativum. Revera putabamus frigus esse privativum, sed potius ad positivum accedebat, quum & catarrhosa esset, & colicis doloribus a crudo succo obnoxia, quo fit ut ob humorum varietatem hoc facile evenerit. Accedit quod quum frigus istud apparet, natura aliquando idem vult conari quod & in rigoribus, sed quum materia parata non sit, illud totum quod apparet judicatorium est, non judicans. Et revera nisi in florenti ætate fuisset, interiisset. Numquam enim tot judicatoria vidimus. At hæc mala sunt. Siquidem verum quod aut mortem intentent, aut malum denuntient. Sed ex lib. 2. Epid. & alio loco patet duo genera esse τῶν κρισίμων, quædam enim simpliciter judicatoria dicuntur, quæ quoniam absolute non judicant, aut ob indispositionem materiæ, aut quia omnino natura valida non est, ideo δύσκριτα dicuntur, & judicarent si nil impediret. Alia judicatoria præterquam quod vim judicandi non habent, aut omnimodam materiæ pravitatem significant, aut παλινδρομίαν ad partes nobiles, aut naturam labentem, ut vires protritæ omnino fatiscant, ut ad τὰ κρίνοντα nullus amplius sit gradus. Et hæc omnino prava sunt. Et vere in morbis maliguis apparent in quibus morbi status solet deterior multo apparere die critico, quo tempore aut perfectæ coctionis, aut saltem incipientis nota

Lib. 2. Epidem. sect. 1.
Judicatoria duplicia.

ta aliqua deberet apparere. Quo in sensu accipere oportet illud Gal. quod in morbis malignis proprium sit, ut diebus criticis deteriores fiant. De quo amplius dictum est ante, & tamen sine hac disputatione ea quæ ante dicta sunt nullo modo intelligi possunt. Sed si quando occurrat dispu-

Part. 35. l.b. 3. Prorrh. tare περὶ τῶν κρισίμων, amplissimus est locus in com. in Prorrheticon. In quo plenis velis ea explicat quæ pertinent ad τὰ κρίσιμα, quorum duo genera explicantur, unum eorum quæ δύσκριτα vocantur, & ea τὰς ἀκρισίας faciunt, alia ad deterius vergunt, & omnino mala sunt, ut cujusmodi sunt ea quæ in pestilentibus morbis spectantur, ut sudor diaphoreticus, nigrarum dejectionum excretio, & sexcenta alia.

Atque Galenus in comm. in illam particulam maxime inter judicatoria mala numerat partium, aut totius corporis perfrigerationem quæ calefieri non potest. Quod maxime ægræ nostræ contigit.

Pulsus erat valde imminutus, quod quum præter vacuationem aliquam insignem evenit, malum est ut signum & ut causa. Etenim κακοηθείας

Com. in part. 5. lib. 2. Prorrh. & in partic. 17. lib. 3. Prorrh. sæpe signum existit. Videatur Gal. in Prorrh.

Porro ad hujus tractationis finem nonnulla adjiciemus quorum intelligentia ad medendum apprime pertinet. Nam quum urinas hujus mulieris crassas & turbidas videremus, annuentibus ceteris, libentius secandi venam, & purgandi consilium capiebamus. Sed omissa venæ sectione, videndum quid statuat Galenus; & Hipp. de indicatione purgandi sumenda ex urinis; ita ait: *Quibus initio urinæ crassæ ac nebulosa fuerint, hos an-*

Part. 43. lib. 4. acutor. *nuentibus ceteris, purgare convenit. Quod si urinæ inter initia tenues fuerint, tales non purgabis.* Nomine crassarum urinarum Gal. coctionem & mitificationem quamdam materiei audit, contra, tenuium nomine, cruditatem. Et hæc verba Hipp. magni sunt ad medendum momenti. Nam quum incidimus in morbos, sæpe sunt urinæ tenues, aliquando sunt grumosæ & crassæ. Priores a medicamento eradicante dehortantur. Posteriores nonnumquam suadent, at quum perturbatæ sunt, & crassæ cum aliqua æqualitate, tunc audacius purgandi occasio capiatur. Et quo propius ad sanitatem accedimus, eo suam quamdam tenuitatem cum bonitate caloris repetunt ac recipiunt. Inter cetera de duobus monere oportet, quorum prius aliqua ex parte explicatum est, sed propter rei difficultatem & dignitatem majore explicatione opus habet, posterius vero est de quibusdam vertiginibus & perturbationibus capitis quæ initio morborum prehendunt. Prius est de partium quarumdam perfrigeratione quæ in morbo acuto, & febre continua valde periculosa est. De hoc ante & in hoc capite, & infinitis locis dictum est quum explicaremus quid differret privans frigus a positivo. Galenus autem nova quadam explicatione illustravit rem

Part. 23. lib. 4. Acutor. totam de perfrigeratione partium in causo. Ac primum explicat duplicem καῦσον, apud Hipp. 4. Acutorum, unum a tenui & seroso ichore cum terrificis symptomatis, alium autem ab alia quadam causa ortum. Nam causus exactus a flava bile est, non exactus a pituita quadam salsa aut acida, unde eorum qui tali causo tenentur, lingua salsa seu salsuginosa existit, non autem amarulenta, ut in exquisito causo. Non adeo urens ca-

lor:

or percipitur, ut in vero causo, lingua nigra non est, sunt tamen multa communia symptomata, ut jactationes, vigiliæ, &c Et inter cetera notandum est unum de alvi constitutione in utroque causo, nam dum loquitur de vero causo ait, *dejectiones sunt liquidæ & pallidæ*: Est enim consentaneum, ut quoniam humor est tenuis, quoniam facile movetur, & febris ob perennem generationem ichoris reaccenditur facile, ut alvus solvatur pallida excretione, quæ est morbo analoga: At in non vero causo dixit simpliciter, alvus soluta, non addit, talibus vel talibus excrementis, quoniam humor pituitosus qui febrem facit non tam facilem habet exitum, ac humor biliosus & pallidus. Et ideo Galenus in eo comm. ita ait: *Pituitosus humor nec facile excernitur, nec febrem auget, nec sitim ardentem habet, nec in spiritum vertitur. Ideoque de febre a tali humore nata ita ait Hippocr. Alvus soluta, quatenus ea excernat quæ excernere ipsi non adversatur. Solvitur enim venter non tamen secundum humoris cujuspiam formam & speciem, sed iis quæ in alimentum sunt ministrata, corruptis*. Idest, in vero causo ob tenuitatem materiei facile laxatur alvus, eaque redduntur quæ morbo sunt analoga ob sequacitatem materiei: at in alio non exquisito causo quum materia sit crassior viscosior, si forte alvus solvitur, non tam ea materia excernitur morbifica, quam cruditas quædam ob ea quæ assumta sunt. Quod nos in Domini Bironii nepote Domino du Plessis observavimus: Nam quum laboraret febre continua ad causon non legitimum accedente, & esset habitu pituitoso aliquantum, non excernebantur biliosa, ichorosa, qualia excerni potuissent in vero causo, sed quædam glutinosa, ac si chyli magna pars in gluten & corruptam similem materiam versa fuisset. Et si quando alias, in hoc ægro verum comperi quod Hippocrates, & Galenus illo loco conscripserunt.

Nunc ut ad rem reditus fiat, quum duplex iste sit καῦσος, unus verus a bilioso humore, alter non verus ab humore pituitescente magis: Hipp. dum secundi καύσου mentionem fecit, meminit refrigerationis extremorum. An vero partium refrigeratio extimarum non æque ad verum causon ac ad non legitimum refertur? Galenus meo quidem judicio non satis distincte rem explicavit. Ait enim non in causo omnino verum esse ut eveniat partium extimarum refrigeratio, sed si malignus sit. At quis dubitat non potius in vero causo evenire istam refrigerationem quam in non vero? Nam in vero causo phlogosis est summa in partibus internis cujus occasione revocatur facile calor foris intro, unde sensus frigoris summus in extimis adest. Et tamen etiam in vero causo non adest ista refrigeratio extimorum, nisi etiam per se malignus sit. Omnino autem in febre omni partium extimarum refrigeratio evenit (ait Gal.) aut propter phlegmonem internam, aut summam naturæ imbecillitatem, addo, caloris naturalis paupertatem ex com. in part: 8. lib. 2. Prorrh. Et fieri potest ut secundus causus nascatur ob phlegmonem a crassis & viscosis humoribus natam (nam secundi causi originem & causam a crassis & pituitosis repetivimus,) tunc quis dubitat quin ob talem phlegmonem revocetur intro calor, & sic partium

Com. in part. 16. lib. 4. Acutor. & in

Part. 47. ejusdem libri. tium extimarum refrigeratio contingat. Et tunc malignus est ut voluit ante Galenus. Sed non video cur potius attribuerit istam extimarum partium refrigerationem posteriori & illegitimo causo quam priori & legitimo. Ego vero aliam probabiliorem rationem afferam. Quum Hippocrates ex symptomatis propriis secundi causi numerat extimorum refrigerationem, non tam intelligit de ea refrigeratione quæ aut paupertatem caloris sequitur, aut phlegmonem internam, aut summam naturæ imbecillitatem, quæ ob erudos, frigidos, pituitosos, & viscidos succos, fit. Prior refrigeratio in veros causos incidit, & privativum frigus est. Posterior pituitosiores morbos potius comitatur, & positivum frigus est. Quomodo catarrhosos, & pituitosos, & crudis abundantes succis videmus refrigescere in partibus extimis. Sic quum secundus causus agnoscat erudum succum causam sui, non mirum si partium quædam refrigeratio contingat non perniciosa. Nisi forte (ut excusemus Galenum) dicamus istam perfrigerationem in secundo causo evenire ob speciem quamdam phlogoseos quam fovet crudus humor conculcatus & congestus in parte aliqua, ut in mesenterio & pancreate, ac si interna quædam phlegmone foret.

Quod vero notandum est, & quod pertinet ad historiam de Domina a Chalmontio, urentis caloris & flammei perceptio non solum est in biliosis corporibus, & biliosis febribus, sed sæpe in pituitosis præsertim si pituita sit salsa. Ne quis decipiatur ratus igneum calorem a bile tantum

Com. in 16. lib. 4. acutor. esse, audiatur ea de re Galenus: *In pituitosis febribus fumosa est caliditatis substantia, quum scilicet, vel in ventre, vel hepate, vel pulmone salsus humor putruerit, ob quam fumosam substantiam caliditas ignea redditur.* Quod declarant peripneumoniæ a pituita salsa, in quibus calor exstinguibilis non est, & inexhausta sitis. Nam multo facilius temperatur ardor & sitis excitata ob materiam biliosam, quam ob phlegma putre & salsum. Et ex duobus quæ ad explicandum proposita fuerunt, unum jam a nobis expositum est. Restat alterum de illis gravibus vertiginibus, quibus plerique vexantur in magnas febres casuri. Deinde unum addemus de alvi facilitate, ut lejenteria metueretur; tameo contulit valde qualiscumque fuerit ista solutio alvi, Aphorismus est Hippocratis:

Part. 42. lib. 4. acutor. *Quibus in febribus vertigines ab initio & capitis pulsus sunt, & urina tenuis, his ad judicationes usque febris accessionem exspectare oportet, quod si quoque delirent, nihil mirum.* Quæ omnia huic ægræ conveniunt. Et quoniam multa præclare dicuntur a Galeno in eo Comment. de causa vertiginum, de vi caloris contra naturam in effundendis & dissipandis, & provocandis humoribus, quorum intelligentia ad ea quæ hoc loco dicuntur valde pertinet, Lectorem ad ejusmodi Commentarium relegabimus.

Alvus in ea facilis & liquida fuit, quod nos paullo ante docuimus evenire in causo non legitimo, & quomodo fieret, aperuimus. Item & in tractatu de Sangermani morbo, nunc addemus locum præclarum a Galeno conscriptum, dum reddit rationem cur in febribus καυσώδεσι, quarum

Part. 17. lib. 4. acutor. focus est in pulmone, alvus adstricta est, maxime vero quum hepar est inflammatum. Hoc enim inflammato alias excrementa sunt πυρώδεα alias

alias liquida, atque ita ait: *Quibus in jecore causi radix subest, & qui ob jecur causo laborant, iis quæ excernuntur alias sunt liquida, interdum sicca sunt, combustis scilicet a visceris phlegmone, & in nucleum formatis excrementis. Quum igitur viscus hoc phlegmone solum tentatur, indurabuntur excrementa: Verum si cum phlegmone fuerit & imbecillitas, liquida dejiciuntur, viscere scilicet alimentum ad se attrahere nequeunte: Sed dejectiones ejusmodi ab iis quæ ventre affecto fiunt chylositate distinguuntur: Græce τῷ κεχυλῶσθαι, melius chylificatione, aut chyloseos actione interpretaberis. Nam si chylus non attrahitur, chylosa fere sunt excrementa.*

ANNOTATIO.

1. *Quæcumque mulieres, idem & de viris, dum sanæ sunt dolent de latere aliquo, quum febricitant, æque dolent ac si pleuriticæ essent vere; Et revera cum iis, ut cum pleuriticis agendum.*

CONSILIUM CXVI.

Ad febrem & dentium dolorem.

Consulis Scaronis pusio sedecimestris, jam per menses sex aut quinque contabescit ac emaciatur. Magnum argumentum est cutis laxitas. Nam omnis extenuatio primum laxat, deinde distendit, contra refectio distendit, deinde laxat, laxitate quadam laudabili, non qualis ab evacuatione insequi solet. Deprehendimus illum febrientem, dentientem erumpentibus dentibus molaribus: Quæ omnia febres, vigilias, alvi profluvia consecutione quadam afferunt. Notandum enim quod demonstrat Aetius turbari ventrem dentientibus pueris propter exsolutionem, & inflammationem ventriculo communicatam. Nam inflammatis gingivis peculiaris in ore febris esse videtur: facile autem ventriculus in illius partis ob continuitatem membranarum trahi solet. Sic putant pleuritidi succedere fluorem alvi, inflammationis communicatione cum hepate & partibus nutritioni consecratis. Sed quoniam extenuationis macieique rudimenta aliqua, non ita pridem paruerunt, illius causa altius repetenda, vel a pueri habitu, & ἰδιοσυγκρασίᾳ, vel a nutrimento. Puer natus est, & satus parentibus biliosis, hepate ficciore & calidiore præditis: Nutrix emaciata est, sicca, æstuante corpore & squalido, & ob perpetuas pueri vigilias somno blando non indulget: ut non mirum sit si in symptomaton malorumque communione & pueri & nutricis neuter proficiat. Lac nec colore, nec odore, nec sapore laudabile est. Album esse debet & æquale, gustu dulce & velut mellitum, olfatu gratum, ut pluribus definit Aetius. Itaque providendum nutrici, puero, tum ratione febris, tum ratione dentitionis, tum inveteratæ jam emaciationis.

Part. 29. sect. 3. lib. 6. Epidem.

Cap. 9. Tetrab. 1. ser. 4.

Cap. 5. Tetrab. 1. ser. 4.

Adjungenda nutrix alteri, ne si altera ablegetur continuo ob insolentiam alte-

alterius nutricis puer ægrius ferat, & novi casus occasio adsit. Sic interponent operas, & altera alteri vicariam supponet manum. Nutrix præsertim dentitionis tempore vino abstineat Aetii consilio: hordeata aqua utatur & jusculis multis alterantibus. Puer nutriatur pane in jusculis infriato: Decocto pullorum: & ad facilitatem exertionis dentium gingivæ melle anacardino aut communi narbonensi illinantur, aut lacte canino, & conferet cerebrum leporinum consilio Aetii: Item circumlinetur oleum dulce partibus vicinis: Item radix colocynthidis in cannula aurea aut argentea inclusa & gestata confert. Aut jaspis viridis. Nil mandat duriusculum: & omnino non est prohibendus alvi fluor, alioqui metus est translationis ad partes superiores. Consultus est litus ex oleo rosato in toto corpore, ad caloris contemperationem. Sed quum perseverasset alvi fluor, & oborta esset febris continua cum vigiliis, jactationibus, ut inde ἀσώδης foret, necnon interiora arderent, partibus externis parum refrigescentibus, denique vomituriendi finis non esset, & magna esset suspicio febris lipyriæ, & brevis mortis, hæc quæ sequuntur imperantur.

Primum, Epithemata ad regionem cordis & hepatis additis trochiscis de caphura.

Litus ex rosacero tum in ventre, tum in rachitide.

Item eodem confert litus ad totum ventrem ex mucaginibus seminis altheæ psyll. cydoniorum addito succo lactucæ, & oleo rosato cum mastichino. Et quum præter puerorum morem digitum in os immitteret ad ciendum vomitum, hoc suspicionem attulit aut vermis in os ventriculi reptantis (idem enim paullo ante in puellula evenerat, & excretus vermis est) aut oris ventriculi κακώσεως, quod ῥιπτασμοῦ καὶ ἀλυσμοῦ causa est inter ceteros auctore Galeno in primum prognosticon: ideo visum est medicis utile fore si grana aliquot theriaces aqua cardui dissolverentur, & potui darentur, ad vermem, si quis sit, sopiendum, & κακοήθειαν, si qua sit, domandam: Non longe post data infusio ex rheo, & granis unicornis. Et quoniam ingens erat sitis, & febris, unaque nutrix vix esset, maxime quoniam calor igneus ex ore pueri manans lac exstinguit, aut minuit, nutrix jubetur vino abstinere, jusculis nullis uti, maxime vero decocto avenæ ubera perfundere: immo & eo decocto in potu uti, bracteolas seu folia auri mammarum papillis applicare, ad lactis conservandam temperiem. Puero somnus conciliatur litu temporum ex oxyrho applicitis foliis lactucæ: In jusculo pulli incoquuntur tres dragmæ sem. papaver. alb. cum lactuca in taleolas secta. Miraculo hoc profuit somnum conciliando, & ardorem mortis, aut marcoris auctorem futurum. Non parcitur potui. Immo ætatula usum lymonum frustatim incisorum non dissuadet. Lacte asinæ dentium acetabula linuntur: convaluit.

CONSILIUM CXVII.

Seu Enchiridion sanitatis D. Henrico Herillæo, in militiam profecturo præscriptam.

SI necessitas urget infundetur clysma ex hydrom. aut jusculo domest. aut aqua salsa dissolvendo catholicon.

Pilulis ex rheo ad ℥ j. utetur si forte gravior sibi videatur, aut ante cœnam tres pilul. sine quibus deglutiet.

Si nec febris adest, nec dolor capitis in vino alb. rheum ad ℥ ij. s. infundet, sin minus, in ptisana dissolvendo ℥ j. syrup. rosi. pallid. aut cath. ℨ 6. diaphœn. ℨ j.

Nonnisi urgente necessitate demendus sanguis, nam cum sit λεπτόφλεβος, non facile feret phlebotomiam, nisi aut affuerit febris ἀξιόλογος, aut difficultas spirandi, bechicis utetur si forte tussis urgeat.

Utetur bolo aut cassiæ, aut catholiconis dupl. Ad vitandum aerem corruptum pomum odoriferum gestabit, aut nodulum ex caryophyllis & cinnam.

Utetur mithridatio ex vino alb. aut conserva rosarum.

Si vulneratus fuerit, pulvere rhei cum mumia utetur, addito mithridatio.

Si forte oppressus fuerit, aut pessundatus, involvetur panno in vino madefacto. Item mithridatio ad proliciendum sudorem.

Si dolor colicus urgeat, fotus ex chamæmelo, & seminibus lini, & fœnig. utetur. Valet quoque equinum stercus.

CONSILIUM CXVIII.

De febre continua.

1. VIcarius Sanctorum Gervas. & Prot. ad Natalitium Domini, quum caput, doluisset (sed id ad usum novi vini referebat) in febrem incidit. 2. Ea erat lenta, & in visceribus latente phlogosi posita. Siquidem fauces erant velut inflammatæ & erysipelatosa phlogosi tentatæ. Quod aut exaltationis vi fiebat, aut flammea quadam anathymiasi. Immo non tam de febre querebatur, quam de amarore quodam oris, & dentium luriditate scabritieque & squalore, necnon de faucium ardore isto. Alii ad destillationem serinam referebant, alii ad pulmonum quoddam latens incendium, alii ad viscerum calorem & dyscrasiam, alii quoque ad cordis calorem impensè auctum, & hepatis quamdam siccitatem. D. Magnus carbunculosam quamdam dispositionem dicebat subesse, ut habitu corporis existente δυσδιαφορήτῳ, & ichore sanieque diflatione prohibitis, & caloræ effumationem diflationemque non habente, tum ob corporis constitutionem, nam densus est habitu, & quodammodo cirrinus, tum tempus ipsum quod austrinum fuerat, & post proxime hiemis successit quæ omnia suppresserat,

ferat, sic corpore minime exsistente difflabili suppressum est excrementum quod circum periostia dolores excitat, & dum tumultuarie sanguini admisceri vult rigoris cujusdam sensum exhibet, & veluti formicarii morsus & deambulationis. Ita enim veteres symptoma hoc velut formicarum deambulationi comparaverunt. Et tale symptoma revera paralyseos aliquando est velut prænuntius & præambulo: aliquando catarrhi est comes, aliquando est cacochymi sanguinis consequens. Unde videmus cacochymos si in sole apricentur horrere, & sensum punctionis formicationisque circum partes sentientes habere: fit enim ut morborum principiis sanguis purus exsistat, ut non calfactus & alteratus a calore febrili qui omnia corrumpit & immutat, item non mutatus mixtione rei alienæ, utpote seri a cacochymia contenta in mesenterio per transsumtionem in vasa communicati. Quod in libris de morbis Hippocrates appellat accomodato verbo τὸ αἷμα διορῆν: idest serosam naturam acquirere, relicta temperie, & qualitate, & propria sanguinis natura, aut ea valde immutata. Revera in hoc viro, si quo in alio peculiaris excrementi est suppressio, ad hanc fecit peculiaris natura, habitus corporis, tempus, & prætermissa occasio sanitati suæ studendi. Nam quum diligentius suum munus ecclesiasticum prosequitur, ei non vacat esse ægroto, & non exspectat illud tempus in quo natura post coctionem tandem secretione facta victrix ac domitrix morborum exsistit. Nullus enim morbus diuturnus umquam superatus est, nisi cum ingenti & longo renum ἑτερογενῶν profluvio, aut sudoribus diu emanantibus præsertim a somno coctis humoribus & domita cacochymia. Quod in plerisque a nobis observatum est, qui diu laborantes ultro citroque purgati, non cessarunt de adversa valetudine queri, donec per 20. aut 30. dies copiosus sudor toto corpore emanarit. Sic in hoc ægro nostro puto exactam quidem portionem materiæ, sed τὸ ἐμπύρευμα & anima morbi intus relicta est. Sed & dolor ingens capitis eum constrictionis sensu, & punctione, & lancinatione declarat eum dolorem qui olim per sympathiam erat factum, esse per protopathiam. Ut ea effumatio magna facta ob difflationis cutis prohibitionem caput obsederit, & in venis, arteriisque cerebri & jam in quibusdam inanitatibus (alioqui malum non tam foret rebelle & obstinatum) sedem firmaverit, melancholici humoris jam deterioris, quam antea esset, facti naturam adipiscens. Quomodo audiendum illud Hippocr. Cavitates corporis nostri dum sani sumus spiritu plenæ sunt, dum ægrotamus, ichore & sanie. Sic qui diu ægrotant, alterato fere omnino sanguine & reliquis quæ fluunt & refluunt, modo in hac parte, modo in illa dolorem sentiunt. Immo & veluti impetu quodam facto impetiginosi, ant leprosi, aut scabiosi fiunt, relicto in cute vitio, & perpurgato corporis centro, ut Simoni contigit. Sic quibus hoc beneficium naturæ negatum est, nisi alia via & ratione sese natura expediverit, dum semen morbi & fermentum ipsum fovet, non est mirum si aut in novos morbos incidant, aut si priores alant. In hoc ægro & totius corporis, & capitis ratio habenda. Et antequam hiems accedat, præsertim dum autumnales morbi sunt in procinctu, bonum est eum arte juvare. Itaque ea methodo

Lib. de arte.

6. Epid.

thodo progrediundum erit in oppugnatione mali obstinato animo ægrum impetentis.

Primum parabuntur clysteres ex decocto melissæ, bugl. borag. & herbarum spleniticarum.

Purgabitur decocto radicum aperi. & rerum splenicarum additis hepaticis humidis, ut hepatica, intybo utroque; scariol. chondrilla, portulac. cichorio omni viol. pomis redolentibus, cardiacis frigidis ut rosa, viol. nymph. ebore, santalis, oxalide, serico crudo; item splenicis refrigerantibus: Cortice rad. tamari. asplenio, adianto, seride, seminibus frig. foliis vitis, in decoct. agar. folia senæ & turbith (pauca id quantitate) addentur.

Post duas doses supradictas utetur apoz. ex his herbis additis succis & serico crudo.

Aperietur vena basilica sinistra.

Dabitur tertia dosis apozematis solutivi.

Balneo utetur universali ad tres dies.

Caput abluetur lixivio ex sarmentorum cineribus additis foliculis & agarico.

Si dolor perseveret, aperietur vena pulsatilis in temporibus.

Apophlegmatismis utetur.

Tandem si non conquieverit dolor, arteriotome fiet.

ANNOTATIONES.

1. *Morbus istius Vicarii erat febris lenta continua, essentialis & cujus ideam, speciem, ingenium & essentiam Fernelius explicavit libello de febribus.*

2. *Affectio ista redolet aliquid Hypochondriacum. Et admirabilis est successus ætatum in quibus alias per quaterniones, alias per septenarios magnæ mutationes eveniunt. Et tunc incredibili quodam modo de valetudinis bona statu deceditur, & donec tempus istius mutationis transierit, non cessat animans male habere, & queri de valetudine. Nam & in libris de Diata Hippocrates docet, quibusdam qui diu sani vixerunt circum 40. annum mutationes evenire & eas perniciosas: cur non etiam eodem modo in ætatibus nostris eveniat, quod & in magnis temporum mutationibus Hippoc. lib. de aere, & locis evenire observavit? Quid illud quod Hippocrates vitam nostram septem dierum esse ait?*

3. *Quum sæpius detractus esset sanguis, quod impurus videretur, tandem mitificatis humoribus, laudabilis apparuit. Nam fallebantur medici existimantes superficiem pituitosam esse sanguinem corruptum. Galen. enim docet & aquam, & pituitam sæpe in superficie sanguinis apparere. Et medici decipiuntur. Cap. 2. lib. de Atra bile.*

4. *Sensum hunc deambulantium formicarum numquam legi nisi semel apud Hippocratem dum disputat de tabe dorsali. Et apud Hollerium quum agit de catarrho dorsali com. in Coac.*

CONSILIUM CXIX.

Ad vermes.

DOmino de la Bournaliere, a vermibus afflicto hæc sunt præscripta quibus vere & autumno appetente usus est.

℞. *Absinth. vulg. agrimo. centaurii minoris, an. m. ſ. lupul. seminis contra. an.* ℥ *ſ. florum chame. stœch. an. p. 1. fiat decoct. in aqua hordei in col. ad lib. ſ. dissolv. confectionis hieræ* ℥ *iij. fiat clyster.*

℞. *Pul. hieræ dupl. aloe* ℥ *j. rheib.* ℈ *ij. mass. pilul. assaieret & cort. myrob. citrin. an.* ℈ *j. cum syrup. de absinth. fiat massa utenda ad* ℈ *j. ante pastus.*

℞. *Conserva florum anthos & cichorii beton. an.* ℥ *ſ. cortic. citrii conditi.* ℥ *j. coriandr. præpar.* ℈ *ſ. cornu cervi, & rasuræ eb. an. gr. vj. mithrid. & theri. an.* ℥ *ſ. confectionis Alkermes:* ℈ *i. cum syrup. de pomis & stœchade: fiat opiata utenda sæpe.*

FINIS.

IN-

INDEX RERUM ET VOCUM MEMORIA

scituque dignarum quæ hoc toto opere continentur. Numerus paginam designat.

A.

D

E

F

G

FINIS.

INDEX VOCUM GRÆCARUM

Memoratu dignarum quæ in hoc opere continentur: numerus paginam designat.

Νε-

FINIS.

GRÆCARUM VOCUM, QUÆ IN HOC *SECUNDO TOMO* GULIELMI BALLONII

inter legendum, lectorem linguæ Græce imperitum morari possunt, interpretatio Latina.

Μία Ἀρχὰ ἀγένητος. Timæus Locrus de Anima Mundi.

VENETIIS,

APUD ANGELUM JEREMIAM,

Via Mercatoria sub signo Minervæ.

MDCCXXXV.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

CLARISSIMO VIRO D. WILLHELMO MOOR M. D.

Socio Berolinensi, Augustæ Rauracorum Practico felicissimo, Græcarum litterarum Groningæ in Batavis Emerito Professori.

A. M. Zanini M. D. Veronensis.

Εὐδαιμόνως πράττειν.

LIBUIT, VVILLHELME Præstantissime, sæpius tecum per litteras colloqui, & inita Amicitiæ Sacra recolere; ex quo Te peregre proficiscentem Tragurii in Illyricis primum conspicatus, medullitus observare, ac diligere cœpi, & exacto triennio Venetiis auspicatissimo, & insperato occursu propius intueri Ipsemet potui. Statim Te veluti in sinu fovere plurium dierum intervallo non destiti, usque ad felicitatis invidiam totus delibutus. O qui complexus, & gaudia quanta fuerunt! Vel in medio foro oculos tuos dissuaviari non veritus, individuus comes lateri tuo hærebam. Ab ore loquentis pendebam conticescens, intentusque. Quanta litterarum græcarum ex tempore Ubertas! Quanta elocutionis granditas? Quanta in eruendis Vetustissimorum sensibus sagacitas, & profunditas? Q. Calabri Παραλειπόμενα *tuis notis illustrata, & nitidissimis formis Coloniæ Allobrogum posteritati tradita, merum, & totum Eustathium sapiunt. Te interpretem, Te enarratorem sapientissimum universo Orbi litterario promulgant. Coluthus inter Veteres vetustissimus* Περί Ἑλένας ἁρπαγῆς *propediem, beatissimum tuum judicium expectat. De MORBIS Uratislaviæ, ut ad Medica transeam, & Te ad altioris subsellii conatus pertraham, opus a CHRISTIANO HELVICH inchoatum, a Te vero ad umbilicum perductum, extremam limam opperitur; sed adhuc in scriniis occulitur. Dii boni quam pretiosa merces! DE INSTAU-*

RATIONE MEDICINÆ, DE PRESSURIS HUMANI CORPORIS Bartholomæi Moor toto Orbe Clarissimi, gentilis, & contribulis tui, ad Sorani Ephesii amussim, & ad sæculi Emunctiores nares exantlatis laboribus, quot labores addidisti, nocturnasque lucubrationes, & diurnas? Quibus bonis Universi inhiamus, nondum fruimur. Hippocrates, *qui in profundissimis vocum involucris, totus interdum in verbis delitescit, tuas suppetias præstolatur. Habes præ manibus salebrosas illas PRÆNOTIONES COACAS, quæ hactenus Jonstonum, Foesium, Hollerium, Desiderium Jacotium, Gregorium Horstium pro Magistris non adeo felici fato subierunt.* LUDOVICUS DURETUS *immeritissimo Tantus. Habet summus ille Vir, inquit Caspar Hoffmannus XI. DE USU PARTIUM 3. ut in illa affectata grandiloquentia involv se, non aliter quam Sepia atramento suo. Adhuc in tenebris sumus, adhuc ex Verulamio noctu palpamus. Agedum prælibemus nonnulla IN PRENOTIONIBUS, Amicissime VVilhelme in specimen veritatis, quantum fert angustia brevitatis Epistolæ, tanquam DIPNOSOPHISTARUM mensis discumbentes, aut sabino foco hiemali bruma admoti.* Qui ex doloribus aphoni fiunt, crudeliter moriuntur Οἱ ἐκ πόνων ἄφωνοι γίνονται, Δυσθάνατοι.

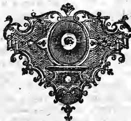
Quis non attonitus obstupescat, si quis Aphonism interdum pro immensa vociferatione interpretetur; & Aphonos immensè vociferantes, clamantes, ejulantes? Hanc significationem ÆMILIUS PORTUS CRETENSIS pro aris, & focis tuetur Ἄλφα *Elementum in principio dictionis, multoties negare, multoties* Ἐπιτατικῶς *augere, & intendere ipsi Impuberes sciunt litterulis græcis imbuti, nisi qui nondum ære lavantur.* Ὕλη ἄξυλος *apud Homerum. Silva nemorosa.* Πέλαγος Ἀχανές. *Pelagus immensum.* ἌΒΙΟΣ *apud Antiphontem, DIVES,* ἢ πολὺν βίον κεκτημένος *Nilus. apud Nazianzenum.* Ἄσταχυς, ἢ καρποφόρος *SPICIFER, & fructiferus* περὶ προσευχῆς *in fine. Accidit ex eventu Testimonium. Vehementia doloris facientis vociferari in Pleuriticis, omnino exitialis, ex Eben Syna, & suppuratoria; ex versione Antonii Deusingii, & Vopisci Fortunati Plempii Lovaniensis. Testor Deum in animam meam, inquit Valescus de Taranta, ferè omnes Pleuriticos clamantes, vociferantes, exilientes, ejulantes miserabiliter oppetiisse; Plerosque ad incitas redactos. VOX in rigoribus exitialis ex eodem Hippocrate in Coacis. Quæ tanti Mysterii Sacra nescivere Interpretes, & pro VOX non VOX infeliciter commutarunt. Desiderio Jacotio subirascor. Datur quædam species clamosæ, & perterebrantis*

terebrantis Pleuritidis. Telum vocat Q. Serenus. VOX acuta plorantium similis Κλαυθμώδης *omnino exitialis, & spasmodica in acutis. Vociferari, ululare, ejulare* Βοᾶν *in posteram diem mortem significat, præsertim si contumax, & perenne silentium a principio in vociferationem inopinatam eruperit. Videndus Johannes Jacobus VVepferus de Voce stentorea. Silentes, exclamantes in malignis veluti attoniti, & in ictu oculi rapiuntur. Quod tanquam THESMOPHORIUM, & Eleusinum Sacrum custodivere Patres.* Δυσθάνατοι *agre morientes, crudeliter morientes, mori contumaces, inextricabiles ex Theodoro Gaza apud Teophrastum 3. de Plantis* κοκκυμηλέα δισώλεθρος. Ἀναφέροντες *subsingultuosi moriuntur.* Ἀναφέρειν *apud Galenum in exegesi de linguis est subsingultire, & spiritu faucibus eliso respirare.* Καταφέροντες *deiicientes moriuntur.* Ὑποφέροντες *titubantes, erecti* Ὀρθοστάδειν *moriuntur.* Προσφέροντες, μικρὰ προσενεγκάμενοι *comedentes moriuntur, ut nonnulli Tabidorum in prima cibi sumtione animam exhalant, Adstantibus nihil tale cogitantibus.*

His veluti ἐν παρέργῳ *observatis, ad alia properemus. Quibus* ex stranguria Ileos supervenerit, in septem diebus pereunt, nisi febre superveniente satis urina fluxerit Ὁκόσοισιν ἐκ στραγγουρίης εἰλεὸς ἐπιγίνεται, ἐν ἑπτὰ ἡμέρῃσιν ἀπόλλυνται, ἢν μὴ πυρετοῦ ἐπιγενομένου ἅλις τὸ οὖρον ῥυῇ. Nullum, inquit Galenus in vita mea observavi stranguriosum, Ileosum objisse. Melius est itaque si fateamur, nos ignorare, quæ dixerit Hippocrates. *Quot ambages, quot verborum circuitiones, & tortuositates in tanta claritate! Leonardus Fuchsius audacior, sed infelicior Athleta. Tanta est humani ingenii tenuitas, ut quæ etiam notissima sunt, ignoremus. A duobus millibus annorum tam conspicuum sensum latuisse. Quid clarius, quid expeditius, si Ileum pro occlusione, & Ischuria interpretemur? Ileum Sepimentum appellat Salimachus apud Cælium Aurelianum. ILEOS hoc in loco obsignatio, interclusio, sepes est, ischuria est non ILEOS vulgi, aut Iliaca passio communis.* Εἰλεῖσθαι *est constringi, coangustari, convolvi, pæne insolubili perisystole tamquam vinculis constrictis intestinis; gastricæ lymphæ secretoriis oscillis obsignatis a crassioribus, & amurcosis succis, quibus a calore febrili solutis, & excretis, decretoria perirhœa succedente, insperata salus contingit, urinis multis vitreis, acervatim, de repente, erumpentibus. Quid frequentius observant Clinici quam stillicidium urinæ in ischuriam transire? Quæ morborum epigenesis adeo Practicos terrefacit. Res est miraculo similis, Galenum atticissimum atticissimæ*

significationis exegesim ignorasse. Ἐπέων νόμος πολύς, ἔνθα καὶ ἔνθα *Vetustissimi Attici* Πολυσήμως *loquebantur, ut Richardus Bentleius in scholiis Aristophanis sæpius inculcat. Flexus, subterfugia, diverticula quærit ipse noster Ballonius* διαλεπτολυγεῖται ταῖς δοκοῖς τῆς οἰκίας *Diis Averruncis Sacra faciamus, ut tantam caliginem ab oculis avertant. Occurrunt infinita similia, Sapientissime Moor, quibus præsertim divinum Opus Coacarum conspergitur; sed receptui canendum, nam subpudet quæ tua sunt tibi venditare, & proprias merces licitatori in auctionem proferre, Ballonium interim audiamus, & græcanicas voces ex purissimo fonte depromptas in propatulo exponamus. Tu Magister, Tu arbiter censorio supercilio, si quid minus aptum interpretando subolfeceris, emendabis, & ceu male natam prolem sustuleris. Si libuerit, illinc atrum transverso calamo signum. Vale, Amicissime VVilhelme, & me Tui sic amantem amore prosequaris.*

Venetiis Kalendis Martii MDCCXXXV.

Pag. 4. In Affectibus Ῥευματικοῖς Reumaticis.
5. Urinæ Ταραχώδεες Perturbatæ.
9. Τριταιογενῶς In modum Tercianæ Febris.
10. Ξυναθροισμὸς Coacervatio.
11. Χλώρασμα λαμπρὸν Viriditas splendida.
Μαρασμώδεες Marasmodes.
Ἕξις Habitus.
13. Ἄπνουν ἄπνοον sine respiratione, exanime.
15. Διέξοδος ταχεῖα Cita alvus.
16. Ὀξυρεγμίη Ructus acidus.
Ῥοῦς γυναικεῖος Fluxus muliebris.
17. Περὶ παθῶν De passionibus.
18. Ἀκινησία, λειποθυμία Immobilitas, Leipothymia.
Ἀποκοπὴ & ἔλλειψις Detruncatio, & defectus.
Ἐφίδρωσις Sudatiuncula.
19. Ἔκρυσις Effluxio.
ἐκτρωσμὸς Abortus.
23. Ὑπόχλωρα Subviridia.
Διαφθορὰ Corruptio.
25. Ἀνατρέψει per ἐπίκρασιν Connutritio per epicrasin.
Περὶ τροφῆς De alimento.
26. Ὑποσαρκίδιος Hyposarcidios.
27. Ῥέγχος Stertor.
41. Πνευματίας Spirituosus, anhelosus.
46. Περὶ παθῶν De passionibus.
Μυξώδεες Mucosus.
48. Ἐπιγενόμενον σύμπτωμα Accidens superveniens.
Ἀφθώδεες Quidpiam aphthis simile.
51. Ὀρθοστάδην, Erecte, & ambulando.
Ἀπεψίη, Βραδυπεψίη, Δυσπεψίη Ablatio concoctionis, tarda concoctio, difficultas concoctionis.
Κλυδῶνες Fluctus.
52. Ἐρυσιπελατώδης Erysipelatodes.
54. Τὰ ασυρατώδεα μετὰ περιτήξιος μυξώδεος, Spiriformia cum eliquatione mucosa, baccis caprini stercoris similia.
Περὶ παθῶν. De Passionibus.
56. Εὔχροιαν Bonum colorem.
58. Ἀνθ' ὧν αἱ νοῦσοι Pro quibus qui morbi.
Περιπνευμονίαν ἡ πλευρῖτις ἰῆται Peripneumoniam pleuritis sanat.
Partes Ἀναίσθητοι insensiles.
Ἀνιάτοις Incurabilibus.
59. Θεῖον τι Occultum aliquid, Quidpiam Divinum.
Περιόστιον Periostion.
60. Τὸ πολιτικὸν & τὸ ἐπιδημικὸν, Quid Politicon & epidemicum est.
Χλώρασμα λαμπρὸν Viriditas splendida.
6. Ἐπιδημικῶν 6. Epidemiorum.
61. Ἔκλαμψιν Elucescentiam.
64. Præpositionem Ἐκ accipit pro. μετὰ post.
67. Οὔτε ἄραδον κακὸν ποιέει, Perturbatio, neque perturbationem, sive malum affert.
κακὸν Malum.
ἄραδον Perturbationem.
68. Διάθεσις Diathesis.
λιθιῶντας Calculosos.
69. Ἑτερογενὲς. Quod est alterius generis.
Puris εὐήθεια Bonitas, & laudabilitas.
70. Ἀτμώδης Halituosas.
71. Θερμὸν Calidum.
Πῦρ Ignis, igneitas.
Oxypora: Ἐκβρασικὰ & Ebullientia.
οὐρητικὰ Per urinas moventia.
ἐξατμίζον Exhalare faciens.
Ἀτμὸς Vapor.
Ἀπόρροια τῆς ὑποκειμένης οὐσίας Effluvium subiectæ essentiæ.
Ἐντελέχεια Perfectio.
Ἰσχυρὸν θερμὸν Forte calidum.
72. Ἔκλαμψις Elucescentia.
& προσέτι τῆς δυνάμεως ἀσθενέος οὔσης Et præterea imbecillitate existente potentiæ.
ἐμφράττονται πολλάκις ὠνεφροὶ & τοὺς λίθους γεννῶσι, ὅταν Et obstruuntur renes & calculos generant, quando &c.
σύστασιν πωρώδη Callosa concretio.
73. τοὺς τὴν ἐσχάτην ἄγοντας ἡλικίαν, & ἐν αὐτοῖς καταπαύει τὸν λόγον ὡς ἀπάσας ἤδη διεληλυθὼς Eos senex intelligit Hippocrates qui extremam partem ætatis agunt, atque in iis

fermonem fuum finit tamquam fingulas ætatis partes emenfus.
σύστασις Porrofis.
πωρώδης Concretio callofa.
74. ἐμφράττονται οἱ νεφροὶ καὶ γεννῶσι λίθους καὶ σύστασις πωρώδης ἐργάζεται Obftruuntur renes, & generant lapides, & fyftafis callofa generatur.
συστάσεως πωρώδους Syftafeos, five concretionis callofa.
Humor παχὺς καὶ γλισχρὸς craffus & vifcofus.
σύναγμα Collectio.
76. φλόγωσις phlogofis.
σύναγμα Collectio.
ἀπὸ τοῦ τὸ γλισχρὸν συνάγεσθαι Ex eo quod humor vifcofus concrefcat, & coacervetur.
σύναγμα fynagma.
μετ' οὔρησιν καὶ πρὸ οὐρήσεως Poft mictionem & ante mictionem.
οὐρήσεως mictionis.
77. οὔρημα Mictio.
οὖρα Urinæ.
alind οὖρον, urina, alind οὔρημα, feu οὔρησις Mictio.
ἆρα ὅτι θερμότεροι Nunc quod calidiores.
μᾶλλον magis
σύναγμα μᾶλλον magis concretio.
θερμοὺς Calidos.
μετ' οὔρησιν Poft mictionem
78. οὐρήσεως Mictionis.
79. συνάγματος Concretionis.
60. ἑτερογενῶν Partium diverfi generis.
ἑτερογενῆ Partes diverfi generis.
ὁμογενῆ Partes ejufdem generis.
81. θερμοκοίλοις ἄνω Ventre fuperiori calidis.
82. πυρετὸς ἐπιγενόμενος κορύζαις καὶ βράγχοις βεβαιοτέραν αὐτῶν ποιεῖται πέψιν Febris fuperveniens raucedini, & gravedini validiorem efficit concoctionem.
τὸ θερμὸν τὴν λιθίασιν ποιῶν ἐξατμίζειν Calidum lithiafin efficiens, difcutere, & exhalationem procurare.
83. Itraquis αὐτοφυέσι fponte nafcentibus.
86. Furfuracea γονοειδέα, & genituralia.
ἰσχουρίαν, aut στραγγουρίαν, aut δυσουρίαν Ifchuriam, & ftranguriam, aut dyfuriam.
88. συνάγματος Concretionis,
τὴν γένεσιν. Generationem.
τὴν νεφρῶν διάθεσιν Renum difpofitionem.
τελείους Perfectos.
89. οὔρησις Mictio.
90. διάθεσις Difpofitio.
91. γένεσις, διέξοδος & διαμονή Generatio, tranfitus, & mora.
ὀξεῖαν ὀδύνην Dolorem acutum
βαρεῖαν Dolorem gravem.
τῆς βαρείας ὀδύνης Doloris gravis.
92. θερμοκοίλους Ventre calidos.
93. ἐκφρακτικά Deobftruentia.
πωρώδεις συστάσεις Callofas concretiones.
οὐρητικά Uretica.
διουρητικά Diuretica.
97. τὴν ἕξιν ἀθλητικήν Habitum athleticum.
ἀθρόον, five ἀθρόως ἐκκριθέν. Coacervatum, & acervatim excretum.
διαγνωστικόν Diagnofticum.
98. γίνεσθαι Fieri, Generari.
μετ' οὔρησιν Poft mictionem.
πρὸ οὐρήσεως Ante mictionem.
99. ἔκστασις Extafis.
ἀντὶ τῆς μανίας Loco maniæ.
100. ὕδρωψ fed. ἱδρώς Non hydrops, fed idros, ideft fudor.
102. ἁδροτέρως Validius, fortius.
104. σύντηξιν Colliquationem.
106. τελευτᾶν Finire, mori.
ἀντὶ τοῦ κρίνεσθαι Loco judicari.
109, κρίσις Crifis.
λύσις Lyfis, folutio.
110. Non eft ἐφίδρωσις ἀλλ' ἱδρὼς πολὺς καὶ καθόλου τοῦ σώματος ἐπιχεόμενος Sudatiuncula fed fudor multus ab univerfo corpore effufus.
ἐφίδρωσις Sudatiuncula.
κατὰ τὰς κλεῖδας Secundum claviculas.
ὑπὸ τοῦ ὕπνου Sub fomnum.
ἱδρῶτι πολλῷ Sudore multo.
111. διαφορουμένης τροφῆς Quod alimentum difcutiatur.
113. ἀνάδοσιν Diftributionem.
φλεγμονῆς Inflammationis.
114. ἐξερύθρους Prærubros.

116. καθ' ἧσσον καὶ μᾶλλον Secundum magis, & minus.
σπασμώδεες Spasmodes.
εὔχροια Bonus color.
ὕπαρξις existentia.
ἀποτυχίῃ τῆς αἱματώσεως Frustratio sanguificationis.
119. αἱματοποιητικὴ Sanguificatrix, sive effectrix sanguinis.
122. Luna διχότομος dimidio orbe, semiplena.
124. συνανδρωθῆναι simul virescere, seu simul virilitatem adipisci.
τὴν ἱερὴν νοῦσον συνανδρωθῆναι. Morbum sacrum, simul roborari, & virescere.
126. στοχασμὸν Conjecturam artificiosam.
130. διαφθορὰν Corruptionem.
131. ὁμογενῆ, sive ὁμοειδῆ Homogenea & consimilia.
132. κατὰ συμβεβηκὸς Secundum accidens.
135. περίψυξις καὶ ἀναθέρμασις Perfrigeratio, & recalefactio.
136. ἐπικουρίας Adiumenta.
137. τρίτη καὶ μεγίστη πασῶν ἀπὸ τῆς καρδίας ἀποπεμπομένη μόνη τοῦ αἵματος ἀκριβῶς ἐν ἐκείνῃ κατειργασμένη καὶ λελεπτυσμένη. Tertium autem, idque maximum est quod sanguis a corde ad solum pulmonem exquisite in illo prius elaboratus ac attenuatus.
147. ἐκ προσαγωγῆς Quod sensim fit aut accessionem paullatim crescente, ex Budæo.
150. αἵματος πτύσει Sanguinis sputum.
155. ὕπαρξις Existentia.
πῦρ Ignis.
ἀπυρεξία Infebricitatio.
158. μὴ παντάπασιν ἐπιπολαίως Non omnino leviter.
159. συντήκεσθαι Contabescere.
φανερὰν πρόφασιν Occasionem manifestam.
διάγνωσις καὶ τῶν νοσημάτων πρόγνωσις Diagnosis, & prognosis morborum.
συντήκεσθαι ἀντὶ τοῦ λεπτύνεσθαι Extabescere loco extenuari.
φθίνονται Contabescentes.
ὁπωσοῦν συντηκομένους Utcumque extenuatos.
ἀδιορίστως Sine distinctione.

ἐν παντάπασιν ἐπιπολαίως Omnino leviter.
160. προφάσεις Occasiones.
Febris συντηκτικὴ Colliquativa.
συντηκτικὰς Colliquativas.
ξυμπτώσεως Collapsionis.
κακοήθεια Malignitas.
ἐξανθήματα Exanthemata.
κακοῆθες Malignum.
ἐφίδρωσις Ephidrosis, sudatiuncula.
161. τὰ πολλὰ ut plurimum, ex intervallis, magna ex parte.
ἄκρεα ταχὺ ἐπ' ἀμφότερα μεταπίπτοντα, καὶ δίψα τοιαύτη, πονηρὸν Si extremæ partes corporis in utrumque partem cito transmutentur, & sitis sit hujusmodi, malo loco res est.
ἄκρεα μεταπίπτοντα Extremæ partes corporis se permutantia.
δίψαν μεταπίπτουσαν Sitim, non sitim, seu potius sitiendi, & non sitiendi vicissitudinem.
μεταπτώσιος Permutationis.
ὁκόσοι πονέοντες τι τοῦ σώματος, τὰ πολλὰ τῶν πόνων μὴ αἰσθάνονται Quicumque dolentes aliqua parte corporis, ex intervallis dolorem non sentiunt, iis mens ægrotat.
τῶν πόνων sit μετάπτωσίς τις Aliqua dolorum permutatio & vicissitudo.
τῆς αἰσθήσεως μετάπτωσίς τις aliqua sentiendi vicissitudo aliqua.
ἀναθερμαίνεσθαι Recalescere.
τῆς μεταβολῆς Permutationis.
162. ἑτερογενῆ Heterogenea.
ἐκλάμπειν Emicare.
εὐσάρκῳ Eusarcho, & bene carnoso.
ἀνάκλαμψιν καὶ ἐπανάκλησιν perrelucescentiam, & revocationem caloris.
163. τοὺς θερμοὺς, καὶ θερμοκοίλους Calidos, & ventre calidos.
Ὁκόσοισι δέρματα περιτέταται καρφαλέα καὶ ξηρὰ ἀνιδρῶτες τελευτῶσι. Quorum cutis arida, & præsicca circumtensa est ii sine sudore moriuntur.
τὸ τελευτᾷν Finire, mori.
τελευτῶσι Finiunt, moriuntur.
κρίνονται Judicantur.
164. τελευτᾷν Finire, mori.
τελευτᾷν ἀντὶ τοῦ ἀποθνήσκειν Finire loco interire, mori.

ἀπ-

ἀντὶ τοῦ κρίνεσθαι. Loco judicari.
ἄγρυπνον. Pervigilem.
ἀδυναμίαν. Impotentiam.
κενεαγγείης μὴ ἐούσης Nulla praeeunte vasorum inanitione.
165. πρωτοπάθειαν Prothopathiam, essentialem affectionem.
παθητικῶς Passive.
πρακτικῶς Active.
166. ἐντελέχεια Entelechia, perfectio.
ὑποθέσεως Hypotheseos.
κρᾶσιν Crasin.
167. τῆς γνώμης Mentis.
διάνοια Dianaea.
πρῶτον τὸ αἰσθητικὸν Primum sensorium.
ἐντελέχεια Entelechia.
γνώμη Gnomes.
τῆς γνώμης τοῦτ᾽ ἐστι, τῆς διανοίας Gnomis, idest dianaeae.
ἢν μὲν τὸ ἀῤῥώστημα ῥέψῃ εἰς τὸ σῶμα ἐπίληπτοι γίνονται, ἢν δὲ εἰς τὴν διάνοιαν μελαγχολικοί. Si vero morbus in corpus repat fiunt epileptici, si in animam, melancholici.
διάνοιαν Dianaeam.
φύσις ἀσαφὴς Natura obscura.
πονοῦντας Laborantes.
168. φρόνησις Prudentia.
χύλωσις Chylosis.
αἱμάτωσις Aematosis, sanguificatio.
169. μὴ παντάπασιν ἐπιπολαίως Non omnino leviter.
171. σημεῖον συνεδρεῦον Signum assidens, concomitans.
στοχαστικὴ Conjecturalis.
ἀποδεικτικὴ Demonstrativa.
συντεκμαίρεσθαι Probabilibus quibusdam rationibus, atque apparentibus signis colligere.
ἀποδεικτικῶς & συλλογιστικῶς Demonstrativé & syllogisticé.
172. νάρκη τοῦ μηροῦ κατ᾽ ἴξιν Torpor femoris é directo, secundum rectitudinem.
173. ὀρθοστάδην Erectè, & ambulando.
τρώματος Vulneris.
ἢ ἄλλως λελεπτυσμένοις Vel aliter extenuatis.
174. ἐσχάτως λελεπτυσμένοι Extremé extenuati.
σωτηρίη Salutaris.
δυνάμενον θεραπευθῆναι Quod capax est & potens curari.
ὀλιγότροφα Quae parum nutriunt.
175. καταχρηστικῶς Abusivè.
ἐμεῖσθαι Vomere.
πτύεσθαι Expuere.
ἐπικίνδυνος Periculosa.
182. Trepanum ἀβάπτιστον Abaptiston, immersabile, quod mergi non potest.
183. τοῦ πικροῦ Amari.
τῷ ὄξει Aceto, vel cuipiam acido existenti.
186. ὁκόσοι ὑβοὶ ἐξ ἄσθματος ἢ βηχὸς γίνονται πρὸ τῆς ἥβης, ἀπόλλυνται Quicumque gibbi ex asthmate vel tussi fiunt ante pubertatem, moriuntur.
τὰ σχήματα Figurae.
187. δύσπνοια Dysphnaea.
ὁκόσοισι σπόνδυλοι ὑπὸ νοσημάτων ἑλκονται Quibus vertebre ex morbis convelluntur sive trahuntur.
ὑπὸ ἄσθματος Ex asthmate.
ὑπὸ τῶν νοσημάτων Ex morbis.
τῶν φυμάτων Tuberculorum.
πρὸ τῆς ἥβης Ante pubertatem,
ἀπόλλυνται Pereunt, moriuntur.
ὁκόσοι ὑβοὶ γίνονται πρὸς τῆς ἥβης Quicumque gibbi fiunt ante pubertatem.
ταχέως Velociter.
ἀπόλλυνται Pereunt, moriuntur.
νῦν τοὺς πρὸ τῆς ἥβης ὑβωθέντας, ἐπὶ ἄσθματι ἢ βηχὶ διαφθείρεσθαί φησι ταχέως. Nunc inquit Hippocrates quod qui fiunt gibbi ex asthmate, vel tussi, velociter corrumpantur. *Galen. in Comment.*
188. γιγγλυμοειδῶς Cardinatim, ad modum ginglymi.
ταχέως Velociter.
νῦν δὲ τοὺς πρὸ τῆς ἥβης, ὑβωθέντας, ante pubertatem inflexos & incurvatos.
ὑβωθῆναι Inflecti & incurvari.
ὑβοὶ Gibbi.
ἀπόλλυνται Pereunt, & moriuntur.
οἷσι κυφοῦται ῥάχις παισὶν ἐοῦσι, πρὶν ἢ τὸ σῶμα τελειωθῆναι ἐς αὔξησιν Quibus ad pueri aut priusquam corpus adoleverit, spina in gibbum contra-
bitur

hitur iis corpus ad spinam augeri non solet.

ἐξ ἄσθματος ὑβωθῆναι Ex asthmate gibbum fieri.

καὶ πρὸ τῆς ἥβης ὑβωθέντας· ἐπὶ ἄσθματι καὶ βηχὶ διαφθείρεσθαι φησι ταχέως Qui gibbi ex asthmate, vel tussi fiunt velociter corrumpuntur.

ὑβωθέντας ἐξ ἄσθματος Ex asthmate incurvatus & inflexos.

ἐπὶ ἄσθματι In asthmate.

ἐξ ἄσθματος, & ἐπὶ ἄσθματι Ex asthmate, in asthmate.

ὑβωθῆναι Incurvari.

ἐπὶ ἄσθματι καὶ βηχὶ In asthmate, & tussi.

ἐπὶ ἄσθματι In asthmate.

διαφθείρεσθαι Corrumpi.

189. ἐπὶ ἄσθματι διαφθείρεσθαι In asthmate corrumpi, & interire.

ὁκόσοι ὑβοὶ πρὸ τῆς ἥβης γίνονται, ἐξ ἄσθματος ἢ βηχὸς ταχέως ἀπόλλυνται Quicumque gibbi ex asthmate, vel tussi fiunt velociter moriuntur.

κύφωσις Gibbositas.

189. ὑβοὺς καὶ κυφοὺς εἰώθει ὀνομάζειν ὁ Ἱπποκράτης, οὓς ἅπαντες οἱ νῦν ἄνθρωποι προσαγορεύουσι κυρτοὺς καὶ γὰρ ὄντως ἡ ῥαχὶς αὐτοῖς εἰς τὸ ὄπισθεν γίνεται κυρτή· τῷ μὲν οὖν κυρτῷ τὸ κοῖλον ἀντικείμενον λέγεται, τῷ γὰρ ὑβῷ τε καὶ κυφῷ τὸ λορδὸν Galenus lib. VI. Aphorism, 46. Hippocrates solet appellare ὑβοὺς καὶ κυφοὺς, quos nunc gibbosos vocant. Nam revera iis spina a tergo gibbosa fit, & opposite dicitur convexo cavum, & gibboso repandum, aut foras extuberanti, excavatum.

λόρδωσις Inclinatio spinæ dorsalis aut recurvatio in partem anteriorem. Lordosis.

σκολίωσις Scoliosis, incurvatio spinæ in latus, aut perversio in latus.

σεῖσις Concussio spinæ quum vertebrarum omnium tota compages concutitur.

ὄγκος Tumor.

φῦμα ἄπεπτον καὶ σκληρὸν Phyma, sive tuberculum inconcoctum, crudum, & durum.

φῦμα Phyma.

περὶ ἄρθρων De Articulis.

φύματα μεγάλα, χρόνια, ἄπεπτα, σκληρὰ Phymata magna, diuturna, inconcocta, dura.

τὸ φῦμα. Phyma, panus.

φύγεθλον Phygethlon.

ἐρυσιπελατώδης Erysipelatodes.

ἀποστάσεις Apostemata.

καὶ ἀποστήματα Apostemata.

ὄγκος καὶ φῦμα Tumor & tuberculum.

φῦμα τῆς κυφώσεως Tuberculum gibbositatis occasio & parens.

φῦμα ἀπὸ τοῦ φυγέθλου Phyma differt a phygethlo, quod phyma cito suppuret, & pronascatur paullo tardius.

φῦμα Phyma.

190. πάρεργον Appendix, perfunctorium.

κυναγχικοὺς Anginosos.

σπονδύλους ἐς τὸ κῦφος ἕλκεσθαι ὑπὸ νοσημάτων Vertebras in gibberum convelli & trahi a morbis.

191. ὄγκος Tumor.

φύγεθλον Tuberculum.

αὐτομάτως ὑβωθέντες Sponte gibbosus & inclinatos.

ἐπὶ ἄσθματι In asthmate.

ηὐξημένους Adultos.

ἐκπυητικὰ Suppurantia.

φυμάτια κατὰ τὸν πνεύμονα Tubercula secundum pulmonem.

In autem ἐν τῷ πνεύμονι in pulmone.

τὸ ἀσθμαίνειν Anhelare.

τὸ ἐπιγενόμενον Superveniens.

192. ταχέως Velociter.

193. κύφωσις τῆς νούσου παρεούσης κρίσιν ποιέει Gibber morbi præsentis crisin facit.

κρίσεως Criseos, Judicationis.

λύσιν Lysin, solutionem.

λύσεως Solutionis.

καταχρηστικὸν Abusivum.

κυναγχικοὺς Anginosos.

τῆς κυνάγχης Anginæ.

194. τὰ κατὰ τὸν θώρακα φύματα Tubercula, sive phymata secundum thoracem.

ὅσα κατὰ συμπάθειαν γίγνεται νοσήματα, τούτων οὐδὲν λυτικόν ἐστι τῶν ἐξ ἀρχῆς παθῶν Quicumque per consensum, & communicationem fiunt morbi eorum nullus eos morbos solvit qui præcesserunt.

195. ἐξεχέβρογχοι Quibus guttur protuberat.
φυμάτια ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, περὶ τὸν πνεύμονά εἰσι. Tubercula ut plurimum sunt circa pulmonem.
ἀνακεφαλαίωσιν Per quamdam anacephaleosin, sive recapitulationem.
ταχέως Velociter.
πρὸ τῆς ἥβης Ante pubertatem.
196. ἐπὶ ἅμα Simul.
ἐξ ἄσθματος Post asthma.
κύφωσις Gibbositas.
τοὺς πρὸ τῆς ἥβης ὑβωθέντας ἐπὶ ἄσθματι Qui ante pubertatem fiunt gibbosi in asthmate.
φύματα γίνονται ἅμα τῇ βηχὶ, & μετὰ δυσπνοίας Phymata fiunt simul cum tussi, & post difficultatem respirationis.
σπασμὸς ἐξ ἐλλεβόρου θανάσιμον Convulsio ex elleboro letalis est.
ὑπὸ ἐλλεβόρου In elleboro malum.
ἐξ ἐλλεβόρου κακὸν Ex elleboro malum.
200. γαστὴρ Venter.
τῆς δυσεντερίας Dysenteriæ, difficultatis intestinorum.
ἐν τῇ κοιλίᾳ In ventre.
διάρροιαν Diarrhæam.
Excretiones ἐργώδεες καὶ πονώδεες Operosas & laboriosas.
θερμόκοιλος Ventre calidus.
ἐπιτήδευμα Vitæ institutum.
αἱματηρὰ Sanguinolenta.
201. αὐτομάτως καὶ συμπτωματικῶς Spontè & symptomaticè.
αὐτομάτως Spontè.
τὰ ῥέοντα Quæ præterfluunt.
ἀθρόως Cumulatim.
συναθροισμὸν Accumulationem.
202. ῥευματικὴν διάθεσιν Diathesim Rheumaticam.
τῇ ὅλῃ οὐσίᾳ Ex tota substantia.
203. σπυραθώδες διαχώρημα Excretio caprarum baccis similis, spyratodis.
ἀναδόσεως Distributionis.
ἀνάδοσιν Distributionem.
ῥευματικὴ διάθεσις Diathesis Rheumatica.
205. τῆς ἐνεργείας Energiæ.
206. περίκλυσιν ἐξέρυθρον Prærubram alvi proluviem.
τὸ διαχώρημα ὑπεροπτώμενον Excretio exassata.
τῆς ἀποσιτίας Aversionis a cibo.
ἀποσιτία Aversio a cibo.
ἀντὶ τῆς ἀσιτίας Loco aversionis a cibo.
ἄσιτος Non comedens.
καὶ ἀπόσιτος. Aversus a cibo.
ἀνόρεκτος Cibum fastidiens.
Δυσεντερία Difficultas intestinorum.
207. ἐπιγενόμενον Superveniens.
ἐπιγίνεσθαι Supervenire, supergenerari.
ἀπόσιτος Cibum fastidiens.
Intestinorum κάκωσις Pravitas, & oblæsio.
ἀπὸ τῆς τῶν ἐντέρων λειότητος a lævitate intestinorum, sive Leienteriæ.
208. καταχρηστικῶς Abusive.
μόνην κάκωσιν Solam pravitatem, & cacosim.
κακώσεως Pravitatis.
τὴν τῆς κοιλίας κάκωσιν Ventris pravitatem.
τῆς δυνάμεως ζωτικῆς νεκρωμένης Facultatis animalis mortificatæ.
ἀποσιτία Cibi fastidium.
ἀνορεξία Ciborum aversio.
δυνάμεως ζωτικῆς Facultatis animalis.
φυσικῆς Physicis.
ζωτικῆς Animalis.
τὴν δύναμιν φυσικὴν, & τὴν ζωτικὴν Facultatem naturalem, & animalem.
209. ἰχῶρας Ichores.
ἀποσιτίαν Aversionem a cibo.
νέκρωσιν Mortificationem.
αἱματηρὰν Cruentam.
τῆς κενώσεως αἱματηρᾶς Evacuationis cruentæ.
αἱματηρὰν Cruentam.
αἱματηρᾶς Crnentæ.
Tumores ἐξέρυθροι prærubri.
μετάστασιν Metastasim, transmutationem.
τῆς δυσεντερίης αἱματηρᾶς Dysenteriæ sanguinolentæ.
περίκλυσιν ἐξέρυθρον Proluviem prærubram.
212. ἀθρόως Accumulatim.
ἀθρόον Confertum.
ἐπίστασις Superficies.
ἀθρόα Conferta.
Pus τοῦ ἀθρόου Confertum, collectum.

ἀθρόοι

ἀθρόον & ἀθρόως Accumulatim, & accumulate.
ἀθρόου Quod est collectum, & cumulatum.
216. κατ' ἐξοχὴν Per excellentiam.
217. σφάκελος Sphacelus.
Ophtalmiæ ῥοώδεες Fluxionales.
ξηραί Siccæ.
αὐχμοὺς Squalores.
συναγχικόν Anginosum.
218. τοῦ ξηροῦ Sicci, & siccitatis.
ὀφθαλμίας ξηρὰς φθινώδεας Ophtalmias siccas, & tabificas.
ξηραὶ, Siccæ.
ἐν αὐχμοῖσι. In squaloribus.
χολέραν ξηρὰν καὶ ὑγρὰν, Choleram siccam, & humidam.
Anginam χολώδεα, πικρόχολον Chollericam, & biliosam.
φλεγματικὴν Phlegmaticam.
καὶ τὴν ξηρότητα πολλὴν. Et siccitatem multam.
ξηρότητα πολλὴν Siccitatem multam.
διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν ξηρότητα. Et superexcedentem siccitatem.
τὸ νόσημα ξηρὸν καὶ ὑγρὸν Morbum siccum & humidum.
τὸ ξηρὸν Siccum, siccitas.
ὑποβορβορύζουσι ἐν ξηροῖσι, καὶ χαλεπῶς καταβρωχθίζουσι Qui inter potandum paullum strepunt, & submurmutant in siccis, & qui difficulter deglutiunt.
ὑποβορβορύζουσι ἐν ξηροῖσι. Submurmurant in siccis.
ἐν ξηρῷ In siccitate.
ξηροῖσι Siccis, siccitatibus.
ξηρόν ξηραὶ Siccum, siccitates.
219. Ὀφθαλμίαι καὶ ὀφθαλμίαι φθινώδεες Ophtalmiæ siccæ, & ophtalmiæ tabificæ.
ὑγραὶ humidæ.
ξηρὰς Siccas.
ἐπιφύσιες. Progerminationes.
σῦκα Ficus, species eruptionis.
ἀπὸ τοῦ ῥεύματος ὑδατώδεος Ex rheumate præhumido.
ἐπίφυσις Progerminatio.
ὀχθώδης ἐπανάστασις Sive eruptio verrucosa, callosa.
ὑδατῶδες Præhumidum, & aquosum, lymphaticum.

ἐπανάστασις Eruptio.
ἐπανάστημα Prorumpens eminentia.
ἐπὶ Super.
ἐπιφύεσθαι Progerminare.
ἐπίφυσιν, τὴν ἐπανάστασιν ὀχθώδη Epiphysin, progerminationem, & eruptionem callosam.
ὄχθη Locus præruptus, & eminens.
ὁ ὄχθος Colliculus prominens.
ὄχθους Extuberantias verrucosas.
τὴν ὀχθώδεα ἐπανάστασιν Eruptionem callosam.
220. ξηρὰ Sicca.
ξηρὰς ὀφθαλμίας Ophtalmias siccas.
τῇ ὑγρῇ ὀφθαλμίῃ In ophtalmia præhumida.
φθινώδεες ὀφθαλμίαι Ophtalmiæ tabificæ.
περὶ ξηροφθαλμίας De Ophtalmia sicca.
ψωροφθαλμίαν Ophtalmiam asperam, scabram, & scabiosam.
φθινώδεας Tabificas.
ἐν αὐχμοῖσι φθινώδεες ὀφθαλμίαι In squaloribus ophtalmiæ siccæ, & tabificæ.
221. αὐχμὸν Squalorem.
φθινώδεας ὀφθαλμίας Ophtalmias tabificas.
τῆς φθίσεως Phthiseos, tabis.
ξηρὸν νόσημα Morbus siccus.
τοῦ ξηροῦ Sicci, & siccitatis.
ὑγραίνεσθαι Humefieri.
ἐπιφαινόμενον Epiphænomenon, superveniens.
πλαδοῦντα Madescentia.
222. ξηρὸν καὶ ὠμὸν Siccum & crudum.
ἄπεπτον Incoctile.
καὶ ὁποῖα δεῖ, εἴη Qualia oportet educantur.
γνωρίσματα Gnorismata, signa, inditia.
ὑγραίνεσθαι Humescere, madefieri.
νοῦσος ξηρὰ Morbus siccus.
χολέραν ξηρὰν & ὑγρὰν Choleram siccam & humidam.
τὸ ὑγρὸν Præhumidum.
τὸ ξηρὸν Præsiccum.
ξηρότητος Siccitatis.
τῆς χολέρας ξηρᾶς Choleræ siccæ.
223. συνολκὴ Tractus uervorum, divulsio.
συναγχικοῦ παθήματος ὕπαρξιν Essentiam morbi anginosi.
γλῶτταν περιπνευμονικὴν Linguam peripneumonicam.

συναγ-

συνάγχος Angina.

πικρόχολον Biliosum & cholericum.

χολώδεα Biliosa.

ἰσχνὰ φαίνε) Quæ apparent gracilia, & minime tumentia.

ἰσχνὸν Gracile.

πολλὴν ξηρασίαν Siccitatem multam.

ἰσχνὰ Gracilia.

ἄχροα Decolorata.

In margin. τῆς σπασμώδεος. Divulsionis spasmodicæ.

224. νιτρῶδες τι Quidpiam nitrosum.

ξηρὰ Sicca.

ξήρασις πολλὴ παραγίνεται Siccitas multa generatur.

καὶ ἡ φωνὴ ἀπέρρωγε. τουτέστι ἀπόλλυ) Quibus vox amittitur & perit.

λάρυγξ Guttur.

οἰδήματος μὴ ἐόντος ἐν τῷ φάρυγγι Tumore non exsistente in faucibus.

φάρυγγος Faucium.

ὁ φάρυγξ Fauces.

225. οἴδημα Oedema, tumor.

Febrium καυσώδεων ardentium.

226. ξηροφθαλμία Ophtalmia sicca.

ξηραγχίνα Angina sicca.

ξηρὸς συνάγχος Synanche sicca.

συντηκτικὴν Colliquativam.

αὐχμόν. Squallorem.

227. προγνωστικῶν Prognosticorum.

228. τοῦ ἰσχνοῦ Gracilis exsistentis.

τὸ μηδὲν ἔκδηλον ἐν τῇ φάρυγγι ἐμποιοῦν Quod nil manifestum in faucibus facit.

Voces. κατειλῦσαι Solutæ, coactæ, compressæque, utpote exire nequeuntes.

Αὐχμός. Squallor.

ἐνέργειαν Energian.

ξηρὰ Sicca.

τὰ παραπληγικὰ ξηρὰ Paraplectica sicca.

τὰ λειπυρικὰ μὴ λύονται μὴ χολέρας ἐπιγινομένης Leipyriæ febres non solvuntur nisi superveniente cholera.

229. Καύσου Ardentis febris.

καύσους Ardentes febres.

ἐρυσιπελατώδεις Erysipelatodes.

τὰ λειπυρικὰ μὴ λύονται μὴ χολέρας ἐπιγινομένης Leipyricę affectiones non solvuntur nisi successu choleræ morbi.

λύεσθαι Solvi.

τρόμος ἐπιγενόμενος παραφροσύνην λύει Tremor superveniens delirium solvit.

230. διάθεσις ἐρυσιπελατώδης Dispositio erysipelatodes.

ὕπαρξις Essentia.

ἀθρόως Cumulatim.

τὰ λειπυρικὰ μὴ ἐπιγενομένης χολέρας ἐλύεται Quæ Leipyrica sunt non solvuntur nisi bile superveniente: sic interpretatur Obsopeus.

Per quamdam αὔξησιν καὶ ἐνέργειαν Auxesin, exaggerationem, & energiam.

μὴ, οὐ Non, minimè, nequaquam.

τῆς χολέρας καταχρηστικῶς Choleræ abusivé.

πυρετοὺς μετ' εἰλεῶν Febres cum ileis.

χολέρα Cholera.

τὰ λειπυρικὰ Quæ Leipyrica sunt.

λειπυρικὴν Affectio quædam leipyrica.

ῥιπτασμοὶ, ἄσαι Jactationes, fastidia, implaciditates.

τὸ λειπυρικὸν, & ἡ χολέρα Quod est Leipyricum & cholera.

μανία Mania.

ἔκστασις Ecstasis.

ἔκστασις μανίαν λύει Ecstasis maniam sol(vit.

231. μανίαν Maniam.

ἔφοδος. Impetus, conatus veluti criticus.

ἔφοδον καὶ ὁρμὴν ἐκστατικὸν Impetus, conatus veluti criticus, ecstaticum reddit.

καῦσον Febris ardentis.

ΡΟΥΣ γυναικεῖος ἡ καθάρσεως Fluxus muliebris.

κενώσεως Evacuationis.

Mulieres ὑδατώδεας Aquosas, & serosa colluvie madentes.

232. ἀσφυξία Pulsus carentia, & defectus.

233. εὐήθης Boni moris.

234. ὀρθοστάδην In erectum stans.

236. ἐπώδυνος Dolorosus.

Excretiones λυσιτελέας Fructuosas, commodasque.

237. σπασμός τις Quædam convulsio.

προαιρετικῶς Ex arbitrio, & imperio voluntatis.

τέκμαρσις Cognitio conjecturalis per signa syllogistica.

λύγξ Singultus.

238. ποιὴν κρᾶσιν Quale temperamentum, &

& qualitatum crasim.
κράσεως Craseos & temperamenti.
ἐν τῇ πραγματείᾳ In Praxi.
τέκμαρσις Cognitio conjecturalis per signa syllogistica collecta.
κατὰ τὸ συμβεβηκὸς Secundum accidens.
239. τὸ κρύος καὶ ψῦξις Frigus & perfrigeratio.
διάνοια Dianæa, intellectio.
ἐξ ἐμέτου Ex vomitu.
240. τὸ ἐπιγενόμενον Superveniens.
διαγνωστικὸν Diagnosticon.
κενώσεις Evacuationes.
τοῦ σημείου διαγνωστικοῦ Signi diagnostici.
241. καὶ κατάληψιν Et catalepsim.
ἐπιγενόμενον Superveniens, Epigenomenon.
242. ἡπατίτιδος Hepatitidis.
ἀθρόως Cumulatim.
243. καὶ ἀθρόαν Cumulatam.
καὶ κατὰ μέρος Paullatim, pigroque gressu.
ὑπερκαθαρτική Hypercathartica.
244. ἄφωνος Aphonus, Insonus, Invocalis, *ex Theod. Gaza.*
245. ἄφωνος, & κάτοχος Aphonus, & Catalepticus.
τυφώδης aut τυφλώδης Quasi excæcatus, aut lentè somnolentus, attonite torpidus.
247. ἄθροισμα Acervus, & cumulus.
καὶ συστηματικὸν Systematicum.
σφυγμοῦ θλῖψις Coarctatio pulsus.
ἀνωμαλίαν Anomalian.
ἐπιπαροξύνεσθαι Repetere, annotationem novam habere.
θλῖψις Compressio.
248. ἀνώμαλος Inæqualis.
θεῖόν τι Quidpiam Divinum.
τῦφοι Typhi, morbi sic appellati, stuporis attoniti.
ἀναθερμαίνεσθαι Recalescere.
250. βραχύπνους Brevispirus.
βραχύπνοια Brevispiratio, spiritus parvus, rarus.
251. κατ' ἐξοχὴν Per excellentiam.
Materiæ ἑτερογενοῦς Heterogeneæ.
252. κρίσιμα μὴ κρίνοντα Judicatoria non judicantia.
253. καρδιωγμὸς Cardiogmos, Cordis morsus.
254. ἐπικράσει Epicrasi.
ἀξιόλογον τὸ θεῖον Quod est effatu dignum, & divinum.
255. κόπος Lassitudo.
257. διάθεσιν Diathesim.
προτοπάθειαν Primariam affectionem.
ὁμοειδῆ Homogenea.
ὁμογενῆ Homogenea.
258. πάθος Passio.
τῆς ἀφωνίας Aphoniæ.
264. ἀναλογία Analogia.
268. ἀφώνους Aphonos.
σύντροφος Connutritus.
σύντροφον εἶναι νοῦσον Esse morbum connutritum.
271. ῥῷ γυναικείῳ Fluxui muliebri.
274. πρὸς ἀνάγκην Ad necessitatem.
στρόφους Tormina.
πόνον διαίσσοντα Dolorem turgentem.
Dolorem ἐμπεπαρμένον Infixum.
Dolores γριφομένας Reciprocos, revolutos, & in uno puncto se se revolventes, irretitos.
275. Doloribus γριφομένοις Involutis veluti in rete piscatoris.
εἰλεῖσθαι Convolvi.
276. ἀνειλέεσθαι Revolvi.
εἰλεοῦ Ilci.
278. διὰ τοῦ φλέγματος Per pituitam.
φλέγματος Pituitæ.
τῶν ἐξερύθρων Prærubrorum.
279. ἐξέρυθροι Prærubri.
εὐεξίαν, & εὔχροιαν Bonum habitum, & bonam colorationem.
εὐεξία Bonus habitus.
εὔχροιαν Optimam colorationem.
280. εὐεξίαν Evexiam.
ἀναῤῥοπία Humorum versus superiora inclinatio.
καταῤῥοπία Humorum versus inferiora impetus, & inclinatio.
ὑπόχλωροι Subvirides.
281. ἰδιοσυγκρασία Idiosyncrasia, corporum proprietas, & convenientia, & cujuslibet peculiaris temperatura.
ἀπυρεξία Infebricitatio.
282. Humor ἑτερογενὴς aut ὁμογενὴς Humor aut Homogeneus, aut heterogeneus.
283. Humor φλεγματοποιούμενος Dilutus, & in phlegma degenerans.
284. ἐπισημασίας Annotationis febrilis.

ἐκλάμ-

ἐκλάμπει Emicat; & elucescit.
ἀπὸ τῶν ὑγραινόντων Ab humectantibus.
ξηραινόντων Ab exsiccantibus.
285. διαχύσεις Diffusiones.
εὐεξία Bonus habitus.
286. ὀξυθυμία, Excandescentia, & iracundia.
ἄνεσιν Solutionem.
287. καταλήψεις Catalepses.
Sopor δυσδιέγερτος Ægre excitabilis.
τὸν ὕπνον δυσδιέγερτον Soporem ægre excitabilem.
καρῶδές τι Quidpiam soporosum, & caroticum.
288. διάθεσιν Diathesim.
καρηβαρίαι Capitis gravitates, Capipleuia, ut loquitur *Alexander Petronius de Victu Roman.*
ἀτμώδεα Vaporosa.
ἰσχυραὶ Fortes, & prævalidæ.
ὕπνον ἐπιτηδεύοντα. Soporem inducentem & præparantem.
ἐφθότητα Segnitiem, languorem,
τῆς ἐφθότητος Excoctionis, languoris ut interpretatur *Foesius*.
τοῦ τόνου ἔκλυσιν Solutionem roboris ac virium.
ἐφθότης Excoctio, solutio virium, ac veluti effæminatio.
ἑφθήμενοι Recocti, excoctique, molles, segnes.
289. ἐρεθισμὸν Irritamentum.
290. καῦσος Febris ardens.
πρὸς ἀνάγκην Ad necessitatem.
292. τὰ ὠμὰ Cruda.
τὰ ἄπεπτα Incoctilia.
ἀσώδεες, ἀπόσιτοι, ἑφθοὶ Fastidiosi, implacidi, cibum fastidientes, molles, excocti.
ἑφθήμενοι Effæti, turgiduli, & excocti.
295. βρωμῶδες Quidpiam virulentum.
301. ἀδυναμία Impotentia.
ὑδατόχολα Aquoso-biliosa.
φλεγματοῦνται In pituitam convertuntur.
302. ἀλυσμοὶ ναυτιώδεις καὶ ἀνέμετοι, κόποι Anxietates, jactationes nauseabundæ, vomituritiones, lassitudines.
ἀλυσμοὶ Jactationes.
κενεαγγίη Vasorum inanitio.
ἀδυναμίαι Impotentiæ.

ἀλυσμοὶ καὶ ἆσαι Anxietates, jactationes.
303. ἀνωμαλίαν Inæqualitatem.
τὸ ἑτερογενὲς Heterogeneum.
δυσφορίαι Difficiles tolerantiæ, dysphoriæ.
κάκωσιν Malitiam, pravitatem.
βραχύπνοες Brevispiros, breviter spirantes.
304. δυστοκία Partus difficilis & laboriosus.
ἄφωνος Aphonus.
305. τὸ κακόηθες Mali moris.
σπασμοὶ Contractiones, tractus venarum.
σπασμοὶ Spasmi.
τῶν ἀνωδύνων καὶ χαλαστικῶν Anodynorum, & emollientium.
306. ἐπιφλογίσματος Incensionis phlogoseos.
309. τριταιοφυῶν De genere Febrium tertianam referentium.
ἡμιτριταίων In morem febrium tertianam referentium, & hemitritæarum.
τριταιοφυὴς Febris tertianæ naturam referens.
ὑποκουφίζεσθαι Altero die remitti.
310. κακοήθειαν Malignitatem & pravitatem.
311. τὸ ἑτερογενὲς Heterogeneum.
Febres κατ᾽ ἐξοχὴν φρικώδεας Per excellentiam horrificas appellatas.
κατ᾽ ἐξοχὴν Per excellentiam.
312. τριταιοφυεῖς Tritæophyes.
ἡμιτριταίους Hemitritæas.
ἐπισημασίας Annotationis febrilis.
313. ἀναῤῥόπους Sursum vergentes.
καταῤῥόπους Deorsum vergentes.
τύφον Typhon, stuporem attonitum.
314. παροξυσμοὶ Paroxysmi, & exacerbationis.
παροξύνεσθαι Exacerbari.
διάβρωσις Erosio.
315. διαβρώσεως Erosionis.
πτερυγώδεας Alatos.
φθόην Phtoen, tabem.
316. διά τινα διάχυσιν τινα Per quamdam diffusionem.
318. ἀνόρεκτος Cibum fastidiens.
319. ὑδατόχολα Aquoso biliosa.
ῥέγχος Stertor.
περιπνευμονικὸν Pulmoniacum, peri-

ripneumonicum.
Anxietas ἀνέμετος Vomituriens.
Febris ἀσώδης Fastidiosa, anxia.
320. εὐήθης καὶ εὐσταθὴς Boni moris, & constans.
321. ἐφίδρωσις Sudatiuncula, ephidrosis.
πνεῦμα προσπίπτον Spiritus, spiratio, interrupta.
μελαγχολικὸν Melancholicum.
ἡ μελαγχολία καὶ τὸ μελαγχολικὸν Atra bilis, melancholia, & quidpiam melancholicum.
ἀκράτεια Impotentia.
322. τὸν τῆς μελαίνης χυμὸν Succum melancholicum, succum atræ bilis.
ἀκινησίας, ἐκπλήξεις Carentias motus, defectus motus, stupores, torpores.
μελαγχολικώτερα Magis melancholica.
ἀκινησίαν Motus defectum, immobilitatem.
ἀκράτειαν Impotentiam.
ἀκινησίαν Motum localem abolitum.
τὸ καρῶδες ἄρα γε κακὸν Soporiferum, & affectio carotica, aut somnus profundus, nonne malum est?
κάρος Caros, somnus profundus.
323. καρῶδές τι Quidpiam caroticum, & soporosum.
ὁ κάρος Caros.
τῆς διαθέσεως Dispositionis.
κάρος νοσώδης Sopor morbosus.
κάρος, κῶμα, καταφορὰ Caros, Coma, Cataphora.
ἀκινησίην Carentiam motus.
ὁμολογηθείσης τῆς διαθέσεως, ἐν ὀνόματι μόνον ἡ διαφωνία ἐστὶ Dummodo fateamur diathesim somni profundi, & CARI non distingui; de solo nomine controvertitur.
τοῦ κάρου Cari.
κῶμα, & λήθαργος, κάρος, καταφορὰ Coma, Letargus, Caro, Cataphora.
τῆς ἀπυρεξίης Infebricitationis.
324. διαχωρήμασι τοῖς ἰοῦσι Excretiones exeuntes.
κατὰ συμβεβηκός. Secundum accidens.
ἐν ἐπισημασίαις In Annotationibus febrilibus.
κάρον καὶ κῶμα Caron & coma.
κατὰ τοὺς πυρετοὺς Secundum febres.
κατὰ νόσους πυρετώδεις Secundum morbus febriles.
325. ἰσχοφώνως & παφλάζοντας Gracili voce præditos, & lingua hæsitantes.
τραυλοὺς. Balbos.
326. Facies ἐξέρυθρος Prærubra.
ὑδατόχολα Aquoso-biliosa.
327. Affectus δυσκρίτους καὶ δυσλύτους Ægrè judicabiles, & ægrè solubiles.
κακοήθης Mali moris.
328. δίψα παραλόγως λυθεῖσα κακὸν Sitis præter rationem soluta malum.
Febris ἀσώδης assodes, fastidiosa, anxia.
329. ἦν τι συγγενικὸν φθινῶδες Erat quidpiam tabificum cognatum.
Virgo ἄναρθρος Inarticulata, articulis non apparentibus, ut nec articuli nec venæ forent conspicuæ.
λεπτὴ Extenuata, macra.
Corpus εὔχρουν benè coloratum, & solidum.
331. Dysenteriæ, & hæmorragiæ αὐτόματοι Spontaneæ.
ἀθρόως Cumulatim.
332. τὴν κακοήθειαν Pravitatem, & malitiam.
333. ἀθρόως Cumulatim.
τὸ κατὰ βραχὺ, & τὸ κατὰ σμικρὸν Quod breve est, & parvum.
ἐπίπωμα Operculum.
συνέπεσθαι καὶ ἐκκρίνεσθαι Concomitari, & judicari, secerni.
Arteriotomia ἀπὸ τοῦ τὸ ἀρτηριῶν σῶμα τέμνειν ex eo quod secetur corpus arteriarum.
ἔκλυσιν Solutionem.
τοῦ πνεύματος Spiritus.
τοῦ ζωτικοῦ πνεύματος Spiritus animalis.
τῆς συγκοπῆς Syncopes.
λειποψυχίας Leipopsychiæ.
334. τῆς ἐκλύσεως Solutionis, & animi defectus.
ἀντὶ τῆς ἐκλύσεως aut τῆς ἀδυναμίας Loco defectus animi & impotentiæ.
Virium αὐτάρκεια Sufficientia.
πέψις Concoctio.
πῦον φλεβὸς καὶ ἀρτηρίας τροφὴ Pus venæ, & arteriæ alimentum.
335. λειποθυμία Leipothymia, & exsolutio.
ἔκλυσις Exsolutio.

336. τὰ κρίσιμα Judicatoria.
Dejectiones ἀξιόλογοι notabiles, & effatu digne.
337. ῥοῦς γυναικεῖος Fluxus muliebris.
συγκινεῖται Commovetur.
338. ῥοῦ Fluxus muliebris.
ἔκλυσις Exsolutio.
ἀπόσιτος Cibum fastidiens.
Mulier ἐκλελυμένη exsoluta.
342. αὐχμοὺς Squallores.
343. παραδοξοποιός Paradoxa faciens.
347. ῥοπὰς καὶ ὀργασμοὺς καὶ παλινδρομίας Impetus humorum, & orgasmos, & palindromas, recursiones.
348. ἄναρθροι Inarticulati, articulis non apparentibus, præ crassitie.
349. καὶ ἡ φύσις τῇσι φλεψὶν ἐν ὑγρῷ ἐστὶν ἐν τῇσι σαρξὶ Et natura venis, in humore est, in carnibus.
ὑγρὰ Humida.
350. Pituita ἄπνοος Exanimis, humor crudus infra sanguinem.
ἄπεπτον καὶ ὠμὸν Incoctile, & crudum.
352. τρωθῆναι Vulnerari, ex ictu, ut vertit Leonicenus.
ἀτμωδῶς Vaporosè, in modum vaporis.
353. διαρθρώσεως Articulationis.
354. Materia ἑτερογενής heterogenea.
358. ἀσώδης Fastidiosus.
359. διαθέσεις νοσώδεες Diatheses morbosæ, dispositiones ad morbos.
χρόνιον νόσημα morbus diuturnus.
360. διάθεσις χρονία Dispositio diuturna.
362. ὑπάρξεως Essentiæ.
363. Pars ὑποψάθυρος Friabilis, subfriabilis, & quæ facile in minimas particulas potest dissolvi.
364. ἀπόθεσιν Depositionem, & separationem, apothesim.
367. κακοήθες mali moris, malignum.
373. δυστυχία Infortunium, infelix eventus.
εἰρωνικῶς Ironicè.
τὰ συγγεγονότα Quæ congenerantur.
ἡ μὲν χολὴ καὶ τὸ φλέγμα γινομένοισι συγγένεται, καὶ ἔστιν ἐν τῷ σώματι καὶ πλέον καὶ ἔλασσον Nascentibus nobis bilis & pituita congenerantur plus, minusve.
374 τὰ συγγεγονότα Quæ congenerantur, congenita.
τῆς χολῆς Bilis.
Quidpiam συγγενὲς cognatum.
κρίσις Crisis.
λύσις Solutio.
νόσους συντρόφους Morbos connutritos.
τῆς νόσου Morbi, dispositionis morbosæ.
375. διαθέσεως Diathesis, dispositio.
διαθέσεως Dispositionis, Diatheseos.
κακοπραγία Mala actio.
διαφθορὰν, aut διάθεσιν Corruptionem, & dispositionem.
376. κατὰ τὸ συμβεβηκός. Secundum accidens.
Causa προκαταρκτικὴ præincipiens, primitiva.
379. τῆς τροφῆς Alimenti.
περὶ τροφῆς De Alimento.
380. παλμὸς. Palpitatio.
τοῦ σφυγμοῦ Pulsus.
Si vero ἡ φλὲψ σφύζει Vena pulsarit.
σφύζειν Pulsare.
παλμὸν τῶν φλεβῶν Palpitationem venarum.
σφυγμὸν σαφέα Pulsationem conspicuam.
οἱ κρόταφοι πάλλονται Tempora pulsant, & concutiuntur.
αἱ ἀρτηρίαι ἐν τοῖς κροτάφοις κινοῦνται καὶ σφύζουσιν Arteriæ in temporibus micant moventur, & pulsant manifesto.
τῆς φλεβὸς ἀντὶ τῆς ἀρτηρίας Venæ hoc in loco usurpatur loco arteriæ.
Nomine τοῦ σφυγμοῦ pulsus.
παλμὸν Palpitationem.
καὶ παλμώδη κίνησιν Et motionem palpitantem.
σφυγμός Pulsus.
381. τοῦ σφυγμοῦ Pulsus.
ὑπολάπαρος Submollis.
Contentio ὑποκενές Subinanis, subvacua.
ἢν σφυγμὸς ἐνέῃ ἐν τῷ ὑποχονδρίῳ Si pulsus insit in hypocondrio.
θόρυβον ἢ παραφροσύνην Perturbationem, aut delirium.
τοῦ καρδιωγμοῦ Cardiogmi, morsus cordis.
382. ἐνέῃ Insit.
περὶ ἐξερύθρων. De prærubris.
383. ἐκπυηθῆναι Suppurari.

φθε-

φθαρῆναι Corrumpi, & in pus verti.
ἐκχύμωσις Suffusio humoris.
τὰ ἐκκεχυμόμενα Quæ effusa sunt.
τὰς ἐκχυμώσεις Effusiones.
σπαδῶνα Spasma.
ἀπὸ τοῦ σπᾶσθαι A convellendo.
σπαδών, seu, κιρσός Spasma, sive varix.
διαπήδησιν, Diapedesin, persultationem.
ἀναστομώσεως Anastomoseos, deosculationis.
σπάσμα Spasma.
κιρσός Varix.
ἀπὸ τοῦ εὐρύνειν A dilatando, & ampliando.
387. Lassitudine ὀστεοκόπῳ ossa defatigante, ostocopo.
τυφώδης, aut τυφλώδης Aut stupidus, aut obcæcatus.
σφυγμοῦ Pulsus.
388. περὶ ἀποχρεμψίων De Excreationibus.
389. εὐφορίαν Facilem tolerantiam.
ἀποχρέμψεως Excreationis.
πτυέλου Sputi.
πτύσεως Expuitionis.
τῶν πυρετῶν Febrium.
τῆς ἀποχρέμψεως Excreationis.
390. δυσῶδες Graveolens.
ἀπόχρεμψις Excreatio.
τοῦ πτυέλου Sputi.
πτύσεως Expuitionis.
391. ἀπόχρεμψις Excreatio.
εὐπετέως Facile proclivis.
προγνωστικῶν Prognosticorum.
τῶν ἀποχρέμψεων Excreationum.
ῥεῦμα Rheuma.
ἰκτεριῶδες Ictericum, & morbo regio obnoxium.
ἔχρεμψε Excreabat.
οὐκ ἦν σίαλον Non erat sputum.
πτύαλον, seu σίαλον Sputum.
391. παλμός. Palpitatio.
τοῦ καρδιωγμοῦ Cardiogmi.
τοῦ παλμοῦ Palpitationis.
καρδιωγμὸν καὶ παλμὸν Cardiogmum & palpitationem.
καρδιωγμός Cardiogmos.
παλμώδης Palpitatorius.
393. βραχύβιοι Brevis vitæ, ævi brevioris.
394. ἀπὸ τοῦ συγκόπτειν Ab incidendo.
395. θερμοκοίλους Ventre calidos.
θερμοκοίλους, & τοὺς ἰκτεριώδεις Ventre calidos, & morbo regio obnoxios.
δυσπεπτότατα Quæ sunt concoctu maxime difficilia:
οἱ θερμοκοίλοι Ventre calidi.
396. βραδυπεψία Bradypepsia, tarda concoctio.
Chylus ὠμός Crudus.
δυσπεψία Dyspepsia, difficultas concoctionis.
ἄπεπτος Crudum, incoctile.
397. τοῦ τρόμου ἀντὶ τοῦ παλμοῦ Tremoris loco palpitationis.
παλμόν Palpitationem.
καρδιωγμόν Cardiogmum.
398. ἀνεμίη Anemia, ventositas.
ἐπὶ μελαγχολικῶν διὰ φλεβῶν πνεύματος ἀπολήψιες ὅταν ἔωσι φλεβοτομίη λύει Si fuerint venarum, & spiritus interceptiones in melancholicis venæ sectio solvit.
399. ὀστοκόπος Ostocopos.
ὑδατόχολα Aquoso biliosa.
ἀπύρετον εἶναι Infebricitantem esse.
400. χλωρός Viridis.
ἀνωμαλίαν καὶ τὸ ἑτερογενὲς Anomaliam & quod est heterogeneum.
παροξυσμοί Paroxysmi.
τοῦ παροξυσμοῦ Exacerbationis, & Paroxysmi.
καὶ ἀναδιπλώσεως Et reduplicationis.
μεγαλόσπλαγχνος Magnis visceribus, viscerosus; ex Foesio.
401. ἐπίτασις Intensio.
φρικώδης Horrificus.
κατ᾽ ἐξοχήν. Per excellentiam.
τριταιοφυής Tertianæ naturam referens.
φρικώδεα Horrificum.
402. ἑτερογενὲς Heterogeneum.
403. τριταιοφυέων De genere tertianarum
404. ὕστερον πρότερον Hysteron proteron, posterius prius.
In febribus τριταιοφυέσι tertianæ naturam referentibus.
διαθέσεις Diathesis, dispositio.
405. Materiæ ἑτερογενοῦς Heterogeneæ.
παροξυσμοῦ Exacerbationis & paroxysmi.
406. Excrementa σπυραθώδεα Spyrathodea, caprarum baccis similia.

ἀνάδοσιν Distributionem.

407. μεγαλόσπλαγχνος Magnis visceribus, cui magna & lata sunt viscera.

τὸ μεγαλοσπλάγχνῳ Megalosplachni; visceroſi, ex Foeſio.

μεγαλόσπλαγχνον τὸ σπληνὸς καὶ ἥπατος Quod habet vim tumefaciendi & in molem efferendi ſplenem, & hepar.

ὁ ἄνθρωπος μεγαλόσπλαγχνος Homo magnis viſceribus.

ὁ μεγαλόσπλαγχνος Elatis viſceribus.

σπατίλη Humida excretio.

τὸ σπατίλης Præliquidæ excretionis.

408. Δυσχερὲς, ῥιπτασμὸς καὶ δυσφορίας Anxietates, jactationes, & difficiles tolerantias.

409. Δυσκρασίη Dyſcraſia.

σίνεα καὶ βλάβας Læſiones, & offenſas.

εὐχροίη Bona coloratio, bonicas coloris.

ἀταξίαν Inordinationem.

410. παροξυσμοὶ, ſeu ἐπισημασίαι Paroxyſmi & annotationes febriles.

ἐπισημασίας ἀθλίπτους Annotationes febriles incompreſſas ſine ſubmerſione pulſus.

Θλίψεως Compreſſionis febrilis.

τὸ ἄθλιπτον Quod eſt incompreſſum, & ſine anguſtiis, & moleſtiis quibus premuntur febricitantes per acceſſionum initia.

411. κακοήθης Mali moris.

βλητοὺς καὶ ἀποπλήκτους Percuſſis, & apoplecticis, ſideratis.

τὸ θεῖον καὶ θηριῶδες Divini & maligni.

τὸ θηρίον Therion, malignum, virulentum, peſtilentiale.

ἄνευ πτυέλου Sine ſputo.

Εὐχροίη Euchræa, bonitas coloris.

412. βῆχα καὶ θυμὸν Tuſſim, & excandeſcentiam.

θυμὸς Excandeſcentia.

συγγενικὸν φθινῶδες Quidpiam innatum tabificum.

ξηρὸν Siccum.

λαθραίως Latenter, & occulte.

βραχύπνοια καὶ δύσπνοια Brevispiratio & dyſphnæa.

413. σύστασις Syſtaſis, compages.

κίνησις Motio.

ὀρῤῥοῦν Seroſum fieri, a ſeroſitate tranſmutari. *magna vis hujus verbi ex Dureto, Ballonio, & Foeſio.*

πάρεργα Perfunctoria & in tranſitu.

414. κακοήθεια Malignitas.

415. συστροφὴ Syſtrophe, collectio, concretio.

ἀπὸ τοῦ συστρέφεσθαι A colligendo, & concreſcendo.

τὰ οὖρα πυρώδεα τὰ θερμὰ Urinæ febriles, & prævalidæ.

ὑποχόνδρια φλεγμαίνοντα Hypochondria inflammata.

τὰ οὖρα φλεγμαίνοντα Urinæ inflammatæ.

πέπονα φαρμακεύειν Concocta medicari.

ὀργᾶν Turgere.

φλεγμαίνειν ὑποχόνδριον τὲ συστροφὴν Hypochondrium inflammari, & aliquam concretionem habere.

συστροφὰς Concretiones.

416. συστροφὴν Collectionem, & concretionem, Syſtrophen.

σπυραθώδεα Ad modum excrementorum quæ ſcybala vocantur quaſi in nucleum efformata fere combuſta caprarum baccis ſimilia.

τῶν πνευμάτων σφοδρότητες Spirituum protenſiones.

ἐκ τοῦ ἀπολήψεως πνευμάτων Ex ſpirituum interceptione.

ἀπόληψις Interceptio.

417. τὰ ὑποχόνδρια φλεγμαίνοντα Hypocondria inflammata.

ὑποχόνδρια εἰς τὸν ὄγκον ἠρμένα Hypocondria in tumorem elata.

φλογώσεως Phlogoſeos.

Materia πνευματώδης A flatu excitata.

φλεγμαίνοντα Inflammata.

οἷσι τὰ ὑποχόνδρια διατεταμένα περιψύχεται, ὁ στερεὸν πάλαιον ἐστὶ θερμὰ καὶ πυρώδεα: Quibus hypochondria diſtenta inſtantur aut alterantur prævalida & veluti igne accenſa.

τὸ διατεταμένον Diſtentum.

συντήξεως Syntexeos, colliquationis.

419. συστροφὴ Syſtrophe, concretio.

ἀνεμίην Anemien, ventoſam flatuoſitatem; *ut vertit Jan. Cornar.*

ἀνορεξίαν Anorexiam.

421. κατάῤῥους eſſet πνιγώδης Catharrus ſuffocativus.

ἄπεπτοι Incoctilis.
422. ὁμοιοθνείην Affinitatem, & gentilitatem, cognationem.
ἀνάληψιν Analepsin, renutritionem.
423. Corpora θερμόκοιλα Ventre calido.
διάθεσις Diathesis.
συνεχῆ Continuam.
ῥεῦμα Rheuma.
424. ἑτερογενὲς Heterogeneum.
διάχυσιν Diffusionem.
σύντηξιν Colliquationem.
425. ἀπὸ τῶν ἐπικεραστικῶν Alterantius, quæ epicerastica appellantur.
ῥευματισμοῖς Rheumatismis.
περὶ ῥόων γυναικείων De fluxibus muliebribus.
τοῖς ἐπικεραστικοῖς Epicerasticis.
426. Oculos ἐπίχνυς Pulverulentos.
ἁλμῶδες Salsuginosum, humore nitroso, & salso abundans.
427. Febres περικαεῖς incensivas.
περικαύστων Exanthematon ambustorum.
428. παραφορῆς Perturbationis mentis.
Humores ἑτερογενεῖς Heterogenei.
Corpora ὑπόλευκα καὶ ῥοώδεα subalbicantia, & Rheumatica.
κῶμα ἄγρυπνον Coma vigil.
διαφορητικὸν Diaphoreticum.
429. κακοήθειαν Malignitatem.
ἀναθερμαίνεσθαι Recalescere.
τῶν κρισίμων Criticorum.
δύσκριτα Quæ ægrè judicantur.
παλινδρομίην Palindromen, recursum.
τὰ κρίνοντα Judicantia.
430. περὶ τῶν κρισίμων De judicantibus.
τὰ κρίσιμα Judicatoria.
δύσκριτα Difficilis judicationis.
τὰς ἀκρισίας Injudicationes, acrisias.
κακοηθείας Malignitatis.
καῦσον Febris ardens, Causon.
432. καυσώδεσι Febribus ardentibus.
Excrementa σπυραθώδεα quæ baccis caprarum sunt similia.
433. τῷ χεχυλῶσθαι Chylificatione, chyloseos actiones.
ἰδιοσυγκρασία Idiosincrasia, proprietas individualis singulorum.
434. ἀσώδης Anxius, implacidus.
κακώσεως Malæ affectionis.
ῥιπτασμοῦ καὶ ἀλυσμοῦ Jactationis, & anxietatis.
κακοήθειαν Malignitatem.
435. λεπτόφλεβος Tenuibus venis, & angustis.
Febris ἀξιόλογος effatu digna, & conspicua.
Habitu corporis δυσδιαφορήτῳ ægrè evaporabili, difficilis evaporationis.
436. τὸ αἷμα ὀρῶδες Sanguinem serosam naturam acquirere.

Dolendum porrò est quod non solum in hac voce, sed in aliis multis Græcis vocabulis prima exemplaria sint adeo fœdis mendis conspurcata. Sed quæ Typographorum incuria irrepserunt, veniam deprecantur. Pleraque tamen in verborum translatione sunt emendata, & integritati suæ restituta.

Profluvio ἑτερογενῶν diversi formi, & variarum.
τὸ ἐμπύρευμα Empyreuma, & ignitio, & anima morbi, seminarium igneum.

Verba, quæ Græcè occurrunt in prima pag. appendicis, & in Præfatione ad VVillhelmum Moor M. D. Clarissimum, latinè reddita.

I. Μία ἀρχὴ ἀγένητος Unum principium infectum. *Sic vertit Daniel Heinsius ex Clem. Alexand. Strom. V.*

II. Εὐδαιμόνως πράττειν Feliciter agere. *Aristophan. Actu IV. Scen. I.*

III. Παραλειπόμενα Quæ *prætermissa* sunt ab Homero. *Q. Calaber, ab aliis Corinthus Grammaticus appellatus, exorsus a nono anno Iliacæ obsidionis, Halosim Trojæ XIV. libris epicè & Homerico spiritu complexus est.*

IV. Περὶ Ἑλένας ἁρπαγῆς De raptu Helenæ *Coluthus Poeta vetustissimus Raptum Helenæ elegantissimè cecinit: Clarissimus vero Vir VVillhelmus Moor tantum opus interpretari, & nitidissimis notis illustrare aggressus est.*

V. Οἱ ἐκ πόνου ἄφωνοι γίνονται δίσθανατοι Qui ex dolore aphoni fiunt, crudeliter moriuntur.

VI. Ἄλφα Alpha, elementum.

VII. Ὕλη ἄξυλος Sylva nemorosa.

VIII. Πέλαγος ἄχανὲς Pelagus immensum.

IX. Ἀστάχυς καὶ καρποφόρος Nilus spicifer & fructiferus.

X. Περὶ προσδιχῆς De Oratione.

XI. Ἄβιος, καὶ πολλὺ βίον κεκτημένος Dives & qui multam substantiam possidet

XII. Vox Κλαυθμώδης Clangosa.

XIII. Βοᾶν Ululare, vociferari, clamare.

XIV. Δυσθάνατοι. Ægrè crudeliter morientes.

XV Δυσόλεθρος Mori contumax, *ex Theod. Gaz. 1.*

XVI. Κοκκυμηλέα δυσόλεθρος Prunus sylvestris, *apud Theophrast. 3. Hist. Plant.*, vivax, inextricabilis, aboleri contumax.

XVII. Ἀναφέροντες Spirituosi. subsingultuosi, *ex Galeno in Exegesi de Linguis.*

XVIII. Καταφέροντες Deorsum ferentes, deiicientes, *ex Foesio.*

XIX. Ὑποφέροντες Titubantes, erectè ambulantes.

XX. Προσφέροντες, καὶ μικρὰ προσενεγκάμενοι Comedentes, & paucis ingestis, *in Coacis ex Foesio.*

XXI. Οἷσιν ἐκ σταγγουρίης Quibus ex stillicidio urinæ.

XXII. Ἐπέων νόμος πολὺς, ἔνθα καὶ ἔνθα Verborum lex multiplex, hinc, & illinc, *ex Eustathio.*

XXIII. Πολυσήμως Verbis polysæmis, & multiplicis significationis. Verba πολύσημα, tortuosa, & multiplicia variis obnoxia interpretationibus vocant Grammatici.

XXIV. Διακεπτολογεῖται ταῖς δοκοῖς τῆς οἰκίας Argutatur, & disputat subtiliter cum trabibus domus. *Aristoph. in Nebulis Act. V Scen. IV.*

ΤΟ ΤΕΛΟΣ.

Libri nuovamente stampati da ANGELO GEREMIA in Merceria all'Insegna della Minerva, con altri che ritrovasi aver in maggior numero.

PRosperi Alpini M. D. De Præsagienda Vita & Morte Ægrotantium cum Præfatione Herm. Boerhaave; post Editionem alteram Leidensem, cujus Textum recensuit, passim emendavit, supplevit, citata Hippocratis loca accuravit Hieron. Dav. Gaubius M.D., addit. Hieron. Fracast. de Diebus Criticis, in 4. 1735. L. 6

Georgii Baglivi Opera Omnia Medico Practica, & Anatomica. Editio novis. auct. In 4. 1732. L.6

Hippocratis Aphorismi, ad mentem ipsius, Artis Usum & Corporis *Mechanismi* rationem expositi. Auctore Joann. Hecquet. In 4. Neap. 1731. L.7

Frederici De Kers M.D. Exercitationes Practicæ circa Medendi Methodum, Auctoritate, Ratione, Observationibus plurimis confirmatæ ac figuris illustratæ; In hac nova Editione notis, Animadversionibusque Angeli de Martino M.D. exornatæ, & auctæ. In 4. Neapol. 1726. L.10

Joannis Freind M.D. Opera Omnia. In 4. Neapoli 1730. L.5

Cours de Physique accompagnè de plusieurs pieces concernant la Physique qui ont deja paru; & d'un Extrait Critique des Lettres de M. Leeuvvenhoek, par feu M. Hartsoeker. A la Haye 1730. En 4. L.30

Dialoghi Sacri sopra la Divina Scrittura del Dott. Paolo Medici In 8. 42. Vol. 34. *de' quali sono stampati, gli altri 8. stanno sotto il Torchio.* L.84

Dialoghi Sacri sopra i Salmi di Davide del medesimo, separatamente In 8. 6. Vol. L.12

Dialoghi Sacri sopra i Proverbj di Salomone del medesimo. In 8. L. 2

Dialoghi Sacri sopra il Libro della Sapienza, e dell'Ecclesiastes del medesimo In 8. L.2

Dialoghi Sacri sopra l'Ecclesiastico del medesimo In 8. L.3

La Cantica de' Cantici di Salomone Tradotta in versi Toscani dal Dottor Giuseppe Bianchini di Prato con alcune Annotazioni del medesimo In 8. 1735. L.1:10

M. Tullii Ciceronis Opera Omnia cum Asconio & Scholiaste Veteri ac Notis integr. s P. Victorii, J. Camer. F. Ursini & Selectis P. Manutij, D. Lambini, J. Gul. J. Gruteri, J. F. & J. Gronoviorum, J.G. Grævii & aliorum quamplurimorum &c. In 8. 12. Vol. 1731. L.62

La medesima Opera in Carta grande. L. 84

Massime Cristiane proposte a meditarsi in ciascun giorno del Mese, con l'esercizio di preparazione alla morte: Brevi meditazioni sopra i Novissimi, e la Passione; Apparecchio, e ringraziamento per li Santissimi Sagramenti della Confessione, e Comunione scelte dall'Opere de' Padri della Compagnia di Gesù. In 12. 1734. 2. Vol. con nuova giunta. L.1:10

Operum P. Ovidii Nasonis editio nova accurante Nicolao Heinsio Dan. Fil. In 12. 3. Vol. Amstel. Typis Danielis Elzevirii 1664. L. 6

L' Uomo universale di Baldassar Graziano Tradotto dalla Lingua Spagnuola nell' Italiana. In 8. 1725. L.1:10

Giocasta la Giovine, Tragedia di Scena mutabile del Dottor Girolamo Baruffaldi Ferrarese: premesso un ragionamento intorno alla mutazione delle Scene. In 8. 1727. L.1:10

Il Mondo alla Moda Capriccj Comici di Smacotosano Berlincanciandola. In 8. 1725. L.: 10

Le Quattro Tragedie attribuite a L. Anneo Seneca il Morale Filosofo cioè la Medea, l' Edipo, la Troade, l'Ippolito, con l'Ippolito del Greco Euripide trasportate in Versi sciolti del nostro Idioma da Benedetto Pasqualigo N. V. fra gli Arcadi Merindo Fesanio. In 8. 1730. L.3

Opere

Opere di Gabbriello Chiabrera. In 8. 4. Vol. *Carta corsiva* 1731. L.12

Dette *in Carta fina*. L.16

Delle Opere di Gabbriello Chiabrera Tomo quarto contenente le Poësie Liriche omesse nella edizione di Roma, alcune Favole Dramatiche e altre composizioni mentovate nell'Indice, che segue la Prefazione. Giuntovi parecchie Rime di diversi Poeti in Lode dell'Autore. In 8. 1731. in carta simile all'Edizione Romana L.4

Lettere di Francesco Petrarca all'Autor della Prefazione, premessa alla Rettorica d'Aristotile fatta in lingua Toscana dal Commendatore Annibal Caro. In 8. 1733. Lettera I. L.1

Li Sette Salmi Penitenziali di David Parafrasi Toscana in terza rima 8. 1733. L. : 10

Della Novella Poësia, cioè del vero genere e particolari bellezze della Poesia Italiana Libri tre. In 4. 1732. L.6

Cornelio Nipote Veronese degli Uomini Illustri di Grecia tradotto per Remigio Fiorentino, aggiunta la traduzione delle Vite di Marco Porzio Catone, e di Tito Pomponio Attico. In 4. 1732. L.3

Universæ Moralis Theologiæ summaria Collectio Ex Sacris Conciliis, Ecclesiasticis Decretis, Probatisque Authoribus quasi in Mare parvum congerente P. Ildephonsus Manrique Sac. Theol. Mag. Ord. Prædic. In 4. L.3:10

R.P.F. Felicis Potestatis Examen Ecclesiasticum. Editio Novissima cui inter alias Additiones accessit Appendix Thesium Quesnellianarum cum sua singularum laconica explanatione, & oppugnatione excerpta è Trutina Antiquesnelliana P. Dominici VIVA Soc. Jesu. In 4. 1732. L.6

Mistico Complesso de' principali Ossequj da tributarsi alla Serafica Vergine, e Madre S. Teresa di Gesù Carmelitana, con l'Orazioni per la Confessione, e Comunione, e la Novena di S. Giuseppe. Aggiuntovi il Ristretto della Vita di S. Gio: della Croce. In 12. 1728. L.1:5

Gramatica della lingua Latina dettata per interrogazione ad uso del N.H. Giovanetto Angelo Querini da D. Ferdinando Porretti Dott. Teol. Coll. e Precettore Publico della Città di Padova. Edizione Terza ridotta a qualche maggior chiarezza anche per uso della Pubblica Scuola 12. 1732. L.1:5

Lustri Storiali de' Scalzi Agostiniani Eremiti della Congregazione d'Italia, e Germania descritti dal suo Cronista P. Gio: Bartolomeo da S. Claudia Milanese. In fol. Milano 1700. L.14

Calix inebrians ex suavissimo Christi Passi Botro Eliquatus a Vincentio a Vinatri Congregationis Oratorii Neapolitani Sacerdote, Propinatus. In 8. Neapoli, cum figuris æneis. L.6

Lettere Mercantili di Giovanni Garotti Veneziano Professore di Aritmetica speculativa ec. In 12. 1733. L. : 16

Abachino del Gran Maestro Garatti, Riformato, ed accresciutovi alcuni Cambj delle Città, e Piazze, aggiuntovi i Tempi delle Fiere di alcune Città, e Piazze, e sua durazione con una piccola notizia della corrispondenza de' pesi di Venezia con altre Città da Gio. Garotti. In 12. 1731. L. :12

Il Sentiero alla Sapienza mostrato a' Giovani studenti dal P. Antonio Foresti della Compagnia di Gesù. In 12. 1734. L.1:10

Divozioni affettuosissime alla B. V. Maria con li cinque suoi maggiori Dolori, Orazioni avanti, e dopo la Ss. Confessione, e Comunione, Offerte de' Morti, Aspirazioni al Santissimo Sagramento, ed altre Orazioni raccolte &c. 16. 1734. L. :12

Esercizio Quotidiano per la mattina, e sera. Li Sette Salmi Penitenziali, Orazioni alla Ss. Vergine Maria Madre di Dio, e a diversi Santi. In 18. L. :12

L'Anno santificato in tutti i suoi giorni, o sia il Compendio delle Considerazioni Cristiane del P. Gio. Crasset della Comp. di Gesù. In 12. 1730. L.1.10